

శ్రీ రమ
శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమున
ఉద్యోగపర్వము.

ఇది యస్త్యతి శాంతిత్రయ దికానేక గ్రంథవ్యాఖ్యాతయు
శ్లోకాను, వేంకటగిరిరాజుగారి హైస్కూలులో
ప్రధానాంధోపాధ్యాయులు సగు

శ్రీ మాన్,
ఓల్కూరు పార్థసారథి అయ్యంగారిచే
రచియింపఁబడిన

ఆమ్నాయకళానిధియను నాంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము

ప్రచురి
'శోభి' ముద్రణాలయము
ముద్రితము
1925

All Rights Reserved

గ్రంథనిర్వాహకులు.

1 రేబాల సందరరామరెడ్డిగారు	నెల్లూరు
2 ఈశ్వరవాసి చెంచుకృష్ణారెడ్డిగారు	} వరికివిపూడి
ఆ చెంచురామరెడ్డిగారికుమారుడు	
3 మారంరెడ్డి వెంకటసుబ్బారెడ్డిగారు	} ఏకసిరి
ఆ రామస్వామిరెడ్డిగారి కుమారుడు	
4 యానాట త తారెడ్డిగారు	}
ఆ వీరాస్వామిరెడ్డిగారి కుమారుడు	

పోషకులు

1 ఉయ్యగిరి అసంతాచార్యుల వారు	గోగుల్పల్లి
2 చతుర్వేదుల శ్రామయ్యగారు	నెల్లూరు
3 బట్తుల గిరిరాజురెడ్డిగారు	పొట్టిపాలెం
4 అల్లూరి వరదారెడ్డిగారు	గంగవరము
5 సర్వతిరెడ్డి రామచంద్రారెడ్డిగారు	} నెల్లూరు
6 కాకుటా గు సుబ్బరామరెడ్డిగారు	
7 రేబాల సుబ్బారెడ్డిగారు	}
8 రాగల నారాయణరెడ్డిగారు	
9 రేబాల వెంకటరెడ్డిగారు	మోపూరు
10 రేబాల సుబ్బారామరెడ్డిగారు	}
11 పట్టిపాట కృష్ణారెడ్డి	
12 బెజవా చెంప శేఖరరెడ్డిగారు	} బుచ్చిరెడ్డిపాలెం
13 బెజవా స సందరరామరెడ్డిగారు	
14 మనకూరు సీతారామరెడ్డిగారు	
15 బచ్చువెంకట సుబ్బయ్య శెట్టిగారు	చెన్నపట్టణము
16 జక్కా కోదండరామరెడ్డిగారు	} కాగొల్లపాడు
17 నెల్లూరు కోదండరామరెడ్డిగారు	
18 నన్నపురెడ్డి సుబ్బరామరెడ్డిగారు	} కోవూరు
19 కాటంరెడ్డి రామరెడ్డిగారు	
20 ఇందూరు పట్టాభిరామరెడ్డిగారు	} కొల్లపూడి
21 మెడనూలు సుబ్బారెడ్డిగారు	

ఎ ష య సూ చి క

విషయము

పుటలంక ౧

సాత్యకి దుశ్యోధనుకడకు దూతఁబంపఁ గూడదని చెప్పుట	౮
ద్రుపదుండు దనవునోహితుని దుశ్యోధనుకడకుఁ బంపుట	౧౮
అర్జునఁడు శ్రీకృష్ణుని దనకుఁ సహాయునిఁగాఁ గోరికొనుట	౨౪
శలుగుండు పాండవలం జూడ నపష్టావ్వలనకు వచ్చుట	౩౪
ఇంద్రుఁడు వృత్తాసురునితో యుద్ధంబు సేయుట	౪౦
శీవరు నవమును నిగుఁరాజ్యభిషిక్తునిఁ జేయుట	౪౬
ఇంద్రుఁడు నవమును కేశవేశ్వరంబుఁ జూచి మఱుఁగునగుట	౫౫
అగ్ని కేవుం డింద్రుని వెనకి వృహస్పతికిఁ దెలుపుట	౬౦
గృతరాష్ట్రుండు సంజయునిఁ బాంపుల యొద్దకుఁ బంపుట	౮౬
సంజయుఁడు గుప్తావ్వలముననున్న పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	౮౯
సంజయుఁడు గుప్తరాష్ట్రునకుఁ నధ్యక్షత్వత్వంబు చెప్పుట	౧౬౩
సంజయుఁడు గుప్తరాష్ట్రునితోఁ బాంపుల తెఱంగు చెప్పుట	౧౭౨
సంజయుండు గుప్తరాష్ట్రునకుఁ గృష్ణుఁడు చెప్పినమాట తెఱంగుచు	౧౭౫
భీష్ముండు కర్ణుని కర్ణయంబు గుప్తరాష్ట్రునితోఁ జెప్పుట	౧౯౯
గుప్తరాష్ట్రుండు భీమసేనుల పరాక్రమంబులఁ గలంచి దుఃఖి చుట	౧౯౭
దుశ్యోధనుఁడు తండ్రితో స్వర్ణపీఠుల సామర్థ్యంబు చెప్పుట	౨౦౩
సంజయుఁడు గుశ్యోధనునకు సర్వకాజు నిశ్చయం బెఱింగించుట	౨౦౯
గుప్తరాష్ట్రుండు దుశ్యోధనుతో సంధిసేయుమని చెప్పుట	౨౧౩
దుశ్యోధనుఁడు తండ్రితోఁ దనబలపరాక్రమంబులు చెప్పుట	౨౨౩
కరుండు భీష్మునిపై రోషముచేత నత్రుసన్నానంబు సేయుట	౨౩౧
కృష్ణకైఫియానుండు గుప్తరాష్ట్రుని యొద్దకు వచ్చుట	౨౩౬
శ్రీకృష్ణుని రాయభారము	౨౪౭
కృష్ణుండు ధర్మరాజుతోఁ గౌరవుల దుర్బలంబు చెప్పుట	౨౫౭
శ్రీకృష్ణుండు భీమసేనునిఁ గౌరవులతోడి యుద్ధమునకుఁ మరకొల్పుట	౨౬౪
అర్జునుండు శ్రీకృష్ణునితోఁ దనయభిప్రాయంబు చెప్పుట	౨౭౦
ద్రౌపది కృష్ణునితోఁ దన మున్నపదిన భంగపాట్లు చెప్పుట	౨౮౦
శ్రీకృష్ణుండు ద్రౌపది మారపుట	౨౮౭
శ్రీకృష్ణుండు నారదాది మహామునులంగని సంభాషించుట	౨౯౬
గుప్తరాష్ట్రుండు విభీరునితో శ్రీకృష్ణునిరాకచెప్పి సంతోషించుట	౩౦౨

వి. వి. గ. ము

పుటసంఖ్య

శ్రీకృష్ణుడు ధృతిరాష్ట్రుని మాదిరంబునకుఁ బోవుట	30౮
శ్రీకృష్ణుడు కుంతిదేవి కూడించుట	3౨౦
శ్రీకృష్ణుడు దుర్యోధనునితో సంభాషించుట	3౩3
శ్రీకృష్ణుడు విదురునితో సంభాషించుట	౩౩౨
శ్రీకృష్ణుడు ధృతరాష్ట్రునితో సంభాషించుట	3౪౦
శ్రీకృష్ణుడు పాండవులు చెప్పినమాటలు ధృతిరాష్ట్రునితోఁ జెప్పుట	3౪౫
కౌన్ముందు దుర్యోధనునితో గరుత్మంతుని వృత్తాంతంబు సెప్పుట	3౫౧
దుర్యోధనుడు నారదాది మునులమాటలు వినక నిరాకరించుట	3౬౨
భీష్మవ్రాతములు గుర్యోధనునకుఁ హితంబు సెప్పుట	3౬౩
శ్రీకృష్ణుడు దుర్యోధనునితో మున్నుతడు నేసిన దుర్జ్జనుంబు సెప్పుట	౩౬౪
దుర్యోధనుడు శ్రీకృష్ణునింబట్టి చెఱుంగఁబెట్టఁ దలంచుట	౩౮౦
శ్రీకృష్ణుడు కుంతియింటికం జని యాయమతో మాటలాడుట	3౯౦
శ్రీకృష్ణుడు కర్ణునిఁ దళవధం వెక్కిరించుకొని కొన్నిరవాస్తావృత్తులు వచుట	3౯౯
కరుడు శ్రీకృష్ణునకు దగినయుత్తరంబు లిచ్చుట	౪౦౫
కుంతిదేవి గర్భనకుఁ జేరిండు దినపుక్కుండగుట చెలుపుట	౪౧
శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజునకుఁ గౌరవనఁ బుట్టిన శిశువులు చెలుపుట	౪౨
శృష్టద్యుమ్నాదులకు నేనానాయకత్వంబు నిర్ణయించుట	౪౩
పాండవులు గౌరవులతోడ యుద్ధంబునకు వెడలుట	౪౪
గుర్యోధనుడు ద్రోణప్రస్థావల నేనాపకులం జేయుట	౪౫
కౌన్ముందు పాండవుల కిద్దొని శిర్భియాత్ర పోవుట	౪౬
రుక్మిణ్యుత్తాంతము	౪౭౩
అంజయుండు శ్రుతరాష్ట్రుని కులూకుడు పాండవుల గాడినమఁ బుట్ట సెప్పుట	౪౮౬
భీష్ముడు కర్ణుని నరిరఘుండవి చెప్పుట	౪౯౧
భీష్ముడు పాండవవిరుఁదతిరథ మహారిధాదుల నిరూపించి చెప్పుట	౪౯౨
భీష్ముడు దుర్యోధనున కంబోపాఖ్యానంబు సెప్పుట	౪౯౪
పరశరాముఁ డంబందోడుకొని భీష్మునియొద్దకు వచ్చుట	౪౯౫
భీష్మునకు వసువులు స్వప్నసాక్షాత్కారంబున మోహనాస్త్రం బిచ్చుట	౫౦౬
నారద యు భీష్మున కంబవృత్తాంతంబంతయుఁ జెప్పుట	౫౧౩
శిఖండి యక్షునివలనఁ బురుషత్విము నొందిన వృత్తాంతము	౫౨౦
స్థూలకర్ణునకుఁ గువేరునివలన శ్రీత్వము గలుగుట	౫౨౪

శ్రీ

శ్రీహయగ్రీవాచకము

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

THE NELLORE PUBLIC LIBRARY

100 HALL NELLORE

FREE READING ROOM & LIBRARIES

శ్రీమహాభారతము, శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము,

ప్రథమాశ్వాసము

—o—o—o—

శ్రీగౌరీపల్లవపుట ! యోగాశ్రయమంజరి సముజ్జ్వలమూర్తి!

యోగీంద్రసంతతాంత ! ర్యాగమపరిపాకరూప హరిహరనాథా॥ ౧

టీ॥ శ్రీగౌరీపల్లవపుట యోగాశ్రయ = లక్ష్మీయను చిగురుయొక్కయు గౌరియనుప
త్రమయొక్కయు బొందికచే మంజరీసముజ్జ్వలమూర్తి = చిగురుగుత్తివలెను బూపుగుత్తివలె
ను బ్రకాశించుచున్న యాకారమంగలవాఁడా ! యోగీంద్రసంతతాంతర్య = మహాయో
గులకెల్లపుడు సాంతర్యముననుంగువాఁడా ! ఆగమపరిపాకరూప = పేదములయందుం బక్వ
మైనయాకృతింగలవాఁడా ! హరిహరనాథా !

తా॥ లక్ష్మీయనుచిగురువకును గౌరియను దళమునకు నివాసమైనవాఁడా ! చిగురుగుత్తివ
లెను బువ్వగుత్తివలెను ప్రకాశించువాఁడా ! యోగులయొక్క యంతరంగములయందె యుం
డువాఁడా ! పేదములచేఁగుపూర్ణముగా నెఱుంగఁ దగినరూపమునుగలవాఁడా ! హరిహర
నాథుఁడను పేరున నొప్పుచున్నవాఁడా !

వ॥ దేవా వైశంపాయనుండు జనమెజయిన కిట్లనియె

తా॥ స్వామి! వైశంపాయనమహాముని జనమేజయ మహానాథున కెట్లు దెలిపెను

గీ॥ ఎలమి నభిమన్యుపెండిలి • యివ్విధమునఁ

జేసియుల్లాసలక్ష్మి కైసేసి మత్స్య!

మనుజపతియన్వయంబు పా • వనముచేసి!

దినచతుష్టయానంతరమునఁ బ్రియమున॥

టీ॥ ఎలమి = సంతోషముతో అభిమన్యుపెండిలి = అభిమన్యుని వివాహమును
ఇవ్విధమునఁ దేసి ఉల్లాసలక్ష్మి = ఉత్సాహసంపదను కైసేసి = ఆలంకరించి మత్స్య
మనుజపతియన్వయంబు = విరాటరాజయొక్కవంశమును పావనముచేసి = పవిత్రము
చేసి దినచతుష్టయానంతరమునఁ = నాల్గదినములపిమ్మట ప్రియమునఁ = ఇష్టముతో

తా॥ సంతోషముతోడ నిట్టభిమన్యునివాహమును జేసికొని యుత్సాహమునుబెంపుచేసి
విరాటరాజయొక్కవంశమును పవిత్రముచేసి నాల్గదినములకుఁ బిమ్మట

ప॥ శర్మతనయుండు తమ్ములుంగి డుకులుం బరివేష్టించియుండ విశాల రమణీ
యంబగు విరాటకొలుపుకూటంబున కరిగి యందు

తా॥ యుద్ధిష్ఠుండు తమ్ములును గొడుకులును పెంటరాఁగా, మిక్కిలివిరివిగలిగి యంద
మైన విరటునికొలుపుకూటమునకే? యచ్చట

క॥ విరటుండఁ బాంచాలుండును హరియును రాముండువారి యనుజతనూజుల్

పరిణయసమాగతాభిల దరణీకులు గొలిచియుండఁ తద్దయు నెమ్మిక్

టీ॥ విరటుండు పాంచాలుండును హరియును = క్రీకృష్ణుండును రాముండు = ఎ
లగాముండును హరియునుజతనూజుల్ = నారితమ్ములుగొడుకులును పరిణయసమాగత =
పెండ్లివచ్చిన ఆభిలధరశిశువు = రాజులందఱును కొలిచియుండఁ తద్దయు నెమ్మిక్ =
మిక్కిలి ప్రీతితో

తా॥ విరాటరాజును, పాంచాలదేశపురాజును, క్రీకృష్ణులరాములును, వారితమ్ములు
ను బురులును, వివాహమునకువచ్చియుండిన రాజులందఱును నేవింపఁగా మిక్కిలిసంతోషము
తోడ

ప॥ ఉన్నసమయంబున సభాసదులైన మానవేంద్రులు నానావిధంబులఁ గృష్ణ
యుద్ధిష్ఠిరులతో సంభాషణంబులు సేయుచుండఁ బాండవకార్యగియై కృష్ణుండు త
దీయవచనంబులు వారించి వారలఁ గలయంగనుంగొని యిట్లనియె

ఉన్నయడక సభాసదులైన = ససయుగున్న మానవేంద్రులు = రాజు
లు నానావిధంబులఁ కృష్ణయుద్ధిష్ఠిరులతో = కృష్ణు తోడను భర్మజునితోడను సం
భాషణంబుచేయుచుండఁ మాటలాడుచుండఁగా వారుచార్యునియై = పాండవులప
నింబయఁగోరి కృష్ణుని తదీయవచనంబులు = వారిమాటలు వారిం = ఆడపెట్టి వా
రలక కలయంగనుంగొని = చక్కగఁజూచి ట్లనియె

తా॥ సభికులయిన రాజులందఱును బెక్కువిధంబుల క్రీకృష్ణునితోడను భర్మజునితోడను
మాటలాడుచుండఁగాఁ బాండవులపనింబుని కృష్ణుండు వారిసంవాదముల నినారించి యం
టంగొని యిట్లనియెను

మ॥ కపటద్యౌతమునందు సౌబలునిదేఁ గాంతేయు లాస్థీయరా

జ్యపదభ్రంశముచొంది సత్యనిరతిక • శక్తాత్ములైయుండియుం

గుపితస్వాంతులుగాక తత్సమయసం • టోభంబుగాకుండగా

వివినావాసము గూఢచర్యయును గా • వింపం దలం పొప్పడే॥

టీ॥ కపటద్యౌతమునందు = అన్యాయమగు జూదమున కాంతేయులు = కుఱిపు
త్రులు సౌబలునిదే = శకునిదేత ఆస్థీయరాజ్యపద భ్రంశమునొంది = తపఃప్రభుత్వము
ను బోఁగొట్టుకొని సత్యనిరతిక = సత్యచుండలి యాసక్తిచేత. శక్తాత్ములై యుండియు

యు గూఢ వర్యముక = రహస్యముగ నుండుటయు కావించక = చేసినను తలంపాప
దే = మనస్సుతనియ లేదా !

తా॥ కుత్సితమగు బూదమన దుర్యోధనుని మేనమామయగు శకునికి రాజ్యమంతయు
నోటుపోయియుండుండవులు సత్యమందలి పూనికగలవారై, బలవంతులయ్యెను గోపములేక
తొల్లింటి యొడంకిక చెడనియక యరణ్య గామును, ఆజ్ఞాతవాసమనుమేరున నితరులకుం
లియరాక గూఢముగానుండుటయు నడపినందుకు మనస్సెప్పరికేనియు మెత్తవడకుండునా ?

గీ॥ తలచినట్లు వ్రతమునలిపి యమ్మొక్కే బం॥

ద్రెండువత్సరములు • పాండివేయు॥

లకట క్రూరసత్త్వయాతుధానావలి॥

తొడఁ గాననమునఁ గూడి మనరై॥

టీ॥ అకట = అయ్యో పాండవేయులు = పాండుపుత్రులు తలచినట్లు వ్రతమునలి
పి అమ్మొక్కే = అట్లు పండ్రొండువత్సరములు = పండ్రెండేండ్లు క్రూరసత్త్వ యాతు
ధానావలితోడక = భయంకరమగు జంతువులతోడను రాక్షసులతోడను కూడి కాననము
నక = అడవియందు మనరే = జీవింపలేదా !

తా॥ కటకటా ! పాండుపుత్రులు కారవులుగోరినట్లుగఁ గష్టవ్రతములతోడఁ బండ్రెం
డువత్సరములు భయంకరమగు నడవులందు ఘోరమృగములతోడను రాక్షసులతోడను గ
లసిమెలసి జీవింపలేదా ?

క॥ పదపడి దుస్తరమగు ని । పదమూడవయేడగుడువఁ • బడుటయరిదిత॥

మృదురెఱుంగమిక్తై యాపద । లూదవిససైరించిరిట్టి • యునికియుఁగలదే॥

టీ॥ పదపడి = పిమ్మట దుస్తరమగు = దాఁటఁగూడని పదమూడవయేడగు కడ
వఁబడుటయరిది = తుదగాంచుట యనాధ్యుడు ఆపదలొదవినక = ధంకటములుగిలిననట్టి
ఆ మృదురెఱుంగమిక్తై = ఇతరులు దమ్మెఱుంగుండుటకై సైరించిరి = పిర్చుకొనిరి
యునికియుఁగలదే = ఇంతిటియొర్పును లోకమునఁగలదా ?

తా॥ అంతమాత్రమేకాక కడఘటకు సాధ్యముగానిదగు పదమూడవ సంవత్సరము
ను బుచ్చుట యంతయుఁగట్టతరమై యుండెను ఆట్టికాలమున నీపాండవులు తమకెంతచేటుగ
లిగినను సహించి తమ్మితరులెఱుంగకుండ మెలంగిరి ఇట్లుండుట యెంతటికార్యము !

క॥ మీరులు ధర్మజువర్తన । గౌరవమెఱుంగుదురకాదే • కావున నాగాం॥

ధారితనూభవులకును । వీరలకును మీతముగా వి • వేకపొడ్డిక॥

టీ॥ మీరులుక ధర్మజువర్తనగౌరవము = ధర్మగాజునడవడిపెంపును ఎఱుంగుదు
రుకాదే = ఎఱుంగుదురుకదా కావునక ఆగాంధారి అనూభవులకును = దుర్యోధనుండు
మొదలగువారికిని వీరలకును వివేకప్రాధిక్ = తెలివితోడ.

తా॥ అదియట్లుండ నీధర్మజునియొక్క నడవడియు గౌరవమును మీరందఱు నెఱింగిన
దీకావున నాదుర్యోధనాదులకును వీరలకును మేలుగలుగునట్టివిధమున

తా॥ కావున దాంపుల కడుచునందు రాజులసమాహముకూడ నెట్లయినను నిల
గనే దప్పక కూడరు అవ్వల నాపారులును మనపీరులను మున్నుపోరిన దేవదానవులవలెదే
వాములపై నాశలమాని ను భవనకుం బూచును

మ॥ ఇది యిక్కడికార్యంబునకుం దోచిన తెలుగు గక్కాడివారిచిత్తవృత్తి యెట్టిదగుట
యెఱుంగ మెదిరితలంఁజెఱుంగక యిదికార్యంబు నిశ్చయింపనగునే కావున నియ్యవ
సరంబునకుం దగినమానినీ సందులకుంబచ్చవలయు దుర్యోధనుండు వీరికి రాజ్యంబు
పాలించినమె లట్లుకాకతక్కిన యిష్టమిం బొలిసనని చూచుకొంది మనిపలికినవిని
బలదేవు డిట్లుగా రాజుగోకంబునాగోకించి యిట్లనియె

టీ॥ ఇది ఇక్కడికార్యమునకుఁ తోచిన తెలుగు = తోచినవిధము అక్కడివా
రిచిత్తవృత్తి = కాంపుల వస్త్రావరణుల ఎట్లుకాట ఎఱుంగము ఎదిరితలంపుక = ఎద
టివారి యభీప్రాయమును ఎఱుంగ ఇచ్చియుం = ఎదివేయఁదగినది అనినిశ్చయింపక
= అని న్ణయింపటకు ఆగనే = తగునా! కావున ఈయవసరంబునకు = ఈకాలము
నకు తగినమానికే అండులక = పుష్పవలయుం = పనుపవలయును దుర్యోధనుండు వీ
రికి రాజ్యంబుపాలించు = దానియవధానిని పుచ్చేవి మెలు అట్లుకాకతక్కినక =
అట్లునేయఁచేసి అప్పుటికందోలి స = అప్పటికందగిన పని చూచుకొందము అనిపలికి
నకొని ఎలదేవుండు = బుర్రునుం ఇయ్యకొని = సమ్మతించి రాజులొకంబుక =
రాజుసమాహమును అలొండు = మామ ఎట్లనియె

తా॥ దెప్పించిరామము మనస్థితి ట్ట నరంపదగువిషయము అచ్చట గౌరవుల
యవివ్రాయ మెట్లుండుబయలు దొంపక కార్య నిశ్చయింప ఎలమనకుదా! కావుననిం
దుకై అగినమరుష్యుల యెఱుఁగించు దుర్యోధనుండు వా యు ధాగమయ్యంజాలనని
జెప్పించో నప్పటి కెద్ది అనినీ యట్లునెయుదము అనిత్రవృష్టుండువలకు సందులకు
సమ్మతించి బురామందు రాజులొకంబు యిట్లుపలికెను

క॥ హరివాక్యమునింబిరె యిది యిరుదెఱుంగులజనములకును హితమును ధర్మో

త్తరమును నైయున్నది యీ! వెరవున శక్యంబుమనకు వీరలదీర్పక॥

టీ॥ హరివాక్యముక = ద్రవ్యము మాటలు వింటిరె = వింటిరెదా ఇది ఇరుదెఱుంగుల
జనములకును = రెండు పక్షములవారికిని హితమును = అనుకూలమును ధర్మోత్తరమును =
న్యాయముదే నొప్పినదియుం అనినది వీరలక = ఈవెరవునక = ఈయ పాయమున
దీర్పక = సరివెఱుట మనముకే శక్యంబు = నామము

తా॥ శ్రీకృష్ణుండు నెప్పినమూలవిడితిరికదా! అని రెండుపక్షములవారికి ననుకూలము
న న్యాయము నైయున్నది అట్లు వీరిచుఁదయలను మనముసమ్మతిపఱుపవచ్చునని నాకుఁదోచు
చున్నది

చ॥ తమసుగపాలుఁ గోలువడి • దానిన యిప్పుడు గోరు వీరికిక॥

సముచితవృత్తినిచ్చి తమ • సామన సంతసమందియున్ని యు!

క్రము భృతరాష్ట్రసూనునకు * దాన సపాయములేకయుండుఁ గొ!

పముడిగి వీరుసేయుదురు * బాంధవ మిజ్జగముం బ్రయంపడుక॥

టీ॥ తమనగపాలుక = తమయర్థభాగమును కోలువడి = పో గొట్టుకొని దానిన = దానినె ఇప్పుడుకోరు వీరికిఁ సముచితవృత్తిక = న్యాయముగా ఇచ్చి తమసామనక = తమయర్థభాగమున సంతసమందియున్ని = తృప్తిపొందియుండుట భృతరాష్ట్రసూనున క్కుక = దుర్యోధనునకు యుక్తము = తగును దానక = ఆటసాయుటచే అపాయములే కయుండుక = కీడులేకుండును వీరుక = పాంపులును కోపముడి? వాంధవముసేయుదురు = చుట్టఱకముచెయ్యదురు ఇజ్జగముక = ఈలోకముకూడ ప్రియంపడుక = శ్రవ్యపడును

తా॥ తమయర్థభాగమును బాదమునంబోగొట్టుకొన్న యీపాంపులు దానినేయిపు యేకోరుచున్నారు దాని వీరికిచ్చి తక్కినిసగముదాముతోఁ వృత్తిపొందియుండుట దుర్యోధనునకుఁ దగును ఇట్లుసేయుటచే దుర్యోధనునకుఁ బలుతప్పులు పాండవులను ద్వేషముమా ని బంధవులగుదురు లోకముకూడసంతోషించును

వ॥ కావున నికార్యం బెడసేయక యొక్కరుంబనుపవలయు వాండునుంజుని యబిమతంబు సాధించునప్పుడు

తా॥ కావున జాగుసేయక యిప్పుచి కై యొకచిసంపదయును ఆట్లువనువాడను మ నకార్యము సాధించునప్పుడు

గి॥ మాటపొందెటింగి * యె బమై నల్లని

చేరి కౌరవేంఱు * చిత్తవృత్తి

కనుగుణంబుగాఁగ * నానలొండగుచుఁ బ్రా

ధించి యుగగకున్న * దెఱుగుపడదు॥

టీ॥ మాటపొందెటిం = మాటలయొద్దనెఱుం ఓటమైనలనచేరి = అడఁకువతో మెల్లఁగాసమిపిం కౌరవేంఱుచిత్తవృత్తి పెగుంబుగాఁగ = దుర్యోధనునియభి ప్రాయమునకుందగినట్లు ఆనకుండుచుం = మ్రొక్కులెట్టుచు ప్రార్థించియుండు కున్నక = వేడుకొనియడుగుచో తెఱుగుపడదు = మార్గమునలుండు

తా॥ మాటలపొందినయెఱుంగి యడఁకువతోఁ పెరఁచాఱ ప్రభువగు దుర్యోధనునియభి ప్రాయమునకుం దగినట్లుగా మ్రొక్కులిడుచు మంచిమాటలతోఁబయాశించినట్లుగుగకున్నచోఁ గాగ్యము నెఱవేఱును

వ॥ అదియెట్లైన దర్శనందనుం డతనియుద్ధతికిం బుయిలోడి మైవడిగల నడవడిం బ్రవర్తిల్లుచుండియు బాదంబువెంట మోసపోయి తొడరి చిక్కునంబడియె నదియు ను నతం డక్షువిద్యాపాటవంబు తనకు మిగులలేమింజేసియు దానాండుటమాని గాం ధారరాజు నియమించినం దత్తశాకౌశలంబునం బరిణతుండుగావున నాశకునియా డి యుద్దిష్టిరుండాడిన యొడ్డెల్ల గలుచుచువచ్చె నట్లుగుట నాతనియందును గొఱంత లే దితైఱుంగున వార లధర్మపరులని నింపింపరాకునికిం గారణంబుగా వీరలువుచ్చి

నమానిసి వినయంబుతోన యికార్థ్యంబు దీర్చికొనిరావలయుననిన సాత్యకికోపించి యిట్లనియె

తీ॥ అదియెట్లనిన భర్తనందనుండు ఆతనియధ్ధానికి వానిదర్పమునకు పుయి లోడి = వెఱచి మైవడిగలనడవడిక = శరీరమునందు జ్ఞప్తిగలిగిన వర్తనతో ప్రవర్తిల్లు చుండియుం జూదంబువెంటక = నాదముచే మోసపోయి తొలరి = పూని చిక్కు సంబియెంక అదియును అతండు అక్షవిద్యాపాటవంబు = పాచికలాడుటయందునేర్పు తనకుక మిగులేమింజెనియు = మిక్కిలిలేదుకావునను ఎంధుజనంబులు తన్నుక వారిం చుటయుక = వలదనుటచేతను తాను ఆడుటమాని గాంధారరాజుక = శకునిని నియ మించినక = అజ్ఞాపింపఁగా ఆశకుని తత్కృతాకాశుకంబునక = అవిద్యయందలినేర్పు న పరిశ్రమండుగావునక = సమర్థుడుగావున అది యధిష్ఠిరుండొడ్డివయొడ్డెల్లక = భర్తజుండుకెట్టివ పూమంతయు గలుచుచువచ్చెక అట్లుగుటక = కావున అతనియందు ను=శకునియందును గాఁతలేదు=లోపముగలుగదు ఇతైఱంగునక=ఇట్లే వారులు ఆధ ర్మపరులని నిందిం రాకునికికిక గారంబుగాక = అధర్మమందాసక్తిగలవారని వీరిని దూ పింపకుండుటకుఁగా వీరలు పుచ్చినమానిసి = అనిచిననుష్యుండు వినయంబుతోనక = అడఁకునతోడనె ఇక్ష్వాక్యంబుక తీర్చికొనిరావలయుక = చక్కఁజేసికొనిరాదగ్గును ఆనినక సాత్యకి కోపించి ఇట్లనియెక

తా॥ ఏలనన భర్తజుండు దుర్యోధనుని దర్పమునకు వెఱచియుండి మెలకువగలిగి వర్తించుచుండియు నాదమునకుఁబూని మోసపోయి తగులుకొనియెను దుర్యోధనుండు నాద మున నేర్పులేనివాడగుటచేతను, చుట్టములందఱును దగదరుటచేతను దానైయాడుటమాని తన మెనమామయు గాంగరదేశమునకురాజును నిగుతకుని నందులకైరియమించెను అతండు నాదముననేర్పరిగావున భర్తజునితోనాడి యాండుపెట్టిన భనమంతయు నిపవారింఁచెను కావు నశకునియందును లోపములేదు ఇష్టిభముననే వీరన్యాయమందాసక్తిగలవారని వారునుయాండు పకుండుటకు గారణముగా వీరిచే ననుపండినమనుజుఁడు మిక్కిలియడఁకువగలవాఁడైకార్య మనుకూలముచేసికొని రావలయునని ఎలరాముండువలుకఁగా సాత్యకి మిక్కిలికోపించి యిట్లు నియెను

సాత్యకి దుర్యోధనుకడకు దూతంబంపఁగూడదని చెప్పట

ఆ॥ ఇట్లు లాడఁదగునె • యిదినికపోయి ని । న్నేమనంగనేర్తు • నితైఱంగు ।

పాడుగాఁగఁబూని • పలుకంగఁజెవియెడ్డి । యాదరించువారి • నందుఁగాక॥

తీ॥ ఇష్టలాడఁదగునె = ఇష్టుచెప్పవచ్చునా? ఇది సీకపోలుక = సీకేన్యాయముగఁ దోచుచున్నది నిన్నుక ఏమనంగనేర్తుక = ఏమనిదండింపవచ్చును ఇతైఱంగుక = ఈవిధమును పాడిగాఁగఁబూని = న్యాయమనితఁచి పలుకంగక = మాటలాడఁగా చెవి యెడ్డి యాదరించువారిక = వ్రద్ధతోవినువారిని అందుఁగాక = దూషించెదనను

తా॥ సీకెట్లువలుకవచ్చునా? ఈన్యాయము సీకేతగనదైయున్నదేమో । నిన్నునిందించి యుపయోగములేదుగాని తగునని సీవాడంబునినవెట్టిమాటలను వినుచున్నవారిని నిందింపవల యును జుమా!

క॥ వేడుకపుట్టిన జూదం । బాడెనె ధర్మజుండు వార • లందఱు సభలో॥

గూడికొని పిలిచి బలిమిన । యాడి కపటజయముగొనుట • యదితగవగునే॥

టీ॥ ధర్మజుండు వేడుకపుట్టినక = ఆశపుట్టుటచే జూదంబాడెనె = బాదమాడెనా? వారలందఱుక సభలోగూడికొని కిలిచి ఎలిమిన = బువంతముగా ఆడి కపట జయముగొనుట అది తగవగునే = న్యాయమా?

తా॥ ఆశచే బాదమాడంగొని ధర్మజుండులకుం బూనెనా? కారపులందఱు సభలో నుండి యధిష్ఠితునచ్చేటునకు ఎలవంతముగఁబిలిపించి మోసపుజూదమాడి యిష్టాన్యము నొడించుట న్యాయమే కదా?

క॥ ధర్మతనూభవుడెనదు । మర్మమురూపించినభనా • కండును మైమై॥

బేర్పచెడక పోనేర్చునె । ధార్మికు లింకెట్టివారు • తధ్యంబరయక॥

టీ॥ ధర్మతనూభవుడెనక = ధర్మరాజునగు దుష్కర్మమురూపించి = దోషమా రొపించి సభక ఒకండును మైమై = వెంటనే పేర్పచెడక = గౌరవహీనచెండక పో నేర్చునె తిక్కవరయక = యధార్థమును విచారపఁగా ధార్మికులు ఇంకెట్టివారు = ఇట్టివారుగారా?

తా॥ ధర్మజనియందు దోషమును మోపి యెవండేనియు నీసభయం దవమానముం జెంద క పోవంగలఁడా! న్యాయమగువరైన ఇలవారనఁగా నీధర్మజనివంటవారే కదా!

చ॥ పలికినచందమున్నెఱపి • మైతృకమై తగురాజ్యభాగమి॥

మృగలబడయందలంచి బు • ముం జలము నైఱపంగడంగు వీ॥

రలు నారువేడఁబోదురె య • రాక్షసు సాధులమెత్తురే రణం॥

బున జయలక్ష్మిచెప్పునుట • హునె యొండొకరాజవర్మముక॥

టీ॥ పలికినచందముక = చెప్పినచోప్పు నెఱపి = చేసి మైతృకమైనను = తండ్రిదియగుచున్న రాజ్యభాగముక ఇమ్మలక = న్యాయముగా పడయందలంచి = పొందఁ గోరి బలముక చలముక = ద్వేషమును నెఱపంగడంగు = చూపఁబూను నీరలు = ఈ పాండవులు ఒరుక = ఇరురుని వేడఁబోదురే = యాచింతురా! ఆరాక్షసులు = శత్రులు గాధులమెత్తురే = మెత్తనివారిని లక్ష్మమునేయుగురా! ఒండొకరాజధర్మముక = ఇతరమగురాజు ధర్మము రణమునక = యుద్ధమున జయలక్ష్మిచేకొనుటఁబోలునె = పొందుటతో సాటియగునా!

తా॥ చెప్పినచోప్పునఁ బండ్రెండేదగులు వనవాసమును సవత్సర మజ్ఞాతవాసమునుజేసి, తమతండ్రిదియగు రాజ్యభాగమును దప్పకపొందుటకై బలదర్పములనుజూపఁ బూనుచున్న యీమహాకూరులగుపాండవు లొక నీచుని యాచింపఁదగినవారా? శత్రువులు మెత్తనివారిని లక్ష్మమునేయుదురా? రాజధర్మములలో నెద్దియైనను యుద్ధమున జయలక్ష్మినిబొందుటతో సాటియగునా?

గీ॥ సముచితములగుమాటలక • జ క్కరబడక
తక్కునే నుకొనవండగు • ధాత్తరాష్ట్రుఁగి
గ్రూరశరముల నేనియ్య • క్షుణ్ణిపువండ
నవని కౌంటేయులకు నిచ్చునట్లు గాఁగ॥

టీ॥ సముచితములగుమాటలక = గాఁగ న్యాయమగుమాటలుచే చక్కరబడక = మార్గము
నకురాక తక్కునెంచు = అక్కినచూ (అవని = భూమి కౌంటేయులకుక = పొండపులను
నిచ్చునట్లుగాఁగ ఉక్కివండ (ధాత్తరాష్ట్రుఁగి = మార్కుండగు దుర్యోధనుని క్రూరశర
ములక = బయంకరముగు బాణములచేత నానిని నెను సమృద్ధిపడుపం గలను
జేయును

త॥ మంచిమాటలతోఁ దాండపులభాగమునిచ్చుటకు మార్కుండగు దుర్యోధనుఁడు
సమృద్ధి పడెని నయంకరములగు బాణములచేత నానిని నెను సమృద్ధిపడుపం గలను
జేడి

క॥ భీమార్జునులకు రణమున | నేమగలుగు బ్రతియె వీరు • నేనును సైన్యో!
ద్దాములమె నడిచిన నేమామీ శురు నెదిరి బ్రతికి • పోవంగలరే॥

టీ॥ రణమునక = యుద్ధమున భీమార్జునులకు ఏమగలుగు = ఎంతటికూరులును
ప్రతియె = సాయితా వీరుక నేనును సైన్యోద్దాములమై = నేనలలోనొప్పి నడిచినక =
వచ్చినచో ఏమామీ శురు = ఏమిడలెని ను ఎదిరి ప్రతిపోవంగలరే = ప్రతిపోఁగలరా

తా॥ యుద్ధమునందు భీమార్జునులకు నాటియగుకూరులుగలరా? ఆయుద్ధముననేనును
యుద్ధమునల్లమి నెదిరినానిని నెదిరి ప్రతిపోవంగలరా? ప్రతిపోవంగలరా

ఆ॥ కవలవారుఁ గొడుకు • గమిచ్చుచుఁ బాంచాలవ!

గ్రంధ వృక్షివరులు • గంగిరె నె
నొక్కవత్తలొన • చువ్వెత్తంగొనరె ను
ర్యోధనాదికలము • నుద్దవిడి ॥

టీ॥ కవలవారుక = నకునహస్థేవుని నుకు మియును = అవిమచ్యుండు
మొదలగుపుత్రుల సమూహమును పాంచాలగ్రంధుక = పాంచాలరాజును జుట్టునులును
వృక్షివరులక = యాదవప్రభువులును క్షిణంధునిక = పూనినచో ఒక్కమాత్రలొనక =
క్షణకాలమున దుర్యోధనాద శతముక = దుర్యోధనుఁడుమొదలగు సూర్యులను ఉద్దవిడిసి
= పూనికతో ఉద్దెత్తునారె = ఒక్కమాటుముట్టడింపరా

తా॥ నకులగుచేవులును ఘటోత్కచుఁడు సభిమన్యుఁడు మొదలగు పుత్రుల సమూ
హమును, పాంచాలచేత ప్రభుండగు ప్రపదుండగు వానచుట్టుములును, యాదవవీరులును బూని
రేని దుర్యోధనాదులసూర్యులను నిమిషమాత్రమున ముట్టడించి యొక్కమాటు క్రుక్కరా

౨॥ ఈమత్స్యసతి సహాయం | ౧ మంకం దీర్ఘరాని * కార్యముగలదే |

సామాన్యపాయపరుడు | ద్రామభజాబుయుతుండి * తడుగేవలండే ||

టీ|| ఈమత్స్యసతి = విరాటరాజు సహాయం = తోడ్పడగా ముఖ్య
దీర్ఘరానికార్యముగలదే = దేర్ఘరానిపనుల ౧ / ౧ సామాన్యపాయపరుడు = సా
మాన్యమొదలగు నాల్గుపాయములయొక్క ద్వైతవాదం ద్రామభజాబుయుతుండు = మిం
ళిన భుజులమునుగలవాడగు ఇతడు కెవలం = సామాన్యవాదా ?

తా|| మత్స్యరాజు సేవించుచు ముంసోసేయువాడగుగా మాకపాద్య
మగుకార్య మెద్దియేసియుండగలుగునా ? సామఖేదానందంపాయములయందు దభిరుచిగలవా
డును సాటిలేని బలమునుగలవాడగును నగు సేవం సామాన్యవాదా ?

౩॥ నామతమునకార్యము సం | గ్రామముసేయుటయ లెస్స * గాకీలోనక |

• సామవచనంబు లక్కురు | ఘోషీశ్వరుతోడ నాడక * బుచ్చెదరెనిక ||

టీ|| నామతమునక = నాయిష్టమునాశ్రయించి కార్యము = సేయందగినది సం
గ్రామముసేయుటయ = యుద్ధము సేయుటయె లెస్సగాక = సరిపడక ఈలోనక = ఇం
తకులోపల అక్కురుఘోషీశ్వరుతో = ఆకురుప్రభునితో సామవచనంబువాడ = ఒ
ద్దికమాటలాగుటకు పుచ్చెదరెనిక = పంపువెడ.

తా|| ఎల్లెరియు యుద్ధముసేయుటయె నాయిష్టము అట్లుగాక యంతకులోపల దు
ర్యోధనునితోడ నొద్దిమాటలాడుటకై యెవరినేనిక ఎంపె పువతమున

ఉ॥ దైన్యముదక్కి యాత యుచి * తంబుగఁ బాండునృపాలుపాలు రా |

జన్యవరుండు ధర్మజుండు * సమ్యక్ వేడెడునన్న లోకసా |

మాన్యవిధిందగంగ గరి * మంబునలిచ్చిన చచ్చి కొంద మ |

నోన్యగిరుధధావణము * లాడిన దత్తు మాతఁడొండెగు ||

టీ|| దూత దైన్యముదక్కి = పేదచో ఉచితముగ = తగినట్లు పాండునృపా
లుపాలు = పాండురాజయొక్క రాజ్యమును రాజస్వవరుండు = క్షత్రియోత్తముండ
గు ధర్మజుండ వేడెడగ = అడుగుచున్నవాడగు అన్నక లోకసామాన్యవిధి =
లోకమునకుందగినచొప్పు నాశ్రయించి అన్నక గరిమంబున = పెంపుతో చచ్చినక
పుచ్చి కొందము అన్యోన్య విరుద్ధధావణము లాడినక = ఒకదాని కొకటి సంబంధములేనిది
గా మాటల సనే తత్ఫలముక = దానిప్రయోజనమును ఆతఁడు ఒండెగు = పొం
దునుగా

తా|| మెత్తవడక దైన్యముగలవాడై మనదూత తగువిధమున “ యధిష్ఠిరండు దమ
నకుండగు పాండురాజయొక్క భాగమును గ్రహముగఁ దనకిచ్చుని యడుగుచున్నాడు” అని
యనవలయు అంతమాత్రమున లోకమర్యాదనాశ్రయించి పెంపున నాతండు భూభాగమిచ్చు
నేనిక బుచ్చి కొందము అట్లునేయొక యొద్ది లేనిమాట లాడినచో దానిఫలము నాతఁడ తప్పుక
పొందంగలఁడు

వ॥ అనినవిని ద్రుపదుండిదిహి బలదేవుమాట మాటగాదు బలపరాక్రమవంతుడగు దుష్టాత్ముండును నైవ దుర్యోధనుండు ప్రియవచనంబుల రాజ్యంబుపా లిచ్చుటొండంబడమి నీధము యుద్ధమునంగాని చక్కంబడడని పలికి మఱియు నిట్లనియె

టీ॥ అనినక విని ద్రుపదుండు = పాంచాలరాజు ఇదిపోలుక = ఈయోచనవారు ఎలదేవుమాటమాటగాదు = ఎలరాముండునెప్పినది సరియ బలపరాక్రమవంతుడగును = బుముచుదర్పమునుగలవాఁడును సహాయంపన్నుండును = తోడ్పాటులెన్నఁగలవాఁడును గుష్టాత్ముండును వినుర్యోధుండుని ప్రియవచనంబులక = మంచిమాటలచే రాజ్యంబుపాలిచ్చుటకుక = ధూమియంగుఁగమిచ్చుటకు ఒండంబడమి = సమ్మతించకుండుట నీధము = సత్యము యుద్ధమునంగాని = యుద్ధముచేతనేకాని చక్కంబడడని ఎలికి = మార్గమునకురాడనిచ్చి మఱియుఁ ఁట్లనియె

తా॥ అని పలుకఁగావిని పాంచాలరాజు “ఎల సాత్యయోధినిమాటలు మిక్కిలివారైయున్నవి బురామునిమాటలు చాగుపడవు, నీతిడని గేవలవిధామైయున్నవి అంత ఎలమును దర్పమునుగలిగి చాలినంత పద్మమునుగలిగియున్న గుర్కార్జుండు మంచిమాటలచేఘోషినిచ్చుట యుద్ధము యుద్ధముచేతనేకాని కేఱుమార్గము వాఁగు మార్గమునకురాడని”చెప్పిన పిమ్మట

కి॥ మృదుభాషణములదర్జన | హృదయములు ప్రసన్నతామః హివఁబొందునె
యెల్లిదముగఁగొని యంతంతకుమదమెక్కుంగాక దురభిమానముపేర్చిక॥

వ | అదియునుంగాక

టీ॥ దుష్టహృదయములు = దుష్టులచిత్తములు మృదుభాషణములక = మెత్తనిమాటలచే ప్రసన్నతామఁబొందునె = చల్లవడి కరుండుటయందు గాదా ఎల్లిదముఁగొని = లోఁకువచేసికొని దురభిమానముపేర్చిక = అహంకారముయొక్కపెంపుచే అంతకంతకు = మదమెక్కుంగాక = పొగరుమెండగునుగాని

తా॥ చల్లిని ప్రార్థనావాక్యములచే దుర్జులయొక్కమనస్సు కొంచెమేరి మెత్తవడదుగాని, ఆమెత్తనిమాటలనే లోఁకువగాఁగొని గిర్విముచే నంతకంతకుం బొగరునొందును అది మాత్రముగాక

గీ॥ కూటికై ద్రోణభీష్ములు కుమత్రయనక |

యనుసరింతురు ధృతరాష్ట్రుఁ డనుతనూజ |

తృష్ణమాననివాఁడు రా ధేయుబోటి |

తులువలెల్లను నతని న ధృద్ధియంగ్రు ||

టీ॥ ద్రోణభీష్ములు కుమత్రయనక = దుష్టుండనక కూటికై = అన్ననుసంపాదించికొన ఆనుసరింతురు = ఆశ్రయించియుండువారు ధృతరాష్ట్రుఁడును తనూజతృష్ణక = కొ

డుకులపైమేహమును మాననివాడు = వదలఁడు రాధేయవాటి = కర్ణనివంతి తులువతె
ల్లను = పోకిరులందఱు ఆతనికొ సన్నగ్ధియంద్రు = మంచిబుద్ధిగలవాడందురు

తా॥ అన్నమునకై యాత్రయించి యన్నవారుగావున ద్రోణాచార్యుఁడును భీష్ముఁడు
ను ధర్మోధనునిదండింపఁజాలరు ధృతరాష్ట్రుండు దనకొడుకులయందు మేహము నుంచియు
న్నవాఁడు కర్ణుఁడు మొదలగు దుర్జనులందఱు నాదుర్యోధనునిగుణములు మంచివని కొనియా
డుచుందురు

• వ॥ కావున నతండు దుర్విసితుండైయుండు నెల్లభంగుల సమరంబుగాఁగలయె
ది యీసమయంబున బలంబులగూర్చికొని పిలువందగురాజులంబిలువంబుంచి యుద్ధస
న్నద్ధులమై యుండవలయు సుయోధనుండును దోడాసపడిపుచ్చు నుచితపరులగు న
రపతులు దొలఁతచెప్పినవారిక సహాయత్వంబుఁజేయఁజూతురు మనము వెనగల కా
లరుల వేగంబుచ్చి శల్య కేకయ జరాసంధతనయ ధృష్టకేతుప్రభృతులైన ధూపతు
లకును వారివారి బంధుమిత్రజనంబులకు నెఱింగించుటకార్యం విది నాకుం బోలిన
తెఱంగనిపలికి తనకెలన సముచితాసనంబుననున్న విప్రవరుంజూపి

టీ॥ కావునకొ ఆతండు దుర్విసితుండైయుండు = అడఁకువశేకయుండును ఎల్ల
భంగులకొ = ఎటుసూచినను సమరంబు = యుద్ధము కాఁగలయది = తప్పకనడచును ఈస
మయంబునకొ ఎలంబులకొ = నెనలను కూర్చుని పిలువందగు రాజులకొ పిలువంబుంచి
= పిలువనంపి యుద్ధసన్నద్ధులమై = యుద్ధమునకుఁబూని ఉంఁవోయకొ సుయోధనుండును
దోడాసపడిపుచ్చు = సహాయముంగొరి మనుష్యులసంపుట ఉచితపరులగు = క్రమవర్తన
గల నరపతులు = రాజులు తొలుతచెప్పినవారికొ = ముందుచెప్పినవారికే సహాయత్వంబుకొ
= తోడ్పాటును చేయఁజూతురు మనము వెనగల = వేగముగల కాలరులకొ = వర్తమా
నముంగొనిపోవువారలను వేగంబుచ్చి = త్వరలోంపి శల్య కేకయ జరాసంధతనయ =
జరాసంధునిపుత్రుఁడును ధృష్టకేతుప్రభృతులైన = ధృష్టకేతుఁడు మొదలగు ధూపతులకు
ను = రాజులకును వారివారి బంధుమిత్రజనంబులకుకొ = వారివారి మిత్రులకును నైహితు
లకును ఎఱింగించుట కార్యంబు = తెలుపుటముఖ్యము ఇది నాకుకొ పోలినతెఱంగొ = త
గినవిధము అనిపలికి తనకెలనకొ = తనప్రక్కన సముచితాసనంబునకొ = తగినపరమున
ఉన్నవిప్రవరుకొ = ఉన్నట్టిబ్రాహ్మణోత్తముని చూపి

తా॥ ఆహేతువుచేతనే వాఁడు కేవలము గర్వింపియుండును ఎటుచూచినను యుద్ధము
కాకమా నెడువిధముగలుగదు మనము నేనలఁ గూర్చికొనుట కిష్టమే మేలొనఁవలయు మన
కుఁదొడ్డుగురాజులను బిల్వనంపి యుద్ధమునకు మనము సిద్ధముగ నుంఁవలయును దుర్యోధనుం
డు సహాయముంగొరి కొండఱు రాజులకడకు మానిసులంబుచ్చును నీతిమంతులగురాజులు ముం
దుకొరినవారికి సహాయముచేయుదురు కావుననే వేగముగనడువంగల భటుల నీవర్తమానముం
గొనిపొంజనవలయును శల్య కేకయలను, జరాసంధపుత్రుని, ధృష్టకేతుని మఱియును రాఁగల
రాజులను వారిబంధువులతోడను మిత్రులతోడను బిలువనంపుటముఖ్యము నాకుఁదొఁచినతెఱం
గు నెఱింగించితి ననిచెప్పి తనప్రక్కన దగుపీఠముపైనున్న బ్రాహ్మణోత్తమునింజూపి

క॥ ఇతఁడుమదీయగ్రామపురోహితృఁడు | హేతుఁ డితనికి నెల్లపనులు * నెఱిగించి తగ్గె॥

ధృతరాష్ట్రకడకుఁ బనుపుండు | చతురవచనరచనఁగఱపి * సంప్రీతిమెయి॥

టీ॥ ఎకఁడ మదియగ్రామపురోహితుఁడు = నామపురోహితులలో మొదటివాఁడ ఇతఁడొక ఎల్లపనులుకొని నెఱిగించి తగ్గె ధృతరాష్ట్రకడకుఁ చతురవచనరచనఁగఱపి = నేర్పుగఁమాట కన్ననఁగి సంప్రీతిమెయి = సంతోషముతోడ పనుపుండు

తా॥ ఈబ్రాహ్మణోత్తముఁడు నామపురోహితులలో మొదటివాఁడు సంగతులన్నియు సితనికిందెలిపి నేర్పుగఁమాటలఁగఱపి సంతోషముతోడ ధృతరాష్ట్రకడకు పనుపుండు

ఉ॥ ఆతనిసమ్ముఖమునఁ ద * దగ్రతచూజుకడ న్దున్నదీ॥

జాతునిసన్నిధిం * గలశసంభవునొద్దఁ గ్రహేదితంబుగా॥

నితెఱిగిట్టులాడుమని * యేర్పడ నంతయుఁజెప్పిపుచ్చగా॥

నీతిమెయిందగంబుకు * నెయ్యము లాభము పెంపుఁజొప్పడు॥

టీ॥ ఆతనిసమ్ముఖమునకే = ఆతనిముందు తదగ్రతచూజుకడకే = ఆతనికెద్దోడుకుముందును మరన్నదీజాతుని సన్నిధి = చిప్పునియొద్దను కలశసంభవు నొద్దను = న్రోజునికడను క్రమేదితంబుగాకే = న్యాయముగాఁదగినట్లు ఈతెఱిగిట్టులాడుమని = ఈమాటలిట్లుచెప్పమని ఏర్పడకే = స్పష్టముగా అంతయుకే చెప్పిపుచ్చగాకే = చెప్పి పంపితిమేని నీతిమెయి = న్యాయముచూపన తగ్గకే ఇటు నెయ్యముకే = న్నెహమును లాభముకే పెంపుకే = గౌరవమును చూపుడుకే = కలుగును

తా॥ ఉధృతరాష్ట్రమునందును, ఆతనికొరకును దుర్యోధనునిముందును, గంగాపుత్రునితోడను న్రోజునొద్దని వటులొప్పక చచ్చుటగా నీయిమాటలనెఱిగిట్టులాడుమని చెప్పి పంపినచో న్యాయమునకే చూపింట్లును బూడును న్నెహమును లాభమును గౌరవమును దాచివేల్చుచును

వ॥ అనిన వాసుదేవుండు పాంచాలవతివచనంబు లుచితంబులైయున్నయవి యిబ్బంగిన చెయవలయునుపరికి మఱియు నిట్లనియె

టీ॥ అనినక వాసుదేవుఁడు పాంచాలపు వచనంబులు = గ్రువదుని మాటలు ఉచితంబులైయున్నయవి = న్యాయమైయున్నవి ఇప్పుంగు = శ్లే చేయవలయుకే అనిపలికి మఱియుకే ఁట్లనియె

తా॥ అనిగ్రువదునివలనఁగా శ్రీకృష్ణుండు 'పాంచాలిండాడిమాటలు న్యాయమైయున్నవి అశ్లేచేయుటచే న' అనిపలికి యిం ను నిట్లనియెను

౨ క॥ కౌరవులను బాండవులును | నారయ నాకొక్కరూప * యట్లగుటఁదగ్గె॥

వారును వీరును చమతమ | నేరిమిమెయి దరణియేలి * నెగడఁగఁజూతు॥

టీ॥ కౌరవులు = పాండవులుకే ఆరయకే = విచారింపఁగా నాకుకే ఒక్కరూప = ఒకేవిధము అట్లగుటకే = కావున వారును వీరును తమతమనేరిమిమెయికే = రినేర్చుచూపన ధరణికే = ఘామిని ఏలి నెగడఁగకే = ఏలిపూనిపడఁగా చూతుకే

తా॥ కారవులును బాంధవులును నాకండుల్యోగముండువులేకాచి యొకరధికులుగారు
కావుననే వీరుభయులును దవతమహాగములనుబంచినాని నేర్పుతో నేలమంసురెని నా కది
యే సంతోషకంము

గీ॥ పెండ్లికిని బిల్వబంచినక * బియ్యముతోడ |

నేగుదెంచితి మిన్నాళ్ళు * నెల్ల యొప్పి |

దములంజూచితి మియ్యెడక * దడవుగాఁగ |

నిలువఁదీఱదు పోయిరా * వలయు మాకు॥

టీ॥ పెండ్లికిని బిల్వబంచినక = పిలువనంపఁగా ప్రియముతోడక = సంతోషము
తో ఏగుదెంచితిమి = వచ్చితిమి మిన్నాళ్ళు ఎల్లయొప్పిదనలక = అన్నివిభవములను చూ
చితిమి ఇయ్యెడక = ఇచ్చుట తడవుగాఁగక = అన్యముగా నిలువఁదీఱదు = ఉండుట
కుష్టిలులేదు మాకుక పోయిరావలయుక = పోవుటముఖ్యమైయున్నది

తా॥ ఆభిమన్యునిపెండ్లికై ఎలుపించిరిగావున సంతోషముతోవచ్చితిమి నాఁడ మొద
లు ప్రయోజనము లన్నియుంగని యానందించితిమి విశేషకాలమిందుండుట కవకాశములేను
మేము ప్రయాణముచేయుదుము

వ॥ అనిపలికి ద్రుపదునాలోకించి మీరు మార్కెల్లవారికి గురుస్థానంబు మీమాట
యనిన ధృతరాష్ట్రుండు బహుమానంబుసేయఁ మిమ్ము శాంతనవుండును గొని
యాడు మీయందు ద్రోణకృపాదులు సఖ్యంబపాటించు రట్లగుటంజేసి

టీ॥ అనిపలికి ద్రుపదుక ఆలోకించి = చూచి మీరు మార్కెల్లవారికిక = మాకంద
ఱకు గురుస్థానంబు = ఆచార్యులవంటివారు మీమాటయనినక ధృతరాష్ట్రుండు బహు
మానంబుసేయుక = గౌరవించును మిమ్ముక శాంతనవుండును = బిష్ణుఁడగు కొనియా
డుక = పొగడును మీయందుక ద్రోణకృపాదులు = ద్రోణుఁడు కృపుఁడు నశ్వత్థామ
యు సఖ్యంబు = స్నేహమె పాఠించురు = చేయుదురు అట్లగుటంజేసి = ఆహేతువుచేతిసే

తా॥ అనిపలికి శ్రీకృష్ణుండు ద్రుపదునింగని మీరు మార్కెల్లవారికి గురువులవంటివారు మీ
మాటలకు ధృతరాష్ట్రుండు గౌరవముసేయును భీష్ముండు పొగడును, ద్రోణ కృపా నశ్వత్థామ
లు స్నేహముంగలిగియుండురు గావుననే

గీ॥ పాండవార్థమై యెక్కరుం * బనుప మీక |

భరము మీపలు కందఱ * పలుకు మీరు |

తెఱంగుపలుంగ మిగిలి యు * ద్రేకు లైన |

వారు చేసుదురు విమల వి * చారవిభవ॥

టీ॥ పాండవార్థమై = పాండవులమేలుకై ఒక్కరుక = ఒకనిని పరుషక = పంపు
ట మీకభరము = మీభారమేను మీపలుకు = మీరుసెప్పమాట అందఱవలుకు = మేమంద
ఱముఁగూడి చెప్పనట్టిమాటవంటిది మీరు తెఱంగుపరుపంగక = మార్గము కల్పించుచుండఁ

గా మిలి = మించి * ఉండేకునైనవారు = పొగరెక్కినవారు చెడుగురు విమలవిహారవిభవ
= నిర్మలమగుయోచనయను సంపద గలవాడే!

తా|| పాండవులకార్యమునకై ధృతరాష్ట్రకడకు మానిసినపుట మీ భారమై యున్నది
మీరు సెప్పిపంపుమాటలు మేమందఱము సెప్పినమాటలుగా సమ్మతించుచు మీరిట్లాద్విక చేయం
బూనఁగా గర్వియై మీమాటవిననివాఁడు చెడుటసద్దము, నిర్మలమగు నాలోచనయొక్క పెంపు
చుగలవాడే!

క|| పొందైనలెస్స విరసపుఁ | గ్రందయ్యెడు చందమైన * రాజుల నెల్లె||

ముందరరావించి క్రమం | బొందఁగమముఁబిలువఁబంపుఁడొయ్యనఁబడపక్ష||

టీ|| పొందై = సఖ్యముకూడెనా! లెస్స = మంచిది విరసపుక్రందయ్యెడుచందమైనక్ష
= విరోధముచే సందడియగురీతియయ్యెనా రాజులనెల్లెక్ష = మనకాప్తులగు రాజులందఱను మం
దరరావించి = ముందుగాఁబిలుపించి క్రమబొందఁగిక్ష = వరుసన పడపక్ష బియ్యనక్ష = సా
వకాశముగా మముక్ష పిలువక్ష వంపుము.

తా|| బద్ధికయ్యెయ్యనము క్తమేయగును అట్లుగాక శరించినయెడల వరుసన మనకాప్తు
లగు రాజులందఱను ముందులుపించి పిమ్మట మెల్ల గనే మాకుఁ జెప్పిపంపుఁడు

క|| మీపనువున రాజ్యముపా | లీపాండుతనూభవులకు * నీకు న్నభుజా|

టూపభయంకరుఁడర్జును | కోపానలమడరి ముట్టి * కొనదే వారికె||

టీ|| మీపనువునక్ష = మీరునియమించినట్లుగనే రాజ్యముపాలు = రాజ్యమందలి భా
గమును ఈపాండుతనూభవులకుఁ = ఈపాండవులకు ఈగున్నక్ష = ఇయ్యని పక్షమున
భుజాటోపభయంకరుఁడర్జును కోపానలము = భుజులముచే భయమును గలిగించువాఁడగు న
ర్జునునియొక్క కోపమచున్గి అడరి = న్యూపించి వారికె ముట్టికొనదే = చుట్టుముట్టుదా!

తా|| మీరునియమించిన చొప్పుననేని దృతరాష్ట్రయు పాండవులభాగమును వారికి
య్యనిచో, భుజులముచే కోర్వరాఁ భయంకరుఁడైయున్న యీయర్జునునియొక్క కోపమచున
న్నిహిత్రము వారినుజుట్టికొనక యుండునా

చ|| అలి గమనోన్ముఖుండయి ము * రాంతకుఁ డాద్రుపదుండు ధర్మనం|

దనుడు వృకోదరాదులగు * తమ్ము మత్స్యమహీవిభుండుద|

న్ననుప హలాయుధప్రభృతి * యాదవలొకమతోడ రా ముదం|

బున నిజపట్టణంబునకుఁ * బోయె సముజ్జ్వల వైభవంబునె||

టీ|| అలి గమనోన్ముఖుండయి = ప్రయాణమైనవాఁడయి మరాంతకుఁడు = శ్రీ
కృష్ణుఁడు ఆద్రుపదుండుక్ష ధర్మనందనుడుక్ష = ధర్మరాజును వృకోదరాదులగుతమ్ము
లుక్ష = భీముఁడు మొదలగు నాతనితమ్ములును మత్స్యమహీవిభుండుక్ష = విరాటరాజును
తన్ననుపక్ష = తన్ననువుచుండఁగా హలాయుధప్రముఖ యాదవలోకము = ఎలరాముఁడు
మొదలగు యాదవుల సమూహము తోడరాక్ష = వెంటచచ్చుచుండఁగా ముదంబునెక్ష =
సంతోషముతో సముజ్జ్వలవైభవంబునెక్ష = మిక్కిలిపెంపున నిజపట్టణంబునకుక్ష = తన
పట్టణమగుద్వారకకు పోయెక్ష

తా॥ అనిపలికి శ్రీకృష్ణుడు గ్రుపదవిరాటరాజులును, భర్తృజభీమాన్యునాగులును పెంటవచ్చిలన్ననుపంగా బలరాముడు మెదలగ యాదవసీరులగమాహంతయుఁ దనపెంటవచ్చుచుండగా సంతోషముతోఁజని మహాత్తరమగు విభవముతోఁ దనపట్టణమునం బ్రవేశించెను

వ॥ వివాహముపెఱాత్సవంబునకు వచ్చిన తక్కిటిరాజులును సమరసన్నాహంబునకై తమతమపురంబులకుంజనిరి తదనంతరం

తా॥ ఈపెండిలికై వచ్చియుండిన తక్కురాజులందఱును యుద్ధమునకు వలయుబలమును గూర్చికొనుటకై నారివారిపట్టణములకుం బోయిరి అటుపై

క॥ సమరమునకుఁదగుదుద్యో | గమునఁ బ్రవర్తిల్లిరెలమిఁ • గాంతేయులు మ |

త్యమహీనాదుఁడును త్యాహముసేనై ద్రుపదవిభుఁడు • నాయితమయ్యె॥

టీ॥ కాంతేయులు = పాండవులు ఎమిఁ = సంతోషముతో సమరమునకుఁదగు నుద్యోగమునకై = యుద్ధమునకుఁదగు యత్నమున ప్రవర్తిల్లిరి = మెలగిరి మత్స్యమహీనా భుఁడు = విరాటరాజును ఉత్యానముసేనై = యత్నముసేను గ్రుపదవిభుఁడు = ఆయితమయ్యె = సిద్ధపడియెను

తా॥ పాండవులు యుద్ధమునకుఁదగ్గి ప్రయత్నముసేయుచుండిరి విరాటరాజుండులకై యత్నముసేయుచుండెను గ్రుపదరాజు యుద్ధమునకుఁద్దమై పేదయుండె

వ॥ ఇట్లు సన్నద్ధులై వెడలి వీడువిడిసి తమకు నచురక్తులైన రాజులపాలికెం దగి నయాతలంబుంచి రంతట దుర్యోధనుండు వీరలచందంబువిని తానును దనమిత్రగణంబైన రాజులకంబునెల్ల రావించిన

టీ॥ ఇట్లు సన్నద్ధులై = సిద్ధపడి వెల వీడువిడిసి = ఒకచోటఁజేరి తమకునచురక్తులైన రాజులపాలికై = తమకిష్టుగురాజులయొద్దకు తగినదూతలకై పనిచిరి అంతట దుర్యోధనుండు వీరలచందంబు = వీరివిధముచు విని తానును తనమిత్రగణంబైన రాజులకంబునెల్ల = తరకనుకూలులైన రాజులసమాహమంతయు రావించినకై = రప్పింపగా

తా॥ ఇట్లు సిద్ధపడికదలివచ్చి యొకచోఁజేరి తమకిష్టుగురాజులయొద్దకు దగినదూతలనంపిరి అంతట దుర్యోధనుండు వీరలయత్నములను విని తనస్నేహితులగు రాజులకడకు సహాయముంగొరి తానును దూతలనంపి రప్పించెను

క॥ ఇభ తురగ స్యందనగతి | రభసంబునఁ బృదివియదుగ్రహరాదొడంగిరి భూ |

విభులు నలుదిక్కులను లో | కభయంకరలీల నుభయ • కటకంబులకు॥

టీ॥ ఇభతురగస్యందనగతి రభసంబునకై = ఏనుఁగులయొక్కయు గుఱ్ఱములయొక్కయు రథములయొక్కయు దోదోపులచే పృథివి = భూమి ఆద్రువకై భూవిభులు = రాజులు నలుదిక్కులను = నాల్గుప్రక్కలనుండియు లోకభయంకరలీల = లోకములకుభయమును గలిగించువిలాసముతో ఉభయకటకంబులకుకై = రెండుపక్షములకును రాదొడంగిరి = వచ్చుటకారంభించిరి

తా॥ ఏనుఁగులు గుఱ్ఱములు రథములు మొదలగువాని రాయిడిచి భూమియదురుచుండ

నన్నిదిక్కులనుండియు రాజులు రెండుకడులకును లోకములకుభయమునుగల్గించునట్టి రీతితో
డ రాసాగిరి

వ॥ అట్టియెడ నజాతశత్రు ననుమతివడసి పాంచాలపతి వయోజ్ఞానవృద్ధుండైన
తనపురోహితుం గురుపతిపాలికిం బనుచువాడై యతనిరావించి

తా॥ ఆసచయమున భర్మరాజయొక్క యనుమతినిబొంది పాంచాలదేశపురాజు న్నా
నముచేతను వయస్సుచేతను బెద్దవాండగు తనపురోహితుని భృతరాష్ట్రునియొద్ద కనుపండలం-
చి యాతనిబిలిపించి

➔ ద్రుపదుండు దనపురోహితుని దుర్యోధనుకడకుం బంపుట ➔

క॥ వాతుండవు మతిమంతుండవు । చతురవచనకోవిదుండవు । సమయజ్ఞుండవు ।

న్నతవంశవర్తనుండ విం । గితవేదివి నెచ్చెలివి ను । కృతి వల్లుగుటక॥

టీ॥ పిండకపు = మేలుకోరువాండవు మలిమగుతుండవు = బుద్ధిమంతుండవు చతురవ
చన కోవిరుండవు = నెర్పుగుమాటలయందుండితుండవు సమయజ్ఞుండవు = కాలమునె
ఱిగినవాండవు ఉన్నతవంశవర్తనుండవు = గొప్పవంశమున జన్మించినవాడవు ఇంగితవే
దివి = ఎడటివారి యనిప్రాయము నెఱుంగగలవాండవు నెచ్చెలివి = మిక్కిలిన్నెహితుండ
వు సుకృతివి = పుణ్యాత్ముండవు అట్లుగుటక॥ = కావుననె

తా॥ నాకాత్మకపు, బుద్ధిమంతుండవు, నెర్పుగలమాటలయందుండిత్యముగలవాం
డవు, కాలస్వరూపమెఱిగినవాండవు, గొప్పవంశమున జన్మించినవాండవు, ఎతరల ముఖ
మునుగాంచి వారిభావముల నెఱుంగజాలువు, ప్రియమిద్రుకపురు బుణ్యాత్ముండవును
గావున

గి॥ నాకుం గర్తవ్యమగుపని • నీకుం జేయఁ

దగవు గావున నెల్లవి • ధములం బూని

పాండవార్థంబు భృతరాష్ట్రుని • పాలికిరిగి

నేర్పువాటించి కార్యంబుం • దీర్పవలయు॥

వ॥ అనిచెప్పి యొడంబఱచి యతనితో మఱియు నిట్లుయె

టీ॥ నాకుం కర్తవ్యమగుపని = విధిగాజేయవలయుపని నీకుం చేయక తగవు
= న్యాయము కావునక ఎల్లవిధములక పూని పాండవార్థంబు = పాండవులమేలుకై
భృతరాష్ట్రునిపాలికికై = భృతరాష్ట్రునినాడ్వకేగి ఆరి నేర్పువాటింబి = నేర్పుచూపి కార్యం
బుదీర్పవలయుక॥ = పనిచేయందగును

తా॥ నేను విధిగా జేయవలయుకార్యము నీకును విధియేకదా! కావున సర్వప్రయత్న
ములచేతను బాండవులకుభయమునకై నీవు భృతరాష్ట్రునినాడ్వకేగి నేర్పు నునయోగించి కార్యము
చక్కనీయవలయును అని యాబ్రాహ్మణుని సమ్మతపఱచి యాతనితోడనె మఱియు నిట్లు
యెను

క॥ విను కొడుకుగొన్న వేదరుగొని కొట్టినతిండికాడు • కుటిలుం డతఁడా

జనపతిచందము ధర్మజు | ననుపమశీలంబు నెఱుంగు • దది యట్లుండె॥

టీ॥ విను అతఁడు = ఆధృతరాష్ట్రుఁడు కొ గుఱగొన్న వేదరుగొని = కొడుకునకుం బట్టినవెట్టిన కొని కొట్టినతిండికాడు = అనుసరించుమూర్ఖు డు కుటిలుఁడు = వెదనడతం గలవాఁడు అజనపతిచందముక = ఆరాజయొక్క నడవడియు ధర్మజు ననుపమశీలంబుక = ధర్మరాజయొక్క సాటితేనియాచారమును ఎఱుంగును = ఎఱింగియున్నావుగదా ! అదియ ట్లుండెక = ఆమాట యటుండనిమ్ము

తా॥ బ్రాహ్మణోత్తమా' వినుము ఆగ్రుడ్డిరాజు కొడుకున కేవెట్టిపట్టినదా ను నట్టి వేదమున నేయనెట్టిమూర్ఖుఁడు కపటముగావర్తించును ఆరాజయొక్క నడవడియు ధర్మ రాజయొక్క యాచారమును నీవెఱింగినవియేదా అది యటుండనిమ్ము

• ఆ॥ పుడమిపాలు పాండవులకు • ననుగఁబోయి

నిపు ధృతరాష్ట్రుతో ధర్మ • నిష్ఠమైన

యుచితమాడిన నందుఁ బాం • దొందియున్న

దొరల భృత్యుల మనములు • దిరుగఁబడవె॥

టీ॥ పాండవులకుక పుడమిపాలుక = భు మియొక్కభాగము అడుగఁబోయి నీవు- ధృతరాష్ట్రుకొక ధర్మనిష్ఠమైన = ధర్మమునందలినియతితో ఉచితమాడినక = తగుమాట లాడితివేని అందుక పొందొందియున్న = కూడియున్న దొరలభృత్యులమనములు = దొరల యొక్కయు సేవకులయొక్కయు మనస్సులు తిరుగఁబడవె = మార్గమునకు రాకుండునా!

తా॥ ఆరాజ్యమునందుఁ బాండవులకు నాడుగుభాగము నడుగింబోయి నీనిధిదప్పక నీ వు రవ్యముగ మాటలాడినచో నందున్నప్రభువులయొక్కయు సేవకులయొక్కయు మనస్సు లు మ చమార్గమునకు రాకమాచువా

క॥ గురుభిష్కాదులమనములు | దురమునకుం దొరకయిండ • దుర్యోధనుఁడా॥

తురుండై యొడఁబఱుపగ ని | పురుషున నెరవైన తీచ్చ • వడు బలమెల్లె॥

టీ॥ గురుభిష్కాదులమనములు = ద్రోణభీష్ములమనస్సులు దురమునకుక = యుద్ధము నకు చొరకయిండక = ప్రవేశించియుండగా దుర్యోధనుఁడు ఆతురుండై = నొచ్చి ఒడఁబఱుపగలక = సమ్యక్తముచేయుచుండగా ఇప్పురుసుక = ఇట్లు ఎరవైనక = భేదముగల్గి నచో బలమెల్లెక = సేవయంతయు తీర్చవడుక = పేదవడును

తా॥ ద్రోణభీష్మాదులకు యుద్ధముసేయ నిష్ఠములేకుండుటయు దుర్యోధనుఁడుమాత్ర ము యుద్ధముసేయఁ దివురుటయుఁ గలుగఁగా నీభేదముంగని సేనల్లె సుత్సాహము చెడినని యగును

ఉ॥ పాండుతనూభవుల్ పడిన • పాటులు బంధులకెల్లఁ దెల్పుచుం॥

బండిత వృద్ధ సజ్జనుల • పాలికఁబోయి కులోచితంబుగా॥

కుండుట మాపించెప్పుచుఁ ద్రి యోక్తుల దక్కఁటివారికెల్ల మె!

లాండాకచంద మొప్పదని యెల్లములం దలపోయఁజేయుచున్॥

టీ॥ పాండవునూభవుల్ = పాండవుగ్రులు పడినపాటులు = పొందినకష్టములు ఎం
గుకెల్ల = చుట్టముకందఱకును తెచ్చుచున్ పండితవృద్ధసజ్జనులపాలికిన్ = పండితుల
యొక్కయు ముసలివాండ్రయొక్కయు యోగ్యులయొక్కయు దగ్గఱకు పోయి కులలోచితం
బుగాకుండుటన్ = కులమునకుఁదగినపనికాదుట చూపి చెప్పుచున్ తక్కువారికెల్ల
= తక్కినవారికందఱకు మేలు ఒండొకచందము = మఱియొకవిధము ఒప్పదని=తృదని
ఉల్లములందఁపోయన్=మనస్సులందలంచునట్లు ప్రియోక్తులన్=మంచిమాటలచే చెయుచున్

తా॥ పాండవులు పొందినకష్టములను జుట్టములకెల్లఁ దెలియఁజెప్పుచుఁ పండితులయొ
క్కయుఁ బెద్దయొక్కయు యోగ్యులయొక్కయు దగ్గఱకుఁబోయి కారపు లిట్లుచేయుట
కులమునకుం దగినయారామకాదని పలుకుచుఁ దక్కినవారికందఱకు, మేలువిధముగ వర్తిం
చుట న్యాయముగాదని మనంబులందొంచునట్లుగా హితమగుమాటలు నెప్పుడు

వ॥ మఱియును సమస్తజనంబులమనంబులుఁ బ్రియోక్తుల నిక్కడ వ్రాలునట్టి యా
పాయంబులన్నిగల వన్నియు నయ్యై తగవుమై నాచరించి చరియించునని యిచ్చట
విరాటకొలుపుకూటంబునంబుట్టిన కృష్ణాదుల సంవాదంబు తెఱంగును మనమెఱిగిన
యదియ తదచరూపంబుగాఁ బలికి పాండవులకుఁ దేజోలాభంబు గలుగఁజేయుట
కర్తవ్యంబు సేవకరినగరంబునవసియించి ధృతరాష్ట్ర గాంగేయ విదురగురుకృపాదు
లయిండ్లకరిగి నానాటికి వారిచిత్తంబులతెఱంగి గెఱింగి ప్రవర్తింపుము దైవగతింజేసి
నీయాడినసూత్రంబునకు సుయోధనుం డొడఁబడియెనేని యదియ సకలజనసమ్మతం
బైనవిధంబు దాన నజాతతత్తుండును బ్రీతుండగుఁ బోయిరమ్మని నిశ్చయంబుచేసిన
సమ్మహీసురవరుండు

టీ॥ మఱియున్ సమస్త జనంబులమనంబులన్=ఆందఱమనస్సులును ప్రియోక్తులన్ ఇ
క్కడవ్రాలునట్టి యాపాయంబులు=మనయంబు మ్రొగ్గునట్టి నేర్పులు ఎన్నికలవు అన్నియున్ అ
య్యైతగవుమై=అయాసీతితో ఆచరించి చేసి చరియించుచు=మెలగవలయు ఇచ్చటన్ ఎరా
టకొలుపుకూటంబునన్ = ఈవిరాటరాజయొక్కసభయందు పుట్టికృష్ణాదుల సంవాదం
బు తెఱంగున్ = కృష్ణుడు మొదలగు వారిప్రసంగము యొక్కవిశేషము మనమెఱింగింపయ
దియ తదచరూపంబుగాన్ = ఆసంవాదంబున కనుకూలముగన్ పలికి పాండవుల
కున్ తేజోలాభంబుగలుగఁజేయుట=దర్పమునుబెంచుట కర్తవ్యంబు=ముఖ్యము సేవ కరిన
గరంబునవసియించి=హస్తినాపురియందేయండి ధృతరాష్ట్రగాంగేయ విదురగురు కృపాదుల
యిండ్లకన్ = ధృతరాష్ట్రఁడు భిష్ముఁడు విరుఁడు ద్రోణాచార్య కృపాచార్యులు మొదల
గు వారియిండ్లకు అరిగి నానాటికి వారిచిత్తంబులతెఱంగున్ = వారియభిప్రాయము
లుండురీతి ఎఱింగి ప్రవర్తింపుము = మెలఁగుము దైవగతింజేసి = అదృష్టవశమున నీయా
డిన సూత్రంబునకు = సేవచేసెడుమాటలకు సుయోధనుండు=దుర్యోధనుండు ఒడఁబడియె

సేసిక్ = సమ్యక్తించినచో ఆదియ = అచే సకలజిని సమ్యక్తంపై వదిలియు = అందియును నిష్ఠమగుతెలుగు దానక్ అజాతశత్రుండును = ధర్మరాజును ప్రీతుండగున్ = సంతోషించును పోయిరమ్మని నిశ్చయంబుచేసినక్ అమ్మహినురవరుండు = అద్రాహ్మణోత్తముండు

తా|| ఆదిమాత్రముగాక యందుండు సర్వజనంబులకును మంచిమాటలచే వారిమనంబులు మనవారియందు మ్రొగ్గువట్లుగా నుపాయంబు తెన్నియేనియుండెనిమెలంగుము ఇచ్చట విరాటరాజయొక్క సభయందు శ్రీకృష్ణుండు మొదలగుచూ రాడిమాటల నెఱింగియేయున్నాము గదా ఆమాటలకు బొందికగానే మాటలాడి పాండవులకు శ్రేయస్సుగలుగునట్లు చెయుట ముఖ్యమగుపని నీవుహస్తీపురమందుండి ధృతరాష్ట్ర భీష్మ ద్రోణాదులయండ్ల కప్పడప్పడేగి వారియవిప్రాయము లప్పటికప్పుటి కెట్లుండుటయు నెఱుంగుచుండుము అదృష్టవశమున నీమాటలు పయోగమునకెక్కి దుర్యోధనుడు సమ్యక్తించునని లోకమునకెల్ల నద్దియెసమ్యక్తమైనది ధర్మజుండును దానిచే మిక్కిలి సంతసించుచు పోయిరమ్మనఁగా నా ద్రాహ్మణుండ

క|| మును పాంచాలవిభునివి | డొంగి ధర్మజు భీము నరు న కులు సహదేవుం | గని యనుమతుండై యందలు | ననుపగమన్ననలువడసి | యరిగెం బ్రీతిక్ ||

టీ|| మును = ముంద పాంచాలవిభునిక్ = పాంచాలరాజున వీడొంగి = వదలి ధర్మజుక్ భీముక్ నరుక్ = అగ్నుచుని నకులుక్ సహదేవుక్ కని ఆనుమతుండై = వారియత్తరువును బొంది అందలుక్ అనుపగక్ మన్ననలువడసి = సన్మానమునుబొంది ప్రీతిక్ = సంతోషముతో అరిగెక్ = వెడలెను

తా|| ముందుగఁ దనప్రభుండగు పాంచాలునివలన ననజ్ఞులగుని ధర్మజుభిమాద్భువనకుల సహదేవుఁడ గ్రమంబుగఁగని వారలయనుమతింగొని వారివలన సన్మానమంది సంతోషముతోఁ గదలెను

వ|| అంత నక్కడ దుర్యోధనుండు సకలరాజన్యసామాన్యంబుగా గోపాలదేవు పాలికి మాతంబుచ్చుట తగవగునేయని విచారించి

టీ|| అంతిక్ = అప్పుడు అక్కడక్ దుర్యోధనుండు సకలరాజన్య సామాన్యంబుగాక్ = అందలురాజులకువలె గోపాలదేవుపాలికిక్ = శ్రీకృష్ణమూర్తిగఁడు మాతంబుచ్చుట = సేవకునింబువుట తగవగునే = న్యాయమా ? అనివిచారించి = అనియోచించి

తా|| ఇట్లు విరాటునిపట్టణమునుండి ద్రాహ్మణుండు వెడలునపుటికి దుర్యోధనుండయ్యు ధమునకు యత్నమునేయుచుండి, తక్కినరాజులకడకంపినట్లు శ్రీకృష్ణునికడకును మాతనంపుట న్యాయమాయని మనంబున యోచించి

క|| వెరవుమెయిం దాన కతిపయ | పరిజనసహితముగనరిగెం | బటుతరగతివి | స్ఫురణానుమోది లీలా | పరిణతుండై వేగిరంపుం | బయనములం దగక్ ||

టీ|| వెరవుమెయిం = నేర్పుతోడ తాన = తానె కతిపయపరిజనసహితముగక్ = కొందలుసేవకులతోఁగూడ పటుతరగతివిస్ఫురణానుమోదిలీలాపరిణతుండై = దృఢమగునడకయొక్కపెంపుచేఁ గలుగుసంతోషమును దెలియఁజేయుచున్న విలాసముతో నొప్పినవాడై వేగిరంపుంబయనములక్ = త్వరగలప్రయాణములచే తగక్ అరిగెక్

తా॥ దృఢమగు నడకయొక్క పెంపైన కానందింపటను దెలుపుచున్న విలాసముతో నొప్పినవాడై మిక్కిలి త్వరగలప్రయామలచేత నెచ్చనుజుపుచు మితరుగుసంఖ్యగల సేవకులనుమాత్రమే వెంటంగొనిపోయెను

వ॥ చని తదీయపురప్రవేశంబు చేసె నాదివసంబున ధనంజయుండును గొవిందుం గానవచ్చె నట్టియెడ

తా॥ అట్లుచని దుర్యోధనుండు ద్వారకయందుఁబ్రవేశించెను అప్పుడె యట్లుండును శ్రీకృష్ణుం గనవచ్చియుండెను

గీ॥ అతఁడు పవళింప మును కౌర • వాధినాథుఁ

డరిగి తలయంపిచెన నున్న • తాననమున

నుండెబడపడి కాలగ్ధ • యెద్ద కల్లఁ

జని వినముఁడై నిలుచుండె • సవ్యసాచి॥

వ॥ అంత

టీ॥ అతఁడు = శ్రీకృష్ణుడు పవళింప = పరుడియుండగా కౌరవాధినాథుఁడు = దుర్యోధనుఁడు అరిగి = పోయి తలయంపిచెన = తలప్రక్కన ఉన్నతాననమున = ఎత్తగవీరమున ఉండెన విదప = పిమ్మట కాలగ్ధయొద్దకు = కాళ్లుంచి యున్నప్రక్కకు అల్లఁజని = మెల్లఁగానెగి సవ్యసాచి = ఆర్జునుండు వినముఁడై = మిక్కిలియడఁకువలెగి నిలుచుండె

తా॥ శ్రీకృష్ణుండు పవళించి నిద్రించుచుండగా దుర్యోధనుండు ముంగుగానేగి యాతొత్పాతాన్నమున నెత్తగునాక వీరమునకు చుండియుండెను అర్జును పిమ్మటనేగి మెల్లనఁజెరంజు పురుషోత్తముని వామలప్రక్క మిక్కిలియడఁకువతోఁ గూర్చుండెను అట్లునయెడ

క॥ మేలుకని కృష్ణుండర్జును | నాలోకించి మఱి కౌర • వాధిపుఁ గని త

తా॥-లోచితబహుమతిమై | జాలఁబ్రయించిరువురకుఁ బ్ర • సన్నతఁజేసె॥

వ॥ తదనంతరంబు

టీ॥ మేలుకని కృష్ణుండు అర్జును అలోకించి = చూచి మఱి = పిమ్మట కౌరవాధిపుఁ = దుర్యోధనుని కు అతాలోచిత బహుమతిమై = ఆసమయమునకుండగిన మన్ననతో బాలఁబ్రయంజు = మిక్కిలియిష్టమును ఇరువురకుఁ ప్రసన్నత = దయతో చేసెనె

తా॥ శ్రీకృష్ణుండు నిద్రచుండిమ్మని తొలుదొల్లనర్జునుంగని యటమై దుర్యోధనునిం గాంచెను ఆసమయమున కర్హమైన మర్యాదతో నిరువురకుష్టము సంతోషముతోఁ జేసెను అటుపిమ్మట

ఉ॥ వారలజూచి కేశవుండు • వచ్చినకార్యము సెప్పుడన్న న

కౌరవనాథుఁ డిట్లనియె • గయ్యము సేయవగన్ సహాయముం

గోరి భవత్సకాశమునకుం జనుడెంచితి మేము విరు ని।

కార్యము నొక్కరూప హృద యంబునఁ బేర్చిన బాంధవంబునఁ॥

టీ॥ వార౩౯ చూచి కేశపుండు వచ్చిన కార్యమునఁ చెప్పడు అన్నకా క్కా
రవనాధుండు = దుర్యోధనుండు ఇట్లనియెక కయ్యమునెయవగక = యద్ధము సేయు
త్తమున భవత్సహాయమున = సీతోద్బాటును గోరి భవత్సకాశమునకున = సీయెద్దకు
చను దెంచితిమి = వచ్చితిమి హృదయంబునక = మనస్సున పేర్చిన బాంధవంబునక = అతిశ
యించిన చుట్టతీరముచేత మేముకా వీరుకా ఈ కార్యము ఒక్కరూప = ఒకేవిధము

తా॥ శ్రీకృష్ణుం డాదుద్దళిం గాంచి మీరేమిపన్నెవచ్చితిరి చెప్పఁడనఁగా దుర్యోధ
నుండిట్టులనియెను యద్ధము సేయు సుకృతముతోడ నందుకు నిసహాయముంగోరి నీకడకు వ
చ్చితిని ఉభయలకు నిచేకార్యము గలిగినది కావున మనస్సు మెం గుచున్న చుట్టతీరము
విషయమున మేమును వీరును నీకుగమాన ఎద్దపులమేకదా।

క॥ మున్నేను గానవచ్చితి । నిన్ను సుజచులైనవారు యెమ్మిని మునుము।

స్వన్నదగంకైకొండ్రున । ముచ్చతసౌజన్యసార యుతుండవు నివుక॥

టీ॥ నిన్నుకా మున్ను = ముందుగా ఏను = నేను కానవచ్చితిక = చూడవచ్చితి
ని సుజనులైనవారు = యోగ్యులు మనుష్యస్వన్న = నుండుముంగు చూసవచ్చినచో నె
మ్మికా = ప్రేమతో తగక కైంప్ర = అంగీకరింతురు నీవుకా = నీవుకూడ సమున్న
త సౌజన్యసారయుతుండవు = గొప్పదగు సచ్చుపదావనుతోఁ గూడినవాఁడు

తా॥ నిచ్చంజూచుటకు నేను ముంగుగావచ్చితిని, యోగ్యులగువారు ముందుచూడవచ్చి
నవారిని మైత్రితో నాదరింతురు, నీవునుగత్తురుపలతణములు మెండుగఁ గలవాడవు

వ॥ కావున లోకంబుపాడి విచారించి నాకుందోడుగావలయుననిన వాసుదేవుం
డిట్లనియె

తా॥ కాంక్షి లోకంబి నాశ్రయించి నీవునాకుం దొచ్చడవలయును, అని దుర్యోధనుం
డువలకు క్రీకృష్ణుం డిట్లనియె

ఉ॥ నీ విటమున్న వచ్చితివి । సకలము పార్థునిఁ దొల్లఁగాంచితిం।

గావున మీకు నెద్దఱకు యెరవమొప్పగఁ దోడుపాటు స।

ద్భావము దీనికిం దెఱుగు । తప్పకయుండఁగ నేర్పఱింపెద।

నీవలపెట్టు లట్ల తగ । నివును నీతఁడు గొరికొండొగిక॥

టీ॥ నీవు ఇటకా మున్నవచ్చితివి = ముందేవచ్చితివి నిక్కము = సత్యము పార్థుకా
= అర్జునుని తొల్లఁగాంచితిక = ముందుచూచితిని కావునకా మీకుకా ఎద్దఱకుకా గౌరవ
మొప్పగక = గౌరవముతోడ తోడుపాటు = సహాయము చేయుట సద్భావము = న్యాయము
దీనికికా తెఱుగుతప్పకయుండఁగకా = మార్గమునెడకుండునట్లుగ నేర్పఱింపెదకా
= చేయుదును మీవలపెట్టు = మీరికయెట్లు అట్ల తగకా నీవును ఈతఁడుకా ఒగికా
= క్రమముగా కోరికొండు

తా॥ నీవు నన్ను న మంకువచ్చట సత్యమేయగును నేను ముంగుగా నర్జునుగాంచి
తిని కావున మీయిద్దఱకును లోకరీతితప్ప నహాయముచేయుట న్యాయము అట్లున్యాయముత
ప్పక నేయుటకుఁబూనియున్నాఁడను మీయిష్టముచొప్పున నీవును నర్జునుఁడను గ్రమము
గాఁ గోరికొనుఁడు

క॥ నాపాటియ పదివేపురు । గోపాలురు గలరు * సమరకోవిదబాహుః

టోపాభిరామమూర్తులు । చాపాద్యాయుధకళావి * శారదచిత్తుల్॥

టీ॥ నాపాటయ = నాతోడసమానులేయగు పదివేపురు గోపాలురు = పదివేలమంది
గోపాలగృహువారు సమరకోవిద హటోపాభిరామమూర్తులు = యుద్ధమునందు నేర్పుగల ధు
జవిక్రమముచే నొప్పుచున్న యాకృతినిగలవారు చాపాద్యాయుధకళా విశారదచిత్తుల్ = ధ
రుస్సుమొదలగు నాయుధములకాస్త్రమును నేర్పుతో గూడిన చిత్తముంగలవారు కలరు

తా॥ గోపాలురు పదివేలమందిఁగట్టులు నాతోసమానమగు బలముంగలవారు యుద్ధము
నందలి నేర్పుతోఁగూడిన ధుజబలముచే నొప్పుచున్న స్వరూపములంగలవారు, ధరుస్సుమొదల
గు పెక్కాయుధముల నుపయోగించునట్టి విద్యయును నేర్పుచు గన్నవారు

క॥ నారాయణాభిధానులు । వారలు కయ్యంబునేయు * వారొక్కఁడనే॥

నూరకనిరాయుధవ్యా । పారతమై నుండువాఁడఁబరమాప్తుఁడనై॥

టీ॥ వారలు నారాయణాభిధానులు = నారాయణ నామమును గలవారు కయ్యంబునే
యువారు = యుద్ధముచేయుంగలవారు నేను ఒక్కఁడే = ఒకచోట పరమాప్తుఁడనై =
మిక్కిలి యిష్టుఁడనుగా నిరాయుధ వ్యాపారతమై = ఆయుధములతోఁదికార్యముచేయక
ఉండువాఁడే = ఉండును

తా॥ వారలు నారాయణ నామముంగలవారు యుద్ధమును నేర్పుగఁజేయుంగలవారు నే
నొకచోట మిత్రుఁడనైయుండి యాయుధములతోఁది కార్య మేపాటియు లేకమెలంగువాఁడను

క॥ వారొకతల యేనొకతల । యీరెండుఁడెఱంగులందు * నెయ్యది ప్రయమె॥

వా్వరికిఁ జెప్పమతొలితొలి । కోరికొనక బాలునకుఁ ద * గుంబాడిమెయి॥

టీ॥ వారొకతల = వారొకభాగమును నేనొకతల = నేనొకపక్షముగా నగుదును
ఈరెండు తెఱంగులందుక = మాయఁగయులలో ఎవ్వారికికె ఎయ్యది ప్రయము = ఏదియ
ష్టము చెప్పడు పాడిమెయి = న్యాయముచొప్పున తొలితొలికోరికొనక = ముందుకో
రికొనుటకు బాలునికికె తగుక

తా॥ ఆనారాయణులను పేరుంగల భటులొక ఎలముగను నేనొకబలముగను నుండుము
ఈరెండుభాగములలో నెద్దియెవ్వరికిష్టమోచెప్పఁడు న్యాయముంబట్టిచూడఁగా ముంగుకోరి
కొనునధికారము పనివారికిఁగలదు

➡ “ అర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణుని దనకునహాయునిగాఁ గోరుకొనుట ➡

క॥ అనిపలికి హరి కిరీటిం । గనుగొని కొండకవు నీవు * గావున నీకు॥

మునుగొరఁబాడియనవుడు । వినికృష్ణునిఁగోరికొనియె * విజయుం డెలమి॥

టీ॥ అనిపలికి హరి = శ్రీకృష్ణుడగు కిరికింగనుంగొని = అర్జునుగాంచి కొండిక
పు = పసివాడవు నీవుగావునక మునుగోరక = ముందుకోరుట నీకుక పాడి = న్యాయము
అనవుడుక విన్ కృష్ణునిక ఎమిక = సంతోషముతో విజయుండు = అర్జును
డు సోగొనియెక

తా॥ అనివెప్పి శ్రీకృష్ణమూర్తియర్జునుంగని 'నీవు శేఠాచార్యువాడవు దుర్యోధనుం
డు నీకుంబెంద్రాయమనక బద్ధవాడవు కావున నీవు ముందుకోరికొనుము' అని యనిసంతానె
యూతంగు సంతోషముతో ప్రహరినే కోరికొనియెను అర్జునుండు బలశాలిగావున దాను
సేనుకాశ సడక మైత్రికిందగువాడగు శ్రీకృష్ణునింగోరినానె ననుటకై యీపద్యమున విజయశ
్వు యు ప్రయోగింపఁబడియెను

గీ॥ దానికాత్మబాంగి • ధార్తరాష్ట్రుడువారి

నపహరించుకొనిన • యట్లుగాఁగఁ

దలచి చెచ్చుమీఱ • బంములఁగైకొని

చనియెఁ బ్రీతి రాము • సదనమునకు॥

టీ॥ దానికే = శ్రీకృష్ణునిగోరి కొన్నందులకు ధార్తరాష్ట్రుడు = దుర్యోధ
నుండు ఆత్మింబాం = మనస్సుగనానందించి వారికే = ఆసేనలను ఆపహరించొన్నయ
ట్లుగాఁగఁడఁచ = తేరకుకొఱకనల్లెని చెచ్చుమీఱక = అందముతో బలములకైకొ
ని రాముఁడనమునకుక = ఎలరామునియింటికి ప్రీతికే = సంతోషముతో చనియెక =
పోయెను

తా॥ అయి శ్రీకృష్ణు నర్జునుంగు కోరినందులకుఁ గరంబుసంతసించి దుర్యోధనుండు నా
రాయగోపాలములను నైనయమును నాచు దక్కలుగఁ బొందినట్లు మిక్కిలిసంతసించి
యూహేనంగొని సంతోషముతోడ ఎలరామునియింటి కేగెను

వ॥ వనియ్యుంఁగని సర్వాచంబువడ సతనవచ్చిన కార్యంబెఱింగించిన దుర్యోధ
నునకు బుచ్చుం దిట్లనియె

తా॥ అట్లు వని ఎలదేవుంగని య అవివలన మచ్చనపొంది, తనరాకకుఁగారణంబిది
యని యాతంగు తెలుపఁగా నాతనితోడ బురాముం దిట్లనియెను

క॥ అభిమన్యునివాస మునకుం । బ్రభువర్గంబెల్లఁ గూడఁ • బడియుండఁగ నా

సభ న్నికై యే బలివితె । నిభపురమున మాటపుట్ట • దిట్లీపు వినక॥

టీ॥ అభిమన్యునివాసమునకుక = అభిమన్యునిపెట్టికగా ప్రభువర్గంబెల్లక = రాజు
లసముహమంతయు కూడఁబడియుండఁగక = చేరియుండఁగా ఆసభకే = ఆసభలో
న్నికై ఏక పలికితిక = మాటలాడితిని ఈపువినక = నీవునునట్లు ఇట్లు = ఈవిధమున
ఇభపురమునక = హస్తీపురియందు మాటపుట్టదు = తెలియవచ్చియుండదు

తా॥ అభిమన్యుని వివాహముప్పడు విరాటరాజయొక్కయింట సమస్తరాజులందఱు
పాటిరి ఆసభాయందు నీవక్షము నాగ్రయించి నేను గొన్నిమాటలాడితిని అవివయము నీకుం
దెలియునట్లుగి మీయూరి కింకను జేరియుండదు

వ॥ దానికి గొండలునవ్యాపడి పొండవపడపాపంబునఁ బ్రతికూలవచనంబు
వలికిన నవి కృష్ణునకుఁ బ్రయంబులైయుండె నట్లగుటంజేసె

టీ॥ దానికి = నామాటలకు గొండలు అనవ్యాపడి = ఓర్వక పొండవపడపా
తంబునక = పొండపులయందలి స్నేహముచే ప్రతికూలవచనంబులు = విరోధవాక్యములు
వలికినక అవి కృష్ణునకుకా క్రియబులైయుండెక = పునులైయుండెను అట్లగుటం
జేసి = ఆహేతువుచే

తా॥ నామాటలలోర్వక గొండలువిరోధించి పొండపుల కనుకూలములగుమాట లాచిరి
ఆమాటలు మాకృష్ణునకు విసనింపైయుండెను కావుననే

గీ॥ అతనిచానియెక్కింత ప్రాంత ధ్వనిన నిలువఁ

జాలమియె మూలముగ విరఁ సంపుమాట!

లాడనొల్లమి నేమియఁ ననక యంత!

నుండి యొకనిశ్చయమ్మపై నున్నవాడ॥

వ॥ అది యెట్లంటే

టీ॥ అతనిచాని = నాతమ్మునిదలి ఒక్కంతవ్రాద్దక = కొంచెముకాలమైనను
నిలువఁజాలమియె మూలముగక = నలువలేకుండఁగెను కారణముగ ఒకప్పుడుమాటలా
నాల్గులుక = విరోధపుమాటలాడ నమ్మకపడుచు ఏమియుననక లంఘించి = అదిమొద
లు ఒకనిశ్చయమ్మపై నున్నవాడక = ఒకేవిధముగ నిశ్చయించి యున్నాడను

తా॥ అతనివదలి క్షణకాలమైన నుడఁజాలయందుఁ బయె కారణముగావున వానితో
ద విరోధపుమాట తెప్పియనాడక యూరకుండు యిట్లుండు నని అనఁజును యిట్లు
ని యున్నాడను అదియెద్దియనగా

క॥ మీరునువారును ఒండును | బొంబునెడి నెవ్వరెట్లు వొందును చిరును!

నూరకయుండుదుఁ దొడె | వ్వానికి బో సంత నికల్ వం చెబ్బంగి॥

టీ॥ మీరునువారును ఒండును = ద్వేషముతో పోరదునెడక = కంపమునేయు
చో ఎవ్వరెట్లుపోయినక = ఎవరుచెడినను నెవరుగానుఁజెడినను విరుదు ఏను అని
యుండుదుక ఎవ్వరికిక తోగుపోను = సహాయమునేయనేగను ఇంత = ఈసా
బ్బంగిక = ఎట్లును నిక్కువంబు = సత్యము

తా॥ మీరును వారును ద్వేషముతోఁ బోరునపుడు మీలో నెవరెగఁదెంచినను నాకక్క
అతెను నేనూఁకయుండునుగాని యెవరికిని దోడ్పడఁదలంపవైతిని ఈనిశ్చయమున్నివిధముల
సత్యము చూర్మగనా !

వ॥ అనినవిని దుర్యోధనుండు దానికియ్యకొని సవినయంబుగా బలదేవువీడ్కొని
వాసుదేవు నామంత్రణంబుసేసి కృతవర్గపాలికింజనిన నతం డత్రోహిణితోడఁ ద
న్నుఁ గలయవచ్చువాడై యూరడఁబలికినఁ బ్రయంబంది నిజపురంబునకరిగెదదనం
తరంబ కృష్ణం డర్జునున కిట్లనియె

టి॥ అనినకొ విని దుర్యోధనుండు దానికికొ ఇయ్యకొని = సమ్మతించి సవినయంబుగాక = అడఁకువతోడ బలదేవుని వీడ్పొని = బలరాముని యనుమతినొంది వాసుదేవునామంత్రణంబుననే కృష్ణునియనుచుతింగొని కృతవర్మపాలికింజనిన = కృతవర్మయొద్ద కేగఁగా అతండు ఒక్కయడొహితోడక = అడొహితోసంఖ్యగలసేనతోడ తన్నుక కలయవచ్చువాడై = చెరవత్తునని డోగడంబులికినక = అనుకూలముగా ధాంప ప్రియంబుంది = సంతోషించు నిజపురంబునకరిగెక = తనపట్టణమునకేగెను తదనంతరంబ = అమిపై కృష్ణుండు అర్జునునట్లనియెక

తా॥ అని ఎలరాముడువలకకగావిగ దుర్యోధనుం డాతనిమాటలకు సమ్మతించి యడకవతో నాతనియనుమతినొంది కృష్ణునియనుజ్ఞయనుగొని కృతవర్మయొద్దనుంజనఁగా నాతంఁగొకయడొహితోసేనలతోడ యుద్ధమునకుఁ దోడ్పడునునచెప్పఁగా సంతసించి తనపట్టణమునకుం బనియెను అటుపై శ్రీకృష్ణుం డర్జునునట్లనియె

౧౩॥ నారాయణగోపాలుర । ఘోరిపరాక్రములఁ గురువిఁభుండుగొన సంగ్రా॥

మారంభరహితం నన్నుం । గోరికొనుట నీకు మే లఁగునె తలపోయె॥

టి॥ ఘోరిపరాక్రములక = మిక్కిలిదీర్ఘము గలవారిని నారాయణగోపాలురక = అరుఘటలను కురువిభుండు = దుర్యోధనుండు కొనక సంగ్రామారంభరహితక = యుద్ధయత్నమేలేనివానిని నన్నుక = గోరికొనుట తలపోయెక = యోచింపఁగా నీకుగునె = నికుండగియున్నదా

తా॥ మిక్కిలి బలముగలవారగు నారాయణగోపాలు రనుజేనలను దుర్యోధనుండు కొనఁగా యుద్ధమన్నాహ మేపాటియయలుగని నన్నుం గోరిక ంటివిదా దీనిచే నిశేమిలాభముగలదు

కృ॥ అనుటయు నాతండు హరికి । ట్లను సేను రణంబునకు సహాయం బొల్లె॥

విను సుప్రసిద్ధుడవు నీ । వనిచేసినఁ బేరు నీక యగు నెప్పొటె॥

టి॥ అనుటయుక = అనికృష్ణుండునలుక అతఁడు హరికికొ ఇట్లయక విను సేను రణంబునకుక = యుద్ధమునకు సహాయంబొల్లెక = తోడుకోరను సుప్రసిద్ధుడవు = పేరొందినవాడవు నీవు అనిచేసినక = యుద్ధముచేసితివేని ఎప్పొటెక = ఎట్లయ పేరు = కీర్తి నీకయగుక = నీకేలగును

తా॥ అని కృష్ణుండునలుకఁగా నర్జునుఁడిట్లనియెను సేను యుద్ధమునకై సహాయముంబని ను ను సుప్రసిద్ధిపొందినవాడవుగావున యుద్ధమునుజేయుమనేని కీర్తి సర్వవిఘ్నములను నీకేలగును

వ॥ నీకెదురై జయంబుగొనరా దట్లగుటఁజేసి విజయమూలంబగు నీతోడును వలయు నీవు సమంబు సేయమనిక్రిప్రియంబు కావున నినుఁ గోరికొంటినినచెప్పి మఱియు నట్లనియె

టి॥ నీకెదురై = నీకువిరోధికఁడైయందుండి జయంబుగొనరాదు = జయించుటయసాధ్యము అట్లగుటంజేసి = కావుననే విజయమూలంబగు = గెలుపునకుఁగారణమగు నీసహా

యమకూడ వలయుకొనుట = ముఖ్యమైయున్నది నీవు సమరమునీయకునికి = యద్ధమునీయకుండుట ట్రియంబుగావునకొనుట = నాకీష్టముగావున నిన్నుకొనికొంటికొనిచెప్పి పుట్టియుకొంటియొక

తా|| నివాకపక్షముననుండుగా నీవిరోధిపక్షముననుండి వెలుపుంగొనుట మిక్కిలికష్టము కావుననే జయమునకాధారము గునీపు యద్ధంబునీయకుండుటయు నాకునచ్చుతంబు అనిచెప్పి పుట్టియునిట్లనియెను

క|| సారధ్యంబునరింపు మ | పారకృపాలీల నెల్ల • భంగుల ననికొని

గౌరవమునఁ జిరకాలము | గౌరినయది దీవి నిమ్ము • గురత్తునదీ||

టీ|| అపారకృపాలీలకొని = మితిలేని దయావిరాగముచే నెల్లభంగులకొని = మునుపును అనికొని = యద్ధమునకు సారధ్యంబుకొని = రక్షణమునొలుతును ఒనరింపును = చేయుము గౌరవమునకొని చిరకాలము = హలకామునుండి కొనినయది దీవికొని = గురత్తునదీవిని గురత్తునదీవిని రత్నములకు నెలవైనవాడ౯

తా|| మితిలేనిదయతోడ యద్ధమునందు నిశేషసంతయుఁ జూపి నారక్షణమునొలుతును దీర్ఘకాలమునుండియు నిన్నులయించి కొనినది ఇచ్చియే బుద్ధివంతుఁడ౯

క|| అనినఁ గిరీటకి హరి యి | ట్లును నీదగుకొల్పి దీర్చు • లవి నాకువ్రతంబి

బసఘా తగ సారధ్యం | మానరించెద నీకు నసమ • యద్ధప్రీడకొని

టీ|| అనినకొని కిరీటకొని = ఆర్జునునకు హరి ట్లును = నీదగుకొల్పి దీర్చుట = నీకు రిందీర్చుట నాకుకొని వ్రతంబు అసఘాతపుణ్యంకొని = అనికొని సారధ్యంబు = రక్షణమును ఒలుతును అసమయద్ధప్రీడకొని = సాటిలేనియద్ధమును నాటయందు ఒనరింపుకొని = చేయుదును

తా|| అని యర్జునుండువలకొని కృష్ణుండుట్లునియెను నీకు కొని దీర్చుటయెడగా నాకునంభ్యవ్రతము పీచుకాల్పకొని సాటిలేనిదగు నీయద్ధమున నాశేర్పుకొలదిని నమమున దపుదును

క|| అనియూరడించినరుండో | డొంగి దర్శితచూజనొద్దకుంబ్రయమెనకొని

జనుదెంచెం గార్యాలో | చనమును దగఁజేయుబుద్ధి • శౌరి కడంకొని

టీ|| అని డొరడించి = సంతోషపఱచి శౌరి = కృష్ణుండు కార్యలోచనముకొని = కార్యమునకు వలయుయోచన తగకొని చేయుబుద్ధి = చేయుటవలంపున కడంకొని = పూనికతో నరుండొని = ఆర్జునుని పెంటంగొని దర్శితచూజనొద్దకు = భర్తరాజుకడకు బ్రయమెనకొని = ఉల్లాసముతోడ చనుదెంచెకొని = వచ్చెను

తా|| అనివలికి యర్జునునకుఁ దృప్తిచేసి, కార్యములకుఁదగుయోచనలం చేయుతలంపున క్రీకృష్ణుండు పూనికతో నర్జునుంబిలుచుకొని భర్తరాజుకడకు సంతోషముతోడ జనియెను

వ|| అంతట శల్యుపాలికింబోయినమాత లతనింగని సముచితాలాపంబుల సమర సహాయత్వంబుగోరి పిలిచినఁ బ్రతుండై యత్నండును బుత్ర మిత్ర సమేతంబుగా నా

నాసేనాసంకులంబుగాఁ గదలి పాండవులున్నయెడకు నిత్యప్రయాణంబుల నడుచున మయంబున

టీ॥ అంతటా శబ్దపాలికా = శబ్దనియెడ్డకు పోయినదూతలు అతనింగిని స ముచితాలాపంబులక = తగినమాటలచే సమరసహాయత్వంబుక = యుద్ధమునకు సహాయము ను కోరిపిలిచినకా క్షీతుండై = శంతపించి అతండుచు పుత్రమిత్రసమేతంబుగాకా = పుత్రు లతోడను స్నేహితులతోడగూడ నానాసేనాసంకులంబుగాకా = పెక్కుసేనల సందడితో కదలి పాండవులున్నయెడకుకా = పాండవులుండుచోటునకు నిత్యప్రయాణంబులకా = ఎ డఁదెగిని పయనములతో నడుచుసమయంబునకా = నడచుచుండఁగా

తా॥ నకులసహచేవులగు మేనమామయు వ ద్రిచేకమునకు రాజును నగు శబ్దనియెడ్డ కేగినదూతలు మంచిమాటలచే, యుద్ధమునకుఁ దోడ్పడవలయునని పేదఁగగా సంతపించినవాఁ డై యాతండు కొ డకులు స్నేహితులు మొదలగువారితోడను సమస్తసేనలతోడను గదలిపాండ వులనుగలసిొన దిగదినమును గొంతదూరమునడచుచు నందంసులచున్నచచ్చుచున్నసమయము నందు

గీ॥ ఇంతయుచువిని కౌరవా • ధీశ్వరుండు ।

దత్తులగు నాస్తజనములఁ • దత్తై కాంబ ।

మద్రనాథుని చనియెడు • మార్గమునకుఁ ।

బుచ్చి యెడనెడ నతులవి • ధూతి మెఱయ॥

టీ॥ ఇంతయునువిని = ఈశబ్దండు వచ్చుటనువిని కౌరవాధిశ్వరుండు = యర్యోధనుఁ డు తత్తై కాంబ = వెంటనే దత్తులగునాస్తజనములక = సేన్వరులగు మిత్రులను మద్రనాథు ని చనియెడుమార్గమునకుకా = శబ్దండుపోవు మార్గమునకు పుచ్చి = పనిచి ఎడనెడకా = అం దందు అతులవిధూతిమెఱయకా = మిక్కిలియైశ్వర్యము వెలుంగునట్లు

తా॥ అట్లు శబ్దండు పాండవులకుఁ దోడ్పడవచ్చుటనువిని యర్యోధనుండు సమర్థుల గుమిత్రులను గొందఱును శబ్దనిమార్గమునఁ బెరఁచుకొను ఆ మార్గమున నందందు మిక్కిలి యైశ్వర్య చుక్తముగా వెలుంగునట్లు

సీ॥ అరుదారు మేలుక • ట్లాయితలబై చూడ నొప్పారి తనువగుఁచప్పరములఁ ।

బరవులై చెయవంబు • గరగరికయాఁదియ్యై తెలిసిరుగలిగిన • దీగ్ని కలును ।

బూడవులై మువ్వంచఁబూలుచునట్లుగ నేనుఁగులకుఁగుఱ్ఱములకుఁగొట్టములును ।

ముందఱ బయలైన • చందంబుచతురాభి మతములొనాస్థానఁమంటపముల ।

ఆ॥ బియ్యములును నెయ్యి • పెరుగును గూరగా ।

యలును వంటకట్టి • యలును గడ్డి ।

ఖాణములును బెల్లు • గా నొడఁగూర్చి ని ।

గూఢవృత్తిఁ దాను • గూడ నడిచె॥

నీవు నన్ను మానఁ నియునిగాఁగ న|

నుగ్రహించి తగఁ బఁ రిగ్రహింపు||

టీ|| తలఁపఁ = యోచింపఁగా పాండవులును ధార్తరాష్ట్రులు = భృతరాష్ట్రపు ప్రభులును భక్తియక్తి = భక్తిగలిగియుండుటయందు నీకుఁ బ్రకారూప = ఒకేవిధము చాఁక నీవు నన్ను మాననియునిగాఁగఁ = గౌరవమునకుం దగినవానినిగా అనుగ్రహించు = కరుణించి పరిగ్రహింపు = అంగీకరింపుము

తా|| యోచింపఁగా నియందలిభక్తివిషయమునఁ పాండవులును గౌరవులును నీకుఁగూ ను లేదుగుడును నీవునన్ను గౌరవమునకుం దగినవానినిగా నెంచి నన్ను జేరఁదీయవలయును

చ|| అనవుడు శయ్యుడియ్యకొని యట్టిదకాదె విభేదబుద్ధి నా|

మనమునలేదు పాండవనఁ మాజము మీరును నొక్కరూప కా|

పున నిదిలేస్స మాట తగవుందలఁ పోయఁగ మున్ను ప్రేతిగాం|

చిననిను నెమ్మిఁగూడుటయఁ చేయుదు నట్టులయెల్లభంగులె||

టీ|| అనవుడు = అనియ్యోధుఁడవలకఁగా తల్పిండు ఇయ్యకొని = అమ్మ తించి యట్టిదకాదె = నీవన్న దేరి విభేదబుద్ధి = భేదమగునభిప్రాయము నామనమునఁ = నామనస్సునందు లేదు పాండవమాజము = పాండవసమూహమును మీరును ఒక్కరూప = ఒకేవిధము కావునఁ ఇది లేస్సమాట = మంచిమాటయగును అప్పుడలపోయఁ గఁ = న్యాయమునుయోచించినచో మున్ను = ముందు ప్రతి = ఇట్టముతో రాంచిన నినుఁ = మాడవచ్చినవాఁడవగు నిన్ను నెమ్మిఁ = ప్రేమతో గూడుటయ = చేరుట యె = లెక్కలక = లెచ్చివిడిములచేతను నట్టుల చేయును

తా|| అనియ్యోధుఁడవలకఁగా తల్పిండునట్లుంచి నీవన్నమాటనయైనది నా మనస్సున మీయభయాయుగును భేదములే పాండవులును మీరును నొక్కరూపనే లంచెదను కావున నీవుప్రస్తుతదియక్రమేయగు న్యాయమునుయోచింపఁగా ముందుగఁ బ్రేమతోడఁ మాడవచ్చిననిన్ను నెయ్యింతుగును ఎట్లయినను నీకే తోడ్పడుదును

ఉ|| దానఁ గొఱంతలే దభియఁ తం బిదిగాకయుఁ గల్గనేనియుం|

బూనియెనర్తునన్నఁ గురుఁ పుంగవుఁ డెంతయఁబొంగి నీవు న|

న్మానముచేసి నాకిటుఁ మాత్యుఁడవైన విధంబుకంటె మే|

లై నుతికెక్కుకోర్కి యొకఁ టారనిమాచిన నెందుఁ గల్గనే||

టీ|| దానఁ గొఱంతలేదు = లోపములేదు అభిమతంబు = ఇష్టము ఇదిగాకయుఁ = ఇంతమాత్రమేకాక కల్గనేనియుఁ = ఇంకనుగలిగినను పూనియెనర్తుఁ = అక్కఱ తోఁ జేయుదును అన్నక కురుపుంగవుఁడు = కౌరవరాజు ఎంతయఁబొంగి = మిక్కిలిగం తోఁపించి నీవు నన్నానముచేసి = ఆదరించి నాకుఁ ఇటులు ఆమాత్యుఁడవైనవిధంబుకంటె = మంత్రవిగుటకంటెను మేలై = మించులై నుతికెక్కుకోర్కి = ప్రాగఁడందగినకోరిక ఒకఁడు = ఒకటి ఆరనిమాచినఁ = చెదకినను ఎందుక కల్గనే = కలదా|

తా॥ అపియమున * ద్భులేనిదియట్లుండ నింనునెద్దియేని కోరికయన్నను శ్రద్ధతోఁ జేయఁబూనియున్నవాడను అశబ్ద్యుంఘవలుకఁగాఁ శారవశ్రేష్ఠుండిట్లనియె నీవునన్నాదరించి నాకీట్లుచుంట్రివై యుండుటఁబెను మింగినదవండ న మంచిపని యెద్దియేనియు నెంచేని యుం గలుగునా !

మ॥ అనినవిని వికచవదనుం డగుచు మద్రేశ్వరుండు

తా॥ అని దుర్యోధనుండువలుకఁగా సంతోషముం దెలుపుచున్న ముఖముంగలవాడై శబ్ద్యుండు

క॥ చను నివు హస్తినగరం । బున కేనును చాండుభూప ః పుత్రులం బ్రీతిం ।

గని యటవత్తు నవశ్యం । బును వారలంబూడవలయుం ః బోయెద ననినక॥

టీ॥ నివు హస్తినగరంబునకు = హస్తినాపురమునకు చనుము = పొమ్ము ఏను ను పాండుభూపపుత్రులక = పాండురాజపుత్రులను ప్రీతిక = సంతోషముతో కని = చూచి అటవత్తుక = నినుంజేరవత్తుచు అవశ్యంబును = ముఖ్యముగా వారలక చూడవలయుక బోయెదక అనినక

తా॥ నివు నీరాజధానియగు హస్తినాపురమునకేగుము నేనుచాండుపులనుగాంచి నీతోడఁజేరవచ్చెదను వారల బూడఁబొపుట ముఖ్యమైయున్నది అనిపటకఁగా శబ్ద్యునితోడ

ఆ॥ అట్లకాక వేగ ః మటంబోయి మరలండు ।

వరము చుటువకుండ ః వలయు మిమ్ము ।

జేరి నెగడువాడక ః గారుణ్యమున నిట ।

నరసియుండుం డనియెం ః గురువిభుండు॥

టీ॥ కురువిభుండు = దుర్యోధనుండు అట్లకాక = ఆశ్లేచెనుండు వేగమ అటంబోయి మరలుండు = మరలిరండు వరముక = నాకొసంగనకోర్కిని చుటువకుండ వలయుక మిమ్ముజేరి = మీతోడఁబడుటచే నెగడువాడక = ప్రసేదికిరాఁగలను కారుణ్యమునక = దయచెత ఇటవరసియుండుండు = ఇందమనస్సుంచి యుండవలయును అనియెక

తా॥ ఆశ్లేచేయుండు ! క్రిష్ణుముగనేగి మరలిరంగు'నాొసంగినవరమును మరువఁగూడదునుఁడీ ' మీతోడఁబడునక బెంపునొందఁగలవాడను మీమదియందు నాకైనయమటువకుండవలయును అని దుర్యోధనుండు వలికెను

క॥ దరహాసముతో మద్రే । శ్వరుం డాలింగనముచేసి ః సందియపడ కీ ।

వరుగుమనిపలికె నాతండు । కరిపురికింజనియె మది వికాసముం బొందక॥

టీ॥ మద్రేశ్వరుండు = శబ్ద్యుండు దరహాసముతోక = చిటునగవుతో అలింగనముచేసి = కాఁగలింగికొని ఈపు సందియపడకు = సందేహింపకుము అరుగుము = పొమ్ము అనిపలికెక ఆతండుక మది వికాసముపొందక = పొంగుచుండఁగా కరిపురికింజనియెక = హస్తీపురమునకేగెను

తా॥ మద్రరాజగు నాశల్యుండు చీటునగవుతోడ భుక్యోపచయి నౌగలించుచు, 'సంజేహపడవలదు నీవుపొమ్ము' అనిపలికెను ఆతండు మనస్సునసంతోషించుచు హస్తీపురమున కేగెను

శల్యుండు పాండవులంబుడనుపష్టావ్యంబునకు వచ్చుట

ప॥ శల్యుండు నుపష్టావ్యంబునకుంజరి స్కంధావారంబు దరియొచ్చి ధర్మనం దనునివాసంబునకరిగిన నతండు దమ్ములుం దాచును ద్రౌపదియు సుభద్రయు నభిమన్యుప్రభృతి కుమారవర్గంబును నెదురువచ్చి కృతప్రణామములై తోడ్కొనిపోయి కాంచనాశనంబుననునిచి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల నిర్పించి కుశలంబడిగిన సర్వంబును గుశలసంపన్నులయని వారలనందఱు నభినయించి యుద్దిష్టిరుం బునరాలింగనంబుచేసి యిట్లనియె

టీ॥ శల్యుండును ఉపష్టావ్యంబునకుంజరి = అనుస్థుమునకేగి స్కంధావారంబు = నేనలుండుడేరాలను దరియొచ్చి = చీటునిచి ధర్మనందను నివాసంబునకు = ధర్మరాజుండుగృహమునకు అరిగిన = పోగొని తండు తమ్ములకు తానును ద్రౌపదియు సుభద్రయు అభిమన్యుప్రభృతికుమారవర్గంబును = అభిమన్యుండు మొదలగు కుమారుల సమూహమును ఎదురువచ్చి కృతప్రణామములై = మ్రొక్కి తోడ్కొనిపోయి కాంచనాశనంబునకు = ఎంగారుపరిమన ఉనిచి అర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల = చేతులకును నాదములకు నుదకమిచ్చుటమొదలగు మన్ననలచే అర్పించి = పూజచేసి కుశలంబడిగిన = జేయమును విచారింపగా సర్వంబు = కుశలసంపన్నులయని = జేయమున నేయున్నదని వారలకు అందఱకు అనినయించి = ఆదరించి యుద్దిష్టిరుం = ధర్మరాజుని పునరాలింగనంబుచేసి = మరలఁగఁగలిగి యిట్లనియె

తా॥ శల్యుండును బాండవస్త్రైయును దిగియున్నయుపష్టావ్యంబునచోటునకే? యందు ధర్మజుండు వసించు శిబిరంబునకేగగా నతండు తమ్ములునుదానును ద్రౌపదియు సుభద్రయు నభిమన్యుండు మొదలగు పుత్రులసమూహమును నెదురుగావచ్చి మ్రొక్కి యాతనిం గొనిపోయి ఎంగారుపరిమనపై గూర్చుండఁబెట్టి చేతులకుందానములకు నుదకమిచ్చుటమొదలగు మన్ననలతోడఁబూజించి జేయమడుగ నందఱు సుఖంబుననున్నవారనిచెప్పి వారలకెల్లమన్నించి ధర్మరాజుని మరలఁగఁగలిగింపగాని యిట్లనియెను

క॥ జనరహితంబగువనమున | ననుజన్ములు ద్రుపద భూవ | రాత్మజయును ని|

వును నింతకాల మలయక | యునికి కడుందుష్కరము మహేందాత్మమతీ|

టీ॥ జనరహితంబగువనమునకు = మనుష్యులులేనివనమున అనుజన్ములు = తమ్ములును ద్రుపద భూవరాత్మజయు = ద్రౌపదియును నీవును ఇంతకాలము అలయకయునికి = నావృకయుండుట కడుందుష్కరము = మిక్కిలికష్టము మహేందాత్మమతీ = మిక్కిలి పెంపయిన బుద్ధిగలవాఁడా!

తా॥ పెంపయినబుద్ధిగలవాఁడా? జనులులేనియట్టి యరణ్యమందుం దమ్ములును ద్రౌపదియును నీవును దీర్ఘకాలము కష్టములుసహించియుండుట మిక్కిలి యసాధ్యమనమా!

అ॥ దానికంటెనరిది • తలపోయ నజ్ఞాత హాస ముజ్జ్వలాంగ • భాసమాను॥

వైనమీకు మిద • యాసూన్యతాదల । పెంపు మిమ్ము గడవఁ • బెట్టకున్నె॥

టీ॥ ఉజ్జ్వలాంగ భాసమానులైనమీకుఁ = రాంగలదేహములచే నొప్పుచున్నమీకు
అజ్ఞాతహాసము = రహస్యముగనుండుట తలపోయె = యోచింపఁగా దానికంటెనరిది =
అంతకంటెగట్లము మీదయాసూన్యతాదలచెంపు = మీదయొక్కయు సత్యవ్రతముయొ
క్కయుమేలు మిమ్ముకొ కడవఁబెట్టకున్నె = ఆపదచుండి తొలఁగింపకుండునా ।

తా॥ కారవులకు చెలియరాక సంవత్సరకాలము విరటునియంటుండుట, మిక్కిలి
కాంతిసంపదచే నొప్పుచున్న సుకుమారదేహములనుగలమీకు వనవాసమునకంటె గట్లము,
అయినదేమి ! ఘాతదయ సత్యవ్రతము మొదలగుగుణములంగల మీయొగ్రత మిమ్ముగడ
తెచ్చదా ?

క॥ ఇమ్మహియెల్లను నీమది । యమ్మలికకుఁ జాలనొచ్చె • నుర్వీశ్వర నీ॥

విమ్మెయి నిప్పు డభిలదురి । తమ్ముగడచుటకు సమ్మ • దమ్మనఁబొదలెక॥

టీ॥ ఉర్వీశ్వర = రాజా । నీమదియమ్మలికకుఁ = నీమనస్సునందలి దు ఖమునకు •
ఇమ్మహియెల్లెక = ఈలోకమంతయు చాలనొచ్చెక = మిక్కిలిదు ఖించెను నీవు ఇమ్మె
యి = ఎట్లు ఇప్పుడు అభిమతితమ్ములుక = అన్నికష్టములును కడచుటకుక = మీటు
టకు సమ్మదమ్మనఁబొదలెక = మిక్కిలి సంతోషించెను

తా॥ రాజోత్తమ ! నీమనస్సునఁబట్టి సంతకమునకు లోకమంతయు నప్పడు కటకటం
పడినెను ఈవిధముగ నిప్పు డన్నికష్టములనుండియుఁ గడలేరినందుకు నందఱు సంతసించుచు
నారు

వ॥ అని యుచితసంభాషణంబుచేసి దుర్యోధనుండు తన్నుం గాంచినవిధంబు
ను నతఁడు ప్రార్థించినతెఱంగును దానికే దానియ్యకొనుటయుం జెప్పిన ధర్మతన
యుం డిట్లనియె

టీ॥ అని ఉచితసంభాషణంబుచేసి = తగినమాటలాడి దుర్యోధనుండు తన్నుం
గాంచినవిధంబును = చూపఁచునీరుచు ఆతండు ప్రార్థించినతెఱంగును = వేడినవిధ
మును దానికే = ప్రార్థనకు తాను ఇయ్యకొనుటయుక = సమ్మతించుటయు చెప్పినకొ.
ధర్మతనయుండు ఇట్లనియెక

తా॥ అని తగుమాటలాడి దుర్యోధనుండు మార్గమునఁ దన్నుఁజూడవచ్చుటయు వా
ప్రార్థనకుఁ దాను సమ్మతించినవిధంబుచు చెలియఁజెప్పఁగా ధర్మజం డిట్లనియెను.

గీ॥ మేలుచేసితి రొక్కని • మెచ్చి వాని ।

కోర్కొచీర్చుట పెద్దల • గుణముగాఁదె॥

అది మదీయచిత్తమునకు • హర్షకరమ ।

తివిరి యొక్కటివేఁడెద • నవధరింపు॥

టీ॥ మేలుచేసితిరి = మంచిపనియే చేసితిరి ఒక్కనిమెచ్చి = ఒకనిలక్ష్యమునేసే

నికోర్కిదీర్చుట = వానియిష్టమునుదీర్చుచు పెద్దలగుణముగాదె = యోగ్యులలక్షణముగి
దా అది = మీరుచేసినపని వదిలియిత్తమునకుఁ = నామనస్సునకును హర్షకరము = సం
తోషమును గలిగించునదియె తిరిగి = పూన ఒక్కటికే పేడదెడ = నారెదను అవ
గరింపు = వినుము

తా॥ మీరు మంచికార్యమేచేసితిరి ఎవరిచేసి లక్ష్యముపెట్టి వారియిష్టముందీర్చుట పె
ద్దలగుణముగాదా! మీరుచేసినది నాకునమ్మకమైనచేయగునుగాని యొక్కవిషయ మడుగవ
లెనియున్నది వినుండు మామా !

ప॥ పార్థునకుఁ గృష్ణుండు సారథ్యముసేయనున్నవాఁడు కర్ణుండు పార్థుతో
నెప్పుడు మచ్చరించుచుండు వీరురువురకు సంగ్రామంబైనయప్పుడు కృష్ణునకుఁ బ్రతిసా
రథ్యం బొనరింప మీరకాని యక్కడం దక్కొరుండులేడు గావున నవశ్యంబ మీకుఁ
గర్హసారథ్యంబుకర్తవ్యంబు గాఁగలయది సమరసమయంబున నిరాకరించిపలికి కర్ణు
చిత్తంబునకుఁ గలంకపుట్టించి పార్థుని రక్షింపవలయు నకృత్యంబని యనుమానింపక
మత్స్యార్థనంబంగీకరించి యెల్లభంగుల నివ్విధంబనుష్ఠింపవలయునని యభ్యర్థించిన
సమ్యుతించి శల్యుం డిట్లనియె

తీ॥ పార్థునకుఁ = ఆర్జునునకు కృష్ణుండు సారథ్యముసేయనున్నవాఁడు = రథ
మునుసడువును కర్ణుండు పార్థతోఁ = ఆర్జునునితో ఎప్పుడో మచ్చరించుచుం
డుఁ = విరాధించుచుండును వీరురువురకుఁ = ఈయిద్దఱకును సంగ్రామంబు =
యిద్దఱము ఆయినయప్పుడు = సడచునపుడు కృష్ణునకుఁ ప్రతిసారథ్యం బొనరిం =
ఎవటరథమునుదోల మీరకాని = మీరుగా క లక్కడఁ = అరట తొక్కించుండు = ఇత
రు యే లేడుగావునకే అవశ్యంబు = ముఖ్యముగా కర్ణ సారథ్యంబు = కర్ణునిరథముండొ
లుట మీకుఁ కర్తవ్యంబు = చేయవలసివచ్చి కాఁగలయది = అగును సమర సమయంబు
నకే = యుద్ధకాలమున నిరాకరించిపలికి = అలక్ష్యముగా మాటలాడి కర్ణుచిత్తంబునకుఁ
= కర్ణునిమనస్సునకు కలంకంబుట్టించి = కలంకంబులచి పార్థురక్షింపవలయుఁ = ఆర్జునుం
గాపాపవలయును ఆకృత్యంబుని = చేయఁగూడనిపనియని అనుమానింపక మత్స్యార్థంబుకే
= నాప్రార్థనను అంగీకరించి = సమ్మతించి ఎల్లభంగులకే = అన్నివిధములను ఇవ్వధం
బుకే = ఈచాపపురు అనుష్ఠింపవలయుఁ = చేయవలయును అని ఆభ్యర్థించుం = పేడ
దెడగా సమ్మతించి = ఇట్లుపడి శల్యుండు ఇట్లనియె

తా॥ ఆర్జునునకుఁగృష్ణుండు రథముదోలంబొవును కర్ణునెప్పుడు నడుచునైపై ద్వేష
మౌధికము కావున నీశూరులకడ్డఱకు యుద్ధముపొసఁగినపుడు కృష్ణతోచుల్యముగ శిష్టునకు
సారథ్యముసేయఁ గౌరవసేనలో మీరుతప్పమతియొక్కరునులేరు కావున గర్హనకు రథముం
దొలుట మీకుఁదప్పనికార్యము యుద్ధకాలమున గర్హలక్ష్యముసేసి వానిమనస్సున గలంతపు
ట్టించి యర్జునునిగాపాడవలయును ఇట్లుసేయుట పాపపాపమునని యొచింపవలదు నాప్రార్థనను
గ్రహించి సర్వవిధముల నీకార్యము చేయవలయునని పేడదెడగా సంకల్పింపడి శల్యుండిట్లు
నియె

క॥ అగు నదివొలును నాకుం దగ వట్టిదొకర్లునకు ర ♦ ధంబుగడప నీ|

వగదొకొరినఁ గారవ | జగతీపతిప్రార్థనంబు ♦ సుపంగవలయు॥

టీ॥ అగును అది నామక పోలు = తగును తగవు = న్యాయము అట్టిద = ఆ టువంటిదేయగును కర్ణునకుక రధంబుగడపక = రధమునునడుపుటకు నీవు అగుదని = త గునునని కోరినక కారవజగతీపతి ప్రార్థనంబుక = మర్యోధునిని ప్రార్థనను సుపంగవ లయు = నడుపవలయును

తా॥ సత్యము ! నీవుకోరుట తెన్నగున్నది అట్లునేయుట న్యాయమేయగును క ర్ణునకు రధముచుదొం నీవుతగుమవని మర్యోధునండు కోనచో నాతినియిష్టము తీర్చనేవలసి యుండును

క॥ కర్ణునిసారధినయినను | నిర్ణయముగ నేను బార్డు ♦ నింగాచెద నా|

దుర్ణయవిచారు నెమ్మెయిం | గర్ణకరోరంబులాడి ♦ కలఁతుంఁదొరక॥

టీ॥ కర్ణునిసారధినయినను = కర్ణునకురధముం దొలువాడనయెడినేని నిర్ణయము గక = ప్రమాణముగ నేను పార్డుక = అర్జునుని కాచెదక = రక్షించెదను ఆమ ర్ణయవిచారుక = అనుష్ఠించితనగలవానిని కర్ణకరోరంబులాడి = కరిచుగుమాటలాడి నె మ్మెయింక = ఎట్లును పోరక = యుద్ధమున కలఁతుక = కలఁతపెట్టెదను

తా॥ కర్ణునకు నేనేరధమునడు పవలసివచ్చెనా యర్జునుని రక్షించెదను అనుష్ఠించిన గల నీచుని విసంగూడని మాటువలికి యెట్లయినను వానిమనస్సును యుద్ధమునఁ గలఁత పెట్టెదను

గీ॥ దర్పమును దేజమునుమాయఁ ♦ దరలఁబలికి|

చిక్కువఱచిన నేయంగఁ ♦ జేతులాడ|

కునికి రాధాతనూజు న ♦ ర్ణునుండు త్రివ్ర|

బహుళ బ్రాణపరంపర ♦ పాలు సఱచు॥

టీ॥ దర్పమును తేజమును = ప్రతాపమును మాయక = నశించునట్లు తరలక = చలించునట్లుగా పలికి చిక్కువఱచినక = కలఁతపెట్టినచో ఏయంగఁజేతులాడకునిక = బాణములుపెయ్యేత యున్నపుడు రాధాతనూజుక = కర్ణుని అర్జునుండు త్రివ్రబ్రాణపరం పరపాలుపఱచుక = కఱకగు బాణములమొత్తములకు లోఁపఱచును

తా॥ దర్పమును ప్రతాపమును చలించునట్లు కపటపుమాటలాడి కలఁతపఱచినచో నా తండు బాణములు ప్రయోగింపనేరకయుండును అట్టిదిశయం చర్జునుండు వానిం గఱకగు తనబాణములకు బలిపెట్టెను

చ॥ ఇదియొకటేల నీవు మది ♦ నెయ్యదిగోరినఁ జేయువాడ నా|

డదయత సూతసూతి సభా ♦ నాడినమాటకుఁ జాల నొచ్చి మా|

హృదయములెల్ల నీవలన ♦ నెంతయఁ బక్షముసేయు నకటా|

యదియునుగాక మీపడిన ♦ యాపద లెవ్వరి నొవ్వఁజేయవే॥

టీ॥ ఎదియొకలెల=ఇదియొక్కటి మాత్రముగాను నీవు మదిక ఎయ్యదిగోరినక = ఎదిగోరినను చేయువాడ = చేయుచును నాడు అదయతక = దయమాలి సూతసూతి = కర్తుడు సభక ఆడమాటక = అనిచూటకు చాలనొచ్చి మాహృదయము తెల్లక = మాయందఱుచున్నది నీవలనక ఎంతయడము నేయుక = కేవలమనుకులించియు దును అక్కటా = అయ్యో అదియునుగాక మీ పడినయాపదలు = మీరు పొందినకష్టములు ఎవ్వరిక = ఎట్టిరిచు నైనను నావ్వఁజేయవే = పీడింపవా

తా॥ ఈవిషయము మాత్రముగా మఱియెద్దిగోరినను జేయుటకు ధృమముగానున్నాడను అప్పుడు సభయం దికర్తుడు నిర్దయఁడై పెట్టినమాటలకు మాయందఱుపన్నులను మిక్కిలినొచ్చి నీయందు మిక్కిలి దయలవియయ్యెను కటకటా! అదిమాత్రముగాదు మీరుచెందినయాపద లెంతకరిచునైనను జాలిపుట్టినవా!

ఆ॥ ఇట్లు పడితినుచు * నెది నీవు వగవకు | గారవమున నీ మ * నోరధమ్ము | పలమునొందు నెల్లభంగుల చేవత | లైనఁ బడుదు గొక్కయవసరమున॥

టీ॥ ఇట్లు పడితినుచుక = శ్రమపడితిని నీవు ఎదక = మనస్సున వగవకు = చింతింపకుము నీమనోరధమ్ము = నీయిష్టము గారవమునక = గొప్పగా ఎల్లభంగులక = అన్నివిధములచేతను పలమునొందుక = పలింపచు ఒక్కయవసరముక = ఒకసమయన చేవతలయినక పడుదురు = కష్టములపొందుదురు

తా॥ ఇట్లు కష్టములువఱిమిగదా! ఇది నీవు మనస్సున నుంపకుము నీయిష్టము సర్వవిధములచేతను ఒక్కఁడును చేవతలయి నొకప్పుడు కష్టమునెండుకలదు

క॥ వాసవుఁడు తొల్లి నిజకాం | తానహితముగా గనిధిక * దైవ్యముబొందె |

స్థింసపద పెద్దయె విధి | సేసిచగలిగ బడకయుండ * నివునకు వశమే॥

టీ॥ తొల్లి = పూర్వము వాసవుఁడు = ఇంద్రుఁడు నిజకాంతాసూతము గాఁగక = తనభార్యతోడఁగూడ అధిదైవము బొందె = మిక్కిలిశ్రమపడియెను మీసంపద పెద్దయె = అంతకంటె దొడ్డవియచనా! ఇధిచె నగలక = విధియాడ్చిన మార్గమున పడకయుండక శుభనకువశమే = శుభనని చాగ్గనా!

తా॥ పూర్వముచేపేంద్రుఁడు భార్యతోడఁగూడ మిక్కిలి కష్టములఁజెందెను అట్టిచేపేంద్రునకంటె మిపదవి దొడ్డవిగాగదా! విధిప్రబలంపడక తొలఁగ శివునకైనను సాధ్యమాయుధిహిరా!

వ॥ అనిన ధర్మనందనుం డింద్రుఁడు శచీసమేతంబుగా నట్టిదురవస్థ యేమికారణంబున నెత్తెఱంగున ననుభవించె ననియిడిగిన మద్రసతి తొల్లింటి యితిహాసంబుగలదు వినుమని యిట్లనియె చేవతలయందు మాన్యుండై త్వష్టయనుపేరం బరగువాఁడు వాసవునకుఁ గిరుతలంచి మూడుతలలవాని నొక్కని స్పృజించి విశ్వరూప నామధేయుంజేసిన నతం డింద్రపదవింగోరి ఘోరతపంబుసేయుచున్న దానికభయంబంది నిలింపవల యపురస్త్రీలఁ దత్తపోభంగంబుసేయుండని నియమించి పంచిన.

టీ॥ అనినఁ - ధర్మనందనుండు = ధర్మరాజు ఇంద్రుండు శచీసమేతఁబుగాఁ = శచీదేవితోడ అట్టిదురవస్థకా = అంతఃష్టమును ఎత్తెఱంగునకా = ఎట్లు ఏమికారణంబునకా అనుభవించెకా అనియడిగినకా = అడుగఁగా మద్రపతి = శత్రువుండు తొల్లింటి = పూర్వపు ఇతిహాసముగలగు వినుమచి ఁట్లుండుకా దేవతలయంగకా మాన్యుండై = మోగ్యుండై త్వష్టయనుపేరంబరగువాఁడు = త్వష్టయనుపేరుచే వాప్సువాఁడు వాసపునకుకా = ఇంద్రునకు కిడుదలంచి = హానిసేయఁగోరి మూఁగుతలలవాఁకా ఒక్కనికా స్పృశియించి = పుట్టించి విశ్వరూపనామ ధేయంజయకా = విశ్వసౌఖ్యంబుచేరును గిలవానింగాఁ జేయఁగా అతండు ఇంద్రపదవిగారి = ఇంద్రాధికారముచేయించి ఘోరతపఁబుకా = ఉగ్రమగుతపస్సును చేయుచున్నకా దానికికా భయపడి = భయపడి రిలింపపతి = దేవేంద్రుండు అపురస్త్రీల = అపురసలరు తత్తపాభంగంబు సేయఁడని = ఆతనితపస్సును నెఱచుండని నియమించి = ఆహ్వానించి పంజనకా = పంపఁగా

తా॥ అని శత్రువుండవలకుఁగా దేవేంద్రుండుశచీదేవితోడ కష్టములనెట్లుచుభవించెను తెలియంబుకుమన శత్రువుండు పూర్వపుచరితము టగుచు వినుమచియిట్లునెప్పెను దేవతలలోయోగ్యుండై త్వష్టయనుపేరనాప్సువాఁడు దేవేంద్రునకు హానిసేయఁగోరి మూఁగుతలలగులవాని నొక్కరింబుట్టించి వానికివిశ్వరూపుఁడనుపెరిడిని నాతండుదేవేంద్రుఁడగుటకుఁ దపస్సుచేయుచుం నందలకువెఱచి యింద్రుండుపురస్త్రీనిను వానితపస్సుచెఱచుండని యాహ్వానించి యనుపఁగా

క॥ వారి విలాసంబులను వి । విహరముల విలాసముల * నాలాపములకా ।

మారవికారం బాతంక । శోరద యన యకపతియు * సిగ్గెదల గయరక॥

టీ॥ వారివిలాసంబులకా = ఆపశుచులశృంగారవ్యాపారములచేతను విహరములకా = సంచారములచేతను విలోకనముకా = చూపులచేతను ఆలాపముకా = మాటలచేతను మారవికారము = మన్మథవేదన చెరద = సమీపింపదయ్యెను అన్నాకపతియుకా = ఆయింద్రుండును ఎదకా = మదియందు సిగ్గుదురకా = సిగ్గుపెట్టఁగా

తా॥ ఆపడుచుండుకొక్క శృంగారివ్యాపారములును సంచారములును బాపులును నాతవస్థయొక్కమనస్సును మన్మథవికారముచేరింపఁజేయ సెరవయ్యెను దేవేంద్రుండు సిగ్గుపడి

• గీ॥ తలరి యమ్మునిఁ దెగఁజూచి * ధర్మరహితుఁ ।

డగుట నెవ్వరు నెఱుంగని * యట్లుగాఁగ ।

నెఁడుగాలంబుగడపిన * నెఱిగి సూత ।

గణము లాక్రొశమెనరింపఁ * గా నతండు॥

టీ॥ తలరి = దుఖించి అమ్మునికా = ఆమునిని తెగఁజూచి = చంపి ధర్మరహితుఁ డగుట = న్యాయముందప్పుట ఎవ్వరుకా ఎఱుంగనియట్లుగాఁగకా విఁడుగాలంబుగడపినకా = సంవత్సరకాలము పుచ్చఁగా భూతగణములు = భూతములసమూహములు ఎఱిగి ఆక్రొశమెనరింపఁగాకా = కోపించిసందడిచేయఁగా అతండు = ఇంద్రుండు

తా॥ దుఖించి యమ్మనినిజంపి తానట్టిపాపముండేయుట యితరులకుండెలియనీయక సం
వత్సరకాలముగఁపెను ఇంతలో భూతములన్నియుఁ గ్రోధపడి రాయిడిసేయఁగా నతండు

చ॥ తనదుష్కర్మంబు ప్రకటంబగుటకురోసి యెక్కొవిషమవ్రతం బాచరించి న
ముద్ర తరు ధరణీ స్త్రీజనంబులయందు బ్రహ్మహత్యవిధాగించిపెట్టి నిజకల్మషంబుఁ
బావకొని మునిగణనమెతుండై సముల్లాసంబునంబొంది యునికడి ద్వష్ట కోపించి

టీ॥ తనదుష్కర్మంబు = తనపాపము ప్రకటంబగుటకు = కెల్ల డియైనందులకు రో
సి = వచ్చి ఒక్కనిచువ్రతంబాచరించి = కఠినమగునాకవ్రతమునుజేసి సముద్ర తరు ధర
ణీ స్త్రీజనంబులయందు = సముద్రము వృక్షములు చూచి స్త్రీలు నను నలుపురిలో బ్రహ్మ
హత్య = అద్రాహ్మణుంజంపినదోషమును విధాగించి = పందిపెట్టి నిజకల్మషంబుకు =
తనపాపమును పాపికొని = పోగొట్టుకొని మునిగణనమెతుండై = ముని సమాహములతోఁ
గూడినవాడై సముల్లాసంబునక = సంతోషమున పొందియునికడి = చెందియుండుటకు
ద్వష్ట = అననతఁడు కోపించి

తా॥ తాచేసిన చెడ్డపని పెలివడినదని చుఖించి కఠినమగు వ్రతమునుధరించి సము
ద్రము, వృక్షములు, భూమి, స్త్రీలు నను నీవలుపురకును దనహత్యదోషమును నాల్గుభాగము
లుగా భాగించిపెట్టి తనపాపమును చొలఁగించికొని మునులసమాహములంగూడి సంతోష
ముగ పెలంగుచుండుటంగని యాత్మవ్యయనువాఁడు కోపగించిని

గీ॥ అనపరాధి దపోచిధి • నధికశాంతి ।

యుక్తుఁ జంపినపాపాత్ము • నుఱకపట్టి

[మింగఁ జాలెడువాని ను • త్రుంగదేహు]

నేను సృజియింతుఁ డాదుడీ • యాక్షణంబ॥

టీ॥ అనపరాధి = తిప్పసేయనివానిని అపోనిధి = తపస్సుచేయుచున్నవానిని
అధికశాంతియుక్తు = మిక్కిలియడఁకువ గలవానిని చంపినపాపాత్ము = చంపినట్టి పా
పాత్ముని ఉఱకపట్టి = కదలకపట్టుకొని మింగఁజాలెడువాని = మింగంగలవానిని ఉ
త్తుంగదేహు = భాదవగుమేనుగలవానిని నేను ఈక్షణంబు = ఇప్పుడే సృజియింతు =
సృజింతును చూడుడీ !

తా॥ తపస్సెయనివానిని, మిక్కిలి తపస్సుచేయుచున్నవానిని, ఇంద్రియముల నణంచి
యన్నవానినిపట్టి చంపినట్టిపాపాత్ముని గదలనికపట్టి చంపుటకుంజాలిన గొప్పశరీరము గలవాని
నొకని నేనీక్షణమున బుట్టించెదను చూడుడు

→ ఇంద్రుడు వృత్రాసురునితో యుద్ధంబుసేయట ←

చ॥ అనుచు గడంగి నిష్క్రమిం • నగ్నిముఖం బొనరించి వ్రేలిమిం

దనయు సృజించి లోకవిధి • తంబుగ వృత్రసమాఖ్యయిచ్చి మ

ద్విసత తపోబలంబునఁ బ్ర • దీపితతేజఁడనై జయింపు నీ

వని నియమించిపంచె నమ • రాధిపుతో సమరంబుసేయఁగట॥

టీ॥ అనుచుకొ కడం? = పూని నిష్కమెయిన్ = నియతితో అగ్నిముఖబాసరించి = హోమముచేసి కేలిమిన్ = హోమమువలన తనయన్ = కొడుకును సృజించి = పుట్టించి లోకవిదితంబుగన్ = లోకములకుండెలియనట్లుగా వృత్రసమాఖ్యయిచ్చి = వృత్రుండనుపేరిడి మద్వినుతతపోలంబునన్ = పొగుడంబడినదియగు నాతపోశక్తిచే ప్రవీపితతేజుండవై = వెలిగింపఁబడిన ప్రతాపముగలవాడవై నీవు జయింపు = గెలుపుము అని నియమించి = అజ్ఞచేసి అమగాధిపుతోన్ = ఇంద్రునితో సమరంబునయంగన్ = యుద్ధసేయుటకు పంపెన్ = ఆంపెన.

తా॥ అనిపలుకుచు దృష్టయనువాఁడు పూని యగ్నిహోత్రముం గల్పించి యందువేల్చుటచే గొడుకునుబుట్టించి, లోకములకెల్లందెలియనట్లుగా వానికి వృత్రాసురుండనుపేరు పెట్టి “నాయొక్క ప్రశస్తమగు తపోలముచే నీవు ప్రబలుండవై జయింపుమని” యాజ్ఞయొసంగి ఇంద్రునితోడఁ బోరుటకైయనిచెను

చ॥ పనిచిన నాతఁడుంజనియె * బాహుబలంబున నేచి వాసవుం!

దని కెదు రెగుదెంచె నిటు * లద్భుతసంగర మైనచోట న!

య్యనిమిషనాడుఁ బట్టుకొని * యంగద వృత్రుండుమింగెదేవత!

ల్లనమున దెగ్గెల్లంగఁ జ * లంబు బలంబునుజూపి యుగ్రుండై॥

టీ॥ పనిచినన్ = పంపఁగా ఆతఁడున్ వనియెన్ = పోయెను బాహుబలంబునన్ = భుజముచేత ఏచి = విజృంభించి వాసవుండు = ఇంద్రుండు అనికిన్ = యుద్ధమునకు ఎదురగుదెంచెన్ = ఎదురుగావచ్చెను ఇటులు అద్భుతసంగరమైనచోటన్ = ఆ శ్చర్యకరమగు యుద్ధమైనచోట వృత్రుండు అయ్యనిమిషనాడున్ = ఆయింద్రుని పట్టుకొని దేవతలో మనమునన్ = మనస్సుగఁ గెల్గెల్లంగన్ = ముఖింపఁగా చలంబున్ = ద్వేషమును బలంబున్ చూపి అంగదన్ = ఆకలిచే ఉగ్రుండై = భయంకరుండై మింగెన్

తా॥ అట్లు దృష్టచేంపఁబడినవాడై వృత్రుండెగుని దేవేంద్రుఁగును వెనుకదీయక యుద్ధమునకై యెదుర్కొనెను ఇట్లునయలకును వింతగ యుద్ధముండచునుపుడు వృత్రాసురుండు ద్వేషమును బుదర్శమునుజూపి భయంకరుడై, దేవతలు మరంబులనల్లాడఁగా నాకలిచేదెఱిగి దేవేంద్రునిపట్టి మింగెను

వ॥ ఇట్లు మింగినఁ ద్రిదశగణంబులు తత్తణుంబ యాదైత్యునకు నాపులించునట్టి యాలస్యం బావహించిన

టీ॥ ఇట్లుమింగినన్ = మీఁదఁజెప్పఁబడినట్లు మింగఁగా తత్తణుంబ = వెంటనే త్రిదశగణంబులు = దేవసమూహములు అదైత్యునకున్ = ఆరాక్షసునకు ఆపులించునట్టియాలస్యంబు = ఆపులింతగలుగునట్టి మందత్వమును ఆవహించినన్ = కలిగింపఁగా

తా॥ అట్టింద్రునిమింగఁగా దేవతలు తోడనె, వాఁడౌవలించునట్లు ప్రాల్సానికనువానికిఁ గలిగించిరి

గీ॥ అసురనాథుండునలసత * యడరనీర్తి | యాపులించినన త్తఱి * నమరవిభుండు!

దనశరీరంబు సరికుచి * తంబుచేసి | కరుజవంబునగఁగొప్పించి * వెడల నుఱికె॥

టీ|| ఆసురనాథుడగు = ఆరాధనప్రసంగున అలగతయడరక = ప్రాల్లాభిక కలుగుగా నీతి = సా, ఆపులించినక అత్తటి = ఆసమయమున ఆమరవిధుడు = ఇంద్రుడు తనశరంబుక = తనదేహమున సంకుశతయిచేసి = కలుచగఁజేసి కడుజవంబునక = మిక్కిలియముతో కుప్పించి = పూని పెడుచుటకెక = పెలుపలదుమికెను

తా|| రాధసరాజు ప్రాల్లాభికచే మేనుపెంచి యాపులింపఁగా దేవేంద్రుండు దనశరీరమును కులువగఁజేసి మిక్కిలియముతోడఁ బూని పెలుపలదుమికెను

క|| వెలివిరివుండఁ గ్రమునఁ | గలహమునకుఁజొచ్చెవృత్తు * మనబాహుబలం | బలవెకమిత్రును దండ్రవి | మలతపమునఁజేసి సురల * మనములు దలకక||

టీ|| వెలి = పెలువడి ఎరివుడు = ఇంద్రుడు మునునక = ద్వేషముతో కల హమునకుఁజొచ్చెక = యుద్ధము సేయఁబూనెను వృత్తు ఘనవాహులంబు = అవృత్రాసురునిపెండగు ఘజులము తండ్రీ విమలతపమునఁజేసి = తంద్రీయొక్కవిశేషతపోశక్తిచే సురలమనములుతలకక = దేవతలమనస్సులు ఒకఁగట్లు అలవెకమిత్రును = ఇంద్రునియొక్కశక్తికి మించెను

తా|| అట్లు పెలువడి వృత్తునితోఁ గలహమునకుఁ బూనెను అవృత్తునియొక్క మిలిలేని దగులము వానితంద్రీయొక్క తపోయముచే, దేవతలమనస్సులుఒకకున ట్టిగ్రునిశక్తికి మిడినదై యొప్పెను

ప|| ఇట్లదికబలంజైన వృత్తునాటాపంబు సైరింపఁజాలక సురపతిదెరలి మరలిప అచి మందరగిరివిఖరంబునకరిగినం గనుకనింజు యెమిడు లతనింగూడుకొని వృత్ర వదోపాయంబు బింతించుచుండ నవ్వాసపుండును దనమనంబుని నిశ్చయించి

టీ|| ఇట్లు అధికబలంజైన = మిక్కిలియబలంకల వృత్తునాటాపంబుక = వృత్రాసురునియొక్కదృష్టును సైరింపఁజాలక = ఓర్వనేగఁ సురపతి = ఇంద్రుడు తెరలి = నిలవలేక మరలి పఱచి = పఱుఁగెత్తి మందరగిరి విఖరంబునకుక = మందరపర్వతమమీదికి ఆరినక అనిమిడులు = దేవతలు కనుకనిక = వెంటింది అతనికూకొని వృత్రవధోపాయంబుక = వృత్తునిఁజంపుమార్గమును చింతించుచుండక = యోచించుచుండఁగా అవ్వాసపుండుక = ఆయంద్రుఁడును తనమనంబునక నిశ్చయించి

తా|| అట్లు తనకంటె ఎంతఁజుండెయొప్పెన వృత్తునిదృష్టునకొర్వఁజాలక దేవేంద్రుండు పెఱచి మరలిపఱుఁగెత్తి ఎందరపర్వతముయొక్క విఖరమునకేను దేవతలును వానిని వెంటిందిపొయి వానింగలసికొని వృత్తునింగూల్చును పాయము యోచించుచుండఁగా దేవేంద్రుండు దనమనస్సన నిశ్చయించుకొని

క|| హరిఁగాంచియతనిచెప్పెన | పరమోపాయంబునేసి * బ్రదుకుదమనినక||

సురలదియెకర్తమని యా | మురమర్దనుకడకుఁజరిరి * మునులుంధారుక||

టీ|| హరిక = క్షణుడేవుని కాంచి = చూచి అతనిచెప్పిన పరమోపాయంబుక = ఆతండుచెప్పిన మంచియపాయమును చేసి బ్రదుకుదము అనినక సురలు = దేవతలు అది

యై కర్ణమని = పనియని మనులుక తారుక = తమరును ఆ మురిమర్దను*డకుక = విష్ణుని యొద్దకు చనిరి

తా॥ “విష్ణుదేవునింగని యాతండుచెప్పచూపునంజేసి ప్రసుకుదము” అనగా దేవతలు సద్దియై యుపాయపరి యామోదింపి పలికి మురుయిందాము విష్ణునికడ కెగిరి

ప॥ ఇట్లు దివిజానీకంబును మునిలోకంబును వాకశాసనం బురస్కరించుకొని

తా॥ ఇట్లు దేవతలసమాహమును మునుల సమాహమును దేవేంద్రుని మున్నిడికొని

మ॥ చని యాదైత్యులెఱంగుసెప్పి యతులతో తానహంబుమై నెప్పడుక॥

దనుజవ్రాతముత్రుల్లడంచి దివిజేంద్రశ్రీవిలాసంబు పెం॥

పురందూరించుట నీకునైజనుగదా ఘోరేశ ఘోరారి మ॥

ర్దన సంక్రిడయెనర్పు లోకముల కత్యంతప్రమోదంబుగాక॥

టీ॥ చని ఆదైత్యులెఱంగుక = ఆరాక్షసునిపథమును చెప్పి అతులతో తానహంబు మై = మిక్కిలిపూనికతో ఎప్పుడుక దనుజవ్రాతముత్రుల్లక = రాక్షససమాహము యొక్కగర్వమును అడంచి దివిజేంద్రశ్రీవిలాసంబుక = దేవేంద్రునియొక్క సంపదయొక్క నాంపును పెంపునబొందించుట = విద్ధిచెప్పట నీకుక నైజముగదా = స్వభావ మేనుమా ఘోరేశ = ఘాతములకుఁద్రుండా లోకములకుక అత్యంతప్రమోదంబుగాక = మిక్కిలిసంతోషముగలుగునట్లు ఘోరారిమర్దనసంక్రిడయెనర్పు = భయంకరమగు కలలనగులున్నట్టి యాటనుసలుపుము

తా॥ పోయి, వృత్రాసురుని చూపుంతయునెఱింఁచి, మిక్కిలియత్నముతో శెల్లపు గు రాక్షససమాహముయొక్క గర్వమును వాపి యింట్ల యైశ్వర్యముయొక్కనాంపును వృద్ధిచేయుట నీగున్వభావమేకదా చూతనాథ! లోకములకు మిక్కిలిసంతోషముగలుగునట్లు భయంకరుగు శత్రువునుగూల్చునట్టిద్రుడను సలుపుమా!

క॥ అనిననిని యొకటి నెప్పెదవియొక తాతనితోడ నెమర విమనకుఁ దగఁ బొం॥

దొనరింపుఁగొక్క సమయం । మునిషడకువగులెకధారం బొందుదునేనుక॥

టీ॥ అనిక విని ఒకటచెప్పెక విమర ఆనితోక = ఆరాక్షసునితోడ అమరవిభునకుక = ఇంద్రునికు తాక పొందుక = సభ్యమును ఒనరింపుఁడు = చెయ్యఁ గు ఒక్కసమయంబుగాక = ఒకప్పుడు అడకువక కులిశధారక = వజ్రాయుధముయొక్క వాగును ఏనుక పొందుకుక = చెందుమును

తా॥ అనిదేవతలువెడఁగా । వినుడుచురగా । ఆవృత్రాసురునితోడ నింద్రునకిపుడు సఖ్యముంజెయఁడు! ఒకప్పుడు వజ్రాయుధముయొక్కవాదరయందు నేను మెల్ల గఁబ్రపేశించెదను

ప॥ మదియతేజోవిశేషంబునం బురుహూతున కుత్సాహంబు జరియింపంగలయది యప్పు డనాయాసంబునం బగతు గెలువనగునని గదాధరుండూఱడిల్లంబలికిన బల సూదనప్రముఖ నిఖిలసురలోకంబు సంతసిల్లి మగిడివచ్చి వృత్రుకడకు మునిజనంబు లంబుచ్చిన వారునుజని యతని కిల్లనిరి

టీ॥ మదీయతేజోవిశేషంబునకా నాదర్శముయొక్కపెంపుచే షరుహూతునకుకా= ఇంద్రునకు ఉత్సాహము= పూనిక బనియింపంగలయది = పుట్టుచు అప్పుడు అనాయాసంబునకా= కష్టములే పగతుకా= శత్రుని గెలువనగునని = జయింపవచ్చునని గదా 4 రుండు = విష్ణుండు ఊరడిలంపలికవకా= తృప్తియగునట్లు నప్పంగా ఎలసూదనప్రముఖ= ఇంద్రుండు మొదలగు శిఖిలసురలోకంబుకా= సర్వదేవతలసమాహమము సంతెనిల్లి మగ డివచ్చి = మరలివచ్చి వృత్రుకడకుకా= శృత్రాసురునియొద్దకు మునిజనంబుకా= మునులసమాహమము పుచ్చినకా= ఎంపంగా వారుచుజని అతినికికా ఇట్లనిరి

తా॥ నాయొక్కదర్శావేశయముచే దేవేంద్రునకొకప్పుడు పూనికకలుగుచు అప్పుడు రాక్షసుని జలకనగా జయింపవలగునని విష్ణుండు బుజ్జగించిచెప్పెను ఇంద్రుండు మొదలగు సహస్రదేవతలును సంతసింపి మరలివచ్చి యారాక్షసుకడకు మునులనంపగా వారేగి యాతనితోనిట్లనిరి

క॥ భుజబలదుర్జయుఁ డింద్రుం । డజేయుఁడవునీవు నీకు నతనిఁ నరిలో ।

విజయముదక్కదు మిరె । చి జగంబులునొవ్వరణము నేయఁగనేలా॥

టీ॥ ఇంద్రుండు భుజబలదుర్జయుఁడు = భుజబలముచే గెలువరానివాఁడు నీవు అజేయుఁడవు = గెలువరానివా డవు నీకుకా అతనికికా అనిలోకా= యుద్ధమున విజయముదక్కను = గెలుపుగలుగదు మీరు ఎచి = ఎప్పుఁగించి జగంబులునొవ్వకా= లోకములల్లాడునట్లు రణమునేయఁగనేలా = యుద్ధ మేలనెయ్యమరు?

తా॥ దేవేంద్రుండు భుజబలముచే గెలువరానివాఁడు నీవో ! లోకబడువాఁడవు మీకభయంకరులు గెలుపులేదు తుదలేక విజృంభించి మీ చెల్లెల్లకొము నిటుకలిపించు మిన్నిచో లోకము లల్లాడుంగావున నిది తగదనుమా !

క॥ మైత్రీ సుఖంబుంబోలునె । శాత్రవ మెవ్వెయిందలంప నక్రత్రికిం ।

పాత్రమవైయింపుగద । స్మిత్రుండవగుమిదియమేలుమియిద్దఱకుకా॥

టీ॥ ఎవ్వెయిందలంపకా = ఎట్లుయోచించినను శాత్రవము= ద్వేషము మైత్రీసుఖంబుంబోలునే = స్నేహముయొక్క సుఖముతోనమచుగదా ! శక్రక్రికికా = ఇంద్రునిసంపదకు పాత్రమవై = అర్హుండవై ఇంపుగకా తస్మిత్రుండవగుము = ఆతనికి మిత్రుండవునన్న మీయిద్దఱకుకా యిదియమేలు

తా॥ ఎట్లుయోచించినను ద్వేషమనునది స్నేహ సుఖమునకు సాటిగాదు ఇంద్రునియొక్కయైశ్వర్యముచూచి వానికి మిత్రుండవైయండుము మీయిద్దఱకు నిదియే మేలునుమా !

వ॥ అనవుడువృత్రాసురుండు తేజంబువాసికినాసపడియెడు మాయరువురకు సఖ్యంబు సమకూరనేర్చునేయనుటయొ నమ్మునులు నత్పురుషసాంగత్యంబు సంభవించినం జేయమి నీతిగాదు మహేంద్రుండు సకలలోక సమృత సద్భావుండుగావున నతనితోడి చుట్టరికంబుమేలనిన నొడంబడి యతండు వారలకిట్లనియె

టీ॥ అనపుడు = అనగా వృత్రాసురుడు తేజస్వాశిక్త = పరాక్రమముయొక్క పెంపునకు ఆనపడియెగు = కోరుచున్న మారురువురకు = మారుద్ధగమును సఖ్యంబు = స్నేహము సమకూరనేర్చునె = కలుగఁగలదా ! అనుటయు = అనగా అమ్మనులు సత్పురుషసాంగత్యంబు = ఉత్తమునియొక్క సఖ్యము సంభవించినక = కలుగఁగా చేయును = చేయకుండుట నీతిగాదు మహేంద్రుఁడు సకలలొకసమ్యక్త = అన్ని లోకములకిష్టమైన సద్బావుండు గావునక = మంచిమనస్సుగలవాఁడుగావున ఆతనితోడి యట్టటికంబు = వానితోడిసఖ్యము మేలనినక = ఉత్తముననగా ఒడఁబడి = సమ్యగింది అతండు వారలకుఁ ఇట్లనియెక

తా॥ అనిచెప్పఁగా “పరాక్రమముయొక్క పెంపునకై యాశించు మారురువురకును మైత్రి యొకుదురు” అని యతండువలకు వమ్మునులు “యోగ్యుని సహవాసము సంభవించినపుడు వలదనుట నీతిగాదు దేవేంద్రుఁడెల్లలోకములకు నిష్ఠుడుగు మంచిమనస్సును గలవాఁడు గావున నాతనితోడిపొందు యోగ్యము” అని నెప్పఁగా సమ్యగింది వృత్రాసురుండు వారల కిట్లనియెను

క॥ ఏ నొక్కతెఱంగునెప్పెద ! దానిం గాదనక చేసితిగవొప్పుగఁసం

ధానముదృఢముగఁజేయుం । డానాకేశునకు నాకు నధికప్రీతిక॥

టీ॥ ఏను ఒక్కతెఱంగుక = ఒకవిధముచు చెప్పెదక కాదనక = తగదనిచెప్పక దానించేసి తగవొప్పుగక = న్యాయముగా ఆనాకేశునకు = ఆయింద్రునకును నాకుఁ ప్రీతిక = సంతోషతో సందానముక = ఒద్దిను దృఢముగక చేయుండు

తా॥ నే నొక్కవిధముంచెప్పెదను ౩౨ స్మరింపకవినుండు ! నామాటనుజేసి పిమ్మట సంతోషముతో నాతనికిని నాకును సఖ్యమును దృఢముగఁ జేయుదురుగాక

వ॥ అది యెయ్యదియనిన నార్ద్రులైనదానను శుష్కంబైనదాననుదరువునఁ బాషాణంబున నస్త్రశస్త్రంబుల దివంబున రాత్రియందును నేనువధ్యుండఁ గాకుండవలయుననిన దానికెనొడఁబడి యవ్వరంబులొసంగి వృత్రవజ్రధరులకు మిత్రభావంబొనరించి మగుడంజని యత్రెఱంగు వాసవున కెఱింగించి నిజనివాసంబులకరిగిరి సురనాథుండు సుఖంబుండి పెద్దకాలంబునకుం దనమనంబునఁ బాయనివైరంబునైరింపంజాలక దామోదరుని పూనికయు మునిజనంబులుసేసిన సంధివిధంబు నిరూపించి రిప్రంబరిభావింప రంధ్రాన్వేషణంబు సేయుచుండి యొక్కనాఁడు

టీ॥ అది ఎయ్యదియనినక అర్ద్రులైనదానక = తడిసినదానిచేతను శుష్కంబైనదానక = ఎండినదానిచేతను తరువునక = వృక్షముచేతను పాషాణంబునక = తాతిచేతను అస్త్రశస్త్రంబులక = బాణములచేతను భుగ్గులచేతను దివంబునక = పగలును రాత్రియందును నేను వధ్యుండనుగాకుండవలయుక = చంపఁబడకుండవలయును అనినక దానికేక ఒడఁపడి = సమ్యగింది అవ్వరంబులొసంగి = ఆకోర్కొలిచ్చి వృత్రవజ్రధరులకు = వృత్రునకునింద్రునకును మిత్రభావంబొనరించి = స్నేహమంగల్పించి మగుడంజని = మరలిపోయి, అత్రెఱంగుక = అవిదమును, వాసవునకుక = ఇంద్రునకు ఎఱింగించి =

తెలిపి నిజనివాఁడుకుఁ = అమనోజలయ అగ్ని సురనాదుండు = ఎండ్రుడు సఖు
బుడి = నెమ్మదిగానుంి దెబ్బకాలంపునకుఁ = చాలకాలమునకుఁ బిమ్మట తనవచం
బునక = తనమనస్సునకు పాయనివైరంబుక = విరుపని ద్వేషమును సైంపఁజాలక = ఓ
ర్వవేరక దామోదరుపూజకుఁ = స్థనియత్నమును మునిజనంబులసేన సంతివిధం
బును = స్నేహముయొక్కరితయు నిరూపించి = తలంచి రిపుక = శత్రుని పరిభవింపక
= ఆనమాంపఁబడుటకు రంధ్రాన్వేషణంబునెయ్యచుండి = ఆవకాశమును వెదికుచుండి ఒ
క్కనాఁడు

తా|| “అవిధ మెద్దియనఁగా, తడిసినదానిచేతను, ఎండినదానిచేతను, వృక్షముచేతను,
జాతివేతను, పగటిపూటను, రాత్రికాలమునను, సేనుజంపఁబడకుండవలయును” అనఁగా
వారలమ్మాటకు సమ్యక్తిది వాని కావరంబులొంగి దేవేంద్రునకు నాతనికి సఖ్యంబుచ్చి
మరలిపోయి యాత్మతాత మింద్రునకుం దెలిపి తమ నెలపులకుంబోయిరి దేవేంద్రుండును నె
మ్మదిచుండి బహుకాలమునకుఁ బిమ్మట దనమనస్సునఁ దీసినివైరము నోర్వఁజాలక, విష్ణుం
డు సేసినయత్నమును, సునులుచేసిన సంధియు మనంబునందలంబు, శత్రువున కవమానముంజేయం
దగుకాల మెప్పుడువచ్చునని వేచియుండి యొక్కదినమున

చ|| జలనిధితీరఘామి దన * శత్రు గనుంగొని వీనినిపు దో|

ర్బలమెనఁగంగ నాయభిదు * రంబునంద్రుంచెద రాత్రిగాదు తా|

దలఁప దివంబుఁగాదిది యు * దగ్రహరాత్రమయోగ్యసంధ్య నా|

యలవుఁ జంబుఁజూప నెప * మైతగఁచాదన మెద్దిగల్గినో||

టీ| జలనిధితీరఘామి = సమద్రమునట్టున తనశత్రుక = తనవిరోధిని కనుంగొ
ని = చూచి వీక్షింపు నొగ్బుమెనఁగంగ = ఘజలమెన్ననట్లు నాయభిమరంబునక
= నావత్రాయుధముచే నుంపింక = కూల్చెదను తా రాత్రాదు తలఁపక దివం
బుగాదు ఇది ఉడల ఎండ్రమయ్య = మిక్కిలి పరాక్రమంపఁదగినట్టి సంధ్య నాయల
వు = నాశక్తి వలంబుక = ద్వేషమును చూపక నెపమైతగఁచాదనము = అసయా
యదము నద్దికల్గినో = ఎది లగించుకో

తా|| సముద్రమున దేవేంద్రుని తనశత్రులగు వృక్షుంగని ‘ఈవృక్షాసురునివృ
క్షు నాయలములెల్లను నుడ్రునుచేతకను ఇప్పుడు పలుకురాత్రియంగక నాదర్ప
మం * పుటకుఁ దనుంబా మైయిస్తుది నీర సంధ్యలయందు దనకుఁజూపురాకుండు
నట్లు దరంబురంబులైనా | ఇపుడు నాశక్తియు ద్వేషమును జూపుటకుండగిన యాయు
ధమెద్ది లభించునో దా|

క|| అనితలఁచుచు నచ్చట నొక | వననిది ఘనంబుఁజూచి * వాసవుఁడార్ద్రం|

బునుశుభ్రంబును గాదిది | యనుచుం గులిశమునఁగూర్చి * యధికరయమునక||

టీ| అని తలఁచుచుక అచ్చటక ఒకవననిధిఘనంబుక = సమద్రము యొక్కపా
చిని చూచి వాసవుఁడు = ఇంద్రుఁడు ఆర్ద్రంబును = తడిదియు శుక్లంబును = ఎండి
నదియు కాదు ఇది అనుచుక గులిశమునఁగూర్చి = వత్రాయుధమునకుంజేర్చి అధికరయ
మునక = మిక్కిలి వేగమున

తా॥ అని యొచ్చింది యచ్చట సముద్రపునుదెగుంగని “ఇదితడిదియు నెండివదియుఁ గాదని” తలంచి దానిని వక్రమునంగుర్చి మిక్కిలివేగముతోడ

గీ॥ దాన వృత్తునివ్రేయ న ధ్రుతి మురారి॥

యందొక దగఁగ్రమించి య య్యసురఁజంపె॥

జిష్టుఁడతిభక్తివిష్టుఁబూ ధ్రుతిచె నాత్మ॥

నఖిలలోకములకు మోద ధ్రుతివహించె॥

టీ॥ దానక = దానిచే వృత్తునివ్రేయక = వృత్తాసురునిటుకగా ధ్రుతిక = అచ్చుడు మురారి = జిష్టుఁడ అందుక తగక గ్రమించి = చొచ్చి అయ్యసురక = అరక్కసుని చంపెక జిష్టుఁడు = ఇంద్రుఁడు అత్తి = మనస్సున జిష్టుక అతిభక్తిక = మిక్కిలిభక్తితో పూజించెక అఖి లోకములకుక = అన్నిలోకములకును మోదము = సంతోషము ఆనంద = కలిక

తా॥ ఆరుదుగుకప్పిన వక్రాయుధముచే వక్రమునటుకగా అస్త్రదేవుఁ డాయాయుధమునఁ జొచ్చియుండి యార్కముంజంపెను అట్లుగుటచేతంద్రుండు వెన్నుని మిక్కిలిభక్తితోఁ గొనింరాడెను లోకమున్నయు సంతసించెను

ప॥ ఇష్టిధంబునం బగతుం బరిమార్చి పేర్చి యింద్రుండు నిజపురంబునకుంజనియె మఱియును భూతసంఘు బిట్లు బ్రహ్మహత్యసేయందగునే యని యతని నిందించినఁ బ్రభుత్వసంపద చెడుటయు

టీ॥ ఇష్టిధంబునక = ఇట్లు పగతక = శత్రుని పరిమార్చి = కూల్చి పేర్చి = అతిశయించి ఇంద్రుండు నిజపురంబునగక = తనవట్టమునకు వదియెక = పోయెను మఱియును సూతరము ల = మృత్యువలననరాము అట్లు బ్రహ్మహత్యసేయందగునే = బ్రాహ్మణుండుంపవచ్చునా ! అ అం నిందించెక = అందువలనగా ప్రభుత్వసంపద = రాజ్యవిభవము చెడుటయు = చెడగా

తా॥ ఇట్లు శత్రునిగూర్చి సుతంబి యింద్రుండు తనవట్టమునకేగెను పిమ్మటభూతములనమాహు కోపించి యిట్లు బ్రహ్మహత్య సేయ వలదగునేను అందువలనగా వానిగా జ్యసంపద ధ్వంసమయ్యెను

గీ॥ నిచదశకువచ్చి ధ్రుతివహించున॥

కరిగి సురవరెఱ్ఱుం ధ్రుతిగియుండె॥

నమరులెల్లఁగలగి ధ్రుతిచ్చిపీడను॥

భయముఁబొంది కూడఁబాటితనకు॥

➡➡ దేవతలు నహుషుని సురరాజ్యాభిషిక్తునిఁ జేయుట ➡➡

టీ॥ నిచదశకువచ్చి = పేదవడి నిషధాచుంబునకరిగి = నిషధపర్వతమునకేగి సురవరెఱ్ఱుండు = దేవేంద్రుఁడు అడఁగియుండెక = దాగియుండెను అమరులెల్లక = దేవ

శేరిదియనగా చనిన=బిప్పిన పాలోమి = శచీదేవి ఆనహుషునకున్ నయనమర్గగో
చరయగుటయొక్క = కన్నులకగుపడగా మదనబాణశిన్నహృదయుండై = మన్మథబాణముల
చే వ్రయ్యలయినగుండెంగలవాండై భృతిక = దైత్యమును పాయచెట్టి = విడచి అతడను

తా|| యోగ్యమగునందముచే సాటి శేరిదియననాపిన శచీదేవి యానహుషునకగుపడగా
నాతండు మన్మథబాణములచే వ్రస్సినగుండెంగలవాండై దైత్యముండిచి

క|| సురలోకరాజ్యపదవి | గరిమంబున నున్ననచ్చు | గవయం బరమా|

దరలిలం జతురయగునీ | సరిసజముఖి రామియేమి | చందము దలంపక||

టీ|| సురలోకరాజ్యపదవిగరిమంబునక = దేవలోకముయొక్క ప్రభుత్వాధికారసం
పదయందు ఉన్ననన్నక పరమాదరంబున = మిక్కిలి గారముతో కవయ = కూడుట
కై చతురయగునీసరిసజముఖి = నేర్పుగలయీ పద్మముఖి తలంపక రామి = రాకపోవు
ట ఏమిచందము = ఏమిపేతువుగలదో

తా|| దేవలోకముయొక్క ప్రభుత్వాధికారసంపదయందున్నవాఁనగునన్న మిక్కిలి
గారవముతోడఁ గలయుటకై నేర్పుచేసినాపినదియగు నీ పద్మముఖి రాకుండుటకుఁ గారణమే
మియ్యెదా |

క|| అనియప్పొలఁతిం బిలుపిం | చిన నదియునుభయమునొంది శీఘ్రమ దేవే|

జ్యునినదనముకు శరణం | బనుచుంజనుటయును వాస | వాచార్యుడ౯||

టీ|| అని అప్పొలఁతి = ఆయిల్లానిని పిలుపించినక = పిలువంపఁగా - దియును
భయమునాంది = భీతివెంది శీఘ్రమ దేవజ్యునినదనమునకు = దేవగురువగువాహ్మతి
యింటకి శరణంబునుచుక = రక్షింపుమని చెనుటయొక్క = పోఁగా వాసవాచార్యుండ౯
= వృహస్పతియును

తా|| అని తలంచి యాయిల్లానిని బిలువంపఁగా నయ్యితి భీతిలి పేర్చు దేవగురుం
డగు బృహస్పతిని “రక్షింపుచు”నుచునేగెను అంతట వృహస్పతియును

వా|| పరమాదరంబున నద్దేవిగారవించి నిన్ను నహుషుదర్శయంబు వారయకుం
డనరయవాండ నాఖండలండు నాయత్నంబున నవశ్యంబును దడయకవచ్చునని
యూటడించిన

టీ|| పరమాదరంబునక = మిక్కిలిప్రీతితో అద్దేక = ఆరాణిని గారవించి = ఆ
దరించి నిన్నుక నహుషుదర్శయంబు = నహుషునియొక్క దౌష్ట్యము పారయకుంక =
పొందకుండునట్లు అరయువాండక = విచారించకొండును అఖండలండు = ఇంద్రుండు
నాయత్నంబునక ఆవశ్యంబును = ముఖ్యముగా తడయకవచ్చుక = జాగులేకవచ్చును అ
ని ఊరడించినక = ఆదరింపఁగా

తా|| మిక్కిలిప్రీతితో నాయిల్లానినాదరించి “నిన్ను నహుషుని దౌష్ట్యం బేపాటియం
బొందకుండునట్లు విచారించుకొనియెదను దేవేంద్రుండును నాయత్నమున శీఘ్రమున నే తప్పక
రాఁగలండు” అని దైత్యునిరా వలకఁగా

క॥ అదియెల్ల నెఱింగికోపం । వాదవఁగనహుండుగరున • కుచితమెయైన ।

మ్మువితం నిలుపింపఁగదన । నదనంబుననుచుటయె • సంతుభితుండై॥

టీ॥ అదియెల్ల = అదియంతయు ఎఱింగి సహుండు కోపంబాదవఁగ = కోపముగలుగఁగా సత్తుభితుండై = మిక్కిలిమి ఖింపి ను అమ్ముదిత = అయిల్లాలని పిలుపింపఁ గ తననదనంబుననుచుట = తనయింటచంచుకొనుట గురునకుఁ = బృహస్పతికి డచితమె = తగునా ।

తా॥ అట్లు శచిదేవిని బృహస్పతి డనయింటనుంచుకొను సెఱింగి సహుండు మిక్కిలి కోపించి, య ఖింప, నేనుశచిదేవినిపింపఁగాఁ దనయింటనుంచుకొని నాకుంజునికుండుట బృహస్పతికి న్యాయమా ? అనియెను

చ॥ అచుఁడుమునింఁద్రులుక సురలు • నక్కట నిమహనీయగౌరవం ।

బుచకుంబరాంగనంగవయు • బుద్ధిజనించుట యీడుగాదునా ।

విని మునుఘానియిమ్మెయి • వివేకము గౌతమభార్యక చాకశ ।

సనుఁడెదఁగోరుచోఁ గఱుఁపఁ • జాలరు మి రదియెల్లు సెప్పఁడా॥

టీ॥ అనవుడుక = అచఁగా మునీంద్రులుక సురలుక = దేవతలును అక్కట = అయ్యో ! నీమహనీయ గౌరవంబుచకుక = నీగొప్ప గౌరవమునకు పరాంగనంబయిబుద్ధిజనించుట = ఇందుని భార్యతోఁగూడవలయునను బుద్ధిపుట్టుట ఈడుగాదు = తిగమ నాక విని మును = పూర్వము పూని పాకశాసనుఁడు = ఇంద్రుఁడు గౌతమభార్యక = అహల్యను నదక కొరుచోక ఇమ్మెయివివేకము = బట్టితెలివిని మీరు కఱపఁజాలరు = నేర్ప నేరఁచైతి అదియెల్లు చెప్పఁడా ।

తా॥ అని సహుండువలకుఁగా ముచులును దేవతలును గట్కటా నిగొప్ప గౌరవము నకు, శతరునిభార్యతోఁడఁ గూడవలయునను బుద్ధిపుట్టుటతగునా? అనఁగావిని “ మున్ను దేవేంద్రుఁడు గౌతముని భార్యయగు అహల్యనుగోరుచో నిట్టిబోధయ నానికి నేర్ప మీరుసమర్థులుగాఁచైతిరికిదా! అట్లుగుట కేమిహేతువు వలకుఁడు !

చ॥ అనుచు నతండుకోపించిన భయంబున వారలుపొలోమి నతనిపాలికిం దెచ్చువారై పూని బృహస్పతి కడకుంజని యద్దేవి వినుచుండ నిట్లనిరి

టీ॥ అనుచుక = అతండు కోపించినక భయంబునక వారలు పొలోమిక = శచిదేవిని అతనిపాలికిక = వానికడకు తెచ్చువారైపూని బృహస్పతికడకుంజని అద్దేవి = అయిల్లు వినుచుండక అట్లనిరి

తా॥ అనిపనికి యాతండుకోపించఁగా భయంబున వారందఱును శచిని వానికడకుఁడేదలంపినయత్నముతో బృహస్పతికడకేగి శచిదేవిని మండుఁగా నిట్లునిరి

క॥ సహుండు మహేంద్రపదవి । సహితుండుశచికివరింపఁజనునాతనిలో ।

కహేతంబుగాఁగఁ బుచ్చుము । మహాత్మ తచ్చిత్తమునయ • మరంబడఁగక॥

టీ॥ నహుషఁడు మహేంద్రవదక్షసూతుఁడు = ఇంద్రాధికారముతోఁ గూడినవాఁడు
ఆతనికొక పరింపణ = కొరుట కదిలె చనుకొ = తగును మహాత్మ్య = ఓయో
స్వయం! తచ్చిత్తమునకొక = ఆతనిచిదియందు అవగమించుకొనకొ = కోపముతగ్గుకొట్టు లో
కహితంబుగాకొక = లోకముమేయనకై పుచ్చము = పరువుము

తా॥ నహుషఁడు దేవేంద్రాధికారముంగలియున్నవాఁడు వానిని వరియించుట శో
చికిందగినపరియెయగును ఆతనిచిత్తమునందున్న కోపమడంగునట్లు, లోకములయొక్కమెలు
మగోరి శచిననువుము మహాత్మ్య!

క॥ అనవుకొకబడరంగ | ననిమిషగురుజూచియిట్లు * లనుకొనియిటుపం|

చిన యాఱుఁగాదె నను శుచి | యనిమిషకొనియూహలెట్లు * నన్వతముగాదే॥

ట॥ ఆ పురుష = అనఁగా శోకంబడరంగ = ఏడ్చుమోముతో అనిమిషగురుకొ
= బృహస్పతి యొక శచి ఇట్లుపరుకొ = ఇట్లుపరికెను ఇటుపంచినకొ = ఇట్లున్నని
యమించెదలెచే దూఱుగాదె = నిందికాకా! నరుకొ శుచినుని = పరిశుద్ధురాలని మిగిని
యాడులెలకొ = ఏ కుగ్రహంచుటంతయు అన్వితముగాదె = అబద్ధమైపాదా!

తా॥ అని గారుపమకుటవిని కనిచేవి యెట్లుమోముతో బృహస్పతినినియిట్లుచె
ను ఇట్లు నన్ను మీరునియమింతులేని యపకీర్తిగాదె! పరిశుద్ధురాలని నన్నుమీరుపొందు
టబద్ధముగాదా!

వ॥ అనినవిని దరహానిత వదనుండగుఁడు మరుహూత పురోహతుండు

తా॥ అని కనిచేవి వలకొగాఁడు పురోహతగానిన మోములవదలె బృహస్పతి

క॥ నహుషుండువనుచువాడొకటె | నిహితానుష్ఠానపరులనిరకటెపోలో!

కహితంబుటె యిదిమనకు | స్మరణియమకాకయెట్లు * మానఁగవచ్చుకొ॥

వ॥ అని యుల్లసంబాడె యనిమిషులను ముఖలను బూచియిట్లుచె

టీ॥ నహుషుండు పరుమారకటె = అనామంచువాడొకటె విహితానుష్ఠానపరులు
నిరకటె = శాస్త్రమందు దెప్పుచుని నురుస్తాపమును లవారంటుచును క్రోధపోపుట లో
కహితంబుకటె = లోకము కనియెనునంటె ఇది మనకుకొ మహనియమకాక = దొడ్డ
పనియెకాదా! ఎట్లుమా = కాదని పునఃవచ్చునా!

తా॥ నహుషా 1 న యాజ్ఞాపించువాడొకటె, పిలువవచ్చిన యా
మునులును దేవతలును 2 నుంగలవారంటె వాగు | వాగు | కనిచేవిని
వానికొకంపుట లోకముల 3 టె నొడ్డపరియెదిగలదు దీనినిగాదనరా
దునుమా! అని పరిహాసముగా 4 యిట్లుచెను

తే॥ శరణుసొచ్చిన రక్షింపదా! 5 నాండ్లి

కడపివుచ్చిన నూర్ధ్వలో * క ఎలుదప్పుచి

బృహకర్మంబు లవలతక * బొందుననడె!

కమలగర్భంబు తొల్లి జ * గద్దితముగ॥

టీ॥ రేరిణుసాచ్చినక = రక్షింపుచునిరాఁగి రక్షింపఁజాలియుండి = రక్షించుటకు శక్తి లిగియు కడపిపుచ్చినక = విడిచినచో కమలగర్భుండు = ప్రహ్లాదాద్రి జగద్ధితము గక = లోకములమేలుకై డోర్వలోకములు = ఉత్తరులోకము ప్రాప్తి తిప్పక పుణ్య కార్యములు = పుణ్యములనిచ్చు కర్మలన్నియు ఆపలతఁబొందుననఁడె = నిష్కమైపోవుననిచెప్పఁడా ।

తా॥ రక్షింపుచుని మఱుంగు సాచ్చినవారిని రక్షింపఁ క్తిగలిగియు, రక్షింపఁవిడుచుటచే మత్తవలోకములు లభింపకపోవును చెసినపుణ్యకర్మముల నిష్కములై పొవును అనలోకము లమేలునకై ప్రహ్లాదేశ్వరమున్ను వచింపలేదా ।

వ॥ అని యచురూపాలాపంబుల నిషేధించి పలికిన వార లట్లేని నిటమీదఁ గ ర్రవ్యంబెయ్యది యూహింపుమనిన నద్దేవినహుషపాలికింజని సముచితంబుగాఁ దదీ య సాంగత్యంబున కెడపలికికొనివచ్చునది యటమీద మనమందఱముం బురంద రున కభ్యుదయం బయ్యెడుతెఱం గ వరించువార మనుటయు వాచస్పతి వచనంబు లకు సంతసించి సురసంయమిసంఘంబు లరిగిన యనంతరంబు

టీ॥ అని అచురూపాలాపంబులకే = తగినమాటలచే నిషేధించిపలికినకే = తగదనిచెప్పఁ గా వారలు అట్లేని = ఆప్రకారమైచో క ర్రవ్యంబెయ్యది = ఏదిచేయుదము డోహంపు మనిక = యోచింపుమనఁగా ఆద్యై = ఆశయ సము తంబుగాక = తగునట్లు తదీయ సాంగత్యంబునకుకే = వానితోఁగూడుటకు ఎడపరికికొని = గొంతయవకాశమువలయునని చెప్పికొని వచ్చునది = రాగలయును అటమీదకే = పిమ్మట మనమందఱముకే పురంద రునకుకే = ఇంద్రునకు అస్యదయంబయ్యెడుతెఱంగుకే = మేలు లుగురికి ఆచరించువారము = చేయుదము అనుటయుకే = అనఁగా వాచస్పతివచనంబులకుకే = బృహస్పతిమాటలకు సంతసించి సురసంయమిసంఘంబులు = దేవమునులనమాహములు ఆరిగినయనంతరంబు = పోయినపిమ్మట

తా॥ అని యుక్తమగుమాటలచే, శచి సహుష కడకేగుట అగదని బృహస్పతివలకుఁ గ, ఆమునులును దేవతయ ను మఱియెట్లుచేయుటమేలు యోచింపుఁడనియనిరి అందులకమ్మని 'యీశచి సహుషకడకెగి, మంచమాటంచే గొన్నిదినములవకారముం గోరికొని రావలయు ను అటుపై మనమందఱమును దేవేంద్రుడొక్క శ్రేయస్సుకై తిలయత్నముంజేయుదము' అనఁగా సమ్మనిమాటలకు దేవునిసమాహులు సంతసించి ఆమనెలపులకుఁ జనినపిమ్మట

క॥ పౌలోమియు నానహుషని । పాలికి జనుటయననతండుభావజవికృతి॥

వ్యాలోలమానసుండయి । లీలాసంభావనా లలితముఖుండయ్యె॥

వ॥ అట్టియెడ

టీ॥ పౌలోమియు = శచియు సహుషునిపాలికిఁ జనుటయుకే = సహుషకడకేగఁ గా అతండు భావజవికృతి = మస్కంధవికారముచే వ్యాలోలమానసుండయి = చలించినమ నస్సుగలవాఁడగు విల సభావనాలలితముఖుండయ్యె॥ = సుభోగముందలఁచ వెలింగిన ముఖముగలవాఁడయ్యెను

తా॥ శచియు సహచరునింగనంజనియెను అతండు మన్నధవికారముచేఁ జరించినమనం
 యగలవాఁడై యూయిల్లారితోడ సఖిపదలంచుటచే వికసించినముఖంబుగలవాఁడయ్యెను
 ఆసమయమున

ఉ॥ అల్లనయింతియిట్లనియె • నారసి వాసవుకల్పిలేమియుం |

శల్లముగానెఱింగికొని • తేకువలె కిటవచ్చుటాప్పు నా |

యల్లముశంకితంబగుచు • నుండఁగ వేగిరపాటుమేలెని |

వెల్లనెఱుంగు దిప్పు డెడ • యిచ్చుటయు క్తమునాకుఁజూడఁగన్ ||

టీ॥ అరిసి = యోచించి ఇంతి = ఆయిల్లారు అల్లనక = మెల్లఁగా ఇట్లనియె
 వాసవుకల్పిలేమియు = ఇంద్రుండుండుటయు సకించుటయు శెల్లముగానెఱింగి = స్పష్ట
 ముగాఁదెలిసక ని తెంకువలెక = భయములేక ఎటవచ్చుట = నీకడకువచ్చుట ఒప్పుక =
 తగుచు నాయల్లము = గాఢస్వ శంకితంబగుచుండఁగన్ = సంశయమందుఁబం
 డఁగా వేగిరపాటు = త్వరపడుట మేలె = యోగ్యము నీవు ఎల్లక = సమస్తము
 ను ఎఱుంగు = ఎఱఁగినవారొకవు ఇప్పుడు నాకుఁ చూడఁగన్ ఎడయిచ్చుట = కొ
 న్నిదిసమ లరకాశమిచ్చుట యుక్తము = మేలు

తా॥ యోచించెని మెల్లఁగానెట్లనియెను దేవేంద్రుఁడు లోకముననుండుటయు లేమి
 యున్నప్పుడుగానెఱింగి కిచ్చుట నిర్భయముగా నీకడకువచ్చుటయుక్తము నామగస్సుసంశయ
 ముచే నెల్లాగుచుండఁగా నీకట్లుత్వరపడుట న్యాయముగాదు నివెఱుంగువిషయ మెద్దిగల
 దు ? కొంతయనకాశమిచ్చివేసి దాగని నాకుండుఁచెడను

వ॥ అనియొడంబఱచి కొండాకకాలం దెడవలికొని యింద్రాణియు మగుడం
 జరుచెంచిన నమరగాంబును మునిజనసహితంబుగ విష్ణుదేవుపాలికి రహస్యవృత్తిం
 బొయి జిష్ణుని దురితంబువాపుటఁ గొరిన శౌరి కరుణాయత్తచిత్తుండై

టీ॥ అని ఒడంబఱచి = సమృద్ధిపఱచి కొండాకకాలంబు = కొంతకాలము ఎడ
 వలికినాని = అదికాశమునాని ఇంద్రాణియున్ మగుడంజరుచెంచినన్ = మరలిరాఁగా అ
 మర, ఇంబును = దేవతాసమూహమును మునిజనసహితంబుగిన్ మురులతోఁగూడ వి
 ష్ణుదేవుపాలిక = విష్ణునికడకు రహస్యవృత్తిబోయి = రహస్యముగానేగి జిష్ణునిగురితం
 బు వాపుటక = ఇంద్రునియొక్కపాదమును ఎఱిగొట్టుటను కోరినన్ శౌరి = విష్ణుండు
 కరుణాయత్తచిత్తుండై = దయతోఁగూడిన మనస్సుగలవాఁడై

తా॥ అని సమృద్ధిపఱచెని కొన్నిదినంబు లోద్యున్ముగఁ జెప్పకొని శచిదేవి మరలి
 రాఁగా దేవసమూహములు మురులతోఁడగూడ విష్ణునికడకు రహస్యముగాఁ జని, దేవేంద్రుని
 పాపమును దొంగింపుమనిపెడఁగా విష్ణుండు దయకధినమైన చిత్తమునుగలవాఁడై

క॥ హయమేధంబున నాకుం | బ్రియమొసరింపంగ వృత్ర • భేదికి బుణ్యో |

దయమగునాపుడు వారలు | రయమునఁజనిరందఱుంబు • రందరుకడకున్ ||

టీ॥ నాకున్ హయమేధంబునన్ = అశ్వమేధయాగముచే బ్రియమొసరింపంగన్ =

తృప్తిసేయంగా వృత్రభేదికా = ఇంద్రునకు పుణ్యోదయమగుట = పుణ్యముగలుగును
నాపుడుకా = అనగా వారలు అందఱుకా పురందరుకడకుకా = ఇంద్రునియొద్దకు ర
యమునకా వేగమున చనిరి = పోయిరి

తా॥ 'అశ్వమేధ యాగముచే నాకుఁదృప్తిదెసినచో దేవేంద్రునకుఁ బాపమునెడి పుణ్య
ముగలుగును' అని విష్ణుంగువలన వారందఱు దేవేంద్రుకడకు వేగమునంబోయిరి

➡➡ ఇంద్రుఁడునహుషు తేజోవిశేషంబుఁజూచి మఱుగువడుట ➡➡

క॥ చనియతనినశ్వమేదం । బునకల్పషరహీతుఁడేయఁ ॥ బురుహూతుండుం ।

దనపురికినరిగి నహుషుం । గని తత్రేజోవిశేష ॥ కంపితుఁడయ్యె॥

టీ॥ చని = పోయి అతనికా = ఇంద్రుని అశ్వమేధమునకా = అశ్వమేధయాగము
చే కల్పషరహితుకా = పాపములేనివానికాగా చెయికా పురుహూతుంగు = ఇంద్రుఁడు త
నపురికికా = తనపట్టణమునకు అం॥ = పోయి నహుషుంగని = తత్రేజోవిశేష = వానద
ర్పముయొక్క పెంపుచే కంపితుఁడయ్యెకా = బాకెను

తా॥ అట్లు వని వారందఱును దేవేంద్రుచే నాక్కియశ్వమేధయాగము నేయించి పా
పరహితునింజేయఁగా నాతఁడు దనపట్టణమునకేగి నహుషుని ప్రతాపమునుగని దానిచేత
భయపెట్టఁబడినవాఁ డయ్యెను

వ॥ ఇట్లు వృత్రాని తనబ్రహ్మహత్య వాయుటయకాని నహుషునంత బలంబులే
మింజేసి భయాకులిత చిత్తుండై

టీ॥ ఇట్లు వృత్రాని = ఇంద్రుఁడు తనబ్రహ్మహత్య = బ్రాహ్మణుండుంపినదోషము
వాయుటయకాని = తొలంగుట మాత్రమె కాని నహుషునంతబలంబు = నహుషునకుండు
సంతాపము లేమింజేసి = లేకపోవుటచే భయాకులితచిత్తుండై = భయముచేఁగలఁతనాంది
నచిత్తమును గలవాఁడై

తా॥ ఇట్లు దేవేంద్రుండు బ్రహ్మహత్యదోషమును దొలంగించికొన్నను నహుషునకుం
డుసంతబలము ఎఱుకఁగలుగిమిచే మిక్కిల భయముచే బెదిరిన మనస్సుగలవాఁడై

క॥ ఎందేనిజుయె నాతని । సుందరియును నెమ్మనమున ॥ శోకోద్రవకం ।

బొందిపురందరుఁడరిగిన । గంధవయెలిప్పుడెట్లు ॥ గాంతునొయనుచుక॥

టీ॥ ఎందేనికా = ఎక్కడనో చనియెకా అతనిసుందరియొకా = వానిభార్యయు నె
మ్మనమునకా = నిండుమనస్సున శోకోద్రవగంబొంది = మిక్కిలిను ఖించి పురందరుఁ డరి
గినకంఠువ = ఇంద్రుండేగినదియొక్క ఏను ఇప్పుడు ఎట్లుగాంతనా = ఎట్లుచూతునా అ
నుచుకా

తా॥ ఎక్కడకొపోయెను ఆతనిభార్యయు నాతఁడేగినదియొకతెలియక మిక్కిలి దు
ఖించి, నాప్రాణేన నెట్లుగనంగలనో యనుచు

వ॥ నిశానమయంబున నుపవృత్తుతి నారాధించినఁ దదీయాధిదేవత సీసత్యంబువల
న సీమగనింగనియెదవని చెప్పి యనంతరంబ సాకారయై పొడచూపినఁ జాలామిని

వెవ్వరనియడిగిన నదియును భవత్పాత్రవ్రత్య సత్యశౌచంబులకుం బ్రయంబుంది వచ్చి
తి నుపస్రుతిననిశ్చయ నీకుం బాకరాననుజూపెద రమ్మని తోడ్కొని హిమవంతం
బు నుత్తరంబున మంజువంతబ్రహ్మశైలంబునకరిగి దానియందు శతయోజన విస్తీర్ణం
బైనయొక్క సగోవరంబుసొచ్చి యచ్చటనుల్ల సీల్లు పంచవర్ణ కమలీయంబులగు కమలం
బులలో నొక్కనాళింబు భేదించి ముందటంబ్ర వేగించె నింద్రాణియుంబోడనచనితదీయ
తంతుమధ్యంబున సూక్ష్మరూపంబుననున్న సురపతింగన్నత నయ్యుపక్రతి యద్యశ్యం
బగుటయు

టీ॥ నిశాసమయంబునక = రాత్రివేళ ఉపక్రతిక = ఆరుమంత్రమును ఆరాధించి
నక = సేవింపగా తనీయాధిదేవత = ఆమంత్రముయొక్క దేవత సీతత్యంబునలనక
సీమగనక కనియెదవనిచెప్పి = చూచెదవనిపలికి అనంతరంబు = విప్పట్లు సాకారయై =
రూపముతోఁగూడినదై పోదమాపినక = కనంబడగా పోలోమి = శచి సీతెవ్వరియ
డిగినక అదియును భవత్పాత్రవ్రత్యసత్యశౌచంబులకుక = సీవతివ్రతా ధర్మమునకును స
త్యమునకును ఎరిఁగియున్నది = గంతోపించి వచ్చుచి ఉపక్రతిక = ఆరుదేవత
ను అనిచెప్పి నికుక సాకారానకుక = దేవేంద్రుని చూచెదరమ్మని తోడ్కొని = వెం
టంగొని హిమవంతంబు నుత్తరంబునక = హిమవల్పర్వతముయొక్క యుత్తరభాగంబున మం
జువంతంబును శైలంబునకుక = కొండకు ఆరిగి దానియందుక శతయోజన విస్తీర్ణంబైన
= మాతామల వైశాల్యముగల ఒక్కసగోవరంబుసొచ్చి = ఒకచెక్కనందుం బ్రవేశించి
అచ్చట ఉలల్లు = బ్రహ్మచేరు పంచవర్ణ కమలీయంబులగు = అరుగులగులచే ర
మ్మనులై కమలంబులొక = తామరపుష్పములొ ఒక్కనాళియొక = ఒక్కనాళు
దేవించు = చ్చి ముదిలక ప్రవేశించె = చొచ్చెను ఎంద్రాణియొక = విదవియు
తోడనచరి = వెంటనొగు అదియంతయుమధ్యంబునక = ఆరారంబులగును సూక్ష్మరూ
పంబునక = ాద్దిరూపముతో ఉన్నసురపతిక = ఉన్నట్టి యుపక్రతిక కన్నంతక = చూ
చినమాత్రమైన అయ్యుపక్రతి = ఆదేవత అద్యశ్య ఎగుటయొక = కనంబడకపోగా

తా॥ రాత్రివేళయుం గుపక్రతియనుమంత్రము సేవింపగా దానికి యుక్తిచెనత సీతత్య
వ్రతములను సీమగనక కొండలవనిపలికి రూపముచుఁగరించి కనంబడగా శచి దేవియు సీత
వ్వరవనియడిగెను అందులలోసీవతివ్రత దర్శనునకును సత్యవ్రతమునకును ఎరిఁగియున్నది
సంతసించివచ్చుచి ఉపక్రతియను దేవతను అనిచెప్పి సకుదేవేంద్రునిజూచెదరమ్మనివెంటం
గొని పని హిమవల్పర్వతమున కుత్తరమున మంజువంతంబును పర్వతమునకేగి దానియందునూ
తామల వైశాల్యముగల యొకసగోవరంబుం బ్రవేశించియచ్చట బ్రహ్మచేరుమన్న యైదు
వర్ణములగు తామరపుష్పములొ నొక్కదానినొకనాళింబు యందు మొదటంబ్రవేశించెను శచి
దేవియును సొంకెయందుంబొచ్చెను అట్లు ప్రవేశించి యాదారములనడుచు మిక్కిలిసూక్ష్మమ
గు నాకారము సొనున్న దేవేంద్రుంగనియ తోడనేయాదేవత కనంబడకపోయెను

క॥ పతిసన్నిధిపడసిమహా । ద్భుతమందెడుశచితదీయ । పూర్వసుకర్మ ।
స్తుతినేయుచునిలిచిన నతఁ । ఉతివంగనిసంభృతాద । రాత్నండుగుచుక॥

టీ॥ పతిస్త్రిధివడసి = మగనియొద్దదేరి మహావృతమందెడు = మిక్కిలియాశ్చర్య పడచున్న శచి తదీయపూర్వసుకర్మస్తుతినేయచుక = ఆతనియొక్కపూర్వపుణంచపనులను స్తోత్రమునేయచు నిలిచినక అతడు అతివంగని = ఇల్లాలింగాంచి సంభృతాదరాత్ముండగుచుక = మిక్కిలి ప్రేమగలవాడై

తా॥ మగనియొద్దదేరి మిక్కిలి సంతోషించుచున్నశచిదేవి యాతనియొక్క తొల్లింటి సత్కర్మములన్నియుం పొగడుచు నలువఁగా నాతండు భార్యంగని మిక్కిలి స్నేహము గలవాడై

డి॥ ఇచ్చట నేనునిల్చు టిది * యెట్లుతెలింగితి నన్నుఁగాన నీ |
వచ్చినకార్మ్యమిది యనఁవద్యగుణోత్తమ సెప్పనావుడం |
బొచ్చెములేకయానహుషు * పోయినపోకలు వానికిం దగం |
జెచ్చెరఁ గాలయాపనముఁ సేసనభంగియుఁ జెప్పె దేవియుక॥

టీ॥ ఇచ్చట నేనునిల్చుట ఇది ఎట్లు తెలింగితి = ఎట్లు తెలిసిొంటివి నన్నుకానక నీవచ్చినకార్మ్యము = నీవువచ్చినపనులమి ? ఆనవద్యగుణోత్తర = యోగ్యమగుగుణములదేమిం ననద నా చెప్పము నావుడక పొచ్చెములేక = జంకులేక ఆనహుషు పోయినపోకలు = ఆనహుషుండుచేసినచెట్టులును వానికిందగక = వానికిందగిట్లు చెచ్చెరక = శీఘ్రమున కాలయాపనము చేసినభంగియు = ప్రార్థువుచ్చినవిధమును చెప్పి దేవియుక = శచియును

తా॥ యోగ్యమగు గుణముచే మించుచుదాన ! ఇచ్చటనేనుండట నీకెట్లు తెలిసనుచునీవేలచూడనచ్చితివి తెలియఁబలుకుచున, ఒంకులేక, ఆనహుషుండుచేసిన దౌర్జన్యమును, అంగులకుండిగనట్లు దాను దినములు కడవనవిధమును దెలియఁజెప్ప శచియును

వ॥ చెప్పి యొపశ్రుతితెలుంగును నతనికెఱింగించిదేవా నీవిత్తశీలబ్రకాశుండవైభవత్రుతాపంబున నహుషునకుఁబరాధవంబొనరించి నన్నురక్షింపక తక్కిన నుక్తివుండగు నతని పాపాశ్చర్యయందున నాపదవచ్చుననినవిని వల్లభకు దివిజవల్లభుం డిట్లనియె

టీ॥ చెప్పి ఉపశ్రుతితెలుంగును = ఉపశ్రుతిచేసిన యుపకారమును అతనికెఱుంగించి దేవా ! నీవు ఇత్తటిక ప్రకాశుండవై = వెలువడి భవత్ప్రతాపంబునక = నీదర్శముచే నహుషునకుక పరాభవంబుక = ఆవమానమును ఒనరించి = చేసి నన్నురక్షింపకతక్కినక = రక్షింపకపోదని డిక్కిలుండు = ఎలవంతుండగు అతనిపాపాశ్చర్యయంబునక = రానిపాపాద్భోక్త్యముచే ఆపదవచ్చుననినక = చేటుగలుగుననఁగా విని వల్లభకుక = తన భార్యకు దివిజవల్లభుండు = ఎందఁడు ఇట్లనియెక

తా॥ ఉపశ్రుతి యచుదేవత చేసినయుపకారమును దెలియఁజెప్పి, ప్రాణేతా ! నీవునేరగు వెలువడివచ్చి నీదర్శముచే నహుషున కవమానము గలిగింపవేని బలవంతుండగు వానిచేడుతలంపుచేఁ గడువచ్చును ! అనిచెప్పఁగావిని భార్యకు దేవేంద్రుండిట్లనియె

క॥ ఆనహుషు బాహుగర్వ ము | నూనంబైయున్నయది స * ముజ్జ్వలముగనక॥

మానప్రవృద్ధమగుటను | దానంగాలంబువేచెదను జయమునకుక॥

టీ॥ అనహుమ బాహుగర్వంబు = సహుమనియొక్క భుజబలము సన్మాన ప్రవృద్ధిమగుటయు = అదరణచే వృద్ధియయినచేతావు సమజ్జ్వలముగ = వెలుంగుచు అమానంబై యున్నది = తిగిసిదైయున్నది దానక = ఆహేతువుచే జయముకకుకాలంబు పేదెదను = మంచకాలమునదై కారణున్మాడెను

తా॥ అనహుమనియొక్క భుజబలము, సన్మానముచేత వృద్ధిమగునదికావున, మిక్కిలి పెరిగి తటంగిదైయున్నది దానిచేత మంచకాలముకడ యెదురుసూచుచున్నాడను

చ॥ తఱియగునంతకుంరిపును ♦ దగ్రతనైమలనితి నివునా!

కఠపినయట్లుచేయుము త ♦ గంజనియాతనిఁగాంచినన్ను నె!

తైఱుగననైనఁ వొందఁగ మ ♦ దిందలపాతయ కల్లనేనిఁగ్ర!

చ్చట మనివర్గవాహనుడె ♦ వై చనుదెమ్మను నుతఁడేఱెడె॥

టీ॥ తఱియగు నంతకు = కాలమువచ్చువఱకు రిపునదగ్రతనైమల = శత్రునియొక్క వేమునొట్టట నతి = శాస్త్రమతము నీవు నాకఠపినయట్లు = కనునెప్పుడు చేయుము తగ్గ దని ఆతనిక = సహుమని కాంచి ఎత్తెఱుగననైనక = ఏమధముననైనను వొందక = కూడుటకు చుదిక = మనస్సున తలపోతయకల్లనేనిక = సంప్రముండెనా క్రచ్చఱక = వేగమున మునివర్గవాహనుడై = మునిగమూహముచు వాహనము గాఁగలవాడై వై చనుదెమ్మ ! అనుము అంతక తిప్పగు = తులముట్టుచు

తా॥ మంచివేవచ్చువఱకు శత్రునియొక్క వేగమును సహించటనెప్పు నిపునేచు జెప్పనట్లు సేయుము । శీఘ్రమునై వారిని, నీ నన్నేదిభమున నేనియు గూడఁ గుమునను నా శనికుచ్చుచో భుగ్రిం మునిగమూహముచు వాహ ముగాఁ జేయి నాసెప్పు కలమ్మ ! అని దెప్పివేరి సర్వము సంఘతో పాగుపడు

ఆ॥ అనినల్లకాక ♦ యనిపతివీదొని । యింతి నహుమపాలి ♦ కేగుకొందె!

నతఁడె దమకమడరి ♦ యద్దేవిఁ బెద్దయు । నాదరించి యిష్టమహ గుటయుచు॥

టీ॥ అ నక అట్లొకయని = మంచదని అంతి = అన్నది ఎలవీదొని = మని యనుమతిగొని సహుమ పాలి కేగుడె వె = సహుమనియొద్దకువచ్చెను అతఁడు తమకమడరి = మోహించి అద్దేవి = అయిల్లాలిని పెద్దయునాదరించి = మిక్కిలిసన్మానించి ఇష్టమగుగుటయును = చీకెర్పి యేమియని యడుగఁగా

తా॥ అని యింప్రండువలక సమ్మతించి శచీదేవి సహుమని కడకెగురు ఆతండాని ల్కాలిని మోహించినవాడగువాపున మిక్కిలియాదరించి నీకీర్తి తెలుపుమనియడిగెను

చ॥ ఇంద్రాణి యిట్లనియె మననియాపించినసమయంబు కొండాక తడవుగలదు కాలంబగుటయు నిన్ను వరియించెద నీవు మహామునివాహనుండవు గావలయు నది నాకుఁ బ్రియంబు నీకు ననన్యసామాన్యంబైనయానంబు తేజోవిశేషకరం బగుననిన నప్పలుకులకు సహుమండు ప్రహర్ష చిత్తుడై

టీ॥ ఇంద్రాణి = శచి ఇట్లనియెక మననిరూపించినసమయంబు = మనమునిశ్చయించి కొన్నకాలము కొండాకతడవుగలదు = కొంతకాలమున్నది కాలంబగుటయుక = ఆ

కాలముకాఁగనే నిన్నువరించెదన్ = నిన్నుఁగోఁడవ ను నీవు వహింపునివాహనండువు గా
వలయున్ = మునులచే మోయంబున చుఁచుగావలయును ఇది నాకున్ ప్రియంబు =
ఇష్టము నీకున్ అనన్యచామన్య జై నయానంబు = ఇతరులకుఁ గలుగనిదియగువాహనము
తపోవిశేషకరంబగున్ = మిక్కిలికొంతనిలనిండును అనిచన్ అప్పులుకులకున్ = అ
మటుకు నహుండు ప్రహర్షియై డై = మిక్కిలి సంతోషింపవలయుననివాడై

తా॥ శేషులట్లొయెను 'మనవి నిచ్చియు బింపకాని కను గొంతమారును నున్న
ది అనమయముకాఁగనే నిరుష్టులందీర్చెదను నీవుమునుచే మోచంబడినవాహనమున
నెక్కిరావలయును అట్లునేయుట నాకుసమ్యక్తము ఇతరులకుఁగలుగనిదగు నామునివాహన
ము నీకుమిక్కిలియందముగానుండును అనిదెప్పఁగా నహుండు మిక్కిలిసంతోషం నచిత్త
ముగలవాడై

అ॥ ఏనుదక్కనొరుల • కెవ్వరికైనచివాహనంబునెక్క వకమె నీకు!

సమృద్ధులుగాఁగ • సప్తర్షి గణమునా । యందలంబుమోవ • నరుగుదెంత॥

టీ॥ ఏనుడు = నేనువచ్చు ఒరులకెవ్వరికైనను = ఇతరులకెవరికేనియు అప్పు
హంబున్ ఎక్కవకమె = ఎక్కుటకురాద్యనా! లకున్ సమృద్ధులుగాఁగ = తృప్తి
యగునట్లు సప్తర్షి గణము = ఏడ్వరుముముయొక్కయు సమూహము నాయందలంబుమో
వన్ = నావల్లఁదమోయచుండఁగా అరుగుదెంతన్ = చతురు

తా॥ నేనువచ్చు నితరులకెవ్వరికేని మునివాహనమునెక్కసాధ్యమా! నీకుసమృద్ధులగున
ట్లుగా నేడ్వరుముముయొక్కను మోచంబడినవల్ల సేర్పి నీయంతివచ్చెదను

క॥ అనివనితంబుంచియప్పుడుమునులంబిలిపి చి మాగ్ధ్య • మనఁ ననగు న్నావి!

హనముగఁజేసియొకింతయు । ననుమానములేకఁగి • నతఁడెల్లెడలన్॥

టీ॥ అని వనితన్ = ఆరుల్లానిని ఎంచి = శంకి అప్పుడు మునులంబిలువంది
మాగ్ధ్యమునన్ = మాగ్ధ్యత్రిమై తనకున్ వాహనిమిగఁజరి ఒకింతయు = కొంచెమే
నియున్ ఆరుమా ముల అతఁడు ఎల్లెడలన్ విగ్రహ

తా॥ సుమల శేషులంబు యప్పుడుమునులంబిలిపించి మిక్కిలిమూఁగుండై, తనవల్లకి
ని మోచు ట్లానావంది యందె గుఱిచోటనుదిగుచుండెను

క॥ చని పొలోమియునురగురుఁ । గనినహంబుండువేచియున్న • కాలంబెడలే!

దనిమిషనాదున కిత్తటి । ననుగ్రహమునేయవలయు • నవహితబుద్ధి॥

వ॥ శరణాగతనైనన్ను రక్షింపవలయుననిన నతండిల్లెయె.

టీ॥ చని పొలోమి = శని సురగురుఁగని = బృహస్పతినిగాంచి నహుండువే
చియున్నకాలంబు = నహుండునన్ను బొందుటకై కాచియున్నకాలము ఎడలేదు = స
మీపించెను అని మిమనాధునకున్ = ఇంద్రునకు ఇత్తటిన్ = ఇప్పుడు అవహితబుద్ధిన్ =
జ్ఞాప్తియంది అనుగ్రహమునేయవలయున్ = కరుణింపవలయును

తా॥ శనియను జని బృహస్పతింగని, నహుండునాపొందునకై వేచియున్నకాలము

శ్రీమద్భగవద్గీతా అధ్యాయములు

౬౦

(ఉద్యోగ పర్వము ౧౭)

దానను దేవేంద్రునకిప్పుడు దయామతితో శుభంబగునటుచూడవలయును గురువర్యా! నీమ
టుంగుసాచ్చివచ్చు రక్షింపగలయిననగా నమ్ముచి యట్లయెరు

క॥ అనహుమవలన నాపద । రానీ నాతినికి నాతు ఫ రతఁ గావింపం

నూనియొనర్చెదవేలిమి । దాననుమనివాహుత గ ఫ తస్మైర్ముడగుక॥

టీ॥ అనహుమవలనక అపద = కిదు ర నీను ఆతనికి అభ్యుతగావింపక =
అపద లుచుటకు పూని వ్రేలిమి = హోమము ఒనర్చెదక = చేయుదును దానను ము
నివాహుతక = మునులచేమోయించునటుచేతను గతస్మైర్ముడగుక = నెమ్మనిశేవాఁ
డగుచు

తా॥ నహుమనివలన నికుంగిడుగిలుగనియ్యను వానికాపదయగునట్లు హోమముచే
యదును దానిచేతను, మునుల వాహుమనెక్కటచేతను వాఁడు నెమ్మదితేకచేగునుజమా!

క॥ వెరవున చిపలియొకియు । నర సెదనియ్యారడించి యప్పడవైశ్వా!

నరునర్చితుఁజేసిపురం । చరునితెఱగుఁజెయ్యతినిఁ దడవంబంచె॥

టీ॥ వెరవునక = ఉపాయముచే నీపతియొకియుక = నీమగనిన్నచోటును ఆరి
సెదని = విచారించున ఊరడించి = ఎఱ్ఱంబ అప్పడ వైశ్వాంక = అగ్నిని అర్చి
తుఁజేసి = పూజించి పురందరునితెఱగుక = ఎంద్రునిస్థిని చెప్పి అతిన్ తడవక =
వెదకుటకై పనిచేక = పంపెను

తా॥ ఉపాయముచే నీమగనిని వెదుకనంపి యాతఁడెందుంటయు విచారించెదను నీపు
రైర్చి మవలంబించి నెమ్మదియందుము అనిచెప్పి యగ్నిదేవుఁడవాఁడని యీతినితో దేమిద్రు
నిస్థితి సంభయించెప్పి వానిని వెదకుటకైపనిచేచు

అగ్నిదేవుం డింద్రునివెదు బృహస్పతికిం దెచ్చెట

వ॥ పనిచిన వహ్నియు వనితారూపంబునంబు మనోగతియగుటకై సర్వవిశ
లును ఘామ్యంతరిక్షంబులును గిరివిశింబులును గొండాకనేవునకుంగలయంజూచినం
క్రందనునెందునుంగానక మగిడివచ్చివాచస్పతికతైఱంగెఱింగించి చాకఁజలంబులు ప్ర
వేశింపరామి నందు బరికింపనేరవై న ప్పలవలననగ్నియ్యద్రాహ్మ్యంబవలన షడ్రయ
జాతయొనర్పంబులవలననోహంబును సద్యవించె వానివాడిమి యెల్లయెడలనుజెల్లు
తమతమజన్మస్థామలయం దడంగుఁగావున నీశ్వనాకు సంక్షయంబుసేయుట సుద్రసి
ద్ధంబనిన విని యనిమిషగుండు మావ్యవాహను నత్యంతగౌరవంబునం గనుంగొని

టీ॥ పనిచినక = పంపఁగా వహ్నియుక = అగ్నియు వనితారూపంబునక = స్త్రీ
రూపముతో చని మనోగతియగుటంజేసి = మనస్సునకుంగలంతవేగము గలవాఁడుగావున
సర్వవిశలును = అగ్నిదిక్కులును ఘామ్యంతరిక్షంబులును = ఘామియనాకాశములును గిరి
విశింబులును = కొండలునడవులును కొండాకనేవునకుక = కొంతకాలములో కలయంజూచి
= దాగుగవెదకి సంక్రందముక = దేవేంద్రుడు, ఎందునుంగానక మగిడివచ్చి = మరలివచ్చి

× తి శ్రీమద్భగవద్గీతా అధ్యాయములు

వాచస్పతికి = బృహస్పతిః తత్తైః అంగుః = అవిధమును ఎఱిండు = తెలిపి నాకుఁ
జలంబులు ప్రవేశింపరాదు = నీటిమందు జారునాద్యంబుగావున నందుఁ = అచ్చోటను
గూడ పరింపజేరనయితి = వెనుకఁజాలవైని అప్పులవచ్చెయ్యఁ = నీటివలన నిప్పు
ను బ్రాహ్మణులవలన త్రియజులయితి అశ్శంఘంబులు = తాల్లమున లోహంబును
ఉద్భవించె = వుట్టెను వానివాడిమి = అహంబులయొక్కఁ అకు ఎల్లయెడలంజెల్లును =
అన్నింటియందును సాగును తమతమస్థానంబలయందు = అవివట్టినచోట్లయందు అడం
శుఁ = లోఁబడును కావునఁ సీట్లు నాఁకఁ సంశయంబునెటుట = నాశముగలిగిం
చుట సుప్రసిద్ధంబనినవి = బ్రాహ్మణ్యము చెప్పఁగాని అమిమగురుండు = బృహస్పతి
హవ్యచామకుఁ = అన్నిని అత్యంతగౌరవంబునఁ = మిక్కిలి మన్ననతో కనంగుని =
చూచి

తా॥ పుషకగానగ్నిదేవుం డాఁడురూపముతో నేగి, మనస్సువంటి పేగముగలవాఁడు
గావున దిశలన్నియును, భూమియు, నాశమును, సంపదలను బాల్గముగాఁ గొం
తనేపులోనంగాచి దేవేంద్రు నెవ్వటనుం గనఁజాల మరలించి పృథ్వికావిధమంతయు
నెఱింగించి, 'నటండ్' చ్చుటనాకపాద్యముగావున నందు వెనుకైవని నీటివలన నిప్పును బ్రా
హ్మణులవలన త్రియజులమను, తావలన లోహంబులును బుట్టెను అమూఁడింటియొక్క
పేగ మన్నింటియందు వర్తించుచుగాని జన్మస్థానమునందుం జెల్లవు కావున నుపకము నా
కునాశముం గలిగించుట ప్రసద్దమైవ యమంఁగాని పృథ్వి యగ్ని హోత్రుని మిక్కిలి గౌ
రవముతోడ నాదరించి

మ॥ సకలస్థావరజంగమంబులుభవ • తస్మాద్భూమాత్రంబున |

నికసిల్లుంగ్రతువైభవంబులంజకు • ద్వేదంబులన్నివ పా |

వక నీయందజలంబులుంగలుగువి • స్వవ్యాపవైయున్ననీ |

కొకచోటెట్టులగమ్యమయ్యెనిను • నివూహించుపెంపారంగ॥

టీ॥ సకలస్థావరజంగమంబులఁ = సమస్తవగు వృక్షములను సంచువులును భవత్వా
నిభ్య మాత్రంబునఁ = నీవు చెరువనున్న మాత్రము వికసిల్లు = ప్రకాశించు వావక
= అగ్ని హోత్రుఁడ! క్రతువైభవంబులఁ = యజ్ఞకర్మలను సమర్పదంబులఁ = నాలుగు
వేదములను నీవ నీయంద = నీయందె జంబులుంగలుగు శ్వేతావ్యపియైయున్ననీకుఁ = లోకమం
• తటవ్యాపించిననీకు ఒకచోటు ఎట్టులు అగమ్యమయ్యెన్ = బాఁగూడనిచోయ్యెను నీవు నినుఁ
పెంపారంగఁ = గౌరవదృష్టితో ఊహించు = యోచించుచు

తా॥ కదలనట్టియం గదలనట్టియు సర్వభూతములును సచరికమాత్రమునఁ బ్రకాశించు
ను, యజ్ఞకర్మయొక్క పెంపును, నల్లవేదములును నీవేనమా • ఉదకమునీయందేపట్టుచున్న
ది లోకమునందెల్ల వ్యాపించియున్ననీకు బాఁగూడనిచోలుగలుగునా ? నీవెంతటివాడవో
మదిం దలంపుము

ఉ॥ ఏనుసుబ్రహ్మమంత్రముల • నెంతయునికభివృద్ధిజేసెదం |

గానవిశంకతకనలిఁగామివి గమ్యనినం గృతానుఁడుం |

బూనకనే? వారిది • భూనిదిసరసీతటాకసం

లానముర్యముచంజని శ • తక్రతుండున్న సరౌవరంబునకే॥

టీ॥ పుంస ప్రహృమంత్రము = వైదికమంత్రముచే నీకణ ఎంతయుక=మి
క్కిలి అపవృద్ధిచెందిక = పెంపుగల్గించెదల కానక = కాంచుట్టి విశంకతక = సం
శయముచూసి సలిలగామిని వృంధనక = ఉదకమంశులమందునగా కృతానురుక =
అగ్నియు పూరిక = యత్నముతో పగి వారినిధి = సముద్రములు ఘోరచదీసె పీతిలాక
సంతాపక = గొప్పనకురు జెలుపులను మడపులను రోయుచుక = పెదకచు వని
శతక్రతుండున్న సరౌవరంబునక = ఇంద్రుడున్న గొప్పమడుపునను

గా॥ వైదికమంత్రములచే నిశవృద్ధిగల్గించెదల కావున సంశయములే యదకమం
సు బోరుము అనిపృహస్వతి ఎలు గా నన్నిహాస్రంధును యత్నముతోనెగి సముద్రము
లను గొప్పనకురు జెలుపులను మడుపులను పెదకచుచుండు యేవేంద్రుండున్న యత్నమ
గు సరస్సుండు

ఉ॥ అంబురహంబులంగలయ • చారసిమాచి యొకండు చాళిసూ

త్రంబున నున్నయింద్రుంగని • రాగమునన్దురునొద్ద కగ్నిసీ

ఘ్రింబుననేగుడెంచిరనకన్నతెలుగొలుగించాతండు

ల్లంబునచుల్లసిల్లి సుర • లకమునులందగఁగూడిగ్రక్కనకే॥

టీ॥ అంబురహంబు = పులమును కలయక = ఇంటిటను అర చూచి = పెద
కి ఒకడునాళసూక్రమనన్న = ఒకకమం మయొక్క కాలోని చారమునందలియున్న
ఇంద్రుంగని = ఇంద్రునిగాంచి రామునక = ప్రేమతో అన్ని గురునొద్దకు = ఎవ
హంబుననేగుడెంచిరనకన్నతెలుగొలుగించాతండు = తప్పగొచ్చి తనన్నతెలుగొలుగించాతండు
అని ఎటుండు = తెలుగొలుగించాతండు ఉల్లంబు = మస్సున ఉల్లల్లి = సం
తోషించి సురల = దేవలరు నుండు అక కూడి గ్రక్కనక = పెంటన

గా॥ తామరప్రవృత్తినింటును పెదపెదకి యొకప్రవృత్తిమయొక్క కాలోని చార
మునాగ్రయించున్న యింద్రుంగని మిక్కిలి ప్రేమతో నన్నిహాస్రంధు బృహస్పకడం
యింద్రుని దానిన్ను విషయముచెలిపె అంగుష్ఠముని మంచువసంతించి దేవతలను
మరులను గూర్చి పెటక

మ॥ దివిజాధీశ్వరుపాలించి కృతా • ర్ధిభూతచేతస్కుండై

వివిధస్తోత్రపరంపరాచతురవా • గ్విన్యాసతం బ్రీతుండే

స పరిష్కంబగునీదుకృత్యము నను • ప్తింపంగనీవుత్సహించ

పపు నికేమకొఱంత వృత్రవధ యే • పాపంబురూపింపుమా॥

టీ॥ దివిజాధీశ్వరుపాలించి = ఇంద్రునియొద్దకు చని కృతార్ధిభూతచేతస్కుండై =
ధన్యమైనమనస్సుగలవాడై వివిధస్తోత్రపరంపరాచతుర = నానావిధములగుస్తోత్రములయొ
క్క వరుసలందునేర్పరాచిన వాగ్విన్యాసతక = మాటలచే బ్రీతుండేసే సంతోషప

అది పరిష్కంబగు = యోగ్యమైన నిమగ్నత్యమున = నీకార్యమును అనన్తంపంగ = చేయుటకు నీవు ఉత్సహింపవు = పూనకున్నావు నికేమిఁక = నీకులోపమేమి! వృత్తవధ = వృత్తానుబంధముగాల్పుట ఏపాపంబు = ఎపాటిపాపము రూపింపుమా = నన్నయింపుమా !

తా॥ దేవేంద్రునికిడకేగి, ధన్యభావముంజెందిన మనస్సుగలవాడై నానావిధములగు స్తోత్రముయొక్క సమాహమచే నేర్పుం న్నచూటయొక్క పొంగుచే నాతనిఁదృష్టిపఱచి, యోగ్యమైనదగు వ్యాపారముంజేయుటకు నీవుపూనకున్నావు కారణమేమి ? నీకులోపమేమియిప్పుడు వృత్తానుబంధంబు యేపాటిపాపము ? తెలయం బునుము

క॥ శరనిధిశ్చేనంబున నా । హరినొందిజగద్విరోధి యగువృత్తనిఁ దా॥

బహుమార్చనీకువిజయము । దొరకొనియెంగాక దీన • యోగముగలదె॥

టీ॥ శరనిధిశ్చేనంబున = సముద్రపురుగునందు ఆహరి = కష్టము పొంది జగద్విరోధియగు = లోకములల్ల క్రుండగు వృత్తనిఁ తా॥ పరిమార్చు = చంపంగా నీకుఁ విజయము = గెలుపు దొరకొనియె = కలిగెను కా దీన = దొనముగలదే = పాపమున్నదా !

తా॥ సముద్రపురుగునందుఁ జొచ్చియుండి ఎప్పుడేల్తుండు లోకకంటకుండగు వృత్తనిఁగూల్చెను ఇలుపునీకుఁగలిగినట్లుగాక నీకు దొనపెట్టుగలిగెను

వా॥ అనిసముచితంబుగా సంబోధించిన గురుసంభాషణంబుల నిర్దోషుండై నిజరూపమువహించి సకలగురుమునిసహితంబుగా నతనిసంభావించి జంభార కర్తవ్యం దెల్పుచున్నయదిగిన నారాయణుండితండెఱిగినను విస్మయంబుగా నహమవృత్తాంతంబాతయు వివరించెదంగాకయని తలంచి యిట్లనియె

టీ॥ అని సమసితముగా = గురుల్లు సంబోధించినక గురుసంభాషణంబులక = ఎప్పుడొప్పుమాటచే నిర్దోషుండై = దోషములేనవాడై నిజరూపమువహించు = తనరూపమునువాది సకలగురుమునిసహితంబుగా = సమస్తదేవతలతోనునుతోఁగూడ అతనిక సంభాషించు = ఆదంబు జంభార = ఎందఁగు కర్తవ్యదెల్పునయని = చేయవలయునని యెద్దియనియగుగగా ఆచార్యుండు = గురుఁడై తంతఁజెప్పిన విస్మయంబుగా = వివరముగా నహమవృత్తాంతం తముక = నహమనినడతయంతయు వివరించెదంగాకయని = తెలుపుదునని తలంచి యిట్లనియె

తా॥ అని తగిన విధమునఁ బొగడఁగా నాబృహస్పతిమాటలచే దోషమునుండి తొలగినవాడై తనరూపమునుఛరించి సమస్తములను జేవతలను గురుని గౌరవించి యింద్రుండు 'నే నేమిసేయవలయు'ని యడుగఁగా నాచార్యుండు నహమనినదని దేవేంద్రుండు వినియున్నను దేటగవినుపించెదనని యిట్లనియెను

క॥ నాడట్లు నీవు నీదగు । పోడిమిచెడి యడఁగుటయును • భువనంబుల కె॥

వా॥ యెదురుతీరుడయ్యెడు । వాడిమగఁడు లేమి ద్రిదశ • వర్గమునేముక॥

టీ॥ నానా అట్లు నపు నీవహోపాఖ్యచేడి=నీస్వరూపముచేడి అడంగులయక =
 క్రుంగుటయును ఘనంబులక = లోకములకు ఎవ్వరకైన రక్షకుడయ్యెడి వాఁడను
 గఁడు = రక్షింపఁ జూ నవరు తెనుక = తేనెమన త్రిదశనర్థముక = దేవతలన
 మూహమును ఏము = మనలనున

తా॥ అనాఁడు అపునర్వకపరిచ్ఛాద్యై, పోయినదిక్కు దెలియకుండఁగా, లోక
 ములను గ్రహింపజేయుచుండు డేవతలను తేనెమన దేవతలును మేమును(మునులును)

ఉ॥ ఒండొరుచేతఁ బడవడ * నొపక రక్షకుడైనవానిచా॥

అ డలత్తున్య నేమిగఁగఁగఁతుమెకొ యనుచున్నచోట ను॥

ద్దంబలైకరక్ష్యము శ * తక్రతురాజ్యము దానినే న॥

న్యాయమధురదే యనుచు * నొల్లరు దివ్యులలోన నెవ్వరుక॥

టీ॥ ఒండొరుచేత = ఒండొరులచేత * పడవడనోపక = బాధచెందఁజాలక రక్ష
 కుడైనవాఁడు = రక్షింపఁగలవానిని = అభివలములక = ఇంద్రునితోనమానుని ఏమిగ
 తిఁగఁగఁతుమెకొ = ఏట్లుకనఁగలమా! తమచుచ్చచోటక = ఆచమయోచంపఁగా శతక్రతు
 రాజ్యము = ఇంద్రురాజ్యము ఉద్ధూర్ముతై రక్ష్యము = మిక్కిలివలనంతునిచేతనే రక్షింపఁ
 దగినది దానా ఎలక అన్యులను = ఇతరుఁడు సమర్థుడే = చాలినవాఁడా! ఆ
 నుచుక = దివ్యులలోక = దేవతలలోన ఎవ్వరుక ఒల్లరు = ఎట్లుపడరు

తా॥ ఒండొరుచేత నొప్పు ఎండొరుక అనుకురకుండైనవాఁడు, దేవేంద్రునితో
 సమాన బాధలు యిచ్చి యొకరునుండి, ఇంద్రరాజ్యము మహిమవంతునిచేతనే యొంద
 దగినది, ఎట్లుకనఁగలవాడయియు, కాపుర ముమయదికారముంగొరరాదని యం
 దలూ

ప॥ ఒక్క చరంబును న నిజనగహితంబుగ ననిమిమలునమాపు పాలికంజుని మనంబు
 ల మనంబును ననునానంబుదక్కి యతని నింద్రపదవిఁ బరిపాలించుటకుఁ బ్రార్థిం
 చిన, చింతలు నాచు హింబుండుననిశంకించిన దమతమ లేజోబుంబులయంశం
 బు లనినహింసంగి నక్తిమంతుంగావించి యభిషిక్తుంజేసెన

టీ॥ అన్యచరంబుక = అనమయమున మునిజనసహితంబుగక = మనులతోడఁ
 గూ = అమిషులు = దేవతలు నమామపాలికిక = నమామకడను వని మనంబులక =
 మనస్సులయం మనుండను వనుమానింబుదక్కి = మనుష్యుండను శంకమాని అతనిక
 ఇంద్రపదవిఁ బరిపాలించుటక = ఇంద్రాదికారముంగొనుటకు ప్రార్థించినక = పేడఁ
 గా అతండుచు వాను వానబలుండనని = స్వల్పములముగలవాడనని శంకించినక = సం
 దేహింపఁగా తమతమ అజోబలంబులయంశంబులు = తమతమ దర్పములయందలి భాగంబు
 లు అతని కొసంగి = వానికిచ్చి శక్తిమంతుంగావించి = బలవంతునిఁజేసి అభిషిక్తుంజేసెన =
 అట్లాగే మేమందినవానినిగాఁ జేయఁగా

తా॥ అనమయమున మనులను వెంటఁగొని దేవతలు నమామకడకేగి మనస్సులయం
 దేవతలను మనుష్యులకుఁ బ్రార్థించు శంకలేక యింద్రాధికారముం బొందరమ్మని పేడఁగా నాతం

డు తానుబలహీనుడని సంశయింపఁగాఁ దమతమా మపరాక్రమములయందు వానికి ఛాగంబు లొసంగి ఎలవంతునిఁజేసి స్వర్గమునకధికారిగా నిభిక్షేకము చేయఁగా

క॥ మహాసీయభవత్పదవీ । మహితుండైవహుషుఁ డెచి • మదమున ధర్మ!

స్పృహదక్కి-తన్ననప్పుడు । వహియింపఁగ నన్మునింద్రవర్గముఁబనిచె॥

టీ॥ మహాసీయ = యోగ్యమగు భవత్పదవీమహితుండై = నీయధికారమునందొప్పి నవాఁడై నహుషుఁడు ఏచి = విజృంభించి మదమునకై = గర్వముచే ధర్మస్పృహదక్కి = ధర్మమందాసక్తిఁగాని అప్పుడు తన్నకై వహియింపఁగకై = మోచుట కు సన్నసింద్రవర్గముకై = ఉత్తమలగుముచుయొక్క సమాహమును సునిచెకై = అజ్ఞాపించెను

తా॥ యోగ్యమైనదగు నీయధికారముననుండి వెలింగి నహుషుండు గిర్వించి ధర్మమం దురుచిహూని తపస్సంపన్నులగు మునులయొక్క సమాహమును దనపల్లకిమోచుట కుంచుకొ న్ననాఁడు

ఆ॥ ఇదియకాదుమఱియు • నెన్నెనిదుర్వి న । యములుగలవువాని • కలసినిన్ను!

వెదుకవచ్చితిమి వివేకహీనుండగు । నతని జెటువ నిష్ఠ • డవసరంబు॥

టీ॥ ఇదియకాదు = ఇదిమాత్రముకాదు మఱియుకై ఎన్నెనిదుర్వి నయములు = అనే కములగు దుష్టకార్యములు కలవు వానికికై అలసి = విసకి నిన్నుకై వెదుకవచ్చితిమి = వె దుమిటుకువచ్చితిమి వివేకహీనుండగునతనికై = తెలివిమాలినట్టి నహుషుని చెటువకై ఎప్పుడ అవసరంబు = సమయము

తా॥ ఇదిమాత్రమేకాదు, ఇంకను గెక్కలగు మమ్మార్యములుగలవు వానికివినికి నిన్ను వెదుకుటకై వచ్చితిమి తెలివిమాలివాఁడగు నాసహుషునింజెటుచుట కిదియె యుక్తమగు కాలము

వ॥ అదియెట్లంటేని వినుము నాఁడు హరిపంపునంజేసిన యశ్వమేధంబున నీవపగ తకల్గుండుఁడవైనను నహుషునకుఁ దేజోహానిలేమింజేసి యతని నాక్రమింపరాదయ్యె నిప్పుడు మహామునుల నధ కరించి యతండు నిస్తేజుండైయున్నవాఁడు గావున నీచేతం జెడు నిట్లుగుటయొక దురగ మేధపలపరిపాకంబ యింక సుత్సాహంబునేయు మనుచు న్ను సమయంబున యమవరుణకుబేరులు సోమసహితంబుగా నరుగుడెంచి పురందరుం గాంచివ నతండు ప్రియంబంది యప్పటికార్యంబుతెఱంగు వారలకెఱుంగించి తగినభా వ్యాంబుల వారలఁ బ్రీతచేతసుగులంజేస దృష్టివిషయ దుస్సహుండైననహుషుఁ గెలు చునుపాయంబు విచారింపునమయంబున

టీ॥ అది ఎట్లంటేని = ఎట్లుంటివా ! వినుము నాఁడు హరిపంపునకై = విష్ణుచే పుని యాజ్ఞచే చేసినయశ్వమేధంబునంజేసి = చేసినయశ్వమేధయాగముచే నీవు అపగత కల్గుమండవయినను = పోయినపాపముం గలవాఁడవైనను నహుషునకుకై తేజోహానిలేమిం జేసి = దర్పమునకుఁ జెటులేగుకావున అతనికై అక్రమింపరాదయ్యెకై = లోఁబఱచుకొన

అంధుఁడు ఇష్టఁగు మహామునులకే = యోగ్యుఁగుమునులను అపకరించి = త్రింపఁజేసి
 చి అతఁడు నిర్దేజుండై = దర్పమునెడి ఉన్నవాఁడుగావునకొ నీచేతకొ చెడుకొ ఇట్లు
 గుటయుకొ = ఇట్లులోఁబడియు తురగమేధపు పరిపాకంబు = అశ్వమేధయాగముయొ
 క్కు పులిశేషతవేద గలిగినది ఇంకనుత్సాహంబునెయుము = ఇంకయత్నమునెయును అనుచు
 న్ననమయంబునకొ = అనుచుండఁగా యమవరులగుజేరులు = యమండు పరుణుఁడు కుశే
 రుఁడును సోమసహితంబుగాకొ = చంద్రునితోడ అరుగఁదెంచి పురందరుఁగాంచినకొ =
 దేవేంద్రునిహారగా అతఁడొ వ్రయంబంది = సంతోషించి అప్పటికార్యంబుతెఱంగు =
 అప్పటిసనియొక్కవిధము వారలకెఱుంగించి = వారిందెలిసి తగినసంభాషణంబులకొ = త
 గినమాటలచే వారలకొ ప్రీతమనఁకులంజెసి = సంతోషించి మనస్సుగలవారలనుజేసి దృ
 ష్టినియ = చూపునకు దుస్సహించైన = ఓర్వరానినాఁడుగు నహంబుగెలుచుచుపాయం
 బుకొ = సహంబుగెలుచువిధము విచారించునమయంబునకొ = యోచించుచుండుగా

తా॥ అది యెట్లులనుగువేని విరుము అప్పుడు అష్టాశేపునియాష్టాశే నీచేసిన యశ్వ
 మేధయాగమువలన నీవు సర్వపాపములనుండియుఁ దొలఁది అయినను నామృతకు దిర్వ
 ముకొకున్నదిగావున వానిని లోఁబఱచికొన నసాధ్యమయ్యెను అంధువాఁడు యోగ్యుఁగుము
 నుండఁగలఁడు ముఖమున వర్మస్స లేకయున్నాఁడు కావున నీచేత వాఁడుచేఁగును అదియు
 ను నపుడెసెనియశ్వమేధముయొక్క పలముగాని వేటుగాక ఒక యత్నమునేయుమనుచుండఁ
 గా యమండును పరుణుఁడును గుజేరుఁడును చంద్రునితోడవచ్చి దేవేంద్రునిసంగగా నాతండు
 సంతోషించి వేయఁడుగు కార్యముయొక్కచూపుచు వారికిందెల్లి తగినమాటలచే వారలను
 బు సంతోషపఱచి, కన్నెత్తి మాడరాకయున్న సహంబుని జయించుచుపాయము యోచించుచు
 న్నుదుర

క॥ కష్టండుగునానహంబుండు । నష్టాల్లకుండయ్యెదివిజ ॥ నాయక నియు॥

త్కర్మచరిత్రముసురలకు । దుష్టిగనిజరాజ్యసంగ ॥ తుండవగుచుచుకొ॥

వ॥ ప్రార్థించి దీవించిరంత

టీ॥ వివిజనాయక = దేవేంద్రుఁడు । కష్టండుగు = దుర్జనుఁడుగు అనహంబుండు న
 ష్టాత్మకంబుకొ = బుద్ధిచెడినవాఁడయ్యెను నీయత్కర్మచరిత్రము = నీమంచినడత
 సురలకుకొ = దేవతలకు తుష్టిగకొ = తృప్తిమగునట్లు నజరాజ్యసంగతుండ వగుమ
 నుచుకొ = ఏరాజ్యమును వాంఛుమనుచు

తా॥ దేవేంద్రుండ । దుర్జనుఁడుగు నహంబుండు బుద్ధిచెడినవాఁడయ్యెను నీకర్మచ
 రిత్రనచే దేవతలకుఁ దృప్తిమగునట్లు నీయదికారమున చుండుమా । అనుచు నాతండు బెక్కువి
 థంబుల ప్రార్థింపఁగా

క॥ మునివరుండైన యగస్త్యుండు । చనుదెంచిన శతముఖుండు ॥ సమృద్ధి నుచితా॥

సనమిడి యర్ఘ్యముపాద్యము॥ నొనరిచి యిట్లనియె సవినయోక్తినతనితోకొ॥

టీ॥ మునివరుండైన = మునిశ్రేష్ఠుఁడుగు అగస్త్యుండు చనుదెంచినకొ = రాఁగా
 శతముఖుండు = ఇంద్రుండు సమృద్ధికొ = మంచినసమృద్ధి ఉచితానమిడి = తగినపీఠ

ముచువెయింపి అర్హమౌక = చెరులకునికిమను పాద్యమౌక = పాదములకుదకమును ఒ సరించు = సమర్థుం ఎవయొక్కో = ఎవకవగలముటచె అతనితోక = అవస్థతో అట్లయెక

తా॥ మునిశ్రేష్ఠుడగు సస్త్రియొడచోబునలరాంకగా దేవేంద్రుం డాతాకిం దొనపెర ముండి చెబుచుం దామలకు నుదక మొనంగి మింగుచి యడకువగలముటచె అట్లయెను

అ॥ అదికవిభవమెనంగ + నసమానశక్తిస | నాధుండగుచునున్న + నహుషుండిప్ప!

దేమితనసాగ్య + హినుండైయుజ్జ్వల | శ్రీదోహంగ మునివ + రేణ్యచెపుమ॥

టీ॥ అధికభవము = మిక్కిలియుత్సవము ఎనంగక = వృద్ధిపొందకగా అసమాన శక్తిసన యడగుచుక = సాటి లేని శక్తితోఁగూడినవాండై నహుషుండు ఉన్నవాండు = ఉండెను ఇప్పుడు ఏమి తనక = ఏమేతువుచె భాగ్యహినుండై = విభవములేక ఉజ్జ్వలశక్తి = ప్రకాశించెడు సంపదను తోఁక = పోంగొట్టుకొనెను చెపువ మునివరణ్య = మనులొను త్రవండ!

తా॥ ఓమరింద్రా ! మితిలేనివిభముగలవాండై సాటిలేనిబలముచేనొప్పి నహుషుండు వెలుంగుచుండెనుగదా ! అట్టివాండై పుడమిపేతువుచే భోగములునుడి సంపదయుడిగి యున్నవాండు చెప్పమా!

అగస్త్యు డేద్రునగ నహుషుపదభ్రష్టతఁ డెరుపుట

వ॥ అనవిని యమ్మనిండ్రుం డమగవరున కిట్లయె నన్నహుషునిమోచి వేసరియు స్త్రమును లతెనికడ గొప్పే వినోదంబులనుండి బ్రహ్మణ్యంబులైనమంత్రంబులు గోసం ప్రోయణంబునందుం శౌచంబడియుంబు నవి నికుం బ్రమాణభూతంబులగునే యని యడిగినం చాపనిశ్చయంబుండై యతండు మంత్రంబులు ప్రమాణంబులుగావనిన నేని మ్మాట విషేధించి పూర్వాచార్యులచేత నభినందితంబులగు మంత్రంబుల నిందించుట యజ్ఞాచంబు వివాదంబునేసిన నతండుకోపించి మదీయమస్తకంబుదచ్చిన నతనింగ నుంగొని పుణ్యహీనుండును దేజోహారియును దీనుండును నగుట యుపలక్షించి నిపు పూజనియులైన వహామునుల నిన్నువహింపఁబనిచితివి వారలుగొనియాడు మంత్రం బులు గర్హించితి వదియునుం గాక నన్ను నివమానించితివి గావున నింద్రపదభ్రష్టుడ వై బహుసంవత్సరములు భూలోకంబున సురగరూపంబున నుండుమని శాపంబిచ్చి పదంబడి యనుగ్రహించి భవదీయవంశజాతుండై యజాతశత్రుం డనుపెంపుగలిగి యుద్ధిరనామదేయుండైన యొక్క-సత్పురుషుని సందర్శనంబున దురితంబులం చాసి పుణ్యలోకంబు వడయువాండవనినఁ దక్షణంబు

టీ॥ అనినకా విని అమ్మనింద్రుండు = అగస్త్యుండు అచరవరునకుకా = దేవేంద్రునకు ఇట్లనియెకా అన్నహుషునిమోచి వేసరియున్నమునులు = విసికినమునులు అతనికడకా = వానియొద్ద గొప్పినిదంబులనుండి = భవమాడి ప్రాక్షుప్తమౌచుండి బ్రహ్మ

జ్యోతిశమంత్రంబులు = వైదికమంత్రములు గోసంప్రోక్షణంబునందఁ = గోవునుగ
డగుచోట చెప్పబడియుండుట ఆది సీకుఁ ప్రమాణభూతంబులగునె = ప్రమాణము
లుగాఁడలంతువా! అనియడిగినక పాపశిష్టయందై = పాపమునేయనిశ్చయించుకొని అంత
డు మంత్రంబులు ప్రమాణంబులుగావనినక నేను అహ్మటక నిషేధించి = కాదని
పూర్వాద్యలచేతక = తొల్లింట్టిపండితులచేత అవినందితంబుగు = మెచ్చుకొనఁబడిన
మంత్రంబులు నిందించుట = దూషించుట అజ్ఞానంబని = తెలివిలేమియని వివాదముచేసి
నక = తర్కింపఁగా అతండు కోపించి మదియమస్తంబుక = నాతఁడు తన్నినక ఆ
తనిక కనుంగొని = చూచి పుణ్యహీనుఁడును = పుణ్యముచెందగినవాఁడును తేజోహీని
యు = ప్రతాపముచెడినవాఁడును దీచుంగును = శేదవడినవాఁడును అగుటక ఉపల
క్షించి = తెలిసికొని నీవు పూజశిష్యులైనమహామునులక = పూజకుందగియొగ్గుచు
నులను నిన్నువహించువనిచితివి = నిన్ను మెచుటకై యందుకొంటివి వారలు కొనియా
డుమంత్రంబులు = మెచ్చనట్టిమంత్రములను గర్హించితివి = నిందించితివి అదియనుంగాక న
న్నుక అవమానించితి కావున ఇంద్రపదభ్రష్టుఁడై = ఇంద్రాధికారమునుండి చె
డినవాఁడై బహుసంవత్సరంబులు = దీర్ఘకాలము భూలోకంబునక ఉరగిరూపంబునక =
సర్పముగా ఉండుము అని శాపంబిచ్చి పదంపడి = పిమ్మట అనుగ్రహించి = కరుణిం
చి భవదియవంశజాతుఁడైన = నివంశమునంబుట్టిన అజాతశత్రుఁడను = శత్రువులులేని
వాఁడను పెంపుగలిగి = గౌరవముంగాంచి యుధిష్ఠిరనామధేయందై = యుధిష్ఠిరుఁడను
పేరుగల ఒక్కఁత్తురుమని = ఒకయొగ్గునియొక్క సందర్శనంబునక = దర్శనముచే
దురితంబులందాసి = పాములనుండితొలగి పుణ్యలోకంబుక పడయవాడవు = వాందం,
లవాడవు అనినక తత్త్వము = తోడనె

తా! అచెప్పఁగావని యన్యునిప్రేమండు దేవేంద్రుఁడగుచు అసమాధునిమోచి
వికీకియన్నములు వానికడఁగఁబయందు ముచ్చటఁబడుచుండి గొవునుగడుగుచోఁ చెప్పఁబడి
నమంత్రమునందు నికుఁప్రమాణముగలదా అని యసుఁగగాఁ బాపమునేయనిశ్చయించుకొని
యగ్ని యానహుషుండు మంత్రంబులు ప్రమాణంబులుగావనిచెప్పఁగా నామాట తగదని
చెప్పి నేను “దొల్లింట్టిమునులచేత సంగీకరింపఁబడిన మంత్రంబులనిందించుట తెలివిలేమిచేతనె”
యని తగ్గించితిని అందులకాతండు మిమ్మలికోపించి నాతలవైఁగాలతోఁడగ్నిన వనింగని,
పుణ్యములేనివాఁడను, ప్రతాపమునెడినవాఁడును, అనాథయునగుటగని పూజంగొనుట
కర్తవ్యమనులను సీపల్లకిమోచుపనియందునిలిపితివి అదియటుండ నన్నుగూడ నవమానిం
చితివి కావున నింద్రాధికారమునుండినెడి పెక్కుసంవత్సరములు మమకృతమునసర్ప
రూపముతో చుండుమని శపించి, పిమ్మటగరుణించి, సీవంశమునందు బుట్టినవాఁడగు
(శత్రువులగుటగనివాఁడను గౌరవంగాంచిన) యుధిష్ఠిరుఁడను మహాపురుషుండు నీవున్న
యెడకువచ్చు అతనింగన్నమాత్రనఁ బాపంబులనుండితొలగి పుణ్యలోకములు చెందంగల
వు అనిచెప్పఁగా వెంటనె

శ॥ స్వర్గపదభ్రష్టుఁడై | దుర్గతికిం బోయె నతఁడు • దుష్టాత్మునకుక |
దౌర్గత్యము సుజనులకున | నర్గళసర్గతియు నగుట • యరుచేతలఁపక॥

బీ|| స్వర్గవదప్రస్తుతం = స్వర్గాధికారమునుండిచెడి అతడు దుగ్ధతికింబోయె
= సరకమునకేగెను దష్టాశ్శులకు = దుగ్ధులకు దొర్లత్యము = చేటును సుదను
లకు = మంచివారికి అనర్గళసద్గతియు = అద్భుతేనిపుణ్యలోకమును అగుట = కలు
గుట తలఁప = యోచింపఁగా అగుచే = ఆశ్చర్యము

తా|| అసహుఁడు స్వర్గాధికారమునుండికూలి చెడియెను దుగ్ధులకుఁ బాపమును
సజ్జనులకుఁ బుణ్యమును గలుగుట వింతకాగుకదా

మ|| అనినం దేవతలుం దపోధనులు న, త్యానందముంబొంది రా

మునిఁ గీర్తించె నమర్త్యనాథుఁడు మనో, మోదంబుసంధిల్ల న

య్యునురాగంబు చరాచరంబులకు హృద్యబద్ధ్యై సర్వాప్సరో

జనముం గౌశికుఁగానవచ్చె శుభదై, శ్వర్యంబు శోభిల్లఁగ

మ|| తదనంతరంబు

బీ|| అనిన దేవతలు తపోధనులు = మునులును అత్యానందముంబొందిరి =
మిక్కిలిసంతోషించిరి అమర్త్యనాథుఁడు = ఇంద్రుఁడ అముని మనోమోదంబుసంధి
ల్ల = మనస్సునకుసంతోషము కలుగుగల్గు కీర్తించె = పొడవై తయ్యునురాగంబు =
ఆశ్రమ చరాచరంబులకు = సర్వసూక్ష్మములకు హృద్యబద్ధ్యై = మనోహరమ
ద్యైను శుభదైవ్యర్యంబుశోభిల్లఁగ = మంత్రశక్తయగుఁడపద ప్రకాశింపఁగా సర్వా
ప్సరోజనము = దేవలోకపుబోగముపడుచులసమాహమను కాశికు = ఇంద్రుని కా
నవచ్చె = చూడవచ్చు

తా|| అని యగస్త్యుండువలకఁగా దేవతలును మునులును మిక్కిలిసంతోషించిరి దే
వేంద్రుఁడు సంతోషించినమనస్సుతో నమ్మునిని బాగడెను ఆశ్రమ మిక్కిలి మనోహరమైయుం
డెను మిక్కిలివైభవముతో దేవలోకపుపడుచులందఱు నింద్రుని లెస్సగఁబొగడిరి అటు
పిమ్మట

ఉ|| పావకుఁడాదిగా దిగధి, పాలురు కిన్నర సిద్ధసాధ్యులు

దేవగురుండు తోన చను, దేరఁగ వైభవముల్లసిల్ల వై

రావణదంతినెక్కి యను, రావతికింజని యింద్రుఁ డాశచీ

దేవియుఁ దాను మోదమున, దేలి రభీష్టవినోద లీలల

మ|| ఇవిధంబున మహానుభావుండగు మహేంద్రుండు

బీ|| పావకుఁడాదిగా = అన్ని మొదలుగా దిగధిపాలురు = దిక్కులయధికారులు
కిన్నరసిద్ధసాధ్యులు = కిన్నరులును సిద్ధులును సాధ్యులును దేవగురుండు = బృహస్పతి
యు తోనవనుదేరఁగ = వెంటరాఁగా వైభవముల్లసిల్ల = మిక్కిలియత్యవముతో బ
రావణదంతినెక్కి = బరావతమనునేనుంగునెక్కి అమరావతికింజని = స్వర్గమునకే ఇం
ద్రుండు ఆశచీదేవియు తాను అభీష్టవినోదలీలల = ఎవ్వమువచ్చినప్రీతలయందెల్ల తే
లి = తృప్తిచెందిరి

తా|| అగ్నిహోత్రుండు మొదలగు దిక్పాలకులందఱును, కిన్నరసాధ్యసిద్ధులును, బృహ

స్వతియను పెంటరాగా మిక్కిలిభవహతౌ వైరావమును నేరుగనెక్కి స్వర్గమునకుంబో
యి శచివమేతుండై ఆనయిష్టాసారముగ ఎసోదములయందెల్లఁ బ్రాద్దుపుచ్చుచు సుఖంబుండె
ను ఎట్లు శక్తింపచ్చుండై డేవేంద్రుంఁ

క॥ అజ్ఞానగండై నం । బ్రాజ్ఞైర్యునట్లు చుఖః పడియొండఁడె తా॥

నజ్ఞాతవాసమునఁ గా । లజ్జాతజరుసండె యన్యః లకు వగపేలా॥

టీ॥ అజ్ఞానగండై నం = తనహుటనా కపాఁగా బ్రాజ్ఞైర్యునట్లు = మూఢునివలె
దుఖపడియొండఁడె తాను అజ్ఞాతవాసమునఁ = తెలియరాకయండి కాలజ్ఞాతక = కా
లమునెఱింగి జరుపండె = జరుపఁడె । అన్యఃకుక = వగపేలా = దుఖమెందుకు

తా॥ తనహుట చెల్లరాఁగా నాకమూడునవలె దుఖపడుచుండలేదా । కా
లమునెఱింగి, అనియొకరి యితరుకుఁ దెలియక రహస్యముగా నుండఁడయ్యెనా? అం
తటియధారి కట్టి పట్టుచుంభవింపఁగా నితరుని యేపాటివిసుమా । నుభవింపవలదు

క॥ కావున మిపడిన యర । త్యావాసక్లేశమునకుఁ నజ్ఞాతవిధిక॥

సెవకుల నై నదానిక । నోవకుడీ మీరు లఘుమః నొవృత్తులరై॥

వ॥ అనియిట్లు సెప్పి శత్రుండు సహసదులం గలయం గనుంగొని

టీ॥ కావుక మిపడిన = మిరుపొందిన అర్థ్యావాసక్లేశమునకుక = వనవాసమం
జలి కష్టమునకును అజ్ఞాతవిధిక = అజ్ఞాతవాసముసేయినపుడు సేవకులైనదానిక =
చారికాంక్షనందులకిని లముచూపుత్తురై = మనయిలందు జలంకగానెంచి నోవ
కుడి = అలయకుడ

తా॥ అర్థ్యావాసమున మీర పొంది ప్రయాచకని, అజ్ఞాతవాసమును సేవకులై వ
ర్తించి మీరు చెందిన శౌర్యహాని నెందుం జులకగానెంచి యాయాసంకరుడ అని
యిట్లువలె శత్రువు శయంపించుట గాం

ఉ॥ కౌరవనాం దానహుడు కైవడి నాశముబొందు వాసవ ।

శ్రీరమణీయండై జయముఁ శేకొను దర్శజుఁ డంబరాశివే ।

లారశనాసముజ్జ్వల విః లాసమనోహర వేదినీవధూ ।

సారసమగ్రదోగముల సన్నుతికెక్కెడుఁ దానుడమ్ములుక॥

వ॥ అని పలికెడియు నతందు పాండవ గ్రహన కిల్లించె

టీ॥ కౌరవనాం దానహుడు = దుర్యోధనుడడు అనహుషుకైవడిక = మిఁదఁజెప్పంబడిన
నహుషునివలె నాశముబొందు = చెగును ధర్మజుఁడు వాసవశ్రీరమణీయండై = అం
క్షుంపదవంటి సంపదనేనొప్పనవారై జయముక = కావున వేకొనుక = పొందును
అంబరాశి = సముద్రమయొక్క పేలా = తెలియలికట్టయనెగు రశనా = మొలనూలు
చే సముజ్జ్వలికాన = ప్రకాశించెడుసాంపుగల మనోహర = మనస్సు నాకర్షించుచున్న
మేదిని = భూమియనెడు వధూ = చిన్నదానియొక్క సార = శ్రేష్ఠమై సమగ్ర = పూ
ర్ణమైన భోగముక = సుఖానుభవములచే తానుక తన్నులక సన్నుతికెక్కుక = పా
గడ్డగాంచును

తా॥ కారవప్రభులగు దుర్యోధను డానూరువివతె విరూపక్షుడెనుచు ఇంద్రుని సంపదవంటిసంపదగలిగి ధర్మజుండు జయమందుచు సముద్రముయొక్క దెలియలిట్టయను మొలనూలుచే నొప్పచున్న యందముండు మహారయగు మామియచుపడుచువలసి శ్రేష్ఠమై పూర్ణమగు సౌఖ్యముల ననుభవించుటయందు దారుచు దమ్ములును ప్రసిద్ధిగాంచుచు అనిపలికి నజయుం ధర్మజునితోడ గిట్టుచుండు

క॥ సౌఖ్యంబులువాండు జగత్ప్రఖ్యాతులచేందుం దగఁ బంపరవిజయో॥

పాఖ్యానము విన్నను ద । ద్వాప్రఖ్యానముచేసినక జనావలి కదిపా॥

టీ॥ అవిపా = రాజా తగక పుండరబయోపాఖ్యానము విన్న = దేవేంద్రుడు ఇలిని విషయముదెలుపు నదన్నిచు ననావలికిక = జనులకు తద్వాప్రఖ్యానము చేసినక = దానినుపన్యసించినని సౌఖ్యంబుల వాండుక జగత్ప్రఖ్యాతులు = నొకమనంను ప్రసిద్ధులు చేయక

తా॥ రా॥ । దేవేంద్రుడు జనుల గొన్నవిషయము తెలిపించ నుపాఖ్యానమును విన్నను, జనులకు దెలియందెప్పినను సౌఖ్యములు లుగుచు లొకమునందెల్ల గీర్తిగలుగుచు

క॥ మోహరము నడుచుచుండగ । నిహరివిజయంబువిను న రేంద్రుడరిపున॥

దోహంబు గెల్పుటకు స॥ దేహంబించుకయులేను • దిరవిచార॥

టీ॥ ధిరవిచారా = విలిపరి యోచనంగలవాడ౯ మోహరము నడుచుచుండగక = యుద్ధమునడుచుచుండగా ఈహరివిజయంబుక = ఈయంపురిజయమును వినునరేంద్రుడు = వినురాజు రిపు సందోహంబు = శత్రుసమాహారును గెల్పుటకు సందేహంబించుకయులేను = కొంచెమేని సశయములేన ।

తా॥ విలిపరి యోచంగలవాడ౯ । యుద్ధమునడుచుచుండగా నీ యింపురిజయమునుగూర్చి వినునరేంద్రుడు శత్రుసమాహారును జయించుటకు స శయ మేవాటియలేను

వ॥ అనినవిని ధర్మనందనుండు మద్రపతింబుస్తుతించి మహాచావా భవదీయభాషణశ్రవణంబునక జిత్తుంబు కలంకదేరె నిని సంబావించి యతని సముచితంబులగు మజ్జనభోజనంబు లొనరించి యనంతరంబు యతండు పయనంబునకు సుద్యోగించిన

టీ॥ అనక విని ధర్మనందనుండు = ధర్మరాజు మద్రపతిక = శత్రుని ప్రస్తుతించి = పొగడి మహాచావా = ఓయోగ్యుడ౯ । భవదీయభాషణశ్రవణంబునక = నీ మాటలువినుటచే చిత్తుంబుకలంకదేరెక = మనస్సునందలి వ్యసమానెను అని సంభావించి = గౌరవించి అతనికిక సముచితంబులగు = తగిన మజ్జనభోజనంబులు = స్నానమును భోజనమును ఒకరించి = చేసి అనంతరంబు = ఎమ్మట అతండు పయనంబునకుక = ప్రయాణముచేయుటకు ఉద్యోగించినక = పూనగా

తా॥ అని శత్రుండువలకకగా నాతని ధర్మజుండుపొగడి, ఓపుణ్యాత్ముడ౯ నీమాటలు వినుటచేత మనస్సునందలిచిక్కు మానెను అనిపలికి యోగ్యములగు స్నానభోజనము లాతని కుచ్చి యటపై నాతండు ప్రయాణమునకు యల్పముసేయగా

ఆ॥ అతని ననుపనేగి యధికసంక్రీతి నే । తెంచునప్పుడయ్యు ధిష్ఠిరుండు ।

రణములోన మీరు, రాధేయు బలుకుట మునుపకుండవలయు మమ్ముదలచి॥

టీ॥ అతనికొక ఆచారము = పనుచుటకై ఏగి = పోయి అధికసంక్రీతికొక = మిక్కిలి స్నేహముతో ఏతెంచునప్పుడు = మరలవచ్చునపుడు ఆయ్యధిష్ఠిరుండు = ఆధర్మరాజు మీరు రణములోనకొక = యుద్ధమున రాధేయుకొక = కర్ణుని పలుకుట = తూలనాడుట మమ్ముదలచి = మాయంబుదయించి మునుపకుండవలయుకొక

తా॥ అతనిని సాగనంపనేగి ధర్మజుండు మరలునపుడు మిక్కిలి ప్రేమతోడ 'యుద్ధమున మీరు కర్ణునింబలాగుమాట మాయందలిదయచే చుట మునుపకుండవలయును

క॥ అనుటయు వచ్రేక్ష్యరుండాతని నూటడంబలికి గాధతీరముగ నాలిం

గనమొనరించి చుయె హ । స్తినగరికే బలమ్ముతోన తిత్వరితగతె॥

వ॥ అట్టి యవసరంబున

టీ॥ అనుటయుకొక = అనియడుగఁగా మచ్రేక్ష్యరుండు = కల్యుండు అతనికొక = ధర్మజుని ఊరకడంబలికి = తృప్తిగాంచునట్లునెప్పి గాధతీరముగకొక = మిక్కిలిగట్టిగా ఆ లింగనమొనరించి = కాంచించి ఎలమ్ముతోకొక = సేనతోడ అతిత్వరితగతెకొక = మిక్కిలి వేగమున హస్తినగరికేకొక = హస్తినాపురమునకు చుయెకొక = పోయెను

తా॥ అని ధర్మజుండు గుఁగఁగా కల్యుండాతనిదృష్టిపఱచి గట్టుకఁగాగలించి సేనల తోడ వేగమున హస్తినాపురము చేరఁబోయెను ఆసమయముననె

మ॥ సకలారాతిభయంకరుండగుచు ను, తానహంబువాటించి నే ।

లకు వ్రేగయ్యెడుభంగి వచ్చె రణలీల లాకౌతుకంబొప్పుండా ।

నొకయక్షోహణితోడంబండవబుం, బుల్లముంబొంద సా ।

త్యు బాహుబలగర్వనర్వహణ వి, ద్యాప్రాధి సంధిల్లగతె॥

టీ॥ సకలారాతి భయంకరుండగుచును సమస్త శత్రువులకును భీతినిగలిగించువాడై ఉత్సాహమువాటించి = యత్నముంజేసి సాత్యకి = అనుయ దవప్రపంచు తాకొ ఒకయక్షోహణితోడకొక = ఒకయక్షోహణి సంఖ్యగలసేనతోడ పాండవబలంబు = పాండవుల సేనలు ఉల్లాసముంబొందకొక = యోషింపఁగా బాహుబలగర్వనర్వహణవిద్యాప్రాధి = భుజమును పెలింగించునట్టి సేరువు సంధిల్లగతెకొక = కలుగుచుండఁగా రణలీలాకౌతుకంబొప్పుకొక = యుద్ధమున ప్రదయందలియాస పెండగుచుండఁగా నేలకుకొక = భూమికి వ్రేగయ్యెడుభంగికొక = భారమగునట్లుగా వచ్చెకొక

తా॥ సమస్త శత్రువులకును భయమునుగలిగించువాడగుచు తేన్సగయత్నముంజేసి సాత్యకి పాండవుల సేనలు సంతోషించునట్లు భూములయందలి బలమును వాగుగ నుపయోగించుట యందలి సేర్పు పెలుంగఁగా యుద్ధమునందలి యాశ మిండుకాఁగా, భూమికి భారమగునట్లుగా నొకయక్షోహణి సంఖ్యగల సేనతోడవచ్చెను

వ॥ అంతం జేదిపతియగు ధృష్టకేతుండును జరాసంధనందనుండగు సహదేవుండు ను నొకొక్క-యక్షోహణితోడం జనుదెంచిరి సహూదరులేవురుం గేకయపతు లే కాక్షోహణినమేతులై యెగుదెంచిరి తదనంతరంబు.

టీ|| అంతః = విష్ణుట చేదివయగు = చేదిదేశపురాజగు భృష్టకేతుండును జరాసంధనందనుడగు = జరాసంధుని పుత్రుడగు సహదేవుండును ఒక్కొక్కయై హిణిసంఖ్యగలసేనతోడ వసుదేవచిరి = వచ్చిరి కేకయపతులు = కేకయదేశపురాజులు సహూదగుతేపురుక = అన్నదమ్ములైరుగురును ఏకాత్మహిణి సమేతులై = ఒకయత్మహిణిసేనతోడఁ గూడినవారై ఏగుడచిరి తదనుతరంబు = అటువిష్ణుట తా|| అన్నదేశపురాజగు భృష్టకేతుడనువాఁడగు, జరాసంధుని పుత్రుండగు సహదేవుండును నొక్కొక్కయై హిణిసేనతోడఁ బాండవులంగలయవచ్చిరి కేకయదేశపురాజులగు సన్నదమ్ములైనువందియు నొకయత్మహిణిసేనతోడ జేరవచ్చిరి అట్లు వచ్చిన విష్ణుట

క|| కొడుకులు దాసును గుఱువు | దడములఁగిరి ఘటల భట రఃభవ్రాతములం |

బుడమిచలింపఁగ ద్రుపదుండు | గడువెడుకఁ దోడుసూపెఁగఁ తేయులకుక |

టీ|| కొడుకులుక తానును గుఱువుదడములక = గుఱువులనెక్కియున్న బటులసేనలతోను కరిఘటలక = ఏనుగులమెత్తనులతోను భటరఃభవ్రాతములక = కాల్పలము యొక్కయు రఃభవ్రాతములయొక్కయు సమూహములతోను ద్రుపదుండు = పాంచాలదేశపురాజు పుడమిచలింపఁగ = భూమివడఁకఁగా కిరువెడుకఁ = మిక్కిలి సంతోషముతో కాంతేయులకుక = పాండవులకు తోడుసూపెఁగ = సహాయపడెను

తా|| పాంచాలదేశపురాజగు ద్రుపదుండు రథములు, గజములు, గుఱువురాతులు, కాల్పలములుంగొని యెగురులతోడఁ బాండవులకు దోడ్పడవలయుననుసంకల్పముతో సేనలఘారముచే భూమి గడఁగ లాడఁగా జేరనెఱచెను

వ|| అదియును నొక్కయత్మహిణికింగిలిగె నయ్యవసరంబుగ చనుజ తనుజనమె తుండును బార్వతీయ మహిపాల సహితుండును నై యొక్కయత్మహిణి యెడ్డనంబుల యిచ్చి

టీ|| అదియును నొక్కయత్మహిణికింగిలిగె = ఒక్కయత్మహిణి సేననుగిలిగెను అయ్యవసరంబునక = అసమయమున అనుబంధించి సమేతుండగు = తమ్ములతోడను గొడుకులతోడను గూడినవాఁడును పార్వతీయమహిపాల సహితుండునునై = కొండరాజ్యములయందలి రాజులతోడఁగూడనవాఁడునునై ఒక్కయత్మహిణి యెడ్డనంబులయిచ్చి = ఒకయత్మహిణి సేనలంబుగ

తా|| అట్లువచ్చిన ద్రుపదుండును నొక్కయత్మహిణిసేనలఁగిలిగె 2 మ్ములఁ గొడుకులతోడఁ గూడినవాఁడై, కొండరాజ్యములయందలి చిన్నచిన్నరాజులను పెంటంగొని యొక్కయత్మహిణిసేనతోడ

క|| చిందములమ్రోత పగతుర | డెందంబులతోడ దిక్త టీసంధుల నం |

దందఁ బగులింపఁ గుంతి | నందనులకుఁ దోడు మత్స్యః నాధుండుసూపెక |

టీ|| చిందములమ్రోత = శంఖముల భ్వని పగతుర డెందంబులతోడక = శత్రువులగుండెలతోడ దిక్త టీసంధులక = దిక్కులద్రక్కల సంధులను అందందంబుగలింపక = అ

శాంతి పర్వము

౭౪

(ఉద్యోగ పర్వము ౧ ఆ)

కృష్ణకృష్ణనే బ్రహ్మబుసేయంగా మత్స్యశాసనం = విరాటరాజు కుంతీనందనులకు = పాండవులకు తోడుచూడక = సహాయపడెను

తా|| శంఖమలద్వని శత్రువులగుండెలను దిక్కులప్రక్కలను బ్రహ్మబుసేయు చుండగా విరాటరాజు పాండవులకు దోడుపడవచ్చెను

వ|| పాండ్యవిభుండు లోనుగా బలుదెసలనుండి వచ్చినబలం బొక్కయత్తోహిణి కిం గలిగియొప్పె

తా|| పాండ్యరాజు మొదలుగఁ జెక్కుదిక్కులనుండివచ్చిన రాజులసేన లొక్కయత్తో హిణిపరిమితిగలిగిన వయ్యెను

క|| ఏడత్తోహిణు లిమ్మొయిం గూడెం బాండున్యపనుతులం గ్రూరాహవనం |

క్రిడా విరోధమునకుం | దోడువడంబూని యతి కఃపూహలవృత్తి ||

టీ|| క్రూరాహవనంక్రిడా విరోధమునకు = ధయంకరమగు యుద్ధమున నాటయడచి విలాసమునకు తోడువడంబూని = సహాయమునెయదలంచి ఆతికుచూహల వృత్తి = మిక్కిలి యుత్సాహముగలిగి ఏడత్తోహిణులు = ఏడత్తోహిణుల మిలిగంసేన ఇమ్మొయిం = ఇట్లు పాంకన్యపనుతులం = పాండురాజపుత్రులను కూడక = చేరెను

తా|| ధయంకరమగు యుద్ధముచునాటయొక్క పూనుకు సహాయపడదలంచి మిక్కిలి యుత్సాహముతో నీప్రకార మేడత్తోహిణుల పరిమితిగలసేన పాండువులతోడ గలసెను

వ|| ఇవిధింబునంగూడిపెచ్చుపెరిగి యధిష్ఠింపసైన్యము కయ్యంబునకుం గాలుం ద్రవ్యమునండు నంత నక్కడం గిరాత కాంచన నైవ్యనివయంబులం గూర్చుకొని స మరంబునకునుమరి యేకాత్తోహిణింగల భగద్రుండు సుయోధనుంగలసే చూరి పరాక్రమండుచు ఘోరైవ్యంబు మహాబుండయిన శయ్యండును నేకాత్తో హిణి సమేతంబుగ నేగుడెంచి వాంలయెల్ల సన్నద్ధులై కాంభోజచాధుం డయిన సుదక్షిణండును యవశేషరుండును వచ్చి రత్నైతంగున సమకట్టి జయద్రథ ప్రముఖులైన సింధు సౌమిర నరపతు లరుగుకొంచి మాహిష్యతీపతియగునిండును యౌచవవీరవరుండగు కృతవర్ధయు నవంతీశ్వరుం సోదరులునగు విందానువిందలిరువు రుచుంగా నన్నులువురు నొక్కొక్కయత్తోహిణితోడం జనుడెంచి మణియును బీలుదెసలనుండి వచ్చికూడిన వాహీనులు మూడత్తోహిణులకుం గలిగె భారతరాష్ట్రులకుం దోడువడంబూనినయవి పదునొకం డత్తోహిణులయ్యె నట్టియెడ

టీ|| ఇవిధంబునక = ఇట్లు గూడి పెచ్చుపెరిగి = ఆశయించి యధిష్ఠింప సైన్యంబు = భర్తజుసేన కయ్యంబునకుం = యుద్ధమునకు కాలుద్రవ్యముండక = పూనుచుండెను అంతక అక్కడక కిరాతకాంచననైవ్య నివయంబులంగూర్చుకొని = బోయవాండ్రయొక్కయు నెటుకులయొక్కయు సేనల సమాహములనుజేర్చికొని సమరంబునకుం = యుద్ధమునకు ఆమరి = సిద్ధపడి ఏకాత్తోహిణింగల = ఒకయత్తోహిణిసేనగల భగద

త్తుండు = అనురాజు సుయోధనుంగలనెక = దుర్యోధనునితోఁగూడికొనియెను ఘోరిప
 రాక్రముండయిన = మిక్కిలి దర్పముగల ఘోరిత్రపుండును = అనురాజును మహమ్మందై
 న = మిక్కిలిమహిమగల శత్రువులను ఏకాద్రోహినీసమేతముగక = ఒకయడ్రోహిని
 సెనతోడ ఏగుదెంచిరి = వచ్చిరి వారలయట్లు వారివలెనే గన్పట్టరై = సిద్ధపడి
 కాంభోజ నాథుండు = కాంభోజరాజుగు సుదక్షిణుండును యవనేశ్వరుండును
 = యవనేశ్వపురాజును వచ్చిరి ఆత్మజుంగున = ఆట్లు సమకట్టి = పూని జ
 యుద్రధ ప్రముఖులయిన = జయద్రథుండు మొదలైన స ధు సౌవీరసరపక్షలు =
 సింధు సౌవీర దేశమురాజులు అరుగుదెంచిరి = వచ్చిరి మాహిష్మతీవలియగు = మాహి
 ష్మతీపురమునకురాజగు నీలుండును యాదవవీరుండగు = యాదవులొకమారుండగు కృతవర్మ
 యు = అనురాజును అవంతీశ్వరులు = అవంతీదేశపురాజులు సోదరులగు = అన్నదమ్ము
 లగు వింధానువిండులు ఇరువురుంగాక = ఒక్కలువురుక = ఆనాల్గుచుందియు ఒక్కొక్క
 యడ్రోహితోడఁ జనుదెంచిరి = వచ్చిరి మఱియును పలుదెసలనుండి = పెక్కుదిక్కు
 లనుండి వచ్చి కూడినవాహనులు = చేరినసేనలు మూడడ్రోహిణులకుంగలిగెక = మూ
 డడ్రోహిణులతోడియెను దార్తరాష్ట్రులకుక = ధృతరాష్ట్రపుత్రులకు తోడువడంబూనిన
 యవి = గహయముసేయందలంచిన సేనలు పగుకాకండడ్రోహిణులయ్యెక = పదకొండడ్రోహి
 ణులయ్యెను ఆట్టియెకక = ఆసమయమున.

తా॥ మిందఁజెప్పించినట్లుగా నేడ్రోహిణుల సేనలనుగలిగి విజృంభించి ధర్మజుని
 సేనలు యుద్ధమునకు నడ్డములైయుండెను కారవులక బోయవాండ్ర నెటుకుల సేనలను వెం
 టంగొని యుద్ధసన్నాహముంగలిగి యొకయడ్రోహిణిసేనతోడ భగదత్తుండు దుర్యోధనుంజేరవ
 చెప్పెను మిక్కిలి దర్పముగలవాండగు ఘోరిత్రపుండును మిక్కిలిబలవంతుండగు శత్రువును నా
 కయడ్రోహిని సేననుగలిగి కారవులంగలియవచ్చిరి నీవలెనె కాంభోజదేశమునకు రాజయి
 న సుదక్షిణుండును యవనేశ్వపురాజును నొక్కొకయడ్రోహిని సేనలతో నేతెంచిరి సింధు
 దేశప్రభుండగు జయద్రథుండును సౌవీర ప్రభుండును మొదలగునా రేతెంచిరి మాహిష్మతి
 యనుపట్టణమునెలు నీలుండనువాండును యాదవులతో నుత్తమశూరుండగు కృతవర్మయు, ఆ
 వంతిపురప్రభువులగు వింధుండు, అనువింధుండు నను సోదరులునుగూడ సేనలువురు నొక్కొక్క
 యడ్రోహినిసేనతోడ ధృతరాష్ట్రపుత్రులక జేరవచ్చిరి ఇట్లుమాత్రమెకాక నానాదిక్కులనుం
 డియుం జేరవచ్చినసేనలు మూడడ్రోహిణులు కావున దుర్యోధనునకు సాహాయ్యముసేయంద
 లించి చేరినసేనలు పగుకాకండడ్రోహిణులయ్యెను ఆసమయమున

క॥ సవరణలనొప్పి యనిచిబాండవబలముల మారొగ్గనం గఁడంగుచు నత్తు!

తృవమునఁజేర్చిన సేనల । కవకాశములేను విడియ • హస్తీపురమునక॥

టీ॥ సవరణలనొప్పి = ఒడ్డవములందిటి పాండవబలములక = పాండవసేనను మా
 రొగ్గనక = ఎదిరించుటకు కడంగుచుక = పూనుచు ఆత్యుత్సవమునక = మిక్కిలిపెంపు
 తో పేర్చిన = అతిశయించిన సేనలకుక హస్తీపురమునక = హస్తినా పురమునందు.
 విడియక = దిగుటకు అవకాశములేదు = చోటులేదయ్యెను

తా॥ పూర్వములుగాఁదీటి పాండవుల సేనలతోఁ బోరుటకు వేచియున్న సేనల కన్నిం
 టికి హస్తీపురమున నిలుచుటకుం జోటులేదయ్యెను

19/10

క॥ నానాముఖములీ విడియం! గా నియమించెను బలంబుఁగౌరవపతియా
సేనల దొరలక నిలువఁగ నైనను నెడలెమి నధిక హర్షం బెనఁగె॥

టీ॥ అసెనలదొరలకునైనక = అసేను యధికారులకైనను నిలువఁగె = నిలుచుటకు ఎడలెమి = చోటు లేనందున కౌరవపతి = దుర్యోధనుఁడు నానాముఖములక = పెక్కునెలపులందు నిలువఁగె = నిలుచునట్లు హర్షంబెనఁగె = సంతోషపతిశయింపఁగా నియమించె = ఆజ్ఞాపించెను

తా॥ మీఁదఁజెప్పించిన సేనలమాట యటంగ నాసేనానాయకులకైనను హస్తీపురి చాలనందునఁ గౌరవప్రభుండగు దుర్యోధనుండు సంతోషించి పెక్కునెలపులందు నిలుచునట్లు సేనల కాజ్ఞ యొసంగెను

వ॥ ఇవిధింబునం గురుజాంగలంబున రాహితకాణ్యంబున మరుదేశంబున న
హేచ్చత్రంబునఁ గాలకూటంబున గంగాకూలంబున వారణావతంబున వటస్థానంబు
న విచ్చలవిడిపిడిసి ధనధాన్యాని సమస్తవస్తువుల కలిమింజేసి యెలమిమిగిలి యు
న్నంత

టీ॥ ఇవిధంబునక = ఇట్లు గురుజాంగలంబునక = గురుజాంగలముచోటను రాహితకాణ్యంబునక = రాహితకమున సర్వమందును మరుదేశంబునక = అహిచ్ఛత్రంబునక = కాలకూటంబునక = గంగాకూలంబునక = గంగగట్టునను వారణావతంబునక = వటస్థానంబునక = విచ్చలవిడిక = తోచుకొని విడిపి = నిలిచి ధనధాన్యాని = ధనముదాన్యము మొదలగు సమస్తవస్తువుల కలిమింజేసి = అన్ని పదార్థములును గలుగుటచే ఎలమిమిగిలి = మిక్కిలి సంతోషముతో ఉన్నంత = ఈం గా

తా॥ ఇట్లు గురుజాంగలంబున రాహితకమున సర్వమందును మరుదేశంబునను, అహిచ్ఛత్రముచోటను, కాలకూటమునను, గంగగట్టునను, వారణావతమునను, వటస్థానముచోటను దొంచినట్లెల్ల సేనలుదిగియెచు అట్లునిధి ధనము దాన్యము మొదలగు సమస్తపదార్థములును గలుగుటంజేసి సంతోషముతో నుండునపుడు

క॥ పాంచాలమహీవల్లభు | పంచిన మాదేవుఁ దుచిత • భంగి నగరి కే!

తెంచి ధృతరాష్ట్రుఁ బ్రీతిం | గాంచి కృపద్రోణ విదుర • గంగాసుతులక॥

టీ॥ పాంచాలమహీ వల్లభుపంచిన భూదేవుఁడు = పాంచాలరాజుంబున బ్రాహ్మణుఁడు ఉచితభంగిక = తగునట్లు నగరికేతెంచి = రాజగృహమునకువచ్చి ధృతరాష్ట్రుక = ధృతరాష్ట్రుని ప్రీతిక = సంతోషముతో కాంచి = చూచి కృపద్రోణ విదురగంగాసుతులక = కృపుని ద్రోణుని విదురుని గంగాపుత్రుని

తా॥ ప్రపదరాజుదేత సంపదించిన బ్రాహ్మణుఁడు దగునట్లు హస్తీపురంబుసొచ్చి రాజగృహముంబ్రవేశించి, ధృతరాష్ట్రునిదయకుఁబాత్రుండై కృపద్రోణవిదుర భిక్షులను

వ॥ వారివారిమందిరంబులకుంజని కని సముచితాలాపంబులం బ్రసన్నచిత్తులంజేసి దుర్యోధనునందర్శనంబును నిర్వర్తించి నిత్యనిపుణారాధనంబున ధృతరాష్ట్రునిభి

ముఖం గావించి యొక్కనాడక్కారవెళ్ళరు పేరొలగంబున సమస్తసేనాపతుల ను గలయంగనుంగొని యిట్లుయె

టీ॥ వారివారిమందిరంబులకై = అందఱులు డ్డకా చని = చూచి సమీ తాలాపంబులకై = తగ్గుమాటచే ప్రసన్నులైతలంజేసి = దయగలవారింట్ల నుండియును దర్శనమును = దుర్యోధనుంగనుటకు నిర్వృత్తింపి = చేసి నిత్యపురాణానందమునకై = ఎడతెగనట్టియు నేర్పుగలట్టియు సేపచే భృతరాష్ట్రుని నవిరుచుంగావించు = భృతరాష్ట్రుని తోఁపఱచుకొని ఒక్కనాడగు ఆక్కారవెళ్ళరు పేరొలగంబున = ఆభృతరాష్ట్రుని యొ క్కొద్దనభయందు సమస్తసేనాపతులను = సేనలధికారులైనవారి నందఱని కలయంగనుం గొని = బాగుగఁజూచి ఇట్లునియె

తా॥ కృపాచార్యుఁడగుమొదలుగ నందఱయిండ్లకుంబోయి తగునట్లు వారలంగాంచి వారివనస్సుల ననుకూలపఱచుకొని దుర్యోధనునిజూచి, తిఱచుగఁజూచి భృతరాష్ట్రునివన స్సును వశపఱచుకొని యొక్కదివమున భృతరాష్ట్రుని కెద్దనభయండుఁ బ్రవేశించి యందు న్నసేనానాయకు లందఱుని నిట్లువలెకెను

సీ॥ భృతరాష్ట్ర పాండుఘాపతులు సహూదరు లగుటయువారలఁబూర్వజుల కుండమతమతంద్రులఁగనములఁగైకొనిఁ దగుటయు మీకునందఱకుఁజూడఁ నుచితంబకాదె యిట్లుండెఁ దొల్లింటిచందంబునమీకుఁడెల్లంబకాదె । ప్రాణగొడ్డములగుఁపరులవారలదీర్చుఁ దలఁచినపుణ్యంబు • కలిమిఁజేసి ।

ఆ॥ బాహుబలమొప్ప నిజరాజ్యపదవిఁబొంది ।
యున్న వంచనమెయి మహిఁ • గొన్నతెఱఁగు ।
నెఱుంగుదురుకాదె దీనికి నెల్ల నియ్యి ।
కొనియె నీపెద్దరాజు సేమనఁగనేర్తు॥

టీ॥ భృతరాష్ట్ర పాండుఘాపతులు = భృతరాష్ట్రుఁడగును పాండురాజును సహూ దరులగుటయుకొ = అన్నదమ్ములగుటయును వారలఁబూర్వజులకై = ఆయిద్దరికొడుకుల కును తమతమతంద్రులధనములు = వారివారిఅంగ్రులధనములు వైకొనఁదిగుటయు = పొం దఁదగుటయు చూడక = విచారింప గా మీకునందఱకుకై ఉచితంబుగ దె = న్యాయ • మకదా ! అట్లుండెకై = ఆమాటయటుండనిండు తొల్లింటిచందంబుకై = మనుపుజరిగిన యన్యాయము మీకుకై తెల్లంబకాదె = తెలిసియున్నదికదా । ప్రాణగొడ్డములగుపరులు = ప్రాణోపద్రవమును గలిగించునట్టిపరులు వారలకై తీర్చకై = ఘదముట్టించుటకు తలఁచి నకై = యోచింపఁగా పుణ్యంబుకలిమిఁజేసి = వారుచేసినపుణ్యముచేత బాహుబలమొప్పకై = భుజములబలము వెలుంగునట్లు నిజరాజ్యపదవిఁబొంది = తమరాజ్యముయొక్క యధికారమును జెంది ఉన్నకై = ఉండఁగా వంచనమెయి = మోసముచే మహిఁ = ఘామిని కొన్న తెఱఁగుకై = పొందినవిధమును ఎఱుంగుదురుకాదె = తెలిసియున్నారుకదా ! ఈపెద్దరాజు = ఈమహారాజు దీనినెల్లకై = ఈదొడ్డనృపవంతు యు ఇయ్యకొనియొక = సమ్మతించె ను ఏమనఁగనేర్తుకై = ఏమనవచ్చును

తా॥ భృతరాష్ట్రునిను హంఠరాజును దోషములు పులగుటయు, వీరిపుత్రులకుఁ దమతమ ప్రస్తుతమునకు ననుగుణమున నదియెవలయు న్యాయమున వీకంఠముననుచునున్నదా? లేనా? పూర్వ మికారపులుచేసినవిధమంతయు మికఁదెలిసియున్నదేకదా! ప్రాణములపహరింపనట్లు పరులయెడగా నాపాండవులు పూర్వపుణ్యముంగలవారుగావున నాపదచుండితొలఁగి, భుజమొప్పుచుండగాఁ దమపాలించిరాజ్యము నేలుచుండగా నద్దయు నార్యతేక దుర్యోధనులందఱు మోఁపుజూరచూడి రాజ్యము లాగినియెననుట మీరతనిగినదేకదా! ఇట్లయద్రుమములచెల్ల నీసంఘటిరాజు సమృద్ధింబయిండును ఈతని నేమనవచ్చును?

రా॥ నారీరత్నము నట్లుదెచ్చి సభలోన న్యారలుం బూడఁగా ।

జీరత్ ప్రోవుగాఁగ నొచ్చుటయు ల ధి స్సం బుచ్చికొలు న్నహే॥

గ్రారణ్యస్థలి నిర్వచించుటయుఁగై ధి న్యవృత్తిమై పలుకలక॥

సైరింపందగు పాండుపుత్రులకు నీ ధి సందిక్రమం బొప్పదే॥

టీ॥ నారీరత్నము = శ్రీలలితులైన రాజులగు ద్రౌపదిని అట్లు తెచ్చి సభలోన న్యారలుంబూడఁగా = సభయందువారందఱుబూడఁగా చిరత్ = వస్త్రములు ప్రోవులుగాఁగ = రాసులగ నట్లు ఎచ్చుటయు = విచ్చుటయును అష్టిక = సంపదను పుచ్చికొలు = పుచ్చికొనుటయును మహాగ్రారణ్యస్థ = మిక్కిలిభయంకరమైన యరణ్య భూమియందు నిర్వచించుటయు = ఉండఁబుటయు దైవ్యవృత్తిమై పలుకలక = పేద మాటలతోడ పాండవులకు సైరింపందగు = ఓర్వవచ్చును ఈసందిక్రమము = అట్లు చేసికొనుట ఒప్పదే = అగదా?

తా॥ శ్రీలలితులైన రాజులగు ద్రౌపదిని తెచ్చి అట్లు సభలోనివారందఱు బూడఁగా వస్త్రములువిచ్చి ప్రోవులుపేయుటయు, వారందఱును వారింపుటయు, భయంకరమైన యరణ్య భూమియందు నిర్వచించుటయు జేపడినమాటలచే వారు సమాందికొని యుండఁగా నిష్పడు పాండు పుత్రులయొద్దఁగోరుదుకుట తగదేమో?

క॥ వీరలవృత్తముం దాండుకు । మారులవస్త్రముతెఱఁగకు ధి మాత్సర్యము లే॥

కారసి భృతరాష్ట్రునిను । న్యారమున బుద్ధిసెప్పఁగఁగ దగ్ధ మికుక॥

టీ॥ వీరలవృత్తము = కౌరవులందఱు పాండుకు మారులవస్త్రము తెఱఁగకు = పాండుపుత్రుల నడవ నుచు వస్త్రములను = దేవముద్ధితేక ఆరసి = విచారింపి కారమునక = అందఱు ముని భృతరాష్ట్రునికు బుద్ధిసెప్పఁగా = తెలివిగలుగఁ జప్పట ఎకక అగును

తా॥ ఈకౌరవులందఱుం దాండుపునడపడికయు భేదములేనిబుద్ధితో విచారింపి భృతరాష్ట్రునికు దగినబుద్ధిసెప్పట మీరుండగును

గి॥ పాండవులు కౌరవులతోడి ధి పగకు నొల్ల॥

రఖిలఘా ప్రజానాశక ధి మగులుండేసి॥

వారలనదని తలఁపంగ ధి వలవ దధిక॥

భర్మపరులైనకతమునఁ ధి దగవునడిచె॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా - అష్టాధ్యాయము - ౧౪

(ఆత్మాయక తానిది సహితము)

౭౯

టీ|| అఖిలభూప్రవా నాశకమగటంజెసి = అర్వదేశములయందలి జనులకుఁ జేతుగలుగునుగావున పాండవులు కౌరవులతోడివగక = కౌరవులతో విగోదించి యుండుటకు ఒట్లరు = సమ్యుతింపరు వారలు అనదని = అద్విపాటియని తెల పంగవలదు = తలంపవలదు భర్తృపరుత్వనకతమునక = న్యాయమంగు దృష్టి నాడుగాన తగవు = నీతి నడిచెక = చెల్లెరు

తా|| విరోధము సమస్త దేశములయందలి జనులకు ను నాశహేతువుగావునఁ పాండవులు పేరలతోద్వేషించియుండ సమ్యుతింపకున్నవారు ఆయినను సంధివచ్చిరిగావున సామాన్యల నితలంపవలదు న్యాయమం దానర్థులవారుగా వున వారింతకాలము సహించిరి

వ|| అందుఁగూడినవి యేడక్షాహిణు లిందుఁగూడినవి పదునొకం డక్షాహిణు లని తలంతురేని వినుండు

తా|| వారల కేడక్షాహిణులసేనలుమాత్రము గలవు వీరికి ఎవకండక్షాహిణులున్నవియని తలంచెదరామా! అట్లువలదు వినుండు

క|| బాహుబలమనుఁడుభీముఁడు|సాహసరసికాత్ముఁడయిన|సాత్వకియుమహా| గ్రాహవభూమి సహస్రంజితై|త్రోహిణులట్లుగట మీరు| చూడరెయెందుక||

టీ|| బాహుబల = భుజుబలముచే మనుఁడు = సమర్థుడగు భీముఁడ సాహసరసికాత్ముడైన = తెంపుదనమునందు మొనగాఁగు సాత్వకియు = మహాగ్రాహవభూమిక = భయంకరమగుయద్ధమనియందు సహస్రంజితైహిణులట్లుగట = వేయియక్షాహిణులసేనలతో సమానమగుట మీరు ఎందుక = ఎప్పుడు చూడరె = చూడలేదా !

తా|| భుజబలమున ఓలుతెలివాఁడు భీముఁడు, తెంపునఁచెర్పొన్నవాడగు సాత్వకియును భయంకరములగు యద్ధముయందు వయెని యక్షాహిణుల సేన కొక్కొక్కరే సమానులగుట మీరు చూచి చెప్పజెను తెదా !

క|| గాంధీవధన్యు చాహుఁ | పాంధ్యేయదులగఁ పరఃభండనమున మా| రొగ్గింజేసిని యొకఁడుగఁడఁగుల| కొంఁద సతగరు లొకఁగోరుట కాదే||

టీ|| గాంధీవధన్యు = అర్జునునియొక్క ఆహుపాండిత్యవలన = యద్ధమందలిసేర్పురు తలంపక = విారి పడుగ పంపింపబడె = యద్ధముని ఆస్తిక మార్కొండునని = ఎవరొగ్గింపునని ఎఁగుగలము = ఒ దుహుటకు గొంఁదని = పర్వత మనుదాచి తగరు = భాక్షేలు తాగఁగూరు కాదే = గొనినట్లు కాదా!

తా|| గాంధీవధనుని దివ్యదరుస్సురులవాఁడు సర్జునియొక్క యద్ధమనందలిసేర్పునుగూర్చి యోచించితిమి; వానితోఁబదుద్ధమునెయ్యకని యెవఁడనిపూనుట పర్వతమతోఁ బాక్షేలుదీకొనినట్లుండునుగాని యన్యముగాద

క|| ఆభీభత్సుని ఘారి భు| జాబలమును దుర్నివార| శౌర్యము శరవి| ద్భావహులతయను బందికి | నై భవరము సేసినట్టిహరుండ యెఱుంగుక||

వ|| అదియునుంగాక

టీ॥ అభీభృత్వి = ఆయర్జునునియొక్క భూరిభుజాబలమును = మితిలేనిదగు భుజబలమును చుర్నివాగ్యశౌర్యమును = అడ్డగింపరానిదగు శూరత్వమును శరవిద్యాబహులతయును = వాణముండు బ్రయోగించుచుండు పండితీవైఖరినట్టి = ఒకపండితైయాతనితో యుద్ధమునేసిన హరుడయలుగుట = శివుండే యెటుంగును

తా॥ ఆయర్జునునియొక్క భుజబలయందలి నాటిలేనిబలమును నివారించగూడని శూరత్వమును, వాణములను బ్రయోగించుటయందలి సమర్థతయు, బాశుపతాస్త్రముం దెచిక్కిన నజ్ఞులచేగవచ్చున దానినియుం ఎరిగిలింపుటకై యొకపండిని నిమిత్తముగానుంచుకొని యాతనితో ఘోరముగఁ బోరాడిన రుద్రుండు బాగుగ నెటుంగును అదిమాత్రముకాదు

మ॥ వివిధోపాయపరాయణుండు రిపునోద్వీర్యాపహరక్రయా॥

ప్రవణోద్యోగండు మంత్రరక్షణ కళాప్రావీణ్యగణ్యండు ధై॥

ర్యవివేకాదిగుణోత్తరుండభిలవి ♦ ద్యాజాలసంపేద మా॥

ధవుఁ డాచిక్కఁట పాండవేయుల కసా ♦ ధ్యంబెద్దియుంగల్గునే॥

టీ॥ వివిధోపాయ పరాయణుండు = అనేకవిధములగు సుపాయమునెచ్చినవాఁడు రిపు = శత్రునియొక్క దోష్టర్యాపహరక్రియా = భుజబలముగుహరించుటయను పరియండు ప్రవణోద్యోగండు = చాచినచుత్తముండువాఁడు సుంద్రదృశకా = అలోచనను బాగుగఁజెప్పట యనుభవయుండు ప్రావీణ్యగణ్యండు = స్వేచ్ఛలలో మొదటివాఁడు ధైర్యవివేకాదిగుణోత్తరుండు = ధైర్యము, అత్కణ్ఠము మొదలగుగుణములయందు శవర్థుడు అభిరుచిద్యాజాలసంపేద = సమస్తవిద్యలయొక్కయు సమాహవనెరింగినవాఁడు మాధవుఁడు అచిక్కఁట = బాంపలమువాఁడు పాండవేయులకి = పాండవులకు ఆసాధ్యంబు = సాధుపరా ఎచ్చి నాక = ఏదీయైనను లెల్ల నె = కలదా ?

తా॥ నానా దములగు సుపాయము నెచ్చినవాఁడగు, శత్రువులభుజముయందలి బలమును హంతుటయను వ్యాపారమున రుద్రుతోడ పిర యర్జునుంగలవాఁడును, రహస్యమును గాపాడి యోధుండెప్పటయందు ప్రఖ్యాతుడగు, ధైర్యము ఎవేకము మొదలగు సుత్తముగల లగు శైవైయ్యునవాఁడును, సమస్తవిద్యల నెచ్చినవాఁడును నైన శ్రీకృష్ణమూర్తి దాండవులపక్షమున నలంకఁగా వారికి లో ఎఱనివిషయ మెద్దియెనను గల్గునా ?

ఆ॥ అదనుదప్పకుండ ♦ నమ్మహాత్ములనెమ్మి॥

బిలువ బంచి హితము ♦ ప్రియము రెండు॥

పక్షములక నగుటం ♦ వాటించి తగవుమై॥

గొంతభూమియిచ్చి ♦ కూడిమనుండు॥

టీ॥ అదనుదప్పకుండఁ = వేళతప్పకుండఁగనే అమ్మహాత్ములక = ఆపుణ్యాత్ములను నెమ్మిక = ప్రేమతో పిలువఁబంచి రెండుపక్షములకుక = వీరికినివారికి హితముప్రియమునగుట = మేలును, తృప్తి కుఁగలుగునట్లు పాటించి = అనుసరించి తగవుమైక =

(ఆత్మాయక శానిది సహితము)

౮౯

స్వాయముగా గొంతఘామియిచ్చి = గొంతఘామినిచ్చి కూడిమనుచును = ఒడ్డిగా బ్రగుకుండు
తా॥ వేళతప్పకుండగనే సమర్థులు యోగ్యులు నగు పాండవులను స్నేహముతోఁబ
లుపించి, కారవులకుమేలును బాంధవులకు దృష్టియు నగునట్లు స్వామిగారి గొంతఘామి
యిచ్చి యొడ్డిగా బ్రమకుటతగు

చ॥ అగవిభీష్మండ్రిట్లనియె • నక్కట భాగ్యముగాదె పాండునం
దను లాకయాపదంబడక • దగ్గగతిం దగనందఱుక సుహృ
జ్జనములఁ గృష్ణనింగలసి • సమ్మదమొందుటయుం బ్రశాంతిమై
మనముల నీనుదక్కి మృదు • మార్గముఁబట్టుటయు న్దలంపఁగన్॥

టీ॥ ఆనెక్ విని భీష్మండు ఎట్లు అనియెన్ ఆక్కట = అయ్యో! పాండు
నందనులు ఒకయాపదంబడక = ఏష్టముచుచెందక అందఱుక తగిన్ భర్తగతిన్ =
భర్తమార్గమున సుహృద్దన = మిత్రులను కృష్ణునిక కలసి = కూడి సమ్మదమొం
దుటయున్ = సంతోషించుటయు ప్రశాంతిమైన్ = ఓర్పుతోడ మనములన్ = మనస్సు
లయందు ఈసుదక్కి = కర్షణమాని మృదుమార్గమున్ = మంచిమార్గమును పట్టుట
యున్ = అనుసరించుటయు తలంపఁగన్ = యోచింపఁగా భాగ్యముగాదె = మేలు
కాదా!

తా॥ అనిత్రువకునిచే బహుపండితుఁడగు చుంకగా, భీష్మండ్రిట్లనియెను
అయ్యయో పాంధవు లాపదంబునక తమమిత్రులతోడను కృష్ణు డొడచుకూడి సంతో
షము చెందుటయు మనస్సునర్హ శైల్యమాని చల్లఁగ మెలంగటయు న్నైవిధములచేతను మి
క్కిలి శ్రేయః

క॥ నీవాక్యము విప్ర స్వా! బావికమై యిట్లు శ్రుతికిఁబరువందైనం

భా వింపం గార్యము నయ! నైవిధమున సభకు నింత • యిష్టంబగునే॥

టీ॥ నీవాక్యము = నీయాట విప్రస్వాభావికమై = బ్రాహ్మణస్వభావము ననుసరించి
నదై ఇట్లు శ్రుతికిన్ = విరుటకు ఎరువందై = కఠినమై ఏధమునన్ = ఎల్లుపట్టినను
సంభావింపంగార్యము = గౌరవింపఁది, నయము = నీతియై నైది సభకున్ ఎంత
ఇష్టంబగునే = సమ్మతమగునా!

తా॥ నీవుచెప్పినయాటలు బ్రాహ్మణపద్ధతి ననుసరించినదై సుటకుఁ గరిసముగఁ బో
చినను సర్వవిధములచేతను కారణంప దగినదియు, స్వాయమయినదియు నై యున్నదికాని
యీసభలోనివారి కిది విరోధముగాఁ దొఁచును

చ॥ సమయమునూఁదిపాండవుల • శత్రులవాడ్పుననుండి నాండు బ

న్నమువడి చన్న దైన్యము వి • నంబునఁ బడ్డ విమాదవేదనా!

శ్రమము విరాటుమీట లఘు • సంఘరణంబున డాఁగియున్నరుం

ఖమును జగంబెఱుంగదెయ • కల్మషులంబఱుపంగఁ బాడియే॥

టీ॥ పాండవులు సమయము నూఁది = ప్రతిజ్ఞను విడవక నాండు = ఆప్పుడు ఆ
శత్రులవాడ్పునకన్ = కత్తిలేనివ రివలె ఉండి ఉన్నమువడి = భంగపడి చన్నదైన్యమును =
అడవులకుంబోయిన దు ఖమును వసంబునకన్ = అడవియందు పడ్డ = పొందిన విమాదవే

దనాశ్రమముకా = మనోవ్యధవలని యల్పును విరాటుపీటకా = విరాటుని పట్టణమున ల
ముసంపరణంబునకా = నిమగు వృత్తితో డాంగియున్న గు ఖమును = వాంగియుండి నప్ప
టి దు ఖమును ఒగంబు = లోకము ఎటుంగదే = ఎటుంగదా ! అల్లప్పు కా = దోష
ములేనివారిని పటుపంగళా = శ్రమపెట్టుట పాడియె = న్యాయమా !

తా॥ చెసిన యెడలండిన మిటుట తగదని పాండవు లానాఁడు ఎలహినలవలె భం
గపడిపోయిన యాయాసమును, అడవులయందు జెందిన కష్టములవలని దు ఖముచే గలిస
డబ్బియు విరాటుని గృహమున గౌరవహీనమగు వృత్తులను జెయుచు వాంగియున్నప్పటి భేద
మును లోకపెల్ల నెఱుంగుచు నిర్దోమలగు పాండవుల నట్లు శ్రమపెట్టుట తగద

క॥ పిచ్చిదనమగుపా లుచిత । స్థితి వారలకిచ్చి నిర్వి ధ శేషుండై యీ॥

పతి లోకముమెచ్చగనిజ । సుతనివహమునట్ల వారిం ధ జూడగవలయుకా॥

వ॥ అట్లుంగాక

టి॥ శూపతి = శూరాజు ఆటు కిత్తుదనమగు పాటుకా = వారికండ్రె నొప్పుగు ధాగ
మును ఉచితస్త్రీకా = న్యాయముచూపున వారంకుకా = ఇచ్చి నిర్విశేషుండై = భేదము
లెక లోకముమెచ్చగదా = లోకము సంతోషించునట్లు వారిం నిజుత నివహమునట్లు =
తనపుత్రులను సొచ్చునట్లే చూడగవలయుకా = పితరులకొనవలయు

తా॥ ఈధృతరాష్ట్రుండు పాండుల తండ్రెయొక్క ధాగమును న్యాయముగా వారి
కింబందియిచ్చి భేదముధిలెనివాడై లోకమందయ మెచ్చునట్లుగాఁ దనపుత్రులవలెనే వారిని
గూడ నాదంపనమును అదీహముగాక

వ॥ కడపగజూదమాడి యవుం ధాదననేరక సత్యభాషణం॥

జెనలక వచ్చుదర్శనం ధీనతకోచ్చిక రాజ్యహీనతం॥

బడబతున్నోర్చి ధర్మజుండు ధించిన సెగొచ్చేసెంకాక క॥

వృథ చెఱకెన్నట్టి మర ధ వారును నోర్తురెయిజ్జగంబులకా॥

వ॥ అనినవిని కర్ణంధుగృహని యిట్లనియె

టి॥ కడప కా = అర్జునాడి బూదమాడి అవుంగాదన నేరకా = తగును దగదనిప
బుడబాటక సత్యభాషణంబెడలినకా = సత్యమాడుటతప్పినచో వచ్చుదర్శనం హీనతకో
చ్చికా = వచ్చునట్టి ధర్మలోపమునకు సమాంపక రాజ్యహీనతంబగుటకుకా = రాజ్యమును
దోచుకొట్టుకొనుటకుండు, ఎచ్చి ధర్మజుండు పంచినకా = ధర్మరా జాజ్ఞాపింపగా నైర
వేసెగాకా = సమాంచెనుగాని కర్వసి చెఱకెన్నకుకా = అర్జునుని నిండుకోపమునకు ఇ
జ్జగంబునకా = ఈలోకమున ఎట్టుచగివారును = ఎంతటి శూరులును ఓర్తురె = చాలు
దుగా ?

తా॥ ప్రమాదవికమున ముందుమిగిలి బూదమాడి, ఇదియు క్రమిదియయ క్రమని పలుకక
జాలక, సత్యమునుదప్పినచో సధర్మము చెందునని చెఱచు, రాజ్యమును బోచుకొట్టుకొనుటకు స
హించి, ధర్మజుని యాజ్ఞాను మీఱకజాలకయండెనుగాని యసమాచరణగు నర్జునుని నిండుకోప

మన కిహోకమున నెంతటి హురువైనను సహాయురాలి అని విన్నవించునట్లుగా విని కర్ణుడు మిక్కిలి కోపించి యిట్లనియెను

క॥ జనులెల్ల నెఱింగినయీ! పని యేటికి నుగ్గడింపఁ • బునుమటు దుర్యో!
ధనునకయి శకుని జూదం । బున మెదినిగలిచె ధర్మ • పుత్రుం డొడె॥

టీ॥ జనులెల్ల = లోకమంతయు ఎఱింగినయీ! పని = పనులు = పెక్కుమాటులు ఉగ్గడింపనేటికి = చెప్పనేల? దుర్యోధనునకు శకుని మెదిం = చూపిని జూదంబున గలిచె = నూదమాడబడినచేతు ధర్మపుత్రండు = దగ్ధరాజు ఒడె॥

తా॥ అందఱు నెఱింగియున్నయీ! పనులు నిన్నిమాటులు చెప్పనేల? దుర్యోధనునకు గా జూదమాడి శకుని రాజ్యమును గలిచెను ధర్మజుం డొడిపొయెను

ఆ॥ దీనసేమితప్ప • గానసేగిర । యతఁడు సమయవృత్తి • నాక్రమించి॥

తండ్రిపాలుమాకుం • దగుంచునది వెఱి । తనముచేసి రాక • తప్పగాక॥

టీ॥ దీన = ఇట్లు ధర్మజునియొద్దనుండి శకునిగలుచుచే ఏమితప్ప కానకునే గినయతఁడు = అడవికింబోయినవాడగు సమయవృత్తి = ఒడంబడిచొప్పననుండుటను ఆక్రమించి = మీటి తండ్రిపాలు = తమతండ్రియొక్కదాగము మాకు తగునంచు వెఱితనముచేసి రాక = వెఱివాడైవచ్చుట తప్పగాక = తప్పకగా

తా॥ ఇట్లు ధర్మజునిభామిని శకునిగలుచుట తప్పగునా? అర్జునుండు ముందు చేసికొన్న యొడబాటుచొప్పననుండఁ మీటి మాతండ్రిసొన్నకు మేళుతిగినవారమని వెఱివాడై వచ్చుట తప్పగున

క॥ విరటుఁడ్రుపదుండుదోడుగఁ । బరవసమున నెత్తి విడిచి • బలిమినడిగినం॥

గురువతియొ వెఱచియచ్చునె । ధరలోఁ జక్కనగ మిట్టి • తగవులు గలవే॥

టీ॥ విరటుఁడు = ద్రుపదుండు లోడుగఁ = సహాయముగా పరవసమున = ఒడలుపెఱిగి ఎత్తివిడిచి = యుద్ధయాత్రకువచ్చినించి బలిమి = ఎంపంతముగా అడిగిన = అడవిమాత్రమున నె గురువతియొ = దుర్యోధనుండు ధరలో = రాజ్యమున చక్కనగము = సమమగుదాగము వెఱచియచ్చునె = భయమందియచ్చునా! ఇట్టితగవులు = ఇట్టిస్థాయములు కలవె = కలవా

తా॥ విరాటరాజును ద్రుపదురాజును నాండువును సహాయముగా దండెత్తినచ్చి దిగి యున్నమాత్రముననే భయంపడి దుర్యోధనుండు రాజ్యమున సగముసరిగాఁ బించియచ్చుననుకొనిరా? ఇట్టిస్థితియందు గలదేమొ

వ॥ అనినఁ గాంగేయుండు కటకటంబడి కర్ణునిక్లిల్లనిచె

తా॥ అని కర్ణుండు పొగరుమాటలాఁగా భీష్ముండు విసనాల్లక యిట్లనియెను

ఉ॥ చిక్కనిపోటుమానిసివి • నీ వినువారలునవ్వ నేమిగా॥

నెక్కుడుమాటలాడెదవ • హీనపరాక్రమశాలి యర్జునుం॥

ఊర్కండ యార్వురన్ననల • నుగ్రరణంబునగల్చె నిన్ను నే॥

డిక్కండ మాటలకొలిచె • దీవతని న్ననరాజుకొల్పినక॥

టీ॥ చిక్కని పొటుమానిసి = ఎటువైత సూచించు చి॥ వినువారలుని వ్యక్త = వినుచు వారునవ్వనట్లుగా ఎక్కడ మాటలు = అదిక మగుమాటలు ఏమిగాన డెదవు = ఎందుకం ఎలికెదవు అహం పరావ్రామతాలి = కొడువపడవి దర్శమును గునాడగ అర్జునుండు ఒక్కడ = తోడులేయే మనల నార్వరక్ = తూరుపుని పేరకెట్టుకొన్న మరలనాడుమందిని నిన్నక్ ఉగ్రరణంబున = భయంకరమగు యుద్ధమున అత్తై నెందు నీవు ఇక్కడ = మురాజు కొల్వనడ = ఈరాజుయొక్క సభయందు అతనిక్ = అర్జునుని మాటలు అత్తైదవు = మాటలచే ఒయించునట్లున్నావు

తా॥ నివు మహాహరుడవు కావోయి చి వినువారు నవ్వనట్లుగా మిక్కిలి మాటలాడకు ముతపమానమగు ఎమును గలవాడగు నర్జునుడొక్కడే తూరులమని పేరకెట్టుకొన్న మనల నార్వరను మోరమగు యుద్ధమున నిన్న ఒయించెనుగాదా॥ నేడు నీవు నిశ్చయముగా మనరాజు సభయందు మహా తూరుడనై మాటలచే నాతని జయించుచున్నాడవు

క॥ నరుడు డాలవెరుకవచ్చినఁ | గురురాజుడుగంగనివు • గురుండునుగృప్తుడ౯॥

గురుసుతుడువిసఁగ వారల | చిరసమయము దెగుటయేను • జెప్పన తెలియె॥

టీ॥ నరుడు = అర్జునుండు ఆచెరుకవచ్చినక్ = ఆచలవెనుకరాఁగా కురురాజు గంగక్ = సౌందర్యం నన్నడిగింపకు నీవు గురుండును గృప్తుడ౯ గురుసుతుడ౯ = ఆశ్వత్థామయు ఎనిక్ వారల చిరసమయము = వారియొక్క దీర్ఘమగు నాడఁబడిక తెగుట = ముగియుట ఏను = నీను తెలియె చెప్పనే = చెప్పు తెదా?

తా॥ నాండు విరాయిని పశువులను ఎట్టుటకై మనమేళపుడు మనల నర్జును డెరుక్కొనఁగాఁ బ్రశ్నచేసినకాలము తీలెనా॥ లేదా? అని మర్యాదచుండు నందులు నివును క్రోణుండును గృహచార్యులు సశ్వత్థామయు విసఁగాఁ దదేనని చెప్పించుగాదె

గీ॥ అనిని ధృతిరాష్ట్రండాపగా • తనయు భక్తి॥

ననునయించి రాధయనిఁ • గినిసిప్రియము॥

దోషదానిట్టులనియె నా • ద్రుపదమనుజ॥

పతివుగోహతుతోడి సం • భ్రమమెసంగ॥

టీ॥ అనిక్ ధృతరాష్ట్రండు ఆపగా తనయెక్ = గంగాపుత్రుని భక్తిక్ అనునయించి = ఊరఁచి రాధయెక్ = స్థానిని = కోపించి ప్రియమునొంపఁ = షష్ఠము స్వప్నగునటు ఆద్రుపదపతి పురోహతుతోడ = ఆబ్రాహ్మణునితోడ సంప్రసంసంక్ = ఉత్సాహము మెండుకొగా కాక్ ఎట్టులనియెక్

తా॥ అనిభీష్ముండు పదుకఁగా విధి ధృతరాష్ట్రండాతని యాసక్తితో గౌరవించి కర్ణుని దిరస్కరించి ద్రుపదునిచే బనుపంపిన బ్రాహ్మణునితో నిట్లునియెను

ఉ॥ మంచిగ నెనుబంధులును • మంత్రజనంబులుఁ బెద్దలు స్వీచా॥

రించి సమస్తపూజకుఁ • బ్రీతిగ బిడ్డలపాలికివుపు॥

తైంచెద సౌమ్య నాక్కరు మ • దీయమహాతీ వారిఁగూడ వ॥

ర్తించు తెలుగుకైకొనుట • తెల్లముకొరవజాతికంతయె॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రథమోధ్యాయః (కలకత్తా-కొచ్చి 20-19)
(ఆత్మాయ కథానిది సహితము) ౫౫

టీ|| మంచిగఁ = మేలుగలుగునట్లు నేను ఎందును మంత్రిజనములఁ =
మంత్రులును పెద్దలును వివాది = ఆలోచించి చదువునా ప్రజలను = రాజ్యమందలి జను
లకెల్ల ప్రీతి = సంతోషముగల్గుటకు సామర్థ్యమును = సాధనగునానినొక్కని
విడ్డపాలిక = విడ్డగు పాండివులయొద్దను ప్రత్యేచెడఁ = పడెదను కారవజాతి
కి = కారవుల వారిగుఱవర్తించు తెలుగులైనకొనుట = వారితోడఁగిలియుండు ప
ద్ధతి సాగించుట వదియవనాగఁ = నావనస్సహస్వం ఎంఁయుక = మిక్కిలి తెల్ల
ము = ఆసుకూలము

తా|| కార్య మనుకూలించునట్లుగా నేనును జట్టుములును మంత్రులును పెద్దలును గూడి
యోచించి రాజ్యములోని జనులందఱు సంతోషింపనట్లు నావిడ్డ గు పాండువులకడను బుద్ధిమం
తు నొగ్గించి ఎంపెదను వారితోడఁగి సేవ్రుకుటకు సమర్థులగుట కారవులకు మిక్కిలి
మేలని నేరంచుచున్నాఁడు

|| నీవుమున్నేగుమనియితఁ నికివిధూచు | తొలబరమ్ములతోడమ్ములంబువెట్టు
విమోచించివుచ్చిను | ఎప్పటివరుండు | పాండురాజుతనూజులఁ పాలికిరిగె||

టీ|| నీవు మున్నేగుమని = ముందుపాముని లోక = ఆద్రాహ్మణునకు విధూ
మఁతొలబరమ్ములతో = సామ్యులతోడను ఎత్తుముతోడను తిమ్ములంబువెట్టి = తాంబూ
లనుబ్బి వీధికోలిచ్చి పుచ్చినక = సుహృం పరుపఁగా విప్రయఁడు = బ్రాహ్మణోత్త
ముండు పాండురాజు తిరుజలవారికి = పాండురాజయొక్క పుత్రులయొద్దకు ఆ
గఁ = పోయెను

తా|| నీవు ముందపాము! అనిపెట్టి యాద్రాహ్మణునకు సామ్యులతోడను వస్త్రముల
తోడను దాంబూలమిచ్చి సుహృంసంగి పరుపఁగా నాతఁడు పాండివులను జేరఁబోయెను

|| ఇట్లునని వారలంగని యతఁడు సముచిత సంభాషణంబులం దనపోయివచ్చి
ని కార్యముతెఱంగెఁ గెఱుంగించె నెఱ ధృతరాష్ట్రుండును బత్రిమిత్రవృద్ధామాత్యున
హితంబుగా నాస్థానముంటుంబున చాసీనుండైయుండి సఁజయురావించి యతనికట్లు
నియె

టీ|| ఇట్లునని = పోయి వారలంగని = పాండవునుగాని ఆతఁడు సముచిత
సంభాషణంబులఁ = తనిమాటచే తనపోయివచ్చిన కార్యముతెఱంగుఁ = తానుగౌర
వులకడకుఁజూయివచ్చిన పయొక్కరూపున ఎఱిగించెఁ = తెలిపెను ఇట్లు ఇచ్చట
ధృతరాష్ట్రుండును పుత్రమిత్ర వృద్ధామాత్యు సహితంబుగా = పుత్రులుమిత్రులు పెద్దవాం
డు మంత్రులు వీరితోడ అన్యాయమంటుంబుం = కొలువుకూటమున అసీనుండైయుండి =
మాట్టుండి సంజయుంఁగాంచి ఇట్లునియె

తా|| మీఁదఁ జెప్పఁబడినట్లు పాండువులకడకేగి వారలంగని యాద్రాహ్మణుండు దా
నుగౌరవులకడకేగి వచ్చిన పయొక్క సర్వరూపమంతయుఁ దెలిపెను హస్తీపురియందు ధృత
రాష్ట్రుండును గొడుగులు స్నేహితులు మంత్రులు పెద్దలు మొదలగు నాపుత్రతోడఁగొలుపుకూ
టుంబునఁ గూర్చుండి సంజయునిఁ చిలుపించి యిట్లునియెను

శ్లో॥ ధృతరాష్ట్రుండు సంజయనిఁ బాండవులయొద్దకుఁ బంపుట

గీ॥ పాండునరపాలకుఁడు యపఁ స్థావ్యమునకు॥

వచ్చియున్నారు నీవేగి వాసుదేవ॥

సహితముగవారిఁగని తద్విషాదమేమి ।

భంగిఁబాయు నమ్మొయిఁ దగఁ బలుకవలయు॥

టీ॥ పాండునరపాలకుఁడు = పాండవరాజుయొక్క పుత్రులు ఉపస్థావ్యమునకుఁ = అనుబోతునకు వచ్చియున్నారు నీవేగి వాసుదేవసహితముగఁ = కృష్ణునితోడఁగూడ కని తద్విషాదము = వారిను ఖము ఏమిభంగము బాదుఁ = ఎట్లుతొలఁగును అమ్మొయిఁ = అట్లుగా తగఁ పలుకవలయుఁ = మాటలాడును

తా॥ పాండుపుత్రులు బుపస్థావ్యమునకుఁబడి నిలచియున్నవారు, నీవవోయినకుం జని క్రీకృష్ణుని వారినిఁగాంచి, వారినుస్సులగు ఖ మెట్లుతొలఁగునో యట్లుగాఁ దగినమాట లాడును

క॥ మీయయ్య మీరు వనవా । సాయాసమునిస్తరించి • యభ్యుదయమునక॥

దాయబని ముదితాత్ముం । ధైయిటఁబుత్తెంచెనిన్ను • ననుమీమెదలక॥

వ॥ అనిచెప్పి చుట్టుచున్నవారలతో నిట్లనియె

టీ॥ మీయయ్య = మీతండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుఁడు మీరు వనవాసాయాసముఁ = వనమందుండుటయను శ్రమను నిస్తరించి = దాచి అభ్యుదయమునకఁ = క్షేచులుతో దాయబుట = చెరవచ్చుట విని ముదితాత్ముండై = సంతోషించి నన్ను ఎటకఁ = ఎచ్చటిఁ పుత్తెంచెకఁ = పంపెనుఅని మొదలకఁ = నుంచుగా అనుమీ = అనుమా

తా॥ మీరువనవాసమున మిక్కిలిశ్రమపయ్య నానులనుండ తొలఁ క్షేమముగాఁ జె రవచ్చుతి రనుచుంటుని తండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుండును చుచు నన్ను మీకంకపినాండని మొదటసె పలుకుము అనిసంజయచితోఁజెప్పి యంచున్నవారిఁగని యట్లనియె

క॥ దుర్యోధనుండు కార్యు । కార్యజ్ఞుండు గామి సట్టి • కలఁక గలిగె గా॥

కార్యులదృఢధైర్యులు రా । దుర్యులునగు పాండునుతుఁ • దోషాన్వితులే॥

టీ॥ దుర్యోధనుఁడు కార్యకార్యజ్ఞుండుగామి = ఈపనిచేయవచ్చు నిదనయరా దను తెలివితేనవాఁడుగావున అట్టికలఁకగలిగె = అంతవిరోధముపుట్టెను కాకఁ = అట్లుగా క ఆశ్యలుఁ = ాద్యులు ౪ ధైర్యులు = వలెనుధైర్యముగలవారును రాధుర్యులుకఁ = యధమున గవర్ధులును అగుపాండునుతులు దోషాన్వితులే = ఎప్పుడెవెగరారా?

తా॥ ఈదుర్యోధనుండు యుద్ధాయుక్తములను యోచించునంతటి శోచితేనవాఁడైనందున నాండుసయం దంత వివాదముకలిగి జె, ౦ వృద్ధియయ్యెను అట్లుగాక యోగ్యులును ధిరులును యధ్యురులును నగు పాండువులు తప్పుచెసిరా?

క॥ క్షిరోదకగతి మనమును । వారలనుంగలసి బ్రదుకఁవలవదె నెమ్మి॥

వారినుమలఁ బడఁదగియెడు । వారే పితృభాగమేలు, వారలుగారే॥

టీ॥ క్షీరోదకగతిక్ = పాలును నీరునుగలిసి నేట్లు మనమును వారలునుంగలిసి = వారునుగూడి నెమ్మిక్ = సఖ్యముతో బ్రగుకవచద = శీవింపనక్కఱలేదా ? వారు ఇడుమలక్ = కష్టములను పడక్ = పొంగుటకు తయైదువారే = తగినవారా ? పితృవాగమక్ = క్షత్రిపాలిభూమిని ఏనువారలుగారె = ఎందు సవారుచారా ?

తా॥ పాలును నీరును గలిసి నేట్లు ఎందు వారునుగలని నేనాముతో బ్రగుక నక్కఱలేదా ? పాండవులు కష్టము పడందెవారా ? వారితండ్రితాగమునువా రేమిగూడిదా ?

ఆ॥ మనలరింకనన్యూరన్యతాత్మ్యులన్యాయ । పరులుగర్వలనుచుచాండునుతులు ।

గూడిమనుటకీయ్యః ధౌననేరైతను । ధర్మజుండుగలండు ధర్మవనదుప॥

ప॥ అనిపలికి వెండియు

టీ॥ పాండునుతులు = పాంగురాజపుత్రులు ఆన్యతాత్మ్యులు = అబద్ధమాడువారు ఆన్యాయములు = అన్యాయమును రుచిగలవారు గర్వము = పొగరుపట్టినవారు అనుచుక్ మనలక్ ఎంకక్ నమ్మగ కూడిమనుటకుక్ = కలిసి జీవించుటకు ఇయ్యకొననేరదు = సన్మతంపరు అయినచు తగవునడువక్ = న్యాయమును సాగించుటకు ధర్మజుండుగలండు = ధర్మరాజున్నాడగుదా ।

తా॥ సునుపద్ధమాడవారము, అన్యాయమును రుచిగలవారము, పొగరుపట్టినవారమని యెఱింగి యిట్లైన పాండుపుత్రులు మనలను నమ్మరు మనతోడఁ గలిసి బ్రదుకుటకు సమ్మతంపరు అయినను ధర్మజుండు మైత్రి చెడనిచుండుచు అపలికి

ప॥ మన కీకంఠఁగవచ్చునై మనము దర్శనంబువాటించియు ।

ప్రసికార్యంబులువట్టి వారికిఁదగం ధర్మజుండుల॥

దీని నిక్కంబగునల్గు సర్వునుఁచుగాండ్డీవంబుమోపెట్టి కృ॥

ష్టనిసారధ్యమునై జగత్త్రితయ సం ధర్మభంబుగావింపడే॥

టీ॥ ఈ లండఁగక్ = గాగమియ్యకుండట మనకు వచ్చునై = సాధ్యమా ? మనము దర్శనంబువాటింది = గిల్పించి బిప్రసికార్యంబులువట్టి = తగనిపనులు పూని వారికి తగక్ పాలిభూమియ్యక గిల్పించుటకుక్ = పొగరుపోతు మాటలాడితిమేని • అర్జునుఁడు నిక్కంబగు నల్గు = నిశ్చయమగు కోపముతో గాండ్డీవంబు మోపెట్టి = విల్లునెక్కువెట్టి కృష్ణుని సారధ్యమునై = కృష్ణుని సహపంబడినవాడై జగత్త్రితయ సంధోగంబుక్ = మూఁడు లోకములయొక్కయుఁ గలతనము కావింపడే = చేడకదా ।

తా॥ వారిభాగము నీయకుండట మనకు సాధ్యమా । గిల్పించిన వాండ్రమై పనికిరాని పనులకుంబూని వారికి భాగమియ్యక పొగరుమాట లాడితిమేని యర్జునుండు సత్యమగు నాగ్రహముంబూని భయంకరమగు గాండ్డీమను విల్లెక్కువెట్టి కృష్ణునిచే సహపంబడినవాడై మూడులోకములను గ్రాహమీండు నేయక విడుచునా ?

గీ॥ అలఘుగదఁబుచ్చి కొనిభీముఁ డతిరయమునఁ ।

గురుకుమారులమై దీవ్రః కోపమెనఁగఁ ।

గవియోటాత్మహౌవిచినఁ ♦ గొంపమడగు ।

నిక్క-మెవ్వరుమార్గొని ♦ నిలుచువారు॥

టీ॥ అలముగదఁ = గొప్పగగుగదను పుచ్చుకొని భీముగఁ ఆతరయమునఁ = మిక్కిలివేమున కురుకుమూరలపైఁ = కారపులమింద తీవ్రకోపమెసఁగఁ = వేండ్రము గు కోపమొప్పఁగా కవియట = సమీపించుట ఆత్మక భావించినఁ = తలంపఁగా కం పమడగుఁ = దెహనువడుకుమన్నది నిక్కము = తత్వము మార్గొని నిలుచువారు = ఎదిరించి నిలఁగలవారు ఎవ్వరు

తా॥ మొప్పవంటదగు గదచుచ్చుకొని బీముగఁ కారపులపై మిక్కిలి పెగమున భయంకరమున కోపముతో సుమకుటను దుంగినమాత్రముననే నామెను వదకుచున్నది ఇది తత్వము అట్టిదమున కెని నువలంబినవారెవ్వరు

సీ॥ కవలగృజిచ్చుల ♦ కంటెనే మిటఁగిడు, ద్రుపదుఁడిల్పొడైత ♦ త్సుకులుబాహు॥

గర్వనమగ్ర ♦ గారె, విరాటుండు చాతనితమ్ముల, నాన్మొనును॥

ననడ క్రీ సాగ్యకి ♦ లాలఁడులబాదె డ వాఁడె, వృష్టికుమారః వరులనేకు॥

లట్టి యోధులపోక, చరవాడు, ఁడుఁ పొండ్యంకకయ ♦ సత్తులచాది॥

గీ॥ యొబాధు, మిత్రుల ♦ నగ్గరికఁగొఱుతపడెదె వారె యుదఱునెల్వె॥

నోపెను రుద్రునికొనఁ నోర్వరాని॥ భగ్గుపుత్రుకోపమునకడలఁకవలదె॥

టీ॥ కవలు = కులహదఁగు ౧౮ ౫౫ కంటె = అసంకుట సుటఁగను = ఎల్లు గ్గిచూచు క్రవఁ = పాంపొందకపురుషుల = నానాన్మొనును తమ్ములు = నాన్మొనును చాతనితమ్ముల = నువలంబినవారె విరాటుఁ గొలఁది ౧౮ ౫౫ ౫౫ ౫౫ = గొలఁదులబాదె = ౧ ద్విపాటివారా సాగ్యకి = సాగ్యకి = నాన్మొనును లాలఁడె = వృష్టి కుమారవరులు = యాన్మొనును లు లట్టియో = అట్టివికారులె యగుచు పోంక = యుద్ధమున అంపంబుగొందఁ = ముగ్గురొక్కరొ పొండ్యంకక = కేయపతులక = కేయపతులక = మొగ్గు బాధను = చుట్టములును మిత్రులక ఆగ్గరి = పొరుగుమండె కొఱుకపడెదెవారె = లోకంకవారె అందఱును = పీనెల్లను గొనఁ = గుంపసాధ్యమై ను రుద్రునతివైవర్వరాని = రుద్రుకును జయింపనామకాని భగ్గుపుత్రుగొనెనక = అర్కరాజయొక్క కోపమునకేని తలఁకవలదె = కేయపడుకొనలెదె

తా॥ నకులహదేవులు పెద్దవారింటె నే మయమునఁ దగ్గియున్నారు పాంపాలరాజగు ద్రుపదుండు సామాన్యులందఱు వానిపుత్రులగు శిఖండి దృష్టమృత్యులు భువి ఎలమున నొప్పినవారు, విరాటరాజును తమ్ములు గొడుకులు కొద్దిపాటివారా సాగ్యకి యెహయమూరుండు, ఇదిమాత్రముగాక యాదపురు వెక్కండ్రువీరులు వానింబోలినవారు గలరు యుద్ధమున వారు వెనుకడుగు పెట్టుచారుకారు పొండ్య కేకయ ప్రభువులు మొదలగు చుట్టములందఱును బౌరుషమున దీటులేనివారు అట్టివారిస్థెల్ల గెలువం గూడినను

(ఆ మ్నా య క శా ని ధి స హి త ము)

౮౯

యమనియంతమున జన్మించినవాడగుటచే రుద్రునకును యద్యమున లోబడనివాడగు ధర్మ రాజయొక్క కోపమునకేనియు భయపడనక్కఱలేదా?

వ॥ అనిపలికి సంజయుదిక్కు మొగపడె యెల్లవారునువిన నిట్లనియె

తా॥ అనిపలికి ధృతరాష్ట్రుండుసంజయునింజూచుచు నచ్చటివా రందఱువిన నిట్లనియె

గీ॥ నిపుఁధర్మజుపాలికి ♦ నెమ్మిచరుగు । మతండుపేరొలగఁబున్న ♦ యవసరమునఁ

గాన్ముమరసికి ననుజవ ♦ గ్గంబునకును । బంధులకునింపుచుట్టుగఁబలుకుమచట॥

టీ॥ సీపు ధర్మజుపాలికిఁ = ధర్మరాజునాద్యకు నెమ్మిఁ = ప్రేమతో ఆరుగు ము అతండు పేరొలగఁబున్న యవసరమునఁ = చిండుకొలుపునంగున్న సమయమున గాన్ముమ = చూడుము అతనికిఁ అనుజవగ్గంబునకుఁ = తచ్చులకును బంధులకుఁ = చట్టములకును ఇంపుచుట్టుగఁ = ఇష్టముగలుగునట్లు అచటక పలుకుము

తా॥ సీపు స్నేహముతోడ ధర్మరాజుడకేగుము అతండు నిండుకొలుపునందున్నపు డాతనింగనుము చట్టములకుఁ దచ్చులకునాఁకికె ప్రతిపట్టునట్లుగా నీవందుమాటలా డును!

క॥ నెయ్యమువాటించి కడుం । దియ్యమెసఁగ నలుకలెల్లఁ ♦ దీతెడు నటుగాఁ

కయ్యమును తలఁపులోనుగ । నయ్యమనందనుఁడుమాను ♦ నట్టితెఱంగుగాఁ॥

టీ॥ నెయ్యమువాటించి = స్నేహమునుగొని కడుందియ్యమెసఁగఁ = మిక్కిలియొద్ది కపూనునట్లును ఆలుకలెల్ల దీతెడునలుగాఁ = అందఱోపములును మానునట్లును అయ్యమ నందనుఁడు = ఆధర్మరాజు కయ్యమునతలఁపులోనుగఁ = యద్యమనుతలంపు మొదలుగ మానునట్టితెఱంగుగాఁ = వదలువిధమున

తా॥ స్నేహమును వసంబులయంగు బూని మిక్కిలి యొద్దికపడనట్లును, అందఱోప ములుం దీటుట్లును, యద్యమునకుఁ బూనుటమొదలుగ విరోధ సంకల్పములన్నియు ధర్మజుఁ డు విడుచుచుట్లును

→ ( ) సంజయుం డుపష్టావ్యంబుననున్న పాండవులయొద్దకు వచ్చుట ( ) ←

వ॥ శాంతిప్రకారంబునం గార్వంబునడిపి యొక్కటియై మనుట యొడఁగూర్చి ర మ్ము రథందెక్కిపోమ్మని తగినతెఱంగున విడొలి విసినఁ జరి సంజయుం డుపష్టా వ్యంబుం జొచ్చి మాధవు మందిరంబునకరిగి యభ్యంతర వివోదంబుల నరసహి శుండైయున్న నారాయణునకుఁ దనరాక యెఱింగించివుచ్చి తగఁ బ్రవేశించి భ యభక్తివినయ సంభ్రమంబులుమెఱయ వారలంగాంచి యవ్యుఁఁత్తు లిరువుర సం భావనంబులువడసి సంప్రీతచేతసుండై మఱునాఁడు ధర్మతనయుం డోడ్డోలగం బున్న సమయంబున వచ్చి సముచితంబుగా వతనింగని సాష్టాంగ దండప్రణామం బుం గావించిన నతండు బ్రయశ్చార్మికంబుగా నాదరించి సమీపంబున నునిచినం గొలిచియుండి యతనికిట్లనియె

టీ॥ శాంతిప్రకారంబునక = చల్లనడువిధమున కార్యంబునడిపి = పనిచేసి ఒక్కటి
యొచునుట = ఒద్దికగా బ్రదుకుట ఒకగూర్చిరమ్ము = కలిగించిరమ్ము! రథంబెక్కిపోమ్ముని
తగినతెలంగునక = తగినట్లు వీడ్కొలిపినక = నెలవిచ్చిపనుపంగా చని సంజయండు
ఉపస్థావ్యంబు జొచ్చి = ఉపస్థావ్యము నెడకుంబ్రవేశించి మాధవు మందిరంబునకరిగి =
శ్రీకృష్ణునిబసకే? అర్చితరవిన్దంబులక = ఇంటిలోనివిన్దములందరిని నరసహితుండై
యన్న యన్నారాయణునకుక = అష్టచునితోడఁగూడనున్న శ్రీకృష్ణునకు తనరాకయెఱి
గించివుచ్చి = తానువచ్చియుండుటను జెప్పిపంపి తగక ప్రవేశించి భయభక్తివినియ సం
భ్రమంబులుమెఱయక = భయమును భక్తియు నొకవయఁ దొలఱుపాటును బ్రకాశింపఁ
గా వారలక = శ్రీకృష్ణార్జునులకు కాంచి అమ్మహాత్ములిరువుర సంభావనంబులుపడసి =
ఆచరణపురుషు లిద్దఱయొక్కయు మన్ననలుపొంది సుప్రతీతేతస్కుండై = సంతోషపెట్టు
డిన మఃస్సుగలవాఁడై మఱునాఁడు భర్తృతనయక ఒడ్డోలగంబున్న సమయంబునక =
నిండుకొలుపునందున్నవేళ వచ్చి సమచితంబుగాక = తగుట్లు అతనిని = భర్తృజు
నిగాంచి సాష్టాంగ దండప్రణామంబుగావించినక = సాగిలవిడిమొక్కఁగా అతం
డక ప్రియపూర్వకంబుగాక = ఇష్టముతోడ ఆదరించి = గౌరవి చి సమీపంబుననుని
చినక = దగ్గరగూర్చుండఁజెట్టుకొనఁగా కొలిచియుండి అతనికిక = భర్తృజునకు ఇట్లు
నియెక

తా॥ కోపముమానునట్లుగను బనిచేసి యొద్దికఁగలిగి జీవించునపాయమును గలిగించు
మ్ము రథముపైబొమ్ము అనియాతనింబనుపంగా నతండు సని యుపస్థావ్యమునం బ్రవేశించి
శ్రీకృష్ణునిమందిరమునకేగి, అందఱునునిసేతుండై యిచ్చానినోదంబులనున్న నారాయణునకు
దానువచ్చియుండుటను జెప్పిపంపి యనుమతుండై లోనికేగి భయమును భక్తియు నెడకువ
యఁదొలఱుపాటును బ్రకాశింపఁగా నాయురుపురంఁగని యాపుణ్యాత్ముల మన్ననగాంచి సంత
సించి మఱునాఁడు నందుకొలుపునందున్న భర్తృజుని దగిరచ్చొనఁగని సాగిలవిడిమొ
క్కఁగా గాతండుఁబ్రీతితోడ గౌరవించి తనచేరువఁగూర్చుండఁజెట్టుకొనఁగా సంచయం డం
డుండి భర్తృజునట్లనియెను

గీ॥ భాగ్యమున నిన్నుఁగఁకుఁ గొనఁక బడసినాదు!

చూడ- చరితార్థమయ్యె నె • స్తోకపుణ్య!

ధనుఁడు మీతండ్రి భృతరాష్ట్ర • ధరణినాథుఁ

డిందుమీయుని- విని ప్రియ • మెనక మెనక॥

టీ॥ భాగ్యమునక = అదృష్టవశమున నిన్నుక కనుఁగొనఁబడని = చూడఁగలిగి
నానుచూడ్చి = నాచూపు చరితార్థమయ్యెక = భగ్యమయ్యెను ఆస్తోకపుణ్యధనుఁడు =
కొడువపడనిపుణ్యమునె ధనముగాఁగలవాఁడు మీతండ్రి భృతరాష్ట్రధరణినాథుఁడు =
భృతరాష్ట్రధనురాజు ఇండుక మీయునివిని = మీరుండుటనువిని ప్రియము = ఇష్ట
ము ఎనకమెనకగా = అతిశయింపఁగా

తా॥ నాయదృష్టవశమున నిన్నుఁ జూడఁగాంచితి. గావున నాకన్నులుభగ్యములయ్యెను.

మిక్కిలి పుణ్యవంతుడగు మీతండ్రి భృతరాష్ట్రండు మీరలిచ్చిట నుండుటవిని యత్యంతమగు ప్రేమతోడ

క॥ అనుజులు నీవును ద్రోవది । యను బుత్రచయంబు నున్ను యోగజ్ఞేమం ।
బువతెఱంగారయఁ బుత్రైం । చె నితాంబిస్తేహపూర్ణ • చేతోవృత్తి॥

టీ॥ అనుజులు = తమ్ములును నీవును ద్రోవదియ = ద్రోపదియ పుత్రచయంబు = పుత్రులగమూహమును ఉన్నయోగజ్ఞేమంబున తెఱంగు = ఉన్నజ్ఞేమవిధానమును ఆరయ = విచారించుటకై సతంతస్తేహపూర్ణ చేతోవృత్తి = మితిమించిన స్నేహముతోనిండిన మనోవ్యాపారిమతోడ పుత్రైందె = పనిచెను

తా॥ తమ్ములును నీవును ద్రోపదియను బుత్రులును జ్ఞేమముగనుండుట నెఱంగి రమ్మని మితిమించిన స్నేహముతోఁ గూడిన మనోవృత్తిగలవాఁడై నిర్విండులకనిచెను

వ॥ అనిన సూతనందనునకు ధర్మనందనుం డిట్లనియె

తా॥ అనిపలికిన సంజయనకు ధర్మరా జిట్లనియె

క॥ ఆరాజు మాదెసంగల । కారుణ్యమకతమునను సుఖంబున నిట్లు ।

న్నారము నినుఁబుత్రైంచిన । గారవమున నాదుమదివి • కాశముఁబొందె॥

టీ॥ ఆరాజు మాదెసంగల = మాయంబున కారుణ్యము కతమునను = దయచేత సుఖంబునకై ఇట్లు ఉన్నారము నినుఁ పుత్రైంచిన గారవమునకై = పంపిన ప్రేమచేత మది = మనస్సు వికాశముఁ బొందె = ఉప్పొంగెను

తా॥ ఆరాజునకు (భృతరాష్ట్రునకు) మాయంబుగల దయచేతనే యీపాటి సుఖమున నున్నాము మాజ్ఞేమమును విచారింపుమని నిన్నుం బనిచినాఁడుగావున నామనస్సు మిక్కిలి సంతసించెను

క॥ అమ్మనుజేశ్వరునకు సే । మమ్మే పుత్రకులు సుఖులె • మనుమలు సమ్మో ।

దమ్మునఁబెరిగెదరె నగ । రమ్మున జనులకును సుఖప • రంపర గలదే॥

టీ॥ అమ్మనుజేశ్వరునకు = ఆరాజునకు సేమమ్మే = జ్ఞేమమా ? పుత్రకులు = కొడుకులు సుఖులె = సుఖము గానున్నారా? మనుమలు సమ్మోదమ్మునకై = సంతోషముతో పెరిగెదరే = పెరుగుచున్నారా? నగరమ్మున జనులకు = పట్టణమందలి జనులకు సుఖపరంపర = సుఖములమెండు కలదే

తా॥ ఆరాజు సౌఖ్యముగా నున్నాఁడా కొడుకులు జ్ఞేమమా! మనుమలు సంతోషముతో పెరుగుచున్నారా? పట్టణమందలి జనులందఱు నెప్పుదిగానున్నారా?!

సీ॥ ద్రోణుండుఁ గృపుఁడును, ద్రోణసుతుండును సుఖమున్నవారెనుఁ శ్లోకుఁడయిన

భీష్ముండు గుశలియే • పెద్దతనంబిచ్చి యాతనిఁగౌరవు • లనుసరించి ।

మెలఁగుదురైబ్రాహ్మణులకు మన్ననగల్గి యుండునే యేమర్థి • నొసంగినట్టి

వృత్తులుసెల్లునే • యెత్తోరువొడుల వలనఁ బట్టదుకదా • కెలకులండు!

తే|| మట్టినప్పుడు గాండివి * భుజబిలంబు| దలఁతురే భీమసేనుగ * దావిహార|

మగ్గుడింతురెకవలను * మహాగ్రరిపులభూములంతంజెకొత్తుట * పోగడబడునె||

టీ|| ద్రోణుడు కృష్ణుడను ద్రోణుడును = అశ్వత్థామయు సుఖమున్న వారె = చాగుగ నున్నారా ? సుఖులైన = మంచి క్రింగలవాడగు భీష్ముండు కశలియె = క్షేమమా ? పెద్దతనమిచ్చి అతనికొక కారపులు అనుసరించి మెలగుదురే = ఆ శ్రయించి వర్తిశురా ? బ్రాహ్మణులకు మన్నిన ల్లియందునే = ఆవరణగలదుగదా ! ఏము = మేము అర్థిక = క్రద్ధకో ఇచ్చినట్టి వృత్తులు = ఇచ్చినమాన్యక్షేత్రములు చెల్లునే = నడుచుచున్నవా ? కెలికిలందుకొక్క రాజ్యముయొక్క పార్శ్వములందు ఒడ్డులవలనక = విరోధుల ముట్టుడుచేత ఒత్తొరుపు = తాపు పుట్టుకదా పుట్టినప్పుడు = లిగిరయెడల గాండివి భుజబంబు = ఒడ్డును భుజముయందలి బలమును తలఁతురే = తలంచెదరా ? భీమసేనుగదా వివరముకొ = భీముండు గదనుగొని శుక్రపుల నులుమాగుట ఉగ్రఁడంతురే = చెప్పుచురా ? కశలు = నకుల సహజేవులు మహాగ్రరిపుల భూముల అంతరికం = క్రమ క్రమముగా ఒత్తుట = లోపలికికొనుట పోగడంబునె = పోగడం నడుచు న్నిదా ?

తా|| ద్రోణాచార్య కృపాచార్యులు, అశ్వత్థామయు సుఖముగనున్నారా ? మంచి క్రింగి సంపాదించినవాడగు భీష్ముండు క్షేమమా ? అతని పెద్దతనమిచ్చి కారపులు గారించుచున్నారా ? బ్రాహ్మణులందు శక్తిలిగి గారించెదరా ? పూర్వము మేము క్రద్ధాపూర్వముగ బ్రాహ్మణులకిచ్చిన మాన్యక్షేత్రములు వారికి నడుచుచున్నవియా ? రాజ్యముయొక్క యెల్లలో శక్రరాజులు మట్టినవెనె తాపుజెయుటలేదుగదా ! అట్లుగ్లిగిచో యునున బలముచుదలంచెదరుగదా భీమసేనుగ నగుచుగొని శక్రపులమైనది చెందాడుట గ్రహించెదరా ? కయంకరులగు శక్రపులమిది ? సెగ పు కూనలవలె నుతికె వారిను ము లాక్రమించువ రాజ్యమును బెంపుచేసె నకులసహజేవులగొనియాడుదురా ?

మ|| ఒకనాఁడా తమముందటం బయలుబుక * మోరొంటమై నేలయె|

త్రికొనంగార బవరంబుల గైలువంగార * డెల్లంబుగార జూచి వాం|

దుకుమారాలి నుతింపకుండుదురె యా * టోపంబునకొ ఘోషయా|

త్రకు గంధర్వులువచ్చినప్పటి చరి * త్రం బాత్మలం బాయునే||

టీ|| ఒకనాఁడా = ఒకదినము విషయమా ? తమముందటకొ = తమయెడటనే పలుకుబుకొ మోరొంటమై = వారొచ్చి నేల యెత్తొనంగార = భూమింగ నుటయు పవరంబులకొ = యుద్ధములందు గెలువంగార = జయించుటయు డెల్లంబుగార = స్పష్టముగా చూచి పొందుకు మరాలికొ = పొందవుప్రతుల సమూహమును నుతింపకుండుదురె = అత్యముసేయకుండుదురా ? అటోపంబుకొ = మిక్కిలి సన్నాహముతో గంధర్వులు ఘోషయా త్రకువచ్చినప్పటి చరితంబుకొ = పశువులనుజూడ నడవికి దుర్యోధనుండు వచ్చినపుడు చేసిన విషయము ఆత్మలంబాయునే = మనస్సులనుండి తొలగునా ?

తా|| ఒక్కదినము నడిచిన విషయమా ? ఎన్నిమాటులో మహాత్తరముగఁబోరి భూము

ల చాక్రమించియుండుటయు, యుద్ధములం గెలుపుకొనుటయు స్పష్టముగాఁ జూచియుండియుఁ
బాంధవుశ్రుల మరమునఁ దలంపకుండురా! దుర్యోధనుఁ పశువులంగాచుటకై వనమున
కు వచ్చియుండినపుడు, మిక్కిలి సన్నాహముతోడ నెచ్చు ౧౦, ౧౧, ౧౨ దుర్యోధనుం ఁట్టికొ
నఁగా నిప్పుడు పాండవులు చూపి-దర్శ మొనాకి మరయు నుండి పాయునా?

క॥ వినుము మనము మధ్యస్థుల! మని యర్జును నెదిరి నుజుఁ యీ యిటమున్నె

వ్వనికిని మానముఁబ్రాణం! యిందుగఁదక్కించుకొని గఁ బోలునె చెపుమా॥

టీ॥ సంజయ! మనము మధ్యస్థుమని = మధ్యస్థులుగా నెంచి వినుము అర్జును నె
దిరి = ఆర్జును నెదిరించి ఇటమున్ను = ఇంతకుఁ మార్వము ఎవ్వనికొ మానముకొ =
గౌరవమును ప్రాణమును తగ్గి దక్కించుకొనఁగాక = నిలుపుకొనుటకు పోలునె =
సాధ్యమా! చెపుమా!

తా॥ సంజయఁడా! మనము మధ్యస్థుమనియెంచి నేనుజెప్పనదివినుము ఇంతకుము
న్నెన్నఁడని యర్జునునితోఁబోరి ప్రాణమును దక్కించుకొన నెవ్వనిని సాధ్యమయ్యెనా?

క॥ దుర్యోధనునింటం దగు! కార్యమునకు ఖడ్గమునకుఁ * గలవాఁడై చా!

తుర్యంబుమెఱయఁ గర్క! యార్ధ్యత్వము చెల్లుచున్న * యదియే నెమ్మి॥

టీ॥ దుర్యోధనునింట = దుర్యోధనుని యింటిలో తగుకార్యమునకుకొ = వల
యు పనులకును ఖడ్గమునకుకొ = యధి యుటకును కలవాఁడై = చాలినవాఁడై చా
తుర్యంబు మెఱయకొ = నేర్పును జూపుచుండఁగా కర్కర్యార్థ్యత్వము = కర్కర్యైర్ద్యతనము
నెమ్మికొ = సఖ్యునతో చెల్లుచున్నయదియే = సాగుచున్నదా!

తా॥ దుర్యోధనునకుఁ గార్యలోచనముండెప్పుటకు మంత్రిగను యుద్ధములంజేయ మా
రుఁడుగను దరనేర్పును జూపుచున్న కర్కర్యయొక్క కైర్ద్యతనము దుర్యోధనునియింట లెస్సగ సా
గుచున్నదొడా!

వ॥ అనినవిని సంజయండు సవినయంబుగా నిట్లును గురురాజునొద్ద నవినీతులు
నీతిమంతులు, సత్వసంపన్నులు దురహంకారులు, మఱియ వివిదప్రకారులై బెరసి
యుండుదురు వారొకళ్ళొకళ్లమాటలం బోయెడువారు గారు కావున వారినంత య
నంబులేదు నావిన్నపంబు చిత్తగింపుము

టీ॥ అనినకొ విని సంజయండు సవినయంబుగాకొ = అడఁకునతోడ ఇట్లుకొ = ఇ
ట్లువలెకొను కురురాజునొద్ద = దుర్యోధనుని యింట అవినీతులు = కైర్ద్యచే శిక్షింపఁ బడని
వారె నీతిమంతులు = రాజనీతి నెఱింగినవారుగను శక్తిం ఎచ్చులకొ = బలముగల
వారు దురహంకారులుకొ = పొగరుపోతులుగను మఱియుకొ వివిదప్రకారులై = ఇం
కననేకవిధముల బెరసియుండుదురు = చేరియుండు వారు ఒకళ్ళొకళ్లమాటలం బో
యెడువారుగారు = ఒకరుచెప్పనట్లు మఱియొకరు వినుటలేదు కావునకొ వారికొ అంత
యనకొ = అంతగావిచారింప పనిలేదు నావిన్నపంబుకొ చిత్తగింపుము

తా॥ అనిధర్మజండు వలుకఁగావిని సంజయండు మిక్కిలి యడఁకునతో నిట్లనియెను
కైర్ద్యవలన విద్యాబుద్ధులు నేర్చికొననివారెల్ల దుర్యోధనునికడ రాజనీతి నెఱింగినవారును, మా

రుల పొగరుపోతులునై చేరియుందురు వాఁకరిమాట నొకరువినువారుగారు కావున వారి విషయ మంతగా విచారింపనేల । నేరువిన్నవించునది వినుము

క॥ పొందొంద గల దలంచిత నీ । విందు శిశిరమైన విమల • హృదయంబున వా ।

రందఱకును సేముబట । ముందర లేకున్న వేడఁ • మొదలుగఁ గలుగుక॥

టీ॥ నీవు ఇందుకొ శిశిరమైనవిమల హృదయంబునకొచల్లనైన మంచిమనస్సుతో పొందొందఁగకొ = స్నేహముసేయుటకు తలచితి = తలచితిని అట్లొక వారందఱకుకొ నేమయి ముందర లేకున్న = పూర్వము లేకుండినను నేడను మొదలుగకొ కలుగుకొ

తా॥ ఇచ్చట నీవుచల్లనై నిర్మలమైన హృదయముతో స్నేహముంగొరి మాటలాడితివి కావున నచ్చటికొకరిందఱకును క్షేమమంతవఱకులేకున్నను నేటినుండి కలుగంలను

క॥ ధృతరాష్ట్రధూపతికి వృ । ధృతకథమునఁ జిత్తమొకవి • ధముగామి సుతో ।

ధృత మాన్వీక సునాండుమన । స్రుత పిదపంబుట్టి యిపుడు శాంతుండయ్యెక॥

టీ॥ ధృతరాష్ట్రధూపతికి = ధృతరాష్ట్రునిగు వృధృతకథమునకొ = ముసలితనముచేత చిత్తమొక విధముకామికొ = మనస్సే విధముననుండకపోవుటచేత నాండు = హృదయాదీనప్పడు సుతోధృతమాన్వీక = కొనుకుయొక్కమూర్ఖమును మానుపఁగయ్యెను స్రుత = మనస్సునకు నెచ్చుది పిదపంబుట్టి = పిమ్మటగలిగి ఇపుడు శాంతుండయ్యెకొ = బాగుపడియెను

తా॥ ధృతరాష్ట్రప్రభుండు ముసలితనముచేత మనస్సున నిలకడలేనివాఁడైనందున జూదమాడినపుడు కొనుకులమూర్ఖతను మానుపనేరఁడయ్యెను పిమ్మట బాగుపడి యిప్పుడు నెచ్చుదిగా నున్నవాఁడు

గీ॥ ఇట్టివందంబు లెల్లఁచి నీవు పుణ్య । చిత్తవృత్తిమై నైచినఁ • శెల్లివచ్చు ।

నీయజాతశత్రుత్వంబునిఖిలలోక । విశ్రుతముగాదె ధర్మప్ర • విణహృదయ॥

టీ॥ ఇట్టివందంబులెల్లకొ = ఈనడతలన్నియు నీవు పుణ్యచత్వృత్తిమైకొ = చల్లని మనోవాహినిముచే నైచినకొ = ఓర్చితివేని చెల్లివచ్చుకొ = అనుకూలించురు ధర్మప్ర విణహృదయ = ధర్మమందునేర్చుగాంచిన హృదయమునుగలవాఁడా । నీయజాతశత్రుత్వంబు = శత్రువులగులుగనివాడనెడు నీపేరు నిఖిలలోకవిశ్రుతముగాదె = అన్నిలోకములయందును బ్రకృతకాదా ।

తా॥ ధర్మమందునేర్చువడవైన హృదయముంగలవాఁడా । శత్రువులగు గలుగనివాడనెడు పేరు నమస్త్రలోకములయందును బ్రకృతగాంచినవాఁడా నీచల్లనిమనోవాహినిముచేత జెనడతలంతయు నోర్చితివేని యచుకూము ధర్మజా ।

చ॥ జగములనెల్లజకొ దురిత • సంతమసంబు జయింపఁ గోరి పొ ।

ల్పగఁ బరమేష్ఠినిల్పిన వె • లుంగు మహీసురు లట్టివారికిం ।

దగవునుటంప సత్పురుష • దత్తములైచను జీవనంబు లెం ।

తఁ గుమతులైన మార్తురె ప • దంపడి యాయువు శ్రీయునొల్లరే॥

టీ॥ జగములకొ ఎల్లజకొ = అంతటను దురితసంతమసంబుకొ = పాపపునఁదీక్ష

ని జయింపఁగోరి పోల్చుగఁ = వాగుగ పరమేష్ఠి = బ్రహ్మ సత్తెవినపెలుంగు = పెట్టిన
తేజము మహిమలు = బ్రాహ్మణులు అట్టివారికిఁ తగవుఁజింపఁ = లోకమునఁపేలు
సేయుండని సత్పురుష దత్తులైచను = యోగ్యుడే నియ్యించిన జీవనంబులు = మాన్య
క్షేత్రములు ఎంత కుమతులైనఁ = ఎంతమాన్యులైనను మార్పురే = త్రిప్పగురా! పదం
పడి = పిచ్చుటఁ ఆయువుఁ = బ్రతుకును క్రయఁ బల్లరే = ఇష్టపఁ

తా॥ లోకములందంతటను చాపమును పీఠకటిని దోలుటగుఁగా బ్రహ్మదేవుండు సొం
పుగి సృజించినతేజస్సే బ్రాహ్మణులనంబడుదురు అట్టివాఁడు లోకోపకారమును జేయుచుం
డుటకై వారికి సత్పురుషుడే నీయించిన యగ్రహరములు మొదలగునవి యెంతమాన్యులైనను
మరలంబగునునురా పిచ్చుటఁదాము బ్రదికియుండుటకును సంపదనుగలిగియుండుటకును సమ్య
కింపరా?

ఉ॥ ఒక్కొక్కచోఁ గడంగి ప్రతి యోధులు మార్కొను నప్పడాత్మల!

నైక్కొని మోములంబాడము • నెవ్వగతోడ జనంబు చిత్తియం!

దక్కట భీముడైన మన • యర్జునుడైనను మాద్రిపుత్రులం!

దొక్కరుడైన నీపగఱ • నుక్కడఁగింపరె యందు రెల్లడె॥

టీ॥ ఒక్కొక్కచోఁ కడంగి = పూని ప్రతియోధులు = శత్రులు మార్కొనువే
ళఁ = ఎదిరించినపుడు ఆత్మలఁ = స్వదయములందు నెక్కొని = నిండి మోములం
బాడము = ముఖములంగనఁడు నెవ్వగతోడఁ = నిందును యితోడ ఎల్లడె జనం
బులు చిత్తియం = ఈసమయమున అక్కట = అయ్యో భీముడైనఁ మనయర్జు
నుడైనను మాద్రిపుత్రులందుఁ = నకులసహచేవులలో ఒక్కరుడైనఁ ఈపగఱఁ =
ఈశత్రులను డక్కడఁగింపరె = పొరునణంపరా అందురు

తా॥ ఒక్కొక్కచోట శత్రు లెదిరించినపుడు మనంబులయందునిండి ముఖములయందు దగవ
డుచున్న దీదావమతో సంతటను జనులు కటకటా! పెట్టినమయమన భీముఁడను నర్జు
నుండేనియు నకుల సహచేవులలో నొక్కరైనను నిందున్నచో శత్రువులను రూపుమాపియుండ
రా! అందురు

క॥ వారొక యాగ్రహవృత్తిం । గూరిము ధర్మమునేత • కుం జాలరు దు!

ర్వార బలులయ్యుం బాండుకు! మారులుశాంతాత్మలండు! మహిజనులెల్లె॥

టీ॥ వారు దుర్వారబలులయ్యుం = అడ్డులెని ఎలముంగలియు పాండుకుమారులు
ఒకయాగ్రహవృత్తింగూర్చి = కోపముంబూని అధర్మంబు నేతకఁ = అన్యాయముగా వ
ర్తింపను చాలరు శాంతాత్మలందురు = సాధుస్వభావముగలవారందురు

తా॥ లోకములోని జనులందఱు, పాండుపుత్రులు సాటిలేని బలముంగలవా రయ్యును,
ఊరక కోపముంబూని దుష్కార్యములను జేయుటకుఁ జాలినవారుకారు, మిక్కిలి సాధువు లని
యెదరు

క॥ నలువరుదమ్ములు భవదా । వ్రులు గృష్ణుండు వినుచునుండఁ ధూవర నీకే!

గొలువునను విన్నవింపం । బలుకులుగల పవధరింపు • పరిపాటిమెయి॥

చ॥ అఖిలజనయంబున జ యోపజయంబులు రెండును దుదిక॥
 సుఖముగాని యీషణిక యోత్తురె యుత్తము లట్లుగాక యా॥
 నిఖిల సుఖంబులేమిటకీ ని వని వృద్ధజనంబు బాలరక॥
 గజును బందులక గురుంక జంపితయేని దయాపయోనిధీ॥

టీ॥ జయోపజయంబులు రెండునుక = జయించుటయు శోభుటయు ననురెండును ఆ
 విజననకయంబునక = నమస్తానులును నకమనస్సుడెయగును ఘడిక = కడపట సుఖ
 మలుగాని = సుఖములువేయని ఈపరికక ఉత్తములు చొత్తురె=పూగురరా ! అట్లుగా
 క నిపు అనిక = యుద్ధమున వృద్ధజనంబు = మనగివాండ్రును బాలురక సఖులను =
 స్నేహితులను యంభులక గురులక = చాచార్యులను చంపితయేని = చంపినయెడల ఇఖిలసు
 ఖములుక = సమస్తసుఖములను ఏమికిక దయాపయోనిధీ = దయకుసముద్రుని వంటి
 వాడె॥

తా॥ సమస్తజనమున జచ్చినపిమ్మటనే జయోపజయములు రెండును గలుగుచున్నవి క
 డపట సుఖమునయ్యోదగు నిట్టిపరికి బుద్ధిచంతులగువాం ప్రవేశింపరు అంతియకాదు నీవు
 యుద్ధమునక బెద్దవాండ్రును బాలురున్నెహతును జట్టమును గురువులను జంపితవేని పిమ్మట
 సమస్తసుఖముల కెట్లవభవించువు దయాభండ॥

ఉ॥ పెట్టరికోట నీకు హరి ధీముండు నర్జునుడుక రణంబునం॥
 దొట్టినమంట లాకొలది యోధులె సాత్యకియు స్వరాటుండుం॥
 పట్టపుమేర యగ్రరణ ధీభీతుం డీద్రువదుండు నిన్నుని॥
 ట్టటవచ్చనే సురల కైవసు నొల్లవుగాక చివ్వకుక॥

చ॥ మఱియు నక్కడ

టీ॥ రణమున = యుద్ధమున హరి = శ్రీకృష్ణుడు పెట్టరికోట = కట్టకయేకలిగిన
 కోటవంటివాడగు భీము అర్జునుడుక తొట్టినమంటలు = అనుసరించియున్నమంట
 లనంకివారు సాత్యకియు విరాటుండుక అకొలదియోధులె = అతటిహరులే యగును
 కు డ్రువదుండు = భయముగను యుద్ధముచే నొప్పినవాడు ఈప్రపమండు చు
 ట్టపుమేర = ఎందువేయించువాడె చివ్వకుక = కలతకు ఒల్లవుగాక = పూనవుకాని నిన్నుక
 కట్టటం = ఏమియెరియుంజెయి సురలకైవసు = దేవతల కనియు ఏచ్చనే = శాశ్వతమా॥

తా॥ నీకు కృష్ణమూర్తి ప్రయోగపడి కట్టంబుడకయె లభించిన కోటవంటివాడు భీ
 మార్జునులు పొరుగువారిని జెరసీయక వెంటున్న వంటలవంటివారు సాత్యకియు విరాట రాజు
 నుంగూడ నంతటి మొనగాండ్రే యుగురు భయంకరములగు యుద్ధములందు బేరొన్న ప్ర
 పదమహారాజు క్రోధురాని బంధువు అట్లుండి యున్నవై యుద్ధమునకు బూనవుగాని దేవతలకైన
 ను నినుంగవల్ల శాశ్వతమా॥

ఉ॥ దోణిండు భీష్ముడుం గృవుండు ధ్రోణుతుండును గన్గళ్ళులుం॥
 బ్రాణము లానుయోధునుని పాలివయండు నిజానుజన్ము ల॥

త్రుణపరాక్రముల్ సుతుల • జేయుమి బాస్లొక సోమదత్తులా।

స్థాణునకైన నోడరువ • శంభె జయింపంగ వారి నేరికిక॥

టీ॥ శ్రోణుడుక బిష్ణుడుక కృష్ణుడుక శ్రోణుతుండును = అశ్వతామ యు కర్ణశత్రులుక = కర్ణుడును శత్రువులను ప్రాణములు ఆసుయోధనుని వారివ యంద్రు = అనుర్యోధనునివె యంగురు నబాపజులు = తనతమ్ములు ఆక్షీణపరాక్రము ల్ = కొనువపడచి దర్పముంగలవారు సుతులు = కొనుకులు ఆజేయులు = జయింపందర ముగారివారు వాస్తికసోమదత్తులు = అనుకారవృద్ధులు స్థాణునకైన = రుద్రునకేసి యు ఓడరు = వెలువరు వారిక జయింపంగిక్ నేరికి = శంభె = నాధ్యమా

తా॥ శ్రోణభీష్మకృపాశ్వత్థాసులును, కర్ణుడును కృష్ణుడును దమప్రాణములను దు ర్యోధనునకై విడవదలంచి యున్నవారై ఆతనతమ్ములును దండియగు శూరులు కొడుకు లును సామాన్యులుగరు వృద్ధుగరు వాస్తిక సోమదత్తును జయింప రుద్రునకేసియుం ద ర్పయిగాదు ఇట్టి పశుబుముంగలిగియున్న కౌరవులగు ఇలువ నెవ్వారికి సులభము?

గి॥ అధిప యిట్టిమికు • నన్యోన్య కలహంబు । నాకుఁజూడమెల • నంగరాదు॥

రెండు పక్షములకుఁ ద్రియముహితంబును । నాత్మఁగొరువారి • నడిగిచూడు॥

వ॥ అనిపలికిన సూతనందచుండు కొలువుఁగలయం గనుంగొని

టీ॥ అధిప = రాజా ఇట్టిమికు = ఇట్టిపలవంతులగు మియుభయుకు ఆన్యోన్య కలహంబు = పరస్పరవిరోధము నాకు చూడక మేలనంగరాదు = మేలనితోచదు రెండుపక్షములకుఁ ద్రియము = ఇష్టమును హితంబును = అనుకూలతను ఆత్మక = హృదయమున కోరుకొనికొనుట = కోరుకుట్టవారిని ఆడిగిచూడు

తా॥ మించక జెప్పించినట్లు ఎలగుతులైన మిరెండు తెగలవారును గలహించుట మేలు నేయునని నేనుదలంపను రెండుపక్షములవారికి నిష్ఠమును, అనుకూలతయుం గోరువారిని నీ వె యడిగి చూడుము అనిపలికి శంజయిండు కొలువు నెల్లనుబాగుగఁగఁచి

మ॥ మ్రొక్కెద వాసుదేవునకు • మోడ్చెదజేతులు సవ్యసాచికిం।

దక్కటి మిత్ర బాందవ హి • త ప్రయ మంత్రి వయస్యకొటికిం।

సుక్కుచు విన్నవించెద న • సూయుదగ్గ యనుజ్ఞ చేయుండే।

యిక్కరుణాకరుం శరణ • మేరె వెడదెదఁ గ్రోధశాంతిక॥

టీ॥ వాసుదేవునకు = కృష్ణు ఓ మ్రొక్కెదక సవ్యసాచికి = ఆర్జునునకు ను మోడ్చెద జేతులు = చెయలుచెప్పి మ్రొక్కెదను తక్కుటి = మిగిలి మిత్రశాంతివ హిత త్రియమంత్రి వయస్యకొటికి = స్నేహితులు మట్టులు నాపులు పంపించు సేవకు గు వారికివి సుక్కుచు విన్నవించెదక = చింతిల్లుచు మనవిసేపుచెవను అసూయలు ద క్కి = విరోధములుమా అనుజ్ఞ నెఱుంగడి = అనుమతయిత్తునక గ్రోధశాంతిక = కోపముదీటుటకై ఇక్కరుణాకరుం = ఈదయాళుని ఏను ఇచ్చె శరణమువేడదక = ప్రార్థించుచున్నాడను

తా॥ శ్రీకృష్ణునకు మ్రొక్కుచున్నాడను, ఆర్జునునకు జేతులుమోడ్చెదను మిత్రులు చుట్టములు హితముగోరువారు పంతులు మొదలగువారికెల్ల నడచువతో మనివిచేసికొనెదను

మీరందఱును మనంబు విరోధముడిగి హితముచెప్పవలయును కోపముమానుమని దయాశీల
దగు నీధర్మజని శాసనము వ్రాసెనుమహావీరుడు

బ॥ అనుచుం బ్రహ్మచారిత్వకంబుగాఁ బాండవాగ్రజు వదనంబునం జూడ్కినిలి
పఁచెవా యుగమింపబలెస్స యిమ్మెయికిం గురుపితామహుండును సంతస్థి నా
రసికచుమతందైన తెఱంగు సర్వలొకసమ్యతంబగు విధంబనిన విని ధర్మనందనుండు
సంజయచుట్టయె

బ॥ అనుచుక ప్రకాశ పూర్వకంబుగాఁ = మొక్కుచు పాండవాగ్రజు వదనం
బుగాఁ = మృజులిమోము మూర్ఖులని = మాపు నిలప చేవా ఉపగమించుట =
చల్లకంబు లెన్న = పాగు ఎమ్మెయి క్ = ఇట్లుచేయుటచే కరుపితామహుండును =
భీష్మకృష్ణుల యెల్ల = సంతోషించుచు ఆత్మనికనుమతందైన తెఱంగు = ఆత్మని కీష్టము
గుంబుల లోక సమ్యతంబు విధంబు = లోకములకెల్ల కీష్టమై విదము అనినక
విద్య దక్షిణంబుల = దక్షిణాదు సంజయచ ట్టయెక

దా॥ అనిపలుచు మొక్కుచున్నవాడై దర్శజని మోముంబుచి, చేవా! కోపము
ద, చల్లకము ఇటునెయిటవెని సేష్మంబు మిక్కిలి సంతోషించుచు భీష్మకృష్ణుల సంతో
షించు లోక మంతయు సంతోషించుటతో దుష్టు అనంగా విని ధర్మజుండుసంజయన కి
ట్టయెను.

ఉ॥ నెయ్యముదప్ప నొండుకటి * చెవిసోకెనె నాదుముగలం
దియ్యెడ సుజయూ యినికి * నిమ్మెయి నులెగెడు మాకు వారితోక
గయ్యముద, మనిగ తగు * కార్యము గాదొకొ పోరితంబు లే

కయ్యమునెర్పొద్ది నెడక * గైనిను నొల్లక యెండుసేయునె॥

టీ॥ సంజయా! ఇయ్యెక ఎచ్చట నాకపల్కలక = నామాటుయందు నెయ్య
ముదప్పనొంకటి = న్నేహముగాక మఱెద్దియేనియు నీచెవిసోకెనే = నీవు వింటివా?
అనిక యధమునకై ఎమ్మెయి = ఇంతగా ఉల్కెడు = భయపడెదవు వారితోక క
య్యముద = కుహమునుమాని మన్ని = బీజించుట మాకుక తగు కార్యముగాదొ
కొ = తగుకార్యముగాదా? పెడకైనను = కెట్టివాడైనయు పోరితంబులేకయ్యెడు సర్పసి
ద్ధిక = కలతలేక కలిగెడు ధనప్రాప్తి విల్ల = ఇట్టపడక ఒండుసేయునే = వీటువిధము
గ వర్తించునా?

తా॥ ఓసంజయా! ఇప్పుడు నేనాడినమూలలలో న్నేహమాతప్ప మఱెద్దియేనియు నీవు
వింటివా? యధమును దలచితిలచి యిట్లే భీతివైదవు వారితోక బోరాటములేక యొద్దిక
గాబీజించుట మాకుక దగదా? కెట్టివాడైనను జగడములేకయె కలిగెడు ధనలాభమునుమాని
వీటు విధముగక జేయఁ దలంచునా?

క॥ జనులకు నెల్లను బధ్యము | లనంగా ధర్మానుగతము, లనంగాబాగడం!
జనుపనులుసేయు భీమా | ర్జునులే దుష్కర్మమునకు * రోయనివారల్॥

టీ॥ జనులకన్యైస పృథ్వీలవంగా = ఇట్లుముతైర వంగా భర్తానుగతములనం
గా = న్యాయమార్గముననుసరించి వివాహం పొందజనుపనులు = పొగడదగినకార్య
ముల చెయుభీషాష్టమలే = సేయ ట్ట భీషం ను నర్జునుడనా ? యపక్వర్కమునక =
పాపకార్యమునకు రోయినవారల = తనహృదయజననారు

తా॥ జనుల్ల నిష్టమైరవియు, భర్తగాన్త్రు న్మృతముతైరవియు నగు కార్యములను
జేయు భీషాష్టమ పాప కార్యముల జేయయవలెనా ?

క॥ మదినుఖముగొరి నెమరి బొడవలగల కార్యములకు నుత్సాహముసే!
యును రొప్పని తృప్తంబడి | చదురెమియు లెనయట్టి + జను లాతురుతై॥

ట॥ అపూర్వముగి = అని చూచుచుండ దగ్గర్కొన్తైరెమియులేని యట్టి
జులు = నేర్పేపాక్షిణ్యంబుజనులు ౨౪తై = బాధింపఁజేసినవారై మదిన్ సుఖముగొ
రి చు ఖవాదవంల కార్యములకు = మి ఖలుగిలుగంజలపరులకు ఉత్సాహముసేయు
వారు = పూరుదురు

తా॥ పేగానచే వీడించ బంపిం రై నెర్పితైనవారకు జనులుమాత్రము సుఖము నపే
క్షించినవారై, గు ఖముంకంపింపం ద కార్యములంజూచుదురు

గీ॥ యోగ్యోష్ఠ దగిలి య చిరంబు కొలదిమై |

నడుచుచుండువారు య బెడఁదుములకు |

నంతసొత్తురెట్లు + సంతాపకారుల |

కాక పెనుకుంబు ను య ఖంబు లగునె॥

ప॥ భోగంబులు వలదాయని తలంతురెసె

టీ॥ యోగ్యోష్ఠ దగిలి = న్యాయమగునాకచులిగి ఉచిభింబుకొలదిమై = త?
నంతమేరక నడుచుచుండువారు = అనులకు = ఉపద్రవమగువారు అంతసొత్తురె
ట్లు = త్వరపరులగురా పెనుకుంబు = జడము సంతాపకారుల కా = మ ఖమును?
లిగించునవికా సుఖంబులగునె = మెనుసేయునా?

తా॥ న్యాయమగు నాకచులిగి ప్రముత్యక నడచుచుండువా రుపద్రవమును గలి
గించుపనులకుం బూచుదురా కేవలములు మి ఖముని గలిగించునవికాక మేలుచు జేయునా?
భోగము లనుభవంప నక్కఱలేదా యని అనుచు నెల

గీ॥ వస్త్ర మాల్కాను లేపనా య వసరములను |

జతురతూర్వత్రయంబుల య సమయములను |

నేము వెలిగాంగ మాతండ్రి యిచ్చు నెట్లు |

పుత్రులన పట్టి మమ్మేల య పోవదొగ్గచు॥

టీ॥ వస్త్రమాల్కాను లేపనావసరములను = వస్త్రములుపుష్పములు మేనిపూతలు మొ
దలగునవి భరించునవియములయందును చతురతూర్వత్రయంబుల సమయములను = నేర్పుతో
డ మూండుకాలములయందును వాద్యముమ్రోగునపుడును మాతండ్రి = భృతరాష్ట్రండు ఏ

మువెలిగాఁగ = మేములేమే పుత్రులకపట్ట = పుత్రులనేచేరఁదీసి ఇచ్చునట్లు = ఎ
చ్చునా? మమ్ముకొ పు పోవఁద్రోయక = వెడలఁదొలును

తా|| వస్త్రములు భూషణములు పుష్పము గంధపు పూతలు భరించుకపుడును మంగళకర
మగు వాద్యములు కూడ వేళుచు మ్రోగునపుడును మా అంధులగు దృతరాష్ట్రుండు మ
మ్ముపేషించి పుత్రులకుమాత్రమే యచర్చిపెట్టునా? మమ్ముదేశమునై విడిచిపెట్టునా?

వ|| వినును నొకమాటచెప్పెద సమచిత్తుండవై వినుమని యిట్లనియె

టీ|| అయినను ఒకమాటచెప్పెదక సమచిత్తుండవై = ఉభయలయందును సమబు
ద్ధిగలిగి వినుమని ఇట్లనియె

తా|| ఆట్లకండుసేసినను నేనొకమాటచెప్పెదను మాయభయలయందును సమబుద్ధిగ
లిగి వినుమనియిట్లనియె

క|| తాచైన నపుడు వక్రుం | డై నీతిపరులు విడచె • నక్కట పతిమ |

మైనును జక్కని తెరువున | యానినడువుండనుచుని వుడు, బుద్ధులుసప్పెక్||

టీ|| పతి = రాజు తానైక = తానుగూడ వక్రుండై = తప్పుత్రోవంబయి
నీతిపథంబుక = న్యాయమార్గమును విడిచెకొ ఆక్కట = ఆయ్యయో! ఎపుడు మమైగ
నక పూరి చక్కనితెరువునక = మంగమార్గమున నడువుడనుచుక = నడువుండని యి
ద్దులుసప్పెక్

తా|| దుర్యోధనాదులు నూర్లులై మమ్మవమానపఱచునప్పడు దృతరాష్ట్రుండు దా
నైన నడ్డపడక వారి తప్పుమార్గమునె యాత్రయించెచుకగా! ఇప్పుడు మమ్ముచూత్రము
సరియగు త్రోవన నడవుంని బుద్ధులచెప్పచున్నాడగు

క|| ఎదిరిరి దయయట్టులకా | మదిదలఁచించి హాసంగు గాక • మాకుంగుడుమిం |

డిడెమిరు వ్రక్క గొనులని | మదిదలఁచి మినునుపొంగుచక్కంబనునే ||

వ|| అనిచూపిచెప్పి వెండయు

టీ|| ఎదిరిరి = ఎదిరినారు కలలయమునక = ముకతలల మదికొ తలల
చినకొ పొసగుగాక = హింసనుగూర్చి అంధులగు మినునుపొంగుచక్కంబనునే
ఇది వ్రక్క = అంధుల కొనుదైన చియలక = స్వేచ్ఛవహాసపు సను
వనసుపొంగు = మినునుపొంగి చక్కనియ = సుపంనా!

తా|| ఎదిరివారినిం గాదు ముకతలలె తలలచునొద్దిగలు నుగాని, మాను
నిండుకుడుమచ్చి మీగు మీగును గొనుడని శేప్పవెంబులవో మినునుపొంగు స
ఖ్యము గూడునా? అది పొడిచిపనికి ఎచ్చుట

ఉ|| సంపద దక్కియండంగ న • శక్తులనం జను మమ్ము బిల్చి పూ |

జింప నతండు బెలె పతి • సెప్పెడువారలబుద్ధి నాడు మ |

న్నింపఁడె యింక నేలయగు • నీ వడియాసలవచ్చి రిత్త గా |

రింపకు మాను మాతనిచ • రిత్తము నీకును మాకు వింతయే ||

టీ॥ సంపదదక్ష్మిణ్యుండగఁ = నాగ్యమశేయన్నపుడు ఆశక్తలనంజన=శక్తిహీనుల మనుటకుండగన మమ్మక పిల్చి పూరింపఁ = అవరించుటకు అతం ప జేలి = వెట్టివాడఁ? పతి = రాజు చెప్పెనువారల యిట్టిక = దగ్గరనుండి యెవరెవరేమిచెప్పినను నాఁడు = బాదమప్పుడు మన్నింపఁ = ఎఱేదా? ఎంకక వలయుగఁ = అతం డెట్లుఁజూచింపుచు నీవు అఱియాడఁక = వ్యర్థమగు నాశతో వచ్చి రిత్రగారింపకు = వ్యర్థమగు ఎవలకు అనివరిత్రమక = అయ్యియూతనినత్ర నీకుచు మాకుక వింతయే = గ్రొత్తపయమా?

తా॥ సంపదేహోటబువెత కన్నులచుని వెప్పందోయన్న మమ్మక విలిపించియేని కారించుట కాశక్తలవెట్టివాడమగాఁ ను బాదనూడిననాఁడు అనెంచుకుండి యెవరెవరేమిచెప్పెను నెన్నవారలగద? ఇప్పుడు చుగ్గమునకు వచ్చెనా! ఒద్దికయగునని నీవు వ్యర్థమగు నాకుచు బూని వచ్చెతిగా నంజయా! వ్యర్థమగు మమ్మేల చీడించెదవు ఆరాజుయెక్క న్వభావము నీకుచు మాకుచు గ్రొత్తదిగా దుగదా!

క॥ తగుమాట లాంబికేయుం । డగుననికైకొనునె యెన్నఁ , డైనను గొడుకు॥

స్మగఁటిమి గలఁడనియెడును మ్మికఁ జూచుచునుండు విషముఁబ్రుంగినయేని॥

టీ॥ అంబికేయుండు = భృతరాష్ట్రుండు ఎన్నఁడైనను తగుమాటలు = మంచిమాటలు అగునని మంచిదని క్రొనునె = అంగీరించునా! కొడుకుక మగఁటిమిగలఁడని యెడు నమ్మికక = నమ్మికతో ఎవముబ్రుంగినను చూచుచుండుక

తా॥ భృతరాష్ట్రుండు భీష్మఁడు మొదలగు పెద్దలు చెప్పెడు మంచిమాటల నెన్నఁడైనను గ్రహించెనా? తనకొడుకు మొగఁగఁడని నమ్మికతో వాఁడు విషమును బ్రుంగినను జేటురాదని యూరక చూచుచుండుచు

క॥ జూదవునిరి యాసరడం । గాదని విరుదుండు నెప్పఁ , గా నప్పడు క॥

ద్దాదుల కురుకులువని పతి । యాదరణమునె యకున్న , నంతన లీటుక॥

టీ॥ జూదపునె = జూదమునెడ గల కురుకులద ఆసరపడిగాదని = కొంఁగూడదని విరుదుండు నెప్పఁగాక = విరుగునెప్పఁచున్న ఎప్పడు ఎ = రాజు కర్ణాదుల పలుకులువని = కర్ణుండు మొదలగువారి మాటలని ఆదరణముచేయుకున్నక = గౌరవింపకుండినచూ అంతన లీటుక = అప్పుడె విరోధ మదఁగియుండును

తా॥ బాదనూడి సంవారింబునా వ్రును యోగ్యుండుగాదని ఒద్దికుంతుడగు విరుదుండు నెప్పఁచున్నను స్వతరాష్ట్రుండు బృహదులవారి మాటలనువని యంగీకరించెనుగాదా! అట్లు నేయవన్నచో విరోధమే పుట్టయిండు

క॥ దృతరాష్ట్రుం డిటమీ దను । సుతులు శకునియును సూతఁసూనుండునునే॥

గతి నడిపించిరి వారల! మతిమ యనుష్ఠించుగాకఁమరలంబడునే॥

టీ॥ భృతరాష్ట్రుండు ఇటమీదను సుతులును = కొడుకులును శకునియును సూతసూనుండును = కర్ణుండును ఏతి నడిపించిరి ఎట్లునడుపుదురో వారలమతిమ = వారి యిష్టముచూపుననే అనుష్ఠించుగాక = చేయునుగాని మరలంబడునే = విరోధించునా?

తా॥ ఇకమీదనైనను భృతరాష్ట్రగౌడు కొడుకులును శకునియుఁ గట్టుఁడును నెచ్చున మాటలువిని యట్లే చెయునుగాని స్వతంత్రుడై యుక్తాయుక్తములు యోచించునా ? కల్ల!

క॥ కార్యము తెఱంగిట్టిది నీ । వార్యవరి తమునకుఁ జొచ్చి , యాడెదు నికా!

— దుర్యోధనునవి నయ మని । వార్య , ఏ దెలుఁగరామి , వలనో వెడఁగో॥

టీ॥ కార్యము తెలుగు = కార్యము , ౨౨ ఎట్టిది నీవు అర్థ వరితమునకు = యోగ్యుని పోయెను మార్గము ననుసరిం . ఆడెను = పల్కెదపు నీకు ఆనుభవమునవి నయము = ఆ దుర్యోధనుని యొక్క పొగరు పొతుఁగదము ఆ వార్యుని = తొలఁగింపరాని దని యెఱుఁగరామియనో = తెలుసుకకపాత్రబడెతనా వెఁడ = ఎట్టి నమో!

తా॥ కార్యముయొక్క స్త్రీ యిట్టిది నీవు యో , వారు చర్చించు విదము విరుస రించి న్యాయముగా మాటలాంచున్నా , అనుభవము పొ గుపొందునముచు వొంగిం ప నెవ్వరింకా న్యాయముగానని తెలియ పోవుటచేతనా , ఎట్టి ముఁదెనా న ట్లు పెట్టెదపు

క॥ చక్రధరు లెక్కగొఁడు ప । రాక్రమనధ యగ్నుచునకు , రాధేయ భుజా!

ఎక్రమ మెదురుగఁగొని చి । ర్వుప్రపంచేసకొనువాడు , రాజ్యం బెల్లె॥

టీ॥ వఁడు చక్రధరు = శ్రీకృష్ణుని రా లెక్కగొ ఁడు = కృష్ణునిం గులుపరి న్నాఁడు పరాక్రమ ధి = దివ్యమునకు నెవగు జ్ఞు లా రాధేయభుజాశ్రు మెర రుగ = కన్య యొక్క భుజబిందువుగా కో , చక్రిం బెల్ల సింహ మెఱుఁగిం = లోపము లేకఁబెంపిం

తా॥ అనుభవమును శ్రీకృష్ణుని యిం నన్నెఁచునాట చ వి న డై , పరాక్రమ పుండుగొన్లు కం గు ము నయ కో , పుండుగొన్లు కం డె గొనఁదలం యున్నఁ లు ము గొన్లు రా నాతినితో నీట యె

వా॥ అనివతికి వె గొనుక వొడగ , ఎట్టియు టిందె

తా॥ చాపాచార్యుఁడు బీచ్ఛుడుం గృపు డు న , స్వరాయం గ, క్షుడక!

) మానవ్రేస్తు డు వారు నన్నెఱుగరె = ము కయ్యంబు లా!

శాపాశంబులుచెట్టి లావెఱుఁగమిం , జావెండి మాన్కొండు రిం!

- తే ప్రోతమ్మం గొప్పజన్మఫలయం , దీహతులం జేయవె॥

ట॥ చాపాచార్యు = బ్రోతు డును బీచ్ఛుండు = గృపుండు అన్వతామ యుక్ కట్టుఁడిక సావన్రేస్తుండు = రాధోత్తమంబును వారు = తాము కయ్యంబులు = యుద్ధములు మున్నెఱుఁగె = పూర్వమెఱుఁగెరా? కాన్లు = నిలువనేరక పరుంకె తేదా? ఆశాపాశంబులుచెట్టి = ఆశచే బడింపఁబడినవారై లావెఱుఁగమిం = ఎలా ఎలము లు తెలియకపోవుటవె వావేండి = చచ్చుటకు సిద్ధపడియే మార్కొందురు = ఎదిరింతురు ఇంతేపా = ఈపాటియేనుమా! తమ్మంక కపిధ్వజప్రభల = హనుమంతునిగల యగ్నులు పె క్కెమొయొక్క తపతశులే అంధీహతులంజేయవే = గ్రుడ్డివారింజేయవా?

తా॥ క్రోణభీష్మ స్పృహచార్యోక్తాను ౨౨ గర్భ మను రాజోత్తముడగు మర్యో
ధరుడను మనయర్జును యుద్ధమును మున్నెఱుఁగెరా? నిలువనేరక పటుంగైత్రవేదా? రా
జ్యమందలి యాశచేమర్యోధనుడగు వానిమిశ్రులుచు, కూడకైవానిసాశించియుండుటచే క్రో
ణాదులుచు దమయొక్కయు నెదిరియొక్కయు ఎలామనులనెఱుంగక చచ్చుటకేసియు సిద్ధ
పడి యర్జును నెదిరింతురుగాని వారిరథముదలి (నాచమంబునిగల) యెక్కిపుకాంతులు వారి
సంజఞను గ్రడ్డివారినిజేయలేదా?

క॥ మును మమ్ముఁబొగడి పదపడి యని వారలగెలుచుటదిది ♦ యనిపొత్తుగఁగె॥

ప్రియమాటకు నేనొడఁబడ । విను సంజయ పక్షపాత ♦ వృత్తి విడువుమి॥

టీ॥ మును = ముంగ మమ్ము పొగడి పదపడి = పిమ్మట అనిక = యుద్ధము
న వారలక గెలుచుట అదియని = అసాధ్యమని పొత్తు చెప్పినమాటకు = సమ
ముఁజెప్పినందుకు నేను ఒడఁపడక = సమ్మతంపకు ఎను సంజయ! పక్షపాతవృత్తి
- ౨ ప్రక్కవాడవుగానుండట విడుపుమి!

తా॥ ముందు మామనుచుబొగడి పిమ్మట వారినిగొనియాడి, వారినిగెలుచుట మీ
కసాధ్యమని పొదుపుగాఁజెప్పితివి అమటకునెను మమ్ములపనుసంజయా! నీవుపక్షపాతపు
మాటలాడక ము

స్వగ్ధర॥ గాంధీవజ్ర్యోరవం ము ♦ తగలుమయి పెంపం ♦ గ్రమ్మిచక్షభిము బాహు॥

దండం బేపారి శుంభ ♦ ద్దవ జలయుచు రౌ ♦ ద్రంబుగాఁ దొఁచినకవె॥

దండద్వంద్వంబు మూర్ఖం ♦ దఱమి కపలు మా ♦ ద్యద్గతిం దాఁచెంజు॥

కుండంబోకుండఁ గౌర ♦ వ్యులకు వశమే వి ♦ ట్టుల్లి మూర్ఖిల్ల కుండక॥

వ॥ కావున

టీ॥ గాంధీవజ్ర్యోరవం = గాంధీవము వింతనారియొక్క భ్యుతి త్రుటమయి = ము
మ్మరమై పెలుచక = విగ్రరగా గ్రమ్మినక = వ్యాపించగా భీమువాహవంబు = భి
మునియొక్క భుజమనుదండము ఏపారి = రిజ్జంఛించు తున్నదడలపుచు = భిరమగు
దచే నొరుచు రాద్రంబుగాఁజొరచినక = రాద్రంబుమిపుట్టు ట్లు కనఁపడగా వేదండ
ద్వంద్వంబు మాడ్కి = ఏనుంగుంజంటవలె తఱిమి = మైని కవలు = నకుంహదేవులు
• మాద్యద్గతిక = అల్పమసేయక తాంకిక = మైంపరగా వాసుంక = వావకుంటకు
ను పోకుండక = యుద్ధధూమిదిది పలుగైత్రుండుటకు విట్టుల్లి = మిక్కిలిభయపడి
మూర్ఖిల్లకుండక = మూర్ఖప్రాండకుం టకు కౌరవ్యులక = చశమే = శక్యమా!

తా॥ అర్జునునిచేరియందలి గాంధీవగునుపింటి నరియొక్క గంబిరమగు భ్యుచు దట్టమై
చెవురుపట్టునట్లు వ్యాపించుపురుగుభీమనేనునియొక్క భుజమనుదండము విచ్చలవిడిగా గద
నుగొని నురుమాడుచు రాద్రంబుమంత్రిక్కుచు నగుపడినపురుగు, మదిం నయేనుంగుంబం
టవలె నకులసహదేవు లలక్ష్యముగా మీఁదికుటికెనపురుగు వావకుంటుటకు, యుద్ధరంగము
నువదలి పరుగైత్రకుండుటకును, బడిన మూర్ఖపోకుంటుటకును, కౌరవులకు సాధ్యమా! కా
దు గావున

చ॥ రణముల వారలం గెలువ * రాదనుపల్కు- అటుండనిమ్ము స॥
 ద్దగుండపు నీవు వచ్చితి ప్ర * కోపశమంబుగఁ బలి- తింక సై॥
 రణ తగఁ జేయువారము ప , రాభవమొందియు మున్నువారి ధు॥
 ద్దగుములునైచు టీవు నొక * కొంతయెటుంగుదు వింతయేటికి॥

టీ॥ రణములక = యుద్ధములందు వారలక గెలువరాదనుపల్కు అటుండనిమ్ము
 సద్దగుండపునీవు = బుద్ధిమంతుడవగునీవు వచ్చితి = వచ్చితివి ప్రకోపశమంబుగక =
 కోపముదీటునట్లు పల్కితి = మాటలాడితివి ఇంకక నైరణతగఁజేయువారము = కోప
 ముడియందుము మున్ను పరాభవమొందియు = అవమానపడియు వారిదుగ్ధములునైచ
 చుట = వారిదుగ్ధగుణములను సహించుట ఈవుక = నీవు కూడ ఒకకొంతయెటుంగుదు
 = కొంతయెటుంగియున్నావు ఇంతయేటికిక

తా॥ యుద్ధమునం గౌరవులగెలువ సాధ్యముగాదనుమాటను విధువుము బుద్ధిమంతుడ
 చగు నీవు వచ్చి మాకోపముదీటునట్లు మాటలాడితివిగావున నిటై నోర్చియుందుము మున్ను వా
 రిచే నవమానపడియుండుము వారిదౌర్జన్యము మేమి నోర్చియుండుట నీవు కూడఁజేసి యున్నా
 వుగదా? అది మాత్రముగాదు

ఉ॥ ఇంకను నట్లకా తలఁపు * మొమకేడునకుం దొడంగ మా॥
 శంకలు దక్కుమయ్యకువి * చారము గల్గినయేని బాంధవం॥
 బంకురమెత్త మావలన * నక్కటకం బొలయంగ మమ్ము నే॥
 వంకకుఁ గొవనీక గరు * వంబు జగంబు ప్రశంస సేయఁగ॥

టీ॥ ఇంకను అట్లకా = అటువలెనే అలఁపుము ఏమ ఒకకేడునకుం తొడంగ
 మా = పూనము ఆశంకలుదక్కుము = అశంకలునులువిడపుము అయ్యకు = తండ్రియగు
 దృతరష్ట్రునకు విచారముగల్గినయేనిక = చింతగలిగియున్న యెడల బాంధవంబుంకురమొ
 త్తక = చుట్టటికమువృద్ధియగునట్లును మావలనక = మాయందు అక్కటికంబొలయంగక
 = దయపుట్టునట్లును మమ్ముక = ఏవంకకుఁబోవనీక = ఏయితరమార్గములయందును ప్రశం
 సనీయక గరువంబు = పొరుషము జగంబుప్రశంససేయఁగక = లోకముపొగడునట్లు

తా॥ ఇక నట్లేయొర్చి యుండుమని తలంపుము! అపకార మేమాత్రమునుజేయుటకు
 బూనము ఆవిషయమై నీవు శంకలొనప నక్కటలేదు ఆట్టిచింత మాయయ్యెయొక్క మనస్సున
 నుండినయెడల, చుట్టటికమగ్గులనుగునట్లును, మామైదియమెండగునట్లును, మమ్ము మఱియితర
 మార్గములయందు వర్తింపనీయకుండునట్లును లోకమంతయుఁ జెప్పును గొనియాడునట్లును

క॥ రండుని పలువఁబనిచి పా॥ లిండ్ని కొనుకులకుఁ జెప్పి * యింద్రప్రస్థం॥

హండ్డెను వేటొకపట్టణం॥ ముండ్డెను మాకిచ్చి యనుచు * టుచితముగాదే॥

టీ॥ రండుని పిలువఁబనిచి = పిలువనంపి వాలిండ్ని = పాండవుల భాగమొసంగఁ
 డని కొనుకులకుఁ జెప్పి ఇంద్రప్రస్థంబొండ్డెను = ఇంద్రప్రస్థమునుపురమేని వేటొకపట్టణ
 మొండ్డెను = మఱియొకపట్టణమేనియు మాకిచ్చి అనుచుట = పంపుట ఉచితముగాదే
 అగదా!

తా॥ మ మ్మం విలుపించి, మాపాలుపంజరమున కొడుగులకుఁ జెప్పి యు ద్రాక్షపు
రిమేని చుటి యేపట్టాపేనియు నిచ్చి తృప్తిచేసె మమంబంపుట న్యాయముకాదా॥

ఉ॥ నావిని సంజయుండు నర • నాధుని కిట్లును నెట్టితప్పులం॥

బోవఁగఁ దోచి తాలిమియ • పూనుదు గావున నన్నిమాటలి॥

ట్టివునినంగ నాడియును • నేఁ దనివావక విన్నవించెద॥

న్నీవిభవం బహింసయు న • నింద్యచరిత్రముగాకయల్పమే॥

టీ॥ నాఁ = అనఁగా విని సంజయుండు నరనాధునకుఁ = ధర్మరాజునకు యి
ట్లునుఁ = ఇట్లు పలికెను ఎట్టి తప్పులునా పోవఁగఁదోచి తాలిమియపూనుదుగావునఁ =
పీర్చునేధరించు నాఁగవుగావున ఇట్లు ఇన్నిమాటలు ఈపునినంగఁ = నీవువినునట్లు ఆడి
యును = మాటలాడియు నేఁ తనివావక = తృప్తిపొందక విన్నవించెదఁ = ఇంకను
మనవిసేకొనెదను నీవిభవంబుఁ = నీయైశ్వర్యమును అహింసయుఁ = జంతువులనుజం
పకుండుటయు ఆనింద్యచరిత్రముగాక = యోగ్యమగు నరవడిగాక అల్పమే = సామా
న్యమా

తా॥ అరి ధర్మజుండువలెఁగావిని సంజయుం డాతని కిట్లనియె ఎంతటి నేరముతైన
ను తమించి యొర్పునే వహించునాఁడవుగావున రెండుట నిన్నిమాటలాడియుఁ దృప్తిచెం
దక యింకనుగొంత పలికెదను నీసంపదయు, నీవు నీవహింస నేయకుండుటయు యోచిం
పఁగా మిక్కిలి యోగ్యమగు నడవడియగుంగాని సామాన్యమైనది గాదుసమా॥

క॥ పాలీక కౌరవులు దు॥ శ్రీలతా శౌడఁ దలంచెనిరెనిక • జెప్పెద రుధిరా॥

భీలాన్నముకంటెను గడు॥ మెలగు భిక్షాన్న మైన • మీనడవడికిఁ॥

వ॥ అదియెట్లంటెని

టీ॥ కౌరవులు పాలీక = భాగముయ్యక దుశ్శీలతఁ = చెడునడవడిచే చెడఁ
దలంచెనిరెనిక = వెనుకుకుం దలంచును చెప్పెదఁ రుధిరాభీలాన్నముకంటె = రక్తము
తోఁ గూడినదియగు భయంకరమగు నన్నముకంటె భిక్షాన్నమైనఁ = తిరిమిముగాఁ గొ
న్నయన్నము మీనడవడికి కరుమెలగుఁ

తా॥ కౌరవులు మిథ్యాగమనియ్యక దుర్జనులై చెడఁదలంచినను, రక్తముతోఁగూడి భ
యంకరమగుండు(యధముచేఁగొన్న)నన్నము కంటె నాలుగుచోట్ల భిక్షగాఁ దెచ్చికొన్నయ
న్నముందినటు మీనడవడికి మిక్కిలియనుకూలమని తలంచెదను ఎట్లనిన

నీ॥ రాజసూయ మహాధ్వ • రంబట్లునలిపి నద్విజులకు సురలకుం • దృష్టిజేసి॥

శాంతియు దాంతియు • సకలలోకంబులు వొగడంగబ్రతికన • పుణ్యమూర్తి॥

ఎట్టి నీచరితంబు • హింసాకళంకిత మగుటెంత యొప్పెడు•నదియొక గాక॥

దుర్జయవృత్తి దుఃస్వభావతంబు వృట్టించి యంతలు చేసిన•యట్టివారి॥

గీ॥ నేల గర్వంబు చెల్లంగ • నిచ్చిజగము॥ చేతఁ దిట్టులువడునట్లుచేసి పోయి॥

తేల యడవులనమ్మి•నిడుముగుడిచి తేల తాల్మియెధనముగా • నింతవడితి॥

1. రాజసూయ మహాభ్యర్చము = రాజసూయమను గొడ్డయజ్ఞము లట్లుసలిసి = అంత
తలెన్నెనది ఉద్విగపర్వము - యోగ్యులగు బ్రాహ్మణులకును సురలకుక = దేవతల
కు తృప్తి జెసి నాంతియక = జ్ఞానేంద్రియములగుచుటయు దాంతియక = కర్మేం
ద్రీయములగుచుటయు సకలలోకములుక పొగడంక = పొగడుకట్లు ప్రతికితి పు
ణ్యోహార్తి = పుణ్యోత్సాహపు ఇట్టినిగులతంబు = ఇంతటివాడగు ననంత అహింసాక
ళంతచుకట = అహింసయను సతమమెత సర్వలమైయుండట ఎతయొప్పెగుక = ఎంత
వాగ్చిన్నది అదియంగాక = అదిమాత్రముగాక కర్మయవృత్తి = అన్యాయముగా
యన్యాయమువృత్తినిచి = కష్టమగు పదమునాడి అంతయచేసి యిట్టివారిక ఏ! కర్మంబు
మెల్లం ని = పొరుషముసానిచ్చి జ ముదేతక అట్టుయవపనట్లుచేసి పోయితివి ఏ!
ఉత్పల = ఉత్పలయను కష్టమై ఇగుముగుడిచితి = కష్టము లనుభవించితివి ఏ
ల? తాత్పర్యమిదిగాక = బిడ్డలనుముగాకల? ఇంతవదితి = ఇన్నికష్టమునునుభవించి
నాడవు

తా|| రాజసూయమను గొడ్డయజ్ఞముచుజెసి యోగ్యులగు బ్రాహ్మణులను కేతలను
గొడ్డున్నచివెసి మనస్సుమెదిలగు జ్ఞానేంద్రియ చులెముదలగు కర్మేంద్రియమును చులె
యించి ఒనులందఱును బోగనట్లు ప్రతికితపుత్రాత్మకపు అంతటివాడవగు నీనడవడి య
హింసయను సతమమగుచుచే నిర్లలమై వెలుగుచున్నది ఇదిమాత్రముగా అన్యాయ
యవగు యాముచుల్పించి యంతకిగుననన రిగెమ్మది రాజ్యమేలనిచ్చి లోకముచే ది
ట్టునుపడునట్లుచేసి యే పోయితివి? అపు యంతకష్టము లేపడితివి? పదరక యొక్కి
యందు యొన్నికష్టములయనుభవించితివి?

క|| తుదించొయిక్రూరకర్మా | స్పదమగుతెఱంగునకుదొడంగి | బంధులగురులక |

వెను వధియించు సౌఖ్యం | బచియేటికి వార్యనింద్య | మస్తిర మరయక ||

అ|| అది = కడపట పోయి క్రూరకర్మస్పదమగుతెఱంగునకు = క్రూరమగు
కార్యమునకు నెవగువిడువనకు అంక = పూరి బంధులక గురులక వెదకి వధియిం
చునామయి = చంపుటమె గలుగునట్లును చది పటికె = ఎందుకు ఆరయక ఆర్య
నింద్యము = కెడ్డుపె నిందించు ఎడనవియు ఆశ్చర్యము

అ|| అట్టుతుదవ చిక్కిలి క్రూరమగు కార్యమునకు నె నగుచొప్పునకుం బూని చుట్టు
ములను గురువులను నింద్యతో వెదకివెదకి చంపుటచే గలుగునట్టిసౌఖ్యము నేలయొందిదెద
వు? అట్టిసౌఖ్యము నాన్వితముగాను, దానినిం బెద్దయమెచ్చుటయులేదు

గీ|| అల్పలకు మ్రింగఁ జేందైన | హోలహలము |

ఫంగిం బొంగె ను కోపంబు | మ్రింగికొనఁగ |

చిలగళు నెన్ని యెన్నఁగఁ | బోలు నట్టి |

నీవు సాలినఁ గాకేల | నెగడుఁ బేరు ||

టీ|| అల్పలకు = సామాన్యులకు మ్రింగక చేంద్రవహలహలముభంగి = చేంద్ర
ద్రవ హోలహలముకల పొలగళునెన్నికోపంబు మ్రింగికొనఁగ = పొంగుచున్నకోపము నణచి

కొనుటకు నీలగళునెన్ని = శివునిదెప్పి ఎన్నంగఁబోలునట్టిసేపు = వెంటనే చెప్పదగియున్న యట్టి పు చాలినఁగాక = కత్తిరిగలిగియుండినఁగాక పెరు = కీర్తి మునఁగఁ = టు వ్యాపించును

తా॥ ఈమూర్త్యుల మ్రొంగ నిలిచి యై గళాహుమువలెఁబొంగుచున్న కోనము న బొందుటకు మ్రొని ముప్పుచెప్పి యె టనే చెప్పంగటకు నిమిత్తనవాడవు అట్లుకాచో నీకు కీర్తిమైలు లగును

చ॥ అనుభుడు బాండురాజున * యాగ్రణి సంజయుమోముఁ బూచి యి॥

ట్లు నదియేల నీవలికినట్టిద ధర్మపు ల్లు యుండి హ॥

ధను లరయంగవచ్చిన న * ధర్మములై చెడుఁ గొన్ని డిర్కఁ

ర్తనములుగాకతోచి తుది * ధర్మములై చనుఁ గొన్నికర్మముల్.

టీ॥ అనుభుడు = ఆనఁగా బాండురాజుతోయోగ్రణి = ధర్మరాజు సంజయమో ముఁబూచి = స జయముబుచ్చునుగాంచి ట్లును అవియే ? నిపవల ట్టివ=సీచెప్పిన వినుమే ధర్మపు ల్లు గంగి = ధర్మంబులవలెనే తోచి హాథులరయంగవచ్చున్ = పొ యింపవచ్చు నొప్పు ఆధర్మము యిచ్చెలన్ = ఆధర్మములుగాఁగోలు నాంచును కొన్నికర్మముల్ ధర్మ-ర్తనములుగాకతోచి = ధర్మములుగానియట్లుకొంచె తుదికి = కనపట ధర్మములై చనున్ = ధర్మములై యుప్పును

తా॥ అని సంజయుఁ బ వలఁగగా ధర్మజుండాతని మె ముంజూచి యట్లనియెను నీవిం తచెప్పునెల కొ న్నకర్మములు ముచ్చుచున్న ధర్మములవలె దొంచె పిమ్మట విచారించునపు డధర్మములై పరిణమించెనుచున్నవి యిట్లొన్ని యధర్మములవలెఁ గనంపడ కదలట ధర్మములు గనే యేర్పడుచున్నవి

ప॥ కావున నీవు నన్ను యీట దలచితేని నాచేయునది యధర్మంబని నిరూపించి మఱి యీటుము గొపంబువారింపందగున హింసయయోత్తమధర్మంబగు నట్లయిన ను వంశదూషకులును లోకకంటకులు నగు పాపాత్ముల నిరూపులంబుగాఁ జేయుట ధర్మంబు పెద్దచేత విందు చదియట్లుండె సంగ్రామంబు రాజులకు ధర్మంబువుగాదని నీ వచెప్పు మట్లుకాక యిదికర్తవ్యంబని మనల శాసింప వాసుదేవుండుగలండు మనకి వి తర్కంబెటికి నెతండు ధర్మాధర్మవిదులకు గురుండు కార్యకార్యనిరూపకులకు శిక్ష కుండుచితానుచిజ్ఞులకుఁ బ్రదర్శకుం డితవివచునంగాదె యదవృష్టి వోజాంధ కస్పంజయ కేకయ ప్రకృతి ధూపతిక్రమంబు ప్రవేశ స్థానంబునం బ్రవ రిల్లుచున్న యది విశేషించి మాకునితనిమిథియ సమస్తప్ర త్యక్షములకు న కాలంబగుట మాకు ని తవివచనంబు లవశ్యంబు నలంఘనియంబులనిన విని జనార్దనుండు సంజయన కిట్లు నియె

టీ॥ కావునన్ నీవు నన్ను మాంబడలించితేని = నిందింపదలచియున్న యెడల నాచేయునదే = నీచేయునది అధర్మంబని = అగ్రయమని నిరూపించి = నిశ్చయించి మఱి =

స్వదూడు ధృతరాష్ట్ర హవిభు!

పృథ్వీమయైతింగు గొంత యెఱుంగుదుము గదా॥

టీ॥ అది అట్టిద = అట్లేకాదనిది సంహారముక = కూడటయు తునిక = పిచ్చట నెమ్మియుక = అభ్యమును కలుగుట = లులగా! మర్యాదకును ఉన్నదనుట = మదిలించున్నచాడు ధృతరాష్ట్ర హవిభు వ్యాదయ మెఱుంగు = ధృతరాష్ట్ర నియొక్క సంకల్పమునుగూర్చియు కొంతయెఱుంగుముగదా!

తా॥ అదియట్లేకాదనిది ఎట్లకగా వీరిసంగిలిగినచు విచ్చట వీరియం దఱుమాత్రపేరియుం ద్రుచు కారపుకుండులుగగ మర్యాదకుండు మదిమచే మేనుమఱచియన్నచాడు, ధృతరాష్ట్రం డట్టివాడుగాకున్నను, వానికి పశుండులైరించువాడ అదిమనమెఱింగినదేదా!

క॥ ఆరాజు చేయు నెయ్యము | గారవమునఁ జెప్పెదీవు • కడులీవులుగ్గా!

వీరుండమపాలు వడయక నేరుమాటలచు దెలు • నేర్తురె చెపుమా॥

టీ॥ ఆరాజు చేయునెయ్యముక = అన్నతరాష్ట్రం నేయునభ్యయును = లులముగాక = సోమారుట్లు గారవమునక = గౌరవముతో ఈవు చెప్పెను = స్వయంబువు వీరు తమపాలువయక = తమభాగమును బొంది యె నేమిమాటలను = నెప్పులవగాట చే తెలునేర్తురె = యమరా? చెపుమా?

తా॥ ధృతరాష్ట్రం ను నేయఁబోవునభ్యయుయొక్క స్వరూపము మిక్కిలి పెంపుతో వెలసియున్నది చుచున్నావు గదా! ఈ పాండవులు తమభాగమును బొంది యె తియ్యక దుష్టబోవుచురా నపు చెప్పుము

ఉ॥ వీరు పెద్దద్రవ్యకొక • వెంట నొడ బడి తెఱి శాంతులై |

కారవకోటిఁ గూడి మనఁగా మదిఁగొరుట పెంపు తాల్చియుం |

గౌరవోత్సముం దగవు • గాదె జగంబున వారి తుండ్రపా |

| వీరని తెంపునేని పయి • నెత్తివ నెత్తిగాక ద్రోహము॥

టీ॥ వీరు పెద్దద్రవ్యకొక = మిక్కిలవూక ఒకాంటవాక ఒకటి = ఒకవిధముగా నున్నవని తెలి = తప్పులై శాంతులై సామముడి? కారవకోటిఁగూడి = కారవలతోఁగల సే మనఁగామదిఁగొరుట = బ్రదుకటకుమనఁచునట్లుచుట జగంబుక = లోకమునఁ పెంపు = గౌరవమును తాల్చియుక = పీర్చును కాదు = కరుణగలుగుటయు తగవుక = న్యాయమును కాదె వారితండ్రిపావీరని = తమతండ్రియొక్కచాలు దుష్టులక పోయిరని తెంపునేని = సావసించి పయినెత్తివ నెత్తిగాక = యుద్ధమునకుఁబూనినను బూరుదురు ద్రోహము = అల్లుచేయుటద్రోహమగునా!

తా॥ ఈ పాండవులు మిక్కిలియొకటవక యేదోయొకవిధమునఁ దృప్తులై సమముడిగి కారవులతోఁ గూడి బ్రదుకఁదలఁచుట వారి లోకమున గౌరవమును, పీర్చును, కరుణగలుగుటయు, న్యాయమును వగునుగదా! తమతండ్రి ముక్కభాగమును దమకీయరైరని తెలిచి యుద్ధయాత్రచేసినను జేయుదురుగదా అట్లేనేయుట ద్రోహమా?

క॥ విను మవమానమువడి యిట్లును బడయు పొగసొకంటెనుజ్జ్వలతైమా!

రొగిన నదితెన్న యట్లే । నను విరికి బోలు మేలు * నాకుం బూడక॥

టీ॥ వినుము అవమానమువడి యిట్లునికొక=ఇట్లుంటుండే పడయుపొగసొకంటె= పొందునట్టికిరింటెను జ్జ్వలులై = మెరిసి మార్కొనినను = యెదిరించుయెడల అదితెన్న = బాగు అట్లైనను = ఆప్రకారము చనిరేని ఓరకక మేలు పాలుకొ=తగును భాకుంబూడక = నాబుద్ధికొంచుచున్నది

తా॥ ఓ సంజయో! వినుము వీరుగంగడియొక బౌరుషము తై యిట్లుండి లోకి ముసం వొందెడుకిరింటె దర్పమునాపి క్రొవ్వు నెదిరించుచున్న క్రమ అట్లుచేసిననే వీరికి శుభముకలుగునని నకుంకొంచున్నది

వ॥ సంగ్రామంబు రాజులకు ధర్మంబుగాదని నిపుచెప్పమని యధిష్ఠిరుండు సిన్నడి గంగదా దిజ్ఞాతులకు యజనాదికర్మకరణవిభాగంబు ధర్మశాస్త్రాచార్యులు విధించునప్పుడు రాజు లిచ్చువారుగాని వేడుకొనువారుగారని చెప్పట సకలలోక ప్రసిద్ధంబు సర్వవర్ణాశ్రమధర్మపరిపాలనంబు సేయునట్టి రాజులు తాము నిజధర్మంబు వదలుదురే యదియునుంగాక పాడితోడ యార్జవంబునం దమకుం గలిగిన కలిమి యనుభవించుచు సత్పథంబున నడుచుచుండ దమ్మెరు లన్యాయంబుచేసినప్పటికి గదా యీశస్త్రాస్త్రంబు లింద్రాదులగు పెద్దలు గావించిరి నీచెప్పినధర్మంబులు కౌరవులకుం జెప్పవలదె వారలుగదా మీదెఱుంగక కొఱతనులుకులై చెడుతెరువునం బోయెడువారని పలికి మఱియు నిట్లనియె

టీ॥ సంగ్రామంబు = యుద్ధము రాజులకుఁ ధర్మంబుగాదని నిపు చెప్పమని యధిష్ఠిరుండు = ధర్మరాజు సిన్నడిగంగదా' ద్విజాతులకు = బ్రాహ్మణులకు యజనాదికర్మకరణవిభాగంబు = యజ్ఞముసేయుట మొదలఁ గర్మలను జేయునట్టి పద్ధతి దర్మశాస్త్రాచార్యులు = ధర్మశాస్త్రములను వ్రాసినయును విధించునప్పుడు = విధిగాఁ జెప్పచుండగా రాజులు ఇచ్చువారుగాని వేడుకొనువారుగారని = యిచ్చించువారుగారని చెప్పట సకలలోక ప్రసిద్ధంబు = లోకములందంతటఁ దెలిసినవిషయము సర్వవర్ణాశ్రమ ధర్మపరిపాలనంబునకొక = సర్వలములయొక్కయు నాశ్రమములయొక్కయు దర్పము నునడుపుటను చేయునట్టిరాజులు తారు = తామె నిజధర్మంబుకొక = తమకులధర్మమును వదలుదురే = చిడుతురా! అదియునుంగాక పాడితోడ యార్జవంబునకొక = న్యాయముతోఁగూడిన నడతచే తమకులగల్గిన కలిమి = తమకులభించినసంపదను ఆనుభవించుచుకొక సత్పథంబునకొక = మంచిమార్గమున నడచుచుండకొక తమ్ముకొక ఒరులు అన్యాయంబు చేసినప్పటికి గదా! ఈశస్త్రాస్త్రంబులు = ఈఖడ్గములు బాణములు ఇంద్రాదులగుపెద్దలు = ఇంద్రుండుమొదలగుగొప్పవారు కావించిరి = చేసిరి నీధర్మంబులు = నీపుచెప్పినన్యాయములు కౌరవులకుఁ జెప్పవలదె = చెప్పనక్కఱలేదా? వారలుగదా! మీదెఱుంగక కొఱతనురుకులై = కొఱతను బడువారై చెడుతెరువునకొక = నష్టమగుమార్గమున. పోయెడువారనిపలికి

మఱియుఁ ఇట్లనియె

తా॥ యుద్ధమునేయుట రాజులకుం దగనిపనియని నీవుచెప్పగలవాయని ధర్మరాజుని న్నడిగెను గదా! బ్రాహ్మణులకు యజ్ఞమునేయుట మొదలగుకర్మములను విధించునట్టి ధర్మ నాస్త్రములను వ్రాసిన ఋషులే ఋత్రియులు దానమునేయుదురుగాని యాచింపరని వ్రాసి యుండుట లోకపెల్ల నెఱంగినవిషయమేనవస్తకులమలయొక్కయు నాశ్రమములయొ క్కయు ధర్మములను బెడసి రక్షించునట్టిరాజులు తమకులధర్మమునే విడుతురా? న్యాయముతోడ యుక్తమగుమార్గమున సంపాదించిన ధనమునుగలిగి సరియగుమార్గమున పాలిం గునపుడు తమ్ముతరులు బాధించితేని నాఁటి కుపయోగపడ నట్లుగదా యింద్రుని ల గుపెద్దలు ఖడ్గములు బాణములు మొదలగు సాధనములు గల్పించిరి నీవు పాండవులకుంజెప్పిన ధర్మములు గౌరవులకును జెప్పవైతివి వారేకదా కొఱతమిడందగిన కార్యములు చేయుచున్న వారు అవిపనికి శ్రీకృష్ణమూర్తి మఱియు నిట్లనియె

క॥ నెట్లన సభలో నేవుర | కట్టెదుర నరాతితనము • గాకెంతయొదా!

రెట్టితులవలో ద్రాపతి | నట్టుపఱిచి రొరులు జూడ • మాడరెయెందు॥

టీ॥ నెట్లనక = పూర్ణముగ సభలోక ఏవురకట్టెదురక = అలుసునుందియొక్క యు నెదుట ఎంతయుక = రాతితనముగాక = ద్వేషముమాత్రముగాక తాడు ఎట్టితుల వలో = ఎంతటి పోరులోగదా ద్రౌపదిక ఆట్టుపఱిచిరి = అంతశ్రమపెట్టిరి ఎందుక ఒరులు జూడమాడరె = జూడమాడుటలేదా!

తా॥ నిండులుపునందు బాంపు తెవురయెడుటను మిక్కిలి ద్వేషముచేత మాత్రము గాక యెంతవర్గ లోగదా! ద్రౌపదిని మిక్కిలి హంకెట్టి లోకమున నెంచేని జూడ మాడుటలేదా? ఎట్లును న్యాయముగలదా?

వ॥ అచట సంజయుండు దేవా నిచిత్తంబుననిడి దీని నింత గొనియాడినక గర్జం బొడగూడునే యనిన వాసుదేవుం డిట్లనియె

టీ॥ అనవుడుక = అనికృష్ణుండువలకు సంజయుండు దేవా! నిచిత్తంబుననిడి = నీమనస్సుననుచి దీనిక ఇంతగొనియాడినక కర్జంబొడగూడునె = పనిచక్కనగునా? అనినక వాసుదేవుండు ఇట్లనియె

తా॥ అని శ్రీకృష్ణమూర్తివలకుగా సంజయుండు! స్వామీ! అప్పటివిషయమును మన స్సుననుచి యావిషయమంతయు నింతక బెంచచెప్పితివేని సంతకూడునా? అనియెను శ్రీ కృష్ణుం డందుల కిట్లనియెను

ఉ॥ అతఱి భీష్మముఖ్యులగు • నచ్చటి వృద్ధజనంబులెల్ల నో!

రెత్తక యూరకుండిరి మ • హీశ్వరుచిత్త మెఱుంగకున్గదా!

నొత్తి కుమారులం గినియ • నోపడ యకట మాన్పగన్న నా!

చిత్తమకాదు లోకముల • చిత్తము లెల్లను సంతసింపవే!

టీ॥ అతఱి = ఆసమయమున భీష్మముఖ్యులగు = భీష్ముండు మొదలగు అచ్చటి వృద్ధజనంబులెల్లక = ఆముదుసలివాండ్రందఱు మహీశ్వరుచిత్తముక = భృతరాష్ట్రానిమన

స్వయం ఎటుంగ కున్సిక్ = తెలియనేరనందున నో త్రకయారకుండిరి = మాటలాడక
యుండిరి అక్కట = అయ్యయో తాను ఒత్తి కమారులై కినియనోపడ = కొడు
కులపై గోపింపడయ్యెను మాన్యగన్నక్ = కుమారునప్పడు నివారించియెన్నచో నా
చిత్తమకాదు = నాచునస్సుమాత్రమెకాదు లోకములచిత్తములెల్లను = జనులయొక్కచున
స్సులెల్లను సంతసంపదే = సంతోషించియుండవా?

తా॥ ఆసమయమున భీష్ముండు మొదలగు పెద్దుండలును భృతరాష్ట్రుని యభిప్రాయ
మునెటుంగ వివారై యారకుండిరి కటకటా ఆభృతరాష్ట్రుండెనియు గొడుకుల దండించి యు
ట్టికార్యమువలదని చెప్పడయ్యెను అట్లు కొడుకుల నాతండు వారించియుండు నేని నాచిత్త
ముమాత్రముగాదు, లోకమంతయు సంతోషించియుండును

జీ॥ తిట్టులం బోయి యొక్కలువు † తేకువ వారలలోనికింత దా॥

నట్టులు దుస్ససేనుం డదయాకృతి † ముందలవట్టి యీడ్వంగా॥

నెట్టు సహించెమామ సతి † యేష్వులెలుంగున కెట్టులోరై ని॥

పట్టున సేమమారయగఁ † బంచటకెట్టులు నేర్చె గ్రన్ముఖం॥

జీ॥ దుస్ససేనుండు ఇంతదాను = ఎంతటివాడగు తాను తిట్టుచుబోయి = తిట్టు
చుబోయి అొక్కలువు తేకువ వారలలోనికి = ఆసభయందున్న పెద్దమనుష్యులనడిమికి
అదయాకృతి = దయమాలి ముందలవట్టి యీడ్వంగా = తలవెండ్రుకలువట్టుకొని యీ
డ్చినినిరాగా మామ ఎట్టుసహించె = ఎట్లుసమ్మతించెను సతి యేష్వులెలుంగునకు =
పతివ్రతయొక్కరొ దనధ్వనికి ఎట్టులోరై = ఈపట్టువ = ఈసమయమున సేమమా
రయగఁ = క్షేమమునువిచారించుటకై పంచటకు = నిన్నుబంపుటకు ఎట్లునేర్చె

తా॥ ఇంతవాడగు దుశ్శాసనుండు తిట్టుచుబోయి యంత పురమందున్న ద్రౌప్రదిని
దలవెండ్రుకలువట్టుకొని పెద్దలుండుసభ కిడ్చినివచ్చుచుండగా మామ యందుల కెట్టులో
రైను ఆపతివ్రత గొంతెత్తి మెట్టియనియేడ్వంగా నింపుగ యెట్లువిసెను అవియన్నియు మఱచి
యిప్పుడు విరిక్షేమమును విచారించుచు నెట్లుపనిచెను

చ॥ ఇది తగదంచు నడ్డపడు † నింతకు నేరక సభ్యులందఱు॥

మదిమదినున్న యట్టియెడ † మానిసికిం దనుదాన కాచికో॥

లూదవినఁ దానఁజేసి సభ † నొచ్చెముం దక్కినఁ బాంఘ నందను॥

లృప్తికిరిగొక యయ్యడరు † రాచకొమారుల కొర్పునట్టిదే॥

జీ॥ ఎదితగదంచు అడ్డపడునింతకు నేరక సభ్యులందఱు = సభికులందఱు
ను మదిమదినున్న యట్టియెడ = ఊరకున్నపుడు మానిసికి = ఆయిల్లాకి తనుదాన
కాచికోలు = తన్నుందానుగాపాడికొనుటాగ్యము ఒదవినదానఁజేసి = లించినందుననే ఒ
చ్చెముదక్కి = లోపములేక పాండునందనుల = పాండవులు వ్రదిలిరిగొక అయ్యడరు =
ఆరు ఖము రాచకొమారులకు = రాజకొడుకులయినవారికి ఒచ్చట్టిదే = సహింపం
గూడినదా?

తా॥ ఇది తగనపనియని యడ్డపడనేరక సభికులందఱు నూరక కూర్చున్నయపుడు పతివ్ర

తయగు నీయినికి మానమును గాపాడికొనునంతటిభాగ్యము లభించినందునఁ బాండవు లాస్థులగుచు బ్రాణము తొడ విలచిరికాని, పౌరుష మే ధనము గాఁగలవారగు రావణిడ్డ లట్టియ భిమునకోర్చి నిలువంగలరా?

వ॥ సంజయా వినవే యప్పుడు సభాసదులకుఁ గర్ణశూలంబు లగునట్లుగాఁ గర్ణుండు

తా॥ ఓసంజయూడా! నుమ అప్పుడు శంభయందున్నవారలచేపులకు ములుకులవలెఁ దాఁకునట్లుగాఁ గర్ణుండు

క॥ లేరిచట మగలు నికను | వీరలు బాదమున నోడి • విడిచిరి నిన్ను॥

వారిజలోచన సీమైఁ | గూరిమిగల మగనివెదకి • కొను మొరు ననఁడే॥

ట॥ ఇవటక నీకు మగలు తేరు వీరు బాదముననోడి నిన్ను విడిచిరి వారిజలోచన = కమలములవంటి కన్నులంగలదానా సీమై = కూరిమిగలమగనిక = మ్రెమగల మగనిని బరుక = మఱియొక్కని వెదకికొనుము అనఁడే = అనలేదా?

తా॥ నీకు మగ లీసభయందు తేరు నీమగలుగనుండినవారు బాదముననోటుపోయి నిన్ను విడిచిరి కమలములవంటికన్నులనుగదానా? దయగలవానిని మఱియొక్కనివెదకికొనుమని కర్ణుండవలేదా?

క॥ నరునకు నది వాఙ్మయమగు | శరమై హృదయంబునాటి • చలియింపక చు॥

ర్భర వేదనఁ జేయంగాఁ | జిరకాలము దచ్చికిల్ప • చెనెనా చెపుమా॥

టీ॥ అది = అమాట నరునకుక = ఆర్జునునకు వాఙ్మయమగుశరమై = మాటలవేఁ గలిగిన వామై హృదయంబు నాటి = మనస్సునకొచ్చి చలియింపక = కదలక దుర్భర = సహించరాని వేదనఁజేయంగా = పీడి పఁగా చిరకాలము = దీర్ఘకాలము తచ్చికిల్పచెనెనా = దానికి వైద్యముచు జేనెనా? చెపుమా!

తా॥ ఆర్జున దాడినమాట ఆర్జునునకు వాణులవంటిదై గుండెయందునాటుకొని కదలక చిరకాలము వాది చుచుండగా నంగుల కాతం డేదియేని వైద్యము నేవవఱకుఁ జేసినా? నీవే చెప్పుము,

వ॥ మఱియు దుశ్శాసనుండు వీరలందఱు గొడ్డువోయినవారలు పౌరుషంబుఁ గలమానిసి యిందెవ్వఁడనియె నతండు చెప్పినట్లు వీరలు గొడ్డువోయిరిగాక వీరిదె స వారికి నేమివలించె వెండియుఁ దత్సమయంబునం బుట్టినమాట లుగ్గడించునట్టియ విగావు సంధికార్యం బత్యంత దుర్లభంబు దీని ఘటియింపఁ జేయ నశక్యంబని తలంచెద నైనను

? టీ॥ మఱియుక దుశ్శాసనుండ వీరలందఱుక = ఈపాండవులేవురును గొడ్డువోయినవారు = కొఱమాలిన వారు ఎందుక = వీరిలో పౌరుషంబుగల మానిసి = మగతనముగలవాఁడు ఎవ్వఁడనియెక = ఎవ్వఁడనియడిగెను అతండు నెప్పినట్లు వీరలు గొడ్డువోయిరి గాక = కొఱమాలినవారే యైరికాని వీరిదెనక = ఈపాండవులవలన వారిక్షా = కారవులకు ఏమివలించెక = ఏలాభముగలిగెను తత్సమయంబునక = అసభాయందు

భట్టినమాటలు డిగ్గడించు నట్టివిగావు = చెప్పితి నవికావు సంధికార్యము = స్నేహము గలుగుట అత్యంత కష్టము = మిక్కిలి కష్టము దీనికే ఘటియింపజేయక = కంట అత్యంత బల తలచెదక అయినను,

చా॥ అదిమాత్రముగాక దుష్కార్యముండు వీరదలుం గొడ్డుపోతునియు కట్టు ని వీరిలో మగతఃముంగలవాడ జెప్పడనియు నడిగెను తండు నెప్పుడై వీరువచ్చు యిది న విరివలన వారికేమి సంభవించెను మఱియు నాన్యముండు వాడు భట్టినమాటలు నూరె చ్చెప్పెందగినవియును గావు సంధియగుట కడు నసాధ్యము అగునట్లు చేయుటకు మనకు ను శక్యముగాదనితలంచెదను అయినను

సీ॥ పాండవేయుల దగఁ బార్థించి యందుల కక్కటయేనైననరుగుజెంచి |
కొరవులకు బుద్ధి గాఁ జెప్పరాజ్యము పాలుంచేసిన మృత్యుపాశమునకుఁ |
దప్పరే వారలు తగవును నేర్పును నామీద నులుపుట నాకుఁ గీడె |
నన్ను మన్నింతు ర న్యాయము సొరని నా మాటకు వారొడబాటు లే |

గీ॥ యుండుదురు కేరడములాడు చుండిరేని |

గదిసి పాండవ బాణాగ్ని గాదునువ్వె |

తమ్ము దమలోభమనుచిచ్చు దరికొనంగఁ |

దెగినవారయి బోదు రిం తియ దలంప |

వ॥ అనిపలికె వెండియు నిట్లనియె

టీ॥ పాండవేయులకే = పాండుపుత్రులను తనకే ప్రార్థించి = వేడి అందుల కుక = హస్తీపురికి అక్కట = అయ్యయో ఏనైక ఆరుగుడెంచి కొరవులకుక = బుద్ధిగాఁజెప్ప రాజ్యమున పాలుంచేసినక = భాగించయెడల మృత్యుపాశమునకుక = మృత్యుచేపతయొక్క పాశమునుండి తప్పరే = తొలగవారలు నన్నుక మన్నింతును = అదరింతురు తగవును = న్యాయమును నెర్పును నామీద నులుపుట నాకుఁగీడె = నాకేమి యుం దప్పగాద వారు = కొరవులు అన్యాయము సొరని = అన్యాయముగలగని నా మాటకుక ఒడఁబాటు లేకయుండుదురు = సన్నిధి కేరడములాడుచుండిరేనక = ఇట్లే పరిహాసము నెఱుచున్నచో కది = సంభవించు పాండవబాణా కాదునుమ్ము = పాండవులయొక్క బాణమువలనఁబుట్టిన యగ్నికామగాని తమలోభమును చిచ్చు = అమలభ్రగుణమనునట్టియగ్నియే దరికొనంగక = చట్టుకొనంగా తొలవవారుపోదురు = నశింతురు తలంపక = అంతయ

చా॥ పాండవులనెట్లెచియి వేడికొని నచ్చలిపఱచి నేనే యచ్చటకివచ్చి విడిచి త గదని వారికింజెప్పి రాజ్యమున నా కునుబంచి యిప్పించిన మృత్యువునోటనుండి వారుతొ లగదురుకదా కటకటాటలుపై న్యాయమును నీతియు చరత్రలు నాకుఁ దప్పకాదగదా కొరవులు నాయండును లక్ష్యముగలవారు అన్యాయముకానిదియగు నామాటకు వారునమ్మలిలేక యుండురు పరిహాసము చేయుచుండిరేని వారినిజేరవచ్చినదై ఏది? పాండవులబాణముల వల నియగ్ని కాదునుమా! కొరవల బుబగుణమునుచిచ్చు చుట్టుకొనంగా దాని చే నశింతురు ఇంత

యే కాంగుడు అనిపలికి క్రిక్కుళ్లుండు మజీయునిట్లనియెను

ఆ॥ రోషమయ మహాత * రువు సుయోధనుఁ డురు|

స్కంధ మందులోనఁ * గర్జుఁ డలరుఁ|

గొమ్మ సౌబలుండు * గునుమవలంబు దు|

శ్వాసనుండు మూల * శక్తి తింఁ|

టీ॥ సుయోధనుఁడు = దుర్యోధనుఁడు రోషమయచహాతిరువు = రోషమను గొప్ప జెట్టువంటివాఁడు అంక్షలోనకొ డుస్కంధం = దొడ్డమొదలు కర్ణుఁడ అలరుకొ = బప్పును సౌబలుండు = శకుని కొమ్మ కనుమపంబు = చ్చమును పంబును దుశ్వాసనుండు మూలశక్తి = బటువగువేత్తెవఁడు తం|

తా॥ దుర్యోధనుఁడు కేవలరోషమయ మున్నొప్పునఁగివాఁడు ఆజెట్టువఁడు గర్జుండు మొదటిమొద్దువంటివాఁడు శకుని కొమ్మవంటివాఁడు చున్నాఁడు పుష్పములు పలముల వంటివాఁడు క్రుంగును వేరుంకివాఁడు వానితండ్రియగు భృతాష్టు? డే సుమ

గీ॥ ధర్మజుండుధర్మశ్రుత వరకు దు మ్మ|స్కంధ మలిలనురుఁ ౪శౌఖ కవల|

పుష్పవలము లేకున్నాసురులను వేదముంఁ దదీయమైన * మూలవయము॥

టీ॥ ధర్మజుండు ధర్మశ్రుతువు = ధర్మశ్రుతువృక్షము అర్జునుండు ధర్మశ్రుతువు = బటువైనమొదలు అలిలసుకుండు = భీముఁడు శాఖ = కొమ్మవంటివాఁడు కంబు = నకుం సహచరులు పుష్పవలములు = పుష్పములు అల్లుడు = నేనును ధర్మశ్రుతులు = భాగ్యములును వేదములు = తదియమైన = దామోక్షము మూలవయము = పెళ్ళిచంటి వారము

తా॥ ధర్మరాజు ధర్మశ్రుతువృక్షముంబోలుర, అర్జునఁడు దాని మొదలువంటివాఁడు, భీమసేనుఁడు కొమ్మవంటివాఁడు, నకులఁహచరులు పుష్పమును పలములునగుదురు సేనును బ్రాహ్మణులును వేదములును దానికి వేళ్ళవంటివారము

క॥ ఈరెంటియందు నరిని య | సారలవిది గాథ సార * సహితంబిది నా|

నేరవలయు నదియను గా | కేరూపం బయ్యెనేమి * యీసేమిటికె॥

టీ॥ ఈరెంటియందుకొ అరసి = విచారింపి అసారంబిది = ప్రయోజనము లేనిది ద్వి గాథసారఁహితంబిది = ఇవి యిక్కిలిసారములుగలది నాకొ నేరవలయుకొ = తెలిసియుండవలయును అదియునుగాక ఏరూపంబయ్యెనేనికొ = విట్లున్నైనను ఈసేమిటికికొ ఈర్ష్యయే?

తా॥ ఈరెండువృక్షములయందును నిదియుత్తమము ఇదియుత్తమముగానిది యదితెలిసి కొనవలయును ఇదిమాత్రముకాదు ఏవిగొట్టుకొనె నేమియున్నది

మ॥ ధృతరాష్ట్రుడును బుత్రులు న్నవము కుం * తీనందనుల్ సింహముల్|

మతిసూహంప ననవ్యా మైన వన ముకొ * మర్దింతురెందు న్ననా|

వృత వృత్తంబులుగాని సింహములకు * న్వేగంబ చేటొందు ఁగా|

న తగంబొందుట గార్యమి యుభయము * న్నంతుప్తిమై నున్ని-కికొ॥

టీ॥ ధృతరాష్ట్రుండును పుత్రులు వనము కుంతినందనుల్ = పాండవులు సింహముల్ మతినూహింపకొ = మనస్సునయోగింపఁగా ఆసహ్యమైనవనముకొ = సహింపగూడని యడవిని ఎందుకొ మద్దింతురు=నలుకుదు వనావృతవృత్తంబులుగాని సింహములకుకొ = అడవియందున్నవికాని సింహములకు వేగంబు=శీఘ్రముననె చేటాండుకొ=కీడుగలుగును కానకొ తగకొ పొందుట=సఖ్యపడుట ఈ యాశయముకొ = రెండుకుటుములవారును సంతుష్టిమైచున్కికొ = తృప్తినిబొందియుండుండు కార్యము = ముఖ్యముగాఁ జేయఁదగినది
తా॥ ధృతరాష్ట్రుండును వానిపుత్రులు వనమునంటివారు పాండవులవనమందు శంచరించునింకములుట్టిరారు భయంకరముగనుండునడవిని నలుకుట లొకసాధారణముగదా ఆ ట్లుపై నందుదాఁగియున్న సింగములు వెలుపలఁబడి చేయిచు బొందును అట్లుగావునవీ రుభయలును మైత్రినిబొందుట యాశయాలకును క్షేపముగనుండుటకుపాతవు

క॥ పరిచారకు లైయుండుదు । రవివర్గ వృత్తికరమున , కగుదురు విరిక॥

సరి దన కొనుకుల మెలవిన తెరువున మెలఁగింపఁ దగదె ధృతరాష్ట్రునివక॥

టీ॥ పరిచారకులై యుండుదు = ఉపచారము చేయుచుండురు ఆరివర్గవృత్తికరమునకకొ = శత్రుత్వంతో బోరాడుటక అగుదురు విరికొ తనకొడుకుకొ = తనకొడుకులను మొసిన తెరువున = నడపించివట్లుగా సరికొ = సమముగా మెలఁగింపకొ ధృతరాష్ట్రునివక దగదె = నాశ్యము దా

తా॥ తనకు సేవకులైయుండుదురు శత్రుత్వంతో బోరాడఁ జాలియుండుదురు, అట్టివీరిని తనపుత్రును నడపుచున్న సమబుద్ధితో నడపును ధృతరాష్ట్రునివకదా?

క॥ ఏ నిపన్తికైవచ్చెదఁ । దానిొప్పినఁమేలుగాక , తప్పదలఁచినక॥

దానన నెగడెద మెచు । మృగావనాదునకుఁ జెప్ప , మామతమెల్లక॥

టీ॥ ఏను = నేను ఈ నిపన్తికైవచ్చెదకొ = సంధికైవచ్చెదను తాను ఒప్పిన మేలు కాక తప్పదలఁచినకొ = వేరునిండుగాఁ జెయఁదలఁచినచో దానన = దానిచేతనె ఏము = మేము నెగడెదము అమ్మొననాధునకుకొ = ఆరాజునకు మామతమెల్లకొ = మాయభిప్రాయమంతయు చెప్పము

తా॥ నేనే సంధికార్యమునకై హస్తీచరమునకు వచ్చెదను ఆరాజుదానికి సమ్మతించినకొ హానితగుగాని, అట్లుకొక వెలుగఁదలఁచినచో మేము చేసయినకొలది చేయువారము ఈమాట రాజునకుంచెలుపుము

వ॥ అనినవిని సంజయండు ధర్మతనయుం గనుంగొని యట్లయినను గడులెస్సగదా దేవా నావచ్చినకార్యంబు సఫలంబయ్యె బనివినియెదనని వాసుదేవునకు నట్లవిన్నవించి భీమార్జున నకుల సహదేవ సాత్యకి విరాట ద్రుపదుల వీక్షించి మీయందఱచేత ననుజ్ఞాతుండఁగదా పోయివచ్చెద నాయాడిన మాటలయం దేమియుం దగని యట్టివి లేవుగదా యనుటయుం బాండవాగ్రజుఁడతని కిట్లనియె

టీ॥ అనినకొ విని సంజయండు ధర్మతనయుంగనుంగొని = ధర్మరాజునుగాంచి ఆ

ట్టునునను = అట్లుచేసినను కడుతెన్నగదా = మిక్కిలియ నలముగదా! దేవా! నావచ్చిన
కార్యము = నేనువచ్చినపని నుంబయ్యెన్ = బాగుపడియెను పనినియెదనని = పో
యెదదని వాసుదేవునకున్ = శ్రీకృష్ణుడు ను అట్లనిన్నవింది = శ్రేష్ఠికిని భీమా
ర్జునకుల సుకల సాత్యకిని మాటలకున్ = నీమేలు = చూచి మీయందఱుమేల అను
నామదా = అనుమతిపొందితినిదా, పోగువచ్చెదన్ నాయాదవమాటలయందున్ =
నాజెప్పినమాటలలో ఏమియున్ తన యిట్టి వితేవుగదా! అనుటయున్ పాంశవాగ్రజం
డు = ధర్మజుండు అతనికిన్ అట్లయెన్

తా|| అనశ్రీకృష్ణుడు పలుకఁగా విని సంజయిండు ధర్మరాజుంజూచుమించఁడెప్పుం
శ్రీకృష్ణు శ్రీకృష్ణులమూయుగ సంధిజరిగిన మిక్కిలి యువకులనుగదా! రాక్షసేంద్ర! నేనువచ్చి
న పలింఁచెను, నేఁబోయవచ్చెదను, అనిపలికి శ్రీకృష్ణు తోడను నశ్రేష్ఠు భీమార్జున
వాదేవులు సాత్యకియు విరాట ప్రపదరాజులు మొదలగు వారింట్లంగాంచయందఱు న
తెంచుకొనిదా! పోయిరచ్చెదను నేనుజెప్పినమాటయందు దగినమాట యొద్దియ లేదు
దా! అనఁగా ధర్మజుండు తలఁపట్టయెను

అ|| పోయి వత్తుగాక * యాయున్నయందఱు! విని గనాడితివు * విశవ భంగి
నొక్కమాటయైన * నుంచితంబు గానిది! గలదె యిట్లనగ * వలయు నెట్లు||

టీ|| పోయివత్తుగాక ఈయన్నయందఱున్ = ఇంకన్నయందఱును వినికి = విను
నా ఈవు విశవభంగిన్ = తేటగా ఈవు = నీవు అడిగివి = మాటాడితి విద్యమా
నకున్ ఉచితంబుగానిది = తగనిది కలదె = ఉన్నదా ఇట్లనగవలయునెట్లు = ఎట్లుదె
ప్ప వాడుక కాఁబోలు

తా|| పోయిరమ్మ! ఈసభయందున్న వారందఱును వినునట్లే పోవచ్చుముగ మా
టూరితివి అందు దగినమాట యొక్కటయైనను గలదా? నీవు ప్రమాదముల చెప్పికొ
నెదవు?

క|| ఎదురున్నరూపుపలుకఁగఁ.

దుదిగటకటఁడవు నీవు * దుర్జయమును బె!

ట్టిదమును బెండును నగుదు.

కొదవదు నిరాలుకకు న * యొన్నతయెవుదున్||

టీ|| నీవు నయొన్నత = నీతిచేత నొప్పినవాఁడా? ఎదురు = ఎదటివారి
ఉన్నరూపు పలుకంగన్ = ఉండుస్థితిచెప్పటకు తుదిక = కడపటనేనియు కటకటపడ
వు = భయపడవు దుర్జయమును = విరోధమైనదియు బెట్టిదమును = కఠినమయినదియు
బెండును = వ్యర్థమైనదియు అగుపలుచు = అయినమాట నీనాలుకకు ఎవుదున్ కొదవ
దు = రాదు

తా|| ఓనీతిమంతుఁడా? ఎదటివారుండు రీతిని తెలియంబలుకుటకు భీతిల్లవు, న్యాయ
విరుద్ధమును గతివమును వ్యర్థమునునగుమాట నీనాలుకకెన్నఁడునురాదు

క|| నీవొండె విదురుఁడొండెను! గావలయుం గాక యిట్టి * కార్యంబులకున్!

రావేణకలరై తగునా * రీవిషయము నేర్పుఁ గలదె * యితరులకెందున్||

శ్రీమద్భగవద్గీతా సంపుటము

(ఆత్మాయ కథాని రీసమీక్షము) ౧౭౧

టీ! నీవాండ్రే = నీవుకాని విదురుండ్రోడెను = విదురుడుగాని కావలయుంగాని = తగుదురుకాని ఇట్టికార్యములకు రాక = చ్చట్టకు తగువారు నేటికొరే = ఇతరులుగలరా ? ఈవిషయముక = ఈయండకువయ నెరుక నందుక ఇతరులకు కలదె=కలదా ?

తా! నివుకాని విదురుడుగాని ఇట్టికార్యములకు రాజులుదురుగాని మఱియెవరు మిచోటివారున్నారు ఈయండకువయ నెరుకు మఱియెవరికేలియుం గలదా ?

చ॥ అరిగినయిట్లు పెద్దలకు నందలి విప్రులనెల్లఁగాంచి యా దరమున వారిసేమ ముచి • తంబుగనారెం వెండిగాన్పుమీ! గురుని బితామహుం గృపునిఁ గూర్తురువారలు నాకు నానమ! స్మరణముగాఁగ వారి కరికప్రియభక్తి నమస్కరింపుమీ! ౩౫

టీ! అరిగినయిట్లు = పోయినతోడనె పెద్దలకు = మోగ్యుయిన అందలివిప్రులనెల్లఁగాంచి = అక్కడిబ్రాహ్మణులనెల్లఁచుగ నందరమునక = ప్రేమతో ఉచితంబుగ = తగునట్లు వారిసేమముక = వారిక్షేమమును ఆరసె = విచారించి వెండి=పిమ్మట గురునక = ద్రోణుని పితామహుక = భీష్ముని కృపునికా కాపుమీ వారలు నాకుకూర్తురు = మిక్కిలిప్రేమగలవారు నామస్మరణముగాఁగక = సేమమొక్కనట్లే వారికె అధికప్రియభక్తిక = మిక్కిలిప్రియమి తోడను భక్తితోడను నమస్కరింపుమీ = మ్రొక్కుమా

తా! నీవచ్చోటం జెరిగితోడనె యందున్న పూజ్యులసద్రాహ్మణోత్తము నెల్లక్షేమమడిగి పిమ్మట భీష్ముని ద్రోణకృపాదామ్యులగు నుము వారుకాయందు మిక్కిలి దయగలవారు కాదుమాటుగ నివు భక్తితోడ మ్రొక్కుమా

సీ॥ మాతండ్రిక గనిసేనుఁ బ్రీతిమొక్కలఁగాఁగ దండప్రకామంబుఁదగ నొనర్చు! దుర్వృత్తిబారయ నా • దుర్యోధనునిసేమమడిగిననిచెప్పఁమతనితమ్ముఁడగులక్ష్మణుడగియెడిఁనాదుస్సనేనుని కుశలమారయముచ • కుంజుగుమార! వర్గంబునెల్లను • వనితాజనంబుల నుచితంబుమై సుఖమున్మియడుగు॥

ఆ॥ విదురుశల్కుఁగాంచి విసయంబుదోపంగ! నాడుద్రోణతనయు • నక్కచేర్చి కొంటిననుము చాన్గొంతునిసోవ దత్తుభూరిత్రవసునిదలఁచిఁపియమునెఱుపు॥

టీ! మాతండ్రిక = మాతండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుని కని సేను ప్రీతిక = సంతోషముతో మ్రొక్కుటగాఁగక = మ్రొక్కినట్లుగా తగిల దండప్రకామంబొనర్చుము = సాగిలపడిమ్రొక్కుము దుర్వృత్తిమెరయ = దుష్టవ్యాపారముంజేయుచున్న అదుర్యోధనునిక సేమమడిగితిక = క్షేమముగా నున్నాడాయనియడిగితిని అని చెప్పము అతనితమ్ముడగులక్ష్మణుక తగియెడు = చాలియున్న ఆసుస్సనేనుని కుశలమరయము = ఆదుశ్శాసనుక్షేమమును విచారించుము తక్కునుగుమారవర్గంబునెల్లక = మిగిలినధృతరాష్ట్రపుత్రులందఱిని వనితాజనంబులక = స్త్రీసమూహమును ఉచితంబుమై = తగునట్లుగా సుఖమున్మియడుగు = క్షేమముగానుండుట విచారించుము విదురుక శల్కుకాంచి విసయంబు

దొంగ = ఆడకువ తెలియవచ్చునట్లుగా అడవి = మాటలాడుము ప్రోతన
యి = ఆశ్చర్యమును అక్కుచేర్చికొంటిననుము = కాంగలించినట్లు భావించినచే
చెప్పుము వాక్కికునికొ సోమదత్తుకొ ఘోరవసునికొ తలచి = ఉద్దేశించి ప్రియముకొ =
ఇష్టమును నెఱపుము = తెలియఁజెలుకుము

తా॥ మాతండ్రియగు భృతరాష్ట్రునకు నె యాటక మొక్కము మిక్కిలియులు
యెయమండువాడగు నాచర్యధనుని క్షేమ సమాచారము నడుగుము వానిఅమ్మండనం ద
నివాడగు గుర్తాననుని క్షేమమును విచారింపుము తక్కినపుత్రులను స్త్రీలను దగువిధమున
క్షేమవస్త్రములను లభుగుము విసురుని కల్యణినిగాంచి యడకువతో భాషింప ము గురువు
బ్రుండగు నశ్వత్థామతోఁ దన్నునా వుంగిట జేర్చికొంటిననుము వాక్కి సోమదత్తు
ఘోరవసునిని ప్రేమతోడఁ బుకరింపుము

ప॥ మఱియు గుణవృద్ధులు వయోవృద్ధులు నగుభూపతులను గృతవర్గ
కు గర్హ శకుని సైంధవ ప్రభృతులను దక్కటిరాజులోకంబును గయ్యంబునకుం దో
యచ్చిన సకలదేశాధీశులనుంగని యెవ్వరితోడ నెవ్వరింబునం బ్రకాశ విసయ
బాంధవ మైత్రి వాత్సల్యంబులగు నయ్యైవ్రకారంబుల మద్దవనంబులుగాబలికి యా
చితంబుమెయి నుపచరింపుము

టీ॥ మఱియు గుణవృద్ధులు = గుణములచేఁ జెడ్డలును వయోవృద్ధులును = వ
యస్సుచేఁ జెడ్డలును ఆగుభూపతులను = ఐనరాజులను కృతవర్గకు కర్హశకుని సైంధవ
ప్రభృతులను = కర్ణుండు శకుని సైంధవుండుమొదలగువారి కక్కటిరాజులోకంబును = మి
లిసత్త్రులనుసమాహమును కయ్యంబునకు = యాధము కు తోమవచ్చిన = సహాయముచే
యవచ్చిన సకలదేశాధీశులను = సమస్తరాజుల కని ఎవ్వరింబునకొ = ఏవిధమున
ప్రకాశవిసయబాంధవమైత్రి వాత్సల్యంబులను = మొక్కిక్కుట యడకువ చుట్టటికము స్నేహ
ము దయమొదలగు అయ్యైవ్రకారంబులను = అయ్యావిధములచే మద్దవనంబులుగాంబలికి =
నేనుఎరికినట్లుపలికి ఉచితంబుమెయి = తగినవిధమున ఉపనరింపుము = మన్నింపుము

తా॥ గుణములచేఁజెడ్డలును వయస్సుచేఁ జెడ్డలును నగు క్షత్రియులను గృతవర్గక
ర్హుండు శకుని సైంధవుండు మొదలగువారిని, ఇతరులగు రాజులసమాహమును యాధమునకై
తోడువచ్చియున్న సర్వదేశముల రాజులను గమంగాని యెవ్వరితోడ నెట్లు చెప్పవలయునో
యావిధమున మొక్కిక్కుట యడకువతో భాషించుట చుట్టటికము స్నేహము దయమొదలగు
సవితోచునట్లుగా నేను జెప్పడిమాటలవలె బలికి తగినచొప్పున కారంపెంచుమా ।

క॥ దానీదానజనముల కు । దానీనముగాక యుండఁ దడయక యే॥

మిత్రాసంగమొంది శత్రుని । రాసంబానరించి తమ్మునరసెద ననుమీ॥

టీ॥ దానీదానజనములకుకొ = పనికికైకును ఎనికాండకును ఉదానీనముగాకయుం
డకొ = ఊరకున్నవాడవుగాక ఏకొ = నేను మిత్రాసంగమొంది = స్నేహితులతోడనె
ల్లఁగూడికొని తడయక = జాగులేక శత్రునిరాసంబానరించి = నాశత్రువులంబులంది అ
మ్ముకొ అరసెదకొ = అడరించెదను అనుమీ ।

త॥ అచ్చటి పనికత్తెలకును ౨నికాంక్షకు నేమియుంజెప్పక యూరకున్నవాడవుగాక నేను నామిత్రులందఱుండుకొని శత్రువులరూపుమాపి పిమ్మట వారి నాడంచుననిచెప్పమా !

క॥ పోయిన మొగమున నచ్చటంక జేయుతెఱంగెల్లనికంక పెప్పెతిరిచిదపక్ష

మాయయ్య పెద్దకొలువున | వాయోడక యిట్లనంగ * వలయుంజుమ్మి॥

టీ॥ పోయిన మొగమునక = అచ్చటి కేగినతోడన అచ్చటక జేయుతెఱంగెల్లక = జేయవలయువిధమింతయు నీకుంజెప్పతిక పిదపక్ష = పిమ్మట మాయయ్యపెద్దొలువునక = నూతండ్రయగుభృతరాష్ట్రుని సన్మందు వాయోడక ఒండులేక ఇట్లనంగవలయుక = ఇట్టిపలకవలయును చుమ్మి = చుమా !

తా॥ సంపయా నీవునా స్తిపురికేగినవెంటనే యందు జేయవలయునదియంతయుంజెప్పితినిగాడా ! ఆవల మాతండ్రయగు భృతరాష్ట్రుండు కొలువుననున్నవేళ జంపలేకయూతనితోనట్లువలకుమా

చ॥ అనమ భవద్బలంబునన * యాపదయించుకలేక పాండునంక

దరులు నిజాప్తబంధునహి * తంబు సుఖస్థితి నున్నవారుత॥

జనకుని రాజ్యపీఠమున * నమ్మదమెందంగనిల్చి నైశవం

బునన ప్రభుత్వమిచ్చి తగంక * బ్రాచితి వారల విశ్రుతంబుగక॥

టీ॥ అనమ = పుణ్యంకా భవద్బలంబున = సీప్రాపుననే ఆపదయించుకలేక = సహజముగనులేక నిజాప్తబంధునహి = వారియాప్తుతోడను ఎండుపులతోడనుగాడ పాండువులు సుఖస్థితినున్నవారు = క్షేమముగానున్నారు నైశవంబునన = వసితనముననెత్తజనకుని రాజ్యపీఠమునక = వారింతండ్రయొక్క సింహాసనమున తగనిల్చి = బాగుగగూర్చుండ జెట్టి ప్రభుత్వమిచ్చి వారలక విశ్రుతంబుగక = నలుగురు తెలుంగునట్లు తగక ప్రోచితి = రక్షించితిని

తా॥ ఓపుత్యాత్ముడ సీప్రాపుననే వాడవులు తమయాప్తులు బంధువులమొదలగువారితోడగూడి సుఖముగనున్నవారి వారితండ్రయగుపాండురాజుకూర్చుండినసింహాసనమునలేక వయస్సుననే భర్తజనింగూర్చుండ జెట్టి ప్రభుత్వమును వారికొసంగి యిష్టముతో లోకమెఱుంగునట్లుగ వారి నాడరించితి

ఉ॥ ఇప్పు యపేక్షచేస కృప * యేమియులేక విహీనవృత్తి వారొప్పుమిం చొందం జూచుటిది * యొప్పునె యంతనె న్నీసింపరాదెప్పుడు సంతకంతకట * కెక్కుసం గోరినక జాలకుండదే యొప్పుదె కూడిమన్ని మనకొప్పునివారలయుక్కు దక్కంగక॥

టీ॥ ఒప్పుడు ఉపేక్షచేసి = ఆవరణమాని కృపయేమియులేక = దయవూచి విహీనవృత్తి = పేదటికముతో వారు ఒప్పుమింబొందక = కస్త్రీపడుచుండంగ చూచుట ఇది ఒప్పునే = తగుగా? ఇంతనె సంతసింపరాదు = ఇప్పటిస్థితినిబట్టి నీవు సంతోషింపకుము అంతకంతకట = పోవనుబోవను ఆటకెక్కుడుగోరినక = అంతకంటె నధికమువలయునని

కోరుచున్నచో చాలకుండుడ = యెంతయేవం జాలకుండుడా? మనసిక బిష్పసేవారు = విరోధులగువారియొక్క ఉక్కు = పౌరుషము తక్కువకాదు = తగ్గునట్లు కూడిమిని = కలిసిజేసింతు తగదా!

తా॥ ఇప్పుడు వారియెడ దయయెపాటియులేక పేదటికముతో గ్రహపడునట్లు వారిని వదలిపెట్టుట న్యాయమా? ఇట్లుచేసితిమికదా! అని సంతోషించువలగునుమా పోవంబోవ నధికమేవలయునని కోరుచుండినచో నెంతరాజ్యమైన నొక్కనికేజాలకయ్యుండదా! మనవిరోధుల పొగరుగునట్లు ఈ ముభయమును గలిసిబ్రదుకుట యాగులేదా?

వా॥ అని తదవసరంబున బితామహునితో ఇట్లునవ.

తా॥ అని యాతనితోఁబలికి సంతాపమును బీష్పనితోడనుండు సెప్పవ.

చ॥ అడఁగఁగనీక శంతనుని యన్వయముం గలిగించితివయి!

ప్పుడు దగ నీమతంబునన * పొందొడఁగూడఁగఁజేర్చిపొత్తులకా!

సడికి నదర్శ వృత్తికి * జావునకుందొలఁగించి మన్నినం!

బుడమిజనంబు రాజులును * మానుసుని న్నిను బ్రస్తుతింపఁరె॥

వా॥ అని వెండియ,

టీ॥ అడఁగఁగనీక = నశించిపోనీయక ఎవ = నివే శంతనునియొక్క = సంతోషమును శంతనుచోగాజయొక్క వంశమున కలింగించి = పుట్టు ఎవ = ఇప్పుడుకూడ నీమతంబునన = నీయిష్టముచొప్పుననే పొందొ గాడఁగ = దుష్టగునట్లు పొత్తులకా = మనుషులను చెచ్చి సడికికా = ఆల్లరికి ఆ వృత్తికా = అన్యాయవర్తనకును చావునకు తొలఁగించి మన్నిన = బ్రదికి నమానమిజనంబు = లోకములొనిజనులు రాజులును = ప్రభువులును మానుసులును = బ్రాహ్మణులములును నినుక = ద్రుష్టులారే = కొనియాడరా

తా॥ శంతనునివంశమును నశింపొనీయక నీవే మున్ననిలిపి ఇప్పుడుగూడనియిష్టముచొప్పున సఖ్యమునుగలిపి నీమనుషులందఱు నొంటిగాఁజెచ్చి యల్లరికి నన్యాయవర్తనకు జావునకును బాబుగాక తప్పిం బ్రదికించితివే లోకములొని మనుషులు రాజులు బ్రాహ్మణులములును నినుం గొనియాడరా? అనిపలి.

క॥ ఇంతలు పుట్టినచోటను | శంతనునందన యహీన * శాంతిపరుండై!

కౌంతేయగ్రజుఁ డాలము | పొంతంబోనొల్లఁడనుము, బుధులియ్యకొనక॥

టీ॥ శంతనునందన = భీష్ముఁడా! ఇంతలు పుట్టినచోటను = ఇంతటికిగు చేసినందుకును కౌంతేయగ్రజుఁడు = ధర్మరాజు అహీశాంతిపరుండై = మిక్కిలిశాంతినిగలవాండై బుధులియ్యకొనక = పెద్దలుసమ్మతించునట్లు అలముపొంతకా = యుద్ధమువైపున పోనొల్లఁడనుము = పోనొల్లఁడని చెప్పము

తా॥ భీష్ముఁడా! కారపు లింతచేటుచేసినను ధర్మరాజు మిక్కిలియొరుపుగలవాండై యుద్ధముసేయవలయుననుతలం పేసాటియు లేకయన్నొడని యందలిపెద్దలు మెచ్చునట్లుగా బుధులు

సీ॥ ఆనమయంబున • నచ్చటివారెల్ల విశేషట్లుగా నుయోధనునితోడ

చాహుబలాధ్యుల • బలవిహీనులయ వెడలంగనడిచిన వెట్టితనము

నత్యంతచిరకాల • మడవులఁగొండల చాధుఁబెట్టిన పరుసదనము

సభలోననట్లుపాం • చాలరాజాత్యజఁ దలవట్టియూడ్చిన తెలుఁతనము

గీ॥ దర్శపుత్రుండు సైరించెఁ దధ్యమీవు గురుకుమారులననిమింగి • కొనకుమేరుల

సొమ్మునకునాసపడఁదగ • దిమ్మువారి పాలువారలతోఁగూడి • బ్రదుకు

[మరుము]

టీ॥ ఆనమయంబున = ఆప్యడే అచ్చటివారెల్ల విశేషముగా నుయోధనుని
తోడ = దర్శపుత్రునితోడ చాహుబలాధ్యుల = సుజులమత పెడలవాని బలవిహీ
నులక్రియ = బల విహారినివలె గురుకుమారులననిమింగి వేట్టితన
ము = తెలివితేమియు అత్యంతచిరకాలము = మిక్కిలి దీర్ఘకాలము అడవుల కొం
దలక బాధలఁబెట్టిన పరుసదనము = శ్రమపెట్టి కఠినత్యమున సభలోనక అట్లు
పాంశాలరాజాత్యజ = ద్రౌపదిని తలపెట్టి యూడ్చి తలుపతనముక ధర్మపుత్రుండు
సైరించె = ఓర్చెను తిథ్యము = తత్యము ఈవు = సీ కురుకుమారుల = కారవులను
అని = యుద్ధమున నింగికొనకుము బరుల సొమ్మునకు = తమల ద్రవ్యమునకు ఆ
సపడదగ వారిపాలు ఇమ్ము గారలతోఁగూడి బ్రదుకు అనుము

తా॥ అట్లు వలీన వెంటఁ బుండుండవారెల్ల విశేషముగా నుయోధనునితోడ భుజ
బుముచే నొప్పినవారగు పాండవులను బలహినులంబులగు రాజునుండి వెడలఁదొలికి
కదా ! అట్లు తెలివితేమియు, దీర్ఘకాలము వారినడవులయందు గొండలందును శ్రమపెట్టి
నట్టి విగుసలననుచు, సమయదిలో ద్రౌపది దలపెట్టుకూడ్చి యవమానపఱచిన పోకిరిత
నముచు ధర్మజుండ్చి నొసెను ఇదితత్యము నీవుచీతిమ్మలనందఱు మింగి నుతుకుం
దలఁపకుమా ! తిరుసొమ్మునకాంచుట మేలునెయ్యదు ! వారిరాజ్యమును వారికొసంగి
వారితోఁగూడి వింపుము ! అనిచెప్పెను

ప॥ ఏము గలహంబొల్లక పొందుఁగొనుట తమకుమెలు తనమనంబున దరికొ
న్నతృప్తానంబున నొరులడ్డుంబసారమింజెసి యేనబుద్ధి నెప్పవలసె దనయెద్దంగ
లయోధవీరు లెయ్యెడలలేమిఁజెల్లం బైనను మాకుఁదోడు ధర్మంబుగల దదియుంగా
క యఖిలలోక సేవితుండైనకృష్ణుండు వెనుబ్రావుగావురం దమకు మమ్మంగిలువ
గొలఁదిగా దదియట్లుండె నెన భీమసేనాదులకుందమకుం బెద్దవాఁడనగుట విరువారు
ను మదీయప్రార్థనాభంగంబుసేయక నాదాంతియుంబంతియుం జెల్లించి నన్ను
లజడిపెట్టక పోరితంబుడిగి తమతమధనంబులుగూడి విసుఖంబుట మనపెద్దలకుం
దక్రటిబుద్ధిమంతులకును సంతోషంబగుఁ బెద్దయానోపద్యోనేని కుశస్థలంబును
వృకస్థలంబును వాసంతియు వారణావతంబు నింద్రప్రస్థంబుఁజాలు గాజేని మఱి

యనెంచెనెయనొక్కటియగు చటుగఁ దనతోఁబట్టువులకు నేవురకు నిలువరావుల
యిదిచ్చిన సర్వశాంతియగు నట్లయిన నందలి బంధుమిత్ర సహాయజనంబులుఁ గలసి
నవ్వుచుండెగడుచునునికి మనంబులకుఁ బ్రియంబుసేయు గురు పాంచాల యాదవ
మాతృగ్రు పరస్పరప్రీతినంపాదకత్వ సంపన్నులై బ్రదుకుట నాకుఁగోర్చి యిం
తయ నమ్మహాపురుషునకుం దెలియంజెప్పమనిన సంజయుండు దేవా నీయాడినమా
ర్గంబంతయునడిపెద మీతండ్రి నీకును దమ్ములకును వాసుదేవునకు నెట్లుప్రియం ఒ
ట్లు సేయువాఁడుగాక యనుచుం బ్రతామంబుచేసిన సంజయునకు ధనంజయుండి
ట్లనియె

టీ! ఏను కలహంబొల్లక = యద్దముంగోరక పొంగుఁగోరుట తమకుఁజేటు తనమ
నంబునక = తనమనస్సు దరికొన్న = ఎఱపించిన తృప్తారంబుక = ఆశయచనన్నిని
ఆర్థక ఒరులు = ఇకరులు అడ్డంబుసారమింజేసి = అడ్డమురావంపున ఏవ = నేనే బుద్ధి
వెప్పవలెనొక తనయెద్దంగల యోధవీరులు = తనదగ్గరనున్నంతటి యధ్వశూరులు ఎయ్యె
డలక = ఎందుచు తేము = తేరుచుట తెల్లంబు = తృము అయినను మాకుఁదోడు =
మాకు సహాయము ఒక్కయిగలను అదియుచుగాక ఆభిలంకనవిరుద్ధుడైన = లోకముల
దేవెల్లఁ గొనియాడఁబడవలెనగు కృష్ణుండు ప్రాపుగావునక = అండయైయున్నాఁడు
గావున తమకుఁ మమ్ముగెలువక లదిగాను సాగ్యముగాను అదియట్లుండె
నేను భీమసేనాదులకుఁ = సముద్రమొడలగువారికిని తమకుఁ దెద్దవాఁగుట నీ
రువారును మదిమప్తార్థనా భంగంబునెయక = నప్తార్థంబుచెటువక గాఢకాంతయుఁ
= సాయంప్రియజయమును దాంతియుఁ = శరర ప్రయాస మేర్పుటయు తెల్లించి =
సాగనిచ్చి నన్నలజడితెట్ట = నన్నును తెట్ట పారితంబిడి = కలహమునూ తమ
తమధనంబులు గడిచి = వారినినొమ్మంఁగడిచి సఖ బంధుట మరదెద్దకుక తక్కు
టి బుద్ధిచంబునక సంతోషంబుగక దెద్దయినోపడయ్యెనేక = మిక్కిలిగా నిరుఁ
దాలకపోయినను కుశస్థంబును వ్యక్తస్థంబును వాఁదెయి వారిచావతంబు ఎండ్ర
ప్రస్థంబును నాలుక కాదెనిక = కట్టుచాలనచో మఱియక ఎండేనియుక = ఎక్క
డనై ఒక్కటియగుఁ ఆట్లుగాక తనతోఁబట్టువులను = అననోరులము ఏవురము = ని
దునుందియ నిలవక = ఉండుటకు రావులయిదిచ్చినక = నిదునెలపులిచ్చినచో స
ర్వశాంతియగుక = అంతయుఁ జల్లవడును అట్లునుక అందలిబంధుమిత్ర సహాయజనంబు
లు = ఎంధువులు మిత్రులు తోడ్పడవచ్చినవారును కలసి నవ్వుచుక తెగడుచుక = పరి
హాసముచేసికొనుచు ఉనికి మనంబులకుక = మనస్సుకు ప్రయంబుసేయుక కురుపాం
చాల యాదవమాతృగ్రులు = కారవులు యాదవుల పాంచాలప్రభులు మత్స్యదేశరాజులు
పరస్పర ప్రీతిసంపాదకత్వ సంపన్నులై = ఒకరొకరియందు సంతోషమును గల్పించుటకుఁ
జాలినవారై బ్రదుకుట నాకుక గోర్చి ఇంతయుక అమ్మనోపురుషునకుక = ఆయో
గ్యుండగు దుర్యోధనునకు తెలియంజెప్పమనినక సంజయుండు దేవా నీయాడినమార్గం
బంతయుక = నీవుచెప్పిన విధమంతయు నడిపెదక మీతండ్రి నీకును తమ్ములకును వా

స చేవునకును ఏట్లుప్రియంబు = ఎట్టివ మో అట్లుసేయువాడగుగాక = అట్లుసేయునుగాక
అనుచుకా ప్రణామించుచేసిన = మ్రొక్కిన సంజయనకుకా ధనంజయండు = అగ్గురు
౫ ఇట్లనియెకొ = ఇట్లుచలికెను

తా॥ యద్ధముచక్రపూనక మేమో వారితోడసఖ్యముండెయ్యగారుట వారికేమేలు ఆ
శుర్యోధనునిచనుస్సునఁ బుట్టికె యాశనునుచిచ్చును ఒల్లార్చుటకు మతెవ్వరు నడ్డపడనందు
న సేనే యిట్లాతనికి బుద్ధివెప్పి పరువలసినవచ్చెను అసయెద్దనుండునంతటిగాపుయద్దవీరులు
మతెందునులేగనుట సత్యమో ని మాకు ధర్మముపహాయపడనున్నా అదిమాత్రముగాదు
లోకములచేసెల్లఁ గొలువబడిననాఁడగు కృష్ణమూర్తి మాకుమిక్కిలి పహాయండుగావున మ
మ్మంగిలవ వారఁ నాధ్యముగాక ఆచూట యటుంకనిమ్ము నేను పీమసేరండుమొదల
గు వీరికిని దమకును దెద్దనాఁడనుగదా నీరుభయలును నాప్రార్థనచవ్యర్థముసేయక నాయం
ద్రియజయమును, కష్టములొప్పుటయు పాఁగునట్లుచేసి, నన్నును ఖమువాలుసేయక కలహము
లుమాని వారివారిసొమ్మును వాగువా రెఱుఁగించి సుఖముగానుండుట మనఁజెడ్డుకునుదక్కి నబు
ద్ధిచుంతులకును సంతోషమును, లిగించునదియగును మాకు విశేషముగా నీయఁజాలకున్నను
గుర్రస్తుము పృకస్తుము వాసంతి వారశావతములు నింద్రప్రస్థము ననుపట్టణములయిగును, ఆ
విదాలించో మఱియెద్దియేనియు వాపట్టణముచునిచ్చునుగాక అట్లు దనసోదరులనుగుమాకై మ
మందికివసయింప నైచుచోట్లాంగినచో నందఱుమనంబుని శాంతి నొందును అటుపై నందలి
మందువులును మిత్రులును పహాయపడవచ్చినవారును మైత్రిగలిగివత్సవండ్రించు నాద్వికగా
నుండుట మనస్సులకు సొంపుగానుండును కారవ్రలును బాంధ్రాలప్రభులు యాదవులును మ
త్స్యదేశప్రభులు నొకరొకరికి సంతోషమును గల్పింకొనువారై జీవించుట నాయుష్షము
ఇదియంతయు నామహాపురుషుండగు దుర్యోధనునితోడఁ దేటఁగఁ జెప్పకుని ధర్మజుండువలు
కఁగా నారాచా ! నీచెప్పినదంతయుఁ జేయువాడను మితండ్రియగుభృతరాష్ట్రుండు నీకు
ను దమ్ములకును శ్రీకృష్ణమూర్తికి నెద్దియుష్టమో యట్లేయెనుగాక యనివలికి మ్రొక్కఁగా
సంజయనితోఁ నడ్డునుండట్లనియెను

క॥ చాలసఖుండవు నాకును । నీలెన్నదనంబు నెము ♦ సతివిడిచి యు।

శ్శీలరమగుటయు శైశవ । లీలమొదలుగాఁగమునుదె ♦ లియదేనికుక॥

టీ॥ నాకును చాలసఖుండవు = పసి నాటనుండియుమిత్రుండవు ఏము = మేము నీతి
బిడిచి = న్యాయమునుండితొలంగి దుశ్శీలరమగుటయుకా = చెడుస్వభావము గలిగినవాండ్ర
మగుటయు ఈలెన్నదనంబు = ఈయోగ్యత శైశవలీలముదలుగాఁగకా = పసితనమున నా
టలుమొదలుక ని నీకుకా తెలియదే = తెలియదా ।

తా॥ నీవు నాకు చాల్యముచుండియు మిత్రుండవు మాయోగ్యతయు, లేక దష్టస్వభావ
ముగలవాండ్ర మగుటయుఁ బసి నాటనుండియు నీకుఁ దెలిసియండలేదా ?

మ॥ బలమత్తాకృతియైన భీముండనుశుం ♦ భతులంభినంరంభముకొ
నిలిపెన్నాడును సంకుశంబయి తుది ♦ న్నేడుండదుద్రేకముకొ
మలఁగఁజేయు నజాతశత్రునికృపా ♦ మార్ధ్యంబు చాలంగ వా
రలకేలా నయవిక్రమోచిత విచా ♦ రక్షణముల్ సంజయ॥

టీ॥ సంజయా అపారత్రని కృపామాగ్ధ్యంబు = భర్తజనియొక్క యాయన
 నేర్పుచాలమి ఎలమత్రాప్యతియగ్ = బలమునే మదింపి యాకారముంగల భీముండను
 శంభత్కృతి = సీముండనియెగు మదపుటేరుంగుయొక్క సంరంభముకే = పూనికను నా
 డును భువిక అంగురముయి నిలిపెక నేడును తమద్రేకముకే = ఆతని సన్నాహమును
 వాలంగిక నులంగెమును = మరలించును వారలకుక నయవిక్రమేచిత విచారశ్లేశ
 ముల్ = నీతినిష్ఠమును గూర్చిన చింతయుక్తయను ఏలా = ఎందుకు

తా॥ ఓసంజయా! భర్తజనియొక్క దయయనెను మెత్తండను = ముదేర్పించిన
 యాకారముంగల భీమసేనుండను ముపుటేరుంగుయొక్క సన్నాహమును నా పను గడప
 ట విజృంభించెనయక యుంకుమై యంగచిపెట్టెను నేడునుగళ్లే యాశనియాటా ఎవరు
 గుదింపనున్నది ఎల్లసంవదగా మిగిలెగూర్చి చింతించుటయడరాదెవరుగూర్చి శ్ర
 మపడుటయడ దనకెమిటి దెప్పును

ప॥ అనిపలికి దర్శితనయానుచుతంబున సంజయునకు సపరవారంబుగా సముచి
 తప్రకారంబున మజ్జన భోజనంబులాచరించి మాట్యునులేపనా ద్యుతచారంబు లా
 చరించి మణిమాషణ చిత్రాంబరంబులాసంగి వివరంబున సంతండును బాండ్లపులను
 వాసుదేవుని వీడ్కొనిచనియె ననిచెప్పిన

టీ॥ అనిపలికి దర్శితనయానుచుతంబునకే = భర్తరాజుయొక్క యుక్తసపునున్న
 ది సంజయునకుక సపరవారంబుగా = వెంటవచ్చివారితోగూడ ను అప్రకారం
 బునకే = తనెట్లు మజ్జన భోజనంబులాచరించి = స్నానమును భోజనమునుచేయుచు మ
 ణిమాషణ చిత్రాంబరంబు = రత్నములతోగూడనిస్త్రీలును నావస్థయు లవ
 స్త్రములును ఒకరి = ఇచ్చి పోయితినికే = అనుపగా ఆం = మాదియును
 వాసుదేవు = స్వామినిగూర్చి = నడ = నియకే = పోయి అనిచెప్పినకే
 = అనివై = ముందునెంచగా

తా॥ అనిపలికి దర్శిత సంజయియాజ్ఞచూపున సంజయనకును నానితోడనచ్చి
 ననేవకులకు సన్నాభో = అని పరత్తులుచెక్కిన భూషణము నానావర్ణములవ
 స్త్రముల నొకరి యనుపగనగుతుండువాండుపులను ప్రకృష్టమిది విదలివాయెనని వైకింపాయను
 డు నెప్పుడూ

క॥ వియ్యంతతుకతూహల! మునంబొదలుచు సంజయుండు * మున్నెచ్చటికిం,
 — జనియెను నెవ్వరితో నే! ముయెను వివలతుమునిజ * నాధిప చెపుమా॥
 ప॥ అని యడిగిన

టీ॥ విని అత్యంత కృపాహలమునకే = మిక్కిలి సంతోషముచే పొదలుచుకే = వృ
 ధిపొందుచు సంజయుండు మున్ను = ముందుగా ఎచ్చటికింజనియెను ఎవ్వరితోక ఏమని
 యెను వివలతుకే = వినంగోరెదను మునిజనాధిప = మునులగా నుత్తముండ! చెపుమా!
 తా॥ విని జనమేజయుండు మిక్కిలి సంతోషముచే నొప్పినవాడై, మునిశ్రేష్టుండ!
 సంజయుండు ముందుగా నెచ్చటికేగెను ఎవ్వరితోనేమిచెప్పినో వినంగోరెదను చెలుపుము,
 అనియడుగగా!

ఉ॥ భూరికృపానుషంగ మనిభుంగవచిత్రసరోజస్యంగ సు
సారదవప్రవర్త సుర • సంస్తుతద్యిగుప్రకర్ష దో॥
స్సారనిరస్తదైత్య శమ • శాలిమనస్థినిసత్య లోక ని॥
స్తారకశీల నిర్వృతి వి • శాల నిరంజన పాపభంజనా॥

టీ॥ భూరికృపానుషంగ = విశేషము కృపతోఁగూడినవాఁడా' మనిభుంగవ = మునిశ్రేష్ఠుఁడయొక్క చిత్రసరోజ = వనస్సు సుకమలమునకు భృంగ = తుమ్మెదవంటివాఁడా సంసారదవప్రవర్త = సంసారమున కార్పిచ్చునకు వానవంటివాఁడా సురసంస్తుత = దేవతలచేఁ గొనియాడఁబడిన దివ్యగుణప్రకర్ష = ఉత్తమగుణముపే నదికి దాదాస్సార = భుజులముచే నెరస్తదైత్య = నాశము నేయఁబడిన రాక్షసునుగలవాఁడా శమ శాలిఘనస్థినిసత్య = ఎంద్రియజయముగలవారయిం దులభతయందు విలదలెనివా ఁడా లోకనిస్తారకశీల = జులను దరింపఁజేయు స్వభావముగలవాఁడా నిర్వృతి విశాల = వైరాగ్యముచే నధికుఁడా నిరంజన = మిక్కిలి యాచంద మగలవా ఁడా పాపభంజనా = పాపమును హరించువాఁడా

తా॥ మిక్కిలి దయతోఁగూడినవాఁడా' మునిశ్రేష్ఠుఁడయొక్క మనస్సున కమమునకుఁ దుమ్మెదవంటివాఁడా సంసారమును దావానికి వనిచల్లువంటివా ఁడా దేవతలచేతను గొనియాడఁబడిన యుత్తమగుణములచే త్రవ్వఁడా? భుజులముచే ననింపఁజేయఁబడిన రాక్షసులనుగలవా ఁడా ఇంద్రియజయముగలవారియొక్క మనస్సుల నెల్లప్పుడూ జనులనుగడతేర్చు స్వభావముగలవాఁడా పూర్ణమును వైరాగ్యముగలవాఁడా అచందస్వభావుఁడా' పాపమును హరించువాఁడా

క॥ శ్రుతిమాళిరత్నమూర్తి । శతధృతిముఖపద్మపండ • సౌర సర్పిర్తి॥
రతిపతి హితావాతాక్షా । సతతసమాచరిత భక్త • జన సు షా॥

టీ॥ శ్రుతిమాళిరత్నమూర్తి = ఉపవిష్టప్యగూవుఁడా శతధృతి ముఖపద్మపండ సౌరభక్తిర్తి = బ్రహ్మదేవునియొక్క ముఖములనుగలము సమాహమునకు బంధులమును గలిగించుచున్న కీర్తిగలవాఁడా' రతిపతి హితావాతాక్షా = మన్మథుని సత్రమైసత్తిగు శత్రువైనట్టియుఁ గన్నులుగలవాఁడా' సతత సమాచరిత = ఎల్లప్పుడఁజేయఁబడుచు భక్తజనసంరక్షా = భక్తులనురక్షించుట గలవాఁడా

తా॥ ఉపనిషత్తులే రూపముగా నుండువాఁడా' బ్రహ్మదేవునియొక్క ముఖములనుగలద్యములనూహమునకుఁ బరివేశమును గలిగించుచున్న కీర్తిగలవాఁడా' మన్మథునకు మిత్రమైనట్టియు శత్రువైనట్టియుఁ కన్నులుగలవాఁడా ఎల్లప్పుడఁజేయఁబడుచు భక్తరక్షణముగలవాఁడా

మాలిని॥ సదయవిమలదృష్టి • సంశ్రిత క్షిరవృష్టి॥
హృదయకమలవాసా • హేయమాయా నిరాసా॥
విదితనిఖిలభూతీ • విశ్వరక్షార్థహేత్తి॥
సదసదుపచితాత్మా • సంభృతానందవర్త్మా॥

టీ॥ సదయ = దయతోగూడిన • విమలదృష్టి = నిర్మలమైన చూపునుగలవాడే!
సంశ్లేత = ఆశ్రయించియున్నవారికి ఊరవృష్టి = పాలవానవంటివాడే! హృదయకమల
వాసా = భక్తుల మన కమలములందుండువాడే! హేయమాయానిరాసా = అసహ్య
మైనదగు మాయను హరించినవాడే! విదితసిఖిలభూతి = తెలియవచ్చుచున్న సర్వసంపదలు
లవాడే! విశ్వరక్షార్థహేతి = లోకమును గణించుట కారణమును ధరించినవాడే!
సదసమపదిదాత్తా = సత్తులక్షణముజేరువయ్యె యాత్మనుగలవాడే! స భృతానంద
వర్తన్ = ధరింపఁబడిన యానందమార్గముం లవాడే!

తా॥ దయతోగూడిన చల్లనిచూపుంగలవాడే! ఆశ్రయించుదలవా సవంటివాడే!
భక్తుల హృదయకమలములందుండువాడే! అసహ్యమగు మాయను నిర్మలముచేసినవా
డే! ప్రశస్తములగు సత్వైశ్వర్యములుగలవాడే! లోకములను రక్షింప నాయధమును ధరిం
చినవాడే! సత్తులక్షణములందాసిన యాత్మను లవాడే! ధరింపఁబడిన యానందమార్గముం
లవాడే!

గద్య॥ ఇహ శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర మధారాదన

విరాజి తిక్కనసోపయాజి ప్రవీతంబైన యుద్వేగపర్వంబు

నందు బ్రథమాశ్వాసము

సంపూర్ణము

ద్య ౨౦ ప్రభావద్వయగోప్యత రఘువార్యపుత్ర విదృష్టాదయ

పార్థసారథ్యచింతితంబున యాత్మయకల్యాణనిధయ

చుద్వేగ పర్వభాగముం బ్రథమాశ్వాసము

అంతః

శ్రీహయగ్రీవాయనమ

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీవిస్తారకరణ కరు । తావేహోదార శశ్వదమలాకారా ।

భావవికారవిహార శు । భావహనామప్రకార • హరిహరనాథా॥

టీ॥ శ్రీవిస్తారకరణ = సంపదను వృద్ధిచేయునట్టి కరుణాపేత = దయయొక్క కలిమిచే
ఉదార = దొడ్డవాడే! శశ్వదమలాకారా = ఎల్లప్పు డేకరీతినున్న యాకారముంగలవా
డే! భావవికారవిహార = చిత్తమువందలి వికారములదాపువాడే! శుభావహ నామప్ర
కార = మంగళకరమగు నామమును గలవాడే! హరిహరనాథా!

తా॥ సంపదను వృద్ధిచేయునట్టి దయయొక్క కలిమిచే గొప్పవాడవైనవాడే! ఎ
ల్లప్పుడు నిర్దోషమైన యాకారముంగలవాడే! మనోవికారములను హరించువాడే! శు
భమునిచ్చునట్టి నామమునుగలవాడే! హరిహరనాథనామముచే నొప్పువాడే!

ఉ ప పా య సు క శా ని య పా న ము

(ఆ మ్నా య క శా ని య పా న ము) ౩౩౦

ప॥ దేవా వైశంపాయనుండా జనమేజయున కిట్లనియె నవ్వెఘంబున వీడ్కొని
 సూతనందనుండు పవనజవంబులగు తురంగంబులం మాన్చినయరదంబునెక్కి తఱి
 మిక్కిలి ప్రొద్దుగ్రుంకునంతకుం గరినగరికరిగి యంతఃపురంబుననున్న దృతరాష్ట్రునకుం
 దనరాకయెఱింగించిపుచ్చి యతనింగాంచి యడుగులకెఱిగిన నమ్మహీవరుండును
 నత్యాదరంబుననెత్తి సమీపంబుననిలినం గొలిచియుండి చేతులుమోడ్చియిట్లనియె

టీ॥ దేవ = స్వామి వైశంపాయనుండు = ఆచార్యుడు జనమేజయునకుడా ఇట్లని
 యెక్ ఇచ్చింపునన్ = పీక్కిలి = వదలి సూతనందనుండు = ధంజయుండు పవనజవం
 బులగు = వాయువేముంగల తురంగంబులంబున్చిన = గుట్టుముచుగట్టిన అరదంబునెక్కి
 = రథముపై నెక్కి తఱిమిక్కిలి ప్రొద్దుగ్రుంకునంత క గరినగరి కరిగి = హస్తీపురమునకుం
 జెరి అంత పుంపుననున్న దృతరాష్ట్రునకు అనరాక = తానువచ్చుట ఎఱింగించిపుచ్చి =
 చెప్పి పనిచి యతనింగాంచి = అడుగులకెఱిగెనన్ = పాదములమ్రొక్కగా ఆమ్మహీవ
 రుండును = ఆరాజ ఆత్మాదరుండునన్ = మిమ్మలిప్రేమతో ఎత్తి సమీపంబునన్ = చే
 రువ నిలవనన్ కొలిచియుండి = సేవింపదం చేతులుమోడ్చి యిట్లనియె

తా॥ ౩ స్వామి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియెను అట్లువారల వద
 లివని సంయుండు వాయువేముం ల గుట్టులనుగట్టిన రథమెక్కి కీపుమింజునెని ప్రొద్దు
 గ్రుంకునపుటి హస్తపురముంజుచ్చి యాత పురమందున్న దృతరాష్ట్రునకు దానువచ్చుటం
 జెప్పి పనిచి యాత గంగాం దుగూరినిపాములమ్రొక్కి యాతండు మిక్కిలిప్రీతితోనె
 త్తి చేరువనిబురకొరగా నుండి చేతులుచేర్చి మ్రొక్కుచు నిట్లనె

ఉ॥ దేవరపంపునం జనియు • ధిష్ఠిరునిం గల వచ్చినాడ నా

భూవిభుఁ డప్రమేయగుఁ • పూజ్యుఁడు మీకు నమస్కరించె నం॥

భావనచేసె నా కివటిఁ బంధులనెల్ల దలంచె మీశుభ॥ ౩

శ్రీవిభవంబునకు సుతుం • సేమము నన్నడిగెం బ్రసన్నుడై॥

టీ॥ దేవరపంపునన్ = మీయుత్రువుచొప్పున నేనేగి ధర్మరాజుంగనివచ్చితిని అతఁడు గొప్పవియగు
 కనిపచ్చినాడన్ ఆభూవిభుఁడు = ఆరాజ అప్రమేయగుణపూజ్యుఁడు = గొప్పవియగు
 గుణములచే బూజకుండు నవాఁడు నీకున్ నమస్కరించెన్ = మ్రొక్కెను నాకున్ సం
 భావనచేసెన్ = ఎవరుతునిచ్చెను ఇచ్చటిపంధులనెల్లన్ = ఇంపున్నచట్టుమలనందఱును అ
 లంచెన్ ప్రసన్నుడై = శాంతుడై మీశుభశ్రీవిభవంబునకు = మీసౌఖ్యసంపదల పెం
 పులుచు సుతులసేమమున్ = నీరాడుకులక్షేమసమాచారమును నన్నడిగెన్

తా॥ మీయుత్రువుచొప్పున నేనేగి ధర్మరాజుంగనివచ్చితిని అతఁడు గొప్పవియగు
 గుణములచే బూజకుండునవాడై యున్నవాఁడు అట్టివాఁడు నీకుమ్రొక్కెను నాకుమహమ్మ
 నమచేసెను ఇచ్చటిపంధువులనెల్లం దలంచెను మీయొక్కసౌఖ్యసంపదచుగూర్చియు మీపు
 త్రులక్షేమమునుగుఱించియు శాంతుడై నన్నడిగెను

గీ॥ అనిన ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లు • శయ్యజాతశత్రునిక సేమమె యనుజన్ములెల్ల

• సుఖులఁ దెంచుచు • సఖులమంత్రివరులసంప్రీతిమెయినన్న • వారెయ

ప॥ అనిన సజయందీటునిచె

[చట॥

అ॥ ల నకు పురరాష్ట్రుండు శట్టకుఁ అయ్యజాతశత్రునకుఁ = అధర్మరాజు నకు సేమ = సేమమా? అనుచు తెల్లఁ = తన్నుండఁబడు సుఖులె=సౌఖ్యమునను న్నారా? అ నకు తనయులుఁ = కొడుకలును సఖులె=సౌఖ్యముననున్నవారా? ఆద లకు మంత్రిలను = శ్రేష్ఠులు సంప్రీతిమెయిం = మిక్కిలి సంతోషముతో ఉన్న వారె = ఉన్నారా?

తా॥ శయ్యజాతశత్రునిక సేమముగానున్నాదా! అనిన సజయందీటునిచె చట్టములు గొనలచు వాగునన్నారక దా మున్నులను చూడ నున్నదిగాని అది యనుగాన జయం దిట్టనియె

౧॥ వారెల్లుల సేవచయ | స్ఫారబలము గారణముగ సౌఖ్యంబున ను |

న్నరనిపలకుదురు నిజ | మారయంగా నట్లకాడెయిది జననాదా॥

అ॥ సజయందీటునిచె వారెల్లును భవదీయ = నీయొక్క స్ఫారములను కారణముగ = ప్రకాశించెడివిల , కారణముగా సౌఖ్యమునకు = సుఖముగ ఉన్నారమని పలుకుదు నిజమనియె కాక = వాస్తవమును వివరించినచో అది = వారుచెప్పట లట్లకాడె = శత్యమేకదా!

తా॥ ఓరావ! వారందఱును నయ్యున్నుబలముప్రాప్తున కీవిందుచున్నామని చెప్పచున్నార అమాటయు సత్యమేకదా!

క॥ ధర్మమునకు భోగంబులు | దుష్టులై యింపుగావు • ధర్మంబులలో

నిర్మలమిది నాంధ్రుల | గొంగుకడుంగలం దెలండు • కురువంశనిధి॥

టి॥ నివం • ధి = యకు మనకు స్థా మైనవాడౌ ధర్మజనకుఁ భోగంబులు ధర్మములట్లు = పుణ్యమువలె ఇంపుగావు = అట్లమైనవాలు అతండు ధర్మంబులలో నిర్మలమిది = నిర్మలమైబుద్ధిచే అనాంధ్రుఁ = జీవహింసచేయకుండుటకు కూర్చి = జప్తుకు కడుం లండు = మిక్కిలి కఠియున్నావలె

తా॥ కురుకుమనకు స్థామైనవాడౌ ధర్మరాజునకు ధర్మములయందువలె భోగములం దెట్లులేక అధర్మములలోను జీవహింసచేయకుండుటయందు మిక్కిలి యుష్టము

ఉ॥ మానుషశక్తియెల్లండున • మంచిత దైవమయాదియందు నీ |

మైనయతండు పుణ్యమును • వాపముదెట్టిసవాండు నివు ॥

మానుషశక్తియెల్లండున • మంచిత దైవమయాదియందు నీ |

ధీనము కార్యనిశ్చయము • తెల్లము నీమత ముప్పదేమియుక॥

టి॥ మానుషశక్తి = మానవ్యబలమును బిల్లండు = లత్యపెట్టండు సమంచితదైవము = యోగ్యమగుదైవమును ఊదెయిండుక = సమ్మియుండును అతండు నీమత =

సీమల నె పువ్వును నదావముకా పెట్టిరివాంశ * సీవు నీసూనునకంశాకాని = సీకొడుకున
క లోబడిన కలకాని ఒకచూపు = ఏమార్గమున తలంపవు కార్యవిషయము = కా
ర్యములచరచపురి కర్మసౌలభ్యము = కర్మసకల శకనితి నదినను తెల్లము = సత్య
ము సీమతము = నిమిత్తము ఒప్పుదేమియుకా = ఏపాటయ సాగదు

తా|| కర్మజంతువును పువ్వుబలము శాంతియు సమ్యక్తగాని దైవబలమునందు భక్తి
యందునును ఈకావ్యము సూక్ష్మ శాస్త్రపాపములు కర్మజంతు నీతైవ జెట్టియున్నాం
న నీవా సీపునైనకుం శాంతియు లోబడినవాంశకాని యెట్టియు దాంపపు రాచకార్య
ముల కర్మముకా శకునియునుదంపంబున నీమను ఇదసత్యము సీమల యేవాటియై బని
కిరాకన్నది

(౧)

అ|| ఆలొకిలేని * యట్టిద్రిష్కరియగు | కొయ్యగాక కూడు * కదుటచెట్టి|

కుడుచువార లట్టిక్రొవ్విదంబునెయ్య జొచ్చుటిచ్చగించి * చూతురయ్య||

టీ|| ఆలొబిడ్డలెయ్యట్టి చొప్పు రియగు కొయ్యగాక = దేవ ద్రిష్కరివాంశతప్ప కూ
లకుకుటచెట్టికు నువ రలు = చొప్పు మార్గమునొకని యన్నయం దివనరు ఇ
ట్టిక్రొవ్విదంబుల నెయ్యట్టి = అట్టిపొగరవోడుపలు పెయ్యబూతు ఇచ్చగించూ
తురయ్య = ఇట్లపడిచూతు * |

తా|| ఆలొబిడ్డలెనియట్టి దేవ ద్రిష్కరివాంశ దేవదోతప్ప, సలూరులై యొక్కచో ని
లకడగా ప్రకుకవాశవ్యతయు నెల్లు పొగరువోతుపనులనెయ్యబూతును బూచియొగ్గవ
నరా

చ|| కొడుకులగానరె నృపుల * కుంఠితేజుల నెందు నెమ్మొం|

నడుతెరువైనచో దగవు * నెప్పక యెప్పరించి చూతురె|

పుడమిజనంబులెల్ల నినుంబ్రువ్వగం దిట్టగ వించునునొ నొ|

చెప్పడుమది యెప్పుడుం నెపులుచీములుగట్టెడు కౌరవేశ్వరా||

టీ|| కౌరవేశ్వరా! నృపులు = రాజులు ఎంక = ఎచ్చటను కొడుకులకా. ఆ
కుంఠితేజులకా = తలుగని ప్రతాపముగలవారిని కానరె = కాంచరెగా ! ఎమ్మొంకా
పక్షమున నేనె చెంతెరువైనచో = మార్గముచెడినపుడు తగవునెప్పక = న్యాయమునె
ప్పక ఒప్పురికించుతురే = ఉపేక్షయెదురురా పుడమిజనంబులెల్లకా = లోకములొని జను
లందఱు నినుకా ప్రవ్వగం దిట్టగకా = పురుగుల పశిపోవునెట్టుచుండుగా వింతునిగ్గకా =
వినుచుండుటచేతి మది నొచ్చెడుకా = కంఠపడుచున్నది ఎప్పుడకా చెపులు చీములు
గట్టెడుకా = పుండ్రె చీముటాట్లు నొచ్చెడును

తా|| ఏకుమంక గ్రంథుడా రాజులు లోకమున నెందు విడ్డంగుటలేదా ఆక
మకులు తెలివితేక తప్పక్రొవలంజనపుడు న్యాయ మర్గమునకుండేకి యుపేక్షించుచుటగ
లదా ? లోకములొనివాంశందఱు నినుంబురుగులవడం దిట్టుచుండగా వినుటకు నామనస్సు వి
క్రిలాశాచెప్పడును చెపులు ప్రణమై చిమిట్టిన ట్టున్నయక

చ|| చలమున దుస్ససేనుడును సౌబలుండు నిముంబట్టియార్చ బా|

మృలక్రిగ్గునాడుచుండుదురు * మానక సీవు సుయోధనుండు వా|

రలంబయొక్క పాండునుతు లలాగ్రహవృత్తికి జొచ్చిరెని.

* చలము బలంబునుం గులము * జక్కుగఁ జేయరె యొక్కవ్రేల్లిడిక్.

టీ॥ చలమునక = ద్వేషముతో గుస్సనగుడుచు = దుష్కాసనుడును సామలం
డుక = శకునియు మిమక పట్టి ఆర్పక = అశింపగా నీవును సయోధనుడుక =
దుర్యోధనుడును మానక = విలువక బాహ్యులక్రియక = బాహ్యులవలె ఆశుచుండును
రు పాండుసతులు అలసి = విసిరి ఒకప్పు ఒకవేళ ఆగ్రహవృత్తికిక = కొపవ్యాపార
మునకు చొచ్చిరేని = పూనిచో నీవలముక ఎలంబురుక కలముక ఒక్కవ్రేల్లిడిక్
= తిలకమున చక్కగ జేయరె = రూపుమాపర ?

తా॥ ద్వేషముం గారి దుష్కాసనుడును శకునియు మిమంపట్టి యాడించుచుండఁ
గా నిలుపులే నీవును దుర్యోధనుడును బాహ్యులవలె నాశుచుండెదరు ఆపాండువులొక
వేళ విడిచి కొపవ్యాపారమునకుఁబూనినచో నీద్వేషమును బుముచు ను ముచు ద్రుతిమ్రుక్రము
న నిర్మూలమునేయరా ?

క॥ వినుము యుద్ధిష్ఠిరు సైరణి | మనవారయి వెఱపుగా సమర్థింతురు డి |

(౧) కౌంకం దగఁగె కొండం | గస యొటమి వెట్టినట్లు * కారవనాధా॥

టీ॥ కారవనాధా = కరుషణాత్మకా | వినుము' యుద్ధిష్ఠిరు సైరణి = ధర్మజుని
యొద్దను మనవారియి వెఱపుగా సమర్థింతురు = మయమిచ్చె చెప్పెరు అరె =
పొట్టేలే కొండంకరి = పర్వతముం గాని డికోన గస = అంతఃకాని ఎటమి వెట్టినట్లు
= పడెననిచెప్పెట్లు

తా॥ దానివలె అయి నుండెదముం బింకనవచ్చు నిమిత్తం రాఅనుచు
యదపవాదజరి వ్యాఖ్యాసముచేయుచు ఇది యొకపొట్టే పర్వతమునదాంకరియో
డెననిచెప్పెట్లు

క॥ అచుజులకు నడ్డపడి యె | మిని సయ్యగలేమిం బూచి * మెచ్చితగా ॥

(౨) వ్రను సాధురేగ నేని | నివసతిల బొలముననకాసి * నిలువదునుమ్మి॥

టీ॥ అచుజులక = అశ్వులక అడ్డపడి ఏమినిజెయగలేమిక = ఏమియుం జ
యలేయిండుటకు మాన చక్కను = నీవుకూడ మెచ్చితగా = సంతోషంపలికిగా
సాధురేగనేక = మెత్తరిదిరెగినచో విని తిలకమునకాసి = కుదవెడలం దటిమి
కాని నిలువదునుమ్మి = విలువక మా |

తా॥ అశ్వులకకడపడి యాత డేమియు నవకారముచేయఁయిండుటచే నీనాతనిం గొ
నియాడితిమికా సాధువు చుండునది రే ? నచోక దుడముట్టులముచుక విలువకుచుమా |

చ॥ అనియముపుట్టె బూదమున * యప్పుడె యెంతయొజ్జిచ్చు వెట్టికా |

చ్చినయది నీయుపేక్షయ వ * శీకృత చిత్తుండు ధర్మసూతి మె |

(౩) త్వనిపులి యెల్లవారలు న * ధర్మము నీవయి బెట్టునంతకుకా |

వివడును గానండుం బిదప * నీకునునాకు మరల్పవచ్చునే॥

టీ|| జూదమునయప్పడే = జూదమాడినందున అనయము = అప్పుడు పుట్టెక
 నీయుకేడు = నీయశ్రద్ధ ఎంతయుకొ బిచ్చుపెట్టి నాల్పినయది వశిష్టతత్వండు =
 లోనిదిని చిత్తముంగలవాడగు ధర్మసూతి = ధర్మరాజు మెత్తనిపులి = మెత్తగ నగవ
 డుచుండు పులివంటివాడను ఎల్లవారలకొ = అందఱును అధర్మముకొ = అన్యాయమును
 నీపయిఁజెట్టునంతకొ = నీపైమోపువఱకును నిన్ను = ఎనఁజేయుచుండును కానందుకొ
 = కాననియట్టుచుండును పిదపకొ నీకును గాఢము మర్చవచ్చునే = త్రిప్పటకు సా
 ధ్యమగునా?

తా|| జూదమాడిననాడే యధర్మమపుట్టెను అప్పుడు నీవుపెట్టించి యూరకుండుట
 యగునది యగ్నిపెట్టికాల్పినట్లయ్యెను చిత్తమును స్వాధీనముగలవాడగు ధర్మరాజు మెత్త
 గ నగవ సుచున్న మెత్తపులివంటివాడను నలుగురును నీపైకోషము నారోపించునంతవఱకు
 యిద్దరు విసనియట్లును గాననియట్లును నుండును ౧ ౧ ౫ ౬ నామనశ్చోంచుటకు నీవునునేర
 పు నేనునజాను

చ|| అనయము నొచ్చుచున్నయవి • యంగములెల్లను వేగవచ్చుటకొ

మనమువశంబుగాదు జను నాయక ప్రొద్దునుబోయె నిప్పుడె

బివిని యెల్లి పుత్రులును బంధు నాళ్లు నిపు నేర్పడకొ

విని మనకార్య మంతయు సవిస్తరతం దగ విన్నవించెదకొ

౧ | జనునాయక = రాజు వేగవచ్చుటకొ అంగము లెల్లను అనయము = విగువ
 కాచ్చుచున్నయవి మనము = మనస్సు వశంబుగాదు = స్వాధీనముగాకయున్నది
 ప్రొద్దునుబోయెకొ ఏ ఇప్పుడు మనవిని = బోయి ఎల్లి = రేపు పుత్రులును బంధు
 లుకొ అత్తులుకొ = వలయవారును నీవుకొ ఏర్పడకొ విసకొ మనకార్యమంతయుకొ
 విస్తరకొ = పూర్ణము తగకొ విన్నవించెదకొ = చెప్పెదను

తా|| రాజు శిష్యునివచ్చితినిగావున నంగములన్నియు నొచ్చుచున్నవి మనస్సు
 కూడ స్వాధీనముగాకయున్నది ప్రొద్దయ్యెను ఇప్పుడు నేనుజని రేపువచ్చి పుత్రులును బంధు
 లును మనమేలుకోరువారును నీవును వినుచుండగా మనకార్యమంతయుం దేబడగా దెలియం
 బలికెదము

ఆ|| అనిననట్లకాక • యని సంజయనివీడుకొలిపికొంతప్రొద్దు • కురువినుండు

కార్యచింతమునిగి • కంచకునొక్కరుఁబిలిచి వెగవిదురుఁబిలుపు మనియె

టీ|| అనినకొ అట్లకాకయని = అట్లేకానియని సంజయనివీడుకొల్పి = సంజయ
 నింబనిచి కురువినుండు = ఆకారవశ్రవుండు కొంతప్రొద్దు కార్యచింతకొ = కార్యాలో
 చనమందు మునిగి కంచకుకొ = నేవకుని ఒక్కరుకొ = ఒక్కొ పిలిచి వేగకొ విదు
 రుకొ పిలుపుము అనియెకొ

తా|| అని సంజయండు వలకడగా 'మంచిది, అట్లేకానియని' యాతనింబనిచి ధృత
 రాష్ట్రుండు కొంతనేపు కార్యాలోచనముంజేయఁచుండి యొక్కనేవకునింబిలిచి 'విదురుని శి
 ష్యమునఁ బిలిచిని' రమ్మనెను

ప॥ వాఁడును సత్వరంబుగాఁజని యతనిదొడ్డెచ్చి కానుపించిన నమ్మిసేవరుం డత్యాదరంబున విదురుం దనయొద్ద నుపికిని యతని కట్టయె

టీ॥ వాఁడు శత్రురంబుగాఁ = వేముగా నని = బోయి అతఁడొంతెచ్చి = అతనింబిలికినివచ్చి కానుపించినఁ = కనంబుచఁగా లిమ్మహిమము = ఆరాజు అత్యాదరంబునఁ = మిక్కిలిమన్నతో విమగుఁ తనయొద్దనునిదిని అతనికిఁ ఇట్లు నియె

తా॥ అసేవకుండు వేముగంజని విదురునింబిలిచి నిచ్చిచూచు గాగా జాలని మిక్కిలిప్రేమతోఁ జేరువనుచుని యాతాతొ ట్లయెను

ఆ॥ పాండురాజసుతుల * పాలికి జరియిల్లు | సుజయుండువచ్చి సమ్ముఖమున్ |
నన్ను జాలయారి * నాకు రేపచ్చటి పనులఁదెప్పువాఁడ * ననుచు జరియె॥

టీ॥ సంయుక్త సౌకర్యము పాలికిఁ = పాంశలయొద్దగ జని పెత్తుగచ్చి సమ్ముఖమునఁ = ఎదురే నన్ను చూచుచు = మిక్కిలి నింది నాకుఁ అచ్చటిపనులు రేపుదెప్పువాఁడ అనుచు వనియె

తా॥ సంయుక్తు పాంశపులకకెగి యిప్పుడెచ్చి వాయెదటనే నన్నులెన్ గట్టి యచ్చటివృత్తా తుంటియు నా రేపుదెప్పు నని యెనెను

క॥ అప్పటినుండియు నెవ్వరె గప్పి కొని చిత్తాత్రింగలఁగెదమనె॥

నిప్పుల వరిలెనయట్లయి | నొప్పకవింకయి నిద్ర * శుద్ధనిద్రా

ప॥ అనిన విదురు డెట్లనియె

టీ॥ శుద్ధనిద్రా = సద్వివారముజెయునా దా తప్పటియును = సంయుక్త జే నదిమొదలు నెప్పొగి ప్పి కొనినఁ = మిక్కిలి గుఱిముగలు యెచ్చి = ఎగవ్యాపారము కలఁగెడుఁ కలతనాంబుచున్నది నెమ్మ = దేవామహాక్ష న్యుంబారినయట్లయి = చిప్పులొం బొలనట్లు మంటగిని నిద్ర ఇంమకయి = నిద్రమేరియె చొప్పును = పొందెనున్నది

తా॥ చిచ్చలకుగ యోహంగలవాడా ! సంయుక్త సంబంధ బోయినదివె దిలు ముఖతోఁగూడెదయె చూచ్యాపారము కలఁగనాంబుచున్నది శరీరము నిప్పులొ వారలంపఁబడి ట్లయి నద్దురకాయన్నది అనఁగా విదురుం డెట్లనియెను

క॥ బలవంతుండుపై నెత్తిన బలహీనుండు ధనముగోలు * పడినియతఁడు ముగి

చ్చిలి వ్రేఁగునతఁడు కామా * కులచిత్తుండు నిద్రలేక * కుందురురథిపా॥

టీ॥ అధిపా = రాజా బలవంతుండుపై నెత్తిన బలహీనుండు = బలవంతుండు యుద్ధమునకువచ్చినపుడు బలహీనుండును ధనముగోలుపడిన యతఁడు = ధనమును బోగొట్టుకొన్నవాఁడును మ్రచ్చిలివ్రేఁగునతఁడు = దొంగలించి యారాటపడువాఁడును కామా కల చిత్తుండు = మన్మథవేదనలతో నైరవాఁడును నిద్రలేకకుందుడు = నిద్రునట్టుక వ్రేమనెడుదురు

తా॥ రాజా! ఎలవంతుని యధ్యయత్రులతోఁబడిన బలహీనుఁడను, భవముం బోఁగొట్టుకొన్నవాఁడను, దొంగలించి యారాటఁడువాఁడను, మన్మథపేదనచే నవయవాఁడను నద్భుత్వ యల్లా సువాసు

క॥ ఇక్కొ-ఱగాములలోపల । నొక్కటి నీచిత్తవృత్తి • నొదవె యెరుని సా।

మృగ-టం గుడువఁదలంచితో । చక్కము గతమెమిచెపువ, నిద్రదెడలుకు॥

టీ॥ ఇక్కొ-ఱగాము లోపల = త దెప్పఁబడిన ఎనికేమాలిన విషయములలో ఒక్కటి నీచిత్తవృత్తి = నీచునో, యవారము ఒకదెనో = కలిగెనో ఒకసామ్యుక్ = ఇతరునిసంపదము ఎక్కిటిక = బంటుగా కుడువక = భుజించుటకు తలంపతో = ఉద్దేశిగానానో నిద్రదెడలుకు = నిద్రమునతము = రాస్తరచకు కారము ఏమి చెపువ

తా॥ ఎదఁజెప్పఁబడిన గుప్తయములలో ద్వియెయనొక్కటి నీచునోవ్యాపారము నాశ్రయించినదొ, = ముందునొప్పును నవొక్కడచేయకు భవంబలమునని యాశించితివో నీన్దుర్వేగుటకు వాస్తవమైన కారణచెద్దియో తెలియం ఎరుకుము

గీ॥ అని ధృతరాష్ట్రుడిట్లు • నతనితోప।

ధగ్గుసుతుమాటచూపెన్వె • ధంబాడె ౧౫।

కంచెజేసి చిల్లెల్లితి • నోపుడవు

తెలియఁజెప్ప నాయలగుట • ముగఁజేయ॥

టీ॥ అన్ ధృతరాష్ట్రుఁడొ ఆనితోడ = విరునితోడకొట్టికొక భగ్గుసుతుమాటచూపె = ధగ్గురాజు ఎప్పుడూట మొకనుడను ఎవ్వరంబో ఎఱుంగుకొనికొడె = నెరుచు పోవుటవేత చిల్లెల్లికొ తెలియఁజెప్ప నాయలగుట = నాడు ఖియచు ముగఁజేయ = నిద్రదెడలుటకు ఈపు = నీపు పీఠము = చాచుపు

తా॥ అని వినుడ ౧౫గా 'ధృతరాష్ట్రు' డాతంతో ట్లెయెరు భగ్గురాజుయొక్క చిట్టప్రాయ మిట్టి చరియరానంపున నిలిచింతనందితి అతయభిప్రాయ మిలాటి దనతెలుచు ముందున్న నీపు కాలినవాడె

చ॥ అనవుచు నెట్లు నవ్వెదడ • డంబం ధగ్గుసుతుచు బాధపుం

దురుజెంకాడునుడగు భ • టుడును బ్రగ్గయ్యు న్మసండుగా॥

దెప్పవ రేఖ నీకుం బ్రక • టిక్కుత సత్యుడొ నాంతయూర్తి స॥

ద్వివయ వివేక శీలముల • విశ్రుతుం డాఁడు గీడువల్లనే॥

టీ॥ అనవుక = అని ధృతరాష్ట్రునివలకకగా వివరుడొ నెట్లుకొ న్మపవ రేఖ = రాజోత్తరా! అక్కట = అయ్యయో భగ్గుసుతుండు = భగ్గురాజు నికొ బాంధవుండుచు = చట్టుమును వెలికాఁడుకొ = మిశ్రుండుచు తగునటుండును = తగవ బంటును బ్రగ్గవకు = మంత్రియగుండుకొ కాఁడ = కాఁడా? ప్రకటికృతన త్యుండు = చాటింపబడిన సత్యముగలవాఁడు నాంతయూర్తి = నల్లరియాశ్చరియగలవాఁడు సద్వివయ వివేక శీలముల ఎఱుకుండు = శ్రేష్ఠమైట్టి యడంగువ తెలివి యాచార మిహునిదే బ్రసద్ధిన్నవాఁడు ఆతఁడు కీడువల్లునె = హానియగుమాటను బలుకునా ?

తా॥ అని ధృతరాష్ట్రుండు గలుకఁగా విమరుం డిట్లు చెప్పెను ర జేంద్రా ధర్మరాజు నీకు బ ధవును మిగ్గఁడను మంజుబంధును మంత్రియు నాదార్యుండును గాఁ దలంపఁదగువాఁడ న్న లోకమునెల్లఁ దెలిసిన సత్యవ్రతముంగలవా ఁడ, ఎల్ల నియాకృతినిగలవాఁడ, అఁచకు న తెలివి మంచినడవడి యనువానిచే మిక్కిలి ప్రఖ్యాతిఁగాంచినవాఁడు కటకటా ! అట్టి వాఁడు నీకు హా ౧ దలంచునా!

ఆ॥ నీవుగొనుకువారి ♦ నెఱిలేక పఱిచితి । రదియనాలు నుచిత ♦ మైవసాలు!

పఁచియుండు పిల్లి ♦ పట్టిన యీలవ్రాఁ । జేసయున్న నేల ♦ చెల్లినేర్పు॥

టీ॥ నీవును కొనుకున వారిక = అతేక = దాక్షిణ్యము లేక పఱిచితి = శ్రమ పెట్టితి = అదియదానికి = అవాధయేదాలును ఉ మైవసాలు = న్యాయమైవసము ను మచియుండు = రాజ్యమునుభాగించియుండు పిల్లిపట్టి యీరువుచేసెయిన్నట్ల = ఎల్లి కెంట్టి జ్జి రెఁ జేసెయిన్నచో ఏ చెల్లినేర్పుక = ఎట్లుకాగును

తా॥ నీవును నీకొనుకు దుర్యోధనుండును వారిని దయలేక శ్రమపెట్టితి ఈపఱచిన సహజతయింపాలును అఁచకువారికి భాగమునుబం యింగు ఎల్లికెట్టి జ్జి రె గట్టిపట్టుకొని పొయెట్లు సాగును

ప॥ మీరు శకుని కర్ణ దుర్యోధనులమీఁద రాజ్యభారంబుపెట్టికొని యుండదు రిదితుదిమట్టనేర దదియెట్లులేని

టీ॥ మీరు శకునికర్ణ దుర్యోధనులమీఁద రాజ్యభారంబుకె డ్దె యుండు అని అదమట్టనేరదు = దాగువకు ఎట్లులేని = ఎట్లు కిరా

తా॥ నీకు కర్ణ దుర్యోధనులపై విరుచుకులుకు గాజ్యభారముగలయు వలలయాచుచున్నవారు ఎట్లునును బంధుని లింపను ఏకారణమునెంతిరేని వలంచెకును

క॥ తముందారెఱుంగుట వేగవ । ఉమి దాలిమి విరపుగలుగుటయు లేనినపు!

త్వముగలదె వారియం దీ । సుమాచుషు లొకఁడు పట్టి చూడంగలమే॥

టీ॥ తముందారెఱుంగుట = అర్థుందామదెలియుండుట వే వమి = త్వరవకుండట తాలమి = పీర్పు ఎదవు లుగుటయు = తమించుటయు లేని ప్రభుత్వము లనే = లేనిదిట్టిరాజుఁజేక మొదేనియుం లదా ? వారియం క = దుర్యోధనాదులయ గు ఈగు మారుచమలు = ఈమంబుద్దును ఒకఁడు = ఒక్కమై ను పట్టిచూడంగలమే = కెదకనను జిక్కునా !

తా॥ తవస్థిత తామెఱియంగుట, క్వగపడకుండట, పీర్పు, తెంపు ననుగుణములు లే ప్రభుత్వ మొదేనియన్నదా ! ఈమన్యోధనాదులయం దీనుగుణములలో నెఱ్ఱిచేసి యొక్కట యొంగలదా ! పదుకము

ప॥ యుద్ధిష్ఠిరుండు నీవు నీకొను తండ్రివని కౌరవునమ్మి చాలనైరిచి యున్నవాఁడ నివయెఱుంగు దనినవిని ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె

టీ॥ యుద్ధిష్ఠిరుండు = ధర్మరాజు నీవు నీకొనుతండ్రివని = కన్నట్టితండ్రివని త గవునమ్మి = న్యాయమునమ్మి చాలనైరిచియున్నవాఁడు = మిక్కిలి యోర్పియున్నవాఁడు

స ఆది సీవయెటు గురు = సీవేయెటుంగురు అనినకె విని దృతరాష్ట్రులకు ంట్ట
వియె

తా|| భర్తరాజ సేవు అర్జునుని దండవ మెలచి యాయమగు బుద్ధినిపి మిక్కి
లెనొచ్చు నిగ మున్నవాడను ఆ ంట్టగారు సీవును దెలిసెయన్నవాడవు అంగా భృత
రాష్ట్రులకు గురున ట్టెయెను

శీ|| సుబయనిచేతక గార్యంబు * చందమెల్ల|

నెఱిగి గునార్ది సేయంగ * తెఱిగు దాని

బాచి చేయువు మిక్కిలు రా * వనము దల్ల

డియట హితభావ ంబుల * డిరుపఱువు||

— 22

తీ|| గంభీరనిచేతక గార్యవందమెల్ల = గార్యంబుముక్క విధములయ ౧౨
౧ వనము = ఎద్దిసేయంగ = గునెయట తెఱిగు = మార్గమో దాచి పనిచి =
అజ్ఞాంచి చెయి ప్రము = స్రుగు నమరిముతల్లములకు = నమరిస్మరింపుచుదగుటను
హితభావము = సీచుకాపు మాటలచే పొడవఱువు = నివారించుము

తా|| సంభయనిచేత గార్యవ్యయములయందు నెఱిగి ఎప్పుడు సేయవలెనని ట్టుగా ను
త్తరువునెరె తీర్పును ఇప్పుడు నామిచ్చు ఎక్కడనుటను నివారించుము

ప|| సీవు దర్శనార్థమందుడవు నయానయజ్ఞుండవు నాకుం బ్రజాగరింబొనర్చు
చున్న సంతాపంబు పడవించుచుంటు గా బావద్వందనావృతంబు వెల్లిగొచ్చుమనిన ఎదు
రెం డెట్లచెయె

తీ|| సీవు భర్తాభర్తవియంగులు = భర్తాభర్తముల నెఱింగినవాడవు నయానయజ్ఞం
డవు = న్యానాన్యానుయయములను దెలియగవు నాకు ప్రజాగరింబొనర్చుచున్న = ద్దుర
తేదెయిచున్న సంతాపంబు = ముఖము కమించుంటుగాక = అల్లాసుంటు భవద్వందనా
మృత్యుంబు = సీవామృతము సమృద్ధియగు వెల్లిగొచ్చులు = ఎదురు వరనిచ్చు అని
యందు ంట్టెయె

తా|| సీవు భర్తాభర్తముల నెఱింగినవాడవు న్యానాన్యానుయయములను దెలియగన్నా
వు నిద్దురతేక = మృత్యుమెట్టుచున్న యీత యు చల్లారు ట్టుగా సీమాటను సమృద్ధియ
ను బ్రవహంప జేయుచునయెడగ విడురుం డిట్టులనియెను

క|| జనులకు నొడబాటుగువిచమున నడుచుచు లోకనింద్యములనుడుగుచు మీ|

ఱిసయొకనికలివిమ కులుకక మనుజులతో బొందిపొనరిగి మనుటొప్పు నృపాల

తీ|| నృప = రాజా | జనులకు ఒడబాటుగు ఎడమునక = ఇష్టముచూపున
డుచుచుక లోకనింద్యములక = లోకముచే నిందింపఁబడినపులను ఉడుగుచుక =
మారుచు మీఱినయొకని కృమికక = అతిశయించినట్టి గుఱుమనిసంపదకు ఉలుకక = అ
దరింపక మనుజులతో = జనులతో పొంది = కూడి పొనరిగి = ఒప్పి మనుట = బ్ర
దుకుట. ఒప్పుక = తగును

రా|| రాజా! జనలకు సమ్యక్తమగువిధమన మెలంగుచు, లోకముచే నిందింపబడి న పులను మనుచు అనకంటె సతిశయించువాడయొక్క సంపదనజూచ ద భంపక యం దుజ్జ్వలించు మెలకెయింపటయత్నము

క|| కోపమునుబట్టి గర్వము | నాపోషణయ విషయము ది ధిభిమానము ని|

స్వాధిపాతవ్యము ననునివి | కాపురుష గుణములంద్రుఁడు కొరివనాధా||

టీ|| కారవనాధా = కురుంకముచాలితో సభికుడో | కోపము = ఉద్వేగము
 ధిభిమానము గర్వము = అపోహయునికెయింక = ధీర్వతేనీతిసమము దుర్భిమానము =
 వ్యర్థమగుభాగము నిర్వ్యవహార్యము = పనితీతయందుటయు అనువి కాపురుష
 గుణము = కుల్యతపురుషుని లక్షణములు

రా|| కోపమును ప్రస్తుత గర్వమును బోధించువారిని దెవ్వరియొకరు బాగు నున్న
 ర్థమగుపొందున పుంబుద్ధియులక యారకంబుటయు ననునది దక్షునియొక్క గాఢాని
 ప్రార్థన మగుచున్నది

క|| ఏవేనాని దైవము | నానిని బంధులను సముచి + తానాదననం

శీలతఁ బ్రతులఁజేయని | పాలకుడొ సుములాసపరు మను నొక్కా||

టీ|| మునిగ్రాహ = రాజా సీనివాని = రాజు డైమునుక అని
 బంధులను సముచితాధన సశీలత = సీని ధర్మగర్వింతులను ముద్దా ప్రేమ నె
 యిది = తమపని వానినడ = పక్షి డా? ధములు అనుక

రా|| రాజోత్తమా! రాజును భాగ్యుని జట్టులను దగినతెలిసిన నాదిరిపనేని గు
 ర్తడో మనసు గలరగలవాఁ?

క|| నెమ్మిగలవారి నొల్లను | తమ్మెలని వారి వెనుకఁబడును || ౧౪౧||

త్వస్మృతగి యెడిగి తొడి రుగ్గరిచ్చె = గని యటివారలవచ్చరచాదా||

టీ|| అస్మృతగిని యట్టి గారలు = యుక్తము క్తములందె యని మార్పున నెమ్మిగల
 వారిక = ప్రేమగలవారిని పిల్లల అమ్మెల వారివెనుక = తమ్మెవ్వపడువా వెలపడి
 తగులుచురు = అత్రయి తురు అధి త్వస్మృత్ = పెంతును ఎడిగి మెతగి తొడిచుచురు
 = వెంటపడుతగు

రా|| సత్సీరమనక ప్రయోగమనరాగా! యుక్తము క్తముల నెఱుంగనివారు
 తమయంగ ప్రేమగలవారి సమ్యక్తపదు తమ్మెవ్వపడువారిని వెంటనంటి తిరుగుచు కొం
 చెనుధి స్థి గలవారిని విరాజించువారిని యాశ్రయించురు

క|| ధనమును విద్యయు వంశం బును దుర్గులకుమదంబు + బాసగించును స|

జ్ఞులైనవారి కడఁకువ | యను పినయము నివియతెచ్చునుర్వీనాధా||

టీ|| ఉర్వీనాధా = రాజా! ధనమును విద్యయుక వంశంబులు = మంచికులమందు
 బుట్టుటయు దుర్గులకుక = పొగరుబోతులకు మందంబుబాసగించును = గర్వమునుబట్టి
 చును సజ్జనులయినవారికి = యోగ్యులకు అడఁకువయుక విషయముక ఇవియ = ఈ
 ధనము మొదలగునవియే తెచ్చుక

తా|| రాజా! ధనమును విద్యయు వంతుకలిమిను దర్జునలైచారికి మునుబట్టియును ఈ దెప్పించినవియై నశ్వరుచు కువరు విశుచులు గలించుచు

క|| అరిచి ఎటుకాని యాజ్ఞల! శర మొక్కనిండుచెప్పి చొనంజను నే!

శ్లో|| యైవవాని నినిన్పురణము పగరాజు నసభూమియొక జెలుచుక||

టీ|| అరిచ = అతము అలుగుజు జ్ఞు శరము = ఎంతింపుననానియొక్క కలకలపాణము ఒక్కనిండుక = ఒక్క బాధించును తప్పినన జనక = తప్పి పోయిననుబోవుచు నేర్పయైవవాని నీలస్ఫురణము = నేర్పులవానియొక్క నీలపెంపు పగరాజుక = శత్రుగతురాజును అత మానుక చెలుచుక

తా|| ఆస్పిర్యము వింటి ధరించినానియొక్క కలకలపాణము తాంకిత నాక్కనినాపించుచు తప్పినం దప్పిపోవుచు నేర్ప యైవవానిదనుతి శత్రుగతురాజు వానిరాజ్యమును నాశమునెయ్యను

గీ|| ఒకనుగొని రెంటి నిశ్చల ధియై కై నెచ్చి

మాంటి నాల్గింట రుద్రవశ్య ముంగుడనేసి

యేనిటిని కచ్చి యాటింటి నెటింగి యెడు.

విడిచి వర్తింపువాడు విధి వేకదనుడ||

టీ|| ఒకటింగని = ఒడ్డువేత రెంటి = పూర్వపాపమును నిశ్చలముక్త = కలింప నియుక్తియును చెచ్చి నాల్గింట = సామాన్యవాదుల గలెతి మూ టక = కైదుమైత్రహం ధవుచి వశ్యముచి చెన = గో విజయి ఏలంకెల్లి = జ్ఞానేంద్రియములనుజయించి ఆతిటి = అరి = సంధిమెదలగు గులు నెతిగి ఏద విడిచి = బాదముమొదలగు సప్తవ్రతము నుగూని వర్తింపువాడు వివేకధరంక = వేముగి లవాండు

తా|| ఒడ్డువేద బాధ సాపములు జరిపక లు సామరా భేదంబోపాదులుచే శత్రు మిత్ర బాంధవులు లోకములలో న్నవ్వున గ్రత ఘోరణిగవు న జ్ఞానేంద్రియములను జయించి సంధివిగ్రహ యానా న దైవవాద్రయములు రాజనియింపది వద్దణ మొలంఁటిగి, బాదము పాపము వేదం పరశ్రీ గొంతు కరింముగా మాటూగుం తెగని దలడన త ని వ్యయచును సప్తవ్రతములనుమాని మెలగువాండు ఒడ్డుంతుండ

క|| వినుమధురాహారంబులు గొనుటయుం బెక్కండు సిద్ధం గూనినయెడ మే

లనియుండుం గాచ్యాలోచనముం రువునడుచుటయునుచనదొక్కనిక||

టీ|| విను మధురాహారంబుల గొనుటయుం = తిమ్మింప వార్జములందినటయు పెక్కండుం గూనినయెడక = అనెకలు గ్దు పోవుచోట మేల్కనియొనికియక = మేల్కనియొందుటయును కార్యలోచనము = కార్యముంగూర్చి యోచించుటయును తెరువున దుడుటయును = శ్రోవనడుచుటయును ఒక్కనిక = ఒంటరిగానికి చనదు = తగదు

తా|| రాజా! వినుము! తియ్యింపవార్జములందినటయు, అనెకలు నిద్దురపోవుచోట మేల్కనియొందుటయు, కార్యముంగూర్చి యోచించుటయు, మార్గమునడుచుటయు నొంటరిగానికి దగదు

౧౭౩

(ఉద్యోగ పర్వము ౧౭)

క॥ నడవడియనుమున్నటం గడువంబెట్లు గ నొడఁగి కరణం దగి తా

నొడఁగూడు నున సత్యముం గడుచిగుణమింకనొంక గలదేయరయన్॥

టీ॥ నడవడియనుమున్నటం - కడవ బెట్లుం కా = నడవడియను సముద్రమునదాఁ
టిను కు ఓంకరణిక = నావవలె తగి తాన్ బడం రాసుననన్ = ఆంకరణిం
చుం గా సత్యము - కడ వగుణము = మించున సుగుణము తుం బన్ = యోగంపం గాం
కం నం = న తొకటి కలదే = బదా ?

తా॥ నడవడియను సముద్రమును దాఁటిండుట కోరినట్లొన నవలె చువయో
? చునచుచును గా న సత్యమును మించి దయగునుగుణము మఱియి టి యెంచేనియం గలు
గునా ?

క॥ క్షమించువారె గని నామిపెట్టుదు రైననుం దం లంప ననూనఁ

క్షమించుకమెఱయుతోడన్త్రుం బ్రయోగంబుగొరునారు ఁ దాల్చుదాన్త్రుం॥

టీ॥ క్షమించువారి గని = ఓర్చు సన్మహామంగళాదిగా నామిపెట్టుదురు =
క్షమించుచును బన్త్రుం కా లంపన్ అనాక్షమయ = క్షమ దగ్గనన్త్రుం కలమెఱయు
తోడన్త్రుం = మించుచునామిపెట్టుదురు సుమణము ఉత్తమంబుం గొరునారు = మించుదాన్త్రుం
గునారు దాన్త్రుం తాల్చు

తా॥ నామిపెట్టుదురైననుం దం లంప ననూనఁ
ను సహనంబున మించు పెట్టుదురైననుం దం లంప ననూనఁ
గునారు దం త్రుం

క॥ పురుషు డురెండుదెఱుగుల ధరనుత్తమంబునగల బరంగుల నయ్యెడలం

బరుసముం బంకకునిన్త్రుం దరితంబు నొరయంబును దొఱంగుటవలన్త్రుం॥

టీ॥ పురుషుండు = బరుస ముం బంకకునిన్త్రుం = బరుసముం బంకకునిన్త్రుం
కరికాకృత్యము చు కనిన్త్రుం = మాంబాకృత్యముం బంకకునిన్త్రుం పారియుం
గుం = పాపము గుం బంకకునిన్త్రుం తొఱంగుటవలన్త్రుం = బరుసముం బంకకునిన్త్రుం
తొఱంగుం = కరికాకృత్యముం బంకకునిన్త్రుం దరితంబుం దొఱంగుటవలన్త్రుం = ఉత్తమంబున

తా॥ కరికాకృత్యము చు కనిన్త్రుం దరితంబుం దొఱంగుటవలన్త్రుం
బరుసముం బంకకునిన్త్రుం దరితంబుం దొఱంగుటవలన్త్రుం

గీ॥ చెల్లియిండియు సైరణఁగి సెయనతండు

పేదవడియును నర్తికఁగి బ్రయముతోడన్

దనకుం గలభంగి నిచ్చునఁ తండు పుణ్య

పురుషులని చెప్పెరార్థులకురువ రేణ్య

టీ॥ కరువరేణ్య = కారులలోనుత్తమంబుం చెల్లియిండియున్త్రుం = బరుస పాటుగ
లిగియుండియు సైరణంబునతండున్త్రుం = ఓర్చునగులవాండును పేదవడియును = దంధ్రుం

దయ్యులు అర్థిఁక = యావకునకు క్రియమతోడక జన్మముతో అనకుంగుభిఁక = తనకత్తికొలదిని ఇచ్చునతంకక పుణ్యపురుషులని ఆద్యలు = కెడ్డలు చెప్పెరి

తా॥ కా॥ వోత్తమా! జరుగుపాటుగ లిగిముండియు నోర్పుగలవాఁడును దాని దాని దనను శక్తిఁగించిని వంగనలేక యావకుల కుపపరించువాఁడను బుణ్యపురుషుని కెడ్డలు వలెరి

అ॥ పాడిదప్పకుండు • బడసిన యర్థము । పాత్రములకు నిగి • పాత్రములకుఁ

బట్టకునికి యింక • నెట్టన రెండునిదములగీడు దొడరు • చరణచరణ

టి॥ పాడిదప్పకుండుక = న్యాయముచుండితోలగింక పడసినవర్థము = సంపాదించి నీద్రవ్యము అపాత్రములకునిగి = అనర్హులచుట్టును పాత్రములకెట్టుకనకి = అర్హులైన వారి కీయకుండుటయు అనఁక నెట్టుక = పూర్ణముగా రెండవిధములక = రెండు మార్గములచేత క్రిందవాడరుక = వేయిపుట్టుచు భగినిచ్చాధ = రాశా

తా॥ రాజా న్యాయముగా నాజ్ఞింపఁగలమును వాత్రముకానవారికచ్చుటయుఁ బాత్రములగునది నీయ వోవుదుము నచురెంగునర్థముచే తెచ్చి తెట్టుపుట్టుచున్నది

గీ॥ వెలచిది జూదంబు వానంబు • వేట పలుకు

రల్లదంబును యడంబు • బరుసదనము

సొమ్ము నిష్పు యోజనముగ • వమ్మునేతె

యనెడు సప్తవ్యసనముల • జనయ తగుల

టి॥ వెలచి = ప్రైచుగోరుట జూదంబు = మోదమునకు పాంబు = బిల్లుగావుట వేట = వేటాడుట పలుకురల్లదంబు = నాటునృత్యముగానాడుట దంజనము = కరిచుముగాడుచుట సొమ్ము = భీము పుష్పయోజనముక = నర్థముగా నున్ననెత = కొల్లకెట్టుబులు అనెడుసప్తవ్యసనముక = అనుట్టి యెగుడువలలదు ఖములయ ను అలంకరణ = చక్రవిజయము

తా॥ ప్రైచుగోరుట మోదమునకు కల్లుద్రావుట నృత్యముగానాడుట కరిచుముగాడుచుట ద్రవ్యమును ద్రయోజనముతో వెచ్చకెట్టుల యనెడు వ్యసనములలోఁ జెప్పవలయు

గీ॥ తగినవేషంబు తనుకావ • పొగడుకొనమి

నొచ్చియను గీరువలుకమి • యచ్చి వగవ

కనక తనకెంత నడువక • యున్నచిదమ

దప్పకుండుట నడవడి • యొప్పు జేయు

టి॥ తగినవేషంబు = అస్థికిందగినవేషంబు అనుకూలపొగినదానమి = తన్నుచ వాచు సోత్రముచేసికొనకుండుటయు నొచ్చియక = శ్రమచేది నా కీరువలుకమి = ముష్టగుమాట చెప్పకుండుటయు ఇచ్చివగవకునికి = ముందుదానముచేసి పిమ్మట గుణిపకుండుటయు తనకెంతనడవకయున్నక = తానెంతవేదరికమందున్నను పథముదప్పకుండుట = న్యాయమునుడి తొలగకుండుట నడవడిక = వర్తనను బిప్పుజేయుక = ప్రకాశింపజేయును

తా|| తస్మాత్సంకింధగివేదము వేయబడుచు, తత్తులవాద హాగడినకొండటయ్య, తాను
త్రయవేదియుఁ గరి ముగా మామూడకంగటయ్య, తనకు జమగువాఁడతతేమిన్నను న్యాయమా
గ్నముచుండితనగుండుటయు నడవడిని బ్రకాశంపఁజేయును

క|| చెలిమియు సంభాషణమును బలిమి వివాదాబుద్ధిదోపుఁబాడియుఁ దమయం||

తలవారితోన తగు నదిగులహీనులతోడ నైవఁ • గాఁగా దరిపా||

టీ|| చెలిమియు = శత్రువును సుభాషణమును = చుటలాడుటయు బలిమి వి
వాదంబు = వాదాడుట యు త్రోలు = జగడమును పాడియు = వ్యాసుమును తన
యంతలన విరోధి = తనతో సమానులతోనే తగు అది అధివా = గాజా కులహీ
నులతో నైవఁ = సీవగుమునారితోనైవ యెడల కొఱిగాను = సరిపడదు

తా|| ఓ గాహా! శత్రువును మాటలాడుటయు బంధువులుటయు వాగాడుటయు
జగడమును న్యాయమును దివితో సమలయినవారితోనే చెల్లుగొని తక్కువమఁడువారి
తో సంపదను

గీ|| కొంచెమైనను దగఁ బంచి • కడువమేలు||

పసులయెడ దు ఖమోచ్చయ • ల్పంబునుఖము||

చుభవించట హితము శ • త్రువుకు నై||

నిచ్చటయలెన్న యడిగిన • వెడ నృపాల||

టీ|| నృపాల = గాహా! కొంచెమైనను తి క పాచికుసుర = మురియ ను
భవించుట మేల పగులక = కర్మముచుండు బుఖ్యుగా మునునభ
వించుట = కొంచెమెనుఖమె యుభవించుట హితము = అది మునునభ
అడిగి వో శత్రువుకు = క నిచ్చటయలెన్

తా|| గాహా! మునునభవించుచున్న బుత్తతేరండ ఒకొక యుభవించు
చుబదా కామ్యులముయమన నుభవించుచు గునినఖము ద్వివాదీయై యు ప్రాంత
దలయును అదిగి పై శత్రు కై బ్రహ్మసామ్యమృబుటగు

క|| తను లోము గొవియ్యాడగివె యి బృండుజ్జనుడుఁ వెంయ్యగడమే||

లానిరియ న్నిహించుక! యును దనదెనఁ దోఁపనీకముడుగుచువచ్చు||

ట|| తనక లోకము కొనియాడక గజ్జనుడను జన్మిండు = గవి
డ పెరియు = ఎంకను కడుమేలొ రించు = మిక్కిల పెలుపెనుచు కీ బ
కించు గు = కొంచెమైనను తనదెనక = తనయొక తోఁపనీక = కలుగనీయ
డిచుగుచువచ్చు = మారుచువచ్చు

తా|| సర్వభుండు దన్నులోకము గొవియ్యాడచురాగా వినింతోమంపడు ఒం
కను దనశక్తి లెదిరి లోకమున కుపకారముండేయుచు నించుకయెనికీడు తనయెడలగ
లుగనీక మారుచువచ్చు

ప|| ఇట్టిచందములు భగ్గనందనునికి గలవనవలికి విదురుం డప్రిప్రసంగంబు

౯ బాంధవుల బ్రశంసించి నీవు వారలంబెనిచి మానుసులంజేసి రక్షించి యిప్పు

డుపేక్షించి వారలు వెలినుండ నూరకుండందగునే తగుపాలిచ్చి వారిరావించి నీకొడుకులతోడివారింగా నడుపుట యుచితంబు మీరునువారు నొగ్గిటియైయున్న దేవతలకైనం దేజిచూడరాదనిన నమ్మాలు వెడవెడయాకొని భృతరాష్ట్రుడు విదురున కిట్లనియె

టీ॥ ఇట్టిచందంబులు = ఇట్టివిధములు భర్తనందచునికి = భర్తరాజునకు కలవనిపలికి విదరుండు అదిప్రసంగంబుగాక = అదినిమిత్రముగా పాండవుల ప్రశంసించి=పొగడి నీవు వారలందఱుని మారునుండేసి శరక్షించి ఇప్పుడు ఉపేక్షించి =వదలి వారలు వెలినుండక = దూరముననుండగా ఊరకుండందగునే తగుపాలిచ్చి వారిక రావించి నీకొడుకులతోడివారింగా = నీకొడుకులతో సమానులుగా నడుపుట ఉచితంబు = యత్నము మీరునువారు ఒక్కటియైయున్నక దేవతలకైనం = తేజిచూడరాదనినక = కన్నెత్తిచూడరాదనగా అమ్మాటలు వెడవెడయాకొని = ఇష్టములేకవిని భృతరాష్ట్రుండు విదురున ట్లనియె

తా॥ ఈచెప్పించిన విధములు భర్తరాజునందు గలవనిచెప్పి విదరుం డదినిమిత్రముగాఁ బాండవులను గొనియాడి, నీప్రపాండవులనుబెంచి పెద్దచేసి రక్షించి యిప్పుడువిడిచి వారలందఱు శ్రమపడఁగాఁ జూచుచు నూరకుండుటతగునా ? తిరస్కృతగాఁగ నొసంగి వారినిఁ బిలుపించి నీవిడ్డుతోసములుగ నే యాదరించుటమేలు మీరు వారును గలసయన్నచో దేవతలకేనియుఁ గన్నెత్తి గుమ్మజూడ శక్యంబుగాదు అపమకఁగా నామాట లతిప్రయాసముతోవిని భృతరాష్ట్రుం డాతనికిట్లనియెను

గీ॥ హితము కర్తవ్యమును దగ నెఱుంగుదీపు॥

భర్తసుతుచందమును విడి తంబు నికు॥

చట్లుగావున నెఱింగింపు మఖిలకార్య॥

జాతమును జిత్రతాపాప శమముగాఁగ॥

టీ॥ హితముక = అపమానతయు కర్తవ్యమును = చేయందగుపనులు ఈ = నీవు తగక ఎఱుంగుదు = ఎఱుంగునపు భర్తసుతుచందమును = భర్తరాజయొక్క స్థితయు నీకుక విదితంబు = తెలిసియున్నది అట్లుగావునక చిత్రతాపాపశమముగాఁగక = మనస్సునందలి యారాటము దీటునట్లు అఖిలకార్యజాతమును = కార్యస్వరూపమంతయు ఎఱుగింపు

తా॥ అనుకూలతయు, చేయందగుపనియు నీవుబాగు నెఱింగియున్నావు భర్తరాజయొక్క పను నీకందెలిసియున్నది కావున నామనస్సునందలి యారాటము దీటునట్లు కార్యస్వరూపమంతయుఁ దేటగఁదెలుపుచు

క॥ అనుడు విదురుఁడాతనికి । ట్లును నిష్కృయిననునొత్తియడిగినఁ జెప్పం

జను నున్నరూపు సెప్పెద । విమ మవధానంబుతోడ విమలవిచారా॥

టీ॥ అనుడుక. విదురుఁడు, ఆతనికిక ఇట్లుచుక = ఇట్లునియె విమలవిచారా = నిర్మ

లనుగు యోచనంగలవాడ౯ ఇష్టయింక = ఇట్లు నన్ను ఒత్తియడిగినక౯ = పూనికతో
నడిగినందున చెప్పంగుక = చెప్పవలసియున్నది ఉన్నరూపుక = యధార్థస్థిని చెప్పి
దక౯ అవధానంబుతోడక౯ = అక్కఱతో వినుము

తా॥ అని భృతరాష్ట్రుండు వలుకగా నాతనికి విమరుం డిట్లనియెను నిర్బలమగు యో
చనంగలవాడ౯! నీవు నన్నిట్లింతగ నొత్తియడుగుచున్నావుగావున వాస్తవమగువిషయము నీ
కుంజెప్పువలసియున్నది అక్కఱతోడ వినుము చెప్పెదను

ఉ॥ డక్కెనురాజ్యమంచు నక + టా యిటు తమ్ముని భాగమిక ని!

వెక్కటిమింగజూచె దది + యెట్లుగు న్విను మీరులొలతక౯!

గ్రక్కన నామిషంబు చవి + గాలము మ్రింగినచాడ్పుమావె యి!

ట్లు గ్రవడైన నీకొరుకు + నుల్లము నిన్నిటులాడఁ గూడునె॥

టీ॥ అక్కలా = అయ్యయో! రాజ్యము డక్కెనుచుక = మనకులొబడియున్నది
కదాయని ఇట్లు తమ్మునిభాగమిక = పాంశరాజియగుదాగమునొంగక నీవు ఎక్కటిక౯
= ఒంటిగా మ్రింగఁజూచెను = నక్షింప గోరుచున్నావు అదియెట్లుగుక = ఎట్లుజీర్ణమగు
ను విను మీను = మత్స్యము క౯ కక = అశవే! ఆమిషంబుచవిక = మాంసమందలి
రుచితేత గాలముమ్రింగినచాడ్పుమావె = నను మ్రింగినవిషమునుమా డిక్కిపుడైన
= కరిచుడైన నీ డుకునల్లము = నీకొడుకుయొక్కమంజు ఇట్లు = కట్టిని నన్నుక౯ ఇటు
లాడఁగూడునె = నిందింపవచ్చునా?

తా॥ కటా! రాజ్యము మనచేత నెట్లోవిక్రియియైనదికదా! అని తమ్మునిభాగముని
యొక నీవాక్కడవే గురుక్కున మ్రింగఁదలంచితివి అదియెట్లు నికుజీర్ణమగునా? చేప
లంట్లుటకు గాలము కు దగ్బియున్నమాంసముంగని యాశించి చేప గాలమున మ్రింగుచు
న్నది అగాల దానికడుపున జీర్ణమగుచున్నదా? అట్లే నీయాశయుచున్నది ఇదియంతయు
నీకొడుకుయొక్క యద్వైతమునమా! నిన్నెమనవచ్చును!

క॥ అనవిని నిరుత్తరుండయి | మనుజేంద్రుడ౯ కొంతగేపు + మ్రాన్వడితలపుల్!

పెనఁగొన నిద్రాహానిం | దనువలయంగ ఎదురుతోడఁ + దా నెట్లనియెక౯॥

టీ॥ అక౯ విని మనుజేంద్రుడ౯ = రాజు నిరుత్తరుండయి = మాటువలుకక౯ కొం
తసేను మ్రాన్వడి = ఎండవలెనుండి తలఁపుల్ = సంకల్పములు పెనకొనక = చిక్కునడు
చుండగా నిద్రాహానిక౯ = నిద్రలేనందున తను వలయంగక౯ = శరీరము డయ్యంగా విదు
రుతోడక౯ తాక౯ ఇట్లనియెక౯

తా॥ అని విమరుండు వలుకగా భృతరాష్ట్రుండువిని మాటువలుకకయిండి చట్టువడి
నట్లును లోలోపలఁ దలంపు లూరకచిక్కులువడఁగానిద్దరతేమిచే నల్లాడుచు విమరునితో ని
ట్లనియెను

క॥ ఇంద్రాక నీదువలుకుల | డెందముతాపంబు గొంత + డిందువడియె నా!

కుం దగ నయానయంబుల | చందంబులు చెప్పుచుండు + సౌజన్యనిధీ॥

ప॥ అనినవిని విదురుం డిట్లనియె.

(ఆత్మాయకళానిరీసహితము)

౧౪౭

టీ|| ఇందాకా నీడుపలుకలకా = నీమాపెలచే డెందముతాపము = హృదయము
దలి యారాటము కొంత డింగుపడియెకా = కొంతతగ్గెను సాజస్యవిధి = మంచిగుణము
లకు నెలవైనవాడా! నాకు తగ్గ నయానయింబుల = న్యాయాన్యాయములయొ
క్క చందంబులు = విధములు చెప్పచుండుము

తా|| ఇంతతడవకును నీవు చెప్పచుండినమాటలచే నాహృదయమునందలి తాపము తగ్గ
ను ఒసజ్జరుచుచుండ! న్యాయాన్యాయములయొక్కవిధమును దెలియంబుకుము అనగా విడు
చుండిట్లనియె

ఆ|| కమియంబండకుండకా, గాయగొసినచవి | చేపెగాదు విత్తు, చేటుగలుగుచు

• బక్ష్వముగుగుగోయ, ఫలమిచ్చుకెడదు బీ | జంబు కార్యసిద్ధి, చందమిట్లు||

టీ|| కమియంబండకుండకా = బాగుగఁ బక్ష్వముకాకముందు కాయకా కోసినకా చ
విచేటే కాదు = రుచిచెడుటమాత్రముగాదు విత్తుచేటుగలుగుకా = విత్తనమునుజెడును పక్ష్వ
మగుడుకా = పండినపుడ కాయకా = కోసనయెడల ఫలమిచ్చుకా చెడదు బీజంబుకా =
గింజయుకెడను కార్యసిద్ధిచందము = పనులుచక్కపడువిధము ఇట్లు

తా|| బాగుగఁ బక్ష్వముకానికాయకు గోళిలమేని రుచితేకపోవుట యట్లుండ నందలివి
త్తనముకూడ వర్ధమైపోవుచున్నది ఆదియె పక్షమై వో రుచియెట్లును విత్తనము నుప
యోగించుచు కార్యముసాధించుపద్ధతి యిట్టెనుమా!

గీ|| మాలకరి పుష్పములుగోయ, మాడికడేటి |

పువ్వుడచేనియం గ్రొలెడి, పోల్క నెదురు|

గందకుండంగఁ గొనునది, కార్యఫలము|

⊗

బాగులకుఁబోలె మొదలంట, బాడువఁజనన్||

౫౫

టీ|| మాలకరి = పుష్పములు దండలుగట్టువాఁడు పుష్పములుగోయమా ప్రికా =
పువ్వులుగోయ విధముగా తెఱచి = తుమ్మెద పువ్వుడచేనియకా = పువ్వు ముందలి రస
మును క్రోలెనుపోల్కకా = వానిముచేయునట్లును ఎగురుగంబకుండంగకా = ఎడలవారిక
బాధలేక కార్యఫలముకా = కార్యముయొక్కఫలమును కొనునది = గ్రహ సమయ బా
గులకుఁబోలెకా = బాగులకుఁజెట్టును నలుకునట్లు మొదలంట = మొదటికెల్ల బాడువఁ
జనన్ = చెలువఁగూడను

తా|| పువ్వులను దండలుగట్టువాఁడు పుష్పములుగోయనట్లును, తుమ్మెద పుష్పముల
యందలిలేనెను బానిముచేయ నట్లును, ఎదిటివారికి బాధలేకుండఁ గార్యఫలమును గమర్థిం
చికొనవచ్చును బాగులకై చెట్టును మొదటకెనఱికిట్లు పూర్ణముగాఁ జెలువరాదు

క|| పరులధనమునకు విద్యా, పరిణతికిం దేజమునకు, బలమునకు మనం|

బెరియంగ నసహ్యపడున | న్నరుఁడు దెవులలేనివేదనం బడునధిపా|| స

టీ|| అధిపా = రాజా | పరులధనమునకుకా = ఇతరులసంపదకును విద్యాపరిణతికికా
= విద్యయొక్కపెంపునకును తేజమునకుకా = ప్రతాపమునకును బలమునకుకా మనంబెరి
యంగకా = మనస్సుచుండగా ఆసహ్యపడునన్నరుఁడు = ఓర్వలేనిజనుఁడు తెవులులేని
వేదనకా = బాధ్యములేకయే బాధను పడుకా = పొందును.

తా॥ ఇతరులసంపదకుచు, విద్వంసులకు పెంపునకును, ప్రతాపమునకును, బలమునకును మనోస్థుమండుచుండగా నోర్వజాలనిజనుం డితరజ డ్యమెద్దియు లేకయే బాధపడువాఁడు

క॥ ఎదిరికిహితమునుబ్రయమును | మదికింపుచుగౌరవం బలకు * మాటలదిక్టై॥

యెదవిననులెస్స యటుగా | కిదియదియనకూరకునికి * యెంతయునొప్పక॥
టీ॥ ఎదిరిక = ఎదిరివారికి హితము = ఆచక్షుమను బ్రయము = ఘ్నమును మదికి = మనస్సునకు ఎంపు = సమృద్ధియును కాంగఁడులును మాటలదిక్టై = ఆయినట్లుగంభీరముచుటలుగా బడవనక = సంభవించినచో తే = యుక్తము అటుగాక = అట్లుగాదని ఇదియదియనక = ఎద్దియుంబలుకక ఊరకుంట ఎంతయునొప్పక = మిక్కిలిపొగు

తా॥ ఎదిరివారి కనుకూలమును, ఇష్టమును మనస్సునకుసమృద్ధియునుగా మాటలాడనివారు లభించినచో యుక్తము అట్లుకానచో నెద్దియుంబలుకక యూరకుండుట యన్నివిధముననుకూలము

క॥ చెలిమియొగయును చెలివియుం గలకయుదర్శంబుచాపగతియునుదెంపుం

దులవతనంబునువచ్చును|బలకుబడిన కానం బొసఁగఁగ, బలకఁగవలయు॥

టీ॥ పలుకుబడిన = మాటలవలననే చెలిమియుక = స్నేహమును పగయుక = విరోధమును తెలివియుక = వివేకమును కలక = మనస్సునకుఁజెక్కును ధర్మంబుక = పుణ్యమును పాపగతియుక = పాపమునండుటయు పెంపుక = గౌరవమును తులవతనంబును = దర్శనత్వమును వచ్చుక కానక = పొసఁగక = అనుకూలముగా పలుకఁగవలయుక

తా॥ స్నేహమును విరోధమును వివేకమును మనస్సునకుఁ జెక్కును పుణ్యమును పాపమును గౌరవమును దర్శనంబునంబడుటయు మాటలవలననే కలుగుచున్నది కావున ననుకూలించునట్లు మాటలాడవలయు

క॥ బెడదముగఁ గత్తిగొడ్డల | పొరువఁదెగినన్రానఁ జిగురుపొడముపలుకులం|

బెడదనునకార్యంబు ని | గడనేరదు పిదప నెట్టుం * గురువంశధీ॥

టీ॥ కురువంశ ధీ = కురుకుమనకు స్థా మైవఁడా | బెడదముగఁ = కీర్ణముగా కత్తి = కత్తియు గొడ్డలి = గొడ్డలియు పొడువక = నలుకఁగా తెగిన న్రాన = తెగినట్టునందు చిగురుపొడముక = చిగురుఛట్టును పలుకులక = మాటలచే బెడదనునైన = బెడదట్లువిడిగిన కార్యంబు = పరి విదవక = విచ్చుట పట్ట = ఏ ధమునను నిగుడనేరదు = బాగుపడదు

తా॥ కురుకులమున కునికఁట్టుయినవాఁడా | కత్తియు గొడ్డలియుం గరివముగా నజకినచో నాఁట్టునందు మరలఁ జిగురుఛట్టుటయుం గలదుకాని, మాటలచేఁ బెడదకార్య మెన్నియుపాయములచేతను మఱి బాగుపడుటలేదు

క॥ తనువున వెఱిగినయమ్మల | ననువునఁ బుచ్చంగవచ్చు * నతినిష్ఠురరక॥

మనమున నాటినవూటలు | వినుమోక్షయోపాయములను, వెడలునెయధిపా॥

టీ॥ అధిపా = రాజా | తనువునక = దేహమున నాటినయమ్మలు = గ్రుచ్చుకొ

న్నబణములు ఆనవునకొకపాయమున పుచ్చంగవచ్చుకొక = వెలికి దీయవచ్చును వినుము ఆత్మిష్టగతక = మిక్కిలికొరిసముగా మనమున నాటనమాటలు = మనస్సునకదగిలిన మాటలు ఎన్నియుపాయమును = ఎన్నియుపాయముఁ చేతనయినను వెడలునె = వెలువడునా ?

తా|| ఓరాజా దేహమునందు నాటిసదాణముల నుపాయముచే వెలికిదీయవచ్చునకరిసముగా మనస్సున నాటుకొన్నమాట లెన్ని య పాయములచేత నేనియు వెలువడవునమా!

ఉ|| అక్కట ధర్మనందనుని • యాస్యమునం దొకనాఁడు గీడుప!

లొక్కటిలెదు నికొడుకు • లొండొరుమీటి నికృష్టవాక్యముల్!

• పెక్కలు పెక్కుభంగులను • బ్రేలుచునుండఁగఁగ దానికొక!

స్రక్కక వించునుండె దను • రూపమేసింది కారవేర్వరా||

టీ|| అక్కట=అయ్యయో! ధర్మనందనుని యాస్యమునందొక = ధర్మరాజుయొక్కనోట ఒకనాఁడును కీడుపలుకు=చెడుమాట ఒక్కటిలేదు=ఒక్కటయైననురాదు నీకొడుకులు ఒంహయమీటి = ఒకరాకరినిమించి నికృష్టవాక్యముల్ = నీకృష్టమాటలు పెక్కలు = అనేకములు పెక్కుభంగులను = అనేకవిధముల బ్రేలుచునుండఁగ = కూయుచుండఁగా నీవు దానికొక స్రక్కక = విసుకుతొ వించునుండెద = విచుచుండువు కారవేర్వరా = కురువ్రభుండ! నీకొక ఇది అనురూపమే=అగునా!

తా|| కటకటా! ధర్మరాజునోట గీడుమాట యొకనాఁడును బలుకించెదమా! నీకొడుకు లొకరింబెనొకరు మించి నొకకూత లనేకము లనేకాదములం బలుకుచుండఁగా విసుక లేక నీవు వానికెల్ల విచుచుండువు ఓరాజా! నీదితగన ?

ఆ|| చేటుకాలమైన, జెడ్డుమాటలు నెఱిగి గాఁతెరువు పట్టి • కర్జములును!

దగవులట్లతోచుచుగియెడునవి యవి! నీతులని మనమున నిశ్చయించు||

టీ|| చేటుకాలమనక = చెడుకాలమువచ్చియున్నచో చెడ్డమాటలుక = చెడుమాటలును నెఱికానితెరువుక = సరికానిమార్గమును పట్టికర్జములును = వ్యర్థమగుపనులును తగవుఁట్లు = యుక్తములుగా తోచుచు తగియెంచువి = అనుకూలమైనవి అవిని తుని = యోగ్యములుకావని వినుమునకొ నిశ్చయించుకొ

తా|| చెడుకాలమువచ్చినపుడు చెడుమాటలును జెడ్డుమార్గమును వ్యర్థమగుపనులును మిక్కిలి యోగ్యములుగాఁ జూచును వాస్తవముగా ననుకూలమగు విషయములు విరోధములుగఁ జూచున

ప|| నీదుద్ధి పాండవులతోడి విరోధంబునెడ ములంబడమి పాపం బింతియెకాక యేమిగేయుదము మనకులంబునం దేజోద్యై ధాన్యకత్యాదిగుఱంబుల , ముంబడై యాధిష్ఠిరుండు నీసీరికివెలియై యట్లుండులం బునగునే నిపెద్దతనంబుజూచి సైరిణి వాటింబియున్నవాఁడనిన విదురుదిక్కు-ముగంబై ధృతరాష్ట్రం నీచెప్పినసేతనా క్యంబుల నామనంబు తనవోవ దింకను జెప్పవనవుండు నలంబు వెండియు ట్లనియె.

టీ॥ నీబుద్ధి పాండవులతోడి విరోధమునెడక = పాండవులతోడి విరోధవిషయమున
మరలంబిడమి = తిరుగకుండుట పాపము ఎంతయికాక = ఇట్లేకాని ఏమి నేయదము కు
లంబునక = తేజోదైర్యధార్మికత్వాదిగుణములక = బ్రతాపము దైర్యము భర్తృస్వభావముమొ
దలగు గుణములచే గోఘ్నాడై = దొడ్డవాడైన యుద్ధిష్ఠిరుండు = భర్తృరాజు సీరికిక =
నీసంపదకు వెయై = దూరమై అట్లుండుట తగవగునె = న్యాయమా! నీపెద్దకనబుక
= నీపుపెద్దవాడవనుటయ చూచి సైనికవాటింబియున్నవాడను = ఓర్పునూనియున్నా
డు అనినక విచరుదిక్కుమొంగుండై = విచరునింగాంచి భృతరాష్ట్రుండు నీచెప్పిననీవా
క్యంబులక = నీపుచెప్పిన నీతివాక్యములచే నామనంబు = నామనస్సు తనివోవదు = తృప్తి
పొందకున్నది ఇంకను జెప్పమనువుడుక = ఇంకను జెప్పమనగా అతండు వెండియొక ఇ
ట్టుయి

తా॥ నీబుద్ధి పాండవులయందలి విరోధమును మానకుండుటపాపహేతువుగాక మతేమి
చేయవచ్చును మనవంశగునక బ్రతాపమును దైర్యగుణము మొదలగువానిచేదొడ్డవాడగు భ
ర్తృరాజు సీంపదకు దూరమై యట్లు శ్రవణుటన్యాయమా! నీపుపెద్దవాడవని యొప్పుగలిగి
యున్నవాడను అని విచరుండు వలకుకగా నాత్మదిక్కునకుం దిరిగి నీపుచెప్పమాటుచే
నాకుం దనినీపుట్టదయ్యెను ఇంకను నట్టి మాటలు చెప్పమనగా నతం డిట్లనియెను

గీ॥ నకలపుణ్యకర్మచయమునుచొకదెస | వినుము పాడిదప్ప, కునికి యొక్క-

వలను దీని శ్రుతులు, తెలిపెనునెడచాడి | కలిమి యంద పెద్ద, గానుపించు॥

టీ॥ వినుము సలపుణ్యకర్మచయమును = సమస్తపుణ్యకార్యముల సమూహమును
ఒకచో పాడిదప్పకునికి = న్యాయమును దప్పకుండుట ఒక్కవలను = ఒకప్రక్క దీరిక
శ్రుతులు = వేదములు తెలిపెను నెడక = తెలుపుచుండగా పాడికలిమియంద = న్యాయ
ముంగలుగుటయందె పెద్దగ మెపించుక = గొప్పతనముగనందియిండును

తా॥ వినుమురాజా! సమస్తపుణ్యకార్యము సమూహమునుగూర్చియు, న్యాయము ద
ప్పకుండుటనుగూర్చియు వేదములు చర్చించుటలో న్యాయమందప్పకుండుటయే యోగ్యమని
తెలియరచ్చెమను

గీ॥ పాడిగలిగిన నిహలోక, వలములెల్ల |

జేరులయకాదు కీర్తియుం, జెందుబురుషు |

ధరణిబరింగులబొగడ్డయెం, దాక నంత |

కాలమును బ్యూలోకంబు, గల్గునంద్రు॥

టీ॥ పాడిగలిగినక = భర్తృమగలిగినచో ఇహలోకమునలెల్లక = ఈలోకమంద
లి వలములన్నియు వెరుటయగును = కూడుటమాత్రముకాదు కీర్తియుక = కీర్తినిగూడ
యందుక = జనుండు చెందుక ధరణి = భూలోకమున పొడ్డ = కీర్తి ఎందాక
పరంగుక = ఒప్పునో అంతకా మున్న ప్యూలోకంబు కలుగనంద్రు = కలుగునందురు

తా॥ భర్తృముతపృథువుననీలోకములలోని వలములన్నియు లభించుటమాత్రముగాదు
జనులకుం గీర్తియుంగలుగును లోకమునక గీర్తి యుత్తమమునునునునో యంతవలమును బ్యూ
లోకమున జనుండువనించునని పెద్దలుచెప్పదురు

వ॥ తొల్లి ప్రహ్లాదుండు దైత్యజాతిసంభవుండయ్యను దనకొడుకు విరోచనుండును నంగిరసుండనువిప్రుకొడుకు సుధన్వుండును దమతమప్రాణంబు లొడ్డుగా నొడ్డి యొక్క ధర్మసందేశమునకుఁ బన్నిదంబుసఱిచి తన్నడిగిన నితండుకొడు కి తండులాతియని తలంపక మధ్యస్థుడై సుదన్వుగెలిపించి యతనిచేత నిజతనయుని జీవితంబు దానంబుగాఁగొని వాని బ్రతికించెంగావున నీవును ధర్మంబువిడువక యధర్మోపహతులైన నీకొడుకులవలన పక్షపాతంబువిడిచి తెఱంగుసేయుము వాలును వీరును నాపదలేక బ్రదుకుదురు నీవు శోకంబుపాలుగాక తక్కుదు వనిచెప్పి మఱియును

టీ॥ తొల్లి = పూర్వము ప్రహ్లాదుండు దైత్యజాతిసంభవుండయ్యను = రాక్షసజాతియందుఁ బుట్టియు తనకొడుకు విరోచనుండును ఆ గిరసుండును విప్రుకొడుకు = బ్రాహ్మణునియొక్కపుత్రుండగు సుధన్వుండును తమతమప్రాణంబులు ఒడ్డుగానొడ్డి = పందెముగాఁజెట్టి ఒక్క ధర్మసందేశమునకుఁ = ధర్మముంగూర్చి యొకసందేశమునకు పన్నిదంబు సఱిచి = పందెమాడి తన్నడిగినకొడుకు ఇతండులాతి = ఇతండితరుఁగు అతనిచేత మధ్యస్థుడై = న్యాయముందీర్చువాఁడుగానండి సుధన్వుగెలిపించి = సుధన్వుడను నా బ్రాహ్మణుని గెలిపించి అతనిచేత నిజతనయుని జీవితంబు = తనకొడుకుయొక్కప్రాణమును దానంబుగాఁగొని = దానముగాఁబుచ్చుకొని వానికొడుకును బ్రతికించెకావున నీవు ధర్మంబువిడువక అధర్మోపహతులైన = అధర్మముచేఁ గొట్టి పడినవారగు నీకొడుకులవలన పక్షపాతంబుకొని = నీకొడుకులయందలి యన్యాయపు మోహమును విడిచి తెఱంగుసేయుము = బాగుచేయుము వారునువీరును ఆపదలేక = చేతులేక బ్రదుకుదురు నీవు శోకంబుపాలుగాక = శోకమునంబడక తక్కువువు = మిగలుదువు అనిచెప్పి మఱియును

౨॥ పూర్వము ప్రహ్లాదుండు రాక్షసకులమునఁ బుట్టినవాడయ్యును దనకొడుకుగు విరోచనుండును, అంగిరసుండను బ్రాహ్మణునిపుత్రుండగు సుధన్వుండును బ్రాహ్మణుండును ధర్మవిషయమై తమకుఁగలిగిన యొకసందేశమునకుఁ దమప్రాణంబులనె పణముగాఁజెట్టి పందెములాడి యందున్యాయమెద్దియని తన్నుభయంబులవడుగఁగా నితండుదనకొడుకు, ఈతండు స్యుండనితండుక తాచిదీర్చుకొనియెండి యాబ్రాహ్మణునిపుత్రుని గెలిపించి యాతనియొందితనకొడుకు ప్రాణములనుగొని వానిని బ్రతికించెను కావుననీవు ధర్మంబునుండితొలంగకయుండి, ధర్మంబునుండి తొలంగినవారగు నీకొడుకులయందలి మోహమునుమన్ని తగినవిధమునుజేయుము అట్లుచేసితివేని వీరునువారును జేబులేక బ్రదుకుదురు నీకును శోకముదప్పును అని చెప్పి మఱియును

క॥ పాపంబులు కర్మములనియేవునఁ జేయంగ నవియు • నింపగుధర్మ

వ్యాపారంబులు గార్యము । లై పరిణతిబొందెనేని • యిట్టులచెల్లె॥

టీ॥ పాపంబులు = పాపకార్యములు కర్మములని = చేయవలయుననియని ఏపునకొనగర్వముతో చేయంగక = చేయుచురాగా అవియుకొనంపగు ధర్మవ్యాపారంబులకొన

ఆ॥ కయ్యమునకు సైపుడు + గాలద్రవ్యదురు నీపుత్రులెల్లసూత + పుత్రుండాది
యగుతదీయమంత్రు + లంతకు ముందర । బిరుదు లీవునీతి + తెరువుసారవు॥

టీ॥ నీపుత్రులెల్లక కయ్యమునకుక = ఒగడమునకు ఎపుడుక కాలుద్రవ్యదురు =
పూచుచుండురు సూతపుత్రుండాదియగు = కట్టించుమొలక తదీయమంత్రులెల్లక = వా
రిమంత్రులందఱును అంతగుముందరక = వారింజెముందె బిరుదులు = ప్రజ్ఞలునలుకు
వారు నీవు నీతెరువుక = శ్వాసయగ్గమును చొరపు = ఆశ్రయింపవు

తా॥ నీపుత్రులందఱును గుహమున కెప్పుడు నెదురుచూచుచుండురు వారిమంత్రులగు
కట్టించుమొదలగువారు వారికంజెం దక్షత ప్రజ్ఞలు చేయుచుండురు నీవా శ్వాసయగు
యొక్క మార్గమ నేపాటియు నాశ్రయింపవు

క॥ పాండవులు శౌర్యమెల్లర । ఖండిత నితీప్రకార + కార్యముమెత్తె ।

యందుదురైదురెచినదది । మందుదు రాద్వంగరాదు + మణియెవ్వరికిక॥

టీ॥ పాండవులు శౌర్యముక = శూరత్వముచూపుటకు ఒల్లరు అఖండిత = భం
గములేని నీతిప్రకారశౌర్యము = పితనిచిరువదిగుకార్యము మెత్తె = అచకూలముగా
ఉండదురు ఎదురు = రిరోధులు ఏదినక = రేగినచో ఖండిక = పిచ్చుట మణియెవ్వ
రికిక = ఇకనెవరికేనియు ఆర్పంగరాక = అల్లరజేయవీరుకాక మందుదురు = మం
డిపడుదురు

తా॥ పాండవులు శౌర్యముగాపి దానిచే నార్జించివలసినప్పుడు నీశూర్యమునుండి
తొలగినబ్రహ్మకే మంచిబ్రహ్మకే ముగియించుకరు ముంజువారు గర్వించినచో పిచ్చుట
వారు విజృంభింతురు అట్టిస్థితియందున్నపుడు వారిని దొలగింప నెవ్వరునుజాలరు

క॥ తమతండ్రిభంగి నీకును । సముచితగునక్రిచెన + నజ్జననుత మా ।

గ్రమున గుచువారలను నీ । కమలమతిం గన్నకొడుకు + లట్లరయందగుక॥

ప॥ అనిపలిక మఱియొనిట్లనె

టీ॥ తమతండ్రిభంగక = అమతండ్రిదే ముచుండినట్లే నీకుక = ముచితమగు = యో
గ్యమైన భక్తిచేసి = సేవకర్తృత్వచేయుచు నజ్జననుతమాగ్రము నగుచువారలను = సత్పురుషు
లచే గొనియాడంజిన మార్గమున నిడచువారిని అమలమతిక = నిర్మలమై మనస్సుతో
కన్నకొడుకుట్ల = కరువునంబుట్టినబిడ్డల ల అయక = విచారింప నీకుక తగుక

తా॥ తమతండ్రిమతెనె భక్తికొడుగిచ్చుంగొలుచు నజ్జననుత గొనియాడంజిన
మార్గమున వర్తించుపాండవులను ఎక్కడైన మనస్సుతో నీకడుపునంబుట్టినబిడ్డలవలెనే విచా
రించినానవలయునట నీకు విధియయియున్నది అనిపఱియు నిట్లనియెను

క॥ కారణములేకయును సుప । కారపరత్వముననారల + కార్యంబులకుక॥

వారని యలజడికబడియెడు । వారలచూ యెడుగడయు + వారికి నధిపా॥

టీ॥ అధిపా = రాజా । కారణములేకయును = కారణములేకయే ఉపకారపరత్వ
మునక = ఉపకారముచేయునాని క్రికొ ఒరులకార్యంబులకుక = అరులకార్యములకై వా
రని యలజడిక = తీజునిశ్రమయందు పడియెడువారలచూ = పొందెడువారేనుమా వార
లకుక = పాండవులకు ఎదుగడయుక = అన్నివిధములప్రాపుచు

తా॥ రాజా 'కారణమేపాటియే' తేకయే యుపకారమునుజేయునాసక్తితో నితరుల కార్యములకై సర్వకష్టములనుజెనువారే పాండవుఁ కల్లనిభంజులఁ బ్రాతైమున్నారు సమా (కల్లైతుకజాయమాన కటూక్షముంగల క్రొవ్వుఁడే వారికిఁబ్రాతైమున్నాఁగుసమా యని యచిప్రాయము)

చ॥ ఒకరునిచేతిప్రోవును ద॥ దన్నుతి ప్రావును గాంచి యెల్లవెం॥

లుకునుగొఱుతలేక పొగ * ఉండగుసంపద నొందునట్టిదా॥

తకు మది గీడుచేసినకృ * తప్పునిపీనుఁగునైన రోకపు॥

ట్టక కబళింపఁ గుక్క-లునా * ఉబడునే కురుచంశవర్ధనా॥

టీ॥ ఒకరునిచేతిప్రోవును = ఒకచేతిపోషణయు తన్నుతి ప్రావును = ఆకలిపెంపు యొక్కయండయఁ కాంచి ఎల్లవెంటును = అన్నియునులకును కొఱుతలేక పొగదండగుసంపద = పొగడఁదగిన యైశ్వర్యమును ఎందునట్టిదాతకు = చెందినద తకు మది * కీడుచేసిన కృతఘ్నుని = అపకారముచేసిన యుపకారము మఱచినవానియొక్క పీరుఁగునైనక = శవమువేరియఁ రోతపుట్టక * కబళింపక = విసుగుతెగినుటకు కుక్కలేనియు ఒడంబడునే = సమ్మతించునా ? కురుచంశవర్ధనా = కురుకులమును వృద్ధిచేయువాఁడా॥

తా॥ ఒకరివలని పోషణయ, వానియొక్క పెంపునాశ్రయించియుంటయుం గలిగి యేమి మయమునకును గొనువతేక పొగడంబగు తన్ను యట్టిసంపదనుగలిగిన వాతకు మనస్సననుదే శించి యుపకారముజెనట్టి మాతుకుని శవమువేరియు సహృదయక తినుటకు గుక్కలేరను సమ్మతించునా కారవౌత్తమా॥

చ॥ కావునఁ గృపముదలంపమిక్కిడు పాండురాని కుండ బుమభక్తుండు పాండవులునుం దేజోలాభంబులు గావించినవారలు వారల నాదరింపుమని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె

టీ॥ కావునక కృతముక = ఉపకారమును తు పమి = తుంపకుండుట ఉడు పాంగురాజు నీకుక పరమభక్తుఁడు పాండవునిక తేజోలాభంబులు = ప్రతాపమును జెంచుటలు కావించినవార వారలక ఆదరింపుము అనిచ్చె పెండియుక ఇట్లనియె

తా॥ కాబట్టి యుపకారమును మఱచుట చేసినగులింపును పాండరాజునీయందు మిక్కిలిభక్తిగలిగియుండెను పాండువులును ప్రతాపవంతులై పేరుచెచ్చినవారు వారినిపు ప్రేమతో నాదరింపవలయుననిచెప్పి మఱియునిట్లనియె

ఆ॥ బ్రదుకు చెడుట పొగడఁబడుట దూటొందుట॥

యీగి వేడికొనుట * యిట్లునుఱియుం॥

గలుగు సౌఖ్యదుంఖి * ములువచ్చు నెడనెడ॥

వాని కింతయేల * వగవ నిధిప॥

టీ॥ బ్రదుకు = జీవించుట చెడుట = హానికలుగుట పొగడఁబడుట దూటొందుట = బ్బురడుట ఈగి = ఇచ్చుట వేడికొనుట = యాచించుట ఇట్లు మఱియుం గలుగు = ఇంచుగల సౌఖ్యదుంఖి = ఎడనెడక = అపుకపుడు వచ్చుక వానికిక ఇంతవగువశేల

తా॥ బ్రదుకుట చచ్చుట పొగడంబడుట తిట్టువడుట యిచ్చుట యాదించుట మొదలగు సౌఖ్యములను దు ఖములు నపుడపుడు సంభవించుచుండును వానికై యంతగా దు బంప నేరరాజా !

క॥ వగ బలము దఱుగు రూపఱు! వగచిన మతిదప్పుఁ దెవులు వచ్చినదూరక!

వగచి నలంగినఁ బ్రియమగుఁ! బగతురకును వగచ టుమగుఁ పార్థివముఖ్యా!

చ॥ అనిన ధృతరాష్ట్రుం డెట్లనియె

టీ॥ పార్థివముఖ్యా = రాజోత్తమా ! వగచ = దు ఖించుట = ఎదురుదొంగుక = ఎలము తగ్గును రూపఱు = చేయగలుగును వగచినక = మిగిలినవో మతిదప్పుక = మనస్సుకలంగున తెచ్చుచుచ్చు = రోగముగచ్చు దూరక = దూరం నక = మిక్కిలిశాకించి నతిగిసచో ప చురుకుక = శత్రువులకు ప్రియమగుక = సంతోషమగును వగచుట = దు ఖించుట ఉడుగు = మానుము

తా॥ రాజోత్తమా ! దు ఖించుటచే బలముతగ్గును జేటుగలుగును బుద్ధిచేరును మనస్సు గలంగును రోగములు సంభవించును, దు ఖించిశక్తికించితివేని శత్రువులు సంతోషింతురు కావున దు ఖించుటమానుము అని విచరుంగువలకు దృతరాష్ట్రుండిట్లనియెను

క॥ రిత్త యుపచారములనే । నుత్తముండగు ధర్మతనయు ! నుడికించితి దు!

ర్వీలత్తులగు మత్స్యతులకును । మిత్తియగుం బోర వగలుఁ మిగులకయున్నే॥

టీ॥ రిత్తయుపచారములక = వ్యర్థమగు నుపచారవాక్యములచే నేను ఉత్తముండగు = యోగ్యుండగు ధర్మతనయుక ఉడికించితిక = దు ఖపెట్టితిని దుర్వీలత్తులగు = దుష్టవా పారముగిల గారగు మత్స్యతులక = నానోడుకులకు మిత్తియగుక = మృత్యువుగలుగును పోరక = కలహించుటచే వగలు = దు ఖములు మిగులకయున్నే = అతిశయింపవా ?

తా॥ నిరుపయోగముగ మాటలను పప్పుచు, రాజ్యము నీయకపోయినవాండైనై యుత్తముండగు ధర్మజనుకు దు ఖమను గల్పించినవాండైనైతిని పోకిరులగు నానోడుకులకును జావు గలుగును కలహముచే గు ఖపపుట్టదా !

చ॥ నెవ్వగులు నివ్వటల్లనీక నిలుపునట్టివి యెయ్యది దాని నెఱుంగింపుమనిన విదురుం డెట్లనియె

తా॥ దు ఖమును వృద్ధికానీయకనిలుపునది మొద్దియో దానిని దెలుపుమన విదురుం డెట్లునియెను

గి॥ నియతతపమును చింద్రియఁ నిగహంబు!

ఘారివిద్యయు శాంతికిఁ గారణములు!

వాని యన్నింటికంటె మేలయినశాంతి!

కారణము లోభముడుగుటఁ కారవేంద్ర॥

చ॥ అని వెండియు

టీ॥ కారవేంద్ర = కారవప్రభుఁడా ! నియతతపమును = నియతమగుతప

౧౫౬

(ఉ ద్యోగ పర్వము ౨౭)

స్సును ఇంద్రియ నిగ్రహము = ఇంద్రియముం గెలుచుటయు సూరివిద్యయు =
= ఎశేషమగువిద్యయు శాంతికి = ఓర్పుక కారణములు వారియన్నింటికంటె =
ఈ దేవుంబడినవానికంటె మేతైవశాంతికారణము = శాంతిమేతైవకారణము లోభ మడు
గుట = అశేషమగుట

తా॥ కావోత్తమా ! నియతముగఁ దశస్కందేయ టయు, ఇంద్రియములను గెలుచు
టయు, విశేషమగువిద్యయు, నోర్పునకఁ గారణములు ఈదేవుంబడినవాని కన్నింటికంటె
నోర్పునకుం దగినకారణ మాశేషమగుటయే అని మఱియును ✕

క॥ జ్ఞాతులపోరితిమను గో॥ వ్రాతముచాక్రమము విప్ర • వర్గము చనువుకొ,
నాతులఁ గారింపమియును॥ ఏలిం జనచిచ్చునతిని • పెంపొప్పు నృపా॥

టీ॥ నృపా = రాజా ! జ్ఞాతులపోరితిమను = దాయాదులగుచును గొవ్రాత
ము నాక్రమము = పశువులు హద్దుమించినప్పు మేయటయు విప్రవర్గముచనువుకొ = బ్రా
హ్మణులు చారవగా దైవానుటయు నతలఁగారింపమియును = శ్రీలన దాదింపకుం డటయు
ను ధీక = యతోషముతో చననిచ్చునతలకెంపు = సారవచ్చువామొక్క గౌరవము
బహుకొ = ప్రకాశించుచు

తా॥ జ్ఞాతులుగలపించుటయు, పశువులుకొని యింద్రపాలములమేయటయు, బ్రా
హ్మణులు చారవగా వచ్చుటయును శ్రీలన దాధింపకుండటయు నొచ్చతో నావంపు సాగి
చునో వాండు గౌరవమునకుఁ దాత్రమగుచు

క॥ అలమికిని యెందొరులప్రో॥ పులఁబ్రాపుల నెలమికలిమి • బొందిబహుజ్ఞా

తులు నెమ్మి గూడఁ దామర॥ కొలనిక్రియకొ పీరికిఁబట్టగదరుజ్జన్మలై॥

టీ॥ అమికిని = క్రమ్మికిని బండ్లారుపోవులకొ = ఒకరొకరిపోయిచుటవేరు
ప్రాపులకొ = బండ్లారుల తొడ్చుటవలెను మిమికలిమికొ = సంతోషముతో ముజ్జాతు
లు = పెక్కుండుదాయములు నెమ్మిగూడకొ = ధర్మతొకఁ గలిసియుండినచో తామ
రకొలనిక్రియకొ = తామరతీ ౧౦౦ మడుగువలె ఉజ్జన్మలై = బ్రకాశించి నిరికి =
లక్ష్మికి పట్టగుదురు = నెలవగుదురు

తా॥ కలిసిని యొకరొకరు పోషణువేయు, ఒకరొకరికి దొడ్చుటగనుండుట వే
తను సంతోషముతోఁగూడినవలె యనెలగుజ్జాతులు తామరకొలనివలెఁ బ్రకాశించి లక్ష్మి
కాశ్రయలగుదురు

చ॥ కరితురగాదిపట్టనయం • గలియు నొంపదె యొంటనున్నయం॥

త్తరువు ననేకధూరుహవి • తానము గుంపయియున్న బాధలం॥

బొరయనె యన్నదమ్ములును • బొందన నేరి కసాద్య లట్లుగా॥

కెరవయినిచ్చినం గెలసి • కెల్లిదమై పరివోదు రెంతయొక॥

టీ॥ బంటున్నయత్తరువుకొ = బంటిగనుండుచెట్టును కరితురగాదిపట్టనయొకొ = ఏ
నుఁగులు గుఱుములు మొదలగువానియొక్క చెట్టులును గాలియొకొ నొంపదె = బాధింప
ద ? అనేకధూరుహవి తానము = పెక్కులగుచెట్లయొక్క గుంపు గుంపయియున్నకొ = మొ

త్రయమున్నచో బాధలంబారయ నె = బాధపడునా ? అన్నదమ్ములును పొందినక = ఒద్దిక గానన్నచో ఏకక = ఎవ్వరికిని అపాధ్యులు అట్లుగాక ఎరవయినన్నినక = ఒద్దిక లేకయుండితే. కెనికక = పొరుగువారికి ఎల్లకమై = లోకవయై ఎంతయక = మిక్కిలి పరిపొరుగు = చిక్కువడుదురు

తా|| ఒంటరిగానుండువృక్షమును గజములు నశ్వములు గాలి మొదలుగానె యపద్రవము లోఁబడి వికాసదా ! మొత్తముగానున్నవృక్షసమూహము చెఱుట గలుగదు అన్నదమ్ములు గలిసియున్నచో నెవ్వరికిని లోఁబడదు వేఱయితే యితరు లోఁకువయై మిక్కిలి కీడునొందుదురు

౧. వ|| కావునన గౌరవులుం బాండవులు నొండొరులకుం బ్రాప్తై పోరుడిగిన నెదిరికి నజేయులగుదురు పరులయెత్తులేనిగాజ్యులు లాజ్యపహిమంబరంగు వనవాసంబునం గుండిన కొంతేయులం దడయకతెచ్చి యుచితపదంబిచ్చి నియమముల నీకొడుకులకు నిలుపుగావించుట యుచిచెప్పి మఱియునిట్లను వ్రాయవాదు లేదుచుగల రప్రియంబులు గాకేమియని పథ్యంబుపలుకువారులేరు బాదంబునప్ప డేపడ్డపడి యప్రియం బగుటకు శంకంపక పథ్యంబుపలికితి నది నీకు రుచియంపక రోగికిం బధ్యాహారంబు తలకంటు గించునట్లయ్యె నైన నిప్పుడుం జెప్పెదవినుము కాకంబులంగైకొని మయారంబుల బరిహరించుచందంబున మార్జాలంబులం బాటించి సింహంబులయెడ నచాదరంబునె యునిధంబున సుయోధనాదులంబట్టి యధిష్ఠిరప్రముఖుల విడచితివి నేఁడుఁగార్యం బుముట్టవచ్చినం దోఁకమిడుంగుఱుగోఁడనట్లు తల్లడంచెదవు కులంబునకై యొకనిఁదొరుంగుటయ నీతియని పెద్దలు నెప్పుదురు దుర్జయపరుండై సద్భుద్ధి నెప్పు వినందె ని మనము దుర్యోధనుం దొరంగిన నేమియగు నదియట్లుండె సంపద సహాయంబు నపేక్షించియుండు సహాయంబు సంపదనుదైశించి వరిల్లు నిట్లాకటాకటి పొత్తు నంగాని సిద్ధింపవుగాన నీసంపద పాండవులకును వారిసహాయత్వంబు నీకునుం బ్రయంబొనరింప నొండొరులకలయుట మొగాక మనలావు వెలిసేయుట లెస్సయగు నే కురువంశవిస్తారకులగు భీష్మ యుదిష్ఠిరుండు నయవిక్రములగుకర్ణార్జునులునుబ్ర తాపధాములగు భీమదుర్యోధనులును శక్రాస్త్ర పారగులగు శమన్యు లక్ష్మణ ప్రభృతి కుమారులును శౌపానుగ్రహసమర్థులగు ద్రోణ ద్రుపదాది పరమావ్రులును వారివారిబంధుమిత్రజనంబులును నొక్క మెఁగంబై నీపనుపు సేయుచు నయవిక్ర మంబు లప్రతిహతంబులైననువం బృధివికొనింప భవదీయవిభవం బుజ్జ్వలంబై యెరుల కెడలేక చెల్లుచున్న నెంతయుప్పగనో యట్లువిచారింపుము పాండవులు ధీరమత్తులై వైరమెత్తక యారకతోలంగియుండిరేనియుం గతిపయదినంబులలో జీకాకుపడి చెగుంగాక గాంధారి నందనుచేత వసుంధరా పరిపాలనభారంబు నిర్వహింపంబుచునే యనినవిని ధృతరాష్ట్రుండు విదురున కిట్లనియె

టీ: కాపునక కారపులును పాండిపులును ఒండ్రుకుక = ఒకరొకరికి ప్రా
మై = శూన్యమై పోయడినక = కలతమానినయో ఎదిరిక = ఇతరులకు ఆజేయులగు
దురు పరులయొత్తులేని రాజ్యము = శత్రువులవలన బాధలేనిరాజ్యము పూజ్యమహిమక =
మిక్కిలిపెంపుచే పరంగుక = ఒప్పును వసనానంబునక = అడవియందుండివారై కుంది
నకొంటేయులక = నాచ్చినపాడవులను అడయకలెచ్చి = జాగులేక పిలచికొనివచ్చి ఉచి
తపదంబిచ్చి = తగినయధికారమిచ్చి నిలుపుట ఇహమృతుకు నిలుపుగావించుట =
క్షేమముజేయుట ఎంచెచ్చి మజ్జియునిట్లుకుక్రయవాదలు = విరుబడింపుగా మాటలు
చెప్పవారు ఎందుకుగలరు = ఆనకులుగలరు ఆక్రియంబులు గాకేమియని = ఎరుబడింపు
లేకున్నచునరేయని పథ్యంబు = న్యాయమయినదానిని పుకువారు లేకు జూదంబునప్పు
డు ఏను = నెను అడ్డపడి ఆక్రియంబుటకుక్రయంబుగాచుండవని శంకింపక =
సందేహింపక పథ్యంబునలికిక = న్యాయముచెప్పిలిని అది నీకుక రుచియింపక లోక
కిక పథ్యాహంబు = పథ్యమగుభోజనము తొకంటగించునట్లు = చీడరగానుండు
ట్లు అయ్యెక బక ఇప్పుడును చెప్పెదను వినుము కాకంబులక = కాకులను క్రొని
మయారంబుక = నెచ్చుచు పరిహరింపగదంబుక = వదలిపెట్టునట్లు మార్జంబు
లక = పిల్లులను పాటించి = ఆదరించి సొనాంబుయెడ = సొంగములవిషయమున అనా
దరంబు = అలక్ష్యము వీయుంబుక = చేయునట్లు సుమోదరామలంబట్టి = సుగ్రోధనుండ
మొదలగువారిని జెగందిసి యధిష్ఠిర్రుంబుక = భర్తరాజుమొదలగువారిని విడిచితిని
నేడడు కార్యంబు మట్టవచ్చిన = సమీపంబున కోరిమిగంబు సోదరిట్లు = ని
ష్ప్రణమితానల్లు తల్లింబెదవు = క్రియమీ దగుచున్నావు కుంబునకై = కులము
యొక్క క్షేమముకై ? లిక తొరుంబుయ = వదలుచు నీవీచుని = న్యాయమని
పెద్దలుసెప్పుదు ర్థయింబుండై = న్యాయ దానంబు లవాండై నచ్చిద్దినప్పుక =
తెలిపిగలంబునంబు = ఎదిరింబుచునును లక్ష్మికుక్రయంబుక = వదలి
నయో ఏయెంబు = ఏయెట్లు = ఏయెట్లు చెవి = అమాటయెట్లుంబునంబు సంద
యంబునిపెట్టింబుంబుక = ఎలవంబుల గాయమున గొరుంబును సహయంబును = స
హాయమనుంబును సందయెట్లుంబు = సందయెట్లుంబు వర్తిల్లు ఇట్లు కలకాకటి
పొత్తునంగాని = ఒకదారింబుచే నాలుగని నిద్రింపవు = కలుగవు కాపునక నీ
సందయెట్లుంబు = చరిత్రయ్యంబు = చరిత్రయ్యంబు నీకును ప్రియంబునరిం
పక = ఎప్పుడు చేయచుండగా ఒండ్రుంబులయిట = ఉభయంబులజేరుట మేలుగా
మనలావు = మనంబుమెచేయింబు = లోయబడికొనకవదలుట లేనయగునే = యుక్త
మా ? కురునందరాకగు = కురువంశమును గడతేర్చువరగు భీష్మయధిష్ఠిరులును ఆ
వక్రములగు = లోపములేని పరామమంగల కర్ణార్జునులును ప్రతాపభాములగు =
ప్రతాపమునకు నెలవులగు భీమద్రోణులును శస్త్రాస్త్రపారగుగు = శస్త్రములయొ
క్కయన శస్త్రములయొక్కయన దుదగాంచినవారగు అభిమన్యు లక్ష్మణకుమార ప్రభృతికు
మారులును = అభిమన్యుడును లక్ష్మణకుమారుడును మొదలగు బాంధవులు శాపానుగ్రహన
మర్థుగు = శిపిమటకును గరుశించుటకును జాలినవారగు ద్రోణద్రుపదాది పరమాత్ములు
ను = ద్రోణుడు ద్రుపదుడు మొదలగు మిక్కిలికానలినవారును వారివారింబుమిత్ర జ

నంబులను ఒక్కమొగంబై = ఒకే యభిప్రాయముతో నీపదపునెయ్యచుక = నీయాజ్ఞ
నుసడుపుచు నయవిక్రమంబులు = నీతియు దిరువును ఆత్మలిహతంబులై = అడ్డులేనై
నడువక పృథివికాసింపక = ఇ జ్యేమే లచుండగా భవదియవివలము = నీభోగము
ఉజ్జ్వలంబై = ప్రకాశించినదియై లిరులకుక = తేరుకు ఎడతెక = చోటియక చె
ల్లుచున్నక = సాగుచున్నచో ఎంతయొప్పుగనా = ఎంతయ దమైయుండునా అట్లు
చిహారింపుచు = గొరిచింపుము పాంశువు ధీశతతై = దైవ్యుండువారై వైరమెత్త
క = విరోధముంబూనక సౌరకతోలంగియుండగనియ = లోలగియున్నను కళివయది
నంబులతో చీకాకలని = కలనొంది వెనుంగు గాంధారిసందన చేతక = దుర్యోధ
నుచేత వసుదనునిపాంసవారింబు = భూమి కేలనట్టి వారము నిర్విహింపంబున
= సాగింపంబుగా అనినని పృతరాష్ట్రుండు వివరునకక అట్లనియెక

చాలా కాంక్షి కారవలుచు బాండవులను ఒకప్పుడు సహాయపడవారై గలహము
నీ మారేచి యితరులకు లోలంబువారగుదురు పులయుపద్రములెవిరాజ్యము సం
పూర్ణులు కెంపుతోనొప్పును వసుదనుంజెన దప్పుయన్న పాంశువును వేగింబి విలచి
వచ్చు తనయది యొకమిచ్చి యాచరింబు లిట్లు సీకాదుకుండు చేచుమి అనివలయు గిట్లని
యెను వినుటంపు గ మాటలా సవారనేకులులయగానినిటకింపుగాకన్నగు మేలుగలుగఁబ
లుకువారు లోకమునందరును పాదమాదగునాంబు నె ధ్ధాదిక ఎనంపుగాకన్నను భయపడ
కన్యాయముంబిలికిని ఎమాటలు నీకుసమ్మతితక రోగికి బద్ధముగాఁబెట్టుచావార మింపుగాక
తలచిదరయై తిట్లుగా వసహ్యమునైతోచెను ఇంకను జెప్పెదవిచుము! కాకులను ము
ద్దాడి నెవల్లను విడనాడినట్లును చిల్లుచుకొరవంది నీ కముల నకారవపఱచిగల్గును దుర్యో
ధనుఁడు మొదలగువారలంజెన ది ధర్మరాజుమొదలగు యోగ్యులను పెట్టించితివి ఇప్పుడు
కార్యము సమపించినదకావున దొ కకాల్సిట్లుగా వారటపడుచున్నావు కులమునకంత
మేలుకలుగువిషయమున నొక్కరివదలినను వ్యయచని కెడ్డుచెప్పరు అన్యాయమందేరు
చిగలవాఁడై మంబుద్ధిని కనకయుండొనెడల వనము వర్ష్యభునివదలినను నష్టములేదు ఆ
మాట యటుండనిమ్ము! సగద ఎరువ్యులముయొక్క సహాయమును గోరుచుండును సంపద
నాక్రయించి సహాయమును మెలంగును అట్లుగా నొకదానినొకటి యనుసరించును సందగు
నవి కావున నీయైశ్వర్యము పాండవులకును వారింబులు నీకును ననకులమునై తోడ్పడఁగా
మీరుభయలుంగిలియట యనుకూలముగా మనము చుకొనిచివడలుట చాగుగాదు కు
రుకులమును గడతెచ్చువారగు భీష్ముండును ధర్మరాజును, ట్రాంకులేని పరాక్రమముంగలవార
గు కర్ణార్జునులును తావవంతులగు భీమండును దుర్యోధనుండును, ఇద్దరూల నుపయోగ
మంబును బాణాప్రయోగమంబును బూర్ణ పాండిత్యముంగలవారగు నభిమన్యుండును లక్ష్మణుకు
మారుండును మొదలగువారును, శిశించుటకును గరుణించుటకును జాలినవారగు ద్రోణా
చార్యద్రుపదరాజులును మొదలగునావులును వారివారిచట్టములును మిత్రులును మొదలగువారు
ను నైకమత్యముగలిగి నీయాజ్ఞనడపుచు నీతియందును పరాక్రమమునను మాటులేకయుండఁ
గా భూమినేలుచు నీవైభవము మిక్కిలిప్రకాశించినదై యితరులకెడమియక నడుచుచున్నచో
నెంతరహ్యముగనుండునో యోచించిచూడుము పాండవులు సాహసించి కలహమునకుంబూ
నక యిపు డూగకతోలంగియుండినను గొన్నిదివమలతోఁ గలంతపుట్టుచుగాని, దుర్యోధనుని
చే రాజ్యభారము ధరించి సాగింపఁబడునాయని వివరుండువలుకఁగా భృతరాష్ట్రుండు డాతనకి
ట్లనియెను

గీ॥ నీవు చేప్పినమాటలు • నిర్మలములు ।

నిపునస్మృతములురాజు • నీతిమార్గ ।

బోధకంబులు నైనను • బుత్తు విడవ ।

నోప ధర్మోజయతి యని • యుండువాడ॥

టీ॥ నీవు చెప్పినమాటలు నిర్మలములు = యోగ్యములు సుపుణసమృతములు = నేర్పరులు మెచ్చినవి రాజనీతిమార్గ బోధకములు = రాజనీతియొక్క పద్ధతినీబోధించునవి, వినను పుత్రుకొ = కొడుకును విడువనోపకా = విడువనేరను ధర్మోజయతి = ధర్మము పెంపొందును అనియుండువాడను

తా॥ నీవు చెప్పినమాటలు నిర్ద్వంద్వమైనవి నేర్పరులు మెచ్చునట్టివి రాజనీతియొక్క పద్ధతిని బోధించునవియు నగుచు గాని కొడుకును విడువనేరను, ధర్మము పెంపొందుచు గాకయుం యూరకుండును

వ॥ అనినవి విదురుండిల్లనియె చేవా జ్ఞాతులు గూహీనులైనను విరువదగదని న సకలగుణవంపన్నులై భవత్ప్రసాదంబు కోరుచున్నకొంతేయాలందిగవిడువంజ నునే యేను నీకుహితంబుగోరుచున్నవాడ ననిశ్చయించి నాబుద్ధివినుము వారి జీవనంబునకు గొన్నియంతిపల్లెలైనను దుర్యోధను నాడంబుటచి తెఱంగుపఱచినై తస్మయని మాచెడ నతనివిడవవలయునని చెప్పతి నిపెనకువం బశ్చత్తాపంబు ప్టు దానికేనప్పుడు ప్రతికారంబులేదు కావున నెల్లభంగుల నియ్యకొని పాండవులతోడ సంధిసేయవలయు నట్లుంగాక

టీ॥ అని - వివి విదురుండు షట్టనియెక చేవా = రాజు ! జ్ఞాతులు = దాయకులు గూహీనులైనను = తెలివితేనినైనను విడువంద దనినకా = విరువదగదని నాస్త్రములు చెప్పుచుండగా సకలగుణవంపన్నులై = అన్నిగుణములచేతను నొప్పినరాతై భవత్ప్రసాదంబుకా = నీదయను కోరుచున్న కొంతేయొకా = కోరుచున్నపాండవులను దిగవిడువంబుననే = వదలెట్టులచ్యుత ? గురు = నీకుకా హితంబుగోరుచున్నవాడ = మేలుగోరుచున్నవాడను అనిశ్చయించి నాబుద్ధి = నాయోననను వినుము వాంఛనంబునకుకా = పాండవులవ్రకుడు దెరువునకై కొన్నియంతిపల్లెలైనను = చిన్నపల్లెతేనయ దుర్యోధనుకా ఒడంబుటచి = ఇష్టపఱచి తెఱంగుపఱచినికా = అనుకూలించెదనెనచో తస్మయని మాచెడకా = మేలనియించెదను అతనికా = దుర్యోధనుని విడువవలయుననిచెప్పితికా = వదలుమనిచెప్పుచున్నాడను ఈపైసకువకా = ఈకలహమున బశ్చత్తాపంబు పుట్టుకా = పిప్పిట దు ఖింపవలసి టుగా నేర్పడును అప్పుడు దానికే ప్రతికారంబు = శాంతి లేదు కావునకా ఎల్లభంగుకా = అన్నివిధములచేతను ఇయ్యకొని = సమ్మతించి పాండవులతోడకా సంధిసేయవలయుకా అట్లుంగాక

తా॥ అని భృతరాష్ట్రుండు వలుకకగా విదురుండిల్లనియెను రాజోత్తమా! దాయకులు మూఢులుగానున్నను వారిని విడువంగూడదని శాస్త్రములు వలుకుచుండగా సకలగుణములచేతనునొప్పినపాండవులు నీదయ కెదురుచూచుచుండగా నట్టివారిని వదలుట తగునా

నేను నీమేలుకోరుచున్నవాడనని నామాటను వినుము! నానుచుకుటకై కొన్నిచిన్నపల్లెలేని యు నీొడుకును సమ్యక్వివేది యిప్పించిన మేలగును నీొడుకును విడువుమని చెప్పితిం గదా! కలహముచేచి విష్ణుట దు ఖింపవలసినచ్యును అట్టితరుణమునం దానికి శాంతియగు మార్గముగలుగదు కావున నన్నివిధముల సమ్యక్విది పాండవులతో సంధిచేయుట తగును అ దిమాత్రముగాదు

క॥ తమలోని పాశ్చకును సమరముచేసినచాని చావు * రాజనదె శరీ!

రము లాధివ్యాధిజరా! సమన్వితములగుటక జేటు * సహజంబరయక॥

టీ॥ తమలోనిపాశ్చకు = తమరాజ్యమునందలి భాగములకు సమరముచేసినచాని = యుద్ధముచేసిననేతప్ప చావురాజనదె = చావుగలుగదా! అరయక శరీరములు = చే హములు అధివ్యాధిజరాసమన్వితములగుటక = మనోవ్యాధి శరీరవ్యాధి ముసలితనముననువా నితోఁ గూడినవిగావున చేటు = నాశము సహజంబు = స్వభావసిద్ధము

తా॥ అన్నదమ్ములభాగములకై యుద్ధముచేసి చచ్చిననేకాని చావురాదనితలంప వల దు చేహములు మనోవ్యాధి శరీరవ్యాధి ముసలితనము ననువానితోఁ గూడినవిగావున నెట్లు చూచినను వానికి నాశముసిద్ధము

చ॥ గజతురగాదిసంపదలు * గాంతలతోడి విహరలీలలు!

బ్రజకనురాగమొందఁ బరి * పాలనచేయుక్రమంబు వారుల!

న్విజయముఁబొంది పేర్చుటయ * విస్ఫురి తాభరణానులేపవ!

స్త్రుజనిత వైభవంబుగలరాజుల * పొయిరిగాక నచ్చిరే॥

టీ॥ గజతురగాదిసంపదలు = ఏయగులు గుఱ్ఱములు మొదలగు భాగ్యములను కాంతి లతోడి = స్త్రీలతోడ విహరలీలలుక = సంచరించుటలును సుఖించుటలును బ్రజకనురాగ మొందక = జనులకింపుగలుగునట్లు పరిపాలనచేయు క్రమంబుక = ఏలునట్టిరితియు పోరు లన్నిజయముక = యుద్ధముజయమును పొంది = మెది పేర్చుటయక = ఆతిరయించుట యు విస్ఫురిత = ప్రకాశించునట్టి ఆభరణానులేపవస్త్రుజనిత వైభవంబులును = సొమ్ములు పూతలువస్త్రములు మొదలగువానిచేఁ గలిగినసొంపులును కలరాజులక = కలియండినరా జులంగూడ పోయిరిగాక = నశించిరికా శిచ్చిరే = జీవించియండఁ గలిరా?

తా॥ ఏయగులు గుఱ్ఱములు మొదలగు వైభవ్యములును, స్త్రీలతోడ నింపగుహో ట్టఁ దిరుగుటయు సుఖించుటయు, జనులకు సమ్యక్వివేదనగునట్లు రాజ్యమేలుటయు యుద్ధమున జయమంది సంపూర్ణంబుటయు, కాంతియుతములగు భూషణములును బూతలును వస్త్రము లును మొదలగువానిచేసొమ్ముటయఁగల గొప్పగొప్ప రాజులంగూడ నశించిపోక నిలువఁ జాలరై సుమా!

క॥ కావునఁ జెవికిం జేదగు! నివాక్యము వినినఁ జాలనిహాపరసౌఖ్య!

శ్రీవిభవములకుఁ గీర్తికె! దావలమై వెయ్యు టింత * తద్యమునుమ్మి॥

టీ॥ కావునక చెవికిక = వినుటకు చేదగు = ఇంపుగాని ఈవాక్యముక = నా మాటను వినినక చాబుక ఇహపరసౌఖ్యశ్రీవిభవములకుక = ఈలోకమందలిపరలోక మందలిసుఖసంపదలకు కీర్తికె తావలమై = నెలమై వెయ్యుట = ఒప్పుట ఇంత తద్యము = సత్యము సుమ్మి!

(ఉ ద్యోగ పర్వము ౨౨)

తా|| కాంచుట్టి వినుటకు నీకింపుగాకయన్న యీమాటయ గమనించితివేని యీ లోక మందలియం బరలోకమందలియూ చుఖసంపదలకు నివాసమయ్యెప్పుట సత్యమునుమా!

క|| తగనిలోనూహించుము | దిగవిడువకు ధర్మతనయు | దృఢమతివై పొం|

దగుచందము కొడుకులకుం| బ్రేగడలకుంజెప్పి తీర్పుపెంపేర్పడగన్||

టీ|| తగన్ సీలోన్ ఊహించుము = యోగించుము ధర్మతనయున్ = ధర్మరాజు ను దిగవిడువకు = వదలకుము దృఢమతివై = మనస్సునిలిపి పొందగుచందము = ఆనుకూలమగు విధము కొడుకులకున్ బ్రేగడలకున్ = మంత్రులకును చెప్పి పెంపేర్పడగన్ = శారవపథికమగునట్లు తీర్పు = చేయుము

తా|| నీమనంబున లెస్సగయోచించుము ధర్మరాజును విడువకుము మనస్సుననిశ్చయ ముంగలిగి కొడుకులకును మంత్రులకును చెప్పి యొద్దికయగునట్లు చేయును

ఆ|| అనిన నాంచికేయం , ఉనునినుపలుకులం| గలకచేతబుద్ధి , తెలివినొండ|

నిట్లు సేయవారడఁగిదియ కర్జముధర్మ | మునుయశంబులాభ , మునుదలంప||

టీ|| అనినన్ అంచికేయండు = భృతరాష్ట్రండు అనున్ = ఇట్లునియెను నీకుపలుకులన్ = నీమాటలచే కలంకచేతెన్ = తల్లడముడిగెను బుద్ధి తెలివినొండెన్ = ఇట్లు సేయవారడఁ = ఇట్లుచేయుదును ఇదియ = ఇట్లుచేయుటయే తలంపక కర్జము = కార్యమును ధర్మమును యశంబున్ = కీర్తియు లాభమును

తా|| అని విడుదండువలకంగా భృతరాష్ట్రం డిట్లునియెను నీమాటలచే మనస్సునందలితల్లడపాటు మానెను బుద్ధికె చెలివిపాచ్చెను యోచంపంగా నిట్లుచేయుటయే కార్యమును న్యాయమును గీర్తియును లాభమును నైయున్నది

చ|| అనుడు మదంబు నెమ్మియును నాత్మిక బెసంగాన నన్నతోడ ని|

ట్లను విదురుండు పెద్దవడికక్కట నీమది కార్యవృత్తి నూ|

లోనియె సుయోధనుంగనియ , కురితనిశ్చయమై యతండు వా|

లివదెస వ్రాలకుండిన బలై మముబోటులకుం బ్రయంబగున్||

చ|| అనిపలికి నిట్టూర్పునిగిడించి

టీ|| అనుడున్ = అనగా మదంబున్ = సంతోషమును నెమ్మియును = ప్రేమయు అన్యైన్ = హృదయమున పెసంగొనన్ = మోడుకాకగా అన్నతోడన్ విదురుండు ఇట్లునున్ = ఇట్లునియెను అక్కట = అయ్యయో పెద్దవడికిన్ = దీర్ఘకాలమునకు నీమది = నీమనస్సు కార్యవృత్తిన్ = చేయందగువనియందు సూలొనియెన్ = పూనినదయ్యెను = సుయోధనుంగని = దుర్యోధనునింబాచి ఆకురితనిశ్చయమై = చెడెని నిశ్చయముంగలదియై అతండు వ్రాలినదెసన్ = వాడు పూనినదిక్కును = వ్రాలకుండినన్ = ఆర్రయింపనియెడల బలై = యోగ్యము మముబోటులకున్ = మాబోటిబంధువులకు ప్రియంబగున్ = ఆనుకూలము

తా|| అని భృతరాష్ట్రండువలకంగా విదురుండు మిక్కిలిసంతోషమును స్నేహమునుగలిపించె యాతనితోనిట్లునియెను అక్కటా! ఇంతదీర్ఘమగు కాలమునకుం చి

మృత సేవనస్సు కార్యమునందు బ్రవేశించినదియైయును దుర్యోధనునిగాంచి మరల వాడు పోవు తప్పమార్గములయందు బెల్ల వర్తింపకుండినప్పడుగదా! మాకందఱకు సంతోషముగలుగును అని దీర్ఘశ్వాసమువిడిచి

క॥ దైవంబునేర్చుగా కిటుఁబోవఁగ నేనేర్తు నేరఁక బాష్పుని పలుకం॥
గావశమే నరున కెక్కుడు దైవము పౌరుషముకంటె ధరణీనాథా॥

వ॥ అనిన విదురునకు వైచిత్రవీర్యం డిట్లనియె

టీ॥ ధరణీనాథా = రాజా! దైవంబునేర్చుగాక = దైవమేర్చువాఁడు ఎటుపోవఁగక = ఈవిధమునఁడేయి నేనేర్తుక = నేనుసమర్థుఁడను నేరక = శక్తిలేనివాఁడను పోమ్మ అనిపలుకఁగాక నరునకుక వశమే = సాధ్యమా? దైవము పౌరుషముకంటె = పురుషప్రయత్నముకంటె ఎక్కుడు = అధికము

తా॥ ఓరాజా! దైవమునడుపునుగాక ఈమార్గమునవర్తింప నాకుసాధ్యము ఇదియ సాధ్యము అనిపలుకుట మనుష్యునక సాధ్యమా! పురుషప్రయత్నమునకంటె దైవము దొడ్డయి దొహ! అనిపలుకఁగా విదురునకు భృతరాష్ట్రం డిట్లనియెను

గీ॥ ధర్మపథమును సీతితత్త్వంబు తెరువు | నిర్మలములగుపలుకుల • నీవునాకు॥

దెలియఁజెప్పితి పరమార్థదృష్టియెట్టివాక్యములఁగల్గఁజెప్పము • వానిననఁఁము॥

టీ॥ ధర్మపథము = న్యాయమార్గమును సీతితత్త్వంబు తెరువుక = రాజసీతియొక్క ధృతియు నిర్మలములగుపలుకుల = మంచిమాటలతో నీవు నాకుక తెలియక చెప్పితి = చెప్పితివి అనియ = పుణ్యుఁడ పరమార్థదృష్టి = మోక్షమార్గము వెలుంగుట ఎట్టివాక్యములక = ఎటువంటిమాటల వినుటచే కల్గుక చెప్పము

తా॥ ధర్మమును పురుషార్థముయొక్క స్వరూపమును రాజసీతియొక్క తెలుగును నీవు నాకింపగుమాటలచే వినుపించితివి మోక్షమార్గము వెలుంగుట యెట్టిమాటలచే గలుగునో వానిని వినిపింపుము పుణ్యాత్ముఁడ!

→ సనత్కుజాతుఁడు భృతరాష్ట్రునికు సద్యాత్మతత్త్వంబుచెప్పట

వ॥ అనియడిగిన విదురుం డతనికిట్లనియె నాకుఁదోచినయన్నియు నానేర్చినట్లు నీకెఱింగించితి నత్యంతగుహ్యంబులగుసర్థంబులు పురాణుండయ్యును గుమారుండ గు సనత్కుజాతుఁడు తెలుఁనోవుఁగాని యిటమీఁద నాకుఁ దెలియదనిన భృతరాష్ట్రం డమ్మునీంద్రుండు నాకెంతదవ్వు నీవ యవియునుం జెప్పమనిన నేను శూద్ర యోనిజాతుండ వేదాంతవెద్యంబులగుసర్థంబులు నాకగోచరంబు లమ్మహాత్ముబుద్ధి నేనెఱుంగుదు దెవతలకుం దెలియనట్టివి యాతనికిం దెలియు నతండు దెలుపంజాలు ననిన భృతరాష్ట్రం డతికుతూహలుండై

టీ॥ అనియడిగినక విదురుఁడు అతనికిక ఇట్లనియెక నాకుఁదోచిన యన్నియక నాకుజ్ఞప్రియంగున్నవిషయములన్నియు = నానేర్చినట్లు = శక్తికొలదిని నీకెఱుంగించితిక = నీకుం దెలిపితిని అత్యంతగుహ్యంబులగు = మిక్కిలి రహస్యములయిన ఆర్థంబులు = విషయము

లు పురాణంబును = దీర్ఘకాలముండియున్ననాడయ్యెను కుమారుడగు = శత్రువ్రా
యమనందున్న సనత్కుజాతుండు = అచముని తెలుపకపునుగాని ఇటనుండక నాకు
తెలియదనిక భృతరాష్ట్రుండు అమ్మనిండు నాకు ఎంతదప్పు = ఎట్లులభించు
వాడు నీవ = నీవె అవియును = అపయములంగూడ చెప్పమనినక నేను కూడ్ర
యోనిజాతండు = కూడ్రియొక్కగర్భమునం బుట్టినవాడను పేదాంతపేద్యంబులగు నర్థ
లంబులు = పేదాంతమునం దెలియదగినవిషయములు నాకగోచరంబులు = నాకుఁదెలియ
రాకున్నవి అమ్మహాబ్బుబుద్ధిక = అమాజ్యవియొక్క బుద్ధిని నేనెఱుంగునుక దేవతలకు
= దేవతలకుఁగూడ తెలియనట్టివి = తెలియనివిషయములు అతనికి తెలియును అతం
డు తెలిపంజాలుక అనినక దృతరాష్ట్రుండు అతకుతూహలుండై = మిక్కిలి యిష్ట
మంగలవాడై

తా॥ అని భృతరాష్ట్రుండుడుగా విదురుండిట్టులనియెను నాబుద్ధికిందోచినవిషయ
ముతెల్ల నాశక్తివంచనలేక నీకుందెలిపిలని మిక్కిలి రసస్వములగు విషయములు దీర్ఘకాలము
నుండియున్ననాడయ్యెను బనివాడగు సనత్కుజాతుండయినముని తెలుపంగలవాడుగాక యిం
తకుమించి నాకెద్దియుందెలయదవగా దృతరాష్ట్రుండు డామనీర్వరుఁగు నాకు లభించువాఁక
గునా! అదియపాధ్యమని తలంచెదను అవిషయములు నీవే తెలియంబుకును, అనగా నే
నుకూడ్రయొక్క గర్భమునంబుట్టినవాడను పేదాంతముండివి యెఱుంగఁదగినవిషయము
లు నాకుందెలియరావు ఆమహాబ్బుబుద్ధిని నేనెఱుంగున్నాను దేవతలకుందెలి
యనిషయములంగూడ నతనికి దెలియును అతడు నీకుందెలిపుటకును వాలినవాడు” అ
ని విదురుండువలుకగా భృతరాష్ట్రుండు మిక్కిలి యశగలవాడై

ఆ॥ మనకునిప్పుడతనిఁ గనుతెఱుఁగెయ్యది॥

యగుబయ్యను నెఱుంగఁ గనన విదురుఁ

డధికభక్తి దలచెఁ నాత్మలో చాశ్రిత॥

వత్సలత్వనిధి సఁ నత్సు జాతు॥

టీ॥ మనకు ఇప్పుడు అతనిక కనుతెఱుంగు = చూచువిధము ఎయ్యదియగుట
యును = ఏవియగుటయు ఎఱుంగననిక = ఎఱుంగననగా విదురుండు అశ్రితవత్సలత్వ
బుద్ధిక = అశ్రితులయందు దయగలిగియుండుటలోఁ బ్రయత్న సనత్కుజాతుక = అనిమునిని
అత్మలోకో అధికభక్తిక = మిక్కిలిభక్తితో తలంచెక

తా॥ అసనత్కుజాతుడను మహామునిని గనువట్టిభాగ్యము మనకెట్లుగలుగునో యది తె
లియవలయును అనివలుకగా విదురుండు (అశ్రయించినవారియందు మిక్కిలి దయగలవాడ
గు) సనత్కుజాతుడను మునిండుని మిక్కిలిభక్తితో మరలను దలంచెను

వా॥ ఇట్లుదండుబయ్య దివ్యజ్ఞాన మాననియుండగు నమ్మనివరేణ్యుండాక్షణంబు
పొడసూపిన విదురుండు తననివచ్చుటయొగ్గడించుచు వినయంబున నతనినెదుర్కొని నమ
స్కారంబులచరించి యున్నతాసనంబిడి యర్హప్రాధ్యంబులిచ్చి నసంభ్రమంబుగాఁ
బ్రత్యుత్తానంబును బ్రణామంబులునుండేసి భృతరాష్ట్రుని నతనికింజాపి విదురుండు డి
ట్లనియె

(ఆహ్వాయక శానిధి సహితము)

౧౬౫

టీ॥ ట్టు తలంచుటయొక్క = తలంపంగి దివ్యజ్ఞాన మానసీయండుగు = దేవతల సంబంధమును నెఱుకనుగలుగుటచే యోగ్యుడగు ఆత్మనివరేణ్యుడు = ఆత్మని శ్రేష్ఠుండు అక్షరంబు = ఆత్మజే పొడసూపినట్లు = కనంపడంగా విదురుండు ఆతనివచ్చుట = ఆత్మనివచ్చుచున్నాడనుట ఉగ్గడించుచు = చెప్పచు వివరంబునకొక = ఆడకువతో ఆతనికొక ఎదుర్కొని = ఎదురుగాఁబోయి దండనమస్కారంబు లాచరించి = సామపడి మ్రొక్కి ఉన్నతాననంబిది = ఎత్తగుపీఠమునాసంగి ఆర్జునసాధ్యంబులిచ్చి = చెరులకుం గాళ్ళకునీళ్ళిచ్చి ససంభ్రమంబుగాకొక = తొట్టువాటుతోడ ప్రత్యుత్తానంబును = ఎదురే గుటయు ప్రణామంబులునుకొక = మ్రొక్కుటలును చేసి భృతరాష్ట్రాకొక ఆతనికొక చూపి విదురుండు ఇట్లనియెను

తా॥ మీరండెప్పంబడిట్లు విచరుండు మనస్సునక దలంపంగా దేవతలకుఁగలయట్టి యెఱుకచే నధికుండయి పూజ్యుండయిన యత్మనికర్మం డప్పడే కానరాఁగా విదురుండు మునిప్రంధువచ్చుటను గ్రుడ్డిఁ జూచుకొని చెలియంబలుచు నడకువతో నెదురున సాగి పడిమ్రొక్కి మ్రొత్తగుపీఠము మన్ని చేతు కుంఘ్రు కదికమిచ్చి భయభక్తులతో నెదురుచ నిమ్రొక్కి యంధుండై కలలకేరకున్న భృతరాష్ట్రా నిమ్మనికల గానుపించి యిట్లనియెను

క॥ దేవా దేవరకృప నీ | చూడల్లభక ఉమలతత్త్వం బోధకమై సౌ |

ఖ్యావహమగువాక్యచయముఁ దావివంగిరుటయు మిమ్ముఁదలఁచితభక్తికై॥

టీ॥ దేవా = స్వామీ! దేవరకృపకొక = ఉచదియచే ఈభూషల్లభుఁడు = ఈరాజు అమలతత్త్వబోధకమై = నిర్మలమగు నిర్భాక్తివిషయమును చెలువునదియై సౌఖ్యావహమగు = సుఖమనిచ్చునదియగు వాక్యవయముకొక = వాక్యములనమాహమను తాకొనినకొక కోరుటయొక్క = కోరఁగా మిమ్ముకొక భక్తి తలఁచితకొక

తా॥ స్వామీ! మయొక్కదయచే నీరాజు మీవలన నిర్భాక్తివిషయము చెలువునదియై సౌఖ్యంబున నీ వాక్యముల వివరంబున వాఁడుకాఁగా భక్తితోడ మిమ్ముదలఁచు

క॥ వా॥ మీయిగృహస్థులగుంబున విజయముచేసెదరి గురుసమాశ్రితులగువారై ద్రావ సుమరు బంబులై బ్రహ్మజ్ఞులగు లాభాలాభంబులు నాదిగాఁగలద్యంధ్యంబు లంబడకబ్రదుకుట రట్టిపరమాద్రోహచేకంబున నితనిం గృతార్థునిం గావించి రక్షింప వలయునని ప్రార్థించినం బార్థిపుండును చదనురూపంబులగు నాలాపంబుల నారాధించినం బ్రసన్నుడై సనత్కుజాతుం డర్జ్యాత్మనిషయంబులగు వివిధవాక్యంబుల సోపానక్రమంబున నంతకంతకు సూక్ష్మంబులగుసార్థంబు సమర్థించుచు నందుఁ బ్రజ్ఞావతుం డెయ్యది యేర్పడనఁగె నదివివరించుచు హృదయపుష్కరకలితంబగుప రతీతత్త్వంబు ప్రతిపాదించునట్టిగూఢోక్తులు ననుగ్రహించుచుండె నెట్టికేలకుం బ్రభా తంబగుటయు భృతరాష్ట్రావిదురుల నామంత్రణంబుచేసి యద్దేవముని యంతర్ధానంబుచేసె నట్టిసమయంబున

టీ|| మీరును కారుణ్యాతిశయంబునకీ = మిక్కిలిదయచే విజయించేసితిరి = దయచేసితిరి గురుసమాశ్రితులగువారు = గురువులనాశ్రయించినవారు ఎద్దానక = చేసిచేత సుఖమఖంబులు ప్రియద్యేషములు = మైత్రియువిరోధమును లాభాలాభంబులకు ఆదిగాఁగల = మొదలైన ద్వంద్వంబులంబడక = జంటుందగు నొకక ప్రదుకుదురు అట్టి పరమార్థోపదేశంబునక = అధ్యాత్మవిషయముపదేశించుటచే ఇతనికి కృతార్థునిగావించి = భన్యంజేసి రక్షింపవలయునని ప్రార్థించినక పార్థివుండును = రాజంగూడ తదన్తరూపంబులగు = విదురునిమాటలనుంబోలిన ఆరాపంబులక = మాటలచే ఆరాధించినక = సేవింపఁగా ప్రసన్నుండయి = కరుణించి ససత్సుజాతుంగు = అనునాముని అధ్యాత్మవిషయంబులగు = బ్రహ్మమునుగూర్చిన విరోధవాక్యంబులక = నానావిధవాక్యములచే సోపానక్రమంబునక = సోపానములొకటిపైనొకటియున్నట్లు అంతకంతకు సూక్ష్మంబులగు సర్థంబులు = ఒకదానికంటె సూక్ష్మమగు మఱియొక విషయమును సమర్థించుచుక = తేటపఱచుచు అందుక = వానిలోనను ప్రజ్ఞావత్తుండు = బుద్ధియేకస్నుగాఁగలవాఁడు ఎయ్యది = ఏవిషయము ఏర్పడనడిగెక = తేటగనడిగెనో అది వివరించుచుక = తెలుపుచు హృదయపుష్కరకలితంబగు = హృదయకమలమందున్న పరతత్త్వంబుక = పరబ్రహ్మమును ప్రతిపాదించునట్టి = బోధించునట్టి గూఢోక్తులుక = రహస్యవాక్యములును అనుగ్రహించుచుండెక = తెలుపుచుండెను ఎట్టుకేలకుక = కడకు ప్రభాతంబగుటయుక = తెల్లవాఱఁగా ధృతరాష్ట్రవిదురులక ఆమంత్రణంబుచేసి = వీడ్పొని అద్దేవముని = అదేవముని అంధ్రానంబుచేసెక = మఱుంగైపోయెను అట్టిసమయంబునక

తా|| మీగును దయయొక్క పెంపుచే నిందులకు వేంచేసితిరి గురువులనాశ్రయించినవారేసాధనముచే సుఖదు ఖములును, మైత్రియుద్యేషమును లాభసప్తములును మొదలగు జంటుందగులుపడకజేమింపురో యట్టి సర్వోత్కృష్టమగువిషయముం దెలుపుటచే నీరాజును భన్యనించేవలయునని వేదశాస్త్రంబుగా భృతరాష్ట్రుండును విదురుని మాటలచూపుననే కొన్నివాక్యములచే మునివని గోనియాడఁగా నాకంఠుగరుశించి యధ్యాత్మవిషయముం బోధించు పెక్కువాక్యము లొకటిపై నొకటిగా సోపానములున్న తెఱంగున సూక్ష్మతచే నొకదానికంటె మించినదిగా మఱియొకటియుండునట్లు దెలియంబులుకుచుండ నందును బుద్ధియేకస్నులుగాఁగలవాఁడగు భృతరాష్ట్రుండు డేయవిషయము నడిగెనో యదియంతయుం దెలియంబులుకుచు హృదయకమలమందున్న పరబ్రహ్మమును బోధించునట్టి రహస్యవాక్యములును దెలుపుచుండె అట్లుండగా వేకువజానుద్యేయ అంతట నాదేవముని భృతరాష్ట్రవిదురులవదలికన్నులకుందెలియరాక మఱుంగువడిపోయెను ఆసమయమున

గీ|| తనకులంబునక యట్టిసః ధార్తరాష్ట్రు||

లన్నదమ్ములతో విగ్రహంబుగొనుట||

కుమ్మలించి వివర్ణతః నొందినట్లు||

గంది యెంతయుం జెలువేదెంఁ జందురుండు||

టీ|| తనకులంబునక = తనవంశమునందు పుట్టిన ధార్తరాష్ట్రులు = పుట్టినట్టి భృతరాష్ట్రపుత్రులు, అన్నదమ్ములతోడక, విగ్రహంబుగొనుటకుక = విరోధముంబునుటకు ఉ

మృతించి = దుఖించి వివర్ణతనాందినట్లు = కాంతిహీనతనుబొందినట్లు చంద్రుండు కంది
= నాది ఎంతయుఁజెలువదెక = మిక్కిలిసొంపుచెడినవాఁ డయ్యెను,

తా॥ తనకులమునంబుట్టినవారగు భృతరాష్ట్రపుత్రులు దమయ్యదమ్మలగు పాండవు
లతోడ విరోధముంబూరినందులకు దుఖించి కాంతినిదాసినాఁ డేమోయనునట్లుగాఁ జంఁద్రుఁ
డు వాని సొంపుచెడినవాఁ డయ్యెను

క॥ కుముదములు తారునొక్కటఁ | బ్రమదంబుననుండివాని * పదవిదొలంగినక॥

దమకున్నిలువఁగఁదగదను | క్రమమునఁ జనునట్లు తార * కంబులువిరిసెక॥

టీ॥ కుముదములుక = తెల్లకలువలును తారుక = తామును ఒక్కటక = ఒకటి
గా ప్రమదంబుననుండి = సంతోషముతోనుండి వానిపదవి = ఆకలువలదగ తొలంగినక
= పోగా తమకుక = తమకుఁగూడ నిలువఁగఁదగదనుక్రమమునక = ఉండఁగూడదని
తలంచి చనునట్లు = పోవునట్లు తాగకంబులు = నక్షత్రములు విరిసెక = తొలంగెను

తా॥ తెల్లకలువలును దామునుగూడ నొకప్పుడే సంతోషముతోఁ బ్రకాశించుచుండఁ
గా నిపుడు వానియదికారముతొలంగెను గావునఁ దామును నపుడునిలువఁగూడదని తలం
చిపోవుచున్నచేమో యనునట్లు నక్షత్రములు ప్రకాశహిణములై తొలంగెను

ఉ॥ ఎత్తినచేడఁగ గందరము * లెత్తి మొగంబులుసాచి చూడుకలు॥

జిత్రములున్నిగిడ్చి తమ * చెందెడునిక్కలు రోసి యింపుద॥

లొక్కత్తఁగ నొక్కచో నొకటి * నొక్కటిగాంచి యెలర్చుచెయ్యలం॥

జిత్రజుకేళిఁదేలె విల * నిల్లుచు జక్కవదోయి వేకువక॥

టీ॥ జక్కవదోయి = చక్రవాకపక్షులజంట వేకువక = తెల్లవాలుజామున ఎత్తి
నచేడక = అతిశయించినయిష్టముతో కంధరములెత్తి = మెడలెత్తి మొగంబులుసాచి =
ముఖములుచాచి మాడ్కులుక = చూపులును చిత్రములుక = మనస్సులును నిగిడ్చి =
వ్యాపింపఁజేసి తమచెందెడునిక్కలు = తాముపొందునట్టిచోట్లు రోసి = వెదకి ఇంపు =
ఇష్టము తల్కిత్తగక = ప్రకాశింపఁగా ఒక్కచోక ఒకటిక ఒక్కటికాంచి ఎ
లర్చుచెయ్యుక = వృద్ధియగుచున్న స్త్రీయదే విలసిల్లుచుక = ఒప్పుచు చిత్రజుకేళిక = మ
నోధక్షిణయందు తేతక = మిక్కిలివర్తించెను

తా॥ చక్రవాకములజంట రాత్రియంతయు వెన్నలకోర్వక యెడబాసినవికావున నావే
కువజామున నితిశయించిన యాసక్తితో మెడలెత్తిని ముఖములుచాచి చూపులను మనస్సు
ను వ్యాపింపఁజేసి తాముచేరునట్టి నెలపును వెదకివెదకి యిష్టములు తేటపడుచుండఁగా నొక
దానినొకటిగాంచి మిక్కిలియగు చేష్టలచేనొప్పుచు మనోధక్షిణంఁదేవు

మ॥ మునుసౌరభ్యము నివ్వటిల్లఁగ మనో, మోదంబునం చేటులె॥

ల్లను నోలి న్వేడలంగ రెకులు సముల్లాసంబునక బింకమె॥

క్క నయందెక్కుచుఁ గ్రందుపొందెడివి వీర * కకకేసరంబు ల్లడ॥

లొక్కనఁ దోడ్తో మధువుబ్బఁ బేరెలమిఁ బా * ల్పుంబొందె నంభోజముల్॥

టీ॥ మును = ముందు సౌరభ్యము = పరిమళము. నివ్వటిల్లఁగక = వ్యాపింపఁగా

౧౬౮

(ఉద్యోగ పర్వము ౨౮)

తేటలెల్ల = తుమ్మెదలన్నియు మనోమోదంబునక = సంతోషముతో ఓలిక = వరసగా పెడలంగక రేకులు సమల్లాచంబునక = మిక్కిలిసంతోషముతో చింకమెక్కక = బటువగుచుండగా కేసరంబులి = పువ్వునందున్న దారములంబులు పోచలు నయంబెక్కుచుక = కాంతిగలిగి క్రందుపొందెడలి = తుమ్మెదలరాదనుచునాసి వీరక = పెంపున కడలొక్కనక = ఆతిశయింపగా తోడ్తో = వెంటనే మధువు = తేనె ఉబ్బుక = పొంగగా పేరెలమిక = మిక్కిలిసంతోషముతో అంభోజములి = కమలములు పొల్పుంబొందెక = సొంపునుసంపాదించికొన్నవయ్యెను

తా॥ మంచుపరిమళమువ్యాపింపగా వెంటనే తుమ్మెదలు బారులువడి వెలువగుచుండగా రేకులు విచ్చినవియెబటువగుచుండగా కాంతిచేపృష్టమయి యందలిమూలుప్రోవులంబులు కింజల్కములు తుమ్మెదలరాయిడినుండి తొలగివియై విరునై పెంపునందగా నటులై నందలిపూవుచేసె పొంగుచురాగా నిట్లు కమలములు మిక్కిలి సంతోషముచేనొప్పి సొంపునొందెను

చ॥ వెడవెడనిద్రబొంది కను * విచ్చిన పాంధులమీద దాడివోచి

దడబడ నొండురుంబిలుచు దర్పకుపంపుబలంబులొని యి

లొడుకురణె సెలంగె శుకకోకిలభృంగతతు ల్వంబుల

దెడనెడబల్కు గూయ సొగ * యింపగ మ్రోయంగగ దద్విరావముల్॥

టీ॥ శుకకోకిలభృంగతతులి = ఎలుకలయొక్కయు కొలలయొక్కయు తుమ్మెదయొక్కయు సమాహములు వనంబులందుక = ఉద్యానవనప్రాంత వయందు ఎడలక = అందందు పల్కక కూడక సొగయింపగ మ్రోయంగక = పరశమి లట్లుంపగా తద్విరావముల్ = ఆధ్వయులు వెడవెడనిద్రబొంది = వచ్చియురాని ప్రయజెంచి * నుచ్చిన పాంధులమీదక = కన్నులుదెరిచిన విరహజనులపై దాడివోక = యుద్ధయాత్రచేయుటకు తడవడక = తొట్రువడుచు ఒండొరుం బిలుచు = ఒకరొకరినిబిలచొనుచున్న దర్పకుపంపు బలంబులొని = మన్మథునిచేబడుచుంబడిన సేనయందలి అల్పాడు కరణిక = ధ్వనివలె చెలంగెక = ఒప్పుచు

తా॥ ఆయదయవేళయందు శ్రాంతములవనములలో నందందు జేలుకెలు ఎలుకుటయం గోకిలుగూయటయిం దుమ్మెదలుపరవశమగునట్లు రాదసేయటయ సచుపీనివలని ధ్వనులు పట్టియంబట్టని నిద్దరనుజెంచి కన్నులుదెరిచినట్టి (విరహముచేగడుచున్న) స్త్రీపురుషులమీదికి యుద్ధయాత్రకై మన్మథునిచే నంపబడిన సేనలు తొట్రువడుచు నొకరినొకరు పిలుచుకొనుటవలన గలిగినధ్వనివలె నొప్పివెలింగెను

సీ॥ పద్మరాగంబులు పవరించు నరుణోప యంబుకాంతికె జెలుపంబుమిగులచి బరువంబుదప్పిన విరులరాల్చుచుండరు చయముచుక్కలులేని వదలకజెనయి నరవిరి నెత్తావి * యడరించునున్నిద్ర విటవిటి సారభ * వితతి వాదల నలతం జీరిన యెఱుకలునెరిదీర్చ జక్కవలు చెందోవలకేకట యొనర్చుచి

అ॥ దెల్లవారుచున్నదివియలల్లార్చుచు సోర్లగండ్లయందు జొచ్చినుడిసి తిరిగివేగుబోక * తెమ్మర తెలదీగకొనలు వంకనొత్తు * ననల బ్రోచు॥

టీ॥ తెప్పెరలు = చల్లనివాయువులు ఆర్ధభోదయంబుకాంతికి = ఆర్ధభోదయము యొక్కకాంతికి చెలువంబు = ఆదము మిగులక = అతిశయించునట్లు పద్మ రాగంబులు = కచలముల యెఱ్ఱంబులు పవరించుక = వెలిపుచ్చును పగువంబుదప్పిన = ప్రాయముచెడినట్టి విరులక = పువ్వులను తరుచయము = వృక్షములసమాహము చుక్కలులేని = నక్షత్రములులేనియట్టి చదలక = ఆకసమున చెరయుక = అంటుచుండగా రాల్చున ఆర విరిసెత్తానిక = సగముపూచిన పువ్వులవాసనను ఉన్నిద్ర = మెలకువగల విటటసారభ వితతి = విలులయొక్కయు విటకత్తెయొక్కయు బరిమళపరంపర పొదలక = వృద్ధిపొందునట్లు అడరించుక = వ్యాపింపజేయును ఆలంకృత = అలంకరచే చీరినయెఱుకలు = విచ్చిపోవుచున్నతెక్కలు జక్కవలు = చక్రవాకములు చెందొవలకుక = ఎఱ్ఱకలువలకు ఏటయొనర్చుక = ఆశించుచుండగా నెఱింగిదీర్చుక = చక్కగసవరించును తెల్లవాలుచున్న = తెల్లనగుచున్న దివ్యుని = దీపమును ఆల్లాపుచుక = కదలించుచు సోర్కగండ్లయందుఁజొచ్చి = గవాక్షములయందు యూరి సుడిసి = సుడికడి వేగుచొక్క = తెల్లవాలుపేళ ఎలడిగి కొనలువంకనాత్త = తేతతీగలయొక్క కొనయందులి వంకలుపాపును ననలక = చిగుళ్ళను ప్రోచుక = పెంచుచు

తా॥ చల్లనిదక్షిణవాయువులు తెల్లవారుజేయందు, ఆర్ధభోదయకాంతికి సొంపుహెచ్చునట్లుగా నుద్భవించునట్టి యెఱ్ఱకాంతిని వ్యాపింపజేయును వృక్షముల నక్షత్రములులేనియాకాశముం బోలుచుండగాఁ బద్మమైపదశనువీజిన పుష్పములను రాల్చున మెలకువతోనున్న విటలయొక్కయు విటకత్తెయొక్కయు బరిమళసమాహము పెనుపొందునట్లు సగముపచించిన పుష్పములయొక్కతావిని ప్రసరింపజేయును చక్రవాకము తెఱ్ఱకలువలకాశించుచుండగా నలయికచేఁ జెదరినట్టి వానతెక్కలు సరిగానగుచున్న కాంతిహీనమై తెల్లనగుచున్న దీపములను వడఁకించుచు గవాక్షములయందు బ్రవేశించి సుడితిరిగి తేతతీగలయొక్క కొనలయందున్నవంకలను సవరించుచు జిగుళ్ళను చెనుచుచుండును

ఆ॥ అంత నుదయ శైల ధ మనునశోకద్రుమ!

సమితియందుఁ గాంతి ధ చారుభంగి!

నెఱయనిఱిసి తొలుతి ధ నెగసిన యుజ్జ్వల!

స్తంభకమనఁగఁ బద్మ సఖుండు వాడిచె॥

టీ॥ ఆంతక = పిమ్మట ఉదయశైలమను = ఉదయపర్వతమనెడు ఆశోకద్రుమను మితియంగుక = ఆశోకవృక్షములయొక్క సమాహమున కాంతి చారుభంగి క = అందముగా నెఱయక = వ్యాపించునట్లు తొలుతక విగసి = వెలువడి ఎగసిన యుజ్జ్వలస్తంభకమనఁక = లేచినట్టి యుదమగుండనునట్లు పద్మ సఖుండు = సూర్యుండు పొడిచెక = ఉదయించెను

తా॥ అటుపై సుదయపర్వతమను ఆశోకవృక్షములసమాహమున ముందుగఁ గాంతి వ్యాపించునట్లుగా నెగసినపువ్వులగుత్తియో యనునట్లు సూర్యుండు దుదయించెను

సీ॥ ఉర్రవీధరంబుల ధ నొప్పెడుజేవురు చరులకాంతికినును ధ మెఱుంగునెట్టి!

ధరణీజగుల్గుల ధ తానితానము పల్ల వముల కట్టెఱ్ఱకు ధ వన్నెయొసంగి!

చ్చి = కొలువుకూటమునకే తెంచి పేరొలగంబొచ్చినక = గొప్ప సభచేయగా కుంభసం
భవకృపకృతవర్ణాశ్విత్తావకర్ణాదులు = క్రోణకృపకృతవర్ణలు సశ్వత్తామయాఁ గర్ణుఁడు
మొదలగువారు అగుదొరలును = అయినట్టి ప్రభువులును భీష్మునిదుర బాష్టికసోమవత్త
భూరిశ్రవ ప్రశ్నతులగు బంధువులును = భీష్ముఁడువిదురుఁడు బాష్టికుఁడు సోమదత్తుఁడు
భూరిశ్రవుఁడు మొదలగు చట్టములును దుర్యోధనదుశ్శాసన ప్రముఖులగు = దుర్యోధనుఁడు
దుశ్శాసనుఁడు మొదలగు కుమారవర్గంబును = కొడుకులును తోనుగాఁగల మొదగు సమస్త
పరిజనంబులు = సేవకులందఱును వచ్చి బుశియుండిరి = కొలిచియుండిరి ఆయ్యవసరంబునక =
ఆసమయమున సంజయుండువచ్చి వాకిటనిలచి ఘణిహారువలన = ద్వారపాలకులవలన త
న్నెఱింగించి = తానువచ్చియుండుటతెలిపి కొలువుసొచ్చి = సభయందుఁ బ్రవేశించి స
ముచితప్రచేశంబునక = తగినచోట కూర్చుండి తనమాటలువినుటకుఁ చిదిముడిపడు
చున్న = త్వరపడుచున్న కొలువుక = సభను కలయంగనుంగొని = నలు ప్రక్కలుచూచి
ఁట్టిరియె

తా॥ మీఁదఁ జెప్పబడినట్లు సూర్యోదయముకాఁగా ధృతరాష్ట్రం డప్పటికిఁ దగిన య
చక్రవర్తునందీర్చి తగునట్లుంకరించునని సభామంటపంబునకువచ్చి గొప్పసభచేయగా క్రో
ణకృపకృతవర్ణలు సశ్వత్తామయాఁ గర్ణుఁడును మొదలగు సభికారులును భీష్ముఁడు విదురు
ఁడు బాష్టికుఁడు సోమదత్తుఁడు భూరిశ్రవసుఁడు మొదలగు చట్టములును దుర్యోధనుఁడు దు
శ్శాసనుఁడు మొదలగు కొడుకులును మొదలుగా నాక్రితులందఱునే తెంచి చుట్టికొనియుండి
రి ఆసమయమున సంజయుండువచ్చి వెలుపలనుండి ద్వారపాలకులవలనఁ దనరాకయె
ఱింగించి సభయందుఁ బ్రవేశించి తగినచోటఁగూర్చుండి తనమాటలువినుటకుఁ ద్వరపడుచున్న
సభను నలుప్రక్కలఁగాంచి యిట్లునియెను

—>> సంజయాఁడు ధృతరాష్ట్రునితోఁ నాండవులతెఱంగు చెప్పటము <<—

గీ॥ పాండురాజతనూజుల † పాలి కర్తి ।

నిమ్మహారాజు పనుపంగ † నేగి ధర్మ ।

పుత్రుఁగాంచితి నాతండు † మైత్రిమేఱయె ।

కారవులసేమ మెల్ల వే † ర్వేర నడిగె॥

టీ॥ పాండురాజ తనూజులపాలికిఁ = పాండురాజయొక్క కొడుకులయెద్దకుఁ ఆ
ర్థిక = శ్రద్ధతో ఇమ్మహారాజు = ఈ ధృతరాష్ట్రండు పనుపంగక = పంపగా వీగి =
పోయి ధర్మపుత్రుక = ధర్మరాజును కాంచెక అతండు మైత్రిమేఱయె = స్నేహ
ముతెలియవచ్చునట్లు కారవులసేమమెల్లక = కారవులక్షేమమంతయు పేర్వేరక = పేరు
లవరుసన అడిగె

తా॥ ఈమహాప్రభుండు పనుపంగఁగా బాండుపుత్రులకడకేగి ధర్మజనింగాంచితిని ఆ
తండు మిక్కిలిస్నేహమునుఁజూపి మనకారవులలో నందఱజేమమును శ్రద్ధతో నడిగెను

వ॥ మఱియుఁ దగువారలనెల్ల నయ్యెయ్యచితవిధిం బ్రతామంబున వినయంబున
బాంధవంబున మిత్రభావంబున వాత్సల్యంబునఁ బ్రసాదంబున నాదరించె నేనునుభూ

• గాంధీజీ దశ ౧ ౨ ౩ ౪ ౫ ౬ ౭ ౮ ౯ ౧౦ ౧౧ ౧౨ ౧౩ ౧౪ ౧౫ ౧౬ ౧౭ ౧౮ ౧౯ ౨౦ ౨౧ ౨౨ ౨౩ ౨౪ ౨౫ ౨౬ ౨౭ ౨౮ ౨౯ ౩౦ ౩౧ ౩౨ ౩౩ ౩౪ ౩౫ ౩౬ ౩౭ ౩౮ ౩౯ ౪౦ ౪౧ ౪౨ ౪౩ ౪౪ ౪౫ ౪౬ ౪౭ ౪౮ ౪౯ ౫౦ ౫౧ ౫౨ ౫౩ ౫౪ ౫౫ ౫౬ ౫౭ ౫౮ ౫౯ ౬౦ ౬౧ ౬౨ ౬౩ ౬౪ ౬౫ ౬౬ ౬౭ ౬౮ ౬౯ ౭౦ ౭౧ ౭౨ ౭౩ ౭౪ ౭౫ ౭౬ ౭౭ ౭౮ ౭౯ ౮౦ ౮౧ ౮౨ ౮౩ ౮౪ ౮౫ ౮౬ ౮౭ ౮౮ ౮౯ ౯౦ ౯౧ ౯౨ ౯౩ ౯౪ ౯౫ ౯౬ ౯౭ ౯౮ ౯౯ ౧౦౦

౧౭౨

(ఉద్యోగ పర్వము ౩ అ)

నాధుండుగఱపిన తెఱంగునఁ గొఱంత లేకుండ బంధుత్వంబునకులయుమాటలాడి పదంపడి కార్యంబుప్రసంగించి నాయాడినమాటలకు నయ్యుద్ధిరుండు పలికినవచనంబు లింతయొప్పునే యనియగ్గించిన భృతరాష్ట్రం డవహితుండై యడుగఁ దానయ్యుద్ధిరునకుం జెప్పినఘంకులు సతండు వానికెల్ల సుత్తరంబిచ్చి తెఱంగును నెఱింగించి భృతరాష్ట్రం నకుం బితామహునకు దుర్యోధనునకుం గ్రమంబున వారివారితో నాడు మని నియమించిన చందంబును భర్తచందఁబడుపలికిన పలుకులవరిపాటి తెలపడండై -

పైదని సూతసూనుండు వెండియు నిట్లనియె

అ॥ మఱియై అనుచారలెల్లకొ ఆద్యైశ్వర్యచితవిధి = ఆచూతగీతతెఱంగున ప్రణామంబునకొ = మొక్కుతోడను వినయంబునకొ = అడకువతో బాంధవంబునకొ = చుట్టటికముతో మిత్రభవంబునకొ = స్నేహముతో వాత్సల్యంబునకొ = ప్రేమతో ప్రసాదంబునకొ = దయతో ఆదరించెకొ నేనును భూనాథుడు గొఱంప తెఱంగునకొ = జువెప్పినచొప్పున కొఱంపతేకుండకొ = కొనువలేక ఎంభత్వంబునకు వలయుమాటలాడి పదంపడి = పిమ్మట కార్యంబుప్రసంగించి = కార్యముంగూర్చి మాటలాడి నాయాడినమాటలకొ = నేనుజెప్పినమాటలకు నయ్యుద్ధిరుండు = ఆభర్తరాజు పలికినవచనంబును = ఆశినమాటలు ఎంతయొప్పునే = ఎంతవ్యయిలై యుండెను ఆనియగ్గించెకొ = అని యాడఁగా భృతరాష్ట్రండు అవహితుండై = క్రోధగ్రంథంబునకొ తాను అయ్యుద్ధిరునకుం = ఆభర్తరాజునకు చెప్పినఘంకులకొ = చెప్పినవిధములును అతండు వాని కెల్లకొ = ఆమాటలెల్ల ఉత్తరంబిచ్చిన తెఱంగును = మాటుపలకెనుభమును ఎఱింగించి భృతరాష్ట్రం నకు కొంతామహునకొ = భీష్మునకు దుర్యోధనునకు గ్రమంబున వారివారితోకొ ఆడుమని నియమించిన చందంబును = చెప్పిన యాజ్ఞాపించెనుభమును భర్త నందనుండు పలికినపలుకులపరిపాటి = చెప్పిన మాటలయొక్కర్థం తెలపడకొ = స్పష్టమగునట్లు చెప్పెదనని సూతసూనుండు = సంజయుండు వెండియుకొ = మఱియు ఇట్లనియెకొ

తా॥ మఱియును దగినవారెల్ల నాయాభమున మొక్కుచేతను నడచువచేతను జుట్టటికముచేతను స్నేహముచేతను ప్రేమచేతను దయచేతను గౌరవించెను నేనును సేరాజు నేర్పినచొప్పున గొనువలేక చుట్టటికమునకు వలయుమాటలాడి యటువై కార్యమునగూర్చి భాషించి, నేనుజెప్పినమాటలకు భర్తజండుచెప్పినమాటలు మిక్కిలి రమ్యయై యుండెనని సంజయుండుగొనియాడఁగా భృతరాష్ట్రండు బుద్ధిలిపి యామాటలె వ్రువని యడిగెను సంజయుండు భర్తజనకుం దానుజెప్పినమాటలును వానికాతండు మాటుపలికిన విధమును చెలపి భృతరాష్ట్రం భీష్ముదుర్యోధనులతోడఁ గ్రమంబున నొక్కొక్కరితో జెప్పుచుని యాజ్ఞాపించినవిధమును భర్తజండు పలికినమాటలవిధమును స్పష్టముగాఁ జెప్పెదను వినుమని సంజయుండు మఱియునిట్లనియె

గీ॥ వీనుపష్టావ్యపురమున • కేగి తొలుత

వానుదేవార్జునులఁ గంటి • వారు నీతి

(ఆత్మాయక శానిధి సహితము)

౧౩౩

పదముదప్పునిమాటలు • బలిమిదొంచు!

నట్లుగా నాడి రదివినుం • దాదరించి॥

టీ॥ ఏను ఉపహ్లాస్యపురమునకుఁ = ఉపహ్లాస్యమన పట్టణమునకు ఏని తొలుతకా
వాసుదేవాష్ట్రులకా = కృష్ణుని నర్జునుని కుటికా వారు సీతపథముదప్పునిమాటలు = వ్యా
యమార్గమునుండి తొలంగనిమాటలు ఎరిమిదోంచునట్లుగాఁ = ఎలముదోంచునట్లు ఆడిరి
= చెప్పిరి అవి ఆదరించి వినుండు

తా॥ నే నుపహ్లాస్యమును పట్టణమున కేగి యందు ముందుగా శ్రీకృష్ణమూర్తిని నగుచుం
గాంచితిని వారు సీతపథతొలంగని తొన్నిమాటలు తమబలముచెలియవచ్చునట్లుగాఁ బలికిరి
వానిని జెప్పెద నిక్కంతో వినుండు

ప॥ అనినవిని ధృతరాష్ట్రుండు వాసుదేవుచిత్తం బెట్లుండె నతఁ డెమనియె నని
యడిగిన నతనికి సంజయుం డిట్లనియె

తా॥ అని సంజయుండు వలకుఁగా విని ధృతరాష్ట్రుండు శ్రీకృష్ణుని నెట్లుబుండె
ను అతం డెమనెను? అనియడుగఁగా సంజయుం డిట్లనియెను

డి॥ తానును సత్యభామయును • ద్రౌపదియు న్నరుండుక రహస్యగో॥

స్థీరతాత్ములై సుతులు • చేరనిచెందని యెట్టిచోట గాం॥

తానివహంబుగొల్వఁ బ్రమ • దస్థినినుండియఁ బిల్వబంచె న॥

న్నానలినోదరుండు హృదయంబున నిద్రకూర్చి యెట్టిదో॥

టీ॥ తానును సత్యభామయును ద్రౌపదియుక నరుండుక = అర్జునుండును రహ
స్యగోస్థీరతాత్ములై = రహస్యమును గొప్పియుండున్నవారై సుతులు = కొడుకులు చేరనిచెం
దనియెట్టిచోటకా = రచిచోటున కాంతానివహంబుగొల్వకా = స్త్రీలసమాహమను నేమియ
చుండఁగా ప్రమదస్థికి = సంతోషముతో ఉండియుకా అనలినోదరుండు = ఆపద్భనా
భుండు నన్నుకా పిలిపించెకా హృదయంబునకా = మనస్సున నిద్రకూర్చి = నీయందలి
ప్రేమ ఎట్టిదో = ఎంతటగోకదా ।

తా॥ అర్జుణమూర్తి తాచు సత్యభామయు ద్రౌపదియును నర్జునుండును నేకాంత
ముగఁ గొడుకులై యును జీరరానిచోట స్త్రీసమాహమమనఁ గాలువెంబడి సంతోషముతో
నుండియు నన్నుం దనకడకుం బిలువచుంపెను ఎల్ల! నీయం దాతనికె గలప్రేమ యేపాటిదో
కదా ।

ప॥ ఏనును దత్తక్రికారంబు పణిహారులవలన మున్నయెఱింగినవాడనగుటఁ గం॥
చుకంబును శిరోవేష్టనంబుధిరియించి వినతవేషుండనై పోవునప్పుడు కృష్ణార్జునులనే
కమణిమయధూమణి ప్రభాభాసితులై యొక్క నెజ్జనయున్నవారు కృష్ణుండు పవ్వ
ళించియుండి చాచినచరణంబు లర్జునుండు తొడలమైనిడుకొని కూర్చున్నవాఁడు స
త్యభామయుం బాంచాలియు గర్జిలమైనున్నవారు సవివయంబుగా నేనును దండప్ర
ణామంబుచేసిన నన్నాదరించి కృష్ణునిచేసన్న నర్జునుపనుపునఁ గనకరత్నమయంబగు

నతనిపాదపీఠం బతండు వ్రేల్చినకాళ్ళు దిగిచి కొన నిద్దఱుముద్దియలైతితెచ్చి నాకుం
బెట్టిన నేనును దానిం గరతలంబున నంటుచు ధరణీతలంబునఁ గూర్చుండి కేలుమొగిడ్చి
ఫాలతలంబునఁగదియించి నీలవర్ణులు బాహుబలమదభరితులును నయి యనుఁగదో
యింబోలెనున్న యమ్మాధవధనంజయులఁ జూచునప్పుడు నాకు హర్షాశ్రువులకలు
ను దదనంతరంబ నయంబునుం బుట్టె నట్టియెడ

టీ॥ ఏనును = నేనుంగూడ తత్ప్రకారంబు = వారుండువిధము పరిహారలవలనక
= ద్వారపాకులవలన మున్న = మందే ఎఱింగినవాఁడనగుటక = ఎఱింగియుంటిని గా
వున కంచుకంబును = కవచమును శిరోవేష్టనముక = తలపాగాయును ధరియించి విస
తవేషుండనై = ఆడఁకువతోఁగూడినవేషముగలవాఁడనై పోవునప్పుడు కృష్ణార్జునులు అనే
కక్షణమయఘాటప్రబా = అనేకరత్నమయమాలగూఢావళిములయొక్క కాంతుచే
భాసితులయి = ప్రకాశించినవారై ఒక్కనెజ్జన = ఒకేపానుపుపై ఉన్నవారు కృష్ణుండు
పవ్వళించియుండి = పరుండియుండి చాచినచరణంబును = చాచినకాళ్ళును అర్జునుడు
తొడలపైబడికొని కూర్చున్నవాఁడ సత్యభామయుక పాంచాలియుక = ద్రౌపదియు
ను గిద్దిమలపై = పీఠములపై ఉన్నవారు సవినయముగాక = ఆడఁకువతో ఏనును దం
డప్రణామంబుచేసినక = సాగలగడిమిక్రొక్కగా నన్నాదరించి కృష్ణునిచేసన్నక = కృ
ష్ణుండుచేతితో నైగ చేయుటచేతను అర్జునుపరపునక = అర్జునునియాజ్ఞచొప్పునన కనక
రత్నమయంబగు = రత్నములుపొగుగంటిది ఎంగారముచేఁ జేయబడిన అతనిపాదపీఠంబు
= అతని పాదములుంచికొనుపీఠము అతండు వ్రేల్చినకాళ్ళుదిగిచి కొనక = మారవైచియున్నా
ర్జునేరదీపకొనఁగా ఇద్దరుముద్దిమలు = ఇద్దరుపడుచులు ఎత్తితెచ్చి నాకుంబెట్టినక నేనును
దానిక కరతలంబునక = చేతి నంటుచు ధరణీతలంబునక = భూమిపై కూర్చుండి
కేలుమొగిడ్చి = చేతుచేర్చి ఫాలతలంబునక = మఖముపై కదియించి = చేర్చి నీలవ
ర్ణులక = నీలవర్ణులగు శరీరచ్ఛాయనుగలవారు బాహుబలమదభరితులును = భుజముల
యందలిబాములొక్క మదముచేబూర్చుచు అయి ఏనుఁగదోయింబోలెను = ఏనుఁగుల
జంటవలెను ఉన్నయమ్మాధవధనంజయులక = ఉన్నట్టి కృష్ణార్జునులను చూచునప్పుడు
నాకుక హర్షాశ్రువులును = సంతోషమవలని కన్నీళ్ళును వెండ్రుకలు నిక్కుటలును త
దిసంతరంబు = పిమ్మట భయమునుక పుట్టె అట్టియెడక = ఆసమయమున

తా॥ మీఁద జెప్పించినట్లు కృష్ణార్జునులు ఛార్వాసహితులై యేకాంతమందుండుట వ
ర్తమానముండెచ్చినవారివలన మున్నేపియున్నాడనుగావున గవచంబును బాగాయును ధ
రియించి మిక్కిలియడఁకువందలపువేషమును గలవాఁడనై పోవునపుడు క్రీకృష్ణార్జునులు పె
క్కురత్నములు పొదుగంటడిన బంగారుసొమ్ముల కాంతులచేఁ బ్రకాశించుచున్నవారయి
యొకేపానుపుపై నుండిరి కృష్ణుండు పరుండియుండి కాళ్ళనుజాచియుండఁగా వానిని దొడల
పైరుంచికొని యర్జునుండు కూర్చున్నవాఁడ సత్యభామయును ద్రౌపదియును వీరములపైఁ
గూర్చున్నవారు మిక్కిలియడఁకువతో నేనుమొక్కఁగా నన్నుగారవించి కృష్ణుండు నైగచే
యుటచే నర్జునుండు దాజ్ఞాపింపఁగా బంగారముచేఁ జేయబడి రత్నములు పొదుగంటడియున్న
యొక్కపాదములుండుపీఠమును, మారవైచియున్నకాళ్ళు లాతండుముడువఁగా నెద్దరుప

(౧) ఈ పద్యములు పాఠశాలలో గ్రహించుటకు అనువైనవిగా
 గుర్తించుటకు కోరినది. (తెలుగు కవిత్వము)

(ఆత్మాయక శానిధి సహితము)

౧౭౫

దుమలు కొనివచ్చి నాకై యనిసిరి నేను దానిని జేతనంటును భూమికైగూర్చుండి చేతులు
 చేర్చి ముఖముననుంచుకొని నీలవర్ణముగు శరీరచ్ఛాయగలవారును భుజములయందలి బలముయొ
 క్కమదమచే నిండినవారును నయి యేచుగులజంటవలెనున్న యాకృష్ణార్జునులను గను
 నప్పడు నాకు సంతోషముచేర గన్పిల్చు శరీరమున వెండ్రుకలుఁక్కుటయుఁ గలిగెను పి
 మ్మట భీతియును బుట్టెను ఆప్పుడు

క॥ ఈయిరువురుఁ బనిచినపని । నేయుదురఁటె ధర్మజునకుఁ • జేకఱనితలం ।

పేయది యతనిందొడరుట । వేయేటికి జమునిశిరము • వ్రేయుట గాదే॥

టీ॥ ఈయిరువురక = పీరిద్దరును ధర్మజునకుఁ పనిచినపనినేయుదురఁటె = పెట్టి
 నపనిచేయుదురఁట చేతుఱనితలంపు = స్థితిపనిలోకి ఏయది = ఏది ఆతనిందొడరుట =
 ఆతనితో నెదిరించుట వేయేటికి = పెక్కుమాటలె ? జమునిశిరము = యమునతలను
 వ్రేయుటగాదే = కొట్టుటవంటిదికదా ?

తా॥ ఈయిద్దరును ధర్మరాజునితో మించుపనులను జేయువారఁట! బలూ ఆతనికినిష్ఠి
 పనికార్యము గలదా? పెక్కుమాటచే చుపయోగములేను ధర్మరాజు నెదిరించుట యముని
 నెత్తరఁ గొట్టుటతో సమమైనదిసమా!

వ॥ అని తలంచుచుండ నమ్మహానుభావులు నన్ను సంభావించి తారుపయోగించు
 నట్టి యన్నపానంబులును దమకుం గట్టదగినట్టి వస్త్రంబులును దామదొడుగునట్టి
 భూషణంబులు నాకునొసంగి ప్రియంబెసంగ గారవించిన నేనును నాపోయిన
 కార్యంబు విన్నవించిన విజయండు బుముగంబుతో దానికి సుత్తరంబు పలు
 కందొడంగిన వారింబి వారిజోదరుం డిట్లనియె

టీ॥ అనితలంచుచుండక అమ్మహానుభావులు = ఆశక్తిమంతులు నన్ను సంభావించి =
 నన్ను గౌరవించి తారుపయోగించునట్టి = తాముభుజించు అన్న పానంబులు తమకుంగట్ట
 దగినట్టి వస్త్రంబులు = తాముపయోగింపదగిన వస్త్రములు తాము తొడుగునట్టి భూషణంబు
 లు = ధరించురామ్మలును నాకుఁ బంపి = ఇచ్చి ప్రియంబెసంగక = ఎవ్వమహేచ్ఛ
 నట్లు గారవించినక = నేనును నాపోయిన కార్యంబు = నేనువెల్సినపనిగూర్చి విన్నవిం
 చినక = మనవిచేసినానగా విజయండు = ఆర్జునుఁడు ఎలమొగంబుతోక = పేండ్రముగా
 దానికే ఉత్తరంబుపలుకక = మాటుపలుకుటకు తొడంగినక = ప్రారంభింపఁగా వా
 రించి = నిలిపి వారిజోదరుండు = కృష్ణమూర్తి డిట్లనియె

తా॥ అని తలంచుచు నేనుండగా నామహాపురుషులు నన్ను గౌరవించి తాముభుజించు
 నన్నమాను ద్రావెడుపానమును ధరించువస్త్రములును నలంకరించికొను భూషణములును నిచ్చి
 ప్రేమయతిశయింపఁగా నాదరించిరి నేనును పోయినపనిగూర్చి మనవిచేసినానగా నర్జు
 నుండు పేండ్రముగుమోముతోడ నా కుత్తరంబునెప్పు డొడంగెను శ్రీకృష్ణుం డాతని నడ్డపెట్టి
 తా నిట్లనియెను

→ సంజయండు ధృతరాష్ట్రుని కుం గృష్ణుండు చెప్పినమాటలెఱింగించుట ✦ ←

గీ॥ వినుము సంజయ ధృతరాష్ట్ర! • విభుని పెద్ద ।
 కొలువునందుఁ దత్పుత్రులు • గురుండుఁగృహుండు ।

నాపగానందనుడు మొదలైన సకల

జనులు వినుచుండగా నిట్లు లనుము నీవు॥

టీ॥ వినుము సంజయ నీవు భృతరాష్ట్రానిను పెద్దలపునకు = భృతరాష్ట్రా
వియొక్క పెద్దభయం తత్పరులును = ఆతనికొడుకులను గురుచుక = క్రోణుడు
ను కృష్ణుడు - పగానండును = భీష్ముడును మొదలైనసకలజనులకొ వినుచు
దగాక ఎట్లులనుము

తా॥ ఓ సంజయూడా! వినుము! భృతరాష్ట్ర ప్రభునియొక్క పెద్దభయం దాతనికొడు
కులును క్రోణకృతులును భీష్ముడును మొదలగునవస్త్రజనులును వినుచుండగా నిట్లువలు
కును

ఆ॥ అయ్యజాతశత్రుఁడు డుగుట నీళ్లుల ! నగ్నిపుట్టిచిట్టి ! దయ్యె మీకు!

నార్మ పెరపులేదు నేర్పుమొనకగా ! వింపవలయుపనులు , వినుడుమీరు॥

టీ॥ అయ్యజాతశత్రుడు = ఆధర్మరాజు అలగుట = అపింతు నీళ్లుకొ = ఉ
కమున అగ్నిపుట్టిచిట్టిదయ్యెకొ = నిప్పుపట్టిచిట్టిదయ్యెమీ మకకొ ఆప్కొ = చల్లార్చుటక
పెరపులేదు = ఉపాయములేదు నేర్పుమొన = తెలివితలిగి ఇంకకొ మీరు కావంపవలయు
నట్టిపనులు = చేయవలయుపనులు వినుడు

తా॥ ఆధర్మరాజు అపింతు యదకమున నిప్పుపట్టిచిట్టిదయ్యెనుజహ! దానిని చల్లార్చ
మీకు సాధ్యముగాదు కావున ఎంకనేర్చుతో మీరచేయు పనులు వినుడు

సీ॥ కలయెట్టినివిదార్చి మునునోషంబుగఁ దగనొసంగుండునాత్మాశ్రమలకు!

శౌలఁ జుట్టములవాఁత్రులనురావించి శత్రురింపుఁడు సంతసం బెలర్చి!

నిచ్చాగుగుణముగ నొద్రయిసుఖముల ననుభవింపుఁడు హృదయములలర!

నాండ్రుచిడ్డల నయ్యెవిధంబుల గారవింపుఁడు ప్రియ ! పూరితముగ॥

గీ॥ మఱియూ నెవ్వరిచ్చి మె త్రైఱగునయి!

వాటమైయుండు నదియెల్ల ! వలయునట్లు!

నేని విహరింపుఁడింకెడ నేనుకునికి!

సరువుఁ డుచేతఁ బ్రాణంబులిడి కడంగి॥

టీ॥ కలయెట్టినివిదార్చులకొ = కలిగినట్టి సమస్తద్రవ్యములును అనేకంబుగకొ = కొ
దువలేక సత్పాత్రములకొ = తగవారికి తగకొ ఒకండుండు = ఇండు చెబులకొ =
నేనిహితులను చుట్టులకొ ఆశ్రితులకొ = ఆశ్రయించువారిని రావించి = పిలుపించి సం
తసంచె ర్చకొ = సంతోషమువృద్ధియగునట్లు సత్కరింపుఁడు = సహాయము చేయుఁడు ఇ
చ్చాగుగుణముగకొ = ఇష్టమునకుంబోలినట్లు హృదయలరకొ = మనస్సుసంతోషించునట్లు
ఇంద్రియసుఖవంకొ = ఇంద్రియములకు సౌఖ్యమునిచ్చువిషయములను అనుభవింపుఁడు ఆం
ద్రు = భార్యలను చిడ్డకొ అయ్యెవిధంబులకొ = ఆయావిధములచేల ప్రియపూరితము
గకొ = మనస్సుతనియనట్లు గారవింపుఁడు = ఆదరింపుఁడు మఱియూకొ ఎవ్వరిచ్చితము ఎ
త్రైఱగునయి = ఏవిధమునందు, వాటమైయుండుకొ = పూరితగానుండునో అదియెల్లకొ

విశేష శాస్త్రము

(ఆత్మాయక శాస్త్రము)

౧౭౭

వలయునట్లు = కోరినచొప్పున చేసి ఇంక ఎడనయికురికి = జాగ్రత్తయక విహరింపుడు = మెలంగుడు కడగి = పూని ఆటచేతక ప్రాణంబులిడి = ప్రాణములుండుకొని నడుపుడు

తా॥ మీకుంగలయట్టి సమస్తసంపదలును గొడువలేక యోగ్యులగువారిని విలుపించిదానములుచేయుడు! మిశ్రులను జుట్టుములను నాశ్రయించియన్నవారిని విలుపించి వారికిసంతోషమభివృద్ధియగునట్లుగా నుపచరింపుడు ఇష్టముచేతుండగినట్లును మనస్సులు సంతోషించునట్లును నిందియివయములను జక్కగ ననుభవంపుడు! భార్యలనుచిడ్డును వారివారినివిచారింపవలయువిధముగ మిక్కిలిప్రేమతో గౌరవింపుడు! ఇదిమాత్రముగాక యెవరెవరియిష్ట మేయేవిషయమగుచుండగుటనో వానికెల్ల ను జాగులేకచేసి మెలంగుడు! ఆటచేతిలోఁబ్రాణములనుంచికొని పూనియడ్డునకు నడుపుడు.

వ॥ అనిచెప్ప మంత యేమిటికంటేని

తా॥ అచ చెప్పము ఇంతఖండితముగఁ జెప్పట యేలయనఁగా

ఉ॥ ఎందును నెవ్వరుంబడని • యెంతయుఁ గష్టపుపాటు వచ్చినం!

గొందలమంది పాండువిధు • కోడలు దవ్వలనున్ననన్ను గో!

విందుడ కావుమంచుఁ బల • వించుట యీగఁగ రానియప్పువో!

తెం దలపోయ వ్రేఁగయి చలింపకయున్నది యెప్పుడు న్మదిక॥

టీ॥ ఎందు నెవ్వరుంబడని = ఎవరుచుజెడని, ఎంతయుఁగష్టపుపాటు = మిక్కిలి కష్టపడుట వచ్చినకొందలమంది = దుఖించి పాండువిధుకోడలు = పాండురాజుకోడలగు ద్రౌపది దవ్వలనున్ననన్ను = దూరముననున్నట్టివన్ను గోవింపఁడ! కావుము అంచుక పలించుట = ఏడ్చుట ఈగఁగరాని యప్పువోలేక = తీర్చగూడని ఋణమువలె మదిక = మనస్సున తలపోయక = యోచింపఁగా వ్రేఁగయి = బరువయి ఎప్పుడుక చలింపకయున్నది = కదులకున్నది

తా॥ లోకమున నెవ్వరుననుభవింపనియగు మిక్కిలికష్టము సంభవించుటచే దుఖించినదై పాండురాజుకోడలగు ద్రౌపది, యారముగ ద్వారకయఁకున్న నన్నుద్దేశించి గోవిందా! నన్నియూపదనుండి రక్షింపుమని యేడ్చుట తీర్చరానియట్టిఋణమై బరువై నామది నెట్లును విడువకయున్నది

గీ॥ ఇట్టి యేం చేరుగడపంగ • నెందునుతికి ।

నెక్కు-గాండివ మేడ్డెలి • నెక్కు-వెట్టి!

రెండుదోనలును బూనికి • రీటి యనికి!

వచ్చు నేడెల్లి యెందుఁబో • వచ్చు మీకు॥

టీ॥ ఇట్టియేను = ఇంతఋణమును మోయుచున్న నేను తేరుగడపంగ = రథముండోలుచుండఁగా ఎండుక = అంతటను నుతికినెక్కునెట్టి = స్తోత్రమునకుఁ బాత్రమయిన గాండివముక = ఆనువంటిని ఎక్కునెట్టి = నారిపూనిచి రెండుదోనలుచుబూని = రెండమ్ములపొడులును ధరించి కిరీటి = అర్జునుడు నేడెల్లి = నేడోరేబో అనికెవచ్చుక = యుద్ధమునకువచ్చును మీకుక ఎందుఁబోవచ్చుక = ఏకడ కేగవచ్చును

తా॥ ఇట్లు ద్రౌపదికి యుగపడియున్న నేను రథమునుదోలుచుండగా లోకములందంతట ట్రైస్థిహించిన గాంధీవమునువింటిని బానికతో నెక్కువెట్టి రెండుపాదులనుధరించి నేడోరేపో యర్జునుండు యుద్ధమునకు వచ్చును మీ రెండేగి తప్పించుకొనఁగలరు ?

వ॥ అనిపలుకు నప్పటివారియెత్తికోలును నీకొడుకు విడువోపమియునుం దలంచిభయంబందితి నితండు వారల నెటుంగండు భీష్మద్రోణులప్రాపును గర్జునిగర్వంబును దన్నుఁగలిపించునని నచ్చితోడరెడు ననినవిని ధృతరాష్ట్రుండు డర్జునుం డేమనియె ననియడిగిన నతనికి సంజయుం డిట్లనియె

టి॥ అనిపలుకు = అనిపలుకుచున్న అప్పటి వారియెత్తికోలు = వారిప్రయత్నమును నీకొడుకు విడువోపమియై = విడువ నేరకుండుటయు తలంచి భయంబందితి = భయపడితిని ఇతండు = దుర్యోధనుండు వారలకె ఎటుంగండు భీష్మద్రోణులప్రాపును = భీష్మద్రోణులయొక్క యండయు కిర్జుగర్వంబును తన్నుఁగలిపించునని నచ్చి = చిచ్చి తొడరెడు = పూనును లనిక విని ధృతరాష్ట్రుండు ఆర్జునుండు ఏమనియెక అనియడిగెన = అనియడుగఁగా అతనికి సంజయుండు డిట్లనియె

త॥ అని క్రీకృష్ణుండువలుకుచుండగా వారియత్నమును దుర్యోధనుండిచ్చువాఁడు గుండటయం దలంచి మిక్కిలిభయపడితిని ఈదుర్యోధనుండు వాంస్థితెటుంగండు, భీష్మద్రోణులతోడబటును గర్జునిగర్వమును దన్నుఁగలిపింపగలదని స్ని యుద్ధమునకుంబూనును అని పలుకఁగావిని ధృతరాష్ట్రుండు డర్జునుండుమనియె ననియడుగ నాతనితోడ సంజయుం డిట్లు లనియెను

క॥ నరుం డలుకవాడమియును ను ! స్థిరుండై తనయెట్టునెలల + చెలువునఁగెందా !

మరలం దెగడెడుకన్నుల ! నరుణచ్చవి నెఱయ నిట్లు + లనియె నరేంద్రా॥

టి॥ నరేంద్రా = రాజా ! నరుండు = ఆర్జునుండు అలుకవాడమియును = కోపముగలిగియు స్థిరుండై = చలింపనివాండై ఎట్టునెలలచెలువునక = ఎట్టునిగాయములవలె కెందామరలందెగడెడు = ఎట్టుతామరలకు దిగ్గర్గించు కన్నులక అరుణచ్చవి = ఎట్టునికాంతి నెఱయక = విండఁగా ఇట్లునియెక

తా॥ ఓరాజా ! ఆర్జునుండు గోపముంగల్గి యుం దలింపకయున్నవాండై యెట్టునిగాయములవలెన, ఎట్టునితామరపువ్వులను దిగ్గర్గించునట్లును నున్నకన్నులయం దెట్టుగంగుమోడుకొనఁగా నట్లునియెను

గీ॥ ఆసుయోధనుండు + నన్నకిం దోడ్చడ !

నరుగుదెంచినట్టి + ధరణినాథ !

చయము వినుచు నుండ + సంజయ నావచ !

ములుగాఁగ నిట్లు + నంగ వలయు॥

టి॥ ఆసుయోధనుండుక = ఆదుర్యోధనుండును అతనికి తోడ్చడవచ్చినట్టి = సహాయముచేయవచ్చిన ధరణినాథచయముక = రాజులసమాహమును వినుచునుండక, నావచములుగాఁగ = నామాటలుగా ఇట్లనంగవలయుక

తా॥ ఓసంజయ ! ఆగుర్యోధనుఁడును వానికేసహాయము నేయవచ్చిన రాజులకమాహమును వినుచుండగా నేనుజెప్పినమాటవలెనే యిట్లుచెప్పము

ఉ॥ పాండుని యగ్రనందనుఁడు , పాలకుగం దగ నిండయేని మా!

కొండననేల మేలది సుయోధనుఁ డింతకుమున్ను పెక్కుల!

ద్వందత దానుజేసినవిధంబులకెల్ల మెటుంగువెట్టెన!

ట్లుండెడుఁగాక యేనును వృకోదరుఁడుం బ్రయమందునట్లుగాక॥

టీ॥ సుయోధనుఁడు = దుర్యోధనుఁడు పాండుని యగ్రనందనుఁడు = భర్మరాజు. పాలకుగ = భాగమునివ్వని యడుగఁగా మాకు తగిలిన యిందయేని = ఇయ్యకయే పోయినచో ఓండననేల = పేటగఁజెప్పవలయున దేమియున్నది అది మేలు ఇంతకుమున్ను ఉద్వందత = గర్వముతో తానుజేసిన పెక్కులుబధంబుకెల్లక = అన్నివిధములకును మెటుంగు వెట్టింట్లు = వచ్చెనుగలిగించినట్లు ఏనును వృకోదరుఁడుక = భీముఁడును బ్రయమందునట్లు = సంతోషించునట్లు ఉండెడుఁగాక = ఉండును

తా॥ భర్మరాజును రాజ్యమున భాగమడుగఁగా దుర్యోధనుం దీయకతిరస్కరించునేని మేము మతియొద్దియు నవలయు పొగరుచే మున్ను వాఁడుచేసిన యనేకమహార్యములకు (నేనుచుభీముఁడును సంతోషించునట్లు) మెటుంగువెట్టిన ట్టగును

క॥ మాయురుపురతో గయ్యము ! సేయ నతం డియ్యకొనిన , సిద్ధించెన కా!

దే యుచితచరితుండగు కొం । తేయాగ్రజుకార్య మట్టితెఱగొప్పగదా॥

టీ॥ ఆతంశ మాయురుపురతో = నాతోడను భీముతోడను = య్యమునేయొక = యుద్ధమునేయుటకు ఇయ్యకొనినక = సమ్మతించినక ఉచితచరితుఁడు = సాధువర్తనగలవాఁడు కాతేయాగ్రజుకార్యము = భర్మరాజుయొక్కపని సిద్ధించెనకాదే = బాగుపడినట్లేదా ! అట్టితెఱగఁగఁ బప్పగద = తగునుగదా

తా॥ ఆగుర్యోధనుఁడు మాయురుపురతోడను యుద్ధమునకుఁ బూనినచో నాథచరితముంగలవాఁడుగు భర్మరాజుయొక్కకార్యము నెఱవేడినట్లేదా అధము బానిసలంచెదరు

క॥ వనవాసంబున భూశయ్యురు భర్మరాజు డన్నయట్టి , యాయాసము మా!

పునె యంపశయ్య దుర్యోధనుఁడు రోగియై డిం బడకతక్కిన యెనిక॥

టీ॥ వనవాసంబునక = ఆడవియందుండి భూశయ్యురు = పూవుపైఁబరుండి భర్మరాజు డన్నయట్టి యాయాసము = భర్మరాజుండిన శ్రమ దుర్యోధనుఁడు రోగియై డిం = యుద్ధపూమియందు పడకతక్కినయొక = పడకయండినచో పోవునేమారునా?

తా॥ వనవాసముచేయుచు భూమిపైఁబరుండి భర్మరాజు పడినశ్రమ దుర్యోధనుఁడు యుద్ధపూమియందు పడకయండినచో దీటునా?

ఉ॥ సూనృతమూది బన్నములు , సూకలలోననడంచినట్టి కో!

పానల మేదియున్న నివి డాబవిపైఁ బ్రసరించు త్రిపదా!

వానలుఁబోలి శాత్రవచఁయంబుపయింగవియించి నిల్చిన!

గాని యధిష్ఠిరు న్నరకు , గాఁగొన రాధృతరాష్ట్రనందనుల్॥

టీ॥ సూనృతమూది = సత్యమునునమ్మి బన్నములుసూక = అవమానము మనస్సున నుండు లోననడంచినట్టి = లోనికిఁబ్రొంగియున్న కోపానలము = కోపమునకు పనియు

న్న = ఎండియున్న నివిడాట్యై = దట్టచుగనడవిమీద ప్రసరించు = వ్యాపించునట్టి
 తీవ్రహవానలుడనీ = వేండ్రమగుకార్పిర్పుతోఁ దుల్యమై శాత్రవచయంబుపయిన్ = శ
 త్రువుల సమాహమమై కవియించి = మోపి నిల్చినంగాని = నిలిచిననేతపు అభృతరా
 ష్ట్రసందనుల్ = కారపులు యధిష్ఠిరుక్ = ధర్మరాజును సరకుగాఁగొనరు = లత్యము
 నేయరు

తా॥ సత్యమనందుబుద్ధి లిపి యవమానములనువఱచి లోనడంకికొనియన్న కోప
 మనున్నరి, ఎండియున్నయడవులను గార్పిర్పు దహించునట్లుగా శత్రువులమై డీకొల్చి నిలచి
 ననేతపు వాభృతరాష్ట్రపుత్రులు ధర్మరాజును లత్యమునేయరుసుమా ।

ము॥ గదసారిండుచు నంత్యక లవిచల • తా॥ లాకృతి స్థిముండు ।

న్యదమాతంగచయంబు నుగ్గుగ లస • న్నారధవ్రాతముల్ ।

చదియ స్ఫూరిహయ వ్రజంబు పొడిగా • సురంభతుంగాంగుడై ।

కదియంబుచి బలే సుయోధనుడను భా • గంబిచ్చు రాజ్యంబునక॥

టీ॥ భీముడ గదక్ సారిండుచున్ = విసరుచు అంత్యకాల విచలతా॥ లాకృ
 ణిక్ = ప్రళయకాలమందు సంచరించుచున్నయమునివలె ఉన్యదమాతంగచయంబు = మదిం
 చినయేనుఁగుయొక్క సమాహము నుగ్గుగక్ = మార్గమగు ట్లుచు లసత్ = ప్రకాశిం
 చెడు నారాధ వ్రాతముల్ = సమస్తరథము సమాహములు చదియక్ = నలుగునట్లు
 ను భూరి = గొప్పరియగు హయవ్రజంబు = గుఱ్ఱములయొక్క సమాహము పొడిగాక్
 = పొడియగునట్లుగ సురంభతుంగాంగుడై = ఆటోపముచే నున్నతమైనమేనులవాడై
 కదియక్ = సమీపించగా చూచి బలే = బాగు సుయోధనుడను = దుర్యోధనుడను
 రాజ్యంబునక భాగంబిచ్చుక్ = పాలిచ్చుచు

తా॥ భీముడు గదనుద్రెచ్చుచు బ్రళయకాలమందలి యమునివలె మదించిన యేనుం
 గలను విండిచేయుచు సమస్తరథము మొత్తములను బార్జునుసేయుచు బెద్దగుఱ్ఱములగుంపు
 లు బొడిచేయుచు నాటోపముచేచి బెరిగినమేనుగలవాడై మ్రోసినపుడు చూచకదా । దు
 ర్యోధనుడను రాజ్యమన భాగమును ధర్మరాజున కీయంగలవాడను

సీ॥ కోల్పలి వికమై గొదగొని లెళ్ళకు నుటుకు తెఱంగున • దఱియఁజొచ్చి ।

పెనుగాలి జీమూత • బృందంబుపై బెట్టి దింబుగవీచుచు • దముననడరి ।

కనిమసంగినూరి • కడగి జీవులమీద నుగ్రతంగవియున • ట్లురువడించి ।

యాకొన్నలరుదుఁ • డాగ్రహంబున జగత్ప్రచయంబుముట్టెడు • భంగిం

గీ॥ నకులుడును దదనుజుడు సా • త్యకయు నాను । బాదివి ।

భద్రతనయుడు నెదిరిన • బలము నెల్ల ।

బెదరఁ జెదర బడల్పడ • బెల్లుసావఁ ।

జేయఁగని కారపులు సంధి • సేయవారు॥

టీ॥ కోల్పలి = కొల్లిగొనుపులి వికమై = పొరువముతో, గొదగొని = విజృంభిం
 చి శేళ్ళకునుటుకు తెఱంగునక = శేళ్ళమీద దుముకునట్లు దఱియఁజొచ్చి = సమీపించి.

(ఆత్మాయకళానిధిసహితము)

౧౦౧

పెనుగాలి = పెద్దగాలి జీమాతబ్బందంబుపై = మేళముల సమాహమపై. బెట్టిదంబు
గక = తేన్నగా పీచువందమునక = విగ్రహస్థులు అడరి = త్రొని కనిచునగినమా
రి = ఆకమించినాన్నకై కడగి పూని జీవుమీదక = జంతువులపై ఉగ్రతక =
భయంకరముగా కవియనట్లు = మైకొనునట్లు ఉరువడించి = పూని ఆకొన్న = అక
లిగొనియన్న యరుద్రుడు = ప్రళయకాలమంతలి రుద్రుడు ఆగ్రహంబునక = సప
మతో జగత్ప్రచయంబుక = లోకముల సమాహమను ముద్దెదుభంగిక = తాచుట్టు
ను పొదివి = లోకములకొని నకులుండును తదనుజుండును = వాతమృదువున సహదే
వుండును సాత్యకియను సుభద్రతనయుండుక = ఆనిమన్యుండును ఎదిరినబలమునెల్లక
= శత్రుసేనలసంతను బెదరక చెదరక = విచ్చిపోవునట్లును బడల్పడక = డయ్యనట్లు
ను పెల్లుసావక = మిక్కిలి చచ్చునట్లును చేయగని = చేయగఁగూచి కారవులు సం
ధిసేయువారు = సంధిచేయుదురు

తా॥ కొల్లగొను స్వభావముంగల పెద్దపులి మిక్కిలి విజృంభించి శత్రుమీదికిందుముకు
నట్లు డాయంబోయి, బోరుగాలి మేళములమొత్తముపై మోమోటమితేక విగ్రహస్థులపైకొ
ని, క్రమ్ముకొన్నదియగుకై జంతువులనాశమునయ భయంకరముగాఁ జేరవచ్చునట్లు సమీ
పించి, ఆకలికొన్నట్టి ప్రళయకాలరుద్రుడు లోకములను ఘోరముగాఁ దాఁకునట్లు
చట్టుకొని నకులుండును సహదేవుండును సాత్యకియను సభిమన్యుండును శత్రుసేనలెల్ల బె
దరునట్లును నలుగడలకుఁ బాటునట్లును డయ్యనట్లును నాశమగునట్లును జేయుచుండఁగా
జూచి కారువులు సంధికివత్తురుగాక

ఉ॥ చిత్తములుల్లనిల్ల నల, సింహాకిశోరము లొక్కమై వదో!

న్మత్తగజావళిం బొదువు, మాడ్కి నరాటిబలంబుమట్టి యు!

ద్వృత్తిగడంగి యప్రతిమ, వీరులు ద్రౌపదిపుత్రు లేవురు!

నైత్తురుసేరఁ దేల్చిన నంగిని మీసృప్తఁ డల్ల దీతెడక॥

టీ॥ చిత్తములుల్లనిల్ల = చునస్థులుపొంగుచుండగా ఆలసింహాకిశోరములు = ప్రసి
ద్ధములగు సింగపుకూసలు ఒక్కమై = ఒక్కమాట వదోన్మత్తగజావళిక = చుదముచే మె
నుమఱచిన యెనుంగులసమాహమను బొదువుమాడ్కి = క్రమ్ముకొనునట్లు అరా
తిబంబుక = శత్రుసేనను ముట్టి = తాకి ఉద్వృత్తిక = మింగివర్రతో కడం
గి = పూని ఆప్రతిమవీరులు = సాటిలేనియత్సాహుంగలవారు ద్రౌపదిపుత్రులు ఏపు
రుక = బదువందియు నత్తురుసీబఁదేల్చినక = రక్తప్రవాహమునఁ దెప్పదేవుగా ఆ
నింగని = యుద్ధమునుగాంచి మీసృప్తఁడ = మీరాజు అల్పదత్త ౧ = సోపమునుమానును

తా॥ సింగపుకూదములు మదముచే మెనుమఱచిన ౧ చుంగులమొత్తముపై బడున
ట్లు శత్రుసేనలరుదాకి నిరం కముగావగ్నిం సాటిలేనిహులలకు ద్రౌపదిపుత్రులెవగు
రును రక్తప్రవాహమున ముంచిబిడుచుట యుద్ధమునంగని మీరాజగు చుక్కోభనునకు మామై
గోపము మానన

మ॥ చెలులుంజుట్టులు నిష్టభృశ్శులు మహా శిం బ్రాణమల్లాప కు!

జ్వలిలై తోనచువ న్విరాటుండును బాంశాలుండు సేపారుసే!

నలయుద్రేకము రౌద్రముం బెనుప నానాహేతి మోరంబుగాఁ

దలపడం గనికొక స్రుక్కుదురె గాం దారీసుతుల్ మాటలక॥

టీ॥ చెరువు = మిత్రులును చుట్టలు = చుట్టలును ఇష్టభృత్యులు = ముఖ్యులు సేవకులును మహాజి = గొప్పదియగు ముద్దును స్రాణముల్లాపక = స్రాణములైనయపడక ఉజ్జ్వలిలై = తెంపున తోనడవక = పెంటరాగ విరాటుడును పాంచాలుండు = స్రుపదరాజును ఏపారు = విజృంభించునట్టి సేనలయినైకము = సేనలయొక్క యాటోపమును ర ద్రమ = భయంకరతయు పెనుపక = వృద్ధిచేయఁగా నానాపాతి = పెక్కాయుధములచే ఘోరంబుక = భయంకరముగా కనికాక = చూడకయే ! గాంధారీశత్రు = దుర్యోధనానులు మాటుక = మాటలచే స్రుక్కునురే = భయపడుదురా ?

తా॥ మిత్రులును జుట్టలును ముఖ్యసేవకులును నెంతటిముద్దునుసేయుఁ బ్రాణములకానిపక పీడలై పెంటవచ్చుచుండఁగా విరాటురాజును స్రుపదరాజును విజృంభించుచున్న సేనలక నాటోపమును గోపమును పెంచుచుండఁగా ననేకాయుధములచే భయంకరముగాఁ బ్రాణనశకక యుత్తమాటలచే గౌరవులు భయపడువారుగారు

చ॥ తఱిమిఖండి తన్నూరులు • దాకఁగ నెవ్వరిదిక్కుజూడ కే॥

డైఘం దనపూనిమై మనముధీరతనిల్పి రధంబు బల్విడం॥

బటపి కురుక్షితిశుండను • బ్రహ్మకు వేయునునిగడ భీష్ముపై॥

కుఱికినఁగాక మాకు సగమురకయిత్తురె మీరు మెదినికే॥

టీ॥ తఱిమి = పైని ఖండి = అనురాజు తరుక ఒరుదాకఁగ = ఎవరు బ్రతి బహుచుండ గా నెవ్వరిదిక్కు మాడక = ఎవ్వరిమోమునదాకక ఏడైక = యుద్ధమున తనపూనిమై = తనపూనితో మనము దీరతనిల్పి = దైయించేనిలికి రథంబుక ఒల్విడి = పేముని పటపి = కురుక్షితిశుండను బ్రహ్మకు = దుర్యోధనఁడను బ్రహ్మ దేవునకు పేయించుండక = పేయిసంవత్సరములును నిండ గా భీష్ముపైకిక ఉఱికినఁగాక = దునుకనెత్త మాకు మెదినిక = భూమిని మీరు దొరకయిత్తురే = ఉరకయిత్తురా ?

తా॥ తెంపున స్రుపదను తేవ్యపుత్రుండగుఖండి తనపై వెనుపాణమువేయుచున్నను లత్యైకైట్టక యుద్ధమునఁ దనపూనిను నెరవేర్చు సంతృప్తితో మనస్సును దిటపుగినిలిపి రథమును వెగముగిం దోలుచు దుర్యోధనుండనుబ్రహ్మదేవునకు పేయిసంవత్సరములును నిండునట్లుగా భీష్ముపై ఎడివనకాని గాజ్యముననగమును మీ దొరకయిచ్చువారుగారు

తా॥ విద్యుద్దండము నిల్చిపొల్చినగతి • స్విల్లందమైయుండ న॥

స్వద్యౌధావలి మానసంబున రణో • త్సహంబురెట్టింప ధృ॥

ప్రద్యుమ్నండు గడంగి ద్రోణుగడిమిక • డాయంగ నీక్షించిగా॥

కుద్యోగించుట కేలతక్కుమీరుగ్రాహవ క్రీడకు॥

టీ॥ విద్యుద్దండము = మెల్ల నెల్లిపొల్చినగతి = నిలిచియుంచునట్లుగా కిల్లి అందమైయుండక ఆస్థిత = మాయొక్క యాధావలిమానసంబునక = భయలయొక్క మనస్సంబున రణోత్సహంబు = యుద్ధమందలిపూనిక రెట్టింపక = అధికముకాఁగా భుష్టద్యుమ్నండు కడంగి = పూని ద్రోణుక కడిమిక = పౌరుషముతో డాయంగ = స

మీపింపగా ఈశ్వరికాక=మాచికాని = మీరు ఉగ్రహవక్రిడక = భయంకరమగు యుద్ధవ్యాపారమునకు ఉద్యోగించుటకు = పూచుటకు ఏ తక్కువరు = ఎండుకు మానుదురు

తా|| మెలుపు చలంపకనిలచియున్నట్లుగా వెలుగుచు కట్టు సౌపయియుండగా మా నేనలచునస్సులయందలి యుద్ధపుపూనిక యదికముకాఁగా భృష్టదృష్టుండు పూని పౌరుషము తోడ్పడించిమీపించుట చూడకయే మీరు భయంకరగుయుద్ధసన్నాహమును విడుతురా

సీ|| గాండీవగురవం + బొంబొండజెల గంగ శరపరంపరలాక+సంబుగప్పం
[బ్రతివిశిఖములుఖం + డితములైరాలంగ నెదిరి నైన్యంబుల + మదగజాది]

• చతురంగములునుజ + ర్పురితంబులై యవయవభేదమెఱుంగని+యట్లుగాఁగఁ
దునిసినదొరంగునెత్తురులును మెదడును నెమ్ములునెఱచియు+ నెనసినమర!

గీ|| తలముమోరంబుగాఁగపి + ద్వజము ధవళ!

హరులు శోభిల్లు నొగలపైహరి యెలర్ప!

దేవదత్తంబుమ్రోయఁ దొ+తెంచునట్టి!

రథముగనకాని కానఁడు + రాజరాజు||

టీ|| గాండీవగురవంబు = గాండీవచువింటియొక్కద్వీ ఒంబొండజెలగంగ = ఎరన్నరము ధ్వనించుచుండగా శరపరంపరలు = బాణములయొక్కమొత్తములు ఆక సంబుగప్పక = ఆకాశముచు గప్పచుండగా ప్రతివిశిఖములు = శత్రువులబాణములు ఖం డితములై = నలుకంబడి కట్టు రాలంగ = రాలుచుండగా ఎది నైన్యంబుల = శత్రు నేనలయందలి మదగజాదిచతురంగములును = ఏనుగులు మొదలగు నాల్గువిధములసేనలును జర్పురితంబులై=జర్జించినయై అవయవభేదము=ఆంగములగులుతు ఎఱుంగనియట్లుగాఁగఁ = తెలియరాకుండగా తునిసినక = తెగగా తొరంగునెత్తురులును=వర్షించెడు రక్తధారులు మెదడును నెమ్ములు = ఎమ్ములు ఎఱచియు = మాంసమును ఎరకి=చూడి సమగతలము=యద్ధసూమి మోరంబుగా = భయంకరమకాగా కప్పిజము = వానర లెక్కెము ధవళహరులు = తెల్లనిగుట్టములును శోభిల్లు = ప్రకాశింపగా నొగల లపై హరి = క్రీకృష్ణమూర్తి ఎలర్పక = ప్రకాశింపగా దేవదత్తంబుమ్రోయక = దేవదత్తవను శంఖము ధ్వనింపగా తోతెంచునట్టి = వచ్చునట్టి రథముకానికాని=చూచికాక రాజరాజు = దుర్యోధనుండు కానఁడు = చూడఁడు

తా|| గాండీవమును నావింటియొక్కనారిధ్వని యెడఁదెగక మ్రోయుచుండగా బాణములయొక్కబారులు గగమునుగప్పచుండగా శత్రువులుప్రయోగించుబాణములు నలుకంబడిరాలుచుండగా విరోధి నేనలయందలి మదపులేనుంగులు మొదలగు నాల్గువిధములసేనలును జీర్ణములై 'ఇదియాయంగము' 'ఇదియాయవయవము' అనుభేదమేర్పడకయండఁగాఁ దెగినవిదైవర్షించుచున్న రక్తములును మెదడును నెముకలును మాంసమునుబేరియున్న యద్ధసూమిభయంకరమగుచుండగా వానరునింగలలెక్కెమును నెల్లనిగుట్టములును ప్రకాశింపగానొగలపై క్రీకృష్ణమూర్తియొప్పుగా దేవదత్తమును శంఖము భీకరమైమ్రోయుచుండగా వచ్చుచున్నరథమునుజూచికాని దుర్యోధనుండు దెలివికిరాఁడు సుమా

శా॥ బాలక్రిడ మహాసుర ప్రకరముక , భంజింపడే యెప్పుడుం

దైలోక్యంబును భక్తియై క్షిదగ నా, రాధింపదే యట్టిశా

ర్యాలంకారు మహాత్ము దా సరకునే , యం డచ్చుతు న్నమ్మతం

డేలాగైకొను నాసుయోధనునియం , దెగ్గేది యూహింపంగక॥

టీ॥ బాలక్రిడ = పసివాడడుచు మహాసురప్రకరముక = గొప్పరాక్షసులయొక్క సమాహమును భంజింపడే = కూల్చడా! ఎప్పుడుకా త్రైలోక్యంబును = మూడు దుర్యోకములను భక్తియై క్షిద = భక్తితో తగ్గక ఆరాధింపదే = పూజించుటలేదా! అట్టిశార్యాంకారు = అట్టిశూరత్వమే భూషణముగాఁ గలవాని మహాత్ముక = దొడ్డవనిని అచ్చుతు = ఇట్లుచేపుని తాక సరకునేయందు = లక్ష్యకెట్టెడు అలండు = అంతటివాడ మచ్చుక ఏలాగైకొనుక = ఏ లక్ష్యముసేయును అసుయోధనునియందుక = అట్టిదుర్యోధనునియందు యూహింపంగక = యూహింపగా ఎగ్గేది = ఏదికిదవచ్చును?

తా॥ పసివాడడుచుచు దొడ్డపెద్దరాక్షసులమొత్తమలను గూల్చెను సర్వకాల సర్వావస్థలయందును మూడుదుర్యోకములనువాఁగొలుచుచున్నవి అట్టి శూరత్వమే భూషణముగాఁ గల మహాత్ముడగు శ్రీకృష్ణమూర్తిసే దుర్యోధనుడు లక్ష్యకెట్టెడు మచ్చు లక్ష్యముసేయు నా : యూహింపగా నాతనియందుఁ దప్ప లేయని చెప్పవచ్చును?

వ॥ ఏము పితామహ గురుకృపాచార్యులకు నమస్కరించి యన్నదీయ రాజ్యభాగంబునకై తొడరికయ్యంబుసేయువారము కౌరవులకుఁగూని యెవ్వరుమాతం దె నంగినను వారిశస్త్రాస్త్రంబులు ధర్మతహతంబులగుననితలంచెదము పండ్రెమవత్సరంబులు వనవాసంబున నిడుములంబడి జనపదంబునం బదమూడగునేఁ డజ్ఞాత వాసాయాసం బట్లుభుజించివచ్చి మాతండ్రిపాలికిఁ దెనంగుమమ్మ నిండ్రాదిసురస హాయలయ్యను ధార్తరాష్ట్రుని గెల్చువాఁని ధర్మంబుకంటె నధర్మంబు బలవంతం బైనయదీయగు నింతియకాని మాచేయునట్టిది కీడైనదిగా దేము వాను దేవునిమున్నిడికొని నడుతుముగావున నీయుద్ధంబున జయంబు కూకునిద్దంబు చెల్లఁగంగుం గర్హి సహితంబుగా గాంధారిసందనులందునిమి యేము భూమిగొనుటతప్పదు గాండీవంబు దివియకయుచునునువడయెడు బాణంబులు తమయంతన చూచేరంబుల వెడలెడు దోలూపు మహావాగంబునుంబోలె గరవాలంబు తాన యెఱవెలిసిగొడుచున్నయది కావున మాకవశ్యంబును సంగరంబుసంభవించుచు బాశుపతాదిదివ్యశరంబులం గురు పక్షప్రజాక్షయంబుచేసి శాంతింబొందెదము సూతనందనా సీవు సుస్థిరుండవై యంతయుం దెలియంబుకవలయు నిమ్మాటలువిని కురువృద్ధుండగు బాహ్లికుండును బితామహుండగు భీష్ముండును గురుండగుకుంభసంభవుండును శిశుకుండగు కృపాచార్యుండును గురుపుత్రుండగునశ్వత్థామయు సద్యుద్ధియగువిదురుండును ధర్మాచరణ కల్యుండగుశల్యుండును నెయ్యదినిచ్చయించిపలికి రదియయ్యెడు సుయోధనాదు లాయుష్మంతులగువారుకాకయని పలికెననిచెప్పిన విని మందాకినిపందనుం డందమువిన దుర్యోధనున కిట్లనియె.

|| ఏము = ఎము పిఠానుహనుకృతాచార్యులకు - భీష్మద్రోణకృతులకు నమస్కరించి ఆస్మదీయ = నాయొక్క రాజ్యభాగంబునకై తోడ్పరి = పూని కయ్యంబు = యుద్ధమును చేయువాఁడు కారపులుపుబూని = కారపులుకై సవ్యభుకూలోఁ దెసంగినను వారికన్తాస్త్రప్రసంగంబు ధర్మ పతిహతంగాలగున్ = ధర్మముచేఁగొట్టబడినవియగును అనితలంచెదము పురాణేంద్రునకృతంబుల వనవాసంజనక ఇడుముంబడి = కృత్తుములుపడి జనపదంబునందు = మనుష్యులంధులొట పదయా డలుకడ అజ్ఞాతవాసాయాసంబున్ = ఇతరులకుండెలియరాక యుండుటకై కలగినక్రమము అట్లుభవించినన్ని మాతం డిపాక్షి = సంగురుముక్తి ఇంద్రాదిసుర నహాయుయుక్తు = ఇంద్రుఁడు మొదలు దేవతసహాయము గలవాఁడైనను ధార్మరాష్ట్రులు = ధృతరాష్ట్రపుత్రులు కౌన్యురాచేని = కౌన్యురేని ధర్మంబునకై - ధర్మంబు అవంతంఁనైనదియగున్ - మించినవియగును ఇత్యయికారి వాచెయునట్టిది = మేముచెయునది కీడైనదిగాదు ఎము కాపదేవున్ మున్నడిని - ముంగుంచుకొని నడుచుము కావునకై ఈయుద్ధంబునకై యంబు మాకున్ సిద్ధంబు ఎల్లధంబులకై = అన్నివిధములచేతను కష్టసహితంబుగాఁ గాంగారీంద్రులకై - దుర్యోధనును తుగ్గిమి ఏము భూమిగొనుటకైతప్పదు గాండవంబు = అట్లు తివియకయ = ఈడ్వలకడకయే గుడునుపడియెనుకై = సంగురున్నది భావంబు తమియం లిన్ సూర్యక కై - సాదులకుండి నెడకెడుకై తోహచ్చ మహనాగంబునంబోరె = సును మనదలచుచు పెదవాము కై కరవాలము = పట్టాత్తి కాన 2 అవలికై = వనంండినెలుపలికి నిగుడుచున్నయది కావునకై మాకున్ అవశ్యంబును = కష్టక సంగరంబు - యుద్ధము సంపించుకై పాశురరాదిదివ్యకరంబులకై = పాశుపతము మొదలుగ దేవతల బాములచేత కరుణకు ప్రజాపయంబుచేసి = కారవపక్షపుజనుల వాశముచేసి కాంతిం చెదియు నూతందనా = నూతనపు అందానిన సుస్థిరుండనై = చలించక ఇంతయుంచెలియంబుకడవయ్యున్ = ఇది తెలియంజెడంబు ఇమ్మాటలవీరి కుగళ్యుండగు = కారవులలో ముసలివాఁడగు బాహ్నికుండును పిఠామ హుండును - వాఁడును భీష్ముండును గురుండగు కుంభచంద్రపుండును - ఆచార్యుఁడగు ద్రోణుండును శిష్యుండును = ద్రుపదేవునాఁడును కృపాచార్యుండును సురుపుత్రుండును సన్వృతావయూ సద్మధ్ధియగు విదురుండును ధర్మాచూఱ్యుండగు - సత్త్వనాచరించు యోగ్యుండగు శల్యుండును ఎయ్యది నిర్బయించినవలెఁ బదియెడుకై సయోధనాదులగువాఁడు = దుర్యోధనాదులు ఆయువృంతులగువాఁడుగాక = జీవించియుండురుగాక - నివలకై అనిచెప్పినకై విని మందాని = మందండు = భీష్ముండు అందఱువినకై దుర్యోధనునకున్ ఇట్లనియెన్

|| వాతాతయభీష్మకను ద్రోణకృపాచార్యులకును మొగ్గి వారియనుమతిగొని మారాజ్య భాగమునై పూని యుద్ధము సేయదుము కారపులకై యెరుగుతోడ్పడినను వారి బాఁములను ఉద్గములును ధర్మమునకులోబడినవియై వ్యధములగునని తలంచియున్నాము పండ్రెండేండ్లు కఠినమగు వనవాసమును సంవత్సరకాలము జనసమాహమునందే యితరులకుండెలియరాక యుండుటయు నను కష్టములంబడి పిమ్మట మాతండ్రిదగు సగపాలురాజ్యమునకై యుద్ధముసేయు ముమ్ము దేవేంద్రాదుల సహాయమునుబొందినవారైనను ధృతరాష్ట్రపుత్రులు జయింపఁజాలినయెడల ధర్మమునకంటె నధర్మంబు బలముకలదియగును మేముగాఁ జెడుపని నెదియేనియొండేయఁదలంపము క్రికృష్ణమూర్తిని ఘండుంచికొని యుద్ధమునకుం దరలుదుము గావున నిందు మాకుం దప్పనిగెలుపు గలుగును మేము కర్ణనితోడ ధృతరాష్ట్రపుత్రుల నందఱు సుఖుమాడి రాజ్యముంగొనుట సత్యము

సద్దాసుగు నాచనున్న పంపండుకయే వంగుచున్నది బామును పొమునోనుగా వాని
 యంతటనే వెలువడుచున్నది కుసుమవిడచి పెద్దతొడిమపామువలె నాఖిల మొనుచుండి యిటులు
 మన్నది కాబట్టి యెల్ల నూచినను మాకు యుద్ధమునడుచుటసిద్ధము అవుచిచేరించిన పాపము
 మొలగు మహాస్త్రములచేగౌరవపక్షము నాశ్రయించినవారిస్థల నాశమునేసీ సంతుష్టినొందుము
 సంజయా నీవుభయపడక యీ మాటలన్నియుం దేబగాఁజెప్పుము ఈమాటలని విని మాలతుం
 డున వృద్ధుఁడగు బాహ్నికుండును మాతాతయగు భీష్ముఁడును గురుగు శ్రావ్యులును గురు
 పుత్రుండును నశ్వత్థామయు, బుధిమంతుఁడగు విదురుండును ధన్యపరుండును శల్యుం డు నెరిగి
 యుండురో యిద్దరేనిడమనని దుర్యోధనాదులు బ్రతి యందురుగాయని యిచ్చనుండు సైన్య
 సంగయందు సెచ్చఁగా ని భీష్ముండు దుర్యోధనునితోడ నాభయంబులొనిన నిజ సైన్య

సైన్యమును దెల్లకొలుపుననున్నెడ సురపరమము ౧౨౭౦
 సెచ్చయజ్జులను క్షిప్తముగ నొనర్చి యిట్లు సెచ్చయ ౧౨౭౧
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౭౨
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౭౩
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౭౪

|| ౧౨౭౫ ||

సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౭౬

సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౭౭

సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౭౮
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౭౯
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౮౦
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౮౧
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౮౨
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౮౩
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౮౪
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౮౫
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౮౬
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౮౭
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౮౮
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౮౯
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౯౦
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౯౧
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౯౨
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౯౩
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౯౪
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౯౫
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౯౬
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౯౭
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౯౮
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౨౯౯
 సైన్యమును క్షిప్తముగ నొనర్చి సెచ్చయ ౧౩౦౦

త || బ్రహ్మదేవుండు పెద్దకొలుపునందుండఁగా దవేంగిమూపులు చెరునట్లు
 మిక్కిలి కాంతితో నిద్దరుపురుషులు మిక్కిలి మైత్రచే నొకరినొ రొఱసికొనుచుం బోవుచుండఁగా
 బృహస్పతి వారిని విచారించి పెద్దలిందుండఁగా మిమ్ముం జూడనివారివలె నలక్ష్యముగాఁ జను
 మన్న యీ యిరువురు నెవ్వరిని బ్రహ్మదేవునడిగెను అందు కతండు మిక్కిలియారదమున బృహ
 స్పతి కల్గనియెను మిక్కిలియగుతపస్సు శౌర్యప్రతాపము లనువానింగలిగి వీరిరువురును సర్వము
 గంబులందునను లోకమునకు హితమునేయుటకై చరించుచుందురు వీరు నరుఁడు నారాయణుండు
 నను ప్రసిద్ధులగు మునులునుమా' అనిపలికిఁ

౦॥ లనివెంయ

క॥ లనిమహితము దనుజనా । శనముచుడేయుచు రధర్థ ♦ సంగ్రామముగ ।

త్రింశోట దర్శయగు । జనముం గెలిపెంతు రధిక ♦ సరంభముచు॥

టీ॥ అనిమహితము = దేవతలకుమేలును దనుజనాశనమును = రాక్షసులకుఁబలును చేయుదురు అధర్మసంగ్రామము = అన్యాయముగకలత కలిగినోట = అధికసరంభమునక = మిక్కిలిపూనికతో ధర్మవరుగు జనములక = ధర్మమందాసక్తిగలవారిని గెలిపెంతురు

తా॥ దేవతలకు సుధమును రాక్షసుల కశుభమును తెయుమందురు అర్థము యము సంబంధించినవోట మిక్కిలి పూనికగలవారై ధర్మవరును గెలిపించుమందురు

స॥ దేవాసురముద్గంబుకప్పు దింద్రుంకోయి వీరి వారాధించి విడిచి నుడువించి పాలమొకెయీమగు ననెకదైత్యదానవులం జయింపుచు నుడువించి న మెదిలుగా వీరల నెల్లవారలు నెరింగియును దింపొక్క కేంబు నెలుంగుమంబు ననిచెప్పెవి నోదార్దము అన్యాయముగా ముక్కుచుట్టుగిదా యాయుధములను వాసుదేవుని కంసం నుగ్రహించు హింసప్రంబు మోచి నిరాలకచకాలకెయు నటునెక్కి

ంచి కృష్ణుని ప్రయంబునెసె నాసుదేవుఁపరాక్రమంబు కంసంకాసు

కంబునిట్టియొప్పునామరంబులుగాకె తెలియవిను మున్నరూపునెప్పె

౧॥ దేవాసురముల నప్పుడు - దేవ లకును రాక్షసులకును యుద్ధము గల్గినపుడు కంసం పాము వీరి ఆరాధించి = వారిని తోడిదినక చనుడెంచి పాలమొకె

నెక్కి చంపి ఇంద్రునకు విజయంబుక = గెలుపును కావించి

అట్లుగాక ఎల్లక ఎల్లవారలక ఎల్లరి ముండుదురు ఇది ఒక్కతేజంబునెక్కి

నామరంబునెక్కి అని చెప్పెక వినోద్యంబు = హింసచుచు

జన్మములక = వలెయె జన్మములంబు నున్నహాత్ములు కా = చెందినట్టియాపూజ్యుల

కా॥ ఈయర్థమందును వాసుదేవుడును అట్లందు సముద్రతీరమునక హిరణ్యపురిముక

నంది = ఓడించి వివారకనచకాలకేయుక అటువదివేపురక = అటువదివేలమందిని నీర్జించి

అచి కృష్ణునకు = ఇంద్రునకు ప్రయంబునెసెక వాసుదేవుఁ పరాక్రమంబు కంసంకా

సుర ప్రముఖ నిభిరుద్భవిగ్రహంబునక = కంసండు మొదలగు దుష్టులందఱుచుటచేత ప్రసి

ంబుగాక = గణనకొనుగదా ఉన్నరూపు నెప్పెదక = వాస్తవమునుబలికెదను తెలి

యవినుము

తా॥ దేవదానవులకు యుద్ధము పొసంగినపుడు దేవేంద్రుడు వీరిని భక్తితోనాశ్రయించి

తనకుందోడురమ్మునివేడగా నేతెంచి పాలమొకాలకేయులు మొదలగు ననేక రాక్షసులంగూర్చి

దేవేంద్రునకుం గెలుపొసంగిరి అది మొదలుగా వీరలందఱు నెరింగియున్నారు ఇదియుక్కడ

వర్జనుండు సముద్రతీరమున హిరణ్యపురమును జయించి నివాతకవచకాలకేయలను పెక్కుండ్రు
రక్కనుల నుక్కడంచి దేవేంద్రునకు మేలుసేసె శ్రీకృష్ణవిశ్లేషయఁగంపనరకాని రాదులగు
పెక్కుండ్రు దుర్జనులం జక్కాడుటచేఁదేటదెనుగదా! అదియటండనిమ్మ! యథార్థము పలికెదను

క॥ ఆయువువును నెకతలఁపును | నాయోధనమునకు నడుచు $\diamond$ నట్లే యేచి |

స్వేయే మనమకా మెను | రై యేడ్చెఁదాఁక హరున $\diamond$ నై నను నెవ్వరె॥

టీ॥ ఆయువువును ఒకతలఁపును = ఒకేయొద్దెక్కముతో ఆయోధనమునకు =
యోధమునకు నడిచునట్టిదయేని = నడిచునెడల మనమకాదు వేయెల - పెక్కుమాలలెం
దుకు గ్రహణ = యధికున తాఁక హరునకును జరమే

తా॥ అకృష్ణార్జునులు హడొన్నవారై యోధమునఁజూనిరేని పెక్కుచూటలక్కడెదు
మనమూత్రముగాదు, యోధమున వారికెదురై మోహరింప శివునకును శాధ్యముగాదు

క॥ సారిధియు ధియునై యొక | తేరగృష్ణులతిహాస $\diamond$ నేజునై |

స్ఫారితఁ దోచినైనను | ధీరత వాఁగించి నేదరు $\diamond$ నెనై నున్నె॥

టీ॥ కృష్ణులు = శ్రీకృష్ణుడు నర్జునుడు ఒక తేర = ఒకేదెరువందు సారిధి
యూదియునై = రిధిమనుదోలువాఁడును రదమందుండి యోధమునఁజూవాఁడనునై
తేజస్సారిస్సారితఁదోచిన = మిక్కిలి ధయంకిరమగు ప్రతాపముయొక్క పెంపుతో
యెదుటనిలచినపుడు ధీరతవాటించి = ధైర్యమునుపూని ఎవ్వరె = ఎప్పుట లెరచెదన నే -
ఎఱుంగుదువుగాక

తా॥ శ్రీకృష్ణార్జునుల్దెలు నొకేర్పమునందు రధికుఁడును సారథియునుగా నుండు మి
యంకిరమగు ప్రతాపముయొక్క పెంపుతో ఎదుటనిలచినపుడు నీవు నాదెగ్గు నిలుచు
టకు జాలినంత ధైర్యము నార్జించికొని ఎప్పుట నెఱుంగుదువు నమ్మ!

చ॥ అనుచు నానుయోధును నుబలమొంది శాంతనపుం = మి యుల్లయె

తా॥ అనిపలిక భీష్ముండు దుర్యోధనుంగని మజియు నిట్లనియెను

క॥ మది నామాట కొంతయు | బెదరక కార్యగబునందు $\diamond$ బ్రియముగలిగి యుం

గుచు కొరవులకుఁగాలము | తుదియో కాక్షిగర్వి $\diamond$ తుని కేమిందు - ౪

టీ॥ నామాటకు ఒంతయు = కొంచెమేని మదిక బెదరవు అకార్యంబు
నందు = చెయరానికార్యమునందు ప్రియముగలిగి = ఇష్టముతో ఉండుదు కొరవులకు
కాలముతయోకాక = ఓదముట్టుకాలమునచ్చినదో యేహ ఇట్టిగర్విమని = ఏమందు

తా॥ నేనెంతచెప్పినను నీవుకొంచెమేని మనంబున భీతిల్లుటలేదు చేయఁదగనికార్యముల
యందు నీకు పూనికమెండైయున్నది కొరవులకుఁదుదముట్టుకాలము వచ్చెను గాఁబోలును
నీబోట గర్వగ్రస్త నేమి పెప్పువాఁడను

గీ॥ హితములగు నాదువచనంబులివును విననివాడవై తేని యప్పుడు $\diamond$ హరువడిరి

నీరువడి రినుమాటలు $\diamond$ విందుగాక | శకునికర్ణదుశ్శాసను $\diamond$ ల్నమ్మతింప ॥

నవత్రాసింహా $\frac{1}{2}$ మదలగు వ ర్జిప్రదానట్లు విందుగా = విందువులెమ్ము!

చెందునట్లు పినుచుందువులెమ్మ!

స్వేచ్ఛ వేమి నేయవచ్చు ననిపలికుం గాననుం . ఇదిగి గంగెయన జ్ఞానియె

గర్భండు కోపించి భీష్మనకిట్టచియెను

సుకుశుడు నెక్కడ పతి యుత్తులకును మనుషులకు మాత్రం యైనది పతి.

ఎంబుక్ ఎన్ = తీడా? పతిక్ = రాజునకును పుత్రులకు మనుమలకు

రాష్ట్ర సకలము మృత్యులకును మనుమలకును వేలగు స్థానవేష్టించుమందును

Soll   Haben

५५

శివ స్వామి మూర్తులు గండిసభా - ఆశీర్వాదము నొక వెంబు

కర్ణాటక పరిశోధనా సంస్థ

పా॥ అనిన విని భీష్మఁడు ధృ-రాష్ట్ర కుట్యమె

శ్రీ భీష్మ మర్జియిన ద్వియ ౭ భృతరాష్ట్రనితః జపకటా

తే॥ ఒకట నెను వానియ-హృక్క- ~ | విమలవాని బొలఁదు ♦ ను రు

పాండువుల గెల్తునే పింఛం ము ౩ | ఎన్నెన్నులు బాగువలు • విద్రు ఆగిలి ||

(ఉ ద్యోగ ప ర్వ ము ౨౪)

౧౯౦

టీ॥ ఒక్కటైనను వార్యందుక = పాండవులలో ఒక్కడైనచిలుతవానినిక = పని వానిన నకులు పవదేవులలో నొకనిని పోలెడు నేను పాండవులక గల్గునని సిగ్గులేక గులుకు చుండుక వీనిరజ్జులు = వీనిజంబపుమాటలు కులుపలు = పోకిరులు ౨౪ వింద్రు = విందరు

తా॥ ఈకర్ణుండొక్కవిషయముననేని పాండవులలో గడపటివానితోడను సరికాదు ఇట్లుండియు నేను పాండవుల గల్గునని సిగ్గులేక ప్రేమచుండును పోకిరులగువాడ వీని వ్యర్థపు మాటలు శ్రద్ధతో వినుచుందురు

క॥ మగటిమి వారికి వీడెడు | రుగ నమ్మి సుయోధనుడు వి | రోధము గొని స |
 ర్వగుకాధ్యులు బలవంతులు | నగుపాండునృపా సుతుల | నవమానించెన్ ||

టీ॥ సుయోధనుడు వారిక వీడు మగటిమి = పాపమున ఎదురుగనమ్మి విరోధముగొని = ద్వేషముంబూని సర్వగుకాధ్యులు = సమస్తమును చేతను నొప్పినవారు ఎల పంతులక అగుపాండుసుతులక అవమానించెక

తా॥ దుర్యోధనుండు పాపమున గర్జించు పాండవులతో భారాడజాలినవాడని భావించి విరోధముంబూని సర్గుణవంతులను బలవంతులునునగు పాండవుల భంగపరిచెను

ఉ॥ ఒక్కడొకండన నేకవిధ యుద్ధజయంబులు గొన్నవారు వా
 రెక్కడ నేమి సేసెనితఁ డీతనితమ్మునిఁ గూలనేసి యు
 క్కెక్కినవార్థులై గవిసె | నే పసులాలెడు గ్రమ్మటపఁగా
 నక్కడ లేచె వీడు భవ దాత్మజుఁ గోల్ప = సూర్యునిత్రలోన్

టీ॥ ఒక్కడొకండు అనేకవిధ యుద్ధజయంబులు గొన్నవారు వారు ఇతఁడు ఎక్కడెక ఏమిసేసెక అతఁడు = అర్జునుడు పనులు = గోవులను క్రిమ్మరింపఁగా = వెనుక కుందోలనప్పుడు ఈతనితమ్మునిక గూలనేసి ఉక్కిక్కనవార్థులై = చేపచూపిన రిద్దుని మీదక కవిసెనే = సమాపించెనా? వీడు అక్కడక లేచె = లేచా? ఘోషయాత్రలో భవదాత్మజు = నీకొడుకును కోల్పడెక = పోగొట్టికొనియెను

తా॥ అపాండవులొక్కొక్కరే పెక్కువిధముల యుద్ధములుపేసి జయములం గొంది యున్నవారు ఈకర్ణుండొక్కడ నేమి చేసియున్నాడు ఉత్తరగ గ్రామమున నర్జునుండు పశువుల నడ్డనించుచు వీనితమ్ముని బడఁగొట్టి చేపచూపినిలచినపుడు వీడుఁవానిని దాయజాలెనా? పాండవులు పనవానమునేయోయ వీడు ఘోషయాత్రకుం బోయిన నీకొడుకుగు దుర్యోధనునిం బోగొట్టుకొనియెంగదా! ఆప్పుడు వీడెచట లేడయ్యెనా?

ప॥ ఈదుర్జాతుండు కర్ణం బెఱుంగక నీతిబాహ్యుండై పలసినిట్లు ప్రేలరిమాట లాచుచుండు నిపునుంకెకొని వినుచుండుదువు మేల కాక యనిన భీష్మపలుకులు వివి ద్రోణు డమ్మహారాజుతో నిట్లనియె.

తా॥ ఈపోకిరి యుక్తాముక్తము లెఱుంగక నీతిలేక తోచిన టైల్లం బ్రేలుచుండును
నీవునుసమ్మతించి వినుచుందువు మంచిదేయగునని భీష్ముండు పంక ద్రోణాచార్యుండు ధృతరాష్ట్రున
కిట్లనియెను

ఉ॥ శాంతనవుండు సర్వకురు ♦ సంతతికిం గలవాడు గాఁడె య
త్యంతహితంబు లీపలుకు ♦ లాహవ మొప్పదు ధర్మసూతితోఁ
బొంతము మేలు దేవపతి ♦ పుత్రుఁడు సంజయుతోడ నాడిన
ట్లంతకు నోవు మీకుఁ దెలి ♦ యందగు ఖాండవదాహ మాదిగాన్

టీ॥ శాంతనవుండు = భీష్ముండు సర్వకురుసంతతికి = సమస్త కారవులకును కల
వాడుగాఁడె = చాలినవాఁడుగదా! ఈపలుకులు అత్యంతహితంబులు = మిక్కిలియనుకూల
ములు ఆహవమొప్పదు = యుద్ధముతగదు ధర్మసూతితో = ధర్మరాజుతో పొంతము మేలు =
బద్ధిక మంచిది దేవపతిపుత్రుఁడు = అర్జునుఁడు సంజయుతోడ నాడినట్లు అంతకునోపుకా
ఖాండవదాహమాదిగాక = ఖాండవమును గాల్చినదిమొదలు మీకుఁదెలియందగుకా = మీకుఁ
దెలిసియుండును

తా॥ శంతనవుపుత్రుండగు నీభీష్ముండు మీకారవులకందఱకును బాలినవాఁడు ఈతని
మాటలు మీకు మిక్కిలి యనుకూలమైనవి యుద్ధమునేయుటతగదు ధర్మరాజుతో మైత్రిచేయుట
శ్రేయము సంజయునితోఁగొప్పినట్లుగా నర్జునుండెంతటపనికేనియుంబాలును దేవేంద్రుని ఖాండవ
వనమును దహించినది మొదలుగా మీరెఱుంగనిదెద్దియులేదు

ఆ॥ శరశరాసనములు ♦ ధరింపఁ రెట్లు లె॥ వ్యర్థము మగతనంబు ♦ వలను గలిగి
కయ్యమున జయింబు ♦ కైకొనరేయెరు॥ లర్జునుండ విజయుఁ ♦ డనఁగ నెగడె॥

టీ॥ ఎవ్వరును శరశరాసనములు = బాణములు విండ్లు ధరింపరెట్లు = ధరించుట
లేదా! ఒరులు = ఇతరులు ముగతనంబుకా = పౌరుషమును పలను = నేర్పును కలిగి కయ్యము
నకా = యుద్ధమున జయంబుకా - కైకొనరే = పొందరా! అర్జునుండు విజయుఁడనఁగకా = నెల
పుగలవాఁడనుపేరున నెగడెకా

తా॥ లోకమున మతెవ్వరును బాణములను విండ్లును ధరించుటలేదా! పౌరుషమును
నేర్పును గలిగి యుద్ధములలో జయించుటలేదా? అట్టివారికెవ్వరికిని లభింపని విజయుఁడనుపేరు
వీనికింబుగలట వీనిశక్తిచేతనేకదా!

క॥ మనవీటనకా దయ్య॥ ర్జునునకు సరివింటివానిఁ ♦ జూడఁగ లోకం

బున నెందు లేమి దెల్లం॥ బనుమానము లేదు తోడర ♦ నగునే వానిన్ ॥ ౧౧

టీ॥ చూడఁగకా అయ్యర్జునునకుకా సరివింటివానికా = వింటినిధరించి నమానుడైన
వానిని మనవీటనెకాదు = మనపట్టామునమాత్రమేగాదు లోకంబుననెందుకా లేమి దెల్లంబు =
స్పష్టము, అనున నములేదు వానికా తోడరనగునే = తాఁకవచ్చునా?

తా॥ యోచింపఁగా నర్జునునితో నమాండుగు వింటివాఁడు మనపట్టామునమాత్రముగాదు
లోకమున నెందునులేదనట స్పష్టము ఇందులకునుమానములేదు వానితో నెదుర్కొనందగుకా

ప|| అర్చి చెప్పి యావాత్తులగుమనాఁడు సేవన భిక్షుదోష్టలపలుకులా
 దరింపక వాని నడువతగాని లిక్కియెట్లు నా దదియూపంబుగా సంభాసింపక
 పృథిరామ్మిగ్గిఁ జేయుఁ గాఁగింపులఁలనివార్త లమగుటకు సంజయుడిక్కు-
 మొగ్గుబైఁ జూచి కురువడిపరుల నటు బాగొగములదెస నిరాశులైయుండి
 సమ్మహాపతి సజయునితో నట్లనియె

టీ|| ఆవిశేషి కప్పాటక్ = అట్లు పరమ హితోపదేశము = విక్రీణియనుకూల
 మగుపదదేశమును చెసినట్లు శ్రీమద్భాగవతములు ఆశ్రింపక = విసక వారికి సదుత్త
 రంబులికి వారలతోడఁగ తలనూరుదంబుగాక - అందుకుందిగినట్లు సంభాషింపక ధృతరా
 ష్ఠుఁడ నెంచెయొక గాండవులనుకూలు అడుగుటకు సంజయదిక్కు మొగింపనట్లు
 దూర గురుపక - వారవులైన గుండడు ముల బుడి వాగ్వియలచరక విరాష్ట్రాఁ =
 అకలండచి ఉండరిఁ బుట్టి - గృహస్థుల సజమనితోక ఇల్లనియెక

రా. శివస్వామిగారిలు సుకూలమున నాట దోర్నిమందు పలికెను ఆధీశ్వరుని
దోర్నిల లుగలుగునక వారి ఉపగిన యుత్తరముల కిది వారిమాట గురింపక స్వతరాష్ట్రంబిందు
పొందెవలెను టలు ఎనంగోరినవాడై సంజయుని ప్రక్కకు గెరుగకగా నాతనింగని వారికిని ముఖ
గల యులకులంబులు (ఈక్షుర జు సందయె ౧౯౭౧) శివయించుకొని తమతమపార్శ్వంబు
మీరిగూర్చి చెచినవాని కత్తెడును సంజయు తో నిలయెను

[illegible][illegible]

॥

1. పాత బ్రా-కె-కి, పాతలను 40 రెట్లు - బిచ్చరంగాన్నికొనగపూర్తియై
 పైకి పడి - అందులను 100 గానము 100 అనికె-యనుచును, ఎప్పుడు
 పాతలను కొనివచ్చి, పాతలను 100 గానము 100 అనికె-యనుచును, ఎప్పుడు
 పాతలను కొనివచ్చి, పాతలను 100 గానము 100 అనికె-యనుచును, ఎప్పుడు

॥ శ్రీ గాంధీ విమలమంగళార్చి యేమియోచించుచుండును ఇచ్చటనే నల్లయు
గావారిని చెరియండు ను చియండు గాదా! ఎవ్వరిగం చెసికొ యతండు గౌరవప్రమాణికి
యొద్దయాత్రచేసెను'

॥ అని సజాయం వెచ్చ నూర్చి తీర్చువడి మూర్ఖుని సచందంబున
కొందింబ మగ్గుడం జేష్టలుదక్కియండి కొండొక నేవునకు జత్తం బొక్కింత నేసి
కొని యక్కటా యీదూపాలు దింత బేలయగు నేయుధిష్ఠిరుం శివ్వరి గొని యెత్తి
నప్పువాడని యడుగుచున్న వాడెంత యెఱుంగనివాడెంత నెప్పినను దెలియ నేర్పునే
నితనిభంగి యిట్టిదనిం గొడుగుల తెఱంగు వేట యెన్న నేల యేనిక నేమనువాడ
నను న న్నడిగిమాటకుం దగినమాటుమాట పలుక పలయునకాదె యని
తెలుపి శ్చుతరాఘవ కట్టనియె.

టీ॥ అనినక విని సంజయుండు వెచ్చనూర్చి = వేడిగళ్ళానవిడచి రిచ్చవడి = చట్టు
వడి మూర్ఖపోయిన చందంబునక డెందంబుమగుడక = మూర్ఖపోయినట్లు మనస్సుసోలగా
చేష్టలుదక్కియుండి = కదలకయుండి కొండొకనేపునకు చిత్తంబొక్కింత చేసికొని అక్కటా
ఈభూపాలుండు ఇంతబెలగునె = ఎంతవెట్టగాడు యుద్ధిసిరుండు = ధర్మరాజు ఎవ్వరిని
ఎత్తినప్పువాడు అతియదుగుచున్నవాడు ఇంతయెటుంగనివాడు ఎంతచెప్పినను తెలియనెద్దునే
ఇతనిభంగియట్టిదనినక = ఇంతడేయింతటిబుద్ధిహీనుడని చెప్పవలయునోట కొడుకుల తెలుగు
వేటె ఎన్ననే ఏను ఇంకక ఏనునువాడక అయినను నన్నడిగిన మాటకు తగిన
మటుమాటలు పలుకవలయునకాడ = పలుకవలెనుగా' అనితలంచినధృతరాష్ట్రునకు ఇట్లనియెక

తా॥ అనిధృతరాష్ట్రండు పలుకుటవిని సంజయుండు వేడిమిగా క్షానవిడిచి చట్టుపలే
మాగుండి మూర్ఖపోయినట్లు మనంబుసోలగా గడుకయుండి కొంతనేపటికం జిత్తంబునొక్క
తెలుగుచేసికొని, కటకుటా! ఈ గ్రుడ్డిరాజెంతవెట్టివాడు, ధర్మరాజెంత బెంటులొనివచ్చునని
యడుగుచున్నాడు ఈపాటితెలియనివాని కెమిచెప్పియు నేమీభయ వృద్ధుండగు సీతండే
యంతయివేక్షియెయ్యం మూర్ఖుగు సీతనికొడుకులవిషయము వేటుగ యోచింపవలసియుండదు
నేనుకెప్పుడునునదెయియున్నది అయినను నన్నడిగినందులకుం దగినయత్తరము చెప్పవలయుం
గాదా' అనియోచించి యాతనికి సంజయుండిట్లనియెను

చ॥ వినుము చరేంద్ర వాంఛపృథి ♦ ఏపతి యగ్రసుతుండు సాధి నే ।

యన మః గోరు మీరు తమ ♦ యయ్యసగంబును భూమి యీకి తి ।

క్కిన మఱి కాని మూడ రొక ♦ కీడు దలంపడు మీబలుంబు నె ।

ల్లరు మః నేల గొనెం ♦ లావున నేల గొనె దలంచినన్ ॥

టీ॥ నరేంద్ర = రాజా! నును పాండుపృథివీపతి యగ్రసుతుండు = పాండురాజు
పెదకొడుకు సాధిసేయ = సందిచేసికొనుటకే మదిక కోరుక మీరు తమయయ్యసగంబు
భూమి ఈకక్కినక - ఇయ్యునెడ మఱికాని = మిట్టానెకాని ముండు 2 కీడుక
అంపడు లావునక = ఎలముచే నేక కొక తలంచినక మీంబుయెల్లను ఎంచీరిం
గొనడు = కొంచెమేలత్తుపెట్టడు

తా॥ రాజా! విను! పాండురాజునకుం పెదకొడుకు ధర్మరాజు మీతోడనొద్దికగా
నుండనే కోరుచున్నవాడు అతనితిండిగు సగముభాగమును మీరియ్యక పోయిననేకాని
ముందుగ మీకేపాటిహానియుండేయ నరండుంపడు భుజులముచెతినే రాజ్యమును సాధించి
కొన నతండు ఒంచునేని మీసేవల నించుయేని లత్తుపెట్టడునుమా'

చ॥ అతం శాన్వరిం గొని యెత్తివచ్చువాడని యడిగితివి నీయెటుంగనిచార లగ
గెవ్వరుగల రవధినిపుము

తా॥ ధర్మరాజుం డెవరిసాహాయ్యముచే యధ్యక్షతనీయనని యడిగితివిగా' అచ్చట
నీకుండెలియనివ రోవరులేరు, అయినను కెప్పెదను వినుము

మ॥ బకవిధ్వంసి జటాసురాంతకు హిడిరి ♦ బహ్మణ్యార్థిణుఁ గి

గననిర్మూలనకెవోలు సమరో ♦ తొనైకశీలప్రవ ।

ర్తకు నాగాయతసామ్యక్తి ర్తిబలం ♦ దగ్రుం బ్రతివ్యూహదా ।

హకు భీముం గొవి వచ్చు ధర్మజుడు బా ♦ హోటోపముం జూప గా ॥

టీ॥ బకవిధ్వంసిక్ = బకానురుని నాశనమునేసినవానిని జటానురాంతకుక్ = జటానురునింజంపినవానిని హిడింబప్రాణపరీ ఖనిక్ = హిడింబానురుని ప్రాణము దుదిముట్టించినవానిని కీచకుల నిర్మూలమునేసినక్రీడకుం = కీచకుల నాశనముచేయుక్రీడకుం దానక్తి సహించినవానిని సమలోత్సాహైక శీలప్రవర్తకుక్ = యుద్ధమున కాశపడు స్వభావముంగలవానిని నాగాయతసామ్యక్తి ర్తితలదగ్రుక్ = చదివేలయేనుగులతో సమముగాఁ బ్రఖ్యాతింగన్న ఎలముచే భయంకరుడైన వానిని శ్రుతివ్యూహదాహకుక్ = శత్రువుల మోహరములఁగాల్పువానిని భీముక్ బాహిలోపముంజూపగక్ = భుజములగర్వముం జూపుటకు ధర్మజుడు కొనివచ్చుక్

తా॥ బకానురుని నాశనమునేసినవానిని, జటానురునింజంపినవానిని, హిడింబుని దుదముట్టించినవానిని గీచకుల నిర్మూలమునేసినక్రీడకుం దురుచిగల్గినవానిని యుద్ధమున కెప్పుడును తృప్తిండు స్వభావము లవానిని బదివేల యేనుగులతోఁ దుల్యముగాఁ గొనియాడఁపడిన ఎలముచే భీకరుడైనవానిని శత్రువుల సేనల యెట్లను భస్మముచేయువానిని భీమసేనుని వెంటఁగొని ధర్మజుండు భుజులముంబ్రకటించుటచే వచ్చును జూమా' వెండియు

వ॥ మిలీయురు

మ॥ అట మి స్పందించుట్టివారిపొడ మె ♦ తన్నట్లు వాలాత్తు వె ।

క్రొవీకయ్యోబునఁ గన్నట్లుచుభునా ♦ గర్వోబు లెక్కింపు మ ।

తటవానిం గొవి ధర్మచూరి సమరో ♦ త్రాహూబుమై నెట్టి వ ।

చ్చుటకుంగొరునె విఁపు పక్కి నయి చి ♦ ల్చుంగాకి మీసైన్యముల్ ॥

టీ॥ అటక్ మిన్నందిన యట్టివానిపొడువు = ఆకాశమునంటియున్నవాని పొడుగు ఎంత, అన్నట్లు ఫాలాతుక్ = శివునిక్ ఎక్కటికయ్యోబునక్ = అనహాయము యుద్ధమున కన్నట్లును భుజగర్వము లెక్కింపుము = చూచినట్టి యర్జునుని భుజముల బుముసుగణింపుము ధర్మసూతి = ధర్మరాజు అంతటివానింగొని సమరోత్సాహముమైక్ = యుద్ధపుష్కాళితో ఎత్తినచ్చుటకుక్ కొంతునె = సందేహించునా? మీసైన్యముల్ వీఁపుచుక్కనయి నిల్చుంగాక-వెన్నుచూపి పరుగెత్తుచు జూమా'

తా॥ ఆకాశము నంటియున్నవానిపొడ వేపొటియని యదుగఁగ్కలలేయట్లుగా నపహాయము యుద్ధమున బాహుబాహింబోరాడి దుద్రునిం బ్రత్యక్షమునేసెకొనిన యర్జునుని భుజబల మేపొటియో గోంపుమా' అట్టిమహాశూరునింగొని ధర్మజుండు యుద్ధమునకువచ్చుటకు సంశయించునా? అప్పుడుసేనలు వీఁపునూపి పరుగెత్తక నిలుచుటచూతువుగాక

తే॥ నకులు సహదేవుఁగొని ధర్మసందనుండు మొనసి కౌరవబలములఁముట్టికొనఁగఁగ

దలఁచి తటి వేచి వచ్చుట ♦ ధరణినాథ । సింగములఁబ్బ వేట్రాడుభంగి గాదె॥

టీ॥ ధరణినాథ = రాజా' నకులుక్ సహదేవుక్ కొని ధర్మసందనుండు మొనసి = కూడి కౌరవబలములక్ ముట్టికొనఁగక్ = సమీపింపఁగా తలఁచి తటివేచి = సమయముం జూచి వచ్చుట, సింగములక్ ఫట్టి వేట్రాడుభంగిగాదె = వేట్రాడుభంగిగాదె

తా॥ రాజేంద్రా! ధగ్ధరాజా సకుసహదేవులను ని సన్నధుడై కారవసేవలను దాతుట శుద్ధికించి యుక్తి మగుకాలమున పచ్చట సింగమును కైతంగిని పేటాడినట్లుకాదా!

తే॥ ద్రావదెయులునాసుధఃద్రాసుతుండునుక్కుతునియలుగారెమిమ్మెక్కుమార్గ! పరులగొని యొర్పువాడముఃపచ్చధర్మాపుత్రుడిదిసేకుజూడంగఁబోలదెట్లు!

టీ॥ ద్రావదేయులఁ = ద్రావిదిపుత్రులను ఆనుభద్రాసుతుండుఁ ఉక్కుతుని యలుగారె ధగ్ధపుత్రుడ అక్కుమారులఁ కొని ఓర్పువాడయివచ్చుఁ = నిన్నజముం చుటకయివచ్చును ఇది చూడంగఁ నీకుఁ పోలచెట్లు = శృష్టిగానుండలేదా!

తా॥ ద్రావిదిపుత్రుగు నుపాండవులను సుభద్రపుత్రుడగు నభిమన్యుండును సుక్కుతునుకలవంటివాని గారా! ఆ పుత్రరత్నములను వెంటఁబెట్టుకొని ధర్మజుండు మిమ్ముంగలు చుటకై వచ్చును ఇట్లు నీబుద్ధికిందోపదియ్యె నెమో! అని మఱియు నిట్లనియెను

వా! అని చెప్పి వెండియు నిట్లనియెను

క॥ పృథ్వీకుమారోత్తిముఁడా! కృష్ణునితిమ్ముఁడు నాత్మః కియు దివదహనా!

త్రిష్టప్రతాప దిప్తులు! కృష్ణానోదియిలుఁ దుండఁ గెలులలె నృపా॥

టీ॥ కృష్ణునితమ్ముండు సాగ్యకయుఁ వృష్ణికుమారోత్తిముఁడు = వృష్ణికులమువారిలో బలవంతుఁడు దివదహనాత్మః ప్రతాపదిప్తులు = కార్పిచ్చునలెమిగువేండ్లమగు ప్రతాపముచే చెరింగినవారు కృష్ణానోదరులు=ద్రావిది వోడయియువులు తలపఁక వేవలలె =సామాన్యుల

తా॥ యాదవులలో నుత్తిముఁడును కృష్ణునితిమ్ముండునునగు సాగ్యకియును, కార్పిచ్చు వలె వేండ్లమగు ప్రతాపముచే చెరింగువారిగు ద్రావిదియన్నమ్ములు (శిఖండిగృహ్యద్వయములు) సామాన్యులదురా? రాజా

నీ॥ కౌర్యోజ్జ్వలండు వాఁచాలభూనాథుం మహిలివిక్రముడగుమిత్స్వివిభుండు! నధోధైర్యాన్వితుఁ ఁ అం తెమ్ము లుడగ్ర తేజసుఁలైతి ఁ దియనుతులు! సృదిమ్ములు ప్రతాపఁ తు లేర్చు కేతియవయిలు సఁ బాభాహు! శక్తి యుక్తులు ఒరా సుధఃసూచు సమా దిప్తులు నాజయఁ తేనెవిభుండు॥

తే॥ వినుము కైశవాలతయలువిర్యధికులుఁపుష్ప కేతుండువృషభుండు ధీవరావి! నొది యదుధిర్త చేకతాఁనుం దిర్పి! మనుడు శైబ్యనృపాలుండుఁగలరుగాద॥

టీ॥ కౌర్యోజ్జ్వలండు = హురత్వముచే నొప్పినవాడు పాంచాలభూనాథుండు = పాంచాలరాజును మహిలి విక్రముడగు = మిక్కిలి ప్రతాపముగలవాడగు మిత్స్వి భుండు = విరాటర జను అధిక ధైర్యాన్వితులు = మిక్కిలి ధైర్యముతోఁ బండినవారు అనితిమ్ములను ఉగ్ర తేజస్సులై = మిక్కిలి ప్రతాపవంతులగు తదీయనుతులఁ = వానికొడుకులను అన్నద మ్ములు ఏవురుకేకయవతులఁ = పెకయరాజులైదుగురును ప్రతాపాన్నతులు = ప్రతాపముచే నధికులు జరాసంధసూనుడు=జరాసంధుని కొడుకు సహదేవుండుఁ అజయ తేనెభుండుఁ అక్షిణిరావళుశక్తి యుక్తులు=అక్షిణినిభుజముతోఁ గూడిన వారు వినుము శిశుపాలునియలు

= శిశుపాలుని కొడుకులు ధృష్టకేతుండుకొక్క వ్యవధుండుకొక్క వీరభనుని = వీరసమునె ధనముగాఁగలవారు యదభర్త = యాదవ ప్రభులగు చేకూరుండు తీవ్రణ శో = సేవ్రామగు యద్ధిములయందు రుచిగలవాడు దర్పిముండు - దర్పముచేసెధికుండగు వైశ్యసాంబుండు = వైశ్యుడనురాజును కలరుగాదె = కలరుదా'

తా॥ హిరత్వముచే వెలుంగుచున్నవాడగు పాంచాలరాజును విష్ణుశ్రీవతాసరంతుఁడగు విరాటరాజును విశేషధైర్యముగలవారగు నాతని తమ్ములును వ్రతాపవంతులగు వారికిమరులును మిక్కిలిదర్పముగలవారగు శేకియరాజులెరుగు రన్నదమ్ములును దిలుంగ భుజమునుగల జరాసంధ పుత్రుండగు నమాదేవుండును జయతేనసుండును యుద్ధోన్మేహముగలవారు శిశుపాలు పుత్రుడు ధృష్టకేతుండును వ్యవధుండును వేండ్రముగుయ్యధికుని విచ్చింపవాడును యా సప్రభుఁడునునగు చేతతానుండను దర్పముచేసెధికుండగు వైశ్యుడను రాజును యుద్ధమున న్నవారుగాం'

క॥ వీరెల్లఁ భ్రామరాజకు | మాగలవాటుంకుఁ గూర్చు ♦ మును ౨౪ ౬౦ |

వావిపగదీర్చి గడఁగెను | వాల్మీకీ కౌకిదు లాతె ♦ నామి గల ॥

టీ॥ వీరెల్లఁ పాంచురాజకుమారుల పాటునకు = పాండవులమునకు కుందుము ములతోడ = దుభించు మాన్యులతో వారిపగ తీర్చి కడఁగెడువారలు = పూనుకురిగాకి అండు లాతివారలు = ఇతిరులు కలరే'

తా॥ వీరందఱుఁ బాండవులు పడుచున్నకష్టములను జూచిమాచి కుభించుచున్న మనస్సులుగలవారై వారిద్యేషమును దీర్చుకొనుటకుఁ బూనుదురుగాని యూరకుండువాఁడెవ్వరలేరునుమా'

స॥ భీమసేను సూను ౩ ఘటోత్కచుఁడు దండ్రకిరెను లావును బీరులను గలవాఁడు మాయాబలాఁడు ముఁదలబు నెల్ల గలందు మఱియును గూర్చున్న ప్రియబుచ్చు గలుగుచు నాయకులు నానాసేనామివ్వియును ఎచ్చి చిచ్చియు న విశిష్టిత మిచ్చు నా రిదయును గా

తా॥ భీమసేను పుత్రుండగు ఘటోత్కచుండగువాడు భీమనికింకె ౩ అపంబండు సుతాపహంతుఁడుంజువా! వాడురాక్షసమాయచె మానసనంతయుం గ్రిందువాఁడునయును తూర్పునుండియు సుత్తరమునుండియు వచ్చియున్న రాజులు సేనాసమేతులై యగ్రసేను ఓడికటంబట్టుదుమనుచున్నారు అయింతయునటుండఁగా

క॥ సకలభువనములు సజల | లింగ దేవి సజల ♦ భీముతుల దె |

సొండుకు గలఁడు ధర్మజా | సె నాతిం దె రాం ♦ నెలును చుగ ॥

టీ॥ అధిపా = రాజా! సకలభువనములకొక్క = సమస్తలోకములను ఆజుచేతికొక్కేరంజాలినట్టిభీమంతుఁడు = తేజాలినబుద్ధిమంతుఁడు దెవకొడగ భక్తిజ్ఞులకొక్క కలఁడు అతఁడు ఎత్తిరాక = యాద్ధియత్రసయక నిలును నె

శా॥ రాజా! సమస్తలోకముల సజచేతికిందేజాలినంతటి శక్తినిగల దేవకీదేవి పుత్రుల
చేత శ్రీకృష్ణమూర్తిధర్మజనుకుం బాగ్నియెన్నాడు ఇంక ధర్మరాజు యుద్ధయాత్ర సేయక నిలు
చునా అనినంజయుడు పలుకఁగా పృథరాష్ట్రుండు వానికిట్లనియెను

స॥ అని చెప్పిన సూతపుత్రునకు నంబికాపుత్రుం డిట్లనియె

చిక్కి ధృతరాష్ట్రుండు భీమసేనామల వరాక్రమంబులఁడలంచుచు యుచుట శ్లో॥

క॥ వారిదెస నీవుసెప్పిన | యరథికులు ప్రబలు లగుదు | రివలు కైన-

వారెల్లను నొకలలయ | చూర్ణురతి యొకలల బలప్ర | మాణయు సూచన్ |

శా॥ వారిదెస నీవుచెప్పినయారవిగులు అందఱుకొ ప్రబలులగుదురు అయినకొ
మాణయుజులకొ వారెల్లను ఒకలల = ఒకపాటియు అమృతుం = అభిమనేయుడు ఒకల
య పట్టుగా నుందును

తా॥ సంజయా! వానిషడ్మున నీవుప్పించియుండఱును బలవంతులనుటకు శంకలె
యలముయొక్క మితిని యోచింపఁగా నారాజులంకొ నొకపట్టును భీమనేనుం డొకప
యదలంపయును

శా॥ ఘను దలంచినకొ మనము | అలె గలగుచు నూచు నాకు శే |

మెయు నిద్ర రా దతని | నేత్ర మాయ్కొనె చూచుచిట్టివా |

దిమొన లె దతు డలుక | నై నయాగద కాలదండ ము |

ద్దామఎలానుకై కురుక | దుముయొ ఎఱుగెను కుగూసె ||

శా॥ భీమకొ తలంచినకొ మనము = మనస్సు భీతికొ కలంగుచునుండుకొ నాకొ
లు = రాకలయందు ఏమియుకొ నిద్ర రాదు ఆలొయెడైతికొ = అనియొద్ధమున మార్గ
కొ = ఎవరింక కలున్దవాడు ఈమొకకొ = ఈసైన్యమున లేడు అతండు ఎయకొ
యొగల = ఎత్తొట్టిగద కాలదండము = యమునియొక్కదండము అగ్రామ రాసు
క్షుణ్ణిపెంపుగవారై కురుకదంబములోకొ = కారవవమూహమున విహించుచుండు
యందునా?

శా॥ భీమనేనునింకలచిని నామనస్సు యమచే జించుచుండెన గా
చందు నాకుగిద్దరపట్టుటయేలేదు యుద్ధమున నాని కెరింపజాలినశూరుం డై గుము
మొలేడు అటుకతో నాతండ్రిత్తునట్టిగద యమనిదండెనునందిగునుగా చెబుగాదు
యందు విచ్చలవిడిగా కారపులలోదిరుగాడ కుండునా?

తే॥ చిటుతనాడునువాడు నాశిక్షకు బోండునిరు చివ్వకుఁజొత్తురుకైరె

వారిచే బీడ వదియునుకొనాన రదియొకాదె యీభేదమున కెల్లకొరెం

తీ॥ చిటుతనాడును = పనితనమునను నాడు నాశిక్షకొ = నాయజ్ఞులు
పోడు = వర్తించుటలేదు వీరు వైరమెత్తి = విరోధించి చివ్వకుఁజొత్తురు = కలహించుచు
దురు వానిచేకొ బీడఁబడియును = నొచ్చియు, మానధు ఈభేదమునకెల్లకొ కారణ
అదియకాదె = అదేకదా!

తా॥ పసిలేనము-ను వాడుకు (భీమండు) నారాజ్యయందును గుండుట లేదు ఈబాంక
నానితోద్వేషించి పలుమలు కలహించుమిగులు వానిచే నొచ్చియు చూరకుండుటలేదు ఈసం
దమునకెక్కు నద్దయె కార మై జరిగించెను

స॥ సమరమున దైత్యదానవి | గ్రామిణియు నాతని కెక్కుర్ప ♦ జాలనభయము |
సమున జరగ మునె కిమిష మునె జూపె రులుగ్గలమిత్రితో యెకరిన్ |

భ॥ దైత్యగ్రాహకమితియున్ = ర ససమూహముకూడ సమరమునన్ = యు ము
ఈ క్క విమర్శించు జరగ భువన్ భుజంబుము క్క ఒకరిమిలంబున్ = రులెక్
స = నావాన్యు ఉదురెక్ కులె

౯ | రాక్షసల సమూహములుంబూడె యు మున నాతి సనెగిరిం సం పుష్ట భుజములన్
సొకడి కింబున నుండు మునంజంపెను అష్టవారి యెదుట గెలులులంబు
మిలన్

సు॥ గ్రామి లక్ష్మణముశివక్త కౌండలము ♦ స్వర్గా విచ్ఛిన్నము |

గ్రామి లి దెవ్వఁడు నాకు ముం జనుచు కౌ ♦ ర్మహర్షి పోల్స
గ్రామిని ఎదు ర ముగిని దై త్యుల కెలవన్ |

గ్రామి లుకెరె గలగిల కెలన్ | ♦ నాగమున్ గ్రామి

రు = సనెవ్విట్టు లెక్కన్ ఉద్యోగ్ - మున్ గా నా ము
గ ముండున్ - ఖములై ఉన్నం పున్ గా నా మున్ గా నా
మున్ మాకు మున్ లుచున్ కౌగిలన్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా

భ॥ ముగిల ముమోహమున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా
గ మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా మున్ గా నా

౬ | కరిగము = వృత్తు ద ముంబున పరికరిము ఏమియునులే బాహుల
మునన్ - భుజులముచే కరిగతక్ = ఏనుంగులె అదిరినను = తాంకనవ్ పుకోదరుక్ =
పముని ఒకఁడు ఎదురెక్ నల్పి తలకుడువాడె = వోరాధువాడా?

తా భక్తి ముగద మొదలగు నాయాధములొవ్వాయనులేకయే కేవలభుజబలముచే మదపుటే
సుంగువలె నెదుర్కొన్నున్ ఇట్టిభీమనేను నెదిరించి పోడుటకేని యూరకనిల్పటకేని చాలినవాడ
డెనండు గలండు?

శీ॥ ప్రళయకాలసముద్రము ♦ భంగిబొంగి కడి భయంకరుడగుభీము ♦ గడవనిచి

సశమెనాపుత్రులుకు విసివశము కొంచెయెదిరి డమ్మనునెఱుంగరు ♦ మదముకత్తె

ట॥ ప్రళయకాలసముద్రము లింక పొంగి కడుభయంకరుడగు భీముక కడవి
 యెక = అప్పించుకొనుటకు నాపుత్రులకు పశమే = సాధ్యమా విదివశమునొంది = విధిక
 డునై యెదురుకలవ - మదముచే పదిరికొ తిమ్మను ఎఱుంగరు

తా॥ లయకాలములీ సముద్రమువలెబొంగి మిక్కిలి భయమునుగఱగజేయుచున్న
 బీమసేను బాటుండి తప్పించుకొనుటకు నాకొడుపులకుసాధ్యమా విదికిలోబడినవారుగావున
 మదింబ మే టపలమును దమకత్తి యెసికొని జాలసన్నవారు

కి॥ ఎచ్చరిం దొడు కరువలి | ఎచ్చరిత భీముడర్చి ♦ నారవిహారం |

ఒచ్చుపడి భాపై పిష్టెచ్చుమె వెనెవచ్చు గాండి ♦ వంబును దానున్

వి॥ సంజయో వినుము స కు రూపు సెప్పెడ

ట॥ చిచ్చునక = మంటకు తోడు కరవలివచ్చుతిక = గాలివచ్చినట్లు బీము
 వారణహారంబువచ్చుపడిగెక = భీమునియొక్కయడ్డులేనిరీతి సాగుటకు పొన్నె = సహ
 చరై వచ్చుమెడు గాండివంబునుదానుక వెనవచ్చుక = కీక్రమున వచ్చున

తా॥ మంటకు గాలితోప్పడినట్లు బీముండు కురునైన్యమున గారాశముగా సంచరించుటకు
 గాముడై యచ్చునుండు గాండివమునుబూని వెనునవచ్చును ఇంతయెల సంజయో వాస్తవము
 కెకరించెది వినుము

శరుగురుముగట్టిము కెక | మేయుగముల జూడ వినగ ♦ నెందునుగల

యెరుచి నాకొతయ | యట కిత్ర వోపు రిత్తి ♦ సెప్పెమహాదే॥

వి॥ ఆయునును టముక = అయుని పేరునునను నా = సాటి ఏయుగముల
 కెక = నగెక ఎరుక ల = నగెక నీయెదురక తిడినంతయొక చెయు
 ను = లుడు టపు = చాలును సెప్పెమహాదే = అప్పుడు లాడువాడుగాడు

తా॥ ఒలపేయునుచే నునుంబ లినవాని నేయుగంబునను నొకంబుల నెందునను గని
 యెఱుంగము ఏతో నాతండు నెప్పనంతయుం జేయుటగుజాలినవాడు సెమా అర్జునుండు
 శ్రుమాట లాడుగాడు గాడు

గా॥ ఎక్కమగాండిమయ నుత ♦ కెక్కి వెలుంగుట మీఁడఁ గేశవుం |

డక్కజమైన తేజ మది ♦ యాసపడిండు దనంత నర్జునుం |

డొక్కడ వైరిసెనలకు ♦ నొడ్డినమంట ప్రతాపమూర్తు లి |

ట్లొక్కడఁ గూడ నిన్నిటిమ ♦ సూక్ష్మగ్రపువేడిమి కోర్వ వచ్చునే ॥

టీ॥ ఎక్కిడు = నారికూర్చిన గాండివంబు = అనువిల్లు నులికెక్కివెలుంగుట = పొగ
 దంబడియొప్పుటయు మీఁడక కేశవుండు ఆక్కజమైనతేజము = అక్షయమును ప్రతాపము

అ॥ తానిని ఆశపడెడు = కోరడు అర్జునుడు తనంతకే = తానే ఒక్కడే = ఒక్కండే
జైసేవలకు ఒడ్డినమంట = పేర్చినచిన్న ప్రతాపమూర్తులు = ప్రభావముయొక్క స్వరూ-
ము ఇట్లు ఒక్కడే = ఒక్కోట కూడక ఇన్నిటి మహాగ్రపువేడిమిక = మిక్కి-
భయంకరమగు వెండ్రమునకు ఓర్వవచ్చునే

తా॥ ఎక్కడెట్టికట్టి గాండీమనుషునకు లోకముచేరనియాడండి యెప్పుటయు
అంకమీద శ్రీకృష్ణుండను ననగానమగు తేజస్సుతోవృధుటయు, అట్టితేజముయొక్క తోడ్పా-
టునకాడ నపేక్షింపక యెంటిగాండగు నర్జునుడే శత్రువుల సేవలకు దావాగ్నివలెనుండుటయు
నిట్లుగా మిక్కిలి వేండ్రమగు స్వరూపములు మూడొకచోటం జేరినవయ్యెను భయంక-
రనిన్నింటయొక్క వేడిమిని సహింప సాధ్యమిగునా?

క॥ దివిజదనుజసహితము లగు భువనము లన్నిట మహేంద్రాపుత్రులైన

ఛనలీల గ్రీవ సల్పుం దపులయ యెదు నర్జున బలము

॥ మహేంద్రపుత్రులు = ఇంద్రనికోడుకగు నర్జునుడు దివిజ అనునది
నలులన్నింటక = దేవతలతో రాక్షసులతో కూడిన యన్నిలోకముయందును జయగా-
లక = శైలుపుయొక్క పెంపుతోగూడ క్రీడాంబుక లక్ష్మద్రుంధనునక = మిక్కిలి
రమగు బలముగలుగుటచే ఎందుక తవులండు = చిక్కివడుటచే

తా॥ అర్జునుడు సేవలకు రానుట మొదలుగారితోగూడి స్వర్గో ములకు
అపునె కలవాడగుచు నిరామాటముగా సంకరించుచుండు మిక్కిలి బలములకాదు-
ర్విచేతను మిక్కివడుటచేరు అనపటిక

చ॥ అని యె - నె - యు

౧॥ గురుసేన దారు గురుల ॥ యు - యు గాగు యువి - గా -

దేరిగినయమ్మగుట ॥ దొరికిని గెల్చుట యు - యు

॥ మరుసేనక తాను శిలుచుట కరముభరమిగాను = మిక్కి కష్టముగాను
మునక = అర్జునునిధనుస్సంధు పెరిగినయమ్మలమంటలు = పెరిగినట్టిబాణముల
ని = చుట్టుకొని తెగగొచ్చినట్లయ అగుక చుమిల్

తా॥ కారవసైన్యమును దానుజయించుట విశేషకష్టముగాదు వాని (అర్జునుని) గాం-
మను వింటియందు పృథ్విగాంచిన బాణము లనుమంటలు చుట్టుకొని తగులంజెట్టవని సుమా!

న॥ భీమార్జునులకొలండులు భీష్మద్రోణు లెఱుంగునంతకంటె నెవ్వ రెఱుంగునా
గెలిగియు మానుషంబు వాటించి సేన మొగంబున నిలుతురు కీర్తివల్లీ ప్రాణంబులు
పిడుతు రింతియకాని చేయునదిలే దదియునుంగాక పౌత్రులగుటయు శిష్యులగుటయు
గాంగేయునకు గురునకు సామాన్యం బగుటంజేసి రెండు తెఱంగులవారికి వీ రొక్క-
రూప మనకడునున్నతప్పునకు మనముందట నిలువవలయునను నితమాత్రకుంగా
భీరల కింత వలసె నేను దైవాధీనతకతంబున భిడ్డల నెత్తి చెప్పను నియమింపునుజాల్చ

మొదల విదురు డేమనిచాటి చెప్పె నదియంతయు బాలలె జూడంబనాఁడు నుండు గురుజాతికి జేటమూడుట దోచుచుండు మందబుద్ధియు లోభోపహతుఁడను నగు దరబిలాడుంబున దుర్యోధనుఁడంతసేన గాలవిపర్యయంబు గౌరవలకుఁ గడవరాని యవస్థవచ్చె సుజయా నె నేమిసేయుదు నెందుఁజొత్తు నో యు వెవ్వరుశిరణాబు వారిరౌపును గలయంతటన పోయెనె వినుమని మఱయుటయె

ట॥ విమర్షనులకొండలు భీష్మద్రోణులు విజయంబునకంటె ఎవ్వరెఱుంగుదురు అనియు మునుగొనవలెనని పోరుపంబునట్టి సేనమొగంబనక నిలుతురు కర్ణుల యొక్క - యొక్క వాంఛలనుండకురు ఇంతియకాని చేయనదిలేదు అదయునుంగాక పౌరుషము - మనసులగులయు శిష్యులగులయుగాక గాంధ్యునకుక = భీష్మనకుక అరుక = నొకరినొకరు నాగావ్యంబగుటంజేసి = ఒకేవిధమైనందున రెండుతెఱుంగులవారిక = గాంధ్యులగులవారికిని వీరు ఒకరూపు = ఒకేవిధము మనకడనున్నతత్వనకుక = మనయొక్క పనునకు మనమందరనిలువవలయుక అనుచుండుదురు ఇంతమాత్రమంగాక నిరంకుశ ఇంతవలనక = ఇట్టియాపదంబుకవలసెన నేను వైవాధిసంపత్తింబునక = దైవాదుము నిమిత్తముగా బిడ్డలనొత్తిచెప్పను నియమించును = విధించుటకును చాలక విరుదుండు మొదలక ఏమనిచాటిచెప్పెక = ఏమనిస్పష్టముగాఁజెప్పనో అదియంతియక పాటలక = అధిపించెను జూడంబనాటనుండియక = జూడమాడినదినునుండి కురుజాతికక చెటమూడుట = హానిగలుగుట తోచుచున్నది మందుద్ధియక లోభోపహతుండును = శేరుచెఁజెడినవాఁడను ఐ కురువిమోచనక = వృథాగర్వముచే దుర్యోధనుండు ఇంతచోక కాలవిపర్యయంబునక = కాల్యాణ్యసముచిత కారవులకక కడవరానియవస్థ = విజయగూఢము పచ్చెక సంజయా నేనేమిచేయుదుక ఎందుఁజొత్తుక ఎద్దితెరువు = ఏమిమాఱము ఎవ్వరుశరణంబు = ఎవ్వరుగొనించువారు వారిరువురు గలయంతట పోయెనె = అచీమాద్దనులక మాత్రము ముగిసిదిగాదు వినుమ అని మఱయు నిట్లనియెక

తా॥ భీష్మద్రోణులకింట బాగు భీష్మార్జునులబలంబుల నెవ్వరెఱుంగుదు వారు మహాహరుని యెఱంగియుండియు నీమదుపలివాండ్లియును కారువమునై మనసనలముందునిలుతురు కీర్తియేలాభమనియెంచి పొగిములనువిడుతురు ఇంతకుమించి భీష్మద్రోణులేనియుండెయ జాలరు భీష్మనకుమకుమలను దొంగిలకుశిష్యులనైనందున గౌరవపాండవు లుభయులును వారి కొకేవిధము విశేషించి మనయొద్దనుండిన దోషమునకై విధిపాక మనసెనలముందు నిలువవలసివచ్చెనని కొందురు మనయొద్దనుండివందులకై యావృద్ధులకింతశ్రమకలిగెను నేనువిధిపశంబునంగాఁబోలును బిడ్డలతోఁగరిసముగా మాటలాడుటకుఁగాని యిట్లునేయండని యొత్తిచెప్పటకుఁగాని శక్తిలేనియన్నాడను మొదలు విదురుం డెంతదిటవుగాఁజెప్పెనో యంతయు నెపుడు సిద్ధించినది జూచి మాడినదిమొదలు కారవులకవర్ణము సంభవించుననియే తోచుచున్నది మందుండును లుబుండును చెడునాశపోతునునై దుర్యోధనుం డింతచేసెను కాలము వ్యత్యాసమగుటచే గౌరవులకుఁదొలంగరాని కష్టము గలిగెను సంజయా! నేనేమిచేయుదును? ఎందుఁ జోవుదును? మార్గమెద్ది? దిక్కివ్యయభీష్మార్జునులు భయంకరులనుటకు వారుమాత్రముగాదు మఱియొం జెప్పెదవినుమ

(ఆ మూయ కళా విధి సహితము)

౨౦౩

టి॥ దెవరయనతియిచ్చిన = మిరువచించి ఈవాక్యము లెస్య నాడుకొనుచు =
 ౧. ఇది యేక = క్రద్ధలేక పోడిచితిని ఇంక నిచేక వత్తురు వారు విరిచెటుక ఒప్పు
 దుర = ఇప్పుడుదురా

తా॥ నవామాటరమ్యమైయున్నది జూదమునాడుంగూడ నీవే నువ్వేతుచేసి వారిని
 ౨. తా॥ ౧౦౦ సంవత్సరమున బాండ్లపు లింపువత్తురుగాని మనవారికి హానిచేయ వారు నమ్మతిం
 తురా వలెననెగా

౩॥ అయ్యెట్లు తెలి

కి॥ నాన దెవ గొత్తికొనియు ధ॥ రారాజ్యం బిప్పు పోయి ♦ రా పోరా రా
 రాజ్యమీడ బడియును । రారాజు జెరికుల బాప ♦ రా ముల పెను గా॥

౪॥ అయ్యె నైనను

టి॥ వారు దెవ గొత్తికొనియుక = దక్కనుజయించి సంపాదించియు ధరారాజ్యం
 బిప్పు పోయి - పూమిని ప్రదర్శించుమనకిచ్చిపోయిరి ఆపోరా = త్రిపురాంబులైరా? తా
 కము అనిష్టమేమియును = పదునుక్రమపడినది మునెలుగక రాని జాక =
 అన్యాయుని చెరులబాపరా = చెజునుండి తొలగింపలేదా?

తా॥ పాంపుల దిక్కను జయించి రాజ్యమును సంపాదించుననియు వచ్చెనామిని గ్ర
 గ్రహము మనకు విచారింపరా? త్రువ నొనండ్లైరా? తాము ఎనములును సవయును
 జేయు మనము అము కుం నదుర్యధిపతిం జేజునుండి విడిపించి దా అట్టిసమయమున
 పోయిను

౫॥ రామిచి తిచ్చును । బాపి పు కాక నా ♦ పాండవు లయి ।

౬॥ ౧౦౦ సంవత్సరములను । వివచించులకులెచి ♦ నిలుపుము నా॥

౭॥ రనించి తిచ్చుమైక = ధర్మముతో సంపాదించువక = అంపపుగా
 పాండవులు అలుక = కోపమును నాడు = అప్పుడే పోయిదుర = దివియుండరా?
 సంబులక = వివాటం మునుమురె = దాటెనరా? వరికా ఎచి నిలుపుము

తా॥ నిపు గానివిలువించి న్యాయముగా నాపరింపకపాతివి అట్లచెయుండునె
 వారు కోపమును నాడేవిడచియుండును వివాటం నత్తెమందురా? ఇప్పుడేమి వాంఛించి
 ఎంచి నిలుపునా? అని సంజయండుమలు దుర్యోధనుండ్లబలియె

♦ ఇంద్రునిదమము తిండితో స్వప్నమును సామర్థ్యంబు సెప్పుల శ్రి॥

౮॥ అనిచి విని దుర్యోధనుండు దిండ్ర కిట్లనియె

౯॥ అడవుల గొంపలు బడి మ ♦ హాపద రూపజీవన్నవారి ని ।

పూడు గొవివచ్చి కృష్ణుడ డొక ♦ పోవుగఁ గూటువమూడఁ గూర్చినఁ ।

బొడుతరు పంపనందనలు ♦ భూవర యోగికి నింతభీతి మా ।

కడిమెయు లావు నీ వస్త్రదు ♦ గాగఱుతింపకు గెల్తు మెమ్మెము ॥

x 7th 9th 10th 11th 12th 13th 14th 15th 16th 17th 18th 19th 20th 21th 22th 23th 24th 25th 26th 27th 28th 29th 30th 31st

१०४

(ఉద్దేశ్య గ్రంథము ౧౩)

టీ|| అడవుల కొండల పశి మహాపవన్ = స్వేక్రమము రూపి నామ
= చెడెను న్నవారి ఇప్పుడుగానవచ్చి కృష్ణుడు ఒంపొచ్చుగన్ - మెత్తముగా
మూలక = చెప్పబడిగ గుంపును కూర్చినన్ పాండునంబులు సాధుతుర -
భూవర = రాజు! ఇంతభీతి - ఇంతభయము ఏటికన్ నామిమున్ -
అవున్ = ఎలయును నపు అనునగాన్ = కొద్దిగా గలుగింపకు = దెక్కంబును
= ఏవిధముచేతని గెలుక

తా॥ ఆదివ్రుయందును గొంపలందును శక్తి మిక్కిలిక్ష్మములచే గూడ జేసి
వారి విలపకొనవచ్చి వ్రుయ దొకమొత్తముగా నాలవాగ్దారి సేయ
పాంశ్రుయ ననుంగులుగాని రాజేంద్రా! నీలతథయమేలా గాపాడుము నును
నైయుగాఁ దింపవలగు ఎల్లజేనియం గలుగు

తే॥ గుణములు గలిగినది ధర్మమునందును సుఖమును
పొందుదును బుద్ధులును సద్గుణములుగలవారును

టీ॥ భీష్మడు మరణము జయించుచుండు - పోర్చుగీసులు -
రాజులు ఈవిధేసిననా పాటుచుండుట - మరల ఇతరులకు
= కోపించుచేసి గాఢహృదయములను ఎఱుగవారు

తా॥ చీస్మరం వాచరామునిం శాచిబుతా॥ ౧౭౭ -
 ముం శీకులైగుగ్గమంగుల అబ్బియాలంబుకోవంచెని పాగు
 కి॥ ౧౭౮ ౧౭౯ ౧౮౦ యో॥ ౧౮౧ ౧౮౨ ౧౮౩

$\frac{d}{dt} \left(\frac{1}{r^2} \right) = -\frac{2}{r^3} \frac{dr}{dt}$

శి|| కృష్ణాచారి గురజాడ - కవిశిఖర శిఖరం నా
 శృంగునం పట్టినవారూ ఆ నుండు శిఖరలు నా నుండు
 వశేనీవు అలు = ముమ్మసేనీవు నుండు - అలా గాన
 తెనా - కోపించితేనా వారుదాక - వుండేయి చూడొకనే - ఎ కింబా

తా|| కృష్ణోజ్జాచార్యుః తీరుపురు సంకపతే మనుష్యం ॥ ౧౧ ॥
మితితేనీ భుజాలముంగలవారు, యుద్ధమును క్రమేయందు మొగాఁజ్రు నులచె జయింప
వారు, అట్టివీరు కోపింతురెని శివుండెనియు విరి నెదిరింపనేడు

క॥ ఈశ్వరివరదనిరుండు హరి । దశరథతిమూర్త్యైః ♦ ఉబ్రహ్మచారి ।

శ్రీశ్రీశ్రీధురంధరుఁ డి । యశ్శ్రీతామ గలుగ మన • కు వెఱి వేఱా ।

టీ॥ ఈశ్వర పరబ్రహ్మం = శివునికృతచేఁట ట్రినవాడు హరిదశ్వరతమనతేగాడు-
సూర్యునితోఁదుల్యమగు ప్రతాపముంగలవాడు అన్త్రుకళానిత్యైశ్వర్యధురంధరుడు = ~~అన్త్రు~~
ములఁబ్రయోగించువిద్యయం దెదఁగెని పెంపుమగలవాడు, ఈయశ్వత్థామ కలుగజ మనకుఁ,
అనిఁ = యుద్ధమున వెఱపేలా = భయపెండుకు,

(2) బుద్ధిమతం - ఉపయోగం చేసే దానిని (అర్థం) బుద్ధిమతం అంటారు. ఉదాహరణకు, బుద్ధిమతం అంటారు.

(ఆ మ్నా య క ల్లా ని ధి స హి త ము)

၅၀၃

తా॥ శివునియొక్క పరమచేబట్టిగవాండును సూర్యునితోఁ దుల్యమైన ప్రతాపముగల
వాండును విలువిద్యుండు విడుమరలేని శెంపును గలవాండునునగు సత్కృతాను యుండఁగా యద్ద
మునకు భయపడ నేలూ?

అ|| సహజకుండలుంగుఁగైఁకొరదుర్గుడు సముద్రీర్ణ నాహుబలుడు గర్జుడిందుఁ

గలఁడు వీని కనురు ♦ గలఁడు యెన్నుమా ♦ ధర్మపుత్రుపాల ♦ ధరశినాథ॥

టీ|| సహజకుండలండు = తోడనేపుట్టిన కుండలములు గలవాడు శౌర్యధుర్యుడు
= శూరత్వము మించినవాడు సముద్రీర్షభాహుబలుడు = మెండగు భుజబలముంగలవాడు
శర్మిడు ఇందుగలడు ధరణీనాథ = రాజా! ధర్మపుత్రపాలక = ధర్మజనియొద్ద వీనికి
పిరుగులడలి యెన్నమా!

తా॥ రాజేంద్రా! పుట్టునకన్నదే కుండలములతోడఁ బాట్టిసవాఁడును శూరత్వముచే నధికుఁడును మెండుగు బాహుబలముంగలవాఁడును నగుకర్ణుండు మనకుంగలఁడు వీరికినాటివాఁడు ధృతిమ్రతునియొద్ద నెక్కడనియుం గలంపని చెప్పమా! మాతము

క॥ విరుము నరేశ్వర కర్తుని పెనుపు మహేంద్రుండు నచ్చిఁగ్రీయుమన శచ్చితై॥

తెను - ద్విపద నిచ్చెను గొను మని లోకగబు తెలుగుఁ గుండలయుగము॥

౧॥ ననాశ్వరా=రాజా! కర్ణప్రసాదముచే వినుము మహేంద్రుండు=ఇంద్రుడు వచ్చి
 ౨ ౧॥ ప్రేమమునకే=ప్రేమముతో తనకా అర్ధించుకొన = వేడిచేగా కొనుమని సంపాదించు
 ౩ ముక్త - రెంగు పుండలములను లోకంబునెల్లఁగఁ జెప్పెను

కా॥ రాసోక్తా! కష్టనియొక్క యుద్ధాంగమును వినుము దేవేంద్రుండేలెని
నియ్యుతో శబ్దేవైవరమునని కరుణింబ్రాగ్నింపగా తాతండు దనకుండలముపజరిచు
మంత్రియు వెలుంగునట్లుగాఁ గొనుచు యింద్రుఁ డ్రేను

అ. స. పుష్ప-శ్రీ గంగారేణా దేవరారేచనా జ్ఞామి ద్దేర్ఘము గాహే

అందుచేత మామూలుగా పాఠశాలలు కంటే భారత ప్రభుత్వమువారు

క - న నా పాపములను దీర్చు - నా జ్ఞానమును సహాయులైవచ్చి, విడిచి పె

శ్రీమంతుడు నాలోను సులభముగాను ఉద్భవించి యగ్రత్యక్తియై నగ్నికై న మఱుగు

సముద్రమును దాటి దక్షిణమునకు వెళ్ళుచున్నప్పుడు దక్షిణమునకు వెళ్ళుచున్నప్పుడు గానములు ॥

అర్చు మొదిక్కు- దేజోచూడను, అంబిగా దినుమానింపకు మిట్టనుంగొక మా కు

సెన్సార్లును లేక చుట్టూమును జెలులును విడిచి తోడువచ్చినవారును విచ్చిపోయి

భృత్యులను విరక్తులై వారె పోటుమానుసులుగు బంధుమిత్ర సహాయులుగు

బహుశా గురువు గారి కట్టి దైన నది వాస్తవ కాలం బిలియకాని యేమి.

వాడియి చిగుల్కూర్త ను హైదరాబాద్ జాల మెల్లిభంగుల సమరంబు సేయుచున్నది.

నాథలంచినట్లొంక వాసుదేవుడు దలంచినట్లొంక నయ్యెడు నెత్తివమే లింతకట్టెను

నిగ్రయంబని పలికి మఱియు నిట్లనియె

టీ|| వీరలః అధ్యక్షుత్తాదులచేతనాదు ఎవ్వరిచేతను చెడమి = చెడకుండుట
 తెల్లంబు = స్పష్టము బాహ్యక సోమదత్తభూరిశ్రవశ్శబ్ద సింధురాజ గాంధారరాజప్రభృతి = బస్తి
 దుండు మొదలగుమహావీరులు వీరలకంటె శక్తిసమగ్రులు = బలముచేసభివలు తిక్కటిరా
 లోకంబుక = మిగిలినరాజసమూహమును సహాయలైవచ్చిన విషదోషాధీశులును = సహ
 యు సేయవచ్చిన సర్వదేములరాజులును నాతోడిసుఖదుఃఖంబులకు ఇయ్యకొని = సమృత్తించి
 అగ్రలికమై = బద్ధికితో అగ్గినైవరుకను = నివృత్తంబుటకని సమద్రవననీడను తెంపునీసి
 పొంబి బావుచున్నవారు = మొండుకొనియున్నవారు కావునక పొండ్లలగుక మాదిక్కుక
 తేరిమాడక = కన్నెత్తిచూచుటకును తొలదిగాదు అగును నింపకుము ఇట్లునుంగాక మాకుక
 ఎవ్వరుచలేక చట్టంబులును చెలులను విడిచి తోడవచ్చినవారు విచ్చిపోయి భృత్యులను
 పులును పెరిక్తులై - అవిమానములేనివారై వారె = పొండ్లలై పోలుమానసులుక = శూరు
 లును ఎండుమిత్రసహాయులును = బంధువులు మిత్రులసహాయులుగఁగలవారును ప్రజానుం గం
 పన = ప్రజబయొక్క ప్రేమయుఁగఁగినట్టివారు అయినక అదిపొన్నకాలంబు = కాలంక
 గుం ఇంతయకాక ఏము ఇంకక వారియాడుగులాత్తును కోలిచిండువను = వారియొద్దగారి
 చెన్ద్రుకుటకును పాటిపోవను చాలము ఎల్లభంగులక సమరంబుక = యుద్ధమును చేం
 పును కాతలంచిత్రాంధ్ర = నేనుదలంచినట్లుగాని వానుదేవుండ తలంచినట్లాంధ్ర ఆయ్యెడుక
 అటయినక = అట్లుగుట మొదల ఇంకపైను గొప్పయింపవలె మఱియుక ఇట్లుగొక

కా|| ఈచెప్పబడినవారు ధర్మరాజు మొదలుగారిచేతనేకాదు, మఱియెంతకావా
 చెనేయుం జెడరనుట సత్యము బాహ్యకుండు సోమ దత్త భూరిశ్రవకు శబ్దకు సై
 వుండు శంకరి మొదలుగు మహావీరులు మించి చెప్పబడిన గారికంటె బలవంతులు మిగిలినరాజుల
 యందువలన సహాయలైవచ్చిన న్న నానాదేశముల ప్రభువులును నాతోడసాఖ్యమునకెరుగు
 మును సమృత్తించి పూర్వతోడ నిష్కంపగుట న సమద్రమునగి దుటకేరి సహాసించి మొ
 వైయున్నవారు కలెట్టి మార్పుకన్నెత్తిచూచుట యుం బొండ్లలగు సాధ్యముగాదు ఇం
 గాక మాన్వరులచే చట్టంబులు మిత్రులును మమకూలికెట్టి మాకుసహాయులుగావచ్చి
 గారును ముఖ్యులైనవి మానేడకులను మయంపైయులేనివారై పొండ్లలైవారులును ధ
 ర్మరాజును గలరాజులగుం ప్రతికంపాత్ములను కాలమిట్టియ్యి నరుకొ
 ము ముం పొండ్లలైవారులును గలరాజు గారిచేసి ప్రదక్షకును మఱియెం
 కలెట్టిను కలయకము అన్ని ముంబోయి యు మచెయుదుము నేనులొచె
 గలకొనిండుగ్దించినట్లుగా కాలంబు కట్టలటసమర్థులై ఇట్లనేయుటచ్యుము అని
 మఱియు నిగిరును

తే|| కుంముగోదారి పుష్కరా గిరిమంబువలె యెడల వచ్చెనెక్కలూ బగతురగి
 వారు పై నెత్తి ఎచ్చినక బొరి చొవయిన ధృతిచేతు కాక పొండ్లగు నెచ్చెపును
 టి|| కులములోక తిలవంపగు = నిచమగు కూడుకుడుక = జీవనముసేయుటకు
 పంపజూచెదవు = నియమింపదలచియున్నావు అక్కటా! పగతురట్టివారు = శత్రులవంటివారు
 పై నెత్తివచ్చినక = యుద్ధమునకువచ్చినపుడు పోరికక ఓపమనుట ధృతిచేతుకాక = ధైర్యము
 చెడుటమాత్రమేకాక పొందగునె చెప్పుమ!

కా॥ అయ్యుత్తరము ననుసరించి బ్రతుకుచు మమ్మునియమించుచున్నావు
'య్యయో' శత్రువులనందెవారు పయింపడి యున్నప్పుడు యుద్ధమునేయంజాలమను పితకతనము
గుంగా యొద్దికి గాని వెళుచు

౩॥ సృష్టి మాత్రమే కొలువలగును | వ్రాసినవారు జేసినవారు ♦ జాలక యిమ్మే |

నావిడిచి యుటచి నగును | నేనెవడనై జనులు నిన్ను ♦ నే నున నేర్తును ||

టీ॥ నిపు కొడుకులచూడకున్ చేతునకున్ చాలక ఇమ్మే = ఇట్లు బలమాలి
వాడచి యుచునున్ = నోతత్తియరచినున్ జనులు కడుక్ = ఏవపడెర = అనవ్యవహారా
గన్నున్ ఏవనకర్తున్

కా॥ కొడుకులు చతురనుభితిచేతి నిప్పుడు వారినిఁజూచి నోతత్తి వూకలుపెట్టితివే
జనులు నినుంగని మిక్కిలి యనవ్యవహారురా! నిన్ను దినికై యేమందును

తే॥ భమసేనుని ని విరాట ♦ వెగ్గ చేసి | వెక్కుభంగులఁ జెప్పితి ♦ యుక్కుగలఁ

గలగు నెప్పుచుచేతయ ♦ దెడలెదెరు | నన్ను బోలెను యెఱుంగ వెనరవరేణ్య||

టీ॥ నిపు భీమసేనున్ ఎంతెప్పెచెసి = మిక్కిలిగౌరవించి వెక్కుభంగున్ చెప్పి
యుక్కుగలఁడు = ఒకరిని గదగునెప్పున్ అంబున్ ఎరియున్ చెలెరు నరకరేణ్య =
రాత్తులు కలఁడు నన్నున్ సొలమి = నాటిగానండుట ఎఱుంగవే

—॥ నిపు భీమసేనుని మిక్కిలికొనియాడి యనేకవిధముల జెప్పితివి ఎకవారి గదావిచ్చె
యందు సమర్థుడు, అని మిక్కిలిదెడలెదెవు రాజేంద్రా! నాతోనెఁగడు సరిగాఁడనుట నీవెఱుంగ
—

౪॥ నాతోసరి మూలలోకముల నేఁ ♦ గాన జలం బెత్తెయు |

గో॥ సీముల చన్నుని దొడలె ♦ న్వైద్యములను చె |

సీ॥ మైత్రాకనఁ గూర్చున్నము మా ♦ వైద్యులగుని

— కా గొగదా వాని ముగ ♦ చెప్పె

టీ॥ గడున్ = గద యందు మూలలోకముల నాతోసరి కానన్ అన్య
కు = వెక్కుగఁడు అచిరుఁడు చుంచెత్తె = ద్వైద్యులని నన్నున్ అన్య = యుద్ధమునన్
నన్ వైద్యులనందె = వజ్రాయుధములచేత వైద్యులై = సముతకనన్ కూట
పృథముగఁగిన్ = ఎదురున్న గొడవలె కుంభినిన్ = భూమిపైన్ వానప్రసేదన్ గా
నను నాతోగొగదా = నేనుగోరునదికదా! పెద్దకాలమునన్ = దిక్కుకాలమున పచ్చెన్ =
కలగెను

కా॥ గదా యుద్ధమున నాతోసముడైనవానిని మూలలోకములందును గానను
వెట్టివాడగు భీమసేనుడు ద్వైద్యముని యుద్ధమున నామీదెకె వచ్చునని వజ్రాయుధము
యొక్క వేండ్రముపెట్టిచే నేలంగూలుపర్వతమువలె భూమిమయింబడనేసెదను గదాయుద్ధము
నేను గోరునట్టిదికదా! ఎఱుకాలమునకుం బిమ్మట నిపు సిద్ధించినది

ఆ॥ అతఁడు వడిన వెండి ♦ యానేన గోల్తలినేయ నెరఁజు లేదు ♦ శిష్ట మిగా
యెఱిగి వెఱచి కాదె ♦ యేనూర్లులైనను దమకుఁ జూని నియోధ్యమనుకు ॥

టీ॥ అతఁడు = భీముడు పశిసక్ వెండి = పిమ్మట ఆనేనక్ కొలనేయక్ =
పూనించుటకు ఒకఁడుక్ లేమి సిద్ధము ధక్మనుతుఁడు ఇతియెఱిగి వెఱచికాదె = ధయప
డికదా' ఏనూర్లులైనను తమకుక్ చాలననియెక్

తా॥ ఆభీమునేనుండు యధ్యమనుండునేని పిమ్మటనానేనలను బూనించుటకుంజాలిననాఁ
డొకఁడును లేడనుట సత్యము ఇదియెఱిగి ధయపశిసక్దా' ధక్మరాజ దమ పైదు గాగ్రము
లేనియుం జాలవయెను అర్థమందు గలండుని తలంచెదనేని

వ॥ అర్దుయ్యుడు గలండుని తలచితి తెలి

తె॥ కష్టపడవలయునై క్తిగలుగఁ బొందిబ్రగుక చచ్చనే నరుంకు ♦ పిమ్మట

యెఱిచి బీష్మాదిధికుంకు మకునితాప్రమేయవిద్యకాంబులుప్రసాద

టీ॥ కష్టపడవలయునై క్తిగలుగక్ = కష్టండుపొందియున్న శక్తిగలిగియుండుగా మ
నకుక్ = అర్థమనకు పోరిక్ బ్రగుకవచ్చునె అనియుఁగాక అతివిక్ భీష్మాదియొను
భీష్ముఁడు మొదలుపీరులయొక్కి అతులితాప్రమేయ దివ్యకాంబులు = సాటవేని తలు
పంబంధమగు బాణములు మ్రింగికోవె

తా॥ కష్టండాజ్జించి యుంచుకొన్న శక్తియను సాధనముండుగా యుండునందుకు
కనున కాంబులము అగమాత్రముగాక భీష్ముఁడు మొదలుపీరుల యన్మకముల విద్యా ము
లగును మ్రింగికోడుచురా

చ॥ దుష్టాదులను గుర్తుచేసి విద్యను నేనా
గొకండు యెఱిగి నుండును ♦ పాపములను
నడచి సవ్యనాచి మెక్కి- కాని వాడలెల్ల విద్యల వై
రిగ్గునూగాక చూకు నడవె ॥ ౨౭ ॥

నానినొండు కాబలాలు కన్నాగియు వాగు మచ్చెవ్విది బు
రియెక్క-పదిక్కుము వివారితక నలనని వెఱపు
చాడపు నిన్ను వగవకుండు నుండుజాల ములయకాని కెక్క పురులకు
జూదు మవిపలికి సంజయుచెసఁ గనుఁగొని సుయోధను నిట్లయె

టీ॥ దుష్కాసన దుష్ప్రసాదుర్ముఖ వివికతి వికర్ష చిత్రనేనాదులను = దుష్కాసనుఁడు
మొదలగు నీకాడ కులు ఒకొండాకండ = ఒక్కొక్కఁడే జగంబుల్లెక్ జయింపంజూదుర
అట్లుగాన ధయంపడవలదు అవధరింపులు = వినుము సహజకుండల మండితుండు = పుష్క
యందే కలిగినకుండలములచే వెలుగుఁగాడును శౌర్యధుర్యండును = శూరత్వముంగలవాఁడు
సముదీర్ఘబాహుండును = అతిశయమగు భుజబలమునుండువాఁడును అంకర్ణండును పీరుక్
ఒక్క-మొగందై, భోగినడిచినక్ = పయింబడినచో సన్ధిసావియొక్కరుండఁగాడు = కష్ట

(ఆత్మనామ కథానిధి సహితము)

٢٢٦

సంకీర్తనమునందు మూలముగాఁడు పాండివులస్వైకం ఒక్కైత్తునవైచికొనక = ఒక్కమాటుగా లోకము
అచికొనుటకు ఓపుదురు అట్లునుంగాక మాకుక అత్తేహిణులు పదునొకంగు వారికకొ ఏడు
మానైవ్యంబు పారవంతంబు = బలముంగలది వారిబలంబు నిస్సార్గంబు = సత్తువలేనిది సుమృత్
విస్మయంబునక జయింతురు ఈయెక్కువ తక్కువలనిచారింపక = ఈభేదమునయోచింపక
దని = అక్కుపేని వెంపుక = భయమును కట్టికొని ముక్కురి = బెండుపడి ధీరక
విగచుదున్నవాడవు = చింతించుచున్నావు నిన్నుక వగవమండక = దుఃఖింపకుండు ఉడునక
= నిలుపుటకు చాలము అంతియకాని తక్కిల్లపనులకుక = తక్కినపనులకెల్ల చూడము
అని సంజయుచెనక = సంజయింపక. కనుంగొని సుమోదనుటకు = దుర్యోధనుడు
జట్టనియెక

తా॥ మక్కానను దుప్పిహ దుర్మతి వివేశతి వికర్ణ చిత్రసేనులు మొదగు క్షాణ
 ౨. క్షాణోక్తకే లోకములన్నియు గెలవంజాలదురు కావట్టి ధయపడవలరు వినును అన్త
 తోడనే కలిగిన మండలములచే నొప్పి వాడును హస్త్రముచే నధిపండును మిలిలేని భుజబలు
 వాడును నగు కర్ణండును నీకొడుకులు నొక్కమొత్తమై మోహరించి నడిచినవొ నడ్డుండ
 మా గుండ్రు పొండవులందఱు నొక్కమై నలొందుదురు అదియటుండ మనకుం ఎదోఁడి
 నేనయన్నది మనసైస్యములయుగలది వారికి నైస్య పేడమై హాయిలగుటాశ్రమ
 గ కలహివముం గూడనగును కావున వారు మ మ్మెల్లజయింతురు? వారికి మనకంగల వార
 ప్తముల చారిత్రక వ్యర్థమగుభీలనొంది మైత్తవడి యెల్లప్పుడు చింతించుచున్నావు, నిన్ను
 గు ఖంపకుండఁ జేయనేరముగాని అక్రమనస్యకార్యములంజేయనేరమునుమా! ఆ తండ్రితోఁ
 డిది సంజనునింగని మరొద్దనుం డిట్లనియెను

॥ నానాదేవుల బయి | మానుసులం గూర్చికోని స ధ మత్సరముద్ధి |

దా నేమనియెడు సయ్యము | సూనుం జాలని తెలిగ్గు ♦ సూతము కవునూ |

౩. అనిన వివి సూజయు, డ్కటనియె

టీ|| అయ్యమనూనఁడు = అయ్యమనిపూసఁడు సమత్సర్గి ౯౯ - సైసముక్కోన-డి
 చుద్దిగలవాడై నానాదేశములబలుమానులతో = సర్వదేశముల బలశాలిని వారిని హిక్మి
 కొని తాక వీరునియెడుకా = వీరునుచున్నాఁడు ఆత్మనితేఱంగుకా = ఆత్మనివిదమును చూచు
 దెప్పుమా

తా॥ అధర్మరాజు! ద్వేషబుద్ధిగలవాడై యశోదేశములలోని బలవంతులగు పురుషుల స్తోంద్రేచ్ఛకొని తానేమనుచున్నాడు అతని యభిప్రాయముంగంధము చెప్పము సంజయోః అని యడుగ దుర్యోధనునకు సంజయండిటనియెను

❧ సంజయుడు దుర్యోధనునకు ధర్మరాజునిశ్చయం బెఱింగించుట ❧

ఉ. ఆతడు భండనం బనిన ♦ నార్చిన మూరెడు పేర్చు నెంతయుం ।

ప్రీతి వహించి తమ్ము లొక పెండ్లికి బోయెడునట్లు యున్నవా!

తా|| తాతెలి మెదునుం గలదె యందలినాయకు లెప్పు డొక్కొ మా।

చెతులతేట వుత్తు మను చిత్తమ కాని చలిగప రేమియున్॥

ట|| ఆతిండు = ధర్మరాజు భండనంబనినన్ = యుద్ధమున్నవో ఆర్చినన్ = ఇలరుండు
 సింహాదమునే నమామ్రమున ఎంతయుంబ్రీతిపహించు = మిక్కిలిసంతోషించి మూరెడు పేర్పున్
 = మూరెడు పేరుగను తమ్ములు ఒకపెండ్లికిన్ పోయెడునట్లు యున్నవారె ఆతిలివి యెందునూ
 గల అందలి నాయకులు ఎప్పుడొక్కొ = ఎప్పుడునుమా! మాచేతులతిలవృత్తుము = మూచేతులతి
 సాంబోగొట్టుకొందుము అనుచిత్తమెకాని ఏమియున్ చలింపరు = జంకుటరేదు

కా|| యుద్ధముని యెవండెని యొకరంకవేసినవో ధర్మరాండు సంతసించి మూరెడుపెరు
 గు ఆతిలతమ్ములో వివాహమునకుంబోవువారెనలె సంతోషముతోనున్నారు వారి తేలివి యెందు
 గులుగదు, వారికడనున్న మొనగాండ్రందఱును మాచేతులదురగ యెప్పుడు నశించునోయను
 ము మన శత్రుమూచుచున్నవారేకాని వారిలో ధరుపద వాఁ డొక్కఁడును లేఁ

తె|| నరునివాగుపతాదవా ధర్మములపెంపు।

ఓముగదసాపు నమ్మె యుద్ధాచులె।

డెం ౨ వెఱు చేది యక్కడి బలము ముచ్చును।

గలిన యెప్పుడె గయ్యమునకుఁ గాండ్రుల్పె॥

ట|| నరుని = అర్జునునియొక్క వాగుపతాదవాణములంపున్ = పాగుపము
 గు బలములయొక్క బలమును భీముడసాంపున్ = నీమునిగఁయొక్క నేర్పును విద్వి
 యు = చేది = బియ్యముడిగ డొమ్మలఁజేలఁగి - ఆదములన
 గలిన - మొక్కవై ఎల్లఁడుక యయ్యములకెల్లఁబ్రవృత్తి - మూలములను

తా|| అర్జుండు శంఖంబు వాగు పతాము ము లగు శస్త్రములయొక్క బలమును భీము
 యయింబలి పాండవమును నమ్మె యచ్చటనుండు జంతువారి నిరంకుశముగ నొప్పి మెత్తె
 నుండునుండును యుద్ధము కు గ్రహించుచున్నారు

నా|| నామ నిమిష నాజయ | కై నారము సెనె దిపు ధర్మ కేయుల న

నామ నిమిష నాజయ | గా వెఱువక నడచు నారు ధర్మ కేయుల న

తా|| నాపుడున్ = అనగా సంజయ ఆదియాన్ = నీవుచెప్పునదిసరేకాని నాకే
 నాపుడు - బంతీపుత్రును ఈపు = నీవు కైవారముచేసెదు = దొంగడుచున్నావు ఏవిధ
 సాధనములుగాన్ = యుద్ధమునకేవల సాధనములుగా వెరపక కారవులయొక్క తొడరువారు
 = నడుతురు

తా|| ఆనిసంజయండు పలుకఁగా, సంజయా! నీవు పాండవులను స్తోత్రమునేయుచు
 న్నావు ఆదియటుండనిమ్ము! పాండవులు యుద్ధమునకు వేనిని సాధనములుచేసుకొని కారవులమీఁది
 జంతుక వత్తురు?

వ|| అనిన సుయోధనునకు సూతనందనుం డర్జునునివ్యరధ శ్వేతాశ్వ కవిధ్వజ
 వేషధర్మముల మహానుభావంబులు వేఱువేఱు వర్జించి చెప్పి యుధిష్ఠిర భీము నకులు

(ఆత్మాయకతానిధి సహితము)

౨౧

సహదేవులమరణములు తురుగావపరికరము లిట్టిజీవని యేర్పడు బలికి విరాట దుష్ట వాములకు నుమురుచకరణములు గొఱుతలెమియు నెఱిగించిన భక్త రాష్ట్రం దిందుగల ఋమూచును తెవ్వరికి ననాద్యులు విరి నాధించు తెలుగువానిచేయని యడిగిన నరినికి సుజయుం డిట్లనియె

టీ. అనినకొ నుయోధనునకు కొ నూతనందనుడు = సంజయండు అర్జును దివ్యరథాశ్వ శాశ్వ కిగృజ దేవదత్తంబుల మహాపాపములు = అర్జునునియొక్క దేవమాకపురము తెల్లని గుట్టములు హనుమం తెక్లెము దేవతలచేసినబడినశంఖము వీనియొక్కయోగ్యతలను వెరువెలు గఱించెచ్చె యధిష్ఠివీరునకు సహదేవుల యరదంబులుకొ = ధర్మరాజ భీమసేన నగులసూదేవులయొక్క రథములు, తుంగద్యోతర గదాఖగ్ధాది సాధనంబులుకొ = గుట్టములు దేవసంబంధ మగు వాములు కదలు కట్టములు మొదలగు నాయుధములును ఇట్టిని ఏర్పడంబు లిం తెలియ నై విరాటద్రుపదాదులకుకొ = విరాటరాజుద్రుపదరాజు మొదలగువానికి వలయునుచ రణంబులు జలతీమి = కొదువలయును ఎఱిగించినకొ భక్తరాష్ట్రండు ఇందుగల ఎలవానునులెవ్వ ననాగ్యులు = మోక్షయందుండు బలవంతులెవ్వరికిని యోడబడువారు గల విలకొ సాధించు కెండు నాధించువధును ధోమనిచేయనియడిగినకొ అతనికొ సుజయుం డిట్లనియె

తె. ఆరియడిగినయొక్కననునకు సంజయుం డర్జునునకు దేవతలవలన లభించినరథము తెల్లములు వాని లంతులకెక్లెము దెవదత్తమునకుంబును వీనియొక్క పెంపును బ్రత్యేకప్రత్యేకముగావర్ణించి తెప్పి పృథ్వీభీమసేన వకుల సహదేవులరథములును గుట్టములు దివ్యబాణములు గదలుములు మొదలగునాధనములన్నియు నిట్టిటివియని తెలియంబలిక విరాటద్రుపదరాజులకును నెఱుఁగింపునకును ను యుద్ధమునకువయు నాధనములన్నియు మార్గముగాఁగలవనుట యంగించెను ఎవ్వుట గొరె వ్రువారతనిని “యచ్చుమనవత్తు ముననుండు కొడుకు బలవంతు య్విరినియు మునంకొ నెవ్వరికొ విం నెల్లు జయింప బడిచియున్నార” అనుచ గంగాప జయుం డినియును

× ౧౧ గంగాసుతుడు శిఖండిపాలులకొ వాస్తవ మస్వేచ్ఛియొక్క యము గుంభాభిషేకము ధిష్ణియొక్క ముమ్మి వాలతనికొ దొడుపపక్రొపగిపుత్ర చుచికింబు రారాజు దిమ్మి మారుతిపాలు కురూరు లాదియు నభిమయ్యువాని శికుని సైదివులు న శ్వత్థామకర్ణు దిక్కొరుచేఁ జొని యిడిమగులు

తె॥ సవ్యసాచిపాలు సాత్యకేపాలైత వర్మ చేకితాన ఎనుమతేశు పాలు సోమదత్తు డాంబునకు నిట్లు నిశ్చయించి రవట యువరేణ్య

టీ. గంగాసుతుడు = బీష్మండు శిఖండిపాలు అతనికికొ = అశిఖండికి పాపు = సహాయము మస్వేచ్ఛియబలము = విరాటరాజుసేన కుంభభావుడు = దోషండు భృష్మదుమ్మి పాలు అతనికికొ తోడుపడుకొ దొడదిపుత్రపంచకంబుకొ = దొడదిపుత్రులైదుగురు రాజుకొ = దుర్యోధనుడును తమ్ములుకొ మారుతిపాలు పుమానలంకంబుకొ = పుమానలంకము

శ్రీ మద్విశ్వకర్మ సూత్రము

౨౦౨

(ఉద్యోగ పర్వము ౨౭)

చతురు అభిమన్యుపాలు శకునిసైంధవులు అశ్వత్థామకర్ణులు తక్ష్శిరఃచోని దండిమగలు = ఇతరులచేనశింపని మొనగాండ్రును సవ్యసాచిపాలు = అర్జునుచేఁడువారు కృతవర్మ సాత్యకిపాలు సోమదత్తుఁడు చేకతానవసుమతీకుపాలు = చేకరానుఁడను రాజనధీయు ఆలంబునకు = యుద్ధమునకు అచ్చటఁ ఇట్లునిశ్చయించి కృపవరేణ్య = రాజోత్తమా!

తా॥ రాజోత్తమా! మీభీష్ముండు శిఖండిచే గెలువబడువాఁడు ఆశిఖండికి విరాటరాజు నైపుము తోడ్పాటు ద్రోణాచార్యుండు ధృష్టద్యుమునిచే నెదిరింపఁడును వానికి వానిమల్లుండను ద్రౌపదిపుత్రునునగు నవపాండవులైదుగురును దొడ్డుదారు, దుర్యోధనుఁడును వీని తమ్ములును భీష్మనేనునిచే నెదిరింపఁడుదురు లత్యుఃకుమారుఁడుమొదలగు నీమనుమఁలను నుపద్రవ్యుండును సభిమన్యునిచే జయింపబడదురు శకునియు సైంధవుఁడును, అశ్వతామయు గర్జుఁడును మిగిలినవారిలో వితరులకు లోబడిని లలాటలును స్మృతచే గెలువబడదురు కృతవర్మ సాత్యకిచేతిలోనివాఁడు మీసామదత్తుఁడు చేతనుని యధము ఈకథముగాయున్నను జరపునటచట నిశ్చయించుకొనిరి

క॥ సకుఁడను సహదేవుఁడును | శకుని నుఁకాదనుటల | సాత్యకిల

బ్రకటబలులైన కాచి | గురులను సమఁగించువాఁ | కౌరవనారా॥

టా॥ కౌరవనారా! నకలుఁడు సహదేవుండను : సమఁగించుకాదనుటల = మునులూగుండును నమవారిని సారస్వతుఁ = సరస్వతీపువారిని ప్రకటించుకాచింగుల = మిక్కిలిపంతులగు కలంగదేశపువారిని సమఁగించువాఁ = చంపుచు

తా॥ గురువంశపురాజు! నగులసహదేవులు శకుని యలూకులయగు, సాత్యకి వారి బలవంతులు కింబలనవారిని నాశమునొందునువా!

క॥ కౌరవులు పలకలగు | కేకయుల జనుచువారు | సాత్యకిల

సోకుండు సర్పిరిగఁగలు | లోకొత్తగు శత్రుఁడౌ నెఱుంగు |

గా॥ లక్ష్మి సకుల మయూరుని చచ్చటఁ గొందఱుడఁగియున్నాను చుట

టా॥ కేకయులు మనలఁగలిగినకేకయులఁ బయిఁపెవారు కృతవర్మ - పుత్రాత్మ్యుండు సుస్థిఁగఁడు = మంచికీర్తిగలవాఁడు ధర్మసూజుఁడు = ధర్మరస లోనొత్తరుఁ = లోకమున నధికుఁడైనవానిని శత్రుఁ తాఁ గెలుచువాఁడు = అధిపా = రాజా!

తా॥ ఆ రాకములు వనతోఁ గలసియున్న కేకయులను జయింతుగు పుత్రాపుత్రుఁడును దొడ్డయశస్సుగలవాఁడను నగుధర్మరాజు లోకమున నధికుఁడగు శత్రునిగెలుచును రాజా! అని పంజయండు పలుకునంతలో నచ్చటఁగొందఱు ధర్మరాజునుగూర్చి భాషించుచు

క॥ ఇతఁడెక్కడ ముద్రమపా | పతి యెక్కడ నితని కతఁడు | పాటియె యనుమరి

బ్రతిపచనంబుల శత్రుని | యతిబలశ్రోర్యములు వారి | కాతఁడు చెప్పె॥

టా॥ అతఁడు ఎక్కడఁ ముద్రమపాతి యెక్కడఁ = శత్రుఁడెక్కడఁ అతనికిఁ. ధర్మరాజుని ఇతఁడు = శత్రుఁడు నగునా! అతఁడు = అనగా, పరిపచనం

బులక్ = మటుమాటచే వారికి ఆతడు శబ్దని అతిఎలకార్యము = విక్రీలీయగు
ఎలమును కూరత్వమును చెప్పెక్

తా॥ మహాబలవంతుడగు ధర్మజునకీశులుండు సాటియగువా? అతనికి నీతనికి మిక్కిలి
తారతమ్యమున్నదికదా! అని వారడుగఁగా నాసంజయండు శబ్దనియొక్క బలమును కూరత్వమును
మితిమించినవియని వారికింజెప్పెను

వ॥ ఇట్లు గాకయు నెవ్వరిమొగుంబున నెవ్వరుపడిరి వారికి వార చాలియుండు
వారని రవ్వధంబునఁ గ్రొవ్వు మిగిలి కొఱుంతలేనితగువం దేజరిల్లు చున్నవారు
నీకు నీకొడుకునకు నెయ్యది కర్తృత్వైతోఁచె నదియ చేయుండనిన విని విచిత్రపీఠ్య
తనయుం డిట్లనియె

తా॥ ఇదిమాత్రముగాక యుద్ధమున నెవ్వరికెదుట నెవ్వరుపడినను వారు వారితోడనే పెనుక
దీయక మోహరించునట్లు నిశ్చయించుకొనియున్నారు, ఇట్లుగమదించి తగ్గనితెంపునఁ బ్రకాశించు
చున్నారు నీకును నీకొడుకునకు నెదితగునని తోచెనో యట్లునేయుదురుగాక యని సంజయుండు
పలుక ధృతరాష్ట్రం డిట్లనియెను

క॥ నాకొడుకుల కెక్కడిబ్రదుక ! కేకొలఁదిఁదలంప నిప్పు ♦ నన్నినవీరా !

సకంబు నోర్వ వచ్చునె । యీకూడినసైనికులకు ♦ నేమను వాడఁ ॥ ౨

టీ॥ నాకొడుకులకు ఎక్కడిబ్రదుక = ఎట్లుజీవింతురు ఏకొలఁదిదలంపక్ = ఎంత
యోచించినను ఈకారవసైన్యములకు ఇప్పుడెన్నినవీరానీకంబుక్ = ఇప్పుడునీవుచెప్పిన కూరు
లసమాహమును ఓర్వవచ్చునే = జయింపనగునా? ఏమనువాడక్ = ఏమందును

తా॥ నాకొడుకులు జీవించియుండుటెట్లుసంభవించును ఎన్నివిధముల యోచించినను
సేచే నిప్పుడు సూకంబడిన వీరులసమాహమును సహించుట కీకారవసైన్యములకు సాధ్యమగునా?
నేచేమి చెప్పుదును

క॥ రాజ యుధిష్ఠిరుఁడై హరి ! దా జయ మొడఁగూర్చ నున్నఁదనైన్యము రా!

రా జిట్లు సరకునేయమి । నాజన్మము దు ఖిభౌజ ♦ నం బగుటఁ జూచి ॥ ౩

టీ॥ రాజ యుధిష్ఠిరుఁడై = ధర్మజుండుప్రభువుగానేర్పడి హరి = శ్రీ కృష్ణమూర్తి
తా॥ జయముక్ ఒడ సూర్యునన్మక్ = పొందింపనుండఁగా తలైన్యముక్ = అతనిసైన్య
మును ఇట్లు రాజాజ = దుర్యోధనుండు సరకునేయమి = లక్ష్మ్యపెట్టకుండుట నాజన్మము
దుఃఖిభౌజసంబగుటక్ = దుఃఖమునకుం బాత్రమగుటచేతనే చూచి!

తా॥ ధర్మజుండుప్రభువును శ్రీ కృష్ణమూర్తి జయమొడఁగూర్చువాఁడునునై యుండఁగా
సట్టిసైన్యమును దుర్యోధనుండు లక్ష్మ్యపెట్టకుండుట నాజన్మము దుఃఖముకు నెలవుకాఁబోవుటకై
ననుమా!

క॥ నా కుడుకు నేల వశ మగు । నీకూడినభూపతులకు ♦ నింతియకాలం !

బై కడచన్నది సంజయ । నీకీవగచేల యింక ♦ నిలుపుము పలుకుల్ !

౧౨ వా. అనిన విని దుర్యోధనుండు నిజజనకుతో నిట్లనియె:

జీ॥ సంజయ! ఈకూడితభూపతుఁకుఁ = యుద్ధమునకై వచ్చియున్నయీరాజులకు
ఇంతియకాలమై = ఇదేయంత్యకాలమై కడవన్నది = వర్షడినది నాకుఁ జూడపఁ =
మాన్యుటకు ఏలవశమగుఁ = ఎట్లుసాధ్యమగును నీకుఁ ఈవగపు = ఈచింత ఏల ఇంకఁ
పలుకుట నిలుపుము

తా॥ ఓసంజయా! యుద్ధమునకైయిందుఁజేరవచ్చియున్న యీరాజులకందఱకు నిద్దియే
యంత్యకాలమై పరిణమించియుండఁగా దీనిని నివారించుటకు నాకేలసాధ్యమగును నీవిందు
యేలదుఃఖించెదవు నిమాటల నిఁకఁజాలింపుము ఆ ధృతరాష్ట్రుండుపలుక నాతనితో దుర్యో
ధకుం డిట్లనియెను

౨౦౪ డి॥ ఏమును బాండునందనులు ♦ నేకకులంబునఁ బుట్టి యొక్కచో!

నే మొకఁడైనఁ జెసి గెడ ♦ నెప్పు చరించినయట్టివారము!

ద్వామబలంబు శౌర్యమును ♦ దర్పము వారిక కల్గి వార సం!

గామమునక జయింతు రనఁ ♦ గా నొకనిచ్చయి మెల్లు గల్గెను॥

జీ॥ ఏమును = మేమును పాండునందనులుఁ = పాండవులను ఏకులంబునఁ పుట్టి =
ఒకేకుటుంబమునఁబుట్టి ఒక్కచోఁ = ఏమొకఁడైనఁ = ఏయొక్కఁడయి మేని చేయఁ -
చేయుటకు గెడఁ = వెంటడి ఎప్పుఁ చరించినయట్టివారము = వర్తించినవాము ఎ
బలంబుఁ = అతిశయమగులయును శౌర్యమును దర్పమును వారికి = వారికి ఁగా నా
గామమునక = యుద్ధమున జయింతురు అనునిశ్చయము ఎల్లుగల్గెను - ఎల్లుగల్గుచున్నది

తా॥ మేమును బాండువులను నొకకులమున బుట్టినవారమై యెదుఁవియవే నియు
జేయుటయందుఁ గలసి వర్తించుచుండినట్టివారము ఇట్లుండియు నమితము బలమును శూరత్వ
మును ప్రతాపమును బాండువులకెదిలి వారే యుద్ధమునకెలుతురను నభిప్రాయము నికెట్లుగల్గు
చున్నది?

డి॥ వారిని వారివారి నిటు ♦ ఎల్లన సేసెను గాని మమ్ము మా!

వారి దలంబు విప్లవము ♦ వారికిఁ బాయను మాకు సంతయు॥

దెరిను ముక సృజించె విధి ♦ సిద్ధము దీని నొకండు మాన్వఁగా!

నెరఁ డకారణంబేమదఁ ♦ నెవ్వగ లెటికి బట్టుకొల్పఁగఁ॥

జీ॥ వారినిఁ = పాండవులను వారివారినిఁ ఇట్లు వర్తనచేసెడుగాని మమ్ముఁ
మావారిఁ తలంపవు ఇప్లవము = ఈభూమి వారికిఁ పాయను = తొంగుటకును
మాకుఁ అంతయుఁ చేరను విధి ముక = ముందు సృజించెను = నిర్మించెను సిద్ధము =
యథార్థము దీనికిఁ. ఒకండు మాన్వఁగాఁ = నివారించుటకు నేరఁడు = శక్తుఁడుగాఁడు
అకారణంబు = కారణములేకయే మదఁ, నెవ్వగలు = నిందుదుఃఖము. ఏటికిఁ పట్టుకొల్పఁగఁ
= ధర్మమునకు

తా॥ పాండవులను బాండవులకు సంబంధించినవారిని మిక్కిలి కొనియాడెచుటగాని! మమ్మును మాకు సంబంధించినవారినిగూర్చి నీవు కొనియాడవు బ్రహ్మదేవుం డీభూమియంతయు! వారినివిడుచుటకును మాకుఁజెందుటకునుగా మున్నేనిర్ణయించి యున్నాఁడు ఇదిసత్యము దీనిని బొలఁగింప నొకిండును నమర్థుఁడుగాఁడు అట్లుండఁగాని స్మారకముగ మనమునఁ జింతంబునుట! వ్యర్థము జనకా!

వ॥ అనిన విని సూతనందినునకు నంబికాందనుం డెల్లరు నా కొడ కున్నత్ర ప్రజాపంబులు సేయు చున్నవాఁడీంతియకాని సత్య ధర్మ నయ పరాక్రమ సహాయ స్థాపింపనైన వాడవులఁ దనకు గెలువవచ్చునే తాచుబ్రబుండునునను బెననువ గ్రీహకాక మ్రొసనె చుదియెల్లుంకె నొక్కటి యడిగెద సంజయో చెప్పుము

తా॥ అని దుర్యోధనుండుపలుకఁగా ధృతరాష్ట్రుండిట్లనియెను సంజయో! నాకొడుకు వెట్టి కూఁకలు వేయుచున్నవాఁడునీ సత్యము ధర్మము నీతి పరాక్రమము దైవమానుషసహాయములు వినిచెఁ జూచియున్నవారల పాండవులను జయింప వీరినిసాధ్యమగునా? ఈతండు బలవంతుడైనను యుద్ధమగుచది హోనిజేయునుగాని శుభముంకెయనా! యనియటుండనిమ్మ! నిన్నొక్క విషయ మడఁదఁ చెలియఁబలుకుము!

కి॥ సమరమునకుఁ బురికొల్పుచు ముముఁ డల చివ నుల్లికుట్టె ♦ మాటలఁ దచ్చి!

త్రము లుడికంచుచుఁ బొండవ | సమితిం గడఁగియవార ♦ వటనెవ్వరోకా॥

టీ॥ సమరమునకు = యుద్ధమునకు పురికొల్పుచుకా = పూరించుచు మహాఁదలఁ ఎనకా = మాపెరుదలంచినప్పుడెల్ల ఊల్లికుట్టుమాటలకా = పొడవుమాటలచే తచ్చిత్తములు = వారిమనస్సులు ఊడించిచుకా = ముండఁజేయుచు పొండునసమితికా = పొండవసమానమును డెంచుచుగారు = పూరించువారు అచటకా ఎవ్వరోకా = ఎవరోకదా!

తా॥ పాండవులను యుద్ధమున కుత్సహింపఁజేయుచు మాపెరు దలంపఁబడినపుడెల్ల పుల్ల పూటలచే వారిమనస్సులనుమండునట్లుచేయుచు వారినిబూనించుచు నచటనుదువా రెవరోకదా! సంజయో!

౪॥ నాపును సంజయుఁ డిట్లను | దేవా పాండవులయలుక ♦ ధృష్టద్యుమ్నుం

డెవెరవుమాట నైనను | నెవోసియగ్నిభంగి ♦ నిగుడు జెయుకా॥

టీ॥ నావుడుకా = అనఁగా సంజయుఁడు ఇట్లునుకా! దేవా పాండవులయలుకకా ధృష్టద్యుమ్నుండు ఏవెరవుమాటనైనను = ఎయిపాయముచేతనేని నేవోసినయగ్నిభంగికా = నేయివోసిననిప్పునలె నెఁడఁగకా = పెంపొందునట్లు చేయుకా

తా॥ రాజేంద్రా! పాండవులకొసమును ధృష్టద్యుమ్నుండు సర్వవిధములచేతను నేయి పోయంబడుటచే గిమ్మండునట్లు విజృంభింపఁ జేయుచున్నాఁడు

వ॥ అతఁడు ధర్మతనయుతోనిట్లను గాంగేయ కుంభసంభవాదిమహావీర కూర్మ, సత్త్వబహుళంబును గిరిఘటాగ్నికదంబకలితంబును దురంగనికరతరంగపరంపరా

కా: ౭ ధృష్టద్యుష్టుడు భగ్గురాజుతో భీష్మద్రోణాదులగు మహావీరులను భయంకర
జిహ్వాప్లువచే ఘోరంధరియనిధియు, వీరును మోక్షార్థము లనుకొండలతో గూడినవిధియు గుఱ్ఱములనున్నాడు

రా॥ యుద్ధమునెయలు నాకుమాత్రముగాదు మనపెద్దలకెవ్వరికిని సమ్మతిరేదు వారితోడ
 లొకమురేయిల యన్వేషముననని గావున దోబుండ మొదలగు మనయాల్తులను మిత్రులం టున
 ఒందులను యుద్ధమునకుంబువారారు ధర్మరాజు కొదువలేని ప్రతాపముంగలవాడౌ గావున
 వారితోడఁ గలిసిద్రుకుట మనకారవులకెంతయు సంతోషకారణమగును అనిగుఱయును

పా॥ అ॥ పెద్దయు

౧॥ చిత్తుం రేచి పెట్టెగఁ | దుర్గయచరు లైనశకుని | దుశ్శాసన లి |

చిత్తయమె మే లనగా ని | కిర్ణములకు నించు నెట్లు | కార్మినచుమెన్ |

౨॥ కిర్ణండు రే విపెట్టెగఁ = రేగఁదోలుచుండఁగా చుర్ణయచరులై = శివఁ
 దుచుచుండఁగఁగ శకునిదుశ్శాసనలు ఈనిర్ణయమే = నీవునిశ్చయించుచు మేలనక
 పెంచుచుండఁగా కార్మవనముల్ = ప్రయోజనకరములగుమాటలు నీకిర్ణములకఁ - ని
 చు నించుచున్ = ఇంపగునా?

రా॥ ధ్వుం దుద్రేకము గలిగించుచుండఁగా చన్యాయమునందానకృతములగు శకునిమఱ
 చుచు సమసిద్ధులము మేలుమేలని కొనియాడుచుండఁగా ప్రయోజనకరములగు వితరు
 మాటలు నీచెవుల దురించువునుమా అని ధర్మరాజుండు చలుకుటకు మించులి ఖమ్మంజే దు
 డిట్లనియెను

పా॥ అనిచి లెకటబడి సుయోధికుం డిట్లనియె

౩॥ పెప్పెచ్చెద్ది దోర్తి | కార్మిని మొదలు గాని |

రేచివారి గొం | రేచివారివెట్టెవాడె | నేనిమెన్ |

ఉ॥ చిచ్చెప్పెచ్చెద్దలు = నీవుచెప్పినట్టెట్లు దోర్తిశాస్త్రములు మొదలుగాని
 చిచ్చెప్పెచ్చెద్దలు సమ్మతినివారియి చాలనివారెంగనియే = చిచ్చెప్పెచ్చెద్దలు
 చిచ్చెప్పెచ్చెద్దలు పాండవులకఁ గుంబెట్టెవాడె = గుంబెట్టెవాడె

౪॥ నీవుచెప్పెద్ది దోర్తి కార్మినిపెద్దలు యుద్ధమునెయలుచును వా
 కలెట్లు నివారినియో = నివారినియో

పెద్ద ౧॥ రాధేయుం యన్వేషించు నుజో | గుర్రపుగ బాడి |

బొండ్ల దోర్తిలైల రాత్తు చెలవకి నరా | కుం దోర్తి నిమిగ్ధ |

భా॥ బాడిం బెట్టకు నాడనూరిమొన మో | చు జయించెనే |

నిధాత్రితల మీను వారికు నా | కే లింతిసెగిరి బడెన్ ||

పా॥ పోరక = యుద్ధమున రాధేయుండును = కర్ణుండును దుస్ససేనుండును =
 దుశ్శాసనండును పోవుకఁ = సహాయపడఁగా పాండవకొధిష్ఠానములవారకఁ = పాండవుల
 కోపము నన్నియొక్కజ్వాలలను ఆర్తుకఁ = చల్లార్తును ఒండొకిడు = మఱియొకడు
 నామిందోడె = నాకుసహాయుడౌ నీవు ఇంకక నక బాధంబెట్టకు ఈధాత్రితలము =
 ఈధు మిని వాడినూదిమొనమోపంజాలునంకేని = సహనినూడియొక్క కోపముంబటమఱజాతి

చ॥ ఉజ్జక ధనంజయుండు వివిధోగశరంబుల నొక్కమాత్ర నే ।

జ్ఞాత నుజుమాడినం బుడమిఁ ♦ ద్రెచ్చిన నీదగునైన న్య మౌతియుఁ ।

నజకినఁ బడ్డఘోరవిషి ♦ సంబువిధంబున నున్నఁ జూచి య ।

త్రిణి నయినం దలంపు ముచి ♦ తలంబగు నావచనంబుఁ బుత్రకా ॥

టీ॥ ఉజ్జక = లక్ష్మ్యపెట్టక ధనంజయుండు = అర్జునుఁడు వివిధోగశరంబుల = నానావిధములై భయంకరములగు బాణములచేత ఎడెజ్జక = యుద్ధమున ఒక్కమాత్రక = ఊ కామున సురుమాడినక = పొడిపొడినేయఁగా పుడమిఁద్రెచ్చిన నీదగునైన న్యమౌతియు = భూమిపైఁబడిననీసేనయంతయు నజకినక పడ్డఘోరవిషినంబు లెఱంగుననున్నక పడియున్న దట్టచుగు నడవవలెనుండఁగా చూచి అత్రిణినయింక = అప్పుడెనియు ఉచితంబగు = అను కూలమగు నావచనంబుక = నామాటను తలంపుము పుత్రకా'

తా॥ ఓరి పుత్రుడ' యుద్ధమున నీసేనను లక్ష్మ్యపెట్టక యర్జునుండు నానావిధములగు క్రుతబాణములచే త్కాకాలమున నుగ్ధనేయఁగా నట్లునేలంగూలియున్న నీసైన్యమంతయు నజకింపడి యొత్తుగఁబడియున్న చిక్కనియడవివలె నుండుటను జూచినప్పుడేనియు హితములగునామాటలను మనంబునం దలంపుమా'

వ॥ అని పలికి యతనివలనం బలుకు గానక మంబు మిరిలం బెట్టికొని కొడుకును జయింప నోపుదురొకో యనునాస సంజయుఁడిక్కు మొగింబునేచి పాండవ శారిని పక్షంబులం గలవారి నగుచుం గొలండులుదిలపోయించి నాకెనిగన బుల దనవిచారంబుగను బూబలంబులు నిశ్చయించి పాండవేయు లెక్కు డెట్ట యెఱుగుచు గ్రమ్మట నానూతపుత్రుతో లెక్కలు వెట్టుచు బోలియిమి బెద్దియు బొగ్గిద్దు వితర్కించి కొంతయులశక్తి దేవతలశక్తియు గాంధారేయులశక్తి మానుష శక్తియుం గాఁ దెలిసినవాఁడై యంభికానందనుండు నిజనందనునితో నిట్లనియె

టీ॥ అనిపలికి ఆతనివలనక వలుకు=మఱుమాట కానక మనంబుక = మనస్సును మరలంబెట్టుకొని = త్రిప్పికొని కొడుకులు జయింపక ఓపుదురొకో = చాలినవారిగురురా అనునాసంజేసి = అనుశచేత సంజయుఁడిక్కుమొగంబై = సంజయుఁజూచి పాండవకారవ పక్షంబులక కలవారలతారతమ్యంబులు ఆడుగుచుకొలండులు = వారివారిశక్తులు తలపోయింక = చెప్పికొనుచు ఆతనివచనంబులక సంజయునిమాటలచేతను తన విచారంబునను = తనయోచనచేతను బలాంబులు నిశ్చయించి = నిర్ణయించి పాండవేయులు = పాండుపుత్రులు ఎక్కుడవుట = అధికులగుట ఎఱుంగుచుకొక్రమ్మటకొనూతపుత్రుతోక = సంజయునితో లెక్కలుపెట్టుచుకొ పోలింపుచు = సరిపఱుచుచు పెద్దియుంబొగ్గిద్దు = చాలాకాలము వితర్కించి = చర్చించి కొంతయులశక్తి = పాండవులశక్తి దైవశక్తియు = దైవము యొక్క ఎడమును గాంధారేయులశక్తి = కారవులశక్తి మానుషశక్తియుంగాక = మానుష్య బలమునుగా తలంచినవాఁడై అంభికానందనుండు = ధృతరాష్ట్రుండు నిజనందనునితోక = తన కొడుకుతో ఇట్లనియెక,

౧౧॥ అచ్యుతా నాతనివలన మజుమాటలేమిచెత ధృతరాష్ట్రండు సస్సను చ్చి
 కొని, వట్టలేనియుం కొడుకులు జయింపఁగలవారిగుడురో యనునాశచేత సంజయు ముమా
 పాంశు కారపక్షముయంగున్నవారి వ్యత్యాసములు సెప్పమని యడుగుచు వారి
 గూర్చి చెప్పకనుచు సంయుచి మాటలవెళును దనయోచనచెతమ ద్ధిరతమ్యములు చిత్తియించి
 సాంపత్తింధిగుట అతనియు మరునారనితోడ తక్కులుపెట్టుచు విరికివారు
 యిటులనిబోలించుచు దిగ్వికాలము చర్చించి పాంశులబుము దైవసంపద గురుయుఁ గౌరవు
 లని కేమ మిమిమిలమనియు విశ్వమించినవాడై దుర్యోధనునితో నిలియెను

౧౨॥ శక్ర దేవుఁ దనకును | వరుని గాఁ గొలిచినా సు ధానికె గేతు |

పురిని వదిల గురుం | గురుకిరి మెల్ల తమ ధానిచె దియ |

॥ పరుఁగ = బ్రహ్మనుడు అర్చితాశక్తి శక్తుల వరదల గాఁ - ఇష్టముచేర్చువా
 యంగా వొచ్చినాడు వారి కే తత్త్వమందెనికె - తెల్లముయొక్కపై పై మే
 లుగ కింకరింపరికెప్పె = తిరయత్తసాధములన్నియు మీ దయకొ కాదెంతె
 చెసెను

౧౩॥ అనునడు పగ్గిచెవుండు రంగుమిమి నానిం గొనెను వాచి
 గరించి తెల్లముయొలను మున్నమునము నాథుమిమి ము నెన్నిచెలం బి
 గరుం

౧౪॥ అచ్యుత గాఁ శక్రదేవాయ నాను వెల్లె ని నావై నుని నాన్వీ
 య నాన్వీ గా ను నినల నా నాన్వీ ను బొంగుకొని
 ౧౫॥ గాన్త ధన్వద్యోమిమిలగు గా ములం బాభిదెంతామి

౧౬॥ అచ్యుతమును శక్రదేవు యువయవండును అచ్యుతమును
 బాన్వీ నా నా నాను గా గా నాను వద్దయుంకెండు గా నాన్వీ
 నా మెల ను నాను మిమిమి శక్రదేవు నాను లాని చ నాను నాను

౧౭॥ దేవత గాను | యువం గాను | యువం గాను |

బోధించెను | యువం గాను | యువం గాను |

౧౮॥ పాంశులక - ఆపవతలను దెప్పవలెనా పాంశు - అర్చకు గు దేవ ము
 గా దే = దేవ లతోడుబుద్ధి గా నాని నాడు వివిజుమెంకె = దేవలించె ను
 పాంశులక = కలం ఎదురిం కి ముల చుండె నీవుచ నిజానక అనిక ఎదురి
 ముల గాని చెపువా!

౧౯॥ పాంశులకు దేవతలకొని దేవువలెనా అయమడె దేవతలతోఁగల్గు
 గాడా దేవతలచెల గురుంబిని రానులను జంకెను | శివునిమిమిలను వాని
 గక యున్నారా!

౨౦॥ కౌరవులకు నచ్చినముహూహభయంబునకు బ్రతికారింబు శాంతిగ గొట్టె
 యనిలే దెన్నిభంగులు జూచి గయ్యం బుమిమియ మనకు గిరివర్ణబై

శబ్దము మహానాయువునిపను = పెరుగాలిసాపునును నీర్లుట్టిగానుండించి = శిల్పగర్జ
 శబ్దమునుండించి దానిపై కలితురగాదులక = ఏనుగులు బట్టములు మెడలగువాని = ఓడి
 పింపను నానెననుచునుప్పుడు పునెనదోలక జుంబులుగ్గాదించు = నీర్లుపుట్టింపుటకును
 గాదుక నింహశరభశార్కూర్క వ్యాధి క్రోధస్య = కింగము శరభము పులి దుష్టగజము
 మెడలగుభయంబరి జంతువులయొక్క సంరంభ స్తంభరకారంబుక = విజృంభింపనడగించు
 యుద్ధతులను ఎఱుంగదుక మిత్రశత్రువిషయంబులైన = విద్రులశ్రులసంకరములగు
 పురాగుభం = మేనునుగీకును వలయుభంగిక = తగునట్లు ఆపహింపనేర్తుక = కలి
 ంపజ = మఱియుక నానాదనిద్విప్రదంబులగు = అనేకవిధములగు నీర్లులగుగరిగిగు
 గుర్రద్యాయు = మంత్రిమును ధ్యానమును సానములు నానగంపు నిచ్చెప్పినయన్న
 యుద్ధము = విపుష్పన యగ్ని మొదలగు దేవతలను ప్రసన్నుగననగా = అనుభూ
 గుంబుగా = దండినాడక = కొలిచినవాడను నానంబు = వావలి వారిక
 పుష్కరాంబు లింక = యోగ్యుగిగినయెడల వదిలూకన స్వయం = చరమాండేడ్లు
 అంబుక = ల ఇతము = కష్టమును పడుదురె యము చెప్పెదక

తా॥ గాన నాదెని గాకరియ ప్రవారముండరు అ గాకరియము గూని వస్తులెని
 ఎంబు చుగాదు కవముప్పినదేవతలచేయునండి శింకలండ నిపునాకై
 ంబుగను = ల = గానినిచ్చుచున్న కార్మిచ్చును కార్మిచ్చునాననన్దం
 గుంబుగా = విలపము = ను = పుష్కరాంబు దానిపై గుట్టుము నెని గాలనది పడు నానై
 మండలనపుడు = గానినిచ్చుచున్న కార్మిచ్చును కార్మిచ్చునాననన్దం
 పుష్కరాంబు లింక = యోగ్యుగిగినయెడల వదిలూకన స్వయం = చరమాండేడ్లు
 అంబుక = ల ఇతము = కష్టమును పడుదురె యము చెప్పెదక

శబ్దము మహానాయువునిపను = పెరుగాలిసాపునును నీర్లుట్టిగానుండించి = శిల్పగర్జ
 శబ్దమునుండించి దానిపై కలితురగాదులక = ఏనుగులు బట్టములు మెడలగువాని = ఓడి
 పింపను నానెననుచునుప్పుడు పునెనదోలక జుంబులుగ్గాదించు = నీర్లుపుట్టింపుటకును
 గాదుక నింహశరభశార్కూర్క వ్యాధి క్రోధస్య = కింగము శరభము పులి దుష్టగజము
 మెడలగుభయంబరి జంతువులయొక్క సంరంభ స్తంభరకారంబుక = విజృంభింపనడగించు
 యుద్ధతులను ఎఱుంగదుక మిత్రశత్రువిషయంబులైన = విద్రులశ్రులసంకరములగు
 పురాగుభం = మేనునుగీకును వలయుభంగిక = తగునట్లు ఆపహింపనేర్తుక = కలి
 ంపజ = మఱియుక నానాదనిద్విప్రదంబులగు = అనేకవిధములగు నీర్లులగుగరిగిగు
 గుర్రద్యాయు = మంత్రిమును ధ్యానమును సానములు నానగంపు నిచ్చెప్పినయన్న
 యుద్ధము = విపుష్పన యగ్ని మొదలగు దేవతలను ప్రసన్నుగననగా = అనుభూ
 గుంబుగా = దండినాడక = కొలిచినవాడను నానంబు = వావలి వారిక
 పుష్కరాంబు లింక = యోగ్యుగిగినయెడల వదిలూకన స్వయం = చరమాండేడ్లు
 అంబుక = ల ఇతము = కష్టమును పడుదురె యము చెప్పెదక

శబ్దము మహానాయువునిపను = పెరుగాలిసాపునును నీర్లుట్టిగానుండించి = శిల్పగర్జ
 శబ్దమునుండించి దానిపై కలితురగాదులక = ఏనుగులు బట్టములు మెడలగువాని = ఓడి
 పింపను నానెననుచునుప్పుడు పునెనదోలక జుంబులుగ్గాదించు = నీర్లుపుట్టింపుటకును
 గాదుక నింహశరభశార్కూర్క వ్యాధి క్రోధస్య = కింగము శరభము పులి దుష్టగజము
 మెడలగుభయంబరి జంతువులయొక్క సంరంభ స్తంభరకారంబుక = విజృంభింపనడగించు
 యుద్ధతులను ఎఱుంగదుక మిత్రశత్రువిషయంబులైన = విద్రులశ్రులసంకరములగు
 పురాగుభం = మేనునుగీకును వలయుభంగిక = తగునట్లు ఆపహింపనేర్తుక = కలి
 ంపజ = మఱియుక నానాదనిద్విప్రదంబులగు = అనేకవిధములగు నీర్లులగుగరిగిగు
 గుర్రద్యాయు = మంత్రిమును ధ్యానమును సానములు నానగంపు నిచ్చెప్పినయన్న
 యుద్ధము = విపుష్పన యగ్ని మొదలగు దేవతలను ప్రసన్నుగననగా = అనుభూ
 గుంబుగా = దండినాడక = కొలిచినవాడను నానంబు = వావలి వారిక
 పుష్కరాంబు లింక = యోగ్యుగిగినయెడల వదిలూకన స్వయం = చరమాండేడ్లు
 అంబుక = ల ఇతము = కష్టమును పడుదురె యము చెప్పెదక

తా॥ నేనుగోపించితినిని వారిని దేవతలుంగూడ రక్షింపనోపరు నేనుబూనితినా దేవ
 తలతోఁబాడియేనియు వారిని జెడవండ రక్షింతును రాజోత్తమా! మానవులు నాకులక్ష్యమా!

తే॥ గర్వమున నాడుమాటలుకాఁ దలంప ! పంప దిదియెల్ల నిక్కంబుననుమతిక !
 నన్ను నేఁ జెప్పికొందు నేక రాక్షస ! నాత్మసంస్తుతి పోరుషంబగునె చెప్పుము!

నేకవలె నొందుట నీవేమాకువు నుమా' దర్పము దైర్వ్యము ఎదురు సామాదియుపాయముల నెఱుంగుట తెలివి వీనియందు నాలోనమానులుగారు భీష్మద్రోణకృపాచార్యులు వశ్యత్వామయు నేయే విద్యులనెఱుంగుదురో యెంతకుంజాలుదురో యవియెల్లవేనెఱుంగుదు సంతయునేర్తును, అనిపలికి, అచ్చటివారెల్లవాళ్ళదర్పశుడి చూచుచుండఁగా దుర్యోధనుండు సంజయునితో యుద్ధవిషయమగు నాలోచనగాఁ బాండవులంగూర్చి భాషించుచుండఁగా నచ్చటనుండు దృతరాష్ట్రుని లక్ష్మ్యపెట్టి కిట్లందు దుర్యోధనునకు సంతోషముగ నిట్లుపలికెను

కి॥ గురునలుక నాకు చస్త్రాస్త్రుని మెడకె సంప్రదించు జనులు బాంకది పూజా!

చరతమెయి నమ్మునిశ్చయకరుణ నడిసి మగడఁ బడయఁగించితఁ బ్రతిక్!

టీ॥ గురునలుక = గురునియొక్కయలుకచేత నామక అస్త్రస్వరూపు = హమ్మన్నాపతిము జనులు ఎడలెనందఁగఁచెడియెనందురు అని నొంతు = కల్ల చూజాపరతమెయి = చూజించుటచేతి ఆయునిశ్చయ కరుణవనసి = ఆయునిశ్చయని దియమపంపాదించి మనుడ = మరిల ప్రతిక్ పడయఁగించితక్ = పంపాదించితిని

తా॥ నాగురుండగు పరశురామునియలుకచే, నాయెఱిగిన భనుశ్చేదమునందు జ్ఞాపకము చేసియెనని లోకులు వచించెదరు అదికల్ల ఆయునిశ్చయ మిక్కిలిపూజించి మగడ వారి పనులఁబ్రాత్రుండెతిని

కి॥ కాపున చస్త్రాస్త్రములు బాంధిసంపద నొంది యుండ దే!

వావలి కైస నన్నుఁ జెన యక భరి మేగలుగంగ నర్జునుం!

దే విడిమించు మెదిని గి ధిరిదిమగింటిమె యుల్లసిల్లఁగా!

నీవు బూబు మెచ్చు నని చిరైచ్చద గెచ్చెదఁ బాండవేయులన్

టీ॥ కపునక్ అస్త్రాస్త్రములు = బాణములు ఖడ్గములు అఖండితపంపదక్ = తఱుగనిపెంపును ఒందియుండఁగ = చెందియుండఁగా నన్నుఁజెనయక్ = నన్నుఁదాఁచు దేవావలి = దేవమాహానునని ధరము = కష్టము ఏక్ = నేను కలుగంగఁగఁగఁడఁగా మెదినిక్ = భూమిని అర్జునుండే = అర్జునుఁడా? విడిపించువాడు కిడిందిమి గంటమియుల్లసిల్లఁగాక్ = మిక్కిలిపొరువముప్పొంగఁగా నీవుక్ బలంబుక్ = సెనయు మెచ్చక్ అనిక్ = యుద్ధమున విచ్చెదక్ పాండవేయులక్ = పాండవులను గెల్చెదక్

తా॥ కాబట్టి యేలోపములను జెందనియట్టి బాణములను ఖడ్గములనుగల నమ్ముంరాఁకుట దేవతలకును నపార్థము అట్టిసమర్థులగ నేనుండఁగా నర్జునుండు భూమిపెట్టువిడిచుచు కొనంగలఁడు? సంపూర్ణమగు శూరత్వము దేటపడునట్లును నీవును నీసేనయు మెచ్చునట్లును యుద్ధమున శిలుచువాడను పాండవులం గెలుచువాడను

తా॥ గాంగేయాదులు నీకడకు నిలిచి వే డ్కంజూడఁగా సర్వసే!

నాంగాంగంబులమోద గాలియును జిట్టాడంగి నీ కేమ వీఁ!

కం గాం తేయులఁ దాడి తత్తనువులు గ్రాస్థారబాణాలి గూ!

లం గోదండవిలాసముల్ మెఱయ లీ లం బోరఁ గ్రీడించెదన్

తీర్థ గాంధీయారులు = భీష్మడు మొదలగువారు సకడక = నీవెంబడి నిలిచి
వెడ్డంబాడఁగా = ముద్దమందలి వింతిను జూచుచుండఁగా సర్వసేనాంగంగంబులమీఁదికొ =
నాలుగు విధముల నెవలమీఁదను గాలియును చీట్టడంగశిక = సోకనీయక మీను = నేను
రికక = పొరుముతో కొంతేయులఁదాకి = పొండవులనుముట్టి తిత్తనువులు = వారిదేహ
ము ఉగ్రస్వరబాశాలిక = భయంకరమైవెలుగుబాణసమాహముచే కూలకొ కొదండవి
సముల్పాయక = మివిద్యయందలి నేర్పువెలుగునట్లు పోరక = యుద్ధమున క్రిడించెడి
సంతోషముతో మెలంగెదను

తా॥ భీష్మారులు నీవెంటనిలిచి యుద్ధమందలివిశేషములజూచి యానందించుచుండఁగా
స్థాపములగు నీవెంటమీఁదను గాలినింగూడ సోకనీయక నేనుబొండవులను దాకి వారిదేహ
మును ధయంకిరిమగు బాములసమాహముచేత నేలంగూనీయును మివిద్యయందలిపాంకి
వ్యమతేటపడున యుద్ధము విహరించువాఁడను రాజా! అనిసలికి కర్ణంగని భీష్మండిట్లనియె

వా! అనిచి విని యునిదనునను మోదాకనినందనుం డిట్లనియె

క॥ కాయుఁడు ప్రేరేపఁగ నిటు॥ ప్రేమియంతటన నిన్నుఁ ధైర్దగఁ దుఁడ॥

బొలుచె మోకురు నుఁగుము॥ కాదు వీవెల్ల పనులు ధానిండుగన్॥

॥ కాయుఁడు = యముఁడు ప్రేరేపఁగ = లేవదోలుచుండఁగక ఇట్లు ప్రేరి
యంతటన నిన్నుకొ పెద్దగఁబంపక = గొప్పవాఁడవనితలంచుట మారక పాలుక
గుకొ ఉదుగుము కాలింపుము నీవు ఎల్లపనులుకొ సాధింపఁగక చాలువు

తా॥ యుండు నిన్నుఁ బ్రేరేపించుచుంఁగా నిట్లు చెట్టివెట్టి వాఁతలు ఏవుహసినమా
న నే ఎవ్వని వాఁ వెంటం మాముగునా? ఎవలలు నిలుపుము ఎవ్వకర్మమును
పొంద నీవుచాలుటచే

ఈ॥ కాలెనువారె పొడవులు ధీమోవిపుబోరి కొక్కుడొండ యీ॥

చాలె పొడవులె మును ధీచావఁ గ్రమము సేవ లన్నియు॥

గూలఁగఁ గంపుల్ పిదపఁ గూయదు రితియ కాక వ్రెచ్చె॥

తే॥ వృధాభిమానముకొ నిన్నియుఁ బ్రేరెదు సూరినందనా॥

తీర్థ॥ పొండవులు కూలెడువారె = చచ్చునట్టివారా? ధీమోవిపుబోరక = భయంకర
ముయుద్ధమున ఒండొకండ = ఒక్కొక్కొండె ఈచాలెడువారిల్లెకొ = నీవుచెప్పెను
మె నగాండెంబెలు మనుచు పకొ = ముందుచావఁగా క్రమంబునకొ = పరుసగా సేన
న్నియుకొ కూలఁగక కొంపుల్ పిదపకొ = ఎప్పుట కూలుదుడ = పడుదురు ఇంతియ
గాక నోరిచెడెల = నోటిచెడెవెనెండుకు? వృధాభిమానమునకొ = వ్యర్థముగుగర్వముచే
ఇన్నియుకొ ప్రేరెదు = పదరుచున్నావు సూరిపందనా = సూరపుత్రుఁడా!

తా॥ పొండవులు పడునట్టివారా? భయంకరమగు యుద్ధమున మొనగాండ్రని చెప్పె
బడిన పీరిందెలును ముంద్రునిలఁగా నేనవీమీటునశింపఁగాఁ గడపట గౌరవులు రణభూమిం

కర్మమూలము
సంగ్రహము
 (ఆత్మాయ కథానిధి సహితము) ౨౨౬

ఎరువారు ఇట్లుక్రమముగా నొకటివెంట మఱియొకటి యిట్లునుగాని నొటిచెనిల్లుచెడల పాగ
 యబోతునముచే నిట్లు శ్రీలెదవు సూతపుత్రుఁడా! (కర్మఁడా)

తే॥ దివిజపతి నీకు నిచ్చిన తీవ్రశక్తి చేతఁ గవ్వో వడు నని జూతువేని ।
 వాసుదేవునిచే నది తనయ్య యయ్య । దునియలయ్యను బొడియయ్య ।
[దొరఁగుధరశీ॥

టీ॥ దివిజపతి = దేవేంద్రుఁడు నీకునిచ్చిన తీవ్రశక్తిచేతఁ = వేండ్రుమనశక్తిచేత
 కవ్వో = అర్జునుఁడు పదుననిమాతువెని అది వాసుదేవునిచేత = శ్రీకృష్ణునిచేత ప్రయ్య
 యయ్య = శ్రుద్ధలై తునియలయ్యను = తనుకలై పొడియయ్యుఁ = చూర్ణమై ధరణి =
 ఘామిపై తోరును = రాలును

తా॥ దేవేంద్రునిచే నీయంబడిన భయంకరమగుశక్తిచేత నర్జునుఁడు వడునని తలంచు
 మన్నావు కాఁదొలను శ్రీకృష్ణునిచేత నదిబ్రద్దలై ముక్కలై నటుమై సేరాలును జూచు!

క॥ సుముఖశరము గల దను! దర్పింబునఁ గ్రీడి దొడుఁ గుఁచకు హరిమె! -
 కేష్ఠుడ నదిను కాదట! తిర్పనలయు వానినెల్లఁ దీర్పుచరునకై॥

చ॥ అనిపరికే ఘృతరాష్ట్రునితో విట్టయెను

టీ॥ సుముఖశరము = పాముమోముగలబొమ్మ కలదనుదర్పమునకే = కలదను
 గవ్వముచే క్రీడిదొడుఁగెల పకు = అర్జునునిందాఁకఁబూనకుము హరి = శ్రీకృష్ణుఁడు పెంపే
 కేష్ఠుడగకే = తనశక్తితేటవడ నట్లు అదియకాదు = దానినిమాత్రమేకాదు అటకే తీర్పనల
 ను వానినెల్ల = చక్కందెట్టనలయువానినన్నిటిని నరునకే = అర్జునునిచేమమునకై తిర్పుకే
 చక్కపెట్టును

తా॥ పాముమోముబొమ్మగురుగఁ! దానిచేత నర్జునుఁగెలుతుమని గర్విముతోఁబూని
 గురు అదిగఁగముకాదు! అట్టవానిసన్నింటిసెనియుఁ జక్కందెట్టై శ్రీకృష్ణుండునర్జును రక్షించు
 వాఁడు నుమా! ఏపరిక వీమృండు గృతరాష్ట్రునితో నిట్టయెను

క॥ స్థానములమిగిలె పాచుఁడె యోదయును వెల్లిఁ చెలు వొందుదుర ।
 న్నితిగ గాంచ విగ్రహవి । ఘృతి గుఱుకొప్పుట్ల పొగయుదు రధివా॥

టీ॥ స్థానము = దాయాదులు తమలోఁ పొందినకే = ఒద్దికగలిగియున్న యెడల
 చేత్రోమోదముకే = సంతోషముతో చేలఁగి = ఆతిథియింపి చెలువొందుదురు = అందముగా
 నుందురు అర్చితంబానినకే = ఆయొద్దికచెడినచో విగ్రహభూతకే = పేటికమున కొఁపు
 లట్లు = మండుచున్నపుల్లలవలె కడుఁ పొగయుదురు = రజాచుండురు అధివా = రాజా!

తా॥ దాయాదులు దమలో నొద్దికగలిగి యున్నచో మిక్కిలి సంతోషించి కలసిమెలసి
 పెంపుననుండుదురు ఒద్దికలేనిచోఁ బేటికమునఁ గొఱవికట్టెలవలె నొకరినొకరునూచి మండుచు
 రాజుచు నుండుదురు

చ॥ కాపునడమలో విరొధుబొప్పును సుబొమ్మ నహబోజనాది సత్కారము
 లను నవనియవర్తనాంబులను బ్రేక్షులైనజ్ఞాతు లిహపరార్థసాధకు లగుదు రనిచెప్పి
 వెండియు

౨౨౨

(ఉద్యోగ పర్వము ౨౭)

తా॥ కాబట్టి జ్ఞాతుగణవిహితో విరోధంబుదగదు ఒడ్దికగా మాటలాడుట కలిసిభుజించుట మొదలగునచారములచేతను, అడఁకువతోఁగూడిన నడవడిచేతను, జ్ఞాతులగువారు సంతోషింతురేని యాభయలోకములకును వారపయోగించువారగుదురు నుమా' అనిపలికి మఱియును

క॥ విను మేనొకశైలమునకు | మును భూసురవర్గసహిత | ముగ నొకవనియిం |

జన్మనెడఁ జనరానితటం | బున నొకజున్నుండె దానిఁ | బొగడిరి త్విన్దుర్ ||

టీ॥ వినుము ఏను ఒకశైలమునకు = ఒకకొండకు మును భూసురవర్గసహితముగ = బ్రాహ్మణసమాహమతోడ ఒకవనిక = చనునెడక = పోవునపుడు చనురానితటం = నక = పోఁగూడనట్టి కొండచరియందు ఒకజున్ను = ఒకతేనెపెర ఉండెక = త్విన్దుర్ = ఎనెకులు దానిక పొగడిరి

తా॥ రాజేంద్ర! ఏదోయొకవనికై నేనును మఱికొండలుబ్రాహ్మణులు నొకపర్వతమునగు మునరాకొండ చనుచుంటిమి ఆహ్వానితయిం దొకతేనెపెర పోవుట సాధ్యమగుననిగా దానిని గొండలువివేకులు మెచ్చిచెప్పిరి

తే॥ దినితేనియఁ ద్రావినఁ మాంపులకు | జరియు రుజయును డప్పియుఁ ద్రావుఁగల

దనఁగఁ గొండలు బోయలు | వినికెడంగి | యుటక మొటకులై నచి నున్దుర్

[౨]

టీ॥ దీనితేనియక ద్రావినమానవులకు జరియుక = మునలతినమును రుజయుక = రోగమును డప్పియుక = ఆయాసమును చావుక క్లిదు అనఁగక కొండలు బోయలు = ఉడకక = వ్యధముగా మొటకులై = మూర్ఛలై చటక అవుడు పడనఁజరి = నుమి

తా॥ ఈతేనెపెరయందలి తేనెను ద్రావినవారికి ఎప్పుయు రోగమును మునలమును గలగదని చెప్పఁగావని కొండలుబోయవాండ్లు మూర్ఛలై యపాయమిచ్చునని యాచరియించెడిరి

న॥ ఇట్లుంటి మృత్యుబొంది రిట్లపోలే నవినీతు సైససికొనుకులు పునమియ్యెనదాని యెలుదుమని మాచెదిరు గాని తమపొలికిపోవుటం గానరు వీరలర్దురు నొక నెనంగి మానవాశ్రామములు దక్కించుకొనువారె యట్లుగాక సమబుల్తులనంగయ్యంబున వీరాదురు వారాదు రనుతలపోతలవియేల నిలోనికి ధర్మనాగిదు చెచ్చికొనుటయ నీకుఁ గర్తవ్యంబనిన బాహ్లికుండు ధృతరాష్ట్రుని కిట్లనియె

తా॥ అట్లుపడినవారై యందఱుంజచ్చిరి యటువలెనే యడఁకువలెనివారై నొకాడుకులు భూమినంతయుం దామేయేలుదుమని యాశించెదఱుగాని తామునశించుటండలియకున్నార మీరర్జునుతోడం బోరి పాశ్రామమేని మానమునేని మిగిలించుకొనంజాలుదురా? యుద్ధముంజేయ వారితోడఁదామునమ్ములైనయెడల వీరుపోరుదురు వారుపోరదరని యితరుల కెదురుమాడనేల? ధర్మరాజును జిలుపించి యతనితోఁగలసి మెలఁగుట నీవిధము చేయవలయుకార్యము అని భీష్ముండు పలుకఁగా పృథ్వీదను భాహ్లికుండు ధృతరాష్ట్రునితోడ నిట్లనియెను

(ఆ మా , గు క భా వి సి స హి ల ము)

కీ కను బ్రహ్మన తెనవది నెన , కనవాచుం వైశ్వానరం ♦ మనసి లగ నైతి
 గనచారు పెన్న గాం గై । హా-వికర శి దగినపెటలు ♦ కుం బార వక-

న ల గ వైచిత్ర్యే ర్మయ - మగ్యోపయ స్థాయ

21. సుధ్రునునతెరువరి = వాగ్యమంబుబొందిన బాపనారి లనగుకొ సనచానుం
 సైపెష గుంకొ = అపా నమోరి తోవును ఆరిం = విచారింబ తగ్గొ వితింగినవాడు.
 చెప్పంగకొ కైకొనరి కిణి = గ్రహింపనియట్లు ఆటా = అయ్యోగ- లగినాటకుంజొరవ =
 తనవారమందు దోహన్నాడెపు

22. ప్రవచె మాగ్యమందప్పినబాటసారి లనమండేటుం మాగ్యమును విచారింబ, తెలిసి
 వాడుచెప్ప గా గ్రహింపకయన్నచొప్పని నయ్యయో! శీవు తగ మాగ్యమునకుంబోకున్నవాడను
 23. అని బాల్లగుండు పుంకగా దుర్యోధనునకు దృఢరాష్ట్రం డటనియెను

మ! క్రొక్కా యెనెంబట్ల బాల్లగుండు వి ♦ ర్మ్య గూర్చు భీష్మంబు ని ।
 యెడ సన్మహారు విమాట విరుమె ♦ మిమ్మవుర్మయన్మనల్ ।
 నడయంగా దిగునట్టివారము విరు ♦ బార్ధింజెడ ధర్మజా ।
 విమహగా దిగ దిమ్మి వారలకు ను ♦ య్వి బాలు నెమ్మిదగకో ।

24. కొడుకా! ఏనెటులు = నేనెట్లా అట్ల కాశ్చిగుడు శికుంభాయుక్ = నియం
 ప్రము సవాడు భీష్మంకుకొ రియెడకొ సన్నీహాడు = సైవాముంగువాడు పీరివాట
 మును మేము ఈమగ్యురకొ = ఈమగ్యురును మన్నననడయంగాకొ = గౌరవింపబడుటగు
 తగునట్టివారము నినుకొ పార్థింజెడ = వేడెడను ధర్మజా కొ విమహగాదెగదు ఉర్వికొ
 భూమిని నరలకుకొ పాం నెమ్మిక్ = సైవాముర లిగకొ ఇమ్ము

25. పుక్కికా! శేనునీట్లులో యటువరెనే బాస్తిగుండును నీయందిప్తముంగలవాడు
 భీష్ముడొ రియందుమైత్రింబాడు విరివాటనాదింపును మేము ముగ్ధరమును నీకుంబూర్తి
 లముగాం సుత్యలము నగవా! అల్లంబయ నెనేన్ను బార్ధింజెడను ధర్మజాడువిమ
 వంగా దగినవాడు గాడు పవాండ్రలకుం దగుపాటసూమి నొనంబమా!

26. అనుచు వెడియు నెడ వా! టునకగ బొరలొంకిం గొ ♦ మకుతోడగడుం
 గిరుల ధరణశ్వరుం డి! ట్లనుగ గలవున నున్న వారి ♦ లందిటు వినగెన్ ! -

27. అరి వెండియుక్ = మఱియాను 2. చాటనకుం జొరమిక్ = సమ్మతింప
 బోవుటయె అల్లదు తాకొ కొడుకులోడకొ కడుక్ కనిసి = కోపించి ధరణీశ్వరుండు -
 రాజు కొలవునకొ = నరయందు ఉన్నవారిము అందిటుకో విరగకొ ఇట్లనుకో
 ఇట్లనియెను

28. అనిచెప్పి మఱియును గొడుగు సమ్మతింపకపోవుటచేత వానితోడ మిక్కిలియరి
 సభయందున్నవారిందటు వినమండగా ధృతరాష్ట్రం డిట్లనియెను

తే॥ బవరములుగావె వితిగిన♦బార సాచు|వచ్చునే యొక్కరుండవివ్వచ్చుడెడరి ।
 పసులఁ బెట్టించుపుడు నీ♦బలము విటుగదయ్యెనేనిపుగర్జుండుఁసచట లేరే॥

వ అని రాధేయద్విగ్నముగంబై మతియు నిట్లనియె

టీ॥ పరములుగావె = యద్ధములుగావా? విజిగినవో = చెడినవో బాటసాపవచ్చునె-
చేతులుసాచుటచే నేమిలాభము ఒకరుండు = ఒంటరియగు వివృచ్చుండు = అర్జునుండు ఆడరి
= కోపించి పనులకొక పెట్టించునపుడు = విడిపించికొన్నపుడు నీలము = నీసేన విత్తుడు
య్యోన = చీకానుపడలేదా? నీవుకొక కర్ణుండుకొక అచటకొక లేరే?

తా॥ యద్ధములుగావా? అవిచెడినవో? వేతులుజూచుటచే జయింపవచ్చునా? ఒంటరి
యగునర్జునుండు కోపించి యడ్డపడి యత్తిరగ్గోగహణమునం బతువుల మరలించికొని పోవునపుడు
నీసేనయోడిపోలేదా? నీవును గర్జుండును నచటలేరా? అనిమతీయును గర్జునిదిక్కనాచి

అ॥ నాటికొలది గాదు ♦ నారాయణుడు నొగిలెన్గొల్పెనొకముఠాదేనినా! ఎ
ననుజతనుజసహితుడై వచ్చువివచ్చు మార్గొనంగ పరిమోచుచు గర్జ

టీ॥ నాటికొలదిగాదు = అప్పటివలెగాదు నారాయణుండు కొగిలెన్గొల్పెన్ -
క్రీకృష్ణుండు సారథ్యమునేయగా కెలనకొక ప్రక్కన భీముండు ఏచి=విజృంభించి నీలము
అనుజతనుజసహితుడై = తమ్ములతో గొడుగులతోగూడినవాడై వచ్చుచున్నట్లుకొక = గుచ్చ
సైన్యమును మార్గొనంగ = ఎదిరింప మనకుకొక పక్షపాదము

తా॥ ఆయుత్తరగ్గోగహణమునందున్న ట్లర్జునుండిప్పుడు వచ్చు నాచా! ఇప్పుడు నీ
చింద సారథ్యమునేయగా భీమునేనుండు చక్రరత్నగుడై విజృంభించి నడవఁగా ముమ్మడి
గొడుగులు తోడై వెంటనడువఁగా నుజ్రేకమునవచ్చునట్టి యర్జునునెదిరింప మనకసాధ్యముదా!

చ॥ బలమును దర్పము మొదలు ♦ పాల్వనమును నీవు వాడు

యుల నని మార్గొనంగ గడఁగు ♦ తొప్పువలెనుగు జచ్చు శిష్టుల

పలుకులు మాచ్చు భృత్యుడగు ♦ నాటి దిబ్బచెడి విట్లు మెలెయ్యు

స్వలమున సెనుయోధుని ♦ చావున కొర్పుట గాదె మార్గము

టీ॥ బలమును దర్పముకొక = ఓరాక్రమమును మెరయకొక ఎంటింటింటి నానా
మును నీవు పొండవేయలకొక అనికొక = యద్ధమున మార్గొనంగగడఁగు - ఎదిరింపఁగు నుట
ఓప్పుడుతెంచుకొక = మిక్కిలిసాహసము భృత్యుండు = సేవకుడు చచ్చి శుభ్రుడై - గర్జ
షియై పలుకుచున్నట్లుకొక = మాటలువడుట తప్పించికొనును అనుకొడి = అనుకోని అంధ
దవు అట్లుమేలె = అదితగునా! అచ్చలమునకొక = మత్సరముచే ఈసుయోధుని చావునకుకొక
ఎంతయుకొక ఓర్పుటకాదె = సహించుటగాదా!

తా॥ నీవు బలమును దర్పమును మెరయఁగాఁ బొండవుల నెదుర్కొనింబూచుట సాహ-
సముం జూపఁబూనుటయగును "సేవకుండునచ్చి పిమ్మట నిర్దోషియై యధికారివలన మాటలువడుట
మానును" అనునీతిని దలంచుకట్లున్నావు అట్లునేయులుతగునా? నీకుంగల మత్సరముచే నీదుర్బోధ
నుండ సచ్చుటకేనియు నిష్టపడుచున్నావుదా! బాగయ్యెను గర్జుండా!

వ॥ అనిన విని కానినందు పంతుభితమానసుం డై యిట్లును నిదియై నిట్లయ్యె
నట్లుగాక తక్కిన నదియట్లుండై నదీయానుండు నన్ను నిరాకరించి పలికినవలకుల
ఫలం బనుభవింపచేడిగొక్కుయని యతని నుద్దేశించియున్నట్లనియె

మోపనుబాహుళదోగ్రములు గనుకనుచును ప్రాంతముల
 స్రావణ సమంపదేది బిదప రాధేయ నిదాన సమంపదేది
 దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 చురుకొత్త నిదానము

తా|| మోపనుబాహుళదోగ్రముల మొదలగుమనగాంత్రము నూచుచు గాత్ర
 శూరుల బెక్కుకేలమందిని నుజు కూడెదను ఎప్పుడు గురియు ప్రాంతము జూరెనుమా!
 పీఠాదు పలుకగా చుర్యోధనుడు గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 చివరినివాదముచేతను వాతనిమాటలగర్జిత నాతంతో గట్టియెను

చ|| పోగి యెఱిగి యెఱుఁగెనుది ♦ నేది యెఱుఁగెనుది యెఱుఁగెనుది
 దను విను గాం నందరులు ♦ దప్పితులైనను గెల్తురగ్గ ము
 ఒక నిను బాహుళి - గురుని ♦ దక్కటివా గమ్మి యేనుచే!
 దైత నని నెఱుఁగెనుది ♦ నిదానముగట్టిమిగొనసాల్చె ||

టీ|| పోగి యెఱిగెనుది = తేలి తెలిసికారి, మదిక్ వీధి ఎఱుఁగెనుది
 - తెలియకాన ఎప్పుడుకాని అంతునకు గాత్రమందియు దప్పితులైన గెల్తురగ్గ
 యుద్ధము గెల్తురగ్గ ముందకు రిక్కుచేసి గురుని = దోగ్రము
 గురుని = మిక్కిలి ఎక్కువగా = సమంపదేది = సమంపదేది
 సమంపదేది = మిక్కిలి గుఱుముగొడి చాలదే = నానాలా

తా|| తెలియకాన ఎక్కువగా గాత్రమందియు బాహుళి
 చాలె యుద్ధమున గెల్తురగ్గ ముందకు ముందుగెల్తురగ్గ
 గురుని పూరితతో నుచు సమంపదేది సమంపదేది పూరితముగా

చ|| దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది

టీ|| దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది

తా|| దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది
 దగ్గోద్ధియను గర్జితములయు సమంపదేది సమంపదేది

నిలంబకము మావారుని బుద్ధి మానిశ్చయమింతమాత్రమేను ఇదిశేషమై యున్నది
మరియును ఇది జూరకముగా

అనుపలుకులకు వివాదము | దనుకఁగ ధృతిరాష్ట్రవిభుఁడు | దినందను నె |
మరియు బలుకఁగ జూరక | వెనుకాటిన నిట్లు లనియె | విదురుని కౌముది ||

టీ | అనుపలుకులకు వివాదముదనుక = దు ఖముపుట్టఁగా ధృతిరాష్ట్రవిభుఁడు
దనుక = వెనుకొడుకును ఏమనియును పలుకఁగజాలక వెనుకొనుట = మఱుగున
దురుని కౌముది ఇట్లులనియె

తా | అని దుర్యోధనుండు పలుకుటకుం దనుకు దు ఖముపుట్టుచుండఁగా కృతరాష్ట్ర యు
దొడుగు నేమియు ననఁజాల మఱుగున విదురునితోడ నిట్లునియెను

శ్లో॥ మృత్యుపాశోపవాతుఁడయ్యెఁగ్మోచుండు వెక | నూలనందనుతోఁ గూడి నా
[నూలు |
చకిటనాగెలు మౌనవాఁడ యయ్యెనుకు | నికఁకెయంగ నగవని యెన్ని
[చెప్పు ||

అ॥ మృత్యుపాశోపవాతుఁడయ్యెఁగ్ = మృత్యుపాశముచే జంపినవాడయ్యెను మౌన
వాఁడు = నాగెలు మోచెడుచుండు = రాజబోవునదియెఁగుండు నూతనందనుతోఁ =
మృత్యుపాశము పొందువాడయ్యెఁగ్ అకిట = అయ్యెఁగ్ మౌనవాఁడు వెక
చెయంగలవని = చేయందను కార్యము ఏది చెప్పును

తా | నాకొడుకును దుర్యోధనుండు మృత్యుపాశముచే జంపినవాడయ్యెను మౌన
వాఁడు లే రునిపాతునంతటి నాశముపొందువాడయ్యెను గటకటా! మనమింక నేను
నా పుత్రుని

చ॥ అని ఎని ఎని గొ డెత్తవి కటకు మోనాగు విన్నవించి
గొండు గొండులు పెనచెబును సువాణ్ణులు పుట్టుట నున్నది
మౌనకార్యంబి తియ కా వె మనునాము వాగులు యధున్నతనయ
దారును నైక్కలెల్లపుచారలయి యున్నవారు మౌనయినావె నైక్కలెల్ల
వాడపులం బిలువబడిచి తగవునెఱపుటదొక్క మనకుఁ జేయదగినది
గలుగునే యనిచెప్పి ధృతిరాష్ట్రండు సజయుచెప్పిన కార్యమచి మౌన
విదగలవాడై యల్లిదిక్కు మొగింబుచేసి

తా॥ అని ధృతిరాష్ట్రండుగఁగా విదురుండతనికిట్లనియెను వూర్బమ మనవారు పాండ
భులకంటె బలహీనులు అదిగాక వీరిలోవీరుకలతవడి వివాదములు పుట్టించికుటచేత నెట్లును కి
కార్యమనుకూలించును ఏమందుము పాండవులు బంధువులను మిత్రులను దొడవచ్చినవారు కీ
యభిప్రాయముంగలవారై యెన్నవారు కావుననివృత్తియోజకములగు నీమాటలనుమాని పాండవులను
విలుపించి న్యాయముగఁబంచియచ్చటదపు మనమునేయంగలవని మఱియేదియున్నది విదురుండు

పూర్వగా ధృతరాష్ట్రుండు సంజయుండు మున్నుచెప్పినమాటల కొఱంఠివనఁగోరినవాడై వా
దిక్కునూచి

కి॥ మునువరుసకొడఁ దనతలఁ | చినయన్నియు నీవు విన గాఁ | పై అగపమై |

నిను వీడుకొల్పునెడ న | ధ్వునుఁ జేమని నిశ్చయించెఁ | సూతిము చెపున -

టీ॥ మను = మందు తనతలఁచినయన్నియున్ వరుసతోన్ సీవు వినఁగ
చెప్పి, తగవుమైన్ = సీతితో నినున్ వీడుకొల్పునెడన్ = పంపునప్పుడు అర్థమగు గిరు
నిశ్చయించెన్ మాతము చెపుమా!

తా॥ మందుగాఁ దానులంచినపయమున్నియు నితోఁజెప్పి యమునమున
విష్టులంపునపుడు సీతో నర్థమందెను నిశ్చయించిపలికెను పవిత్రము! న జయ!

౨౩॥ అని యడిగిన సంజయుఁడే | ట్లనుఁ దుదిఁ బార్థమి పచ్చియముగే న సంధి -

ధనుతో నిందలిపద్ధిలు | వినఁగా ననుమచ్చుపసుకు | విరుము

య॥ కురువంశోత్తముఁ దొనధర్మజుఁడు | నాకుఁ దిండ్రెన లీల నను -

ధరలో నామని తాన శలఁ | వినియున్ దిర్ఘబుమై నె

కృతయోని జటూన్యదియవిశిఖా | గ్ని జ్వాలలఁ

నరున్ బ్రోవును ధార్తరాష్ట్రతితి నై | శవ్యసాచి

టీ॥ కురువంశోత్తముఁడైన = కురువంశమునందుత్తము డగు ధర్మజుఁడగు
పాండవము ఈఁ గున్ ధర్మజున్ = భూమిలో నాము - నగము అ) తా
నాకున్ దిర్ఘబుమైన్ ఈ లెక్కనన్ = ఇయ్యవోయిన నే ను న్ని
జ్వాలలన్ తీర్చును నాకములయందుఁబట్టిన యగ్నిజ్వాలలయందు ధార్తరాష్ట్రము
కౌరవమూఁగామును విశిష్టంబుతో నుండఁ గన్ = వదిలంబుతో ఆహుతి వరున్
నెమ్మను

తా॥ కురువంశమునందుత్తముఁడగు ధర్మరాజున్ నాతండ్రి పాలు నీర జ్వలముగ న
మును నాకయలయు నయదుఁగగా వనియు గర్వముచే నీయకియుఁజెప్పించినది
మగు నాబ కములవలనఁ బట్టిన యగ్నిజ్వాలలయందుఁ గౌరవసమాహును సంపదకొండల
ప్రేల్పెను

న॥ అని పలికి కౌగలించుకొని భూషణాంబరాది కిమనియనస్త్తువు లొసంగిన
చేనునుం బాండవులను వాసుదేవుని సవినయంబున వీడ్చి యితివట్టును దెవరకు
చెఱిగింప వేగంబ వచ్చితినిన నమ్రాటలు దుర్యోధనుండాదీరింపక పెడచెవులం
బెట్టి ధృతరాష్ట్రుండును తీర్చువడి యూరకుండె నప్పుడయ్యరవ్రసాలను సంజ
యుఁ డొక్కరుండు దక్కఁ బర్యాప్తాస్థానంబున నున్న సమస్తజనంబులును దిగ్గనలెచి
తమతమనివాసంబులకుం బోయిరి తదంతరంబ
నెమ్మను

౩ || అని చెప్పి కాలిండుకొని భూషణములు వస్త్రములును మొదలగుచువివక్షము
యఁగా నెనుబాండవులను శ్రీకృష్ణుని విషయముతోపదలి యిదియంతయు నీకుండును శ్రీమదు
నేతెంచితిని సుసంజయుండువలకు దుర్యోధనుండామాటల నలత్యమునేసెను భృతరాష్ట్రుండును
యగుచుండెను అప్పుడు సభయందున్న భృతరాష్ట్రదుర్యోధులయొద్ద సరిజయుండుమాత్రము
దేను సునవారందఱును జీర్ణవలేచి తిమతమ నెలపులగుబోయిరి ఆటమీఁ

౪ తనుజనివర్తయగును | మృచుకైంబ్రుండు దనసుతుండు * మర్దింగి నో |

పునోయశిః శ్వాః క్రతనూఁబు | కరుమతి సుజయవిశోడ * రాఘదూరాశిః |

౫ || తనుజనివర్తయగు = కొడుకలగు యోధులవాడగు అప్పునుకైంబ్రుండు = తన
యగుతుండు అవిఠ్ = యుద్ధమున పాండులనూజులతో మర్దింపఁగనొపునొయ సుమతిః =
కొట్టించి డోయను తంపుతో సురాశక్ = దుష్టముననాశచే సంజయునవత్ ఇచ్చునియె

తా || కొడుకులకు లోయెడనాడును నాభృతరాష్ట్రుండు యుద్ధమునం బాండవులు
కొడుకులచే జయింపఁబడుదురో అనుగురాచే సంజయులతో చిట్టలనియెను

నీ! ఈయెఁబ విశుల * తారితమ్యుఁబును నెఱుంగును పోరై * నెవ్వ రొర్తు |

౬ నిశ్చల * మె * యోధు నుపాయముఁ జొరుపంబును గలనారగులగు |

సూతము చెప్పునున్న * సూతానందనుఁ న న్నికేగిది వేసేమంటియ గవల * |

మీయయ్య రాత్యవ * తేయుఁడియెడగు వేంచేయునట్లుగా భక్తి * జుతలఁపు |

౭ || యువ బాపు గాంధారి వాఙ్మయ వినితి | తును నిష్పమువిమలు ధిర్మజ్జచిత్తు
లున్నుమి * సూత * మఃప్రదవేన | వాని మాన్మంగ నెర్తురుమాన వేంద్ర |

౮ || ఈరెండ వశల = ఈరెండుపక్షములనెలయందును తారితమ్యంబులతో = ఛేది
మును నెఱుంగుదువు పోరైనతో = యుద్ధముఁ గీసినవో ఎవ్వరోర్తులు = ఎవ్వరుజయింతుర
వది శిష్యులంతవే ఎందుకే = ఏపక్షమున ఉపాయంబును పౌరుషంబును కలవారుగల
చిత్తును చెప్పుము అన్నతో నూతనందనుడు - సంజయుండు నన్నతో ఆడిగెదవు ను
? ఎటుకే = ఒకరినే అడుగివడు మీయయ్య సాత్యవలేయుండు = వ్యాసుండు ఈయె
౯ ౧౩ వేంచేయునట్లుగా భక్తిచేసి = ఆరాధించి తలఁపు = తలఁపుము గాంధారికే ఓటప
ంపుము వారిలు సునీతిరులు = మంచినీతియందు రుచిగలవారు నిశ్చయవిదులు = నిశ్చయ
మెఱంగినవారు మానవేంద్ర = రాజా! నీకుకే ఉన్నమునకే అనియారులు = ఓర్పులేమి
మొదలుగునవి ఒడవేసేని = కలిగినవో వానికే సూన్యంగనెర్తురు

తా || ఈరెండునేలయందును గల భేదములనెఱుంగుదువు యుద్ధముగలిగినవో నెవరు
జయింతురు? ఈవిషయమును నిశ్చయింతుమా! ఏపక్షమున నేర్పును శూరత్వమును గలవారు
న్నారో వచింపుము! అనఁగా సంజయుండు నీవునన్నీవిషయమడుగఁ జెలఁతువేని నన్నేయ
డుగవలదు మీతండ్రియగు వ్యాసుండిండులకువచ్చునట్లుగా భక్తితోడఁదలంపుము గాంధారినిం
చిఁటపింపుము! వారున్యాయమందిస్తునుగలవారు నిశ్చయము నెఱింగినవారు ధర్మముచెలిసినొన్న
వారు నీకు మనంబునం గలఁతెపుట్టినను నిదర్శింపఁగలవారు రాజోత్తివా! వారుతెలుపుదురు

౨౨౩: కృష్ణద్వైపాయనుడు ధృతరాష్ట్రనియొద్దకు వచ్చుట ౨౩౩

వ॥ అనిన విని యంబికానందయు డట్లకాకయని యొకకంచుకిం బిలిచి వాని
బుచ్చి గాధారిరావించి నభక్తతాత్పర్యంబునఁ గృష్ణద్వైపాయనమహామునిం దలం
నిన య్యబోధిమహాసీయుండైన యమృతహత్కుండు విజయంచేయుటయు చందము
దత్తశామంబులు సేసి సమున్నతానందున నునిచి యర్హ్యవాద్యాది విధుల
గావించి యున్న సమయంబున ధృతరాష్ట్రంకు విన్నంబు సేయకమున్న యమృ
తపుండు ధృతరాష్ట్రంబునల చిత్తవృత్తులు దాన యెఱింగినవాఁ డగుట
సంభవమని బ్రహ్మదృష్ట సెవలొకంబు యలలి కిట్లనియె

తా॥ అని నంజయుండ పలుకఁగా విని ధృతరాష్ట్రుండు సమ్మతించి యొకసెవకునింబి
రంగు బిలుపించి మిక్కిలి బక్తితో వ్యాసమహామునించుఁడఁగా దేవతలకుంబులయిట్టె యె
క సేవాఁడగునన్నకాత్మం డవ్వొటునకుం జెరుచ్చెను రాఁగా నందలివాఁడు
అతఁడెక్కి అగినపరమున నమ్మునిం గూర్చుండఁబెట్టి చెలకలకొల్లకు నుడిచి
మాజించియుండఁగా ధృతరాష్ట్రండుగుటకుముందే యమృతహామని పృథరాష్ట్రం
యొక ప్రయములు తానె తెలిసికొనియెంగావునం జునిమాపుతో పంజయు నె వానింబునియె

౩౪ ౨) సమస్తము వెలుగుదు గావున చింతింపరాదు ౨౩౪
ప్రపల్లధిఁ డడిగనవని | యీవిధి మని తెలుసుకొనుట ౨౩౪

౩౫ అని ప్రాదిం పని సంజయించు ధృతరాష్ట్రుని క్రింద
౩౫ ౧) సమస్తము వెలుగుదు కావున చింతింపరాదు అని నంజయుండఁగా నానికం దెలియఁబలుకము అనివ్యాసమహామని ఎలుకఁగా నమ్మ
నంజయుండు ధృతరాష్ట్రున నటనియెను

౩౬ ౨) సమస్తము వెలుగుదు గావున చింతింపరాదు ౨౩౬
ప్రపల్లధిఁ డడిగనవని | యీవిధి మని తెలుసుకొనుట ౨౩౬

౩౭ ౩) సమస్తము వెలుగుదు గావున చింతింపరాదు ౨౩౭
ప్రపల్లధిఁ డడిగనవని | యీవిధి మని తెలుసుకొనుట ౨౩౭

౩౮ ౪) సమస్తము వెలుగుదు గావున చింతింపరాదు ౨౩౮
ప్రపల్లధిఁ డడిగనవని | యీవిధి మని తెలుసుకొనుట ౨౩౮

తా॥ పాండవస్త్రేయమనకును సీసనకుంబుల భేదమునడుగుచున్నావు రాజేంద్ర! వారి
సేనలొ క్రొక్కవ్రాత్రున్నాడుగదా! ఆయనతోసముదైనవానిని సీసనయందు జూపుమా!
అట్లుండెట్టివాడని యడిగడనేమి చెప్పెదనిను

స॥ వాసుదేవుఁ డెట్టివాఁడని యడిగెదెనిం జెప్పెద

స॥ జగము నన్నిటా ఒకవ ధి శంబుగఁ జేసినవిగు భంగముఁ ।

బగయు గ్రాట్యోచుచుఁ ధి వాపగఁ బెచ్చయట్టి బాగునొ ।

క్కగడియోవ గర్వముఁ ధి గుబిరమొచ్చె సురెండ్రకల్పకం ।

మగరముల్ గెచ్చె హరి ధి భూరిక రాక్రమ మప్రసిద్ధమె ॥

టీ॥ జగములకొ అర్చితికొ నవశంబుగకొ చెసినవిధకొ = చెనుకొన్నవీని
గ్రాట్యోచుచుఁడు = శివుఁడు భంగముకొ = అవమానమును పగయుకొ = దిశాధమును
వాపగకొ = నివారింపఁగా పేర్చినయట్టిబాపకొ = అతిశయించినబాపముయొక్క 25
గర్వముఁడగకొ = గర్వమునసించునట్లు ఎరివారెకొ = రూపుమాపెను సురెండ్రకల్ప
కంబుకొ = ఇంద్రునికల్పవృక్షమును కరములిలకొ = మిక్కిలిలావముగా తెచ్చెకొ హ
మారిపరాక్రమము = అధికమైదర్శము అప్రసిద్ధమె = ప్రసిద్ధమైనదికాగా ।

తా॥ నొకములన్నిటిని దనవలొబుచి కొన్నవీయు, అవమానమును ద్వేషమును
యందు దుర్వారింపుచుండఁగ విజృంభించినట్టి వాశాసురుని గడియోవగు న్నమడంగునట్లు చేను
దేవేంద్రుని యుద్ధానవనమందుండిన కల్పవృక్షమును జుగగఁ గెచ్చెను అట్టిక్రిష్ణమూర్తి
యొక్కబలము లోకమునవేర్వరెఱుగరు

ఆ॥ అధికదష్కరంబు ధి లైసకార్యంబును । ద్రిం లె జేయుఁ ధి గేశప్రసాద

విను మతంబు వార్ధి నెనసి యె కార్ధుడైయును బూర్వబంధంబును గాచె॥

స॥ అధికగుమ్మరంబయిన కార్యంబులు = చేయుటకు మిక్కిలి యసాధ్యమైనకార్య
ములు శ్రమంబు - ప్రయత్నంబు తీసివోయెకొ - ఆటవతె చెయుకొ వినుము అతండ్రి పూర్వబంధం
బును బూర్వబంధంబు మిక్కిలి కానకొ = క్రికొ = అర్థమున వీరియెకొ = స
మయించుచు ఎనసి కొని ఉండుకొ

తా॥ అసాధ్యములగు కార్యములందొ లాభముగా తిండెనుగనిన ఇది
యగుగాక యతిండెట్లును గల మార్గజన్మమున నె మిక్కిలి గాన నెప్పుడు నంతరంగమునం
వాయనిమిత్రుడై యుండును

స॥ అట్టివాసుదేవునిచక్రింబు విజయయాత్ర ముగియ గావలె సర్వోత్తమసాధి
గంబులయందును సూక్ష్మరూప వ్యాప్తయై నిలిచి వారికి విజయం బొసంగుచుం
ననిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె

తా॥ అట్టిక్రిష్ణునిచక్ర మాతని మాయాశక్తిచేత బాండ్లయొక్క సమస్తాయుధముల
యందును సంక్రమించిననిచి కన్నులకుఁ దెలియరాకుండినదయ్యెను జయమును కూర్చుండును

క॥ పలుమఱు బాండ్లతనూజులఁ గ్రొలఁది వితర్కించెదపు నిగూఢం బదియుకొ ।

దెలియం బలికెద వారికి । బలమును సత్త్వంబు హరియ ధి పార్థివముఖ్యా ॥ ।

టీ॥ పాథివముఖ్య = రాజోత్తిమా! ఈపు = నీపు పలుమలుతో పాండులియాశాశో
 పిక = పాండువులశక్తిని విలేర్కించెదవు = చర్చించెదవు అది కూడం = రహస్యము
 అనిముఖ తెలియం లొదకో వారికి అలమును సత్వంబుతో వారియ = కృష్ణులె

తా॥ రాజోత్తిమా! నీవు బలుమలును బాండువులబలమునుగూర్చి విచారించుచుండియు
 ఆవిషయము రహస్యము అయినను దెలియజేసెదను వారిక అలము శక్తియు క్రిక్కుటంబుగా
 అలిసియోగ్యం యింకి ను జేసెదవినుము

వ॥ హరిసుహృత్త్వంబు విన్నవించెద నవదరింపుము

కి॥ ఒకతల సమన జగములు | నొకడ జనార్దనుడు ఎలి ॥ యొకిటిల యె

సకలము ననార మాతం వొకరుండనారంబు చాల ॥ మత్స్యప్రమగ్ని ॥

టీ॥ ఒకతల = ఒకప్రక్క సమస్తజగములతో ఒకడ = ఒకడే జన్మించెడి
 విలివి ఒకతలయందుం ఒకపక్షముకాగా సకలముతో అసారము = బలమునేనిదియు
 అతండొకరుడు = వాడొక్కడే సారంబు బలమును చాలమత్స్యప్రమగ్ని = మక్కి
 మోగ్యమును అగుతో

తా॥ సమస్తజగము లొక పక్షముగను క్రిక్కుళ్ళందొకడే యొకడ ముగను నిలచి
 సమస్తజగములు నిస్సారముగను దానొక్కరుండే సారవంతముగను నొప్పొవము గు నగును

క॥ తల పున వాసుడెవ్వడు | గలిగింపను చుట సడలు ॥ కా నొప్పుచు

బుల మెతయును గ్రహాగ్నిము | వలుకోకిల బుచ్చు చు ॥ బొంబనానా ॥

టీ॥ పౌరుషాథ = పూరుషింశమువారిలో నుత్తము దా! వాసుడేవ్వడు లెచున
 పంకిల్లుచెతనే జగములు కలిగింపను ఒప్పు = చాలను గుటియుతో గ్రహాగ్నిము
 పొన్నుపోవుకై పలుపోకలబొవుచుండుతో = పెక్కువ్యాపారమును నేయుచుండును

తా॥ ఆ పుండు సంకల్పచూత్రిముననే లోకి మలనుగలిగింపను పక్షింపను నొం
 నును శక్తుండు అయిడియు విలాసమునకై పెక్కువ్యాపారములయందు పర్చించును రాం

క॥ ఎక్కడ నెదురు సత్య | బెక్కడ భిక్షువు పరి ॥ వక్కడ గ నగు

ఒక్కటి నిలుచు గొప్పడు | ఒక్కడ వత్సలపు కడ ॥ యిం దయ మృ నా

టీ॥ ఎక్కడ = ఏయేల సత్యమనడుచును ఎక్కడకో ధర్మము పరగుతో -
 స్సాండును ఎక్కడకో కలుగును ఒక్కటి = నితి అక్కడకో కృష్ణుండు నిలుచుతో
 అ మున్నకం = అతిండుండుచోటనే జనుమగుతో

తా॥ ఎక్కడ సత్యమునడచుతో ధర్మంబు వృద్ధిపొందుతో నీతియొక్కడనుండుతో క్రిక్కుటం
 డి చుండు సత్యము జయము నదృష్టునకుం గలుగును రాజా!

నీ॥ పునుషోత్తముండెల్ల ॥ భువనంబులు దాన యలలభూతాత్మకుండె విహార

లం బెట్టెచు ॥ నీలోకముల ముందు దొట్టెముకొక్కమద ॥ పుష్కరిని ॥

క తామ్ర మరకముల్ ధైర్యము వర్తిండు శిష్టరక్షణము కు ధైర్యము.

హంబును దనకును లగుట బాండుల నె పంపి కొ స ధర్మ బాహ్యులైన

తే! చితనూజు నిక్కమని గ్రహింపఁ దల పరా దమ్ము క్కండు తిథ్యమతి

నిచ్చించుదంబునా డు యెడ గ యెప్పు గ న్న అతిరు బ్రహ్మకుమరరట్టగా

బ॥ పురుషోత్తముడు = విష్ణుజేవుండు తాన - తానే అధిపతిసములును = నమ
స్కాకములును అభిరథాతాత్మకుడై = సర్వరూపములతో కూడినవాడై వివేచనలతో
క్షీణించులంపున వచ్చించుకొ = వచ్చించును ఈలోకములకొ నాయదొట్టి = చూడనముందు
పైబొకొని ఒక్కొక్కమఱి = ఒక్కొక్కతూరి పుట్టె ౨ కర్మాచరియము = కర్మలసేయు
టు కైకొని వచ్చించుకొ శిష్టరక్షణమును = యోగ్యునిరక్షించుటయు దుష్టనిగ్రహ
ణము = దుష్టనులచిరస్మరించుటయు లెనకులగుటకొ = ఆనకులు గావున పాండవు సమం
విడికొ = వాండువును నిమిత్తముచెసికొ ధర్మబాహ్యులైన = ధర్మమునకువిరోధుయి
యున్న నిను జులకొ = కొడుకును నిగ్రహింపకొ = తిరస్కరింపకు అమ్మనోక్కండు తలచు
నాడు నిర్గుడు = సత్యము అరనికొ ఇట్టచంబువ వని = ఇట్టవినిమువాడని ఎతని
పవ్వరాశ్రయియు అప్తివారు ద్రుకుదురు తవ్యము = సత్యము.

తా! ఆవిష్ణుజేవుండు లీలావ్యాపారమున సమస్తలోకమును సర్విగూఢములును ద సేర్ప
పర్తించును ఒక్కొక్కతూరి లోకమును మాయనముచుంకొని తాను నితరలవలెనె పుట్టి తే
కర్మనాచరించు మెండును యోగ్యును రక్షించుచును దుష్టలనుడండించుటయుం దనికార్యము
గానననాపూజ్యుండ ధర్మపరులగుపాండవును రక్షించుటనిమిత్తముగానుంచుకొని యధగృహముగ
కొడుకులం దిరస్కరించుట సత్యము ఆకండిటీవాడని స్వరూపము నెఱింగి వానినెవ్వరు నే
కొ యట్టివాడు తే ముండట సత్యము

౨॥ అనవుడు ద్విపరార్థాన్నిఁ గల విష్ణు నే నెఱిగెడి విధంబు నుం దెలియఁగ నీ
కరియున్న తెలు గు జెప్పుమియిటయు సూతసుత్రుఁడై లచనాత్మనోక ॥

అ॥ అనవుడుకొ = అనగా ధృతరాష్ట్రుడు నెను విష్ణునినెఱిగెడివిధము రెలి
యకొ నీకనియున్న రెఱిగెడుకొ = నిచెఱింగియున్న పద్ధతిని చెప్పుమా! అనుటయుకొ =
అనగా నూతనముండు = సంజయుండు ఆతనితోకొ ఇట్లుండు

తా! అనగా ధృతరాష్ట్రుండు విష్ణుజేవునిం గనునసాచుము నీచెఱింగి యున్నచోప్పు
నాంబులపుమా! అనగా నానితో సంజయుం డైట్టలియెను

వ విద్యయు నవిద్యయు ననగా రెండు గల వవిద్యాదూషితండై తమో
గ్రస్తుడైనవాడు విష్ణు నెఱుంగంబు విద్యాసంపన్నుం డెఱుంగు ననిన విద్య యనునది
యెట్టిది యెద్దాన న నానర్హేశ్వరు చెఱింగితి దాని నవిద్యయెట్టిది దానిని జెప్పువ
నుటయు నావికేయకు సుంజయుం డిట్టలియె సాత్వికరాజసతామస వికారింబు
త్రివిధంబులగుట ధర్మ బాహ్యులను పాపముగ గొని యుండు జన నే నమృత

నామగృహ విద్య యిట్టిది నీకును దక్ష-వర్జితైవ చతవి చెఱుగలమని యెరు విట్టిదిగానివిధి బవిద్యయనిచెప్పిన నతండు నిజసంగమున కట్లనియె

టీ॥ విద్యయు అవిద్యయు అనగా రెండుగలవు అవిద్యనూపకుండై = అనాంకారముచేఁజెడి తమోగ్రస్తుండైనవాడు = తమోగూముచేఁజిక్కి యున్నవాడు = అనాంకారముచేఁజెడి విద్యాసంపన్నుండు = జ్ఞానియైనవాడు ఎఱుంగు అనినా విద్యయనెట్టిది అవిద్యయనెట్టిది ఎద్దానివనా నీవు ఆనర్హులకు ఎఱింగితివి అదియిట్టిదని చెప్పుమని అ అనిచేయునకు = ధృతరాష్ట్రునికు సంజయుండిట్లనియె సాత్వికరాజసతామ అకం = ఎలక = త్రిగుణముల వికారముచేత త్రిష్ణులండుక = చిక్కులండు భ్రమబాచరించుచుక = బ్రహ్మముజేయుచు భావశుద్ధికలి = అంతరంగమును నిర్మలముగానుచుకొని ఉండుగుక = సక = దినిచేతనే అమృతక = విష్ణుని ఎఱుంగుగుక విద్య ఇట్టిది గుక = తత్వవిద్య = చుట్టయొకరితని అతనిక ఎఱుంగుటకుక ఇదియతెరువు = ఇదేమాము ఇట్టిద గానివిధంబు అవిద్య అనిచెప్పక అతండు నిజసంపన్నుతోక = తనకొడుగుతోక, అట్లనియెక

తా॥ విద్యయు నవిద్యయు నని రెండుగలవు అనిచె విదితమైనవాడు అమోగు ముచేఁజిక్కి విష్ణుదేవునింగన జాలకుండును విద్యచె నొప్పినవాడు విష్ణుదేవునింగనెద్రును అని సంజయుండుఎఱుకగా విద్యయన కెట్టిది యవిద్యయిట్టిది దేనిచే నీవాని దేవతలంకతివి విదిధమెఱింగింపు మనినా ధృతరాష్ట్రుని కౌతంహింబునియను నర్హులజ్ఞానములయొక్క వికారములచేత ఎక్కులండుక పుష్కముజేయుచు మనస్సును నిర్మలముగానుంచుకొని యెఱుంగు వుననె విద్యదేవునింగనజాతివి అవిద్యయనది యిద్దయే సుగూ ఈగూ మచేత వివిధ వ్యవహారదేవుని జూఁగెలలు ఎల్లగానె యవిద్యయని చెప్ప యిది విద్యయని గాఢమై యుండు కొడుకు టయె

అశ్వత్థము — ఇదేసంపన్నమున సంజయుండు స్వతంత్రునితో

శ్లో॥ మాయాం నేవే పద్రుతే॥ పృథాభిర్మవానరైః ।

సద్భూతాంగతో ఛక్రైః । శాస్త్రైశ్చ ద్విజాగ్రమైః ।

అ గావివల నేను కలటపు ఎన్నగల వాడనుగాను, అ మేలు గాను అ గావివల గాధముంగో నేనేకగ్నినుజేయను భగవద్వ్రతికి చర్మకగ్నిలంజేయగను విద్యగను బాధయముగల వాడనై శాస్త్రమర్యాదలచే శిశ్వరి స్వరూపము అంక మన్నాన విలెవ్యాద యమునం గల్మషముగల వాడనుగాను అనగా శ్రీకృష్ణునియందు ఛక్రలేయ ఛక్రిగలవానినను బొడవులపై ద్వేషముంచుకొనియు ద్వేషములేనియట్లును నీకొకుటలపై బ్రేమనుంచుయె లేని యట్లును నక్రమముగ వర్తించుచున్నావని చెప్పెను

క॥ మనకాపుండు సంజయుఁడీ తనియుఁదేశంబు వట్టి ధర్మమున ముకుం ।

దునినాశ్రయింప వయ్యయితనిజొచ్చినబ్రదుకు దీవుఁదమ్ములు సుతులుక॥

టీ॥ మనకుక ఆపుండు = మేలుగోరువాడు సంజయుండు ఈతని యుపదేశంబువట్టి క ఈతనిబోధనాశ్రయించి ధర్మమునక = నీతిచొప్పున ముకుందుక = చెన్నుని ఆశ్రయింపు

వల్ల! అనికా గాంధినా = చెందినవో తమ్ములకా సుతులకా = కొడుకులును ఈపుకా = నీలను క్రమము - జీవితపు

కా॥ సంఘముందు మనకు పెరిగిపోయినాడు గావున నీశని యోజన చొప్పున పుట్టును చనినదియు జ్ఞానశక్తివైపునకుం బాత్రుడవుకమ్ము! అతని వాక్రయించితివే తమ్ములును గొడుగులు అని గావున ప్రదకయిండుం గలుగుదురు

చ॥ అనిన నుయోధియుండు దిను ♦ యయ్యకు పిల్లను నిట్లు బుం!

న్నివి కోకి పెట్టుమిగిలెను ♦ నెట్టన సర్వముగావె చెనెయు!

చ్చినుము ముకుందు డర్దురువి ♦ చెచ్చెనినాడెపులార విండునెం!

క సతనినొక్క గామునకు ♦ గా ధృతిపెం గజ నాశ్రయితునే॥

ప॥ అనికా సయోధియుండు = దుర్యోధనుండు తమయయ్యలకా ఇట్లుకా గొప్పం గలవైయుకా ఒకటకా = ఒక్కనూలుగా ముంగినియుకా = మింగిను నెట్టకా = ఎంతోగా అనియుకా = చీలించిన నము ముకుందుండు ధృవుని చెచ్చెనినాకా = చచ్చిన నుండు న్నేవాతులనగా చెప్పలారవిండుకా = గుగినుదు ఇంకా అనికా గా అనికాకా = ఈయొకజన్మమునకుగా ధృతిపెంపకా = దైర్ఘ్యముకా కలెనెం గా అనికాకా = ఆశ్రయితునా

కా॥ అని ధృరాత్రిండుపలుకు దుర్యోధనుండానికీటాయెను ఈలోకమున్నెమో గ్రహాలు గా మింగినునీ పీల్చెని కిక్కి పుండేరీతింబువా డైనుండు సర్వమునం బెరిగి న్నెంబుల సప్తముగా మెనుచునే యొకజన్మముయొ మేముకై దైర్ఘ్యమునొచ్చి క్కనినీ నాశ్రయించువాడెనా

తా॥ అని గాంధారికిట్లు ♦ జన్మిండుండు! చితనూటా మున్నెవి ♦ సో గా న్నాం!

మదితుం డేనుచు నా మిద్ధివి మోవిడ సెమెగాని ప్రతికా గాంధారి

స॥ అనికా జనవిభుండు = రాజు గాంధారికా ఇట్లుకా గాంధారి = కొక కుటు సుప్తిశీతిబాహ్యుండు = దశ్శమునకును న్యాయమునకును లోది ఉచంకు = గర్భించి వాడు ఈనువాని = ఈస్వవిడిచి నాబద్ధవిండు వీడు చెడు గాని ప్రదకా డుండు

కా॥ అని దుర్యోధనుండు పలుకి గా రాజు గాంధారితో అడుగు పుట్టి గా న్యాయమును లోధియు గర్భించినవాడును జామా సేను జెప్ప యోచన చిర్దివాని నా వాడు గావున వీడు సెడునుగాని బ్రదుకనేరడు

ఉ॥ నామె దిల్లి యిట్టలును ♦ నందనుకా నిదియెల యాయపుకా!

త్రీవిధవిబులుకా మమున ♦ శిష్యుహృద్జనులం దొటాగెగా!

నీవు గడంగె దిట్టియవి ♦ నీతులును గల రే వృకోదరు!

డైవిధి సంపగ్గా నొరుల ♦ కాంగగ వచ్చునెంకం బుప్రకా॥

తా॥ నాపుడు = అవిపలుకఁగా తల్లి ఇట్టులనుకొనందనుకొనక పుత్రకా = కొడుకా! ఆయువుకొన = బ్రదుకును శ్రీవిభవంబులకొన = సంపదను భోగములను విముకొనక పనుహృజ్జ్వలకొన = సమస్తన్నేహితులను తొరింగఁగాకొన = విడుచుటకు నిచ్చు కంఠము -- పూనుచున్నావు ఇదియేల? ఇట్టియవిసీతులకొన = ఇట్టిమార్గులును కలరె = ఉండురా? ఇది పృథ్విదరుడై - భీమనేనుడై చంపఁగాకొన = చంపబూనఁగా ఇంకకొన బులగా, అ పప్పునె = ఇతరుల నడ్డగింపఁగలరా?

తా॥ అని ధృతరాష్ట్రుండుపలుకఁగా గాంధారి కొడుకుతో నిట్లుచెప్పి యె పుత్రకా! మును సంపదను బోగములను మమ్మును నేహితులనందఱిని విడిచిపోవుటకుం బూనుచున్నావుగా! ఇట్లునెయ్యెందుకు, నీవంటిమార్గులు లేదునుమా! నీవాలింట విధి భీమనేనుడై నినుఁజంపఁగఁగా నడ్డగింప నెవ్వరుననురుగు

తా॥ అనియె నట్టియెడల గృష్ణద్వైపాయనుడు ధృతరాష్ట్రుని కిట్లు పుట్టు నికుంగూర్చు నీవు బరమాత్ముడైనసంజయు నతనిపాలికిం బుచ్చి తది తన్నుకా నె బయ్యె వీడును నమ్మిహానుభావు మహనీయుప్రభావం బున్నరూపకలగు న బుద్ధివిని యద్దెవు నాశ్రియింపు మతం దేకాగ్రచిత్తులై యారాధించినవాడి నేలు చుగ్గు గామక్రోధోపహత్తులై తమతమధనంబుల దృష్టులుగా యన్యాయము వర్తిచివారలకు దూరింబైయుండు నెల్లభంగుల నాతనిం తొచ్చిబ్రక్క నుం బ్రసాద బల్ల చేయుమనగి విచిత్రమిగ్నందనుండు సూతరునిది నా వ్యాధి నామిన్విచించి నాకు దేటపడు వెల్లి యతని మోమున నున్న యి న్నె యని యనిగి

తా॥ అని గాంధారి పలికి నమ్ముల వ్యామహాముని ధృతరాష్ట్రునితో క్రిందికి యిందుఁ బ్రీతిలను నీవును మిక్కిలి యనుకూలండును సంజయు నాతనియొద్దికుంబంబున నుండు సేనదేవతలు ఈసంజయుండును సర్వేశ్వరుండును నాకని స్వరూపముం బొందుకొనెను నె యిందుం బున మోక్షున నామహాప్రభువు నాశ్రయింపుము అనిండు తనివెతరిచింతలే యారాధించువారి కనుకూలుండ కామక్రోధములంబడి తమతమసంపదచే దనివిసెందక యితిరుల ద్రవ్యము నన్యాయముగా నక్షేపించువారికిఁ గనంబడువాడుగాఁడు సర్వవిధములచెతను నాతని నాశ్రయించిజీర్ణింపు మన గా మంచిది! అట్లేచేయుదునని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయుఁజూచి వాని దెల్పుడును పదిమునకుంగల యభిప్రాయము లేటపడఁబోదించి, అతనింజెందుట కుపాయముని నుపరింతముని యడిగెను

విశేషార్థము — గీతయందు భగవద్వాక్యము

శ్లో॥ అనన్యాశ్చిరయంతోమాం । యేజనాః పర్యుపాసతే ।

తేహంనిత్యాభియుక్తానాం । యోగక్షేమం వహామ్యహమ్ ॥

అనఁగా నీతరదేవతలనాశ్రయించి కాలముపుచ్చక నన్నే పరదేవతగా నెఱిగి యేజనుల భజించుచుండుతో యట్టియెడదేగవ గుణసంపదగులవారల యోగక్షేమములు (అనఁగావారికిం గల గుణములు) నీవును నానియును కలిసియున్నావు నీవును నానియును నేగ వహించుచున్నావు

తే॥ ఎల్లయ నాచుదావసి ♦ లంఘ్యైర్ల | యద్యుఁడయందు వసింఁచుట

[ఁజువా

దెప్పున నెక్కడ ♦ జెల్లమింతి | యెటు గుజరుందుఁ దగివసి ♦ మంచు

[శుభము ||

తీ॥ వాసుదేవుఁడనుకొని యర్థంబు ఎల్లయందునుదావసియించుట = సర్వమందును
దానండుట ఎల్లయరియఁజనయందె వసియించుట = సర్వముదనయందుండుట అంధ్రు =
అంగురు తె ము = న్నచ్చును ఇంతయెఱుఁగు జమలందుకొ శుభము = శ్రేయస్సు లగ్గ
ప యంచుకొ - అంధున

తా॥ సర్వభూములయ మను దా నువసించుటచేతను సర్వప్రపంచము దినలోనివసించుట
చేఁగ గల్గెనని క వాసుదేవుఁడు పేరుగలన ఇట్టిభుమిఅంగిన వారికి శుభము యగును

తే॥ వసి నొక న నాయులు ♦ ఎత్తుగిల్గిహారు కా గ నార్యులనుగ్రహింతు

నొ ఎత్తివిఱుఁబుల సీ యె కి | బుద్ధి గొలువ బ్రహ్మలఁబొందు నెఱుఁగు ||

౪ అతనికొ పొందునుపాయముకొ అంతరంగనిగ్రహము గాకొ = మనస్సును జయిం
చుయరి ఆర్థులు = పెద్దలు అనుగ్రహింతురు = చెప్పదురు ఓపి = శక్తిగలిగి చిత్తైక్యకారం
బులుడికి = మనస్సుయొ క్రమంచుత్వమును మానిచి ఏకమద్ధికొ = ఒకేతలంపున కొనవకొ =
నివింపఁగా అతఁడు ప్రపన్నతెగొందుకొ = కరుణించును

తా॥ మనస్సును జయించుటయే సర్వేశ్వరునికొ బొందుట కుపాయమని పెద్దలుపడేంచు
నార్యు చిత్తమునగుంబు చంచల భావమును శక్తుండై నివర్తి చేసి యితరవ్యాపారము లుడిగిం
చు చే న్నొనఁతుఁడు మనయందు గూఢింపును కావున నీవును వేఱుతలంపులుమా గొవిందు
న నొంపుమని నంజయుండుపలుక ధృతరాష్ట్రం డీట్లనియెను

౫ ఎప్పుడు బలుబుద్ధులుగిగి గోవిందు నాశ్రయింపు మిన్ని ప్రజ్ఞా మి బుద్ధులయె

౬ నాకు నయంబెంద్రియముగతి | లెక్కఁబు కింతచగిపు ♦ లే దింపుమనో |

జ్ఞాకారుండైనవారి నా | లోకంబు గాఁమి గ ♦ లుగ్గు వగ పెప్పు

తీ॥ నాకుకొ నయంబెంద్రియముగతి = కన్నుచూపు లేకుండుటకుకొ అంతఃపు =
ఎకేషడు భుమ లేదు అభిలమనోజ్ఞాకారుండైన = సర్వమునకు మోహనమూర్తియగు హరికొ
అలోకింపంగానమికకొ = చూడలేనియందుకు వగపు ఎప్పుడుకొ కలుగకొ

తా॥ కన్నులు లేనందులకు నేనుమిక్కిలి చింతించుచులేదుగాని లోకముకెల్ల మోహన
మూర్తియగు నాసర్వేశ్వరుని జూడలేనందునకై యెప్పుడుకొ వగచుచుందును

ఉ॥ ఆతనికొ గన్ను లారింగ న ♦ హర్షి శేముం గనుగొంచు నుండువా |

రేతప మాచరించిరో యు ♦ పేంద్రుని నాశ్రితవత్సలుకొ విని |

ధూతకలంకు ధర్మ నిర ♦ తుం గరుణాకరు సర్వలోకవి |

ఖ్యాతుఁ పవిత్రమూర్తి శర ♦ నాగతరక్షకు నాశ్రయించెదకొ ||

తీ॥ అతనికొక కన్నులారగణ = తృప్తిగా అపార్థిశముకొన = పగలుకొనేయగ
 కనుగొనుచుండువారు = చూచుచుండువారు ఏతపమాచరించిరో = ముండేలపన్నుచేసిరో
 ఉపేంద్రునికొక ఆశ్రితవత్సలుకొన = ఆశ్రయించినవారి నాదిండుగానిని నినిర్ధాతకలంఘికొన =
 పోయిన కట్టుబడుము గలవానిని ధర్మనిరతుకొన = ధర్మమందాసక్తి లవానిని కరుణాకరుకొన =
 ఎదురు పెట్టెవనిని సర్వలోక విఖ్యాతుకొన = లోకములందెల్ల బెండ్లదినవారిని పగిత్రి
 మూర్తికొన = పాపపరిహారిని శరణాగతగురుకుకొన = వేడినవారిని రక్షించు వారిని ఆశ్రయించెడికొన
 = పోషించువాడను

తా॥ అపార్థిశం దృష్టిగా కేయంబగులు చూచుచుండువా పెట్టెపన్నుధర్మము దా
 ఉపేంద్రుడు నేనువారిండు రయగలవాడు నమ్మలంకుడు ధర్మమందునుగలవాడు
 కరుణుడు నగ్నలొనులకుం దెలిసినవాడు పుష్పము నాకారిమంగలవాడు వేడెనగారి
 క్షించువాడు నగు సర్వేశ్వరు నే శాశ్రయించెదను

పా॥ అని పలికి ఎరమశాంతుండై పారాశర్యు యుద్ధేశాచి దేవా యెను నాను న
 శరణుసాచ్చి బ్రహ్మకువాడ ననుచు గ్రతావల యగుటయు వ్యాసమునకు ను
 నాశీర్వాదము చేసి యార్హస్థితుడయ్యె నాశీర్వాదుల ను దుగోధి క
 యుల నిజనివాసగులుగను భావా బహు శార న గాంధారియు భ
 గంబుని కరిగి యుచితవ్యావహారిక బ్రహ్మగిల్లిన పురుషుని
 పడి పుష్పనివేశెను బు ల్లేవని యడిగె

తీ॥ అపలికి ఎరమశాంతుండై పారా దిగ్గో - వ్యా ని కర్ణం = మా
 కు నను వాసుదేవునికొన శరణుసాచ్చి = కరిగి ఎడె దుగువాడును చ
 కృతాంజలి యగుటగొన = చెరులుమోడ్చుగా వ్యాసనుహామనియొకొన
 అర్హస్థితుండయ్యె = కంఠంబక పోయను స్వరాష్ట్రండును దుర్యోధనసంబంధకొన
 గాంధారియుకొన = గారియుండ గొట్టు పోపంబుచి - పోడిని వెలెచ్చి గొన గొన
 గొన కొన అభ్యంతరమందిగముకుకొన = లోని యంటి చని ఉచితవ్యావహారిక కొన
 కనులందు ప్రవర్తించుండెకొన = పర్వించుండెరి అనిచెప్పెనకొన పడంపడబట్టె
 పంబు = పిమ్మట జరిగిన పోషకవిషయములు నట్టె ఎజింగింపుము అనుటయకొన

తా॥ అనిపలి కృతరాష్ట్రండు చిత్తమున శాంతిని పొంది వ్యాసనుహామనింగన
 స్వరము చేసి కర్మేశ్వరుండు వాసుదేవునినాశ్రయించి ప్రకాశముగాక యని చెటలంబెల్లి
 మెక్కికొన నాముషియుం దీవించి కనుమలుంజ్ఞ చేయెను అభ్యంతరాష్ట్రండును దుర్యోధ
 నంజయులను వారివారి వోట్ల కనిచి తానును గాంధారియు నింటిలోనికింజొచ్చి చేయవలయు
 కార్యంబులు చెయుచుండెరి అనివైకంపాయన మనివరుండు పదంపగా జన విజయండు పిమ్మట
 జరిగిన విశేష వ్యాపారంబులు వచింపుమని యడిగెను

కా॥ నిత్యానిర్వృతివేకి వైభవసము + నిద్రాంతరంగస్ఫుట ।

ప్రత్యక్షా పరమేశ్వరవిశ్వజగద్రా + రాధ్యా మృత్యుంతరిచి ।

త్సత్యానంద విభస్వభావమహితాః సుపత్నిమాధాన దా ।

గర్వవ్యావృత్తిసాక్షాదవర్తన విదః స్థితీపదాభోరుహా ॥

టీ॥ నిత్య = శాశ్వతమైనట్టియు అనిత్య = అశాశ్వతమైనట్టియు పదార్థములగుర్చిస
నివేషైభవజ్ఞానాతిశయముచే సమర్పించు = వికసించిన అంతరింగ = హృదయమున స్వల్ప
ప్రకృతి = కేటగ గోచరించువాడా' పరివేశ = ఉత్తమోత్తముడా' విశ్వజగదాధిపతి =
= లోకముచే నెల్ల పూజింపఁబడువాడా' వహత్ = దొడ్డియు అనంత = తునీనియు
= విత్ = జ్ఞానమును సత్య = సత్యమును అనంద = అనందమును గలవాడా' విభ = స్వభావ
మగు స్వభావ = స్వభావముచే మహితా = పెప్పచున్నవాడా' సంస్కృతాధాన = విశ్వవ్యాప
మణి = ముట్టియు దౌర్జన్యవ్యావృత్తి = పట్టుము సూరించునట్టియు సంసర్జన = చర్చయగు
= స్థి = చర్చుగల పదాంభోరుహా = సంపల్కరించిన పొడిక మలములంగలవాడా'

తా॥ నిత్యానిత్యరూపములగు పదార్థములగుర్చిస యెఱుకచె నొప్పెడు అంతరింగవ
లకు ప్రత్యేక మగువాడా' ఉత్తమోత్తముడా' సర్వలోకములను బాధ్యుడా' అపారన
జ్ఞానము సత్యమును అనందమును గలవాడా' సర్వవ్యాపక స్వభావముచే నొప్పెడు
నానానాసంగునట్టియు దౌర్జన్యములందొంగించునట్టియు న్యాపాముచే చర్చునుగల మంగళకర
పదా పద్యముల గలవాడా'

క॥ వ్యాసాదిమునిహృత్ ప్రమ సాధర్మ్య ప్రమేయః తామోక్షుః ।

ల్లాసా వైరణ్యసముః ధ్యాసి రివాన్యాయభావః భ్రాదినా ।

ట॥ వ్యాసాదిమునిహృత్ = వ్యాసాదిమునిలచే నిలిపఁబడిన చూసందర్శ - విశ్వా
గద్యములను లవడా' అప్రమేయతామోక్షుః = గంభీరానిగంభీరమువాడుగా
= వ్యాసమునిహృత్ = నిత్య వాచముచే జూశించునట్టి సహస్రార్థధాన = అంగ
మల నివిహించును గలవాడా' భ్రాదినా = అశ్రయించి-వాని భ్రాతృత్వము

తా॥ వ్యాసాదిమునిహృత్ = నిలిపఁబడినవాడా' అంగముల
మెండువాడా' నిర్విఘ్నబాధముచే నొప్పెడు యాంతరిగి పుట్టి గలవాడా'

సూరిని॥ సమదనిమిషమాదాః స్యుత్ప్రభౌః ।

గమయచిగపదాభాః స్యుత్ప్రభౌః స్యుత్ప్రభౌః ।

ద్విమ బహులతమోమాః స్యుత్ప్రభౌః స్యుత్ప్రభౌః ।

క్రిమ లితివికానాః స్యుత్ప్రభౌః స్యుత్ప్రభౌః ॥

టీ॥ సమత్ = మొగ్గుచున్న అనిమిష = వేల్పులయొక్క మారానాన్యత్వప్రభౌ -
శాన్తులమైన కొత్తరత్నముల కాంతితో సంగమ = కలియఁబడే దుచిర = ప్రకాశించుచు
పదాభా = కవలములవంటి పాదములగలవాడా' గర్వదుర్వారి = పోరుచే విజృంభ
వైత్యోద్యమ = రాక్షసులపూనికయన అహతమోమాత్తాడ = మెండుగు బీకటికి నాయుని
వలెనుండు దోషప్రేడన = భుజమువ్యాపారముయొక్క ప్రక్రిమ = వ్యాపకముచే లభిత =

మరియు 'విలాస' = ప్రేమను గలవాడా! గాథ = వృత్తమైన ధర్మ = సేవకు ప్రకార = కనబడువాడా!

తా. మొక్కుమిన్న జేతల కీరీటముయందలి కొత్తిరిమ్మముకాంతిలో, లియుచు మిక్కిలి ప్రకాశించుచున్న పాప కమలములు గలవాడా! పాప రుచి సతీయింబులైన రాసు నాహస వృత్తమును చీకటికి నూర్చులిపెలె వేలింగెడు భుజము వ్యాపా ముచే మనోహరుడవాడా! మిక్కిలివృత్తమైన భక్తగలవారలకు గోచరింపవాడా!

గీ. గీ. ఇది శ్రీమదుదయకవిమిత్ర హృదయవాక్యపుత్ర సదాకామి
 రాజి శిష్యు సోమయాజి ప్రణీతం బయిన శ్రీమదాచార్యుని సుగ్రా
 వర్ణన గలది ద్వితీయాశ్వాసము

స. ఇది శ్రీధరద్వాజగోత్ర పవిత్ర రాఘవాచార్యుల ద్విదశాధ్యాయ
 పా నాగర్యభిధేయ ప్రణీతంబైన యామ్నాయ శాసన
 యు సువ్యాసపర్య వ్యాఖ్యానము
 ద్వితీయోపాయము

(శ్రీ)

శ్రీ మ దాంధ్ర మహాభారతము

ఉద్యోగ పర్వము - తృతీయాశ్వాసము

కి॥ శ్రీకృష్ణవిహంగ్య! ప్రాప్నోత్యప్రసాదాః ధీమహిమోతేతా ।

భ్యావహదస్సరేణా కరు । వాసనాపక్షినిః ధీమహిమోనాదా ।

ట॥ శ్రీ = సంపదయును వాగ్విద్య = విద్యాత్మకమును అవ్యయ = రమ్యమును పాశ్చిమ్య = నేర్పును పాశ్చివ = ప్రభుత్వమును అనుభవ = ప్రవేశమును ౩ మహిమ = బిరుదును సౌఖ్య = సుఖభావమును ఆపహ = కలిగించుచున్న పరిశ్రమ = వాస్తవ్యునిగులవాడ! కరుణావేది = కృపతోఁగూడిన కటాక్షికిరీ = గ్రంథమాపులకాంతులవాడ! వారిహరవాదా!

తా॥ ఆపంచినవారికి సంపదను విద్యను నేర్పును రోగముకలయును ప్రభుత్వమును మహాదాన్యమును గలిగి యొప్పుచున్న సౌఖ్యమునొసంగునట్టి మాహాత్మ్యముతోఁగూడిన మలముపడుటములంగలవాడ! కృపతోఁగూడన గ్రంథమాపులకాంతిలవాడ! మునుముదె నొప్పుచున్నవాడ!

చిక్కి శ్రీకృష్ణునిరాయసారము పోలి

దేవా వైశింపాయచుండు జనమేజయున కట్లలియె

స॥ సౌజయుఁడుదన్ను వీక్షించిచినిధిర్బినుతుఁడుమఱునా ముల్లలగు నెన్న భిత్త్యులలరు దోరలనుశిలించి బలిచి యెల్లవారుచవిరు సుడిశిల్పిలలియె ।

టీ॥ సంజయుఁడు తన్ను విడ్డొగి = విడిచి చనినకొ ధన్యులుఁడు మఱునాదు తమ్ములకొ నుతులకొ ఇష్టభృత్యవరులకొ = అనుకూలులైన సేవకులను దోరలను = సామంతిరాజులను పిలువకొ పనిచి ఎల్లవారును వినుచుండకొ ఇట్లులనియెకొ

తా॥ సంజయుఁడు తన్ను విడిచిపోయినపిమ్మట దిర్బిరాజు మఱునాడు తమ్ములను నొడుగును రాజులను పిలువనపి యందిటును వినుచుండగా నిట్లలియెను

కి॥ మనము జనార్దనుచాలికిఁ జని కౌరవసభకు నతడుఁ జను మని ప్రార్థింపి చిన మేము బంధుహితగురు ! జనములతోఁరాము గాక ధీసంప్రీతియగు ॥

టీ॥ మనము జనార్దను పాలికికొ = హరియొద్దకు చని కౌరవసభకుకొ ఆతనికికొ చనుమని = వెళ్లుమని ప్రార్థించినకొ మేలు బంధుహితగురుజనములతోకొ = బంధువులు మేలుకొ రుద్రులగురువులు నగువారితో రాము గాక = యాధములేక సంప్రీతియగుకొ = సంతోషమున జేయును.

ప॥ నీకు మేము ప్రవృత్త్యాదికుమారులతోడివారము మమ్ము మరితింబులు
వారయకుండ నరసి రక్షింపుమనుచు వాసుదేవుడు నిశుచిచయట్లు చేయగల
వాడ నెయ్యదితంపు నెప్పుమనిన నజాతశత్రుడు నిపు కరిగగరంబున కరిగి కార
చలతోడు దగినమాటలాడి తెఱుగు సెయవలయునని పార్థింపి యతని కయ్యకొ
లిపి ఎల్లనియె

శ్లో॥ ఎంక మేము ప్రవృత్త్యాది కూరులతోడివారము = అద్భుత్తుడు మేదలగు
రాగ కుళోఁ దుస్థలము మమ్మక దురితింబులు = పాపములు వారయకుండక = శాంతి
కుండ అగరి = విచారించి రక్షింపుము అనవుడక వాసుదేవుడు = శ్రీకృష్ణుడు ఎంపి
నయ్య = నెవ్వెచ్చెయమరియెవోయట్లు చెప్పగలవాడక ఎయ్యదితంపు నెప్పుము
అనినక అజాతశత్రుడు = దర్మరాజు నిపు కరిగగరంబునక = హస్తినాపురమునకు అగి
కారపుతోడక అగరమాటలాడి తెఱుగు = వాడను చెయవలయుక అనిపార్థింపి
అనిక ఇయ్యని = ఇట్లు వి ఎల్లనియెక

కా ప్రవృత్త్యాదు మేదలగు ఎచ్చుత్రులు ఎదియకెట్లు వాస్త్రులో మేమును లికిచేవా
మ చేవా పాపములుచుమ్ముం కెందకుఁడుట్లుగా యోచించిపెట్టెంపువా అని పరజండుపె
కెనా క్రకృష్ణులు ఎవెడిరోరిన ఎదనేయదును వీరిలంపున దెలింగితివో దానిని పిప్పము
= చి క్రామలితో కర్మజుండు నిపు వాస్తినాపురమునకుఁబోయి కాంపులలోఁ ఎగినవామిడి
మొకి పుతి కేప్పింపుము అని పార్థింపి యాయనను కమ్మతీంపఁచి మఱియు లిల్లనియె

స॥ మోక్ష ప్రతి ఫలము నాతిని చందను చుదాబు చిన్న నా పుజయ్యును ।

చలకఁ డలకుగఁ డెట్లై నా నీకు వారిచిత్త నభింగి కా కెఱుగును ।

గను గలచియ్యా యే మాటలం మమ్ములుక దీచెదరు తాచధికమన్

పై పాపములు శిక్షము కలములు ఎత్తిరింపలు ప్పొచ్చుము ।

చి / ఎవరూ చెప్పగలగింప ఎవరొ యెవరి ఎవరి కిచ్చును ।

వారం కావంతరి పుత్ర పుత్రుల సంతానంబు లల యెడిరుచున్

శ్లో॥ మోక్షం తలఁచెను = అందఱుల స్వరాజ్యుని లలఁచెను అతనినందను ఁండు
మర్యాదవని విధమును నిన్నక ఆనందయుండు కలికినములక ఎంక కెరెక
దా వారిచిత్తముభంగిక వాడు = సంజయఁడు ఎఱుంగుక పాస్త్ర సంతపు = బ్రహ
శము అని ఈక = ఇయ్యక ఎలి మాటలన = మోక్షమాటలతోతనే తారు మమ్మక అమ
విశ్వదరు = అలకనుండితొలగించెదరు అధికదుష్కరంబైన = చేయటకెంతయు సాధ్యముగా ని
అనుమయంబుక = ప్రతిజ్ఞను ఏము పదమూడువత్సరంబులు నల్పి = చెసి ఎచ్చిరాండక
పతి = రాజు కులమువాడి = కులముయొక్కధర్మమును నడుపక తలఁపఁడ = లిలఁపకయే
యన్నాడు చెడక తలఁచెనేని కొడుకుమచినట్టివాడుగాక = కొడుకీడ్చిన మాన్మునం
బొవుఁగాని అతని ఎక్రతక = వానికుంటినడతను మాన్మక లేడు ఇంతకంటెక ఎడరు =
అడద మాకుక కలదె = ఉన్నదా?

తా॥ మాతండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుని తలంపును దుర్యోధనుని యుద్దేశ్యమును నిన్ను సంజయుడు చెప్పినమాటల వలనంచెలియవచ్చునుగాదా! సంజయుండు వారిభాషము పెరింగిన వాడు యామని పంచించుటకాని ప్రదేశమని నిర్ణయించుటకాని లేక రాజ్యమునంతయుం దామె యేలి తేరమాటలచే మాత్రము మమ్ములుజ్జించి యలుకతీర్చెదరుకాబోలు అసాధ్యముగు ప్రతిష్ఠకు నొప్పుకొనినవారమై పదియుమాడు వత్సరములు కఠిన ప్రతిమునుజరికివచ్చియున్న భూతుఁ జేయఁ గలయది సేయక రాజారకయున్నవాడు చెడందలచి యున్నవాడయ్యెనేని దుష్టుఁడగు దుర్యోధనుని మార్గము నడలించుచునుగాక వాని దుశ్చేష్టను ద్రిప్పలేకయున్నవాడు ఇంతకంటె ఎదిగ మనికష్టము తూకులగలదే!

క॥ జననియు సమస్త బాంధవ! జనములుఁ బ్రియమంద వారిఁ జొంతులఁగాఁజేయచు సేన్ముగ నెక్కుటియై! మనచు దెఱుగేది యునికిఁ మాపారుషమే॥

ట॥ జననియొక సమస్త బాంధవ జనులును ప్రియమందవారే వారిఁ జొంతులుగాఁజేయును సేన్ముగ = సంతోషముతో ఒక్కటయైమనను = తూడిదీ చుటకును తెఱచెద = తోనిమాలి ఉనికి మాపారుషమే = మిగిసిరి యగునే

తా॥ మాతల్లియొం జుట్టులందఱును సంతసించి మనంబులం బొందియుండిన దుఃఖములను మనస్సులు గలిసి యందిజ మొక్కటిగ తీవంపను మార్గములేక యిట్లుండుట పారుషమగునా?

క॥ ఇచ్చటిబంధులు సీవును | సచ్చైరువడ వినుచు చుడఁ నయిదూళ్లను మా | కిచ్చినను జాలుసరిని | బొచ్చెము గా దితివట్టుఁ పూర్ణము సుమ్మి॥

ట॥ ఇచ్చట-బంధులొ నివునుకొ అచ్చైరువడి = అచ్చైర్యవడి ఎనుచుండెకొ అయి గుళిప మాకీచ్చినను చాలునాటని బొచ్చెముగాదు = అపధముకాదు ఇంతపట్టు = నేను జెప్పినంతయు పూర్ణమునువచ్చి = తృప్తితోఁజెప్పిన విషయమునుమా!

తా॥ ఇచ్చటి మనబందువులను నివును వింతగవినుచుండఁగా నైదుగ్రామములకు గ్రామము మక్కియను జాలునంటినిదా! క్రిష్ణు! కవటముగా నట్లు చెప్పినవాడనుగాన నా పూ మగు నభిపాద్యముకూడ నింతయె సుమా!

కా॥ అమర్యోధను డురమాత్రయుచు జేఁ యం బాలిదొ కాని పెం |

పెడు గ్రూత కొర్వరాదు సిరి నాఁ కె లందునే గాగ్రసవా |

సోదైన్యములు చెచ్చినా యదియు నిఁ చుట్టొకుం గొవునో |

మోడుబుడుట గల్గు గొరివులు చేఁ ముం బొంది శ్రీ నొందినాఁ ||

టీ॥ అమర్యోధనుండు అంతమాత్రయును చేయఁబాలిదొకాని=చేయునో చేయఁదొకొండెకొ = గొరివమునెడువట్లుగా కూర్తలకొర్వరాదు = కూర్తలకొర్వమును జేయుటకు సహించఁ బాలను సిరి = రాజ్యము వాతేలందుచే = నాకులభించునా? గాగ్రసవాసోదైన్యములు చెచ్చిన = కూటికిండ్లకుం బెదనైయుండునట్లుకలుగునా? అదియుకొ = అనుభవమొ కష్టమొ చెచ్చుటకుం గావునో = ఈబంధువులకును చిట్కించుచు గావున కొరవులుకొ ఏముకొ, కూడి క్రికొ బందినకొ = చెందితిమా మోవింబందులొకొ = సుఖోన్నతమునగును

తా॥ ఆదుర్భోధమును సేస గోరిక ట్లయిదూళ్లనేనియు నిచ్చునో యియ్యఁడో! గౌరవము నశించునట్లుగాఁ గూర్చికార్యములజేయ నామనముత్సహింపక యున్నది రాజ్యము నాచేతికిం జిక్కునో యట్లుగాక యన్నపస్త్రములకే లేమిడికర్పించునో, మంచియో చెడుగో యాధున్దుములను గూడ బాధించును గావున కారవులను పెమును గలిసి జీవించునట్లు ఘట్టిపట్టనంతోమును కాన్పదమగును

ఉ॥ అక్కట లాఁతులైనఁ బగ ధైర్యము బంపఁజొరనెల యొ॥
 డొక్క తెల్లని లేదె యది ధైర్యము బంధుసుహృద్భవంబు లా॥
 దిరుచు చున్నవారు గణం ధైర్యము సంపదకై వధించి దూ॥
 జెక్కుట దోషముదుటను సీమరివస్థల కోర్వవచ్చు॥

టీ॥ అక్కట లాఁతులైనక=ఇతిరులేనియు ఎగతైనను=శత్రువులైనను చంపగోరినే = చంపుటకుఁ దుంపవలయునో ఒండొక్క తెలుగులేదె = వెతెమ్మములేదా? అది = అట్లయ్యెము ఒప్పుడె = తగదా బంధు సుహృద్భవంబులు = బంధువులును మిత్రులును ఆదక్కున మన్ననవారు గౌరవింపఁగల = యోచింపఁగా సంపదకైవధించి = ద్రివ్యమునకై చుట్టములను జంబ దూతెక్కుట = తిట్టువడుట దోషముదుట = పాపముంబొందుట అనుచురవలగుక = అనినది సీకప్తములకు ఓర్వవచ్చునే = సహింపరాకయున్నది

తా॥ అయ్యయో! విరోధులనేని మఱియొకరినేని చంపఁగోరనేలా? ఇంతకంటె వెలుమాగ్గము కలుగదా? అట్టియితరమాగ్గము యోగ్యముకాదా? మాబంధులును మిత్రులును గౌరవంతోగలవని యున్నవారు, అట్టివారిని సంపదకై వధించి యిహమున నిండయుం బరమాను బాపమును జేందుటయనుకప్తముల కోర్వ నేను బాలురునా?

ప॥ అనిపలికి పాండవాగ్రబంధు వెండియు

ఆ॥ త్నత్రైధ్యమిత ధైర్యమగునె వెలు॥ ధర్మమావరింపఁ ధిగద పుంజు॥
 గావ శస్త్రజీవి కియ తగియున్నది యొక వంశనాశ మిచ్చునెమి॥

టీ॥ త్నత్రైధ్యము = రాజధర్మము ఇంతిప్తమగునే పెరిధ్యముక అచరింపక తగదు అటండ్రు కానక శస్త్రజీవికయ = ఆయుధమును జేత ఎట్టి జీవించుటయె అగియున్నది అయినక వంశనాశము = వంశమును నాశమునీయుట అనభిమతము = ఇప్తముగాక యున్నది

తా॥ రాజధర్మము మిక్కిలి కఠినమైనది త్నత్రైధ్యము దానికంటె నితరధర్మము నాచరింపరాదు, అనిపెట్టిని పెప్పుడుదు కావున నాయుధమును జేతఁబట్టియె బ్రదుకవలసియున్నది కాని వంశమును నశింపజేయు మనస్సు రాకయున్నది

ప॥ అదియును గాక

ఆ॥ కలహముగుట లక్ష్మీని గావించు బ్రాహ్మణియును జేయు నితరధర్మములు॥
 పలువు రొకనికోడి పాటుట బల్లిదు॥ లనడచేతఁజెనుట యను ఘట్టియు॥

7

టీ॥ శ్రామగుడుక్ = యుద్ధముజరుగునేని లక్ష్మీగావించుక్ = రాజ్యములభించును
 పాంహానియుచుయుక్ = చచ్చినను జత్తుము ఇంతి నిక్కువంబు = సత్యము పలువురు =
 అశేషులు ౨ రికక్ ఓడుట బట్టిదులు = బలవంతులు అనదచేతక్ - సామాన్యనిచేత
 కైదియును ఎంచుచుక్ = కలిగించును

౮॥ యుద్ధమేజరుగనేని రాజ్యములవించుటయెరుగును జచ్చుటయేరి సంభవించును
 శ్రీకృష్ణ! యుద్ధసత్యము పెక్కండ క్కనిచే జచ్చుటయు సామాన్యనిచేత బలవంతుల
 సమ్మయించుదు

౯॥ జయగు నోసదవచుచి | స్వయ మొక్కంబులెదు విరుము,

[సహరిముంబు ౮౯ |

జయము మరణముకృతమౌ దయపుట ధేదనముసేయు ధిద్యంబునభూ॥

టి॥ శ్రామగుడుక్ ఓడుము అనుశిష్యయము ఒక్కడు యెదు విరుము సమరి
 ముక్ = ముక్కున పరాజయము = ఒడుట మరణమునచేత హ్యాయపుటయెంచు
 నెలొంక్ - గుండెను బ్రద్దలు సేయును తిద్దంబు = సత్యము అనవ!

౯౮॥ అర్జునుడు (శ్రీకృష్ణ) యుద్ధమున జయించుమగ్గి కాని యోధుడున
 కాని మగ్గి పెంచజాలముగదా! యుద్ధమున నోటయనునది చచ్చుటయనుచుంట్టె వ్యాస
 యముచు ద్దంబుగా ఒగ్గిమరదియై యుండును ఇది శ్రవ్యము

కె॥ ౧ సర్వములొనగ్రువ! వియవాయును బలంబు శ్రీకృష్ణ! |

యిది సర్వములొనగ్రువ! దాని ముఖంబు నొగ్గి శ్రీకృష్ణ! |

౧౦॥ సర్వములొనగ్రువ! వియవాయును బలంబు శ్రీకృష్ణ! |
 శ్రీకృష్ణ! సర్వములొనగ్రువ! వియవాయును బలంబు శ్రీకృష్ణ! |
 అశేషులు ౨ రికక్ = అశేషులు చెప్పెట్టుకొని గ్రహించుక్

౧౧॥ సర్వములొనగ్రువ! వియవాయును బలంబు శ్రీకృష్ణ! |
 సర్వములొనగ్రువ! వియవాయును బలంబు శ్రీకృష్ణ! |

౧౨॥ సర్వములొనగ్రువ! వియవాయును బలంబు శ్రీకృష్ణ! |

యిది సర్వములొనగ్రువ! దాని ముఖంబు నొగ్గి శ్రీకృష్ణ! |

టి॥ వియ = విరోధమే కలిగినెరిక్ పామున్న యింటలోక్ అన్నయట్లొక =
 ఉండినొకదా చిత్రిము ఒకమాటు = ఒకసారేరి ఎట్లు ఉండెడియుండుక్ = నెమ్మదిగానుం
 దును కావునక్! ఆధికదీర్ఘవైరవృత్తి = దీర్ఘకాలము వైరముతో వర్తించుట వలనదు = తగదు

౧౩॥ ఎవనితోనేని విరోధము సంభవించినచో నదిమొదలు పాము ప్రవేశించియున్న
 యింటిలోనుండువానికి హృదయ మెట్లుభీతిల్లుచుండునో యట్లే మనకును హృదయమున వేదన
 కలిగియుండును ఒకప్పుడును విశ్రాంతి గలుగదు కాబట్టి దీర్ఘకాలము విరోధమును గలిగి
 యుండుట తగదు

అపరీక్షిత నిరూపణము

(ఆత్మాయక భానిధి సహితము)

౨౩

ఈ అగ్రయశస్సును తెలియును భం బదిలెపుయదగును !

బగవగ్గొన్న మార్గమునకు భక్తి యుద్ధిగివచ్చు కను

దెగ మొదలెత్తిపావ బగ దీర్ఘకయుద్ధిగ గొర్గియును నే!

మిగిల దలచిన బగను మెలిగు రెదు ప్రసంగ కేరనా ||

టీ. పగయడగించుట ఎంతయును శుభము అది తెన్నయడంగునే పగ = పగచే
చక్కగ నశించునా? పగవచ్చు = క్రోధము కలిగినవోట మార్గము = పా
తం కి పక్క క ఉండగవచ్చునే ఊరుకుండినిచ్చునా కడుకడగ = మిక్కిలి సాహస
ముతో మెల్లెత్తిపావ = తుదముట్టునట్లు పగదిర్చినయిందెనక కార్తవ్యమును =
గొర్గి ముచెందును ఏమిగతి = ఏవగము తలంచినక పగకు మేలిమి = మంచితాము
లేని భవము = స్వము శానా?

కా॥ ఒకేవా? పను జంపుటయనునది యుత్తమమగు కార్యము కడకు పన్ను
గనమున మునున గగనునొందితిమేని వాడు భవించిన ఎగడెదనా? న యే కలిగినవో
కదిరిం కాని వాషింపకకాని యుండె న్నా యము ఎగుం గారె భూతులవారు శిండు
గ వలయు గూర్చయనునం గూర్చయము ప్రజ్ఞించి దేహతా వగు వేయించుకను ఎ
యొచించును బగవలన మంచికలుగు నుమా?

డీ॥ కావున శాంతిఁబొందుటయ భక్తియు దానది యట్లులంకె

కావె గురి భాంతియు గామియు గోరెడ చెల్లనాల్గును

గోవులయు గుర్రులయు భట్ట టయు దెలిగె కొన్నె

విధిచై జగదబు భుంతులు నొప్పుజుమి జనారనా

టీ॥ కావునక శాంతిక పొందుటయ కర్తము = కార్యము కావె గురి భాంతియు
గామియు గోరెడ చెల్లనాల్గును గోవులయు గుర్రులయు భట్ట టయు దెలిగె కొన్నె
విధిచై జగదబు భుంతులు నొప్పుజుమి జనారనా

కా॥ కావున నెమ్మదిగొనియుండుట తగియున్నది అది యుండె రావును
మున్నునేయకి యుండుటయే వాడుప్రము ఏలయన యదము రుచుచి వున్నది
యెంచును వంశమును మహిమిస్తు, అట్ట పుష్టము సంభవించె మెలయెయవగా
నీయుం గార్వ మపకూలించుటనావతిము జనారనా?

చ॥ మనమాన బక్తవాత్సలి మాదెన మానుము భర్తనీతి

ర్తనము రెండుదిక్కుల హి తంబును బెంపును గల్గునట్టి

పుంస విదురాది నజనుల భుద్ధికి రా నుచిత్రబుద్ధి మై

ల్గున బరుసందపంబున భూపతులెల్ల నెఱుంగ నామి ||

దీర్ఘ మనమునక పక్షి పాదగలిక = ఒక ప్రక్కగా నొరిగియుండు పద్ధతి మాదెస =
 మాగిషయమున పాదము ధర్మరీతివర్తనములు = ధర్మముయొక్కయు రాజనీతియొక్కయు
 పద్ధతులు రెండువిధముల హితంబును పెంపును కల్గనట్టిచోప్పునక విదురాదిసజ్జనుల
 బుద్ధికై గాక = ఇట్టమగునట్లు ఉచితంబుతోడి మెప్పునక = యోగ్యముగ నేర్పుతోడను
 పరుసంపదమునను = కాతిస్యముతోడను భూపతుల్లెక = రాజులందఱును వివంగక
 తిడువీ = మాటలాడుమా!

తా మనమున మాప్రకృత వాత్సల్యముగలవాడవై వర్తిమటచూచుచు ధర్మముయొ
 క్కయు రాజనీతియొక్కయుఁ బదితయందు రెండుదిక్కులవారికి ననుకూలముగను వృద్ధిగను
 నుండు స్వర్గీకాదురచు మెదలని సత్పురుషులయొక్కమనంబులకు నమృతమగునట్లు తా
 ప్నాతి నేర్పుతోడను గాఢముతోడను రాజులందఱు వినుచుండఁగా మాటలాడుచు

౧॥ శత్రువొం గా బెడి ధియును ఎల్లెవయేని నైచి యు ।

౨॥ నిలమి యుత్సవముఁ బ్ర ధియుము గు పెద్దవారి మా ।

౩॥ గొనెని యు పుయోధను కి ధి డనివక ముమెల్ల గారవం ।

౪॥ యుత్సవము లెల్ల దు ధి పు జునిచ్చిన మెచ్చరె జనుల్ ॥

౧॥ తగవుక = రీతివ్యాధులచే పోక = వినక రాజు తెడిపంబులు = కఠింపు
 మాటల ఎన్నినయో నైపులు ఒప్పుగో నిలుచి బయత్నముక ప్రభుత్వమునక కలపె
 వారియొక గొముక = ఎన వలె అనుయోధులక డి నిలువక ముమెల్ల గారవం
 ౨॥ యుత్సవము లెల్ల దుక చనుచ్చినక జనుల్ మెచ్చరె = కొనియాడరా

౩॥ గ్రహముల సమ్యక్తంపక శుశోధనఁడు కఠినముగ మాటలాడినక ద్వరపం
 ౪॥ పురు పెద్దమను ప్రవృత్తులుగల పయోధుల మాటలను వినకపోవుట దుర్యోధనుని
 పరివ్రాజకుల ముహూర్తముగ ధృతరాష్ట్రునిమాటలను దలంపును నాగరిచ్చితిమే
 ౫॥ చుర్రోరెచు మననంబు మిక్కిలి సంపదకుదురా!

౬॥ శత్రువాడై వినయ ను నెఱొక యే ధి చోప్పుం దగంజెప్పు క

౭॥ ధిరాఘ్న డివి శేషించు సు ధి ధింగ రాదంచు వే ।

౮॥ తొగ బాఱకు తె పునెయునెడ లొ కం బెల్ల మెచ్చుం ప్రకా !

౯॥ నిర్భీతి నైదు మామనము ని ధి శ్చింతియిగాఁ జెయుమీ ॥

౧॥ సుపాదై = కొడుగుపక్షి మునపంబించి, వినయముచేకొనక ఏచోప్పుక
 ౨॥ పల్కక ఆధృతరాష్ట్రుండు అవినీతి = అసాధుత్వము చేసినక సంధిపంగరాదించు =
 సంధికుడనైరది వేగక తెగంబాఱకు సాహసింపము తెంపునేయునెడక = సాహసిం
 చుపయమున లోకంబెల్లమెచ్చక ప్రకాశితధర్మశ్చింతివొంది = వెల్లడియని ధర్మవార్తమున,
 మామనము నిశ్చింతంబుగాక = అంతలేనిదియగునట్లు చెయుమీ,

తా॥ ధృతరాష్ట్రుండు కొడుకుపక్షి ము నాశ్రయించి సవార్తమున కెంతయురాక గొట్టి
 ముఁజూపేనేని సీపు సంధికానైరదిను భీతిచే సాహసకృత్యముం జేయకుము సాహసమునెయవ

తా|| ఆదిత్యోద్ధాదుని మకలన్ద్రులను దురుగమున నుద్ధరించెనువారు
 ఆ కుమరెట్టిదో యెడిచిని అట్టియగును నని నాకొర్రమునన్ నన్ను చెనునెన్నెను
 దను నన్నుగ ప్రతి ప్రబలెన నాకు రె యెని ముందాధికకారమైనను నాకొర్రేడు మంబుగా
 నీవుబావలను బోవుటనూదము

తా॥ మంచి నీబిదికిందగియుండెనా నివచటికింజని వారుకు మేమును శ్రేష్ఠతో
గని యుండునట్లుగా సమాధానముండెయును ఈపద్ధతియే సర్వవిగములకును మేము

౯॥ మామొట్టొగ్గు దెలిసి నెఱుంగున | నెమ్మి యెఱుంగు దర్శనది | నెఱియెఱు గుమవా |

కృష్ణమృగపద్ధతి నెఱు గుమ | పా మొవ్వడ నెను నికుబుద్ధులు సెప్పక ॥

తా॥ మమ్ము ఎఱు గుదువు ఎదిరిక = కారవలను ఎఱుంగుదువు నెమ్మిక్ =
పూహమును ఎఱుంగుదువు అధినిధి = కార్యమునుసాదించుటయొక్క నెఱి = క్రవమును
నెఱుంగుదువు వాక్యమృగపద్ధతిక్ = మాటలాడుకొనియును ఎఱుంగుదువు నీకుక్ జడ్డులు
చెప్పక = ఉపాయములు నేర్పుటకు నేను ఎవ్వండక్ ఎంతమాత్రపుపాడను పొమ్ము = పోయి
రమ్ము

తా॥ మమ్మును గొరవులను స్నేహముయొక్కస్వరూపమును గార్యమునుసాదించు విధా
మును మాటలాడవలయు నెఱుంగును నిచెయింతుంగుదువు, సర్వకర్తృడనగునీకు మాటలు నేర్పుటకు
నేనేతటివాడను నీకుండగుననితోచిన నీవేపోయిరమ్ము

శ్రీ కృష్ణు గు దర్శరాజుతోఁ గొరవులదర్శియందు సెప్పట శ్లో॥

శ్రీ॥ అనిన ముకుందుఁ డిట్లనియె సజయునిమాటలు నీ వన్నచట్లులును వింటి |

నిమది ధర్మైక | నిష్కమై నున్నది వైరంబు విడువరు | వారు ద్రోణ |

భీష్ములు గల రవి | బిరుదులై యున్నవారేలయిత్తురు నీకుఁ | బాలు సెప్పుమ |

తా॥ ధార్తరాష్ట్రులు సడికి న | ధర్మమునకు | నలుక రెన్నఁడు విడువు దై వస్యంబు
[పొడువు |

‘య్య మరివర్గజయమునఁగలుగు నిహప | రములుఁ జరకేర్తియను గాండు |
[రాజతనయ |

౧౩॥ అనక ముకుందు డు = కృష్ణు డి ఇటనియొక యె నాములును నీవన్న
చట్లులుక్ వింటి నీమది - నీమరన్న పైఁగిధిము = ర్మమున నిలచింది అయి
యున్నది వారు = కారవులు వైరంబు విడువరు ద్రోణ భీష్ములు కలరు = తమకుంగలరని
చిరుదులై = కూరులై ఉన్నవారు రాజ్యులగుక్ = శ్రుతిచరణివారికి అడిగికుడువక్ =
యాచించి తినుట అగునే = తగునా? అన్యైశ్వత్తిక్ = కష్టములేని వత్తనతో రాజ్యముచవిక్
రాజ్యము నందలి రుచిని కన్నవారు నీకుక్ పాలు = భాగమును మీయిత్తురు చెపుమ =
చెప్పకు ధార్తరాష్ట్రులు = ధృతరాష్ట్రనిపుత్రులు సడికిక్ = లోకనిందితును అధర్మమునకుక్ =
అన్యాయమునకును | ఎన్నఁడుక్ = ఎప్పుడైనను అభుకుదురై = భయపడుదురా? దైవస్యంబుక్ =
వేదముననుసరి విడువుము కయ్యముకబోడువుము = యుద్ధముండేయుము అరివర్గజయమునక్
= శత్రువులగెలుచుటచే ఇహ = ఈలోకమున భోగములును పర = పుణ్యలోకసౌఖ్యమును చిర
జీర్తియుక్ = దీర్ఘకాలముండు యశస్సును కలుగుక్

తా॥ ఉత్తమ శ్రుతియుడగు పాండుని పుత్రుడ | సజయునిమాటలు నీమాటలును
వింటిని నీమదనుధర్మముండె నిలచియున్నది కారవులుద్ధిద్యేషముననె యున్నది ద్రోణభీష్ములు

మచేలనుగడుటచే వారు హరులనునుకొనుచున్నారు ఉత్తమత్రయియలగు మీద యాచితే చెసి బ్రదుకుటకు సమ్మతించురా? కారవులు కష్టమేమియులక తరుఫలభించిన రాజ్యమును గమ్మ సగా సజుభవించుచున్నారు వారు నీభాగమేలయిత్తురు? ధృతరాష్ట్రుని ప్రత్రులు లోకనిందకుఁగాని యన్యాయముచేయుటకుఁగాని యెన్నఁడు జంకరు నీవుపేదమనస్సుచేయక యుద్ధింపకుం మానుము త్రుతియనకు నిహపరలోకముయందలి సౌఖ్యములు? కావ్యతిమగు కీర్తియు కత్రింపు మును జయించుటచేతనే కలుగును మఱియేధమునను గలుగదు నుచు!

మ॥ గురుభీష్మాదులు సూచుచుండ సభ మీ ధీమ నా డల్లుము!

మృదులై చేసిరి యంత సేనయును బ ధృతరాష్ట్రపము బొంద నో!

పర వారెన్నఁడు నట్టిచోట గృపయు ధీమంతులముందకు మె!

వ్వరుఁ గోపింపరె యాదురాత్మకులగ ధర్మకౌంఠముల్ సూచినన్

టీ॥ సభా = సభయందు గురుభీష్మాదులు = ద్యోగభీష్ములు మొదలగువారు చూచు మిండకో నాఁడు మీకుఁ కీడు = అపకారమును చున్నదలై = కుత్సితలై చేసిరి అంత చేసియును పశ్చాత్తాపముఁ = తప్పుచేసెతిమని చింతించుట వారు ఎన్నఁడుఁ పొందనోపరు = చెందుటయులేదు అట్టిచోటఁ = అట్టివారియెడ కృపయు = దయయును బంధుత్వముఁ = చుట్టముని తలంచుటయు, తక్కుము = మానుము అదురాత్మకుల = అదుష్టవృద్ధులములు గువారి గర్వ కౌంఠముల్ = ధీమంతుల గూర్తయను చూచినన్ ఎవ్వరుఁ = ఎవరైనను కోపింపరె = అగ్రహింపరా?

ల॥ జూదమునాఁడు సరయందుండిన ద్యోగభీష్ములు చూచుమిందఁగనె యక్రమమునం దగి యం యవమానపజవియుఁ బప్పుచేసితిమనిచింత వెన్నఁడుం దెందగు అట్టిద్యోగుల మీ మును యయిన స్నేహమును విడిచియేయుము వారిపొగరును భూతుకవృత్తియుం జూచిన యెవ్వఁ నను వారిపైఁ గోపించుదురా?

వ॥ కపటపునెత్తింబు నెపంబుగా మిమ్ము వెడలఁమిచు నప్పుడు దుర్యోధన ద శ్వాసన శికుని సూతసందములు పురులోట దక్కి కలకల నవ్విచుం బలికినపలుకు మ్మింపవచ్చునే వాని విని సరుస్తజనంబులు ధృతరాష్ట్ర నిందించుచు మీరు అపరాధిలరయి యుడియు నత్యంబు వాటించి యూరక పోక సూచి యచ్చెరు నామో నుమ్మలించుచుండిరి యిట్టిపాట్లు బోయెడువారు దైవోపహతులై మున్న వెడియుండుదురు గావున వారలం జెఱుపనుం జాలుకన కూరాత్మలగుకొరపు లెల్ల ారికి వధ్యులు గాఁదగుదురు నీకే యవధ్యులై పాపాత్మకులగు హింసకుం బాముల నెట్లట్ల నిర్విచారంబుగా వధియించుట కర్తవ్యంబు

టీ॥ కపటపు = మోసమైన నెత్తింబునెపంబుగాఁ = జూదమునిమిత్తముగా మిమ్ముఁ వెడలనడచునప్పుడు = దేశమునుండి బైటదోలినపుడు దుర్యోధన దుశ్వాసన శికుని సూతసం దన = కర్ణుఁడు పురులోటదక్కి = విచారముమాని, కలకలనవ్వుచున్ పలికినపలుకులు ఉద్గ

డింజనచ్చుకె = నోటవాడఁదగినవియా వానికొ = ఆమాటలన్న వి సమస్తజనంబులు ధృత రాష్ట్రకొఁ నందించుచుకొ మీరు బలవంతులరయి = ఎలముగలవారయి ఉండియుకొ సత్యంబుకొ = సత్యవ్రతమును పాటించి = గమనించి ఉరకపోక = శాంతిలోనడవికిం బోవుటను చూచి అచ్చెరుపాటుతోకొ = ఆశ్చర్యపడుటతో ఉమ్మలించుచుండికి = దుఃఖించుచుండికి ఇట్టిపాట్లం బోయెడువారు = ఈవిధముగు దుష్టవర్తనగలవారు దైవోపహతులై = దైవముచేఁ జెటుపఁబడిన వారై మున్ను = మనము చెఱుచుటకుముండె చెడియుండుదురు కావునకొ వారలకొ చెఱు పనుకొ చుకన = కష్టముకాదు కూర్మాత్ములగు = ద్రోహబుద్ధిగలవారగు కారవులు ఎల్ల వారికెకొ = లోకమునొని యందఱకును పధ్యులు = చంపఁడఁదగినవారు కాఁదగుదురు = కాఁదగినవారు నీకుకొ = నికుమాత్రము ఏల = ఎందుకు ఆపధ్యులైరి = చంపఁడఁదగి జారుగావయిరి పాపాత్ములగు = పాపహృదయముంగల హింసకులకొ = ద్రోహులను పాములనెల్లు = పాములనేవిధముగాఁ జంపుదురో అల్లు = అదేవిధమున నిర్విచారంబుగాకొ = ఆలోచింపక పధియించుట = చంపుట కర్తవ్యము = చేయఁదగుపని

తా॥ మోసముగు జూదమాడి మిమ్ముజియించి దేశమునుండి చెల్లఁగొట్టునపుడు దుర్యోధన దుశ్శాసనశకునికర్ణులు విచారమాడికి కలకలనపుచ్చుచుంబలికినమాటలు వోటవాడఁదగినవికావు ఆ మాటలు వినినవారిందఱు ధృతరాష్ట్రునింజెల్లుచును మీరు ఎలముంగలవారయి యుండియు ధన్యుం డప్పరాదని శాంతిచిత్తులరయి కోపశేషమాత్రముమాపక యడవికింబోవుటంజూచి యాశ్చర్యపడుచు దుఃఖించుచుండిరి ఇట్టియకమప్రసక్తులు మనము చెఱుపఁదలంచుటకుఁబూర్వమే దైవము శేషనే చెఱుపఁబడియుండురు కాఁబట్టి యిట్టివారిం జెఱుచుట చు పనియే యగును ద్రోహ చింత గలవారగు కారవులు లోకముననెదరిచెతనైనను జంపఁపడఁడు లోకములో నందఱు మను జంపఁపడఁదగినవారగు కారవులు నికుమాత్రము పూజార్హులైరా వాచాత్ములగు ద్రోహులను విషజంతువులగు పాముంజంపునట్లుగా ము గుఱెనుకలు మోచింపక చంపఁ చెయఁదగుపని

క॥ మోక్షానికి ఎన్నెన్నఁడు | జిత్రో ముదిమొదివి భక్తి శాసనము తగు నీ |

తాతల తె తె జని వి | వ్యా బుగ నీమిమియ శ మిచ్చెను |

టీ॥ మిత్రంకొ = ధృతిరాష్ట్రున ను భీష్ములకుకొ చెల్లముము = మనస్సున సంతోషము ఎదుకొ = కల్గునట్లు భక్తి = శుశ్రూష చేయనఁచెయులయె లగుకొ నితాతల కడకుకొ = బాప్లిక భూరి శవదుల దగ్గరకు ఏకొ = నేను చని=పోయి విఖ్యాతంబుగకొ = శ్లాఘిగా నీదుఁపయముకొ = నీయదఁకువను అభివృద్ధింతుకొ = పొగడుచును

తా॥ మోక్షదైతండ్రియగు ధృతరాష్ట్రునను శీఘ్రులకును విషయముతో మొగ్గిందగును మితాతలగు వాక్కి కాదులగ్గరకు నెను జొయి నీయడఁపఁబండుర్చి మిక్కిలిగా వర్ణించెదను

క॥ వెలుగు జుట్టులు దొం | బుల కాలు విరగ నిడు శ పూర్వచరిత్రం |

బులు నివృ ధన్యమార్గము | దలఁచుటయు దెలియఁబలికెదం గుర సభలోకొ॥

టీ॥ చెలులుకొ = మిత్రులను చుట్టులు = బంధువులను దేశంబులరాజులను విసగకొ = విషునట్లు నీదుపూర్వచరిత్రం శా = నీపవిత్రముగు వృత్తంబు చీవు ధర్మమార్గముకొ = న్యాయ పద్ధతిని తలఁచుచుండ = మన కందఱ కుంసభలోకొ = కరవసభయందు తెలియఁబలి కెదకొ = అందఁడగు నట్లు నుడును

తా॥ కారవుల కొలువునూబమునందుండు నట్టిమిత్రులను బంధువులను భోజదేశముల
 నండి వచ్చియుండు రాజులందఱును వినునట్లుగా నీనచ్చరిత్రమును నీవు ధర్మమార్గముననుండి తొలగ
 కుండుటయు నందఱులకుం దెలియఁ ఎలికదను రాజా!

స॥ దానికి దుర్యోధనుం డియ్యకొనక తెఱుగుమాలిన మాటలాటలయుం
 ఁద్రీయతెని వారింప నెరమికొందోడుపేక్షకుండగుటయు జూచి మీల్గొల్లించి
 వాల్లనుదలంచి యెల్లవారును వారిన గర్హింతు రింతయకాక మనకు హింజరి
 వలయు నాయోపినంతయుఁ దెక్కుభంగుల సుధియ కావింపజూచెద నవ్యధింబు
 ప్రియించిన మేలుగాడె యట్లుగాకతక్కిన నచ్చోటి యత్నాసంబు చుద్రులును
 నందుఁ జేయంగలవారి వర్తనంబులుఁ గొలందులు నెఱింగి నీకు విజయాబగ్గ
 విదంబునం జనుదొందెద

స॥ దానికికొ = ఆమాటలకు దుర్యోధనుండు ఇయ్యకొనక = సమ్యక్తింపక తెఱుగు
 మాలిన = క్రిమముదప్పిన మాటలాడుటయుకొ తంద్రీ = ధృతిరాష్ట్రండు అతినికొ వారింప
 కరిమికొ = అడ్డగింపలేకపోవుటకు తోడ్ = సహాయముగా ఉపేక్షకుండగుటయుకొ =
 ఎఱిగి యెఱుఁగనట్లుండుటయు చూచి మీతోల్లించిపోట్లును = మీరుపడిన మునుపటి కష్టము
 లను తలంచి ఎల్లవారును వారిని గర్హింతురు అంతియకాక = ఇంతమాత్రముగాక మనకుకొ
 బండు = మఱికొట ఏమి వలయును = కావలయును నాయోపినంతయుకొ = నాచేతనైన
 ముష్టాదు దెక్కుభంగులకొ = అనేకవిధములచే సంద్రియ = సంద్రియే కావింపకొ = చేయుటయు
 చూచెదకొ = యత్నించెదను అవ్విదంబు = అబద్ధత నిధించినకొ = అనుకూలించినయెడల
 మేలుగాడె = ఆనుకూలమే దా కావకొ = అట్లుకాకపోయిన అవ్చోటి
 యున్నవాని = వారొకని యెల్ల వలంబుకొ = రీతిని అందుకొ = అచట చేయంగు
 వార = కష్టలయిన వారియొక్క కష్టంబులు = నడవలను కొలందులుకొ = గారివారి నామధ్య
 ములును ఎఱింగి నీకు విజయంబు = 7లపు అగునెంబునకొ చనుదొందెదకొ = వచ్చెద

స॥ నేనాద మాటలను దుర్యోధనుండు సవ్యత్తింపక న్యాయములేప్పిన మాటలాడుటయు
 దారితంద్ర వారిని దిరగ్మోంపకవోవులయెకాక విరియి నెనియిండుటయుంగని మీరులొక
 గడఁదన కష్టములను వలంచి యందఱును వారిసే రిందంతురు అంతిమాత్రముగా మనకు
 మిత్రమిహలయును నాచేనైనంతవట్టు సర్వవిధములచేసిన సంద్రికావించుటకే యత్నించెదను
 అట్లుసంద్రియైనకొ మేలు కానియెడల నచ్చటివారు చేయుయత్నములతీరును వారిలోశక్తివంతులగు
 వారి ఎలముల పరిమాణములును దెలిసికొని నీకుగెలుపుగలుగు విధమున రాఁగలవాడను

తే॥ ఆసుయోధను ముక్కునఁ నావిగలుగఁ బుడమినీకెడు గావునఁ బోరకలుగు

నెను గయ్యపుశకునంబు ఁ లెన్నియెని కంటినివ నుత్సాహివి ఁ గాఁగవలదు ॥

టీ॥ ఆసుయోధను ముక్కునకొ = ఆదుర్యోధనుని ముక్కునందు ఆవి = ఊపిరి
 కలుగకొ = ఉండఁగా, నీకుకొ పుడమికొ = రాజ్యమును ఈడు = ఇయ్యఁడు కావునకొ
 పోర = యుద్ధమే కలుగకొ నేను కయ్యపు శకునంబులు = యుద్ధముగలుగు లక్షణములు,

ఎన్నియేని = అనేకములను కంటిన్ = చూచితిని నీవు ' అనుకూహివి = యత్నములేని వాడవు కాఁగల తగుదు

౧॥ దుర్యోధనునిముప్పున నూపిరియంఁకగా వాఁడు నీకు భూమిసేమాత్రమనియ్యఁడు కాఁబట్టి యుద్ధమె కావలసివచ్చును యుద్ధముకలుగుటకు దగిన శక్తునముం వెక్కులుగంటిని నవు యుద్ధపు యత్నిమునె యందుము మానవదు

౨॥ చతురంగబంబుల నామిత్రులు గావించుచు దొరలగు మరెకొల్పుకొనుచు నాంధ్రులు లేక సమరంబునకు సన్నాహంబు సేయుచుండి వలయు నని పలికిన విని నృకోదరు చాచెదరున కట్లనియె

టీ॥ చతురంగ = వాలుగంగములగులట్టి బలంబులన్ = సేనలను ఆయితంబు = సిద్ధమై నదిగా కావించుచున్ దొరలన్ = గొప్పవారిగు యుద్ధవిరులను పురికొల్పుకొనుచున్ ఆల న్దంబులేక సమరంబు నకున్ = యుద్ధమునకు సన్నాహించుసేయుచున్ = పూనించుచు ఉండ వలయున్ అని పలికినన్ ఎని నృకోదరుండు = భీమసేనుండు చాచెదరునకున్ = కృపారితో ఇట్లనియెన్

౩॥ రదములు సేనుఁగులు గుఱ్ఱములు కల్బలములు నను నాల్కఁదముల సేనలను సిద్ధపఱచి కొనుచు సమర్థుగుఁడగు పితౄహము గల్పించుచు జాగుశేయక యుద్ధించునకు యత్నముసేయు చుండు మని కృపాండు పలుకి విని భీమసేనుండు క్రీకృతన కట్లనియె

కి॥ సమరంబు గలుగు చుచును । మము వెఱుపుపంగి వలదు ♦ మాదవ సేనా!

కుమరియగు ధార్తరాష్ట్రుడు । శమించుకార్యంబు ♦ నడపు సౌజన్యమునన్ ।

టీ॥ మాధవ = లక్ష్మీపతి! సమరంబు = యుద్ధము కలుగుననుచున్ మమున్ వెఱుపిం పం కన్ పలకు = భయపెట్టనక్కరలేదు సౌజన్య = సజ్జనవాసమునకు నిశ్చ = స్థానమైనవాఁడా! చక్రమతియను = దుష్టునియగు ధార్తరాష్ట్రుడు = ధృతరాష్ట్రపుత్రుండు శమించుకార్యంబున్ = వ్యవధి పరిచి నడపుము = చెయుము

౪॥ ఉత్తమము ఎట్టుకంగలవాఁడా! లక్ష్మీపతి! యుద్ధమురాఁబోవుచున్నదని మమ్ము భయపెట్టకుము దుష్టునియగు నాదుర్యోధనుండు మార్గమునకు వచ్చునట్టివని చెయుము

వి॥ అని చెడయె

౫॥ పాపాత్ముడు మదాంధుఁ డాతులుచ నీ ♦ పంపెట్లును జేయఁగా ।

కోపం డడ్డముసెప్ప రెవ్వరును మా ♦ నోద్రెకము గర్విము ।

గోపంబు దనుఁ ద్రిప్ప నావ్తజును ♦ గుందించుట బొయిన ।

పై పోనిత్తురు గాన నిన్నతఁడు జా ♦ లిం బెట్టెను జూచునా ॥

టీ॥ పాపాత్ముండు = పాపస్వభావము గలవాఁడు మదాంధుండు = మదముచే నేత్ర ములుచెడినవాఁడు ఆతులుచ = ఆదుర్జనుండు నీపంపున్ = నీయాజ్ఞను ఎట్లును = ఏవిధము చేతను చెయఁగానోపండు = చెయఁబొండు ఎవ్వరున్ = ఒకరైనను చెప్పరు = చెప్పంజాలరు.

హనోద్రేకము = తాను గొప్పవాడను పెంపును గర్వము = పొగరును కోపము = అగ్రహమును తను = తన్ను తిగ్మ = అడించుచుండఁగా అప్రజనుల = కావలసిన వారినిగూడ కుండించుట = దుఃఖపెట్టుటచేత పోయినట్లెపోనిత్తురు = వాడు పోయిన మాం మననె పోనిత్తురు కాన = అట్లుగుటచే నిన్ను అతఁడు జాలింబెట్టెడు = దుఃఖమున నిల్చును చూడుమీ = తెలిసికొనుము

తా॥ పాపపుష్పదయముగలవాఁడును పొగరుచే నేత్రములు చెడియున్నవా ఁడును దుష్టం ఁడును నగు సాదుర్యధనుండు నీమాటను సాఁగనియ్యఁడు వానినెదిరించి మాటలాడువాఁడెవ్వరును గలుగరు తానుగొప్పవాడనను శ్రుష్టుపాటును బొగరును దేహమునుమఱచునంతటిగోధమును వానివాడించుటచేత దనకుంగలపనినవారినింగూడఁ బీడించుచుండును కావున నెవ్వరునడ్డము నెప్పక వాడుపోయినతోడయందే వానింబోనిత్తురు ఈకారణముచేత నె యీప్రియామానన నిన్ను వాడు చిక్కులుపెట్టి మనస్సునకు దుఃఖముంగలిగించును

ఉ॥ చొచ్చినవొన చొచ్చి తెగఁ జూచెద నంచుఁ గడంగు చుండు నె ।

నైచ్చఁడు బాహుగర్వముఁ నీచు సుయోధనుఁ డట్టివాని తోఁ ।

బొచ్చెము లేక కూడ మనఁ బోవక పోవఁగ రాదు నాకు వి ।

వచ్చుచు రాచవారు గురు వంశము చేయిన కోప కుండుట ॥

టీ॥ చొచ్చినవొల = నేనునిలచినవోట చొచ్చి = తానును ప్రవేశించి న = నన్ను తెగఁజూచెడు = వంపురును అంచు = కడంగు = పూనును బాహుగర్వమున = మజులపొగరుచే నత్తెచ్చఁడు = నన్నుల దృష్టిపెట్టఁడు సుయోధనుండు నీచు = అల్పము అట్టివానితో పొచ్చె ఎలే = నచటములే కూడిమన = కలిసిబీచించుటకు విచ్చుచుండు = అర్జునుండు రాచవారు = శ్రుభుఁడుగు దర్మరాజు కురువంశముచేటునకు = కురుప్రభుని వంశముయొక్క చేటున ఒపండుట = ఇష్టపడకపోవుటచేత నాకు పోవకపోవ = వారియొద్దకుఁబోవంపడఁబోవుటకు రాదు = సాధ్యపడకన్నది

తా॥ నేను బోయినవోటునాల్ల పచ్చి నన్నుంజంపుటకె యోచించుచుండును భుజము పొగరు నన్ను లత్యముచేయుటలేదు అర్జునుండును దర్మరాజును కురుప్రభునివంశమునం బుట్టినందున నా పాపాత్ములను నా ముచెయటకొప్పపడక యన్న హెత్తువుచే నేను వారివర్గమున పోవకతిప్పుదు వారితోఁగలిసి బ్రదుకుటకు నామకనాప్పుదు సుమా

ఉ॥ పండవకౌంపుల్ గలసి పాలును నిరును బోలె నెప్పుమై ।

నుండఁగ దుష్ట చేష్టల ను యోధనుఁ డింతలు సెసె నాతఁ డొ ।

కకండ కులక్షయంబునకుఁ గారణ మం ద్రది తప్ప దైన ని ।

వొండన నేల యాబిరుదు నోపినయంతయుఁ దీర్పు నేర్పునక ॥

టీ॥ పాండవకారపులు కలసి పాలును నీరునుబోలె = పాలును నీరునుగలసినిట్లు నెమ్మిమై = మైత్రితో ఉండఁగఁగా సుయోధనుండు దుష్టచేష్టల = చెడుపనులచే ఇంత అచేసెనె అతఁడు ఒక్కండ = ఒక్కఁడే కులక్షయంబునకు = వంశమునశించుటకు కార

శమండు = హేతువని పెద్దలసెప్పుదురు అది = ఆమాట అప్పుడు అయినకొని ఇప్పుడు = మఱియొకమాట అననే = చెప్పనేల అబిరుదుకొ = ఆహుడుగు దుర్యోధనునికొ ఓసిన యంతయుకొ = శక్తయుండువరకు నేర్పునకొ = నియుపాయముకొలది తిర్పుము = చక్కఁ బెట్టుము

తా॥ పాండవులుం గౌరవును గలిసిని నిరును బాలును కలిసినట్లు మిక్కిలి యొద్ది కతో జీవించగా నిదుర్యోధుడై తన దుష్టకార్యములచే సంసారము నిన్నిత్యోపలునేనను అపాపాత్ముడై వలయును నాశనమునయిటుకుం బుట్టినవాడని పెద్దలసెప్పిరి అదియట్లేజరుగుచు గను మఱియు సక్కుంలేదు సచేత నైనంతవఱకు వానిని దారికించెమ్మ

స॥ ఏన పోలిపోవునొకరు ను ధగ్రతయుం గటంబు మాన నె॥

ధృతరాష్ట్రసూనుడు య శోభరితం బగుబౌరతాన్వయం॥

బుని కొకనిది ఎచ్చు నను ధృతి దురాత్ముని కెం కల్లు నా॥

యసమెము బోలు చూగతి ధృతి ఘటించిన నెంత యొప్పునో॥

టీ॥ ధృతరాష్ట్రసూనుడు తనపోలిపోవునంతకొ = తానునంమవఱకు ఉదగ్ర యుకొ = పెంపును కపంబుకొ = కుట్రయును మాననేర్పనే = విధించునా॥ యశోభరితం బగు = కీర్తితోనిండిన భారతాన్వయమునకుకొ = భరతునివంశమునకు ఒకనింబ = ఒకయవ వాడము వచ్చుకొ అనుబుద్ధి దురాత్ములకొ - పాపాత్ములకు ఏలకొ = ఎందుకులగును ఈయమయికొ = వాడు పోయినట్లే యనునరించి హిసగతి నైన ఘటించినకొ = నిచ్చుత్తికి ఎచ్చుచించినను ఎంతయొప్పునో = అప్పుటిని యెట్లునరిచుడునో?

తా॥ ధృతరాష్ట్రపుత్రుడు దాసునశించువఱకును దనపెద్దనమును ఎంచనను మానఁడు రిక్తోనిండిన భరతివంశమున కివక్తివచ్చునను తలంపు దుష్టులకెఱుగును అదుర్యోధనుని లినే యనునరించి హిసగతిని పొప్పిక్కిన్నను వాడు చేనిచ్చువాడుగాఁడు

స॥ మాకును వాంఛితమహుండుగుభీష్ముం వినుముచ సుయోధను కొడుం నిరుకులెవ్వనినానానొబును నా చూచుముగా నెల్లము

టీ॥ మాకును వారికికొ పితామహుండుం = తాతయం భీష్ముండు వినంగకొ నుయోధనుతోడకొ కరుకులేకరు = భృతరాష్ట్రయొక్క అస్తానముకొ = సభయందు - వచంబుగాకొ = నేను చెప్పినట్లు ఇట్లు అరుము

తా॥ వారిపులకును మాకును చాతయగు భీష్ముండునుమండఁగా భృతరాష్ట్రునికొలుపు గాటమునందు దుర్యోధనునితో నేనుజెప్పినమాటలుగా నిట్లుపలుకుము

తే॥ అన్నదమ్ములమెయుండి యకట మనల॥ నొరులుదలయెత్తిచూడవొం ధృతరాష్ట్రుతోడ॥

బెనగ నెటికి నీ నేల ధృతరాష్ట్రం బుద్ధి వినిపించి కుడుచుట పోలదొక్కొ॥

టీ॥ అన్నదమ్ములము = అన్నదమ్ముల విడలము అయియుండి అకట = అయ్యో ఒరులు = ఇరువురు తలయెతి మాడకొ = మనము జూచునట్లుగా ఒండొరులతోడకొ = ఒక

రిభో నోకథ యెనగఁ = పోరాడుట మనకుఁ వీటికిఁ = ఎందుకు ఈ నేలకొ = ఈ భూమిని పెద్దవారిని పెద్దలైనవారు చెప్పినవియుగా పంచి = చెరిపగముగాఁజేసికొని గుడుచుట = అనుభవించుట పోలదొక్కొ = తగరా?

తా॥ మనముభయల మన్నదమృత ఓడలమైయుండియుఁ జూచుగారునవృత్తము మనతో మనమె పోరాడుట బాగుకేదు యోశ్యులగువారు చెప్పినట్లుగా నీరాజ్యము నుభయలము పంచుచు యనభవించుట బాగులేదా?

క॥ అని యెవ్విధమునఁ జైనను | వనజోదర సుధి సేయ ♦ మయుం దగ నే |

మురు వాగుచు గుయుట భూ | జరుగు నెల్లరు హితులు సౌఖ్యకరము॥

టీ॥ అని ఎవ్విధమునఁ అనునొ వనజోదర = పద్మమును నాభిగాఁగలరాఁదా! సుధి = సమాధానము చెయవలయునొ తగఁ = యుక్తముగా గమునువా కొ = మేమును వారును కలయుట భూజనులకుఁ = లోకములోనివారికి ఎల్లఁ = అందఱకును హితము = అనకులమును సౌఖ్యకరమునొ = సుఖమును గలిగించునదియు నగున

తా॥ పద్మమును నాభియందుఁగు శ్రీకృష్ణుడా! సుధి చేసికొని యభయుము గలియుట మాకేకాదు లో ముగోనిజనులకందఱుచు తేమమును సౌఖ్యమును గలిగించును కావచ్చు నందఱచెయుటమేల

చ॥ అనుటయుఁ విన్న నవ్వి నగి ♦ యుబుజనాధుడె వల్లు నెప్పుడుకొ |

విరచివి భీమువా యిడ ♦ వింటెలు వింటిమి మాట లగ్గి చ |

ల్ల చుట భూగూఢరము ♦ లాగువ మొందుట గాదె యెవ్విధం |

మర నిక దిప్పు హృదయము బొగవట యి కుట చెప్ప నేటికొ॥

టీ॥ అనునొకొ = అనిభీముఁడుసెప్పఁగా పిన్ననవ్వి నగి = నవ్వి అనునాధుడె = శ్రీకృష్ణుడొక్కొ ఎల్లఁకొ = ఇట్లుయెను ఎన్నఁడును విననివి = విననిమాటలొ యిహొకొ = భీమునితోట కడుగుంతలు = మిక్కిలికొల్పోయవి వింటమి ఇవ్విధమునకొ = ఎల్లు ఇంఁడు = భీముడు ఇప్పు మాదవముకొ = మెత్తఁదనును పొందుట లగ్గిచల్లనగుట = పుష్పచల్లఁగానుండివుట్లును భూరిభూధరము = గొప్పకొండ లాగువమొందుట గాదె = చుటకచ్చె న్నుగాదా!

తా॥ అని భీముఁడాడిన మాటలకు శ్రీకృష్ణుండు చిన్ననవ్వి ఎన్నఁడునువినని మాటలు భీమునెనినోట నేఁడువించిరి ఈవిధమున భీముండు మెత్తనిమాటాడుట నిష్పచ్చునై తోచినట్లును దెద్దపర్వము తేలికయై బెండువలెనుండునట్లునుగాదా! కనబడుచున్నది ఇంకఁ జెప్పవలసినదేమి యున్నది

చృక్తి శ్రీకృష్ణుండు భీమసేనుని గౌరవుతోడియధమునకుఁ మరెక్కొల్లుట గృహ

తే॥ అని ససఁగోదరు లాడు నా ♦ యాసపడుట |

కోర్కెమియుఁ గౌరవులఁ జంప ♦ నెల్లమియును |

ఇంతగానభ్యాసమగునట్లు కపివనవారు = నేర్పినవారు అనుచుకా శౌరి = కృష్ణుడు కుకలనవ్వెక

తా॥ భయముయొక్క స్వరూపమెట్టిదో యెన్నఁడు నెఱుంగని నీబోటికూరునకు నిట్లు పిడికితనము నింతగానభ్యాసపరచినవా రెవ్వఁడోదా! అని క్రీకృష్ణుండు కిలఁచుని నవ్వెను

వ॥ దానికి దరహునితవదము డలలు ఎదునేము వసువగమున కిట్లనియె

టీ॥ దానికా = అహుటలకు దరవానిత = సగమున్నవోలూడిన పనుండలనుచు ముఖముగిలవాడయి భీమనేనుండు వసుదనంపినుచుకా = ౬౨, ౩ ఇట్లనియెక

తా॥ క్రీకృష్ణుని మాటలకుం బడి నగవుతోలూడిన మోమునాఁగియు పీఠుండిట్లనియెను

ఉ॥ బంటుతనంబుమాటలకుఁ బాఱు పాఱు మ్రోతలూరూరూ

కొంటియ చాలు నెన్న న్నకు పిక్కుదరుపమునకు

కుగట యెఱుంగరె ముచు చు యోగము దమున పె

మంటి యుపేద్ర నన్ను రి శాగ్రమున చు మోదించెడి

టీ॥ ఉపేంద్ర = క్రీకృష్ణుడా! ఎంటునంగు నా మున = మంత్రనంపుమాటలకు పాఱకు = పూనకుము పొండ చాలు పాడు = పొందు నామొక్కసొమ్ము కైకొంటుండు = పొందుటయె చాలుక అన్నపసంగు మాటలకు = అనిచెప్పెను మయ్యమాటలకు అడ్డము అడ్డరాకుండు మాటలాపెనూడమిచెలచె అని నా మును = ముంద నయాధనుపందిము = దుర్యోధనునితీరిను చూడ అను ఎందు నన్నుకా అని శాగ్రమున = యుద్ధసమయమున నిన్నుకా మూలించెడి = లినిమాలారెను

తా॥ క్రీకృష్ణుడా! శూరశృంగులకు బూతులు మత ప్రాణము మాకున్ను ను చాలున్న మాన్నుమా న నెనుసంది యందు లుపి యని భూషింపరానందుననే గటటా ముందు దుర్యోధనుని కింజూపి నన్నునివట్టడెమంటిని యుద్ధింగమున నీతోడ గలిసి వాషించెడిను

౪॥ రాకొది విచారము | నీటను దగునె మిన్ను నెలయునిమ్మె

నాక లెగుంగె బఁచె | బోకె ముగిసె లొడ్డి పోవఁగె ద్రోతు - ॥

టీ॥ నాకొలదికా = నాశక్తిని విచారింప - యోచింపక ఇట్లు అకా నీకుకా పునె = తిరునా? మిన్ను = ఆకాశము నేయుకా = భూమియుకా ఇమ్మెఁగాక = ఇప్పుడండనట్లుగాక తిరుగంగఁడినకా = (ందుమొఁదైనను ఏకా = నేను పోకా = వెళుకా తిరుక ముంజేతులొడ్డి = చేతులతోనాఁ పోవఁగె తోగ్గుకా = వాటునం దోగ్గుయదును

తా॥ క్రీకృష్ణా! నాకలముంబుగ్గి యోచింపక యటనకు దగనా? ఇప్పుడుండు రీతిని నాక భూమియునాకాశమును కలియఁపినిను రెండుచేతులతో నాఁ రెంటిని మొదటపాటున వినుకొందురా?

ఉ॥ నాపుడు నవ్వుటాల కని నం బవనాత్మజ యింత యేటికిం |

గేవల్లయోధవే పరుల కిల్చిషముల్ దలపోయ కిమ్మెయిశా !

జాపడ మైన జూచి యిది ♦ చ దము గాదని యంటఁ గాక నీ! -
చేవయు లాప్త నీవు మును ♦ చేసినభంగులు కే చెఱుంగనే॥

టి॥ నావుడుకొ = అని భీముడు కలకఁగా నవ్వటానకనికొ = పరిహాసమునకొ
శుక్లకొగా శుభనాశ్రయ = గాయపుత్రుఁడొ ఇంతయేటికొ = ఇంతదూరమేచెప్పెదవు
శేరిల యాధనే = నీవుయ్యువించుడివు మాత్రమే ' ఎవలొప్పించు' = ఇతరులలోపములను తల
లోయొకొ ఇష్టయికొ = ఇష్టవేదమున నాపడమైనకొ = చుచ్చునచ్చేర్చుటఁగా చూచి ఇం
చందముగాని = పృథిగాని అంటికొ కాక నిచెవయుకొ = నియంపిల్చిటవును లావు =
ఎలమును నీవు మును చేసినభంగులు = చేసినకార్యము తెఱంగులును చేచు ఎఱుంగనే =
ఎఱుంగనా?

కా॥ అని భీముడు పురులు ఁగా శ్రీమృఘ్నుడు నేను పరిహాసమున కనఁగా దీనికైయిం
చున్నవయునా? నీవు లోకవ్యవహారము లెఱుంగని యుక్తవారుడవుమాత్రమేకావు విరోధు
వోషములను బెండ్లొకొ వ్వవకె యుద్ధముచేయుచు నుండెడివియు సంధికిని నేనుబోయియు
కనియుం జెప్పితినిగాని ఎవరిచువును లలమును నీవు చెసినసాహసకార్యమును నేనెఱుంగక
యొక్కనా

ప॥ ఆనిచ్చె మోపుగొ మఱియును

జి॥ వాని పొంగి పోయి దినకుఁ కనుగోరి యెంతయుం ।

బ్రాహ్మణులైన వాని ఁగిమువొందితి నేను గాన యు ।

ధూర్జయి మోగి నిను నానవడి దిగిదె యింబు నా ।

నాన్దములు చిరొవిజ యంబునఁ దక్కఁగి చొంట గొల్లినే ॥

టి॥ తేకొ పొంగకొ = తోలుచు పార్థుడు = అరుసుఁడొ ననుకొ కోరి
తనకు = మిక్కిలి పొంగినచెకొ = చేడివొనియెను దాని = అపార్థివకుకొ నేను
అరుముకొ = సంతోషము పుందితికొ = చెందితి కనికొ - కాక ప్రే యాద్యార్థిలైన
నాకుకొ = యుద్ధముగొలుచున్నవాని ననుకొ ఆశపడెదొ నే = నోరఁగూడదా! యశంబు =
శివయన నానాధ్యముకొ = సర్వవియోజనములను ఎరోదొజయించుకొ = క్రతువును
శ్రీకృష్ణచేతఁగాక పంతుకొ = మఱియొందానిచే కల్గినే = కలుగునా?

క॥ రాజోపుయ్యుద్ధముఁ దనరథమునకు సారథిగా నమ్మిండుమని యర్జునుడు మిక్కిలి
పార్థివ ఁగ నేనెంతోగింపి యలచులకొప్పుకొంటిని యుద్ధముగోరుచున్న జేషిద్దఁమా
వివాహాద్యును నజేషింపఁగూడదా! కర్మయు నిరతములను సర్వభములను శత్రువునుగొల్పుట
చేతఁగా మఱియొకమాన్దమున లభించునా?

ప॥ అనవుడు

కా॥ ఏమీ పార్థుడు నీవు దుడిమగ లై ♦ యీవచ్చు క రవ్యసు ।

గ్రామక్షోభము బాహుదర్పమునఁ దీ ♦ ర్పం బెద్దమిఱ్ఱికి మి ।

అర్జునుడు శ్రీకృష్ణునిచే దనయభిప్రాయంబు సెప్పట

ప॥ అనిన వాసుదేవున కర్జును డిట్లయె

తే॥ చెప్పు గలయౌవన్బురు ధైర్యునిక | జాతశత్రుడు విడిచి నాతెనాగు |

మాకు నెల్లను బలుకంగ మాట యొగుగలవె యొసను జెప్పదగ్గన్నయౌత |

టీ॥ అజాతశత్రుడు = ధర్మశాత్రుడు నీకుఁ చెప్పగలయలినపుడు = చెప్పజాల సంతోషము చెప్పెఁగ అతెనుగఁ = అపద్ధతిని వింటివి కలుకంగఁ = చెప్పటకు మాటలు మాకున్నెఁ = మాకుండుటకు ఒండు = మఱిగొటి కలవే = ఉన్నవా అయినను కన్నయంతి = నాకు దొరికినంతి చెప్పెదఁ

తా॥ సీతఁ జెప్పందగువిషయములన్నియు ధర్మరాజే చెప్పెను అపద్ధతిని వింటివి మా కండుటకును జెప్పవలయున వేమి యున్నవి అయినను నాకుదొరికినంతటకు నేనుం జెప్పెదను

మ॥ ధర్మరాష్ట్రం డతిభాగదూషితుఁడౌ ధా త్రిభాగ మీశ్వరే |

సుతుఁడు గవ్వుడు సుధయేల యగు నా చు ముక్తకైవలస |

ట్టితలం పచ్యుత నీకు గల్గినది గాం డివాబు దివ్యాత్మనా |

త్రిత్రియు బెక్కినయట్ల యుడ మముఁ డా తా బాపరావోదే ||

టీ॥ ధర్మరాష్ట్రంబు అతిభాగ = మితిమించిన యా డి దూషితుఁడు = చెడియున్న శాత్రు ధాత్రీవాగమును = రాజ్యభాగమును ఈశ్వరనా = ఇంద్రులదా సుతుఁడుఁ = కొడుకులు కట్టడు = కరినుడు నంధి పలముఁ = బుక మున్ను = ముందె చెప్పెన్బలపు = నము చినియువా = అయ్య గాంధవంబు = నాపిల్లని దివ్యాత్మనము = దేవుని కలయు జెప్పినయట్ల యుండె = ఎక్కిలు యింతింక నెలముఁ = గుఱుములు పాపంబు = తొలగించుట

తా॥ అట్లు పరిమార్చి యొక ధర్మరాష్ట్రుడు గాను రాజ్యమునదా మునియ్యనవృత్తి తింటునా కొడుకులు వారికింబెడలనుండు నందముల్లిలన అని నిలవించిన సందూమును ముందచెప్పెతివ నాచెతి గాంధమును ను సుధయలరాధించి కేనునంపారించిన బాముని నిప్పువేసలేద ఎరిలేకయుండె, నే నపుమమ్ము దుఃఖమునండు అప్పించుపపాయముం జేయనేరవా

ఉ॥ నీవొరిగెద బూనినప ధనిం గమరొదర కమ వున్నన |

కావనినట్ల యుండి యవుఁ ధర్మము లట్లగుట బ్రయత్న సు |

భోషణ సేయై పౌరుషము ధర్మతత్త్వసిద్ధి వొందువో |

దైవము దోషుడఁ పలయుఁ ధర్మము రెండును నివినోదముల |

టీ॥ కమలోదర = కమలమును గర్భమునంగలవాడౌ నిపు ఒనరింపక = చెయుటకు పూనిన సనిక = కార్యమున కీడు = హాని, పుట్టునే = కలుగునా కార్యములు కావు అని నట్లే ఉండియుండు ఆవుక = అనుకూలించును అట్లగుటక ప్రయత్న = కార్యరంభమునకు

౧౦భావన = ఆలోచన చేయ = చెయట. పౌరుషము పద్ధతి = పురుషుండు నేయవలయునని.
 ౧౧భువిస్థితి = ఆనయింపకై భువిస్థితిని పొందునోక = చెందునపుడు దైవము కోర్కెనొక
 విలయుక = అనుకూలించువలయును, రెండును = అనుబంధముగాకపోవుటయు వినినొకమున
 = వినునోబాపముచేసగునని తత్వము = సత్యము

తా॥ కమలమును గర్వమునంగు సర్వేశ్వరుడా! నివృత్తయడలంచిన కార్యమునకు హని
 కలుగదుగదా కార్యములుకాలివానివలె దొంచుచుండియు ననుకూలముగానె పరిమించును
 కావ్యకార్యమునకై యత్నమునేయడలంచు మనస్కృపదతి కార్యములగు యెము లగుట
 మాత్రముదైవాదినము కార్యములగు యెముగ్గులయుం గలు కపోవుటయు ననుచెందును సర్వేశ్వ
 రు డెవను సుం ల్పానమును నాటవంటివి నువ! ఇదినత్యము

ఉ॥ నేమి ధర్మము బలధి ♦ వివిధదోషములు విధ్యులంట యె!
 వ్యారికి బొందె నుజ ♦ వత్తు ని విలంబ వారు మ!
 మ్మింస మెత్తి యెది ♦ గుర్తు సెసెనా నిమదిం!
 గూడిమనొగ్గూ పురు ♦ గోడముపెప్పుక గాచె యాయక॥

బ॥ కేరిమిక్ = రెమనేర్చుకొలదిన దృఢాక్ పరివర్తించిన = ఆపహాసపరిచిన
 కొర్రులు = మారులు విధ్యలు = చంపడంబు అగినవారు అంట = అనుట ఎవ్వారికి =
 ఎవరికైనను పోలదె = త దా! నుజనవత్సల = యోగ్యులయందు ప్రేమగలవాడా! ఆరయక్
 = విచారించగా నీవు ఇటుంట = ఇట్లు చెప్పట వారు మమ్ముక్ ఈరసమెత్తి = ఎవ్వ
 లేనిసముచేతి కీడ్పఱచి = కష్టములుపెట్టి ఇంతలాచెసినదానక్ = రాజ్యమునుండి వెడలగొట్ట
 నందునను నిమిదిక్ కూరిమనొగ్గునొచ్చునక్ = స్నేహాతిశయమా చేతను కోడము పెంపునక్
 ఎశేమగ్రహముచేరు కాదె = కాదా

౧. సుమతై ప్రేమగువాడా తమనేర్చుకొందిని ధర్మరాజు నవమానపఱచిన
 నుండు ధర్మమును గొల్పెనునవృత్తింబునందున నీవారింప గా నీవువారి
 గుండు నుండు ముచ్చెవి వ్రమించి యడవులనుదోలెచు నీకుమాయ
 దుండ్ర ప్రేమాతమ బలము వాయించు నీకొపాదేము చెనుగాదా

ఉ॥ విను గ్రోవు గుర ♦ వాల్చె నానంద చల్లు సేరి-!
 దాని ప్రేమ పుండు ♦ ప్రేమయ నట కోట్ల యమ్మెరుం!
 గొండుముం జనుట ♦ గురుకొత్తమ నివెలుంగె!
 కాన సుమతి వాల్చుల ♦ గొరివుల దిగఁగూర్చు నెర్పుచా॥

టీ॥ ఐనను చిత్తింగివుము ద్రుపదాశ్రయ = దోషదీని ఆరంభక్ = ఆసభయందు
 అట్లుచెసిన దానిక్ పైదశక్ = సహించు లెస్స = మంచిది అని దైవముఁబొందు
 భక్తుక్ = పేదవడి యుండుటగు ఓర్పి = సహించి అమ్మెయిక్ = ఆరంభమున కానన
 సూమికక్ = అడవికి వనుట కారుణకొత్తిమ = దయాగురలో మొదటివాడా! నీవెలుంగె
 = నీవెఱిగియెన్నపు కానక్ = కాబట్టి సహించి = వారిలోపనులను క్షమించి
 పొందవులక్ కారవులక్ నేర్పునక్ కూర్పుము = ఒకటిగా జేయము

తా॥ దయగలవారిలో శుభ్రమందా! నీమనస్సున నెట్లుండెను నామనవి యంగికరింపుము శైక్యంధ్రుల సభయందు దోపది నవమానపఱచినను దానికసహించియుండుట బానిశక్తిహీనులనలెనుండి యదేవిధమున నడవులకుఁ బోయినదియు నీకుంచెలిసినదేను ఇదిఁజూచు సహించినట్లే యిష్టదును సహించి నీనేర్పఁచె గౌరవులనుమమ్మును జేర్చుము

తే॥ అలవి యెఱుంగక ధార్తరా ధిష్ఠిలు గడింగి ।

మమ్ముఁ బఱచినపాటులు ధి మానసమునఁ ।

ఇపుటఁ బెట్టినవిత్తుల ధి చందమొంది

యంకురింపక చెడిపోయె ధి సంబుజాక్ష ॥

టీ॥ ధార్తరాష్ట్రము = దుర్యోధనాదులు కడంగి = పూని అలచెఱుంగక = ధగ్ధముం దెలియక మమ్ము పఱచినపాటులు = పెట్టిగట్టములు మానసమునఁ = మామనస్సులందు చాటక = చవటి నేలయందు పెట్టిన = చల్లన విత్తులచందమొంది = ధాన్యములవలెనై అంకురింపక = మొలకలెత్తక చెడిపోయె

తా॥ తామరపూతేకులవంటి కన్నులుగలవాడా! ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులు న్యాయమునకు విరోధముగాఁ బూనుకొని మమంబెట్టినకర్తవ్యములు మామనస్సునందుండియు నృధినిందఁజూపక చాటి నేలయందుఁ జల్లండిన ధాన్యములు మొలకలెత్తనియట్లు చెడినవి

వ॥ అమృతకుల నెమ్మొం నయినను

క॥ ఒడఁబఱచి మూకు వారికిఁ । బుడమి సగము గఁగఁ జేసెనా ది పొంగి యుగా

డొంగుటైతెఱుగు నేయుట । కనుమొంది గౌరవమును ధి ఖంఘను యు ॥

టీ॥ ఒడఁబఱచి = వారి నిష్టపఱచి మాకుక వారికిక పుడమి = భూమి సగము = చెరిసగముగాఁజేసి పొంది = కలం పొంగి = అనుకూలముగా ముచ్చుక - జివించుచు ఉండెడునట్టితెఱుగు = ఉండెడువిధము చెయుట ఇడుమేలు అది గౌరవమును నుఖమును యు

తా॥ వారినిసమ్మతపఱచి మాకును వారిక భూమి చెరిసగముగా భాగించి గుచ్చి యొగ్గకతోఁ గలిసిజీవించునట్టిమాన్యము నేయుట మిక్కిలిమంచిది అది గౌరవమునకును శాఖ్యమునకును హేతువగును

క॥ నీ కట్టిది చిత్తమునకు । రాకుండిననేని వలదు ధి రగడిమొల్లు మీ ।

రీకార్యము నేయుండని । మాకానతియిమ్ము కంస ధి మర్దన తెలియక ॥

టీ॥ నీకుక ఇట్టిది = ఈవిషయము చిత్తమునకుక = మనస్సునకు రాకుండినయేని = అనుకూలించని పక్షమున, వలదు = అక్కఱలేదు రండు మీరు ఇమ్మెయిక = ఈవిధముగా కార్యమునేయుండు అని మాకుక తెలియక = తెలియునట్లుగా ఆనతియిమ్ము

తా॥ కంసుని హరించినవాడా! ఈసంధినేయుట నీమనస్సునకు సమ్మతకానియెడల నట్లుచేయుటయక్కఱలేదు ఈకార్యము నీవిధమున నేయుండని మాకుం తెలియఁబలుకుము

మ॥ హిత మిబ్బుచుచూర్ ఫర్కరుకెఱుండ్లొండునుని

మతిబోధింప మృతిక హితము ధర్మము విచారించిచూ

చితిగం బొమ్మచెయ్యవచ్చుచితిని ధర్మతంబున జేసియు

న్నతి బొదిగినానై యునికికృష్ణా నేడుగా వచ్చెనే॥

టీ॥ దూకు వాతము = మేలునెయినద ఇది ధర్మపుత్రము = ధర్మముయొక్క తీగు ఇండ్లండుక అండ్ల చిమతిబోధింపక = నిమనస్సునందోచునట్లు చేయుటకు పలంకిత = సమర్థుడనా హిలము = అమూల్యమును ధర్మము = న్యాయమును విచారించి చూచి రగక పొమ్మనిండ్లుచెయ్య ఎదివంచినను = ఎట్లాజ్ఞాపించినను నిశ్చింతంబునక = ఏచింతయులేక చేసి ఉన్నతి = వారమై = మంచినకళకూడలంచి ఉనికి = మేముండుట కృష్ణా నేడుగావచ్చెనే - అందు లిగినదా

తా॥ శ్రీకృష్ణా హను మేలిట్టి ధర్మముయొక్క కీర్తి యిట్టిది యని నీకుండెలియక జెప్పుటకు చేయవచ్చుడనా? హనుమేలిట్టియనియు న్యాయమిట్టిదియనియు యోచించి యాహర్ణమనం జరుండా చి చెప్పెనుగా మేముచేసి బాగుపడందలచియుండుట నేడుకలిగినా

విని క్రిష్ణుని విజయున కిట్లనియె

చిత్త బాధనొప్పుండ్ల వేయవిడియి మేలొచ్చెను

దొరొనుచేక్షునునుకొత్త దిగువ్వుము కెయియునె

వైరుసుకెక్కెనుకాదుపపి సరియించుట్లె నా

చిత్తమునం బ్రసన్నునుకైవము చెతెచూవె ఫల్గునా॥

వి॥ వైరు - అర్జునుడా! వెరివునక = ఉపాయముచెతను నావునక = శక్తిచే నుండ్లకెక్కెనుకైవము = మేలొచ్చెనక తటితోక = సమయమున అంబుములేకయొక్కె - అందు మురియినె ఎప్పుడునునక = ఏవిధమున కెన్న చేసినక = వేలుచేసి స పొరుసుములో - ఎరువును సాధ్యము ఫలియించుట్లెక = ప్రయోజనపడుటయందు యితివరణమునక - ప్రమేయ ప్రసన్నుమగు - అనుకూలించునట్టి దైవముచేతినచూచె = దైవముయొక్క వ్యాపాకముచేతనే నుమా

తా॥ అర్జునా! ఉపాయముతోను శక్తితోను వ్యవసాయమునకు వేయివిధముల సహాయము చేసినను ఎందుకాలమున వానశరీయనివో మరజునికృష్ణ ఫలమునిచ్చుట దైవాధినమై యెయిండును

ఉ॥ కావ్రన సుధికిం బుగుష ధర్మ మొనర్చెద నోపెనంతయుక

(బ్ర) దైవముచేత యెట్లుగో దానినెఱుంగ నుయోధనుండు

భావన సేసి వాలోనగు వాడియక్కిన బాల్య మాదిగా

నెవిధి నైనను జెఱువ నింతలు నాపము లొచరించునే॥

టీ|| పోతావునక సందికన్ అరుకారము - ముఖ్యుడ సేయదులక్కల దిన
రెప్పక = చేసెదను దైనియ ౨ - వైవముకేయుటలనో = వేదిముగ పేర్పడునో
దానిక ఎటుంగె నుయోధను ౨ - బాహుచెసి = కౌగించి పాలానగువాడియ =
భాగమువిన్నునంతటిస్వాయమె కన్గెన్ - ఉన్నయెడల బాల్యమిదగాన్ = చిన్నతనమునుండి
చెటుపక = మిమ్ముడెవరుకు ఇంతలుపావములు ఆచరించు = చెయనా!

తా|| కావట్టి పంధికి నాశక్తికొంగు మరుగల చెయంగునోకార్యముం జేసెదను
వై మెల్లసేయెదలచెనా సేపాం ను కుగ్గొదమంకు ముగ్గా రించి ౨ ము నొసంగునంత
స్వాయమున్నయెడల బాల్యమునుండి ము చుచేక్షయ జలుప నన్నిసా శ్రమలు
జేయం దుమనా?

చ|| అదియెల్ల నెల్లుండె విచ్చుల పీనా పగలు బెట్టుల చిపు పొయ్యపుడు
వీడ్చు మ దుర్యోధనుతో శ్రేష్ఠు -

టీ|| అది ఎ క అల్లంబైక - అల్లంబయిమ్ము ఇట్లుక రొటువనులక
వెట్టెపక = మరుపులక నివృథాయీవుడు భీష్ముడు దుర్యోధను తోక శిష్టినతాంబు =
చిప్పినట్టవిధమేమన

తా|| విరాటరాజు పశువులను గౌరవులు తోలుకొని వె మంగెగా వారిని మరలెయ
టకు నివృథాయీవుడు విష్ణుడు దుర్యోధనునితో శిష్టిన ౨ మేమియ గా

ఉ వచ్చిననా పురుషుల పుష్కలము ౧౨ గు - ౧౩ - ౧౪ -
విచ్చినై - ౧౫ - ౧౬ - ౧౭ - ౧౮ - ౧౯ -
చొచ్చగి ౨౦ - ౨౧ - ౨౨ - ౨౩ - ౨౪ -
చచ్చదల ఎ - ౨౫ - ౨౬ - ౨౭ - ౨౮ - ౨౯ - ౩౦ -

టీ|| వచ్చినాడు - ఎల్లను దోలుకొని ౧౨ వాడు ఎల్లనుడు = అర్జునుడు
అర్జునుడు = పుష్కలము కృష్ణము - జయితుగు ఆ రాగు = అనిచెప్పసాధ్యముగాదు
చాలచ్చినై = కృష్ణశ్రీ - పెంగినక = యుక్తి చేసెనయెడల లంబులు రెండన =
రెండుసెనలును కృష్ణార్జును - జయమండల లగా మోచ్చగుక గాదిగుక - అగ్రవోవుటయం
లదు తోడిదు - యుక్తియునుగానుట ఎ ధంబుక - రెండల్లుతులకు ఎయ్యగ్గ
గాక - ఇట్టపడేట్లేయ ౧౦ గాచ ఇచ్చించి = మున్నున యొచించి ఇత్తిక - ఈసను
లుమున పొందిగుట = దగ్గకచెసికొనుట ఎరయంబునక = మిక్కిలి తగియుండును

తా|| మనము దోలుకొనిపోవులకువుల నడ్డగిరకు పచ్చిగున్నవా డెట్లనుండు గావు
మనము తప్పక జయింతుమని చెప్పకాలము రాజ్యలక్ష్మితై యుద్ధముకలిగినపుడు జయింతుటగాని
యోడుటగాని కలుగగచ్చును యుద్ధమునకుం జూనుట జయాపజయములకు రెంటికి నమృతించినట్లే
యగుం గావున నట్టికట్టము మనకు న వివాదకుండునట్లు నేడె మైత్రిచేసికొనుట మిక్కిలియను
టా మని తలంచెదను

(అగ్రయోగము)

చ॥ అనియే దా తా పుష్కలము

అ॥ మనకు బా పాజ శ్రమమునకు పుష్కలములు గలవు రాజ్య
భాగమిని సమర్థులైన వారికి పుష్కలములు లభింపఁ జేయు

టీ॥ మనకు పాండురాజునయవ్యమనకు ఎట్లు పాండు కలుగునో నేను
రాజ్యభాగము = రాజ్యముందు భాగమును నీవు = ఇయ్యము సమర్థునిక = యధముక
విక్రమనిరతిక = విక్రమనిరతియును పూర్వము ఇది నిశ్చయము

రా॥ మనకు పాండురాజు సమాధిముందు పుష్కలములు గలవు నేను
మన భాగముయను యుక్తును నిరతియందు నీవు నాకు

న అనియే దా తా పుష్కలములు గలవు రాజ్య
భాగమిని సమర్థులైన వారికి పుష్కలములు లభింపఁ జేయు

వీ అగ్రయోగము అయియున్నది - మును మనముగ్గ - వి
అను కంటివి కా = మునుమదా అమములందు అగ్రయోగమునకు
తొంద = అగ్రయోగము నొందియున్నది అనియును - కౌన్సికాన్నివాడుగాడు

రా॥ అగ్రయోగము మునుమదా అమములందు అగ్రయోగమునకు
మునుమదా అమములందు అగ్రయోగమునకు

చే॥ అగ్రయోగము మునుమదా అమములందు అగ్రయోగమునకు

అగ్రయోగము మునుమదా అమములందు అగ్రయోగమునకు

అగ్రయోగము మునుమదా అమములందు అగ్రయోగమునకు
మునుమదా అమములందు అగ్రయోగమునకు
మునుమదా అమములందు అగ్రయోగమునకు

రా॥ మనకు పాండురాజు సమాధిముందు పుష్కలములు గలవు నేను
రాజ్యభాగము = రాజ్యముందు భాగమును నీవు = ఇయ్యము సమర్థునిక = యధముక
విక్రమనిరతిక = విక్రమనిరతియును పూర్వము ఇది నిశ్చయము

చ॥ అనియే దా తా పుష్కలములు గలవు రాజ్య

భాగమిని సమర్థులైన వారికి పుష్కలములు లభింపఁ జేయు

టీ॥ మనకు పాండురాజునయవ్యమనకు ఎట్లు పాండు కలుగునో నేను

రాజ్యభాగము = రాజ్యముందు భాగమును నీవు = ఇయ్యము సమర్థునిక = యధముక

విక్రమనిరతిక = విక్రమనిరతియును పూర్వము ఇది నిశ్చయము

రా॥ మనకు పాండురాజు సమాధిముందు పుష్కలములు గలవు నేను
రాజ్యభాగము = రాజ్యముందు భాగమును నీవు = ఇయ్యము సమర్థునిక = యధముక
విక్రమనిరతిక = విక్రమనిరతియును పూర్వము ఇది నిశ్చయము

నోర్లను ఉన్న అద్వైతముచింగిత్ = ఆనందములవలె కావు కృపక = దయచేతన తీవ్రతకా -
త్వరచేతను కుండినచందము = కు బించినవిధము అయ్యెడుక = అనుచున్నది

తా॥ అనిపలికిన శ్రీ కృష్ణునితో నకులుండిట్లనియెను గృహము లీమనీసుడును నర్దు
నుండును కెప్పినమాటలు వ్యక్తములుగావు వనవాసముచేసినపుడును విరాటరాజుండి నున్నపుగును
మండినవిధమున మామనస్సు లిప్పుడుండుటలేదు. వారయింటి యిచ్చెతను మామనస్సు త్విరె
తను మిక్కిలి కష్టము ననుభవించుచున్నాము

క॥ కిడవంగ నొకళ్లు పసకము | సగిచిస సొంఘలు బెయ్యి ♦ నడపె నలయుచె |

చెడుతెరు వాకారవృత్తల కిడ నిలుచుగాక ముకు ♦ గ్రాంథం బె॥

టీ॥ కడవంగక = ముందుగా ఒకళ్లు = ఒకరు పసకమునడిచిక = ఆవును
గొట్టంగా, ఒకఘలకుక = మఱియొకరు పెయ్యక = చూడను అడువలయునె = కొట్టవల
యునా? చెడుతెరువు ఆకారవృత్తలకడక = దుర్యోధనాదులయొద్దె నిలుచుంగాక = ఉండ
నిమ్ము కార్యము = కూరభాషము మనకుక ఏలా = ఎందుకు

తా॥ ముందుగా నొకరు మనయావునుగొట్ట గా మనము వారిమాను గొట్టవలయునా?
చెడిచివుమార్గము కారవులకె యుండనిమ్ము మనకుం గృహింతుకలలేదు

సీ॥ గోగ్రహణంబున ♦ గోలె నెంతయు మెత్తె బడ కుండుచురె వారు ♦ వద్దరాధి |

నీయన్మగ్రహమున ♦ నెమ్మిమై గూడిన బలము తెడతొహణుల దొరలుచు |

పాంచాలయాదవ ♦ వాండ్య కైకయ మాత్స్యలు తెంపు తెలుగకి ♦

యన్నవారి |

భీమాద్జనులలావు ♦ పెంపును సీసహాయంబును గలుగుట ♦ కిలుకి రెల్లు ||

ఆ॥ గురుడు గృపుడు బాష్టి ♦ కుం యిప్పుడును బుద్ధి వాణి జరిగె -

♦ జెయిరెల్లు |

కార్యమింపు పెద్ద ♦ గా విదురును వి | నంగ నెల్లు గాన ♦ ౧౧ వమ్మ ||

టీ॥ వద్దవాద = క్రికృతా గోగ్రహణంబునగోలెక = విరాటరాజుగొట్ట ను ట్ట
వచ్చినది మొదలు వారు ఎంతయెక మెత్తవడకుందురె = భయపడక పోవచ్చునా? గయను
గ్రహమునక = సీదయచేతను నెమ్మిమైక = స్నేహముచేతను కూడినబలములు = చేరినసేనలు
ఏడతొహణులదొరలు = ఏడతొహణులసేనలుగల ప్రభువులును పాంచాల యాదవ పాండ్య
కైకయ మాత్స్యలు = మత్స్యదేశపురాజు సేనలను ఒగిక = క్రమమున తెంపుక = వారి
సాహసమును ఎఱుంగుచున్నవారె = తెలిసికొనకున్నారా? భీమాద్జనుల లావుక = బల
మును పెంపును = వృద్ధియు సీసహాయంబును కలుగుట ఎఱుంగరెల్లు = తెలియకయున్నారా?
గురుడు కృపుడు బాష్టికుడు భీష్ముడును బుద్ధిచెప్పి వారిక చక్కజేయిరెల్లు = దారికిఁ
జేజాలరా? కార్యముక = పనింగూర్చి ఈవు = నీవు చెప్పఁగాక = చెప్పుచుండఁగా
విదురుడు విదగ్ధునిపట్టు, కాద్రవంగవచ్చుక = అనుభూతిపదన చేప్పవచ్చును

శుదే వేద ధర్మముడగలవోఁగఁగన్మృతాధార్తరా!

మృతి పాలిక చలమున జెరగ నిచ్చు నామ దియ్యెనే॥

టీ॥ ఇంతతేజోరలు = ఇంతగొప్పప్రభువులుగానుండుట ఈదన్యంబు = ఈజీవ మనస్సులుగలట కుంపంగుడునె=మనస్సునోర్వదగునా? మట్టింబలుకొ చెలులుకొ శిష్టి = రంగింపగా ఇష్టంబు = ఈపద్ధతి సాతిరాజులకుకొ మెచ్చే = ఒప్పుకొనఁ జేయున్నరా! ఇట్టివింపనె = శోకమున నిట్టివర్తలుగలరా! ధృజండు వేడెగకొ = పొక్కింప గా కృ నఁడు ఒడు బొండా = యాచించుటగుం జనంగా ధార్తరాష్ట్రులు పాలిక = భాగము నియ్యక పెనంగరాకొ = పోరాడుమండరా, ఎల్లకొ = ఎన్నివిధములచేసెనను కూడు = అన్నము తీవయ్యెనె = శ్లెఘమువలె రుచిగలది యయ్యెనా

తా॥ గొప్పవారుగా దాముండుట మనస్సులకుఁ జూపి కనముండుట యైనవో బంధువులను మిత్రులను చూపంపరా! ఇతరరాజు లెవ్వరినమ్మతించురా! ఇట్టివిచ్ఛిన్నము లోక మునంగువా? శ్రీ (డుపొక్కింపట క్కూర్చు యాచింపఁబోవుట వృథు కు ధ్యారావృది కొడుగు లేమియుండవలె యిటుకటు నిడుట మాడరా పీరికి నన్నము శ్లెఘమువలెఁ దియ్యెనెన్న న్నది కాఁబోలును

ఉ॥ వీరలు ధర్మమార్గము న విస్తరతి ది నాశ్చర్యము॥

నాగిరిల గావించుకొని యిచ్చు ముగ్ధులకు గాని పాన

నాగిరిల గావించుకొని యిచ్చు ముగ్ధులకు గాని పాన

నాగిరిల గావించుకొని యిచ్చు ముగ్ధులకు గాని పాన

టీ॥ వీరలు - మానవ ధర్మమార్గము నవిస్తరతొ = విశేషించి కలకల అజీ కేనియుకొ = చెప్పినను వారిలు = కా వలు దినికికొ ఇయ్యకొనినకొ = సమ్మతించిన ఆట్టిసంది పెంపారిగకొ = గౌరవముగానుండుటకు నెర్పరా = కరునా! ఉచిమైనది = తగినది కంఠముపంకచూటలు = యధిమంశయునూటలేను ఏసేరకొ - ఇంతకంటెనధికము నాకుండెలియదు గర్వపవీరుగకొ = ధృజునిస్థలోని నిచ్చయము - తీర్మానమైనవిషయము ఇట్టిదకొకొ = ఇట్టిదేయని పలుకుమీ = చెప్పము

తా॥ మానవ ధర్మమార్గములను వివరముగా వర్ణించి చెప్పుట అందులకువారునమ్మతించి యేదియో కొంతయుబట్టి యనుసందిచె గౌరవము గలగనేరదు ఇప్పటికింపగిది యధముం గూర్చిన మాటలేనునా! ఇంతకుమించి నేనేమియుంజెప్పను ధర్మజునిస్థలో మేమిట్లు తీర్మా నించుకొంటిమి కౌరవసభయందు స్పష్టముగాఁ ఎలాకుము కృష్ణా!

మ॥ తుది రాజ్యము సొగముగొ మృడవియం యుగ బేరు వచ్చియుం

బుగము డొంగు పై గురికి నాఁగి శ్రావీ పోనచ్చనే

యది గాడె డొంగు ఎచ్చెల్లయుము మా యిచ్చు నన్ను

1) ల్లద్దు స్థానీ కిని తూనున్న ధర్మము యిచ్చు బుచ్చి పో నామి ॥

ట|| తుడిక = వడపడి పడి మన రాజ్యము ను మృత్యుకొమ్మ అపవయందుకొనవలసిన మనను చేరువించియుండుకొన = మాటుపేరులతోడ సజ్జాతవాసమునను నచమూఁడెడు తిరిగిరాకొని వై హలు = బాగమైనను ఈక = అయ్యకొన గావచ్చునే అది కాదని = అయ్యకొనకొనియింకొన అంటవై = శూరుడవై అటుము = యుద్ధమున జెచ్చిపోవచ్చు మాయల్పన్న చేర్చు - మోసమును చెయు ట్టితనము ఇంకకొన = అట్టిమీద చె దునూ = జరుగదు సుమా నికొన అని అది మోసమనియుల్లంబు = వానిమనను ఉచ్చిపోకొన = నాలుగు స్థానా. అడుమి = చొప్పించును!

రా న్యాయుగ రాజ్యమంతయు మాచైనను గడపటికప్పుడు సగమరాజ్యమునైనను పుత్రునిని సగముమా మృత్యు చేరువడచుండు అందెండెండ్లుతిరిగి మాటుపేరులుపెట్టుకొని యజ్ఞా తవాసమున నొక్కయే దు వసించి తిరిగివచ్చినపుడు మారాజ్యమంతయు నిచ్చుటయటుం నిపు సగ బాగమైన నియ్యకొన వావచ్చునా? అట్లుండునను రానియెడల శూరుడవై యుద్ధమునకుండిగము లోఁడివలె టవచ్చుకొన రాజ్యముంబు యింకొనకుంజాలింపదునమా! అది దుర్యోధనుని మనః టవ నాలుగు స్థానా నియును

మి అనికొన నాన్యకీ ప్రీతుడై యితిండు లెఁ సై యుండు ఎల్లెండ్రెయో! జనుము గల్గును కారణంబు చెందు మి శాస్త్రాత్మక వాసుయో! ధను బాధింప గల బొంబు సుభిదా! త్యాహంబుమైనను వి! రవికాయంబు కల్గుచు వ్రయము సుం తామూ మె లెమ్మెయింకొన!

టి. అనికొన నాన్యకీ ప్రీతుడై ఇతడు = సహదేవుడు రెప్పెయింకొన = బాగుగా పక్కెకొన మ్రొయ నముకొన కల్గుదు గౌరవంబుచెడుకొన దుష్పరిత్రకండు = చెడ్డవర్తన కలవాడు అనుయోనముకొన బోధించుకొన పోయినకొన సుభినోత్యాహంబుమైకొన = మిక్కిలి పూనికతో ఇన్ను పరినికాయంబునకొన = శూరులకంటెఅతి ఎమ్మెయింకొన = ఎల్లును ప్రీయము = ఇష్టమైనది అంగీకరము = యుద్ధము

తా. అ సహదేవుడుపలుకరా సాత్విక నంతోనంది సహదేవుండు మిక్కిలి చక్క నగాఁ జెప్పెను శూరుడవడిల రా డు దుర్యోధనునకు జెప్పబోవుటచే లాభముండును మన కారవముం చెడికొనవును చిక్కి గానితో పది కుండి మారకమాహము కల్గె యుద్ధము పోయె యగొంబుగ

అ గ వివిధము ౧ ౨ ౩ సహదేవుడుతియె న్నామన చాత్రకంబుకు కొన - ౩ - టివి యొకటిమాటలు పగినాడ సజ్జాతం గొవుట యుచితం బలై కియ్యంబు కల్గుచు రా దిగల భంగింబు నిగోనం దిగిడు యనుచివి మొదలుగా సనేకు లనే ప్రకారంబు విరాలాపంబుకొన గొలువెల్ల నొకకొనె యగాఁ జెలంగినయెలుంగులు నిగిముట్టె దిడిసంతరంబు.

టి. అనికొన విని రచిక-రులంబులు = ౪ ములవైనుండు శూరుండును సహదేవుడు ఇంతయొప్పకొన = ఇంతదాగుగ. అనున = భాషించెనుగాదా సాత్వికపలుకులు ఇట్లుండునె =

ఇంతతేపుకానుండునా కెక్కి టివి = మిగిలినారీ ఎక్కిమాటలు నావారికో = శత్రువు
లను అకిగి కొనంబోవుట = యాచింప బోవుట అనియెట = న్యాయమట కర్వంబు =
యధము కర్వం బు = పనికిరాదుట అనియెట = పనికిరాదుగమును ఈ గిగొనక =
తిర్చికొనుట అను ఇవి మొదలుగా అక్షయ అక్షేత్రకాళిలక = పెక్కు
విధముల కొలుకొన = సభయంతయు ఒక్కమోతిగాక = ఎద్దనిగా వెలంగికో =
ప్రకాశింపఁగా ఎందులకనియెట = నింగిముచ్చీకో = అకాశమునఁ బెను అనియెట =
అటుపిమ్మట

తా॥ అని శత్రువెప్పుగా నాసభయ గుండిన న్నా గుంబు రిక్కులును సహదేవని
మాటలు క్లామింపఁచిగినివి సాత్త్వియం దిన్ని న్నామెను అక్క గారి ట లుగయోగియుచే
నివి శత్రువులైయుండువారిని యాచింపబోవుటవ్యాయమట యధముసేయుటలగిదిట అప
మానమునుభవించినవారు దానిందీర్చికో నుట ధగ్గముగాదట యగునివి మొదలగుమాటలు పెక్కిండు
పెక్కువిధముల సభయంతయు నొకధ్వనిగా లేచుచె నాధ్వని యాకాశమున ముట్టెను
అటుపిమ్మట

శ్రీ శాంతి కృష్ణునితో ౨, ముచ్చుపెసభంగివాల్లు చెప్పుట శ్రీ

తే॥ ధర్మమునుచు ౨ కు హృదయ । తాపమొనర్చిప మోమున ।

ప్రైన్యమొంది ।

నున్న నా వాల్చియున్న మొచ్చు బలికెగిలె శౌరి ౨ గ్గదికి నిలుగుచు॥

ట॥ చ్చిందునులనిను = ధగ్గరాజుమాటలు అనకుకో హృదయ తాపముకో =
మనస్సునకారాటము ? నిరింప మోమునకో ప్రైన్యము = కేదరినము ఒండుకో = చెందుచుం
డఁగా ఉన్న పాంచాలి = అట్లని ఒయ్యకో = మె గా కనలి = కోపించి గద్ద
కరి = వడకుచున్నకంఠము అనుకో నలికో

తా॥ ధర్మరాజు పుచ్చుట ను చినమనస్సున కారాటముంచేయుచుండఁగా ముఖము
వోచుచున్న దుఃఖముతోనుండి చాప్రది శోపమందెచ్చుకొని వడకుచున్న గొంతుతో
మెల్లఁగా నిట్లనియె

ఉ॥ అంతలు సేసి పోనడిచి । యుక్కిట గుంబుచేతఁ జెప్పి పు ।

తైంతరె యిట్టియాటలు మ । దిం ద్రియ మంది యుధిష్టిరుంబు దా ।

నంతన యూళు లేవురకు । నైదు సుయోధనుఁ డిచ్చుకొక్క యీ ।

కంతకృపావిహీనమతి । నారఁడు నెచునె యన్నదమ్ములక ॥

టీ॥ అంతలు = అంతగొప్పవనులు చేసి పోనడిచి = దేశమునుండితటిమి అక్కట =
అయ్యో సంజయుచేతక చెప్పిపుతైంతరె = చెప్పిపంపుదురా ఇట్టియూరటకో = ఇంతయాద
రణమే యుధిష్టిరుండు మదిఁ బ్రియమందెకో = మనస్సున సంతోషించెను దానకో = అంతమా
త్రమున తనయూళులు = తనచేనుండుగానిమునులు పుత్రకుకో = బిడుగురికి బడు, సుయో

శాఖ చరిత్రము ౨౦౨౨ క్రీస్తుశకం ౨౫

(౩ మూల చరిత్రములను చూడండి)

౨౦

భనుగ ఇచ్చుకొక్కొక్కచోటా ఈ ఇచ్చుక అంత కృపావి శక్తిగలదే అని మనస్సుతో ఆత్మ వ అన్నదమ్మలకొక అన్నదమ్మలకు పాండులను పురిచుచు బుద్ధులనా

తా॥ అంతగౌరవహీనములగు కనులుచే దశమనుం పదిలంబొందయ్యా! కేరళ సంజయునిచే నుపచారవాక్యములు చెప్పిపంపినమాత్రముననే వీరివైదురుకి వైశాఖమును విచ్చునేమో! ఇంద్రకదయమౌత యన్నలు గమ్ములగు పాండులకు లింకను ప్రసన్నులనాచు॥ తన మునుపజ్జబన్నమును ౪౦ రమ్మనిచ్చె అలకూర్క పేర్కొన

జగతి పైపకున్న యద రక్తగ రాజ్య ముపాండులకే

అగు కొడ బాట్టులైన నె అంగిమి కెట్టకె గాంధీ పి

రచరొకొ నానలెమి యచి రూద్రుల లోకము వాగు కేరళ

టీ॥ కేశవా! తన మునుపజ్జ అన్నమును ముంపుదినయమానమును అన్నవికెడల తమ్ములగు దుర్యోధనునిమీది కలఁజేన్నట్ల హృదయేత్త్రేమయొక్కవికేశముచేత ఈజనపతిఁజూరజు పై మన్నన సహించి నకుండు అది అక్కడ అది మంచిదె రాజ్యమునాల్లకే రాష్ట్రమున భాగ్యులకే కీరునకుం గ్రహములకు ౨౨ చాట్టులకొక రుద్రులగొప్పొకొనిను ఎటుం మిచ్చెనేచేతానితమునుకొనగా కీరు అల్లరిఁ గలుగుగాకాదియిది అగ్రహారంబునా! కేశవులకు అరణ్యంబునెయ్యి అందుకు అని అగ్రహారంబునా!

తా॥ శ్రీకృష్ణ! ఈ ధర్మగాఢ కారవశయంబు వానసులంబిన పదమామును నన తమ్ముడగు దుర్యోధనునిపై గుర్రముచే సహించియీరొందె దా! అటుండ పనాశె మేను రాజ్యమున రాగమెకొన నంది గుర్రముటగుం గొప్పొన్నెను లోకులు కదలె నా! గుర్రుల విడచెననగా! వీర వానులైనరా! లోకములోని రథములను కదలఁజే సనరా!

శా॥ పెండ్లి వలె గలమ గృహములను చూడండి

గిరిపర్వ వారిక చురు ధర్మము వా రిచ్చించెను

గుంపం బాలగొంక వోల దగ ముం బండ్లంబు

గుంపం బల్ల వో వారు బ్రాహ్మణులై యే పుష్కరింప క

టీ॥ గండ్ల గాఢము గునట్లు తమకులె వైతకుమనుంకటిలోపములు రూపింప గడఁగిరింపఁబడుట మీ విచారింపకయోచించెగా మేలుమంచి వారికకారవు సాధితముంభించినది గాఢ ముచినక తారుతాము పోరక యుద్ధమున సాధింపకఁ బుచ్చుటకు చాలరొకా చాలరేకా! మద్దీంపకఁ గండించుటకు తలంపేనిఁజొడ్రోవనుండెనా! గండ్లంపకఁ సందేహించుటకు గుట్టకొనసయ్యున! ఏకీదై నకఁ బెట్టెనను కైరింపకఁ పుచ్చుకొనుటకు వారుక్రతువులు బ్రాహ్మణులై బ్రాహ్మణులై

తా॥ ఇహ పాపము పడునట్లుగా లోకులు తమై లోపములొందుగ క్షేల
సాక్షికోనవలెను ? యోచించు శా కావ్యుల లాభకరమైయున్నది కారవలంబించి
వారిని శిలువలొందున తుల్యమున జయించుతుంపుండినకొ సందేహించుట కిది
సమయమా! వాక ప్రాప్తముల యొందినవో వారిలోపములకు సహించుట ఘృణముగా
నుండునుగదా

ఉ॥ ఓట రై నయేయును ♦ యోధునుచిత్తమునందు లేదు నీ ।

మా నల పుష్ప దువి ♦ మానమ యెన్నును పూను గాక య ।

దోష్టుల సులలు లగు ♦ చోప్పులు పుట్టననై న బొండ్లు ।

పోరున కప్పింతుకొ ♦ పోదుర కానలనుండ సచ్చితా ॥

ట॥ అచ్యుతా! నుయోధను చిత్తముందుకొనునసన్న ౬ట భయము ఒకంత
యేనియునుకొనె మైగను నేడు నీహులకొ వోపుశానిపుచెప్పింపదు గా! ను ఘమా
ననుచెడ్డవిహంకారమె ఎక్కుడు-కేవలముగా పూనుంగాకపూనుచుకొని, అ
టకొకాకలకొనె సంగరములకు కొప్పులు పుట్టినకొయ్య మెజగునప్పటి శిష్టదో
పాండవులు పోలునగుకొయ్యమునుకు ఇచ్చింపునొ-ఇట్టపడుదునొ గాననుకొనె
అడవులలోన నడుగు పొదురొ

తా॥ అచ్యుతా! దుర్యోధను మిన్నున బియ్యము లేననడు అట్టిగాడు నీ
కొల కెల గోలుడును పోగుపోలుగాన మిక్కిలి యుచెయ్యున ? వేళ
కొవులేల్లమునకు ప్రంభించుకొని పాండవులు ఇతొ యుద్ధమునందు లే
యచుపడినకొ నడచు పొవుదురా

౪-॥ ఏ ను గురి గా నలప ♦ చిల ను నును ను మున్ను ను ।

గానుగిగెలు బాది మా ♦ కార్యము లు ను ను ను ను

గాని భంగిసెయకొని ♦ గంగురున ను ను ను ను

నైన తెలుగున వలది ♦ నెల్ల చెయును నేర్పు ను ను ॥

ట॥ ఏను ఇమలు అంటి కొనామననుననలను ఇంకను ను ను ను ను
నెల్లకొ ఉచితంబుకొనెగిననుడును చూచి మనోభయముకొ మినుజున్నునునా
నెల్లకొయు చెడంగాకొనెడునట్లు ఒకభంగికొనెదొయొకవిధముగ చేయక తగక
యెల్లముతోడి సంగి=కారవులతోవైత్ర మికైనతెలుగునకొ=మిగుసాభ్యమైనట్లు నేర్పు
న-ఉపాయములు ఏర్పడకొ=లేటపడునట్లు నలసినట్లులు=చేయవలయువిధమునకొ చేయుడు

తా॥ నేనిను చెప్పితినిని యాయానపడనక్కరలేదు నీవును రాజును కమ్ములను
తోనట్లు యోచించి మనకార్యము మీపెద్దటికమునెడునట్లుగా నెదొవిధమునెయక మీనేర్పు
నొప్పునం గారవులతోడిసంగి తగినవిధమునకొ చేయుడు

౬॥ అని మఱియు నిట్లనియె

ఉ॥ ఆటా మోము సలము ♦ సందులయ గిరి ము కేను -

మాట వేలదాని యి ♦ మాటలు వి ముంగుటి ల్బుకె ।

గాని ప్రైలెడి వెలి ♦ క్షిము నే ననుగాని సుమై ।

సొగి మైమోసి ♦ వెలి వివే మ గ్గి కేనునే ॥

౪౨. ఈ పోకయిక్ అనుపాదము లు ముల కుటయిక్ క్షయమును
 గోరుటయు వరి వది గ్గి మే మ్మో మాట - పద్యమున మాటలనోరి
 దాన్ - దుని వెన్నెడిదానను మాటలు ముందుకు ముగ్గురి ౧౦ ఎక్
 అట్టెక్ గి ముది కాలుల వైతెక్ నమ - యను ముక్=వ్య
 మును గ్గుల హా గు గాన్-కన-రియ గ్గి మే మ్మో ముచె విజిత్తున మా
 న్మో వెనుకముగల వినిషి వెండి-పిమ్మట ఎవే ము-గుచి చెప్పె గిరి తెలివి
 లుగ కేర్చునేలుగునా

తా॥ గ్గి పొగటయ ముల యనదవి చుచుయు గాంచికొ-ర్తి నొగిగ్గు
 సమయమున ఎదుచె ప్పహము / దాన-గటచె ములన నిల ము గట్టిగా
 గలది యను గాగ్గిక గ్గులె-నదాననుగాను అలు-పెట్టెప్ప వాని చెలివి
 = లోమ గామనేర్చు నియుందుగా!

౪౩. మృగ బుద్ధి భరితి ♦ వంశము మచ్చితి గాని గాని

నరు కు గొ-ర్తి ౪౦౪ ♦ వంశ్యుల మిది విద్రు

గ్గుల నుగ్రులం బడె ♦ తి నహవల్ల గిరి ముగ్గురి

౪౪. మృగ బుద్ధి ♦ గొ-ర్తి కా గొ-ర్తి

గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి

గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి

గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి

గాంచితి ౪౫. మృగ బుద్ధి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి

ప్రత్యుక్-గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి గొ-ర్తి

సహాయము గాంచితి న నజనాభ ఇన్నియిక్ ఇన్నియిక్ చే న ఎంపముక్

౪౬. ప్రాంతంక కెగ్గెనాను= కేగు పొడిసి కాను

తా॥ ఎద్యమును నాచియందు, లవాడా! దెవలంగార్చి మాతండ్రిచెనివ య్దు
 మున వారి యనుప్రవామలనం ఎద్దదానను ప్రఖ్యాతి గాంచిన భరతవంశమునప్రసిద్ధు
 ఖండగు పాండురాజునకుం గోడలి=తిని లోకముచెగొనియాడంబడన భల్లను బెండ్లియా
 తిని ర బులియించును బరాక్రిమమందును జలంబరి కొడుకుంగాంచితిని ఎలంతలగు
 మగతోడెట్టివల సహాయము గలదానైతిని నేనిన్నివిషయముచెతను గొ-ర్తి

౪౭. దుదానను

౪౮. అల్లు గాక

౭౧. నిపు స భద్రకంఠః గమి ♦ చెయ్యము గారివముం లిర్ప సం :

వాస సయ్య ద్విమ ♦ ఒరిజనాభ ముం ర హునూ ।

యూవభ్యం ముందు ర ది ♦ యై పెను గందినవే , స్ట్ర యూ ।

యోగరు గా గా భకు ♦ యై గూంస ల్వి లోర్తులే ॥

టి॥ ఆ సుప్రసింహైకానీచైలగు సుభద్రయందుకింటెను కళంక య్య
ముక్త సై యును గాఢముక్త మున్నయను తలిర్పిక్త=అతిశయించునటు సంభావనచెయు
దువు=అదరితువు ఇట్టవకు అంకజనైత్రకిమలాత్తు ఒకండు రాజనూయావధృథంబు
సంకుక్త రాజ యయాగదిక్షగు గడపటచేయంబడిన స్నానముచే సుచియై=వత్రిమై
పెనునాందిన గౌరవముగ్గి వేక్త=సిగియొక్కమాడిని పట్టి ఈయెవురు=విదుమందియు
యాదరాక్త సదృక్త=కొలుపుకూటముగోనిక ఈర్ష్యైక్త కులాంగనలు=సంసారమగుదుం
డు స్త్రీలు ఇట్లు పుక్త=సహితరా ।

౭౨. నమో నమో సువద్రయంచున కంటె నాయెడ సృ హమును గౌరవముచిత
యింప గా గా మంత్రులు సున్ను ధగ్రజాండొనిర్చిన రాజనూయయాగము పడవటచేయ
పడిన యవధృసస్సారముచే అవైత్రసైన మనెండ్ర=లముడివిట్టి యొకండు పెక్కండ్ర గల
సభలోని నావ స్త్రుకురున జూట పంపెగా నీర్చెను ఇట్టియవమానముకు సంసారముం
బుండు స్త్రీలు మంత్రులు ।

౭౩. ఆ సుప్రసింహైకానీచైలగు సుభద్రయందుకింటెను కళంక య్య
ముక్త సై యును గాఢముక్త మున్నయను తలిర్పిక్త=అతిశయించునటు సంభావనచెయు
దువు=అదరితువు ఇట్టవకు అంకజనైత్రకిమలాత్తు ఒకండు రాజనూయావధృథంబు
సంకుక్త రాజ యయాగదిక్షగు గడపటచేయంబడిన స్నానముచే సుచియై=వత్రిమై
పెనునాందిన గౌరవముగ్గి వేక్త=సిగియొక్కమాడిని పట్టి ఈయెవురు=విదుమందియు
యాదరాక్త సదృక్త=కొలుపుకూటముగోనిక ఈర్ష్యైక్త కులాంగనలు=సంసారమగుదుం
డు స్త్రీలు మంత్రులు ।

౭౪. ఆ సుప్రసింహైకానీచైలగు సుభద్రయందుకింటెను కళంక య్య
ముక్త సై యును గాఢముక్త మున్నయను తలిర్పిక్త=అతిశయించునటు సంభావనచెయు
దువు=అదరితువు ఇట్టవకు అంకజనైత్రకిమలాత్తు ఒకండు రాజనూయావధృథంబు
సంకుక్త రాజ యయాగదిక్షగు గడపటచేయంబడిన స్నానముచే సుచియై=వత్రిమై
పెనునాందిన గౌరవముగ్గి వేక్త=సిగియొక్కమాడిని పట్టి ఈయెవురు=విదుమందియు
యాదరాక్త సదృక్త=కొలుపుకూటముగోనిక ఈర్ష్యైక్త కులాంగనలు=సంసారమగుదుం
డు స్త్రీలు మంత్రులు ।

౭౫. ఆ సుప్రసింహైకానీచైలగు సుభద్రయందుకింటెను కళంక య్య
ముక్త సై యును గాఢముక్త మున్నయను తలిర్పిక్త=అతిశయించునటు సంభావనచెయు
దువు=అదరితువు ఇట్టవకు అంకజనైత్రకిమలాత్తు ఒకండు రాజనూయావధృథంబు
సంకుక్త రాజ యయాగదిక్షగు గడపటచేయంబడిన స్నానముచే సుచియై=వత్రిమై
పెనునాందిన గౌరవముగ్గి వేక్త=సిగియొక్కమాడిని పట్టి ఈయెవురు=విదుమందియు
యాదరాక్త సదృక్త=కొలుపుకూటముగోనిక ఈర్ష్యైక్త కులాంగనలు=సంసారమగుదుం
డు స్త్రీలు మంత్రులు ।

౭౬. ఆ సుప్రసింహైకానీచైలగు సుభద్రయందుకింటెను కళంక య్య
ముక్త సై యును గాఢముక్త మున్నయను తలిర్పిక్త=అతిశయించునటు సంభావనచెయు
దువు=అదరితువు ఇట్టవకు అంకజనైత్రకిమలాత్తు ఒకండు రాజనూయావధృథంబు
సంకుక్త రాజ యయాగదిక్షగు గడపటచేయంబడిన స్నానముచే సుచియై=వత్రిమై
పెనునాందిన గౌరవముగ్గి వేక్త=సిగియొక్కమాడిని పట్టి ఈయెవురు=విదుమందియు
యాదరాక్త సదృక్త=కొలుపుకూటముగోనిక ఈర్ష్యైక్త కులాంగనలు=సంసారమగుదుం
డు స్త్రీలు మంత్రులు ।

పైఁ జను కొట్టుండు చగఁ ♦ మును య నా వా పై
వరపుట మోస చేయుమ నా ♦ చా నా నా నా నా నా నా

టి॥ మాధవం గ్రుమ్మరి నయవలెనైతిమి నయె నో నయ అప్పుడు
దానగలెనెదాదానిజానివలె నెను అవృహ్యురక పాలె నానె మిమన నిద్యకు
చతుర నానెలు నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె
చెప్పెనె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె
గాక పాడిమైఁధర్మ కారము వారికి నానె నానె నానె నానె నానె నానె
చేయుదునె నిశ్చయింపుమా

తా॥ కొడులని తంప తెలివియెదె నానె నానె నానె నానె నానె నానె
నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె
నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె
నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె

ప॥ అని యన్లుకొని

ఁ॥ ప్రావది బలముం గుం ♦ ప్రావది గ్రామ్యుని వెండుక
నా మోగి నాని యని ♦ నానె నానె నానె నానె నానె నానె
నా నిలగి వ్రే నానె ♦ నానె నానె నానె నానె నానె నానె
నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె

టి॥ దానగలెనెదాదానిజానివలె నెను అవృహ్యురక పాలె నానె మిమన నిద్యకు
చతుర నానెలు నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె
చెప్పెనె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె
గాక పాడిమైఁధర్మ కారము వారికి నానె నానె నానె నానె నానె నానె
చేయుదునె నిశ్చయింపుమా

తా॥ ప్రావది బలముం గుం ♦ ప్రావది గ్రామ్యుని వెండుక
నా మోగి నాని యని ♦ నానె నానె నానె నానె నానె నానె
నా నిలగి వ్రే నానె ♦ నానె నానె నానె నానె నానె నానె
నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె

ఁ॥ గొంతుముండిటు పెట్ట యన్లుకొని

ఁ॥ గొంతుముండిటు పెట్ట యన్లుకొని ♦ గొంతుముండిటు పెట్ట యన్లుకొని
నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె

టి॥ అప్పుడు నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె
నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె నానె

వ్యక్తి తిరిగి మాట్లాడుకోవలసిందిగా కోరుకుంటున్నాను. ఇంకా మరేమిటి ఉన్నదానికీ అనుగుణంగా చర్యలు తీసుకోవలసిందిగా కోరుకుంటున్నాను.

తా॥ ౧౨౯. గుక్కానుడు చభలు చిన్నచ్చె తెచ్చిను. వ వానిచేతివేళ్లు అగిలీ
చుముండ్రులను తెంపొయినవి అక్కచుము గొవులనగచుందు నితో జడుగుమాలల
పండరముంబు శిశ్చయింపవలయును

॥ ఈ పాఠ్యమునకు వాఁగి యాత్మార్థమును దోలుతగాఁబోయి నున్నవెను ।

• 3వ వింతల్లితలుఁ తూనియ్యై చెడు మామ-యన్నగని యు కాకాఁగూడి ।

మనపాఠం కొనుగు లు చిచ్చి యిది చెరుగడ వల్లిన భీమనేను ।

నా సుబలం, ముఖ్యంగా గాంధీ మనుచోవి తైప్పులు పహించి ||

శ్రీ|| కృష్ణావ్రమంబు యిచ్చెన్ గాల్పనె యిచ్చును | సైములు పరిసభ్యులందఱును |

నేను రాజరాజు ♦ ఎరుగు గిన్నారి. గానం ఎడయమెతి ♦ మేని కృష్ణ ||

43|| ఈవెంక్యుకలు ఎట్టి ఈడ్చిన ఆచేయి కొలువగాక = ముందుగా పాఠ
 లాక = యుద్ధమున దుస్సనేమతమును = యశ్వాసనుచి దేవము ఇంటలింబలు = చిన్నచిన్న
 తునియ్యలై = తునులై చెదరి రూపల రూపమేచెడి సన్నక = రంధ్రగా కలి
 ఊడును - నామలైపము ఆటుక = చ గుడును కాక ఇది - ఈయన్ని అలపాక =
 క్రమము సానుపడునప్ప - పూరునట్టి ఎచ్చ మంట యా పెరుగుక = పెద్దదిను పట్టి
 పీగోరు వాచులగును = భుజము క్రియ సాటిగిచి వాడు పోచి గాంతు
 కాక = మును - కొంచు - మోయుదు పట్ట - త్తనునియ్యక్క - క్రమముక
 గానే కట్టి కాల్పచే ముందుగా ఇన్ని న్నములు అవమానములను
 చెందిన భక్తింబును మిగిలిన రాసు - దుస్సేను పీనుగుక = శతమును
 కాక = స్ఫురింప కానక - చూచుకును ఎచ్చమొకమీని - పొందివారెన్న

తా. ఈవంబ్రాకిలు పుణ్యము మూర్ఖుడుశ్వాసనుని చేయుము శిశువును
 రంభమును మొట్టమొదట జన్మచిన్న తుక్కులై నలదిక్కులంబడి రూపురాడి యుం గాఁ ని
 యావేడె చ్చగవలయును శ్రీస్తూత్రాత్మునిగొప్పదిన సత్తం జను సేనును ర జరి జని
 పెగుపెట్టెనొన్న దుర్వోధనుని పనును గన్నలనిండెఁ జూడసోనియెడల పెట్టెదనుబట్టి
 యున్న చీముని భుజులమును విడువఁ గాండును ఎల్లు నెప్పుడు ధరించియుండు నర్జునుని
 విశేషాక్షయం మంటఁదొట్టటకా' ఇ' కాలక్రమమునఁజూరెద మంటఁగాదు

ఉ॥ నెట్టన యిట్టియల్క మది ♦ చివ్వితి రిక్కెనతాల్కి గొప్పిం ।

గట్టినయట్లు పెద్దయును ♦ గాలము దీనికి నాటు టెన్నఁడుం ।

బుట్టదు దుష్టనిగ్రహము ♦ పూని జగములు గాచునట్టితోఁ

మునుపు నివృ ద్దేజమునఁ ద పులిసభ రము గల్గ నమృతా ।

తా॥ ఎన్నడూ! గొప్ప దుఃఖముచేఁ జీర్తింపనక్కరలేదు మీమకేసుండు వర్జునుఁడు నాకుసహాయులైరాగా ధర్మజం ఉక్యామండేయుఁడని యజ్ఞనేయఁగా నేనేప్రభువుకాని

నిగ్రహమును దృష్టిగఁ గట్టి గ్రహము శాశ్వతమునయుండును ఎంతకుండఁ గావించుకొను కలుచోడు కావపులు భూమినిప్పుహుగారు

క॥ లలనా యుమగుము నియే । స్వలలలఁదియె శురుస్వపాలఁ పుత్రకళిత్రం ।

యె యే స్వలింక వానిం । గలంల నవ్వుచు చిసంగఁ గాలం బయ్యెన్ ॥

ట॥ లలనా=చిన్నదాన! ఉడుగుము = చాలింపుము శురుస్వపాల = ధృతరాష్ట్రుని యొక్క అత్రేయత్రంబుల=ఉడుకులభాగ్యలయొక్క ఏడ్వలు నియేడ్వలకొలఁదియె= నీ యేడ్పు నంతటివెయ్యను ఇంకన్ వానిన్=ఆయేడ్వలను కలకల నవ్వుచున్, చిసంగన్= విసుటకు కాలంబయ్యెన్=నరులుమువచ్చినది

తా॥ చిన్నదాన! నయేడ్వును జాలింపుము ధృతరాష్ట్రుని గాడండ్రయేడ్వుల నీ యేడ్వుపాట కాకిమానప్ర మీఁడు మిక్కిలి వారియేడ్వులను గలకల నవ్వుచు నీవువిసుటకుండుకాలము సమీపించునున్నది

క॥ యమహరహఃపుంబకానా । యమ విఁ గౌరీహలంబుఁదగునొడై చి॥

ఓములు గలకొరివుం కి । వ్యము లగునే సంధికార్యఁ శాంతివచనము ॥

టీ॥ యమమహి యమనిహాయ సున్నపోతుయొక్క యంటికాదామన్= ఘంటలచప్పుడును విసన్ నుటయు యామలం - ఉద్వేగాము లలకొత్తెడుకలుగుచున్న చిత్తములగలమనస్సులు ల రవలనన్ సంధికార్య = సంధిని వాకిన శాంత వచనముల=చనినిమాటల ఇల్లులను నుడదా!

తా॥ యమఘృరాజును మోయినట్టి గున్నపోతునగు గట్టియన్న ఘంటలగవనిని విను శాశ్వతమైన చలించిని యెగు చల్లగామాటలు వినుటకు మనస్సులు గలుగుతా!

క॥ మొల విదిచియెయును । మ్రం గురు పెద్ద లకి ఘటంపకి శోద॥

మదిఁ జూచి పెక్కుని రి । స్వరు సేరువు దిరిగి నేని ఁ పాంచాలసుతా ॥

టీ॥ మొల=మొలక పాంచాలపుత్రీ! ముందుకొండలపై నిధి - వైవము యొక్క నియతి=యము అట్టిదొ అట్లే యుండున పెద్దలు అందు వెచ్చదురు అది ఘటంపకపాదు= లంగకిపోదు ఎక్కడ నేను మదిన్ మనస్సు చూచి చెప్పెన్=చెప్పిన యెడల మెరువు తిరిగి నేని=మేరువర్వతము లలక్రందనను తప్పును=తొలఁగదు

తా॥ పెద్దలు వైవముచేసిననియము నిట్టిదేయని పెద్దలువచింతురు అదినంభవిం పకిపోదు నేను మనస్సునయోచింగి చెప్పెతి నేని మెరువర్వతము లలక్రందనను నామాట తప్పుదు

విశేషార్థము — ఈపద్యమున శ్రీకృష్ణమూర్తి తన యాశ్వురత్వము లోకమునకుం చెలియునట్లుగా విధినియితియిట్టిదని పెద్దలుచెప్పిరనుట తనమనస్సున యోచించి చెప్పినమాట తప్పుదనుట స్పష్టపరచుచున్నది శ్రీరామమూర్తియ “శ్రీరాముఁడు రెండుమాటలాడువాఁడు గ్రాడని” చెప్పెను

తే॥ పూని పలికెడ ఎరుము చిపునయం ॥ మెయ్యున్జున్నెన్ మేతు॥

లై సవాం మూరులయిధివివస వివాప్రచెదు లేదపు లేదది నుంబు॥

టీ॥ పూని అక్కరతో పలికెడ చెప్పచున్నాను వినుము రిపుయ బుక=శక్ర
నాశము చేసి ఉన్నల=ప్రకాంబ పుష్కల=పుష్కలమునంగడతో సమే
తులై=కూడి గిన పాండ గుమారు అది విము = విశేషమునుపండుగును ఈపు = నీవు
చూచెదు=చూడంగలవు ఆడచరేదు=అలస్యముండగు ఇది విజయ

తా॥ నేనైయ్యతో జెప్పెడ మూలవినుము శక్రవల రిపూలముచే ప్రకా
శించెడి పుణ్యము భాగ్యముతో నూడనవచ్చెనిర్తల జేవేంద్రునివలె బోము అనభవి
పంగా రిపు చూడంగలుగుదువు, ఇందులకాలస్యమెవమ్రములుదు పర్యము

క॥ అని యూహిడిలగల బలిన ॥ విని యంకిదెంచుచి వృత్తిలుగునం ॥

గన యేప్పుడిగెం దగ న నునం డిట్లని పలికెపు అంగెంద నిలొక ॥

టీ॥ అని ఊరడలగె = నెమ్మదిగానగు పలికె = కృష్ణండుపలకగా
వి అంకిదెలు=సంజయమానిన చిత్తవృత్తి = నోవ్యాపారము లుగ అంగన=ఆ
ద్రౌపది అడ్డుడికె అనుడు=అరసుడు గోంపనితో అప్పుడ ఇల్లనిపలికె

తా॥ అవి కృష్ణం దాడిన శాంతవనములకే మనస్సునం లి సంశయమునా
ద్రౌపది దు ఖపడుట మారెను అప్పుడప్పుడు కృష్ణునితో రిల్లుయె

తే॥ పాండవులు ధార్మరాష్ట్రము ముందుక త్రె ముగించుచు నికునొక్క

హవకావున గోయే హపునంను చుబయ ను అంగె యముమితి
[హ ము]

వి॥ పుండరీకశ్రీ-తెల్లకాము-మిదంటి కన్నలుగూడ వాండ్లెలుగార్తి
నల్ల ముంబుల బంగారు కుక బకరూప-భక్తము కావం
ఎరుపు దుక=ప్రకాశము - ఎవలం గు-కంకులలగారి వి ఖితిం
గె అనకూరము

తా॥ పాండవులు ముగించుచు నుంబుల ముగించుచు నుంబుల
దముచెప్పెను పుండరూప ముగించుచు నుంబులము

క॥ ధర్మార్జునగం గ్రామము స్వయం శివ ముగి నా ॥

మృత్యువు వారియు సర్వములను రుయు ॥ శైవమయె అంగు

టీ॥ ధర్మార్జునగం = కర్మములు చెంటకో గూడుచట దృఢనయిచెప్ప
నట్ల-శక్రరాజు ఎన్న తే పుష్కల=మాటలాడ గా ఆదుర్భలు=ఆచెడ
బద్ధిగలవారు కావులు సర్వమునకొ=మంచివిక చొక్కయున్నకొ-పూనకుండనచొ
దైవము యెలుగె-ఎరుగవలయుపలి దైవమున కె తెలియును

తా॥ పురుషార్థములగు ధర్మార్జునులకనుకూముగా ధర్మరాజు చెప్పినవిధమున మాట
లాడితివేని దక్షిణులగు కారపు లందునగునమ్మ తింపనియె దైవమే చేయంగ

క॥ అని విని కౌంపులకు మీ । కును హితముఁబ్రിയంబుఁజేయఁగోరియకుంటి॥

తనయాగ్రజుపని దృతరా॥ ప్త్రునికిడకుం బోయెదను గాఁకుం బ్రీతిమెయి ॥

టీ॥ అనన్=అనియర్జునుఁడు సెప్పఁగా విని కౌరవులకు మీకున్ హితము=క్షేమము మయినదియు ప్రియమున్=ఇష్టమైనదియు చేయన్ కోరియ=కోరియే కుంతితనయాగ్రజు పనిన్=ధర్మర జయైక్క కార్యమున కడుంబ్రీతి మెయిన్=మిక్కిలిసంతోషముతో గృత రాష్ట్రానికిడకున్ పోయెడన్

తా॥ అనియర్జునుఁడు పలుకఁగావిని శ్రీకృష్ణుండు కౌరవులకును మీకును క్షేమమును సంతోషమునుజేయఁదలచి ధర్మరాజయైక్కపనికై ధృతరాష్ట్రానియొద్దకుఁజనుచున్నవాడను

క॥ అని పలికిన హరిధర్మవ । చనముల తెఱఁగున కజాతశత్రుఁడు చిత్తం ।

బునఁబొంగి యట్ల చేయుము । మననిశ్చయ మిదియ దీనిఁమఱువకుమహా॥

టీ॥ అనిపలికిన హరిధర్మవాక్యములపధితికిన్ = శ్రీకృష్ణుని న్యాయవాక్యములరీతికి అజాతశత్రుఁడు=ధర్మరాజు చిత్తంబునన్ పొంగి=సంతోషించి అట్లుచేయుము మననిశ్చయము ఇదియ=ఇదేను అనఘ=పుణ్యుఁడొ దీరిన్ మఱువకుము

తా॥ అని శ్రీకృష్ణుం డాడిన న్యాయవాక్యములకు ధర్మజుండు సంతోషించి యట్లే చేయుము మననిశ్చయ మింతయే నుమా

వ॥ అని కార్యంబు నిశ్చయించి దినశుద్ధినిరూపించి నారాయణుంజూచి చింత త్రంబు రోహిణి గదా యెల్లి రేవతి నీకుఁజంద్రతారాబలంబులుగలవు గమనంబు నకు రేవకడయ మేలు పయనంబగుట లెన్నయని చెప్పిన నప్పలుకుల కతంక పగొరవంబుగా నియ్యకొనినం బొండవాగ్రజుండు గోలువుం గలయంగిచుంగొని యెల్లవారును ఎవ నది యట్లకాకయని పలికెన తదసంతరింబ తానుచుం దమ్ములుఁ బొంచాలియు బరిచేయును నుచిత్రకాశంబున చిజ నివాసంబుకుం జనియె మఱునాఁ డరుగోదయం బుఁ గృష్ణుండు కాలోచితకృత్యంబులు చిత్తించి నూర్కొప్పాస్తిసేన య సమాధానం బొచరించి ధూమరులం బ్రజామల్యార్వ కంబుగాఁ బ్రయాణదానప్రముఖపూజ విశేషంబులం బ్రీతులం గావించి వారిల యిచ్చ నాశీర్వాదంబులును సమంత్రాక్షుడూర్వాంకురాదులును కైకొని యుచితప్రదేశంబుననుండి నాత్యక్త రావించి

టీ॥ అని కార్యంబునిశ్చయించి దినశుద్ధి=మంచిదినమును నిరూపించి=నిశ్చయించి నారాయణుంజూచి నీనక్షత్రంబు=నీపుట్టిన నక్షత్రము రోహిణిగదా॥ ఎల్లి=రేవు రేవతి=రేవ తియను నక్షత్రము నీకున్ చంద్రతారాబలంబులుగలవు=చంద్రునియొక్కయు నక్షత్రము యొక్కయు బలంబునచాలియున్నవి గమనంబునకున్=ప్రయాణమునకు రేవకడ=ఉద యకాలమే మేమునయంబగుట లెన్న=మంచి అనిచెప్పినన్ అప్పలుకు=తమాట పగొర

పంప గాఁ = పన్నుతో ఇయ్యకొనినఁ = సమృద్ధిపఁగా వాంఛనాజుండు - ధర్మరాజ్ఞ
 కొలువుఁ = సభను కలయఁ = అంశను కనుగొని = దూచి ఎల్లవారు విను = విను
 చుండఁగా ఇది = ఈ దృశ్యము ఇట్లకదా = ఇట్లకదా అనిచరికి తదనంతరంబు = అట్లు
 సిమ్మట తానును అమ్ముటను పాంచాలియుఁ = ద్రౌపదియు పరివారంబును = సేవకులు
 ఈచిత్రకారంబుఁ = తోనట్లు నిజనివాసంబులకుఁ = తమవోట్లకు పనిరి = పోయిరి మఱు
 నాఁడు అరుణోదయంబునఁ = తైల్లవారుసమయమున కృష్ణుండు కాలోచితకృత్యంబులు =
 సమయమునకుందగుపనులు నిర్వహించి = చేసి సూర్యోపాస్థి చేసి = సూర్యునివారాధించి అగ్ని
 సమారాధనంబుఁ = దౌహసము ఆచరించి = చేసి ధరణిసురుఁ = బ్రాహ్మణులను
 ప్రకౌశుపూర్వకంబుగాఁ = సమస్కరిం గుటమొదలుగా ప్రయాణదాన = ప్రయాణముచేయు
 నప్పుడు చేయుదానము ప్రళుభు = మొదలు పూజావిశేషంబులఁ = విశేషపూజలచేత ప్రీతు
 లంగావించి = సంతోషపరచి వారిల్లము = ఆ బ్రాహ్మణులెచ్చిన ఆర్యాంబులు = దివనలు
 సమంత్ర = మంత్రముతో కూడిన అక్షత = అక్షరముల దూర్వా = పతకపాచల అంకుర
 ములును = చిగులును పైకొని = గ్రహించి ఉచితప్రదేశంబునఁ = తగినచోట ఉండి.
 సాగ్రక = సాగ్రకీయను : సమృద్ధిని రావించి = ఎరిపించి

తా॥ అవి కార్యంబు నియించి మంచి దివ్యమంజూచి శ్రీ సూరింజూచి నీవు పుట్టిన
 నక్షత్రము గొప్పగానై పృథ్వీరాశి కాపునను రెపు రెడతీ నక్షత్రపైవందునఁ జంగ్రుండు
 వివాహరాశియం దెకాదశస్థానంబునం జాలియున్నవాడు నక్షత్రంబును నారవనై సాధన
 తారయై యనకుండు గల్గియున్నది ప్రయాణమున కుదయకాలమె యోగ్యమైనది అని
 గ్రహంబు పెచ్చ సతంబు సమృద్ధిచెను అంతట కర్మజుండు తన సభవాంజూచి యందలు
 నుమన వికార్యమిట్లకదా చేయవలయుననిపని పిమ్మట దమ్ములను ద్రోపదియుం
 దానును వారిసేవకులును వారి వారి కెల్లలగు జేరంజిరి మఱునాఁడు వేఁకువ శ్రీకృష్ణుండు
 చేయండు కాగ్యము తీర్చి సూర్యుని వాని యాపాసనముండేసి బ్రాహ్మణులకు సమస్క
 రించి ప్రయాణకాలముండేయు దానంబు మొదలుగా విశేష పూజలచే బ్రాహ్మణుల
 సంతోషపఱచి గానసంగి యాగ్యంబు మంత్రాక్షరముల గరిక చిగుల్లుమందుచ్చు
 కొనిరి పోటనుండి సాగ్రక యను సమృద్ధిని ఎరిపించి

(౪)

క- ము ప్రబలఁ గలపురికిం | జరుగె గ వలయువాని | సురరాజో రం !

అది యెచ్చడనియమింపు ప | యగమై యే తెమ్మ నిపుని రగ ముచ్చియున్॥

అ॥ మనప్రజలలో = మనవారిలో కరిపురికిఁ = హస్తినాపురమునకు చనుజేరఁగవల
 యు వారిఁ = రావలసినవారిని సవరణతోఁ = శ్రయన్నిమతో రండని ఏర్పడఁ = స్పష్ట
 ముగా నియమించి = ఆహ్వానించి నీవు పయనమై ఏతెమ్మ - రమ్మ

తా॥ మన ప్రజలలో హస్తినాపురికి మనతోడరావలసినవారిని ఎరుయన్నిమతో
 వచ్చునట్లు చెప్పి నీవును బ్రయాణమై రమ్మ ఇంతయకాక

న॥ దుర్యోధనుండు దుష్టాత్మకుం డతండు మన్నించి మాచునులునుం
 గుటిలముచ్చు లగావురఁ జర్రగదాద్రావ్యముభింబుని రెధంబుం పెట్టెన వలయు

నిచ్చె పనిది మయజ్ఞతం బొడిసూపి నిలుచున్న దారుకుం జూచి తేరు
 పూస్సనియోగించిన నతంబును మణిగణప్రభావతలజటిలం బగునరదంబు వన్ని
 శై బస్సగ్రీవ మేఘపుష్పవలాహకంబు లనంబరంగుతురంగంబుల బూన్చి గరుడ
 ధ్వజంబు తెచ్చినం దానునం బయచంపుఁజందింపనఁ గట్టాయితంబై జనం
 మలమూర్ఖులకుం బండువగుచుఁ బుండరికాక్షుండు మంగళతూర్వంబులు
 సెలంగఁ జూమరింబు లుల్లసిల్ల రథం బెక్కినయవసుంబున నొదవ సవరివారంబుగా
 సరుగుదొంచినాత్మం దసరిధం బెక్కించుకొని గూంకికంబులై నశుభయాచ
 కంబునై ననుచుఁ బూర్ణకలశ వృషభాది భద్రపదార్థంబుల నవలోకించుచు
 బుద్ధాగ్రాసంబు సేసలొకఁ జత్తంబుప్రసన్నులం బొం వెడలునప్పుడు

తీ॥ గుర్జోధనుండు దుష్టాశ్రమండు = చెడువృద్ధియు గుంపాండు అలిండు
 ముగ్ధుండు = వాంఛాదంబువట్టి మానుసులు = మనుష్యులను కుటలమగ్ధులు = ప్రమగ్ధులు
 గలవారు కావునకా చక్రవాక్యాయుధంబులు = చక్రము గల మొదలగు సాధనములు
 రథంబునకా దెచ్చింప వలయుకా అనిచెప్పి పనిచి = రియమించి సమయస్థిత = సమయ
 తీరిగి పొడవూ = కాండది నిలిచియున్న దారుకు = దారుకుడను సారదని చూచి
 తేరుకా, పూర్ణక = కట్టలగు నియోగించినకా = అన్యేయంగా అతండు మంగళప్రభా = రత్న
 సమాహమల కాంతిచే జటిలంబు = దట్టమైన అరదంబుకా పన్ని = అమర్చి వైశ్రవ
 మేఘపుష్ప వలాహకిం బు = అనంబగు తురంగంబులకా = గుమ్మలను పూర్చి = ప్రి
 ధ్వజంబుకా = గరుడునివలె చియించి లెక్కముకా ఎత్తి తెచ్చికా = తేగా తానను
 పయనంపు చందంబునకా ప్రయాణమున నధము = కట్టాయితంబై = సిక్ర
 చూడకలకా = జన్మము = మనసు ఎండగలచుకా సాంపై పుండరికాక్షుండు మంగళ
 తూర్వములు = పముగు గాత్రములు = పంక = మోగగా చామరంబులు
 సింహ = ప్రకాశింపగా ధుంధుకా అయ్యవసరింపనకా తోడిన = అంకె సవరి
 వారంబులకా = చేప లతోటాడ అరుగుదొంచిన = వచ్చి నాన్యకా = అంకె
 చెక్కెనగా అంగికం = శరీరమునంగిరిగి వనూచకింబులు = పశుములు
 కైకొనచుకా = హించుచు పూర్ణకలశ = ఉచికిమితో = పాదము = ఎత్తులు
 ఆది = మొదలు భద్ర = శుభకరమైన పదార్థంబుకా = పులను ఆలోకించు
 చుకా = చూచుచు పుష్కాంతంబులు = ముత్తైదువలు చేసెను = అలంకరణములకా = చిత్తంబు
 చిత్తంబు = వనంబు ప్రసన్నత = శాంతితును పంక = వెడలునప్పుడు

తా॥ గుర్జోధనుండు దుష్టుండుగావునన వానిమిత్రులు నట్టివారెగులచేతును
 చక్రము గద మొదలగు సాధనంబులు రథంబునం దెచ్చింపుము అని చెప్పనంబలలో సమ
 యమును దెలిసినవాడగు దారుకుడను సారది కనంబడి యెదుటనిలువగా వానిజూచి
 కృష్ణండు తేరుగట్టి సింధుమనీయుమనియె వాడును రత్నముల కాంతులచే దట్టమైయున్న
 రథంబును సిద్ధపఱచి వైశ్రవ సుగ్రీవ వేముల లావాకిములను నాగులములను

గ్రుచ్చియుఁ గౌఁ, వించుకొని • పుండెనవిత్తుముకొప్పి దీర్పునా॥

తా॥ కురువంశమును బ్రాత్రముచేర్చునట్టి నడవడిగల మంత్రదేవి జన్మానందను హృది

చ! అటువంటి నేగునాఁ యముు ♦ సంపదా నెంతయు దవ్వు నవ్విక ।

ప్రజలబద్ధి గొండి పోలీసుల సమన్వయకమ్యున గొంతి యింతకు =

ఒం యి పాలనోఁ దడిం ♦ బ్రవిధులయి నుండు ముగి నె ||

[illegible]

కా. = ఈ కవవాములకు ఏమి బుద్ధివుడు కాని శుద్ధి, మాంబు
మీ (= నా బుద్ధిని అప్రధామమును దోచి దీనినును గర్వల సేసును
జూచిచూచియు న్నీ చిహ్నివలసివచ్చెను నాడుమె ను 100 మున్న దు కిముచేతను
బాలలోచనియన్న ప్రకరణ మా ప్రయోగముచుండుపోదు

—కీ॥ లక్కయిలు గాలింద మొద | రక్కల మాతల్లి మాకు • నే నెవ్వని కోరి

జెక్కమలం బాదున్నది । దీకె న్నవ్వు లేనియ్యి ♦ దీనత్యేమునన్॥

టీ॥ అక్కట=అయ్యో మాతల్లీ పాపి లక్కయిలుకావినది మొదలు=లక్కయింట
నుమునుంచి కాల్చినదిమొలగా పెద్దవతోక్క=నిండినదు ఖిముతో దిక్కు=అధారము
ఎవ్వరును తేనియట్లు=లేనివిధమున నీనత్వముచక్క=నేడతనముతో పక్కిదురులక్క=అనేక
కష్టమును పడుచున్నది=అనుభవించుచున్నది

తా లక్ష్మయింటి నునును నునునును నునునును మొదలు
మాతల్లి కుంతీదేవి మౌనై ఆనకాకారి మెప్పురుచుచేయుమున నానాకర్మ మున్నవైయున్నది
క॥ ఏ నరుట గాగి దురుక్షైచివి చెగునమయ మయ్యెన్గని రెప్పముమీ!

మేనత్త నూజింపుము । దా నెప్పుగెచ్చగలవు ♦ సెనకకు చంద్ర ॥

టీ॥ ఏననుగాఁగఁ = నేను దెప్పిన గా నమున్నెన తగు నమయ
మయ్యెన్ = తొలగ నమయముగఁగిది అని నన్ను బావనైకై - మౌనై తోడఁ
బుట్టిన యామెను ఊరిడింపును = శాంతిపలుపును కాకలెవె ఎప్పుడును ఎనికొ
నీవు కలవు = ఉన్నావు అనుచుండుకొ = అని చెప్పబడిందను

తా॥ నేను దెప్పినవాలుగా “దు ఖము న తొలంగునై నమయముగవైన” దని
చెప్పము మీ తండ్రికిం దొడఁబట్టినదగు మా న్నను నుదారవాక్యములుచెప్పి చ్చల్లఁబఱు
పుము ఆమె తనకు నీవు రక్షకండువని మాతో చెప్పడు చెప్పఁబడును

ప॥ అని చెప్పి వెంటియు

గీ॥ గురు పబ్బాహ్లాదాది ♦ కురువస్థలుచునుహ్య దాంధ్రులుచక్రేష ♦ ధిరశి ॥

పతులు॥ బ్రిత్ర మొందనెవ్వఁడోదితగ బ్రజా మాదగియును ♦ నాదుపలుకు॥

టీ॥ గురుఁడు - ద్రోణాచార్యుఁడు బాహ్లాదా కురువక్రమ = వాహ్లాద మొదలుగా
కారపవ్యర్థులను సహ్యత్ = మిత్రులు చాంధ్రులుకొ - చువుములును, అతో ధానిపతు
లుకొ = ఎల్లరాజులను ప్రీతి బొందికొన తోపిగియు ఎవ్వరికికొ ఎతకుకొ - తగినవి
మున ప్రకౌవాది - నమస్కరించుట మొదలు కొనెను నాదుపలుకు - నా
మాటను నడుపు - జరుపుము

తా॥ ద్రోణాచార్యుఁడు నుచ హిండు మొదలుగ వ్యక్తల శాస్త్రమును మిత్రుల
కును ఎందువులకును దక్కన నున్నరాజులను వాంఛారి ఁదగిన విధమున నమస్కరించుట
మొదలుగ మర్యాదలచేత నానాటలఁబడుచును

క॥ పరిమెల్రయరు గా ను నుదిరి నున్నా ♦ గొర్రెనాగ్రా ।

దిరముకు సం గ్రామపు వి । దు ను ను ను ను ను ను ను ను ను ను ॥

టీ॥ అమా - వా మె ల క గలవ గా ' సమైక్యము = చిక్కిలి యిద్ద
ముతో నా - యి - నాకుమాటుగా రింభ మదిను - రంభ న గా - రింభము రిచ్చి
టి - ముతోడను సాంధాది - ను - మెండును మిన్న తోను చునెరికొ భాషిం
పుము = మాటలాడుము అరిఁడు మిన్ గల - ఉభయలగు నమనఁడు
హితుండు - ఆవుఁడు

తా॥ పాపము యెఱుంగివఁడా ! మిక్కిలి యిద్దముతో నాకుమాటుగా ఎగ్గరి
కొంగలింపుకొని దిగిరిచ్చురికిముతోడను మెండును మున్ననతోడను ఎదురుచోవా లలాడుము
ఆదన యుధియులకును సమాచారము కావుఁడు నునా !

ప॥ అని, దెలిపిరండు మురుగులప

౨. అనువిసంగి రాజ్యమున ♦ నామగోసంగిలవాఁడు యీ

రాజ్యకార్య నిర్వహము ♦ సమ్మతి గైచొచ్చెనె న్నుయో ।

౩. అను దిమ్మలు సఖలు ♦ దానికేమును నియ్యకొందు మొందు ।

౪. అను సప్రమిత్రిముగి ♦ సద్దేన నందట గ్రొచ్చివాఁడుడు ॥

౧. అనువిసంగి రాజ్యమున సాము సగము కోసంగలవారము—తీసికొందుము అను=అనిన ఈజగతి=ధర్మజనియొక్క కార్యనిర్వహము=శ్రీరామమును నుయోచుడును సమ్మతి సఖికులు సమ్మతి=ఇష్టముతో కైకొని=గ్రహించి చేసిన=అనుకున్నము చేసినయెడల దానికి మేమును ఇయ్యకొంగుము=అంగీకరింతుము ఒందు=కేలుకడముగా అనిన=చెప్పినవో సప్రమిత్రిముగ=పుత్రులతో మిత్రులతో గూడ అద్దిన=అ=అ పక్షమువారి నందటను గ్రొచ్చిపొందుడు=గుంటద్రవ్య పూడ్చెదను

తా॥ ఇచ్చట జనుండలు వినునట్లు రాజ్యము సగము గొందుమని పలికినధర్మరాజుయొక్క శ్రీరామమును దుర్యోగనుడును వాని తిమ్మలను మిత్రులును సమ్మతించి జరిపినయెడల మేమును దాని కంగీకరింతుము అట్లు కాదనినవో వారిపక్షమువారిని వారిపుత్రులతోడను మిత్రులతోడను గుంటలు ద్రవ్య యందటను బూడ్చుమని చెప్పము

౨. అనిన=మెచ్చి వ్యకోదిరుం డితఁడు కా ♦ ర్యంబింత తెల్లంబుగా ।

కొనరింబల్కునె యంచు బేరెలుగుసాం ♦ పుంబొందవక్రింబు పా ।

౩. అను దర్పించులయంగి చంగుములకుం ♦ వొంగారునుద్భవంహిత ।

౪. అను మొల్లుమహాగ్రాసింధురముచం ♦ దంబంది యొప్పెంగుడు ॥

టీ॥ అనిన=అని యనుండుపలకుఁగా మెచ్చి=కొనియాడి వ్యకోదిరుండు=శ్రీముందు ఇతి=అర్చిండు కార్యముగా నింనార్చి ఇంతి తెల్లముగా=తేటగా వారము=చక్కగా పల్కు=చెప్పినా అందు=అనియును పేరెలుగు=పెంగొంతుగ్గని సాంపు=వొండె= అందిముందుఁగా వక్రింబు=పల్కువన=ముఖముయొక్క యదిమచే దప్పు=కాము ఒలయంగ=వ్యాపించుండగా అందుముల=అవయవముల అంగు= విగ్రహముగ్గి శ్రీహరిగ్గి గాఢిగాంకిరించినంత చప్పు=అల్ప=చెప్పెడు మహాగ్రాసింధు ముమడిగ్గి=మిక్కిలయెడగి మైయెనుం ప కడ=ఒప్పె,

తా॥ అ యన్తుండ గ్రముగా గ్రహము చీకరుడు కాంచు యీ కార్యమునార్చి యర్జునుడు తెటగామాటూరింగదామి అల్పము చెప్పింకిరింబుగి అకాంపగా ముఖకాంతి ప్రతాపమును నెల్లడచేయించుండగా నవయవముల=చెనులగు గలించునట్టి ముంకారద్భవిత నొప్పెడు భయంకరమైన యేనుండులెనై మిక్కిలిగాంబ్రికాశించెను

శ్రీకృష్ణు స నాందా దిమహాముసులంగి సందావించుట

క॥ నకులసహదేవులును దా । నికహతసమంది యిట్లు ♦ నైయ్యము కయ్యం ।

బొక తెరువుచేసికొని తడ । యుకిరమ్మని పలికిరవ్వు ♦ డమ్యతుతోడ ॥

టి॥ నకుల సహదేవులు దారికై వచ్చి సంతమందించుకొని ఇల్లు=ఈ విధమున నెయ్యము స్నేహము కయ్యంబు=యన్దమును ఒకతెలుపు=ఒకవాగ్దము చేసుకొని తడయక=జాగ్రత్తయక రమ్మ అని అప్పుడు అమృతతోడక పలికి

తా॥ నకుల సహదేవులు కూడ వీమాల్గులు మాటలకు సంతోషించి వాడై నెయ్యము యుద్ధము చేసుకొని ప్రాముగా రమ్మని కృపనుతో జెప్పరి

వ॥ ఇప్పటిదండున బాంకునందిరులండుజురు గొందించుకు పలయమాటలు చెప్పి యతనిఁగొనిలిందికొని యధోచితప్రకారంబున ఎవ్వరిని మగ్గొనిమగ్గిరి తక్కిన వారలు నన్నంబులగుతెలుంగుల నామంత్రితృమరిలి మాధవులను బ్రయాణ స్వస్థంబాచిర్వాహకులఁ గలయంగల నొని తగినశిల్పములుచేసి కరగిగర్గులు పెంచెరువుగై కొని దారుకుని వతురత్వంబునం దుంగింబులపట్టత్వంబున నర్వంత సమీచీనంబై నయానంబున మనంబురంజిచి యొక యెడ నారద జమద్వీ కణ్ణాదులగుమహాముసులం దొడికంగలిరంబుక్కి నమనుచుంది సభతాత్పర్యంబున గుళంబడిగి మీరిండుకు విజయంబుచేయుటకు గిరింబిమి సేయంగలపరియెయ్యది నాకానతిండిని నారాయణునకు నారదుండిట్లనియె

టి॥ ఇప్పుడంబునక పాండునందిను అందిజుక గోవిందునకు నెయ్య మాటలు చెప్పి అలికై కాగిలిందికొని యది చితప్రకారంబునకైతగినవిధమున విడు కొలిపదలి పుగొనిప్రదక్షిణముచేసి మగ్గిడి=వెను సుందిగిరి తక్కినవారుల అస్థింబులగు తెలుంగులకైతిగినమాగ్దమున ఆమంత్రితృమరిలి అనుపండినవాడై మరిలి మాధవులను ప్రయాణప్రయాణమునకు స్వస్థంభార=పల్లవదార్దములను నిర్వాహకులకైమో యువారిని కుయ నుంకొని=దూచి తొన నల్లపంబులుచేసి=మోచిమాటలాడి కరిగింబుంబుగా నాపురముయొక్క పెంచెరువుకైపెందరిని కైకొలి=అవసరించి దారుకుని పతురత్వంబునకై=సారినియెట్లు సేపుచేత తురంబుంబులముయొక్క పుత్వంబునకై=దాన్యముయొను అన్యంబునమాచీనంబున = మిక్కిలిబాగుగానుండిన యానంబు కై=రంము మనంబులకై=సంతోషించుచు చనిపని ఒక్కయెడకై=ఒకచోట నారద జమద్వీ కృష్ణ ఆరుగు=మొదలుగాగల మహాముసులం దొడికై కలి=చూచి రంబుండిగి=రదంబునుండిదిగి నమచ్చరించి సభతాత్పర్యంబునకై=మిక్కిలిదక్షిణతోడ మగ్గింబడిగి=క్షేమమును విచారించి మీరు ఇక్కడకుకై విజయం చేయుటకు=పచ్చులకు కితంబు=నిమిత్తము ఏమి చేయంగలపని=చేయవలయుకార్యము ఎయ్యది=ఏని నాకుకై ఆనతిండు=నెలవిండు అనిన నారాయణునకుకై నారదుండిట్లనియె

తా॥ ఈవిధమునం బాండవులందఱును శ్రీకృష్ణునకుఁజెప్పందగు మాటలుచెప్పి యాయనం గొనిలిందికొని తగినవిధమున వదలి ప్రదక్షిణముచేసి వెనుకకుంజరి తక్కిన వారును దగినతెలుగుల యనుమతింకొని మరిలి మాధవుండు ప్రయాణమునకు వలయుపన్నువులం చెప్పుచున్నారనిరూపింబు ॥ ౨౩ ॥ మాటలాడి వానినాపురమునకుఁబోవు రాజమార్గము నను

సర్వించి సారథి రథమును నడపునేర్చుచేతను గుఱ్ఱముల వేగముచేతను మిక్కిలి యందమైన రథమును సంతోషముతోడం బోవుచుండి యొక్కచోట వారదుండు జమదగ్ని కణ్వండు మొదలగు మహామునులంగని రథంబునుండి దిగి వారలకు నమస్కారములుచేసి మిక్కిలి భక్తితోడ వారి తేమమును చివారించి మిరిచ్చటకేలవచ్చుతిరి మిక్కిలి నేను జేయందగువని కలదా ! నెలవిండిని యడిగిన శ్రీ కృష్ణునకు వారదమహాముని యిట్లనియె

సీ॥ అనఘ పుణ్యాత్ముడవగునిన్నుఁ గనుఁగొనఁ గౌరవసభ సీవుఁగౌరవమునఁ

• బలికెడివలుకుల • భంగు లాకర్ణింప విదురభీష్మాదులు • వినుతెఱంగు!
 నుత్తరంచిచ్చు కా • రోహితులు నెఱుంగంగ వేమక వచ్చిరి • వీరలెల్ల!
 ననిచెప్ప విని లెస్స • యట్లుచెయుదురుగా కిని హరిపల్కిన • నమ్మునీంద్రు॥
 లతనిదీవించి నీవుపా • మ్మచటికేము | నతుఁగు దెంచెది మనిప్రీతి • ననువనరిగి |
 యొక్కపుణ్యాశ్రమంబున • యొద్దమున్ను | విడిసి దివసప్రవర్తన • విధులునడిపి |

టీ॥ అనఘ=పావరహితుడ • పుణ్యాత్ముడగు నిన్నుఁ కనుఁగొనఁ గౌరవసభక సీవు గౌరవమునఁ=మన్నవతో పలికెడి పలుకుల భంగులు=రీతులు ఆకర్ణింపఁ=వినుటకు విదురభీష్మాదులు వినుతెఱంగుఁ ఉత్తరంచిచ్చు = బదులు నెప్పనట్టి కారోహితులు=పనులమాటలు ఎఱుంగంగ వీరలు=ఈయుధులు ఎల్లఁ=అందఱును వేడ్కఁ=ఆశతో వచ్చిరి అనిచెప్పఁ విని లెస్స=బాగు అట్లు=అట్లే చేయుదురు గాక=చెయవచ్చును అని హరి పల్కినఁ అమ్మునీంద్రులు అతనికొ దీవించి నిపు పొమ్మ అచటికిఁ ఏము=మెమును అరుగుదెంచెదము =వత్తుము అని ప్రీతిఁ=సంతోషముతో అనుపఁ=పంపఁగా అరిగి ఒక్కపుణ్యాశ్రమంబునయొద్దఁ మున్ను=ముందుగా విడిసి=దిగి దిగన ప్రవర్తనవిధులు=పగలుచేయు వైదిక కార్యములు నడిపి=చేసి

తా॥ మహాపురుషుడవగు పుణ్యాత్ముడ ' నిన్నుంజా చుటకును గౌరవులసభయందు సీవు మన్ననతో బాసించునట్టి మాటలపద్ధతిని వినుటకును విదురుండు భీష్ముండు మొలగు వారట్టిసమయముననుండురీతియు వారుచెప్పెడు బదులు మాటలను దెలిసికొనుటకు వీరందఱు వచ్చిరి అని చెప్పఁగా మంచిది యట్లే చేయవచ్చును, అని కృష్ణుండు పలుకఁగా నా మునులందఱు నాతనిందివించి సీవు హస్తీపురికింబొమ్మ మేమును వత్తుమనిచెప్పి సంతోషముతో వనుపఁ గొంతదూరమునని యొక్క పుణ్యాశ్రమముకడ ముందుదిగి మాధ్యాహ్నిక క్రియలు పెరవేర్చి

/ వ॥ కమలనాభుండు గదలిపోయి సూర్యాస్తమయసమయంబునఁ గుశస్థలంబుం జేరంజనునవ్వు డందలి విప్రు లెదురువచ్చి కాంచి నిజనివాసంబులకుం బిలిచినబ్రహ్మ సప్తపదనుండగుచు సమ్మర్దంబువలనదని పలికి విశాలరమణీయంబైన బహిరంగణంబునం బటకుటీరప్రకరం బెత్తించి విడిసి తగువారునుండానును వారిగృహంబుల కరిగి యభ్యాగతపూజలఁ గైకొని వారల సంభావించి విడిదలకుంజని సన్నయ నముచితవృత్తిం బ్రవర్ణిల్లుచుండె నంతవక్కడ.

టీ॥ కమనాథుండు కదలిపోయి నూర్తానమయ సమయంనకు కుశస్థలం
 కుం=అనుప్రదేశమును చేరంజనునప్పుడు=చేరవోయినపుడు అదిలి విప్రులు=బ్రాహ్మ
 గులు ఎదురుపచ్చి కాంచి=చూచి నిజనివాసంబులకు=తమయాశ్రమములకు ఎలిచి
 నకు=పిలువగా ప్రసన్నపదనండగుచు=చల్లనిహేమగలవాడగుచు సమృద్ధింబు=సందడి
 పలవదని పలికి విశాలమణియందైన=విశాలమైయింపైన ఎహిరంగంనకు=వెలుపల
 పటమచీరంబులు=డేరాలు ఎత్తించి విడిసి=దిగి తగువారుందానును వార్షిహంబు
 లకు=ఆ బ్రాహ్మణుల యిండ్లకు అరిగి అభ్యాగ్రహజలు=పెద్దలుగావచ్చినవారికిఁజేయఁ
 దగినమన్ననలు కైకొని=గ్రహించి వారలకు సంపాదించి=గౌరవించి విడిమింకుం=తాము
 దిగినవోటునకు చని=పోయి సమయసమచిత్ర=కాలమునకుందగిన వృత్తికొ=వర్తనతో
 వర్తిల్లుచుండెక అంతకొ=ఇంతలో అక్కడకొ=హస్తీపురమునందు

తా॥ శ్రీ కృష్ణుండు తరలిపోయి నూర్తానమయ సమయమునకు కుశస్థలమును
 వొంటిచేరి యచ్చటి బ్రాహ్మణులు ప్రీతితో నెదురుగావచ్చి తమయిండ్లకు దయసేయుడని
 ప్రార్థనగా సంతోషించిన ముఖముతో సందడిపనికెరాదనిచెప్పి మిక్కిలి విశాలమై యింపైన
 బయలునందు డేరాలుంటిండుకొని యందుదిగి తానును దనతోరాదగువారును బ్రాహ్మణుల
 యిండ్లకుంవోయి తగుపూజలొని వారలను గౌరవించి తాముదిగిన స్థలమునకువచ్చెను ఇట్లు
 పనుడెంచి సమయమునకుం దగుకార్యమున నుండగా నచట హస్తీపురంబునందున
 గీ॥ వార్త వినియాక్షణమకొర ♦ వక్షీతీశ్వ! రుండు గాంగేయ గురువిదు ♦ రులును
 బుశ్రు! సంజయునిగర్హసంధవు ♦ శకుచిబిలువ! బనిచితానిట్టులనియె నం
 (♦ సనుచితోడ॥

టీ॥ వార్తకొ=సమాచారమును విని కారవక్షీతీశ్వరుండు=శృతరాష్ట్రుండు గాం
 గుంబునిరులను బుశ్రుకొ=కొడుకును సంజయునికొ కర్మకైంధవునికొ శకుచి
 కుంబువలెంచి బుంబునిరుమించి సందనునతోడకొ=కుమారునితో ఇట్టులనియెకొ

తా॥ శ్రీ కృష్ణుని ప్రయాణమై వచ్చుచున్నాడను సమాచారమును విని ధృత
 రాష్ట్రుండు ఎప్పుడో విడుచును దుర్యోధన కర్మకైంధవకుని సంజయును మివందగు
 వారినంబు నొనరుతో నినియెను

వ॥ కృష్ణుండు పాండవకార్యాంబుగా మనయొద్దనువచ్చుచున్నవాడు నేడు
 గుశస్థలంబునవిసిని రేపిండువచ్చునని వింటి మిట్టియాశ్చర్యంబునుంగలదే స్వప్న
 లోకావిగమ్యుండగు నమ్మహానుభావునకు మనమవిగమ్యులమైతిమి మనంత
 కంటెచుబెంపెయ్యది యతంజెప్పనివలన సంతోషుండయ్యె వారితోభంబును
 నెవ్వరిడెననాదరంబుచేసె వారితోభంబు నగుటదప్ప దరనికవలయుపూజ
 లాచరించుటకు సంవిధానంబుసేయుము గృహాలంకరణాది మంగళప్రకారంబు
 లనుస్థింపనియమింపు మతనిచిత్తంబునకు నీవిభవంబునం దనమిండిప్రియంబు
 వోచునట్టితెలుగున సమర్థులగు సమకల్పము

బి॥ కృష్ణుండు పాండవకార్యాధిండుగాఁ=మనయొద్దకుఁ వచ్చుచున్నవాఁడు
 నేఁడను కుశస్థుండునా విడిసెఁ=దిగెను రేపు ఇందుఁ వచ్చుఁ అని వింటిమి ఇట్టి
 యాశ్చర్యంబునుగూడె సర్వలోక=ఎల్లలోకములవారిచేతను అభిగమ్యుండు=ఎదురుగాఁ
 బొవందగినవా డు జ్ఞగు అవ్యహానుభావునకు=ఆ గొప్పతనముంగలవానికి మనము అవి
 గమ్యులము = ఎదుర్కొనఁబడఁదగినవారము వితిమి మనకుఁ ఇంతకంటెను పెంపు
 ఎయ్యెది=ఏది అతండు ఎవ్వరివలనఁ=ఎవరియెడ సంతృప్తుండయ్యెఁ=తృప్తిగాంచునో
 వారికిసంఘము ఎవ్వరిచెనఁ=ఎవ్వరియెడ ఆనాదరంబు=అలక్ష్యము చేసెఁ=చేయునో
 వారికిఁ అశరణుఁ అగుటతప్పదు అతనికిఁ నలయు=కావలసిన పూజలు ఆచ
 రించుటఁ=చేయుటకు సంవిధానంబు=ఏర్పాటు చేయుము గృహమంకరణాది=ఇంట్ల
 సలంకరించుటమొదలుగాఁగల మంగళప్రకారంబులు=శుభకార్యములు అనుష్ఠింపఁ=చేయు
 టకు నియమంబు=ఆజ్ఞాపింపుము నీ విభవంబునఁ=నీవుచేయుమన్ననచే తనమీఁదిప్రి
 యంబు = ఆయనమీఁదనిష్ఠము తోచునట్టితెఱంగునఁ = కనంబడు విధముగా నమన్తం
 బును=పన్నియును సమకట్టుము=కూర్పుము

తా॥ శ్రీకృష్ణుండు పాండవుల పనికింగా మనయొద్దకువచ్చుచున్నవాఁడు నేఁడుకు
 శస్థులం గందియెను రెపిచ్చటకువచ్చునని వింటిమి ఇట్టియాశ్చర్యము లోకముననున్నదా ?
 సర్వలోకములవారును దనకెదురుపోవలసినవారై యుండగాఁ దా నేమనలనెదుర్కొన వచ్చు
 చున్నవాఁడంటి మనోంతకంటె సధికమగుభాగ్యమెదిగలదు ఆపురుషుండెవ్వరియెడఁ దృప్తుం
 డగునో వారికి మేలను నత్మస్థియెవరియెడఁగలుగునో వారికింగీడునుదవృత్తయగును ఆయన
 కుందగుపూజలు నడుపుటకైతగుయత్నమునేయుము గృహములంకరించుట మొదలుకుశుభ
 కార్యములు నేయుటకుండలవారి కాజ్ఞాపింపుము నీవు చేయుమర్యాదలచే నాయనపైసేకు
 మిక్కిలి ప్రేమిగుదని తోచునట్లు సర్వంబును సిద్ధపఱపుము

క॥ అనిభక్తరాష్ట్రమునకు | గొనియాడిరి సంతసి | గురుఁగును భిక్షుం |
 చుచుఁగాకన యిర్వో | ఏచుఁగం బఁగారక ప్ర | తతిఁ బిలిపించె॥

టీ॥ అనిన=ఇట్లుపలికిన గృతరాష్ట్రపలుకులు కొనియాడిరి సంతసి=సంతో
 పించి గురుఁడుఁ = ద్రోణాచార్యుడను భీష్ముండును జేఁగావనఁ=మంచిదనఁగా
 ద రోగ్యమందును పరిచారకప్రతిఁ=సేవకసమూహమును పిలిపించె

తా॥ వైభవముగఁబలికిన భక్తరాష్ట్రుని మాలకు నందఱుసంతోషించిరి ద్రోణ
 భీష్ములహస్తించిరి దుర్యోధనుండు పనివారిడను బింపించెను

వ॥ ఇట్లుచితపరివారంబు రావించి యతండు

క॥ అలకుఁడు మృగమదమున స్రుంగులపైఁ సుగంధమునఁ గుంకుమమునగో |
 డలుపూయుఁ మణిదామక | ములుగట్టుండు పెద్దకూట | మునన ౦౪౪౯॥

టీ॥ మృగమదమునఁ=కత్తరిచే అలకుఁడు కప్పరమునఁ = కర్పూరపుపాడిచే
 మృగలపైఁబట్టుండు కుంకుమమునఁ=కుంకుమపూవుచే గోడలుపూయుండు పెద్దకూటము
 నఁ=సభామంటపమున సుంపాఁ = అందముగా మణిదామములు = రత్నములనగు
 కట్టెఁడు

తా॥ ఇంట్లనుగర్హించె ననుండు కర్పూరప్రవాడిచె మ్రుగ్గులుపెట్టెను కంకను పూరనముచే గోడలనుగండు పెద్దనబామంటపమున నందముగా రత్నముల తోరణములు పెట్టెడు

వ॥ మునియు నగిరెల్లనుకొబ్బి సుంకాయు పెయ్యును
క॥ పెనుపురుషతురత మెరయ గ | మనయంటును దుచ్చును మునుముచ శో |

భనశిల్పములొనరింపు న | చరుగునృకష్టలమునందు • జన్మములిడన్ ||

టీ॥ పెనుపును=గౌరవమును పతురత=సేర్పను మెఱుంగు=ప్రకాశించునట్లు . మనయంటు=దుష్పసేనుమందిరమునక శోభన=మంగళశరములగు స్వప్నము = అలంకారములు ఒనరింపుడు = చేయుడు వృకష్టలమునందన్ = వృకష్టలమును గట్టి చుప్పరములు=చలువపందిళ్ళు ఇడన్=వేయుటకు చనుడు=పొంగి

తా॥ గౌరవమును సేర్పను గనండునట్లుగా మనయంటును దుక్కాననునియింటను నలంకారములు చేయింపుడు వృకష్టలమునుచోటం జలువపందిళ్ళు వేయింపుడు

వ॥ అది వీడుపట్టుగాడగియెను ననితెలిపి వానిదేవుండు రేవకడవచ్చునంతకు మున్న యింతయుంగావింపనలయు ననిపనిచి పురంబున నుత్సవంబు నాటుండని నియోగించి వివిధగంధమాల్యంబులు సంపాదించును మహిమాఘన చిత్రాంబరంబులు సమకట్టరు సరసాన్న న్నాద పానద్రవ్యంబు గొడంగుర్పరు నెప్పరులగుకష్టల నియమించె నట్టియెడ నాంబికెయుండు విదురుత కట్లనియె

టీ॥ అది విడుపట్టుగాన్=దిగువనగా తగియెడున్ అని తెలిపి వానిదేవుండు=వసుదేవపురుండు రేవకన్=ఉదయముగనె వచ్చున్ అంతకుమున్నె ఇంతయంగావింపవలయున్ అని పనిచి=అజ్ఞాపించి పురంబునన్=పట్టణమున ఉత్సవంబున్=పండుగను చాటుండు=తెలియజేయుండ అని నియోగించి గంధమాల్యంబులు = పంగమును ఎప్పుములును సంపాదించున్-తెచ్చుటకును మహాభూషణ=రత్నములను చిత్రాంబరంబులు=నానావస్త్రముల వస్త్రములు సమకట్టను=చెర్వును సరసాన్న = రుచికరయన్నము న్నారు=ఇంపైన పానద్రవ్యంబులు=త్రావిగు ద్రవపదార్థములు 2. చూర్పను=సిగ్ధపఱచుటకును నెర్పరుండు=తెలివిగల అష్టలన్=సమస్తలను నియమించెన్ అట్టియెడన్ అంబికెయుండు=ధృతరాష్ట్రుండు విదురుతకన్ ఇట్లనియెన్

తా॥ ఆ వృకష్టలమునుకోట శ్రీకృష్ణునకు పనించదగినచోట గావలయును శ్రీకృష్ణుండు రేపుడయమున నిగుంకు దయచేయంగలండు ఇంతకు లోపలనె యన్ని కార్యములం గావలయును అని యజ్ఞాపించి పట్టణంబునం బ్రజలకు శ్రీ కృష్ణునిరాక తెలియజేయుడని చెప్పి నానావిధములగు గంధములును ముష్పములును జేర్చును రత్నాభరణములును విచిత్రములగు వస్త్రములు చూర్పను రుచికరముగు నన్నమును మహాహరములగు ద్రవపదార్థములును గల్పించుటకు రుచిగల వాగలను నియమించును ఇట్టిసందర్భమున ధృతరాష్ట్రుండు విదురుత కీర్తింపుచె

౧౭ ధృతరాష్ట్రుడువిదురుతో శ్రీకృష్ణునిరాకచెప్పి సంతోషించుట
క॥ వివిధమగియరథంబులు | జవనాశ్వంబులును భద్ర ♦ నామజములు ర |

తృవిభూషణములు దాసీ | నివహంబులు సాల గృష్ణ ♦ నకు నేనిత్తుకొ॥

టీ॥ వివిధ=నానావిధములగు మణిమయగఢంబులు=రత్నములంబొదిగిన రథములును
జవనాశ్వంబులును=వేగముగల గుఱ్ఱములును భద్రసామజములు=భద్రజాతియేనుంగులు రత్న
విభూషణములు దాసీనివహంబులు=పరిచారికిల సమూహములు చాలకొ=మెండుగా ఏకొ
కృష్ణునకిత్తుకొ

తా॥ రత్నమయములగు రథములు వేగముగల గుఱ్ఱములు భద్రజాతియేనుంగులు రత్న
ముల యాభరణములు పరిచారికిల సమూహములు నేను గృష్ణునకిత్తును

క॥ మనయింట సుయోధనుగృహ మునందుశ్శాసనుని గేహ ♦ ముననెయ్యదియా॥

తనిచూడ్కికంటె యదియె | ల్లను గౌరవమొప్పనీ వ ♦ లయ మనకనఘా॥

టీ॥ అనఘా! మనయింటకొ సుయోధనుగృహమునకొ దుశ్శాసను గేహమునకొ
ఎయ్యది=ఏవస్తవ్ర ఆతనిచూడ్కికొ=ఆయనచూపునకు ఇంపొ=ఇట్టెమొ అదియెల్లకొ
గౌరవము ఒప్పకొ=తిగునట్లు ఈకొ=ఇచ్చుట మనకుకొ పలయుకొ

తా॥ పాపరహితుడా! మనయింటను దుర్యోధనునియింటను దుశ్శాసనుని యిం
టనుగల వస్తువులలో నాయనకంటెకి నెయ్యది యిట్టెమై కనంబడుకో యదియంతయు నాయన
చ్చుట మనకుం జేయందగుకార్యము

వ॥ అనవినియారడిట్లనియె ♦ నంబుజనాభునిఁబ్రీతుఁ జేయుకం॥

ఋను హితమైనకృత్య మొక ♦ టింగలదె యదిమేలు పాండుం॥

వసులకునై దయారాలు చి ♦ రస్థితి నిచ్చుట కోపమన్నయు |

న్ద్రున యిటులొప్పు ల్మి ధరి ♦ ఎర యేమిటనచ్చె జెప్పయా॥

ట॥ అనఁ విని ఆతఁడు ఇట్లనియెకొ అంబుజనాభునికొ=విష్ణుని ప్రీతుకొ=సం
తోషించినవానినిగా చేయుకంటెకొ=చేయుటకంటె హితమైనకృత్యము = మేలునేయు
కార్యము ఒకటింగలదె=మితయొకటియున్నదా! అది=ఆకార్యము మేలు పాండునంద
నులకుకొ విదయారాలు=విదేగాగ్రములు ఉచితస్త్రీకొ=నారాయణుగా ఇచ్చుటకుకొ
ఓపము=చాలము అన్నయున్ద్రున=అనియుండెగా ఇటులోపుకల్మి = కృష్ణున ప్రకార
మయ్యదలంచునంతటి సంపద భరణీవర=రాజా! ఏమిటనచ్చెకొ=ఎట్లుగలిగెను చెప్పవా!

తా॥ అని ధృతరాష్ట్రుఁడు పలకఁగా విదురుఁడిట్లనియె విష్ణుదేవుని సంతోష
పెట్టుటకంటె నెక్కుడగునని మఱియొకటిలేదు, అదియెమంచినని పాండవులకు నైదే
గాగ్రము నిచ్చుటకు లేనికొ శ్రీ కృష్ణునకుం గోరనధనములెవ్వియైన నిచ్చుట తెట్లుగదను
రాజా! వచింపుము

ఉ॥ నీతల పేనుగంటె నొక ♦ నేర్చున కౌరికిలంచుమిచ్చి సం॥

ప్రీతునిఁ జేసి కార్యగతి ♦ భేదము నేయఁగఁజూచె దింత బే॥

లైతిగదె సుమేరు దృఢాన్తము సాచియుఁ బాఠ్యబాయుచు.

యాతఁడు క్రీడిభక్తియును ధన్యతనుపెంపును నీవెఱుంగవే ॥

టీ॥ నీ తలఁపుకొనెను కంటికొక బక నేర్పనకొక బకయుక్తిచే కౌరికొకకృష్ణునకు లంచమిచ్చి సంప్రీతునిజేసిపంతునిపించినవానిగాఁజేసి కార్యగతికొకపనియందు భేదమునేయఁగకృష్ణునకు బాండువులకు నొద్దిక తప్పించుటగు ఈపునీపు మామెనుఆలోచించితివి ఇంతదేలైతిగదె = ఇంత వెట్టివాడవైతివికదా! ఆతఁడు సుమేరుసదృశార్థముకొనెనుమహామేరుదర్శనమంతటి ధనములు చూచియుకొనెనుచూచినను పార్థకొనెనుఅర్జునుని పాయునెవిడచునా! క్రీడిభక్తియుకొనెనుఅర్జునునకుఁ గృష్ణునియందుఁగల భక్తియును అమృతముపెంపును=క్రీ కృష్ణుని గొప్పతనమును నీ వెఱుంగవెనీవెఱిగియెన్నున్నావు

తా॥ రాజా! నీ యుద్దేశ్యముందెలిసికొంటిని యుక్తిచే క్రీకృష్ణునకు లంచమిచ్చి పంతునిపించి యాయనవచ్చిన కార్యముంజెఱచి పాండువులను కృష్ణుని వేఱునేయఁదలంచితివి నీ వింతవెట్టివాడవైతివికదా! మహామేరు దర్శనమంత ధనముంజూపినను క్రీకృష్ణుం డర్జునుని బాయఁడు అర్జునునకు క్రీకృష్ణునందుఁగల భక్తియు క్రీకృష్ణునకుంగల గౌరవమును నీ వెఱుంగక యున్నావా!

తే॥ అర్జునుఁడు ప్రాణతుల్యుండుఁహరికినట్లు! గానజలపూర్ణమంగళకలశమునకుఁ బాద్యమునకును గుళలనంఁప్రశ్నమునకు! మిగుల నొండు జనార్దనుఁ మెచ్చుగావు!

టీ॥ అర్జునుండు హరికొక పాణితుల్యుండు=ప్రాణములతో సమానుఁడు అట్లుగా నకొక జలపూర్ణునిటితోనిండిన మంగళకలశమునకుకొక పాద్యమునకుకొక పాదములుకడుగు కొన మదకమిచ్చుటకును కుళలనంఁప్రశ్నమునకుకొక డేమవడుగుటకును మిగులకొనెనుచి జనార్దనునకుకొక ఒండు=ఇంకమొక మెచ్చుగావు=తృప్తినిజేయవు

తా॥ అర్జునుండు క్రీకృష్ణమూర్తికిఁ బ్రాణములతో సముదైనవాఁడు కావున సుదముగా సమర్పించు జలపూర్ణమగు పాత్రమునకంటెను వాదములకొనఁగు మదకమునకంటెను డేమవడుగుటకంటెను మించినవెవ్వియుఁగావు మఱివెనిచేతను నాయన సంతుష్టియందు క॥ మనకడకు నెమిగార్చుం ! మనకై యాతఁడు వచ్చెఁ ధానికొమ్మెనా!

పని మంజులముగఁ జెయుట! విను మరెనిఁ బ్రియము తనకుఁవేయును నగునె!

టీ॥ మనకడకుకొక ఏమికార్యంబునకొక ఆతఁడువచ్చెకొక అని పూనికొమ్మెకొక శ్రద్ధతో మంజులముగకొక రమ్యముగ చెయుట అతనికికొక ప్రయము = ఇష్టము తనకుకొక వేయుకొక అనేక విషయములు ఏలా!

తా॥ ఆయన మనకడ కెవనికైవచ్చెనో యాపని శ్రద్ధతోను జక్కఁగాను జేయుటయే యాయనకృష్ణు తక్కినవెవ్వియు లక్ష్యపెట్టఁడు

న॥ అనిన విని దుర్యోధనుండు దండ్రీ కిట్లనియె.

క॥ అది విదురుచెప్పినట్టిది! తుదిఁ గృష్ణుండు పాండునుతుం ధాని వేఱగునే! పదనే యిగిరి జొచ్చిన! బెదరి రసరె యుచ్చెమైనఁ ధాని మట్ట నగరే ॥

టీ॥ అది విదురుచెప్పినట్టిద = విదురుఁడు చెప్పినవియ్యట్లే తుదిఁకడనుట.
కృష్ణుఁడు పాండునుతులతోఁ జేరినట్లే విడచివచ్చునా? పది=పానిమ్ము నేకఁ ఈగికిఁ
జొచ్చినక = ఇచ్చుటకుంబూనిన బెడరిరి = భయపడిరి అనఁ=అనిచెప్పరా? ఒచ్చె
మైనక = కార్యముచేసినయెడల పిమ్మటక = వెనుక నగిరే = నవ్వరా?

తా॥ విదురుఁడు చెప్పినదే కడపటిమాట కృష్ణుఁడు పాండవులను విడువఁడు
ద్రవ్యమిచ్చుటచే మెత్తపడఁడు మనము భయపడితిమందురు కార్యమున లోపముగలిగిన
నందఱు నవ్వదురు

ల॥ అతఁడు పూజనీయుఁడగు నే నెఱుంగదు | నై న ధనము లీగియనదతనము |

వచ్చు చెచ్చు పెరిగి * నై దలు గిర్వింతు | రేల ఎగి యడంగు * నిట్టులెన |

టీ॥ అతఁడు పూజనీయుఁడు = పూజచేయించుకొనందగినవాఁడు అగుట నేనెఱు
గుదుక విసక ధనములు ఈగిక = ఇచ్చుటచే అనిదతనమువచ్చుక = చేతకానివారందురు
పెచ్చుపెటిగి = విజృంభించి వైరులు గిర్వింతురు ఇట్టులెనక = పగ = విరోధము ఏలయడం
గుక = ఎందుకుదన్నను

తా॥ శ్రీ కృష్ణుఁడు పూజకుందగినవాఁడనుట నాకుందరిసినదేను అయినను ధనము
నిచ్చుటచేత శక్తిహీనులనుకేరువచ్చును దానిచే వైరులును విజృంభించి గిర్వింతురు ద్వేష
ము తగ్గుటయుం గలుగదు

క॥ అనవుడు బీష్ముడు దృతరా | ప్పురకట్లను నివునంగొ * మకు నేమేని |
| చ్చిన నొకటి యిగి లేకు | న్నను వేటొక్కటి దలంచు * నా కేశవుఁడొక॥

టీ॥ అనవుడుక = అని దుర్యోధనుఁడు వలు గా భీష్ముఁడు ధృతరాష్ట్రునకుఁ
ఇల్లనుక నీవు నాడుకు ఏమేమి వీదొకొంత ఇచ్చినక ఒకటియొక = ఒకవిధముగాను
ఈగిలేకన్నక = ఇయ్యనిర్దేశల వెటొకటియు కేశవుఁడు తలంచునా

తా॥ అని దుర్యోధనుం దాడనమాటలవిని భీష్ముఁడు ధృతరాష్ట్రునకిట్టలనియెను
నీవును నీకొడుకును నేదియేని యిచ్చినయెడల నొకవిధమునను లేరుడల మఱియొక విధము
నను కేశవుఁడు దలంచువాఁడుగాఁడు

క॥ విను మతఁడు నేయఁ బూనిన | పని దప్పింపంగ రాదు * పాండవులం దె |

ర్పచు గృష్ణుఁడు రేపిటవ | చ్చిన మోపురుషుపనుపు * నేయుము పుత్రా॥

టీ॥ పుత్రా = కొమారుడా? వినుము అతఁడు చేయఁబూనినపని = చేయందలచిన
కార్యము తప్పింపంగరాదు = తప్పించ సాధ్యపడదు పాండవులక తేర్పను = బాగునేయు
టకు కృష్ణుఁడు రెపు ఇటక వచ్చినక ఆపురుషుపనుపు = ఆయన యాజ్ఞను చేయుము
మేలు = మంచిది

తా॥ కొడుకా? శ్రీకృష్ణుఁడు చేయందలచినపని మనము తప్పింపఁజాలము పాం
డవులను బాగుపఱచుటకై రే పాయన యిచటికివచ్చినపు దాయనపనింజక్క పెట్టుము దాన
మేలుగలుగును

తై=మనస్సుగలవాడై వైచిత్ర్యవిరుద్ధండు=ధృతరాష్ట్రుఁడు కొడుకునకు ఇట్లు అనియెన్
 తా॥ మఱియుకడనిం జేయుటకుం దలంచితిని దానిని వినుము పాండవులకు సర్వ
 విధములను దోడ్పడుచుట్టము కృష్ణుండు గావున నాతనింబట్టి కట్టిచెచ్చితిమేని తెక్కలు విఱి
 గిన పక్షులవలె మెదలనేరక పాండవులు నాకులోబడుదురు వెంటనె వారిబంధువులగు
 ద్రుపదరాజును యాదవులను విరాటుండు మొదలగువారు నాచేతికి లోబడియున్నవారగు
 మరు దేశమంతయు నడ్డములేక నేనొక్కండనే యేలుదుగు ఇందులకుఁ దగునుపాయమును
 సహాయమును సరిపెట్టకొనవలయును దీనికి నీవేమిచెప్పెదవని యడుగఁగా విని యతనిపాప
 సంకల్పమునకు మంత్రులుందాను నుడుకెక్కినహృదయములతో ధృతరాష్ట్రుఁడు కొడుకున
 కిట్లనియె

క॥ ఓహో యిట్లనుట జగ । ద్రోహం బిమ్మాట మఱువు ♦ దూతత్వంబుక ।

మాహాత్మ్యంబును ధర్మో! త్యాహంబును విను మబాధ్యతకుఁ గారణముల్॥

టీ॥ ఓహో = ఆశ్చర్యము ఇట్లనుట జగత్ = లోకమునకే ద్రోహంబు=హింస
 చేయుట ఇమ్మాటక=ఇట్టిపాపపుమాటను మఱువుము దూతత్వంబుక=పొరుగునారివనికై
 వచ్చుటయు మాహాత్మ్యంబుక=గొప్పతనమును ధర్మో! త్యాహంబును=న్యాయమంగూర్చి
 తెంపుగ మాటలాడుటయును అబాధ్యతకుక = ఒకరిచేబాధింపఁబడకుండుటకు కారణ
 ముల్ = హేతువులు

తా॥ బౌరా ! ఇట్లుచెప్పట ప్రకృష్టన కొక్కనికం బాపముసేయుటగాదు ద్రుపం
 చమునెల్ల హింసించినట్లైయగును ఇట్టిపాపసంకల్పము మఱచిపామ్మ! ఇతరులపనికైవచ్చుట
 గొప్పతనంబుగనుట న్యాయమునకై తెంపుగమాటలాడుటయును నీమాఁడువిషయములలో నే
 విషయముగలవారిని బాధింపరాదు ఇచ్చట ప్రకృష్టుండు దూతయు, సర్వలోకములచేతను
 జూరింపఁబడునట్టి గొప్పతనము న్యాయమును నిర్ణయించుటకు వచ్చుట యనుమాఁడు విషయ
 ములుంగలవాఁడు గావున నాయనంగూర్చి యెట్టిపాపసంకల్పము సేయందగదు తెలిసికొనుము
 క॥ ఈకారణములు గల వను! గాకొలదియె వాసుదేవుఁ ♦ డది గాకయుఁ గి!

డే కురువంశమున కతని । రాక యతం డేమి సేసె ♦ రా పాపాత్మా॥

టీ॥ ఈ కారణములు=వైనిమిత్తములు కలవు = వానియెడనున్నవి అను ఆకొలఁ
 దియె=అంతమాత్రమేకాదు వాసుదేవుండు=సర్వేశ్వరుండు అదిగాకయుక=అంతమాత్రమే
 కాక అతనిరాక = ఆయనవచ్చుట కురువంశమునకుక = మనయింటికి కిడే = హానియా ?
 పాపాత్మా=పాపసంకల్పముగలవాఁడా ! అతండు ఏమిచేసెరా=ఏమి తప్పుచేసినాఁడురా ?

తా॥ వైనఁజెప్పంబడిన నిమిత్తములు మాఁడును ప్రకృష్టనందుఁగలవనుటమాత్రమే
 కాదు మఱియు సర్వలోకములకుం బూజ్యుండగు నారాయణుండు అంతమాత్రముగాక మన
 యింటి కాయనవచ్చుట హానికరమా ? ఓరిపాపాత్ముడ ! మనకాపుణ్యాత్ముఁ డేమియచ
 కారము చేసినాఁడురా !

వ॥ అని యదలెచ్చి నప్పుడు గాంగేయుం డాంబికేయున కిట్లను నీకొడుకు
 ప్రాణగొడ్డం బైనకార్యంబు సేయం దలంచె దామోదరు నిట్లు సేయం జూచె

నేని తానును బ్రదానమును వినానము పొందు సంక్రియ యిదిసేయెను నె
యరైరేమి యమృహాత్మునై నియపకాంబు విహారించిపడుస్తాత్ముల నస్తా
త్తులకాకయవివలె యే నిట్టిదాని వినంజాలననుచు మొగింబుగింటుమెట్టుగొని
దిగిన లేచిపోయె ధృతరాష్ట్రుండును దుర్యోధనునితో నిజంబుగొఱగాములు
మనంబునం దలంచినప్పుడు సేయంగలవాడవు గావున దిం దెటువచ్చునును
గుమయ్య యనిచెప్పి యతనిం దక్కినవారిని బోవంబనిచి తగినవర్తనం
బుననుం మఱునాడు

టీ॥ అని అదర్శకౌంకనము అప్పుడు గాంధ్యండు = భీష్ముడ అంబికాయ
నకు=ధృతరాష్ట్రునికు ఇట్లును=ఇట్లుచెప్పెను నీకొడుకు ప్రాణగోష్ఠంబు=ప్రామున
కుషద్రవమగుశకులు తలంచి=నంకల్పించి దామోదరుక=జేయదేవుని ఇట్లునేయక చూచె
నేని = పూనినదెడల తానును ప్రధానులక = ఈ కార్యముంబూనినవారును వివాకం
బుక=చేటును పొందుదురు ఇంతయ=ఇంతమాత్రమే ఇదిచెసిరి చెయరై ఇమృహాత్ము
నెడక=ఈ పూజ్యనివేషయమున ఈ యపరాధంబుక=ఈ నేరమును విచారించిన=చేయ
దలంచిన దుష్టాత్ములు నస్తాత్ములగుదురు=చెడుదురు కాక=అంతమాత్రమే అనిపలికె
వీను ఇట్టివి వినంజాలక అనుచుక మొగింబుక కంటిపెట్టుకొని=ముడుచుకొని దిగ్గ
నక లేచిపోయె ధృతరాష్ట్రుండును దుర్యోధనునితో ఇట్టికొఱగాములు=పనికి
మాలినపములు మనంబునక తలంచినప్పుడు=అన తొనినప్పుడే చేయంగలవాడవు=చేయం
దగియుండువు కావునక దినక=ఇందుచేత చేటు=డు పచ్చుక ఉడుగువయ్య=చాలిం
చుము అనిచెప్పి తక్కినవారిని బోవంబనిచి=పొండునిచెప్పి తగినవర్తనంబుక ఉండక
మఱునాడు

తా॥ అని ధృతరాష్ట్రుండు కనరెను అప్పుడు భీష్ముండు ధృతరాష్ట్రునిజూచి
నీకొడుకు ప్రాణగోష్ఠములగు పురు యొచించి సర్వేశ్వరుడగు క్రీమన్నారాయణుని
గట్టివేయందలంచెనేని తానును దనపక్షపు దుష్టులను నాశమగుదురు దివికల మంతమాత్ర
మే ఇట్టికార్యము చెసినను జేయకుండనను మూజ్యండు నాయనివేషయమున నిట్టి తలంపు
తలంచిన పాపాత్ములు చెడిపోవుదురుగాక యని పలికి యిట్టిపాపపుమాటలు విననేరననిచెప్పి
ముఖంబుముడుచుకొని దిగ్గనలేచిపోయెను ధృతరాష్ట్రుండు కొడుకుంజూచి యిట్టికార్య
ములునేయుటకు మనస్సునందలంచినప్పుడే చేయనుజాలినవాడొ కాబట్టి యిట్టియొనన
లచే హానికలుగును, చాలించుమనిచెప్పి వానినిం దక్కినవారిని బోమ్మనిచెప్పి తానును
లోనికింజనియె మరుపటిదినమున

సీ॥ కాలోచితములగుశకరణీ యములు దీర్చి కమలనాభుడు చేపకడయ కదలి

తను గుర్రఫలవాసులనుపరా నందరి నాదరంబున నిల్పి యరుగునపుడు ।

గజ్జంబులును బండ్లు, అంధమాల్యంబులు ధృతరాష్ట్రునితుండు పుత్రైరక బ్రీతి

నెడ నెడ గొని వచ్చి యిచ్చి నాని నెల్ల వేళ్ళ ననుభవెం చివవిధంబు॥

(1) అది అర్థమే ధృతరాష్ట్రుండు కనరెను అప్పుడు భీష్ముండు ధృతరాష్ట్రునిజూచి
నీకొడుకు ప్రాణగోష్ఠములగు పురు యొచించి సర్వేశ్వరుడగు క్రీమన్నారాయణుని
గట్టివేయందలంచెనేని తానును దనపక్షపు దుష్టులను నాశమగుదురు దివికల మంతమాత్ర
మే ఇట్టికార్యము చెసినను జేయకుండనను మూజ్యండు నాయనివేషయమున నిట్టి తలంపు
తలంచిన పాపాత్ములు చెడిపోవుదురుగాక యని పలికి యిట్టిపాపపుమాటలు విననేరననిచెప్పి
ముఖంబుముడుచుకొని దిగ్గనలేచిపోయెను ధృతరాష్ట్రుండు కొడుకుంజూచి యిట్టికార్య
ములునేయుటకు మనస్సునందలంచినప్పుడే చేయనుజాలినవాడొ కాబట్టి యిట్టియొనన
లచే హానికలుగును, చాలించుమనిచెప్పి వానినిం దక్కినవారిని బోమ్మనిచెప్పి తానును
లోనికింజనియె మరుపటిదినమున

తే॥ నిలిపి యచ దవ మొల్లకఁచినగ నెదురు బాష్టాఁద్రొణబిష్టాదిఁ బంధుమిత్త్రః
గణము సర్వహావలోఁబండు గురుకుఁ మారవర్గంబు బుత్తెంచె ఁ మనుజు

(విభుఁం॥

ట॥ గాలోచితములు కరణీయములు = కార్యములు తీర్చిచేసి కమలాభండు
కౌశల్య = ప్రాప్తినైన కదలి శుశంసవాసులు అనుపరాక్ = తన్నుసాగనంపరాఁగా
అంబుజ్జలము నక్షత్రమునతో నిల్చి లరుగుచుండు కర్ణబంధు = పిండిపంటలును
పండ్లును 10 మాల్యంబుల = అంధములు పుష్పములు ధృతరాష్ట్రమును పుత్రైరక్ = పను
లగా ప్రతిక్షేపించుతో నడనడక్ = అక్కడక్కడ కొనివచ్చి ఇచ్చినక్
వానికన్నులను అవినిన్నియున్ వెక్కిరింపజేసె అనుభవించిన ధంబుక్ సలిపిచేసి
అనుభవము 2 క-ఇచ్చుచు దనగక్ = పోవుచుండఁగా ఎదురు భూవిభుఁడు = రాజు
దానికొకటి విచ్చి అది = మొదటి బంధుమిత్రగణముక్ = ఎదురయొక్క మిత్రుల
యొక్క సమానములు స్వీకృత పాలలోకం = అనురాధల సమాహమును గురు
సేనా వ్యూహం = తనపురముననున్న పురంబులను

తా॥ ప్రాంతాలమునగలయెల్లయు నైదికార్యములుచేసి శ్రేష్ఠుండు ప్రాద్దుననే
ప్రయాణమై అచ్చు సర్థులగు వసించియున్న ప్రవాహులు సాగనంపరాఁగా వారలనం
బును గొనివించి నిలవ దారినిపొందించఁగా మార్గమగ్నిమున స్మృతరాష్ట్రపుత్రులక్
దక్కడ దనకుండలంబులన్ని ధ్వజములు ఎంబులు అంధములు పుష్పములు శ్రద్ధతో
సంపాదించి వానినగుల ప్రసాదించుచు నటించుచు మార్గమునజను
లందఁగా 10 రైచ్చి 1000 గుక్కునుకు వాక్కి ధీమాదులను బంధువులను
వర్గంబులగు ఎల్లలను నైత్రయించియున్న సమస్తరాజులను దనకొమారులను
పంపెను

 త్రైష్ట్యంబు సర్వరాష్ట్రంబు దండలముచేతుఁ బోవుట

స॥ ఇట్లు దుర్యోధనుం యొక దుంకుచక్క నెల్లవారిం దూర్యాదిశోభన
సాధ్యంబులు సమస్త ధృతరాష్ట్రంబున పనుప నెమర్కొనిన వాసుదేవుండు వా
రలచందట నయ్యై తెలుగుం సాధించి కృతపర్మ దమవాఁడుగావున నతనికి
విశేషస్నేహంబునెరి యరండు సేరువరా సమస్తజనంబులుం బరివేష్టించం
బని తుచరాకం నంబులంబును బ్రమోదచాపలనుబగలచంబును నైనపురంబు
సొచ్చి రాజమాన్యంబున నరుగునవసరంబున మాక్తిక మిత్రులు బహుగంధ
ఘృతంబులు నగుచున్నప్రకరంబులును బుష్పనికరంబులును జల్లుచు సంత
సిల్లుచు మ్రొక్కుచు జొక్కుచు నిరుగెలంకుల రమ్యహర్మ్యంబులపై నిలిచి పా
లించి కనుంగొను రోగిన యంబులు సమర్థ

[illegible]

తా॥ సుర్యోదయసంధికఁడుదప్పఁ దక్కినవారెల్లరను మంశవాద్యములు మొద
లగు పదునెనిమిదివాద్యములును భృంజాతీయేనుంగులు మొదగు మంగళకరములగు పద్య
ములును ఎప్పుడంటి నడలలు లాంటి ఘనములు పూర్వమును పరిమళముంగల గంధమును
మొలకగు శోచనద్రవ్యములను పహించిన ముత్తై నవలను వాసేజనంబునుగూర్చి శృతరాష్ట్ర
మన గురెదుర్కొలికి క్రియసాధు వాడలగుచు వారివారి ందగిన లెజుంగునకా
చి క్రింద వ్రాసెనుంగునగుచి విక్రీయించెనె ఆంధ్రులన చెందినప్పుడు
గానము జరుగదు పుట్టెడువ గాఁ జూచిన నాచువచ్చును న్దొంగిలించుకలంక
నియు సంతోషముచేయును సాంప్రదించుకలంక జనును కల యున్న పట్టణము
బ్రవేంచి పెద్దవిధియందుఁ బొమ్మలమున చెడుపాపములనుచుగల మనోహర
లగు మేడలకెనిలిచి యందుముగజూచుగన్న స్త్రీలు ఆమలోదామ

ప్రాణం మతో గూఢః ధర్మసిచస్సుల వాలు ద్రావిణప్రౌఢః ధారుణి త
వ్రేష్మిణి జాహ్నుః షిషిచి లోకముల మె చ్చించి యాజగః శిష్టి యితః
దుర్వృత్తుః డగుకింసుః దునిమి యాతనితండ్రే బట్టంబు గట్టిం ప్రభువితం
సత్యభామకుఁ బారి ధ జాతంబుపైఁ గల కోర్కె దీర్చిన రసి ధ కుం డితం

శ్రీ॥ వెన్నలును గోఁకాచిత్తమ్మర్థములును|సరసి మ్రచ్చిల నేర్పిరఁహం యితంఁ
శ్రుతితిరోభాగములఁ దనఁనుబగిచరణ|సరసిజామోదిమును గూర్చుచతురి

టీ|| రక్కసచన్నుసాలుకొ=రాక్షసస్త్రీయొక్క స్తనములపాలును ప్రాణంబుతోఁ గూడకొ=ప్రాణములతోఁగూడ త్రావిన=పానముచేసిన పొడబాలుఁడు=సమర్థుఁడగు బాలుఁడు ఇతఁడే వేల్పిడికొ=చిటికెమాత్రమున చాణూరుని విడిచి లోకములకొ మెప్పించిన జగజ్జ్యే=లోకమునకెల్లకూరుఁడు ఇతఁడే దుర్వృత్తుఁడు=చెడ్డనడతగలవాఁడు అగుకంసుకొ తునిమి=చంపి ఆతనితండ్రికొ పట్టణగబుగట్టిన ప్రభుఁడు=అధికారి ఇతఁడే సత్యభామకుకొ పారిజాతంబుపైకొ=దేవపారిజాతపుష్పముమీఁద కలకొర్కికొ తీర్చిన రసికుండు=సరసుఁడు ఇతఁడే వెన్నులును గోపికాచిత్రివృత్తములును=మనోవ్యాపారము లును అరసి=తెలిసికొని మ్రుచ్చిలసేర్చిన=హరింపజాలిన హరి ఇతఁడే శ్రుతి=వేదముల యొక్క శిరోభాగములకొ=కడపటిభాగములయగు తన సుభగి=సుందరమైన చరణ సరసిజ=పాదకమలములయొక్క ఆపాదముకొ=పరిమళమును మీర్చుచెందించు చతు రుఁడు=స్వేచ్ఛి ఇతఁడే

తా|| కంసునిచే సంపాదించిన పూతినయను రక్కసయొక్క స్తనములలోని పాలును దానిప్రాణములతోఁగూడ లాగుకొనిన సమర్థుఁడగు విడ్డండ్డితఁడేనుమా' కంసునివాటిఁ గావలియండిన చాణూరుఁడను రాక్షసకూరుని జిటికవేయునంతలో విడిచిన లోకకూరుం డీ జ్యేష్ఠయొకవా' పాపాత్ముఁడగు కంసునింగూర్చి యతనితండ్రియగు నుగ్రసేనునకుంబట్టముం గట్టిన వ్యాధికారి యీ పురుషుఁడే సత్యభామకు దేవలోకమందలి పారిజాతపుష్పము పైగల యాశను దీర్చిన సరసుండీవునండే గోపికల మనోభావముల నెఱింగి వారి మనస్సు లును వారియిండ్లలో దాచుకొనిన వెన్నులును హరించుచుండిన శ్రీహరియాయనయే వేదముల కడపటిభాగములగు నుపనివత్తులకుం దనపాదములను కమలములయొక్క పరిమళముంగూర్చిన మహాసభాపుండీయనయే అనఁగా వేదాంతగ్రంథమగు నుపనివత్తులు శ్రీవిష్ణుదేవుని మహిమఁ గూర్చియే వర్ణించుచున్నవని భావము

వ|| అనుచు నతిశత్రుహలంబున నవలోకంప నాబాలవృద్ధం బగుపౌరలో కం బాలోకనకౌటుంబునఁ దనరథంబు గదిసిన సందడిజడియు వేత్రిహస్తల వారించుచు నారాయణంబు సమ్మర్దమందగమనంబునం జని మణితోరణసుం దరం బగురాజమందిరద్వారంబు ప్రవేశించి కత్కొంతరంబులు గడచి యే నుంగుమొగిసాలజొచ్చి యరదంబుగిగి యల్లన నడచునప్పు డంతకమున్న యరిగి భీష్మద్రోణవ్రముఖు లగువారలు ధృతరాష్ట్రునిం బొదువ నతండు బ్ర త్యుత్థానంబుసేసి విదురసంజయ సిహితంబుగా నెదుర్కొనంజేరి

టీ|| అనుచుకొ అతి శుత్రుహలంబునకొ=ఉత్సాహముతో అవలోకింపకొ=చూ చుచుండఁగా ఆబాలవృద్ధంబగు = బాలురుమొదలు ముసలివాండ్రవఱకు కల పౌర లోకంబు=పురజనులసమూహము ఆలోకన=చూడవలయునను కౌటుకంబునకొ=ఉత్సాహ ముతో తనరథంబుకొ కదిసినకొ=సమీపించఁగా సందడి=అల్లరిని చదియు=ఆఁగచుచున్న వేత్రిహస్తలకొ=వైత్తములను జేతంగలవారిని వారించుదుకొ=వలదనిచెప్పదు నారాయణండు సమ్మర్ద=సందడివలని మందగమనంబునకొ=మెల్లని నడకతో చని మణితోరణ=రత్నముల

తోరణముంగట్టియుండుటచే నుండరం-గు=అందిమైన రాజమందిర స్వరం-కు = రాజ గృహముయొక్క వాకిలిలో ప్రవేశించి కఠ్యంతరంములు=పెక్కుకూటములు కడచి=దాటి ఏనుగు మొగ సాలా = ఏనుగుమీదనుండి దిగవలసిన ముందరిచావడిని చొచ్చి=ప్రవేశించి అరదంబు డిగ్గి=దిగి అల్లన=మెల్లగా నడుచునప్పుడు అంతకుమున్ను అరిగి=పోయి భీష్మ దోణ ప్రభృతులగు=మొదలుగాఁగల వారలు భృతరాష్ట్రానికొ పొదునకొ=కలిసి రాఁగా అతండు=భృతరాష్ట్రుఁడు ప్రత్యుక్తానంబుకొ=ఎదురుగావచ్చుటను చేసి విదురసం జయ సహితంబుగా=విదురసంజయులతోఁగూడ ఎదుర్కొనకొ=ఎదురుగాఁబోవుటకు చేర్చి

తా॥ అనుచు మిక్కిలియాశతోఁ జూచుచుండఁగా బాలురు మొదలు ముసలివాండ్ర పటకం బురజనులందఱు మిక్కిలి యుత్సాహముతోఁ జూచుటకై రథంబునకు సమీపించి రాఁగా సందడిని దొలగించునవేషము చేతులలో బెత్తములం బెట్టుకొని జనులను గదుముచుం డఁగా శ్రీకృష్ణుండు వలరు నిలుపుండని యాచుచు సందడివలన మెల్లఁగాఁబోయి రత్నముల తోరణముంగట్టించి మనోహరమైయున్న రాజగృహ ద్వారమునం బ్రవేశించి పెక్కువాక్కిళ్లు దాటి యేనుగులమీద జనువారు దిగువట్టి ముఖకాలకడ రథంబుదిగి మెల్లఁగఁ బోవుచుండ నంతకు ముందేచని భీష్మద్రోణులు చుట్టుకొనియుండఁగా భృతరాష్ట్రుఁడు విదురసంజయులు సహాయంబుగా నెదురుపచ్చిన వాఁడుకాఁగా

ఆ॥ అతనిఁ గొఁగిలించి ♦ యచ్చటఁ గలవిదు | రాదిశిష్టజనుల ♦ నాదరాద్రి॥

బంధుదృష్టిఁ జూచి♦పరిరంభసంభావ| నములొనర్చి శౌఁ♦ప్రమద మెనఁగి ॥

టీ॥ శౌరి అతనికొ=భృతరాష్ట్రాని కొఁగిలించి అచ్చటకొ కల=ఉన్న విదురాది=విదు రుండు మొదలు శిష్టజనులకొ=యోగ్యులను ఆదర=మన్ననచే ఆద్రి = మెత్తనైన బంధు దృష్టికొ=చుట్టతీకపు చూపుచే చూచి పరిరంభ = కొఁగిలించుట సంభాషణము=మాట లాడుట ఒనర్చి=చెసి ప్రమదము=సంతోషము ఎనఁగకొ=వృద్ధియగుండఁగా

తా॥ శ్రీకృష్ణుండు భృతరాష్ట్రానింకొఁగిలించికొని యచ్చుండుండెన విదురుండుమొద లగు యోగ్యులను గౌరవముతోఁ బూడిన చ్చనిచూచు చూచి కొఁగిలించుట మాటలాడుట మొదలు మన్ననలు నడపి సంతోషించినవాడై

వ॥ వార లందఱకును సాత్యకిని దగినసమాచారంమును నడపం బనిచె నట మున్నభృతరాష్ట్ర పనుపునం దెచ్చివెట్టిని నచ్చొటనయున్న యున్నతకనకాన సంబున నతండునువ నాసీనుండయ్యె చవ్వాసుడెచ్చనకు విహితానుష్ఠాన పరా యణులగు సగరిపురోహితులు రాజానుమతంబున నర్భుపాద్యమధువర్కా ద్యుపచారంబు లొనరించి యతచితముని నర్హవీరంబుననుచి యర్పించి నర నాథుండును దొరలుచు నిజోచితాననంబుల నుండిరి కొలువెల్లను సూర్యోద యసమయంబునఁ గమలాకరంబునెధుంబున వికసించియుండె నయ్యవసరంబునఁ గృష్ణుండు ధర్మనందినువచనంబులుగా నాంబికేయునకుం దగువారలకుం బ్రణా మవరిరంభప్రముఖి న్ను విరచంభావసంబులు సలిపి సంభాషణంబులకుం జొచ్చి

టీ॥ వారలందఱకును సాత్యుని తగిన సమాచారమును తెలుపఁజేయు నదు
 పక్షములకు పనిచేసెను నియమించెను అటమున్న ధృతరాష్ట్ర పనులును అట్లచే
 తెచ్చిపెట్టెను అన్యోన్యమునకును ఉన్నతమైన కనకాననబునకు బంగారు
 పిరమున అతండు ధృతరాష్ట్రుడు ఉనుపక్షమునకు కూర్చుండి బెట్టగా అసీనుం
 డయ్యెను కూర్చుండెను అవ్యాసుడేవునకు విహితశాస్త్రప్రకారమును అనుష్ఠాననద
 తియ్యదు పరాయణులు శ్రద్ధగలవారు అగు నగరిపురోహితులు రాజానుమతంబునకు రాజు
 చేప్పినట్లు అర్హులకు నీళ్లును పాద్యపాదములకు నీళ్లును మధుపర్కము తేనెతోగలి
 పినపదార్థమును ఆదిమొదలగు పదార్థములనిచ్చుటయను ఉపచారంబులకు ఆచరించి చేసి
 అతనితమ్మని సాత్యుని అర్హులను ఉనిచి కూర్చుండఁబెట్టి అర్చించిరి పూజిం
 చిరి సరనామందును రాజును దొరను అధికారులను తక్కినవారును నిజోచితైరమున
 దగిన ఆననంబులకు పీఠములపై ఉండిరి కొలువైయును సభయంతయు సూర్యోదయ సమ
 యంబున కమలాకరంబు చందంబునకు సూర్యోదయ సమయమున కమలములుగల సరస్సుం
 దినట్లుగా వికసించి ప్రకాశించి ఉండెను అయ్యననంబునకు ఆ సమయమున కృష్ణుం
 డు ధర్మనందను వచనంబులుగా ధర్మరాజుచెప్పిన మాటలుగా ఆంబితయునకు ధర్మ
 రాష్ట్రమునకు తగువారలకు ప్రకాశము మ్రొక్కట శరణంబుగా గిలించుట ప్ర
 ముఖమొదలగు సంభావనంబులు మున్నగు సలిపి సంభావనంబులకు మాటలాడుటకు
 వచ్చి ఆరించి

తా॥ అచ్చటివారికందఱిని తెలుపనమాచారములం దెలుప సాత్యుని నియమించి
 ధృతరాష్ట్రండు కూర్చుండఁబెట్టిగా నొక్కంగారు పీఠమున కూర్చుండెను శాస్త్ర
 మర్యాదల దక్కగా నది బ్రహ్మగు నగరిపురోహితులు ధృతరాష్ట్రుని అనుమతిప్రకారము
 శ్రీకృష్ణుని తేతులం దెలుపకు నుదకంబిచ్చి తేనెతో దిను పదార్థమునంగుట
 మొదలగు ఉపచారములకేరి యాయనమ్ముండగు సాత్యుని పిలిపిరమునం గూర్చుండఁబెట్టి
 పూజించి ధృతరాష్ట్రుడు వానిముందర యధికారులను దగినవారులగుచుండిరి ఆ
 సభయంతయు సూర్యోదయ సమయమున సూర్యోదయ సమయమున కమలములు వికసించుటకై గురు
 నాచుదుంద నొ యాధిపతిని ప్రకాశించుచును ఆ సమయమున కృష్ణుడు ధర్మ
 రాజుచెప్పిన విధమున సమస్కారులు కౌగిలింతలు గౌరవించుట భాషించుట మొదలగు
 పద్ధతులు కారవులసభయందున్నవాంలొ వరి వారి యధికారమునకుం దగినట్లు నదు మాట
 లు సుప్రకృమించినవాడై

క॥ రాజునకు దియ్య మెనఁగెను పూజావచనముల నెయ్యపుంబలుకుల బే ।
 రోజమొయ బంధుమిత్రునిమాదములకు మెలముల గుఱుమారులకు దగ్గ॥

టీ॥ రాజునకు ధర్మరాష్ట్రమునకు తియ్యమెనఁగెను ఇరవైన పూజావచన
 ములకు గౌరవవాక్యములచేతును నెయ్యపుంబులకు స్నేహప్రమాటలచేతును బంధు
 మిత్ర సమాజములకు బంధువుల మిత్రులసమాహమున కేరొజమొయ గొప్పవిధముగా
 మేలములకు సరసముచేతును కుమారులకు ధర్మరాష్ట్రపుత్రులకు తగ్గతగినవిధమున

తా॥ భృతరాష్ట్రునికు మనస్సునకు మెప్పుగునటు గౌరవవాక్యకులచేతను స్నేహంపు మాటలచేతను బంధువులకు విత్తులకు గొప్పవిధమున సరసములగు మాటలచేతను దుర్బోధునాదులగు రాజపుత్రులకుం దగిన తేజంబునను

వ॥ ఇంపు పుట్టించుచుఁ గొం యొకనేపు నిలిచి పుండరికాడుండు విదురు సదనంబునకుం జనియెద మతియుఁ జోవలయునెడకుం బోయి వచ్చెద ననిపలికి యాంబికేయు యనుమతివడసి యరుగ విమరుండు ససంభ్రమంబునం గడచి చన్ని మంగళోపచారసహితంబుగా నెదుర్కొని భయ భక్తి విషయ న్నేహాచందంబుల గందరితుండగుచు గోవిందునకు దేవోపచారంబుల ననేకప్రకారంబుల నర్చన లిచ్చి కౌంతేయులకుశలంబడిగిన సతనికి వారలవృత్తాంతంబు సమస్తంబును నవిసరంబుగా జెప్పించుచుంలరంబ

టీ॥ ఇంపుపుట్టించుచుఁ కొండొ సెపుంకొలము నిలిచిఁకండి పుండరికాడుండు విదురునదనంబునకుఁవిదురుయింటకి చనియెద మతియుఁజెందు పావలయునెడకుఁబో లినయింటనకు పోయివచ్చెద కొనిపలికి లాభికయుఁభృత రాష్ట్రుని అనుమతివడసి అరుగఁబా గా విదురుండు ససంభ్రమంబునఁత్వరతో క్షణచిచ్చనిఁపరుఁగై పోయి మంగళోపచార సహితంబుగాఁపంధరిపైన మన్ననలతోఁ గూడ ఎదుర్కొని ఎదురుగావచ్చి భయ భయముచేతను భక్తి విశ్వాసముచేతను విషయఁఅడఁకువచేతను స్నేహఁప్రేమచేతను అనందంబునఁసంతోషముచేతను కంఠచారి చుచున్న హృదయఁనచన్యనెడ అరవిందులఁజేకముముంలవాడై గోవిందునకుఁ దేవోపచారంబులఁదెవలకుంజేయున్మనఁబూజుచే అనేకప్రకారంబులఁచిన చ్చిఁబూజలచెన కొండేయలఁపాండవుల కుశలంబుఁజేమముంగూర్చి అడిగినకలరని వారలవృత్తాంతంబుల వాగ్విగుతులు సమస్తంబుగాఁవివరముగా జెప్పి అనంతంబునఁ

తా॥ సంతోషమును లంతుచు గొంతకాలముండ గ్రహంబు విదురుయింటకిం బోయె ను మతియుం పావలయెడఁబులకుం పోయివచ్చెననిచ్చె భృతరాష్ట్రుని యను మతింగొ కడుఁగా నందుండఁవిదురుండ మిక్కిలిత్వరతోఁ చనియింటికింబరుగై పోయి మంగళోద్రవ్యములంబూర్చి కొని క్రిష్టితునకెదురువచ్చి అనయింకింకొనిపొయి భయము భక్తియు నడఁచుపయుం దెలియు సంతోషము ననువించె వికసించుచున్న మనస్సనెడు కిమలముంగలవాడై గోవిందునకు దేవలకుంజేయున్వై యుపచారములచే ననేకవిధములఁబూజించి పాండవుల తేమంబడిగిన సతనికి వారలతెమలాదములు కేటవడంజెప్పి యలుపిమ్మట

క॥ మునమునఁ గ్కిష్ణుడు గుంలీ | సదనమునకు జనియె నపు సుఖమృదమున న
వ్విదురుం డోగిర తెలుసం | దెధ నని తన్నునగ నట్ల * చేయుం డచుచుకా॥

టీ॥ కుడిమునక-సంతోషముతో కృష్ణుడు కుంతీసదనమునకు = కుంతీ దేవియు
న్న యింటికి చనియెడు అపుడు సమ్మదమునక = సంతోషముతో విదురుడు ఓగి
రిము-అన్నమును ఒనరించెడు = చేయుదును అనక = అనియడుగఁగా అట్ల=అట్లే
చేయుండు అనుచుక

తా॥ కృష్ణుడు కుంతీదేవియుండు నింటికింబోయెను పోవునపుడు విదురుడు
సంతోషముతో మీకుఁగా వంటచేయుతునని యడుగ కృష్ణుం డట్లే చేయింపుమనియెను

ప॥ చని కాంచిన చంద్రేవియు నరనితోడునీడలుంబోని తనకొమకులం
దలంచి యడలు వుట్టిన న హృదయమెడవట్టికొని యెలుంగెత్తి యేడ్చిన నతం
డు సంబోధించి యూర్కొని నెట్టకెండు నెడిగి యాతనికి నాననవిచార్యనాద్యుప
చారములు చేయించి తిర్చిమీపమున మిచివరమునం గూర్చుండి గద్గదకం
రంబుతో చిట్టనియె

టీ॥ చని కాంచినక=మాడఁగా అర్ధియుక=అరాణియు అతనితోడి నీడలుం
బోని=కృష్ణునిచెంబవచ్చు నీడలవంటివాడు తనకొడుకులందలంచి అడలు=దుఃఖము
పుట్టినక అహృదయమెడవట్టికొని ఎలుంగెత్తి=గొంతెత్తి ఏడ్చినక=ఏడ్వఁగా
అతండు సంబోధించి - తోడికించచ్చి ఊర్కొనక = ఉపచారముచెప్పఁగా ఎట్టకేల
కుక-గొంత పుముతో ఉడిగి-చాగించి ఆలించి అనన-పీరమును విచార్యన=పెట్టట
అని ఉప-చారములు చేయించి తిర్చిమీపమున - ఆయ-దగ్గర ఉచితపీరమునక
కూర్చుండి గద్గదకంబుతో చిట్టనియె

తా॥ అంటికింబోయి యామెముఁగా నా కృష్ణునిచెంట నీడలుంబోలే యడు
వకవచ్చు తన నీడలవంటించి మిక్కిలి కలుగ నామేచచ్చి మెడంబట్టికొని గొంతెత్తి
యేడ్వఁగా నుండు మెడల గదవ కృష్ణులుచెచ్చి మిమ్ముచూడఁగా కృష్ణుడోదేవి యము
దెట్టించుట మెడలను నుపచారములుచేయించి యాయచెంబడి తన పీరమునందానును
గూర్చుండి వడండుచున్న గొంటుతో నిలిచియె

సీ॥ నీతి బెర కుటఁగితిమగులు మ్యాయలుకూరులుగదాఁపాఁగుతులు

సుఖవృత్తి కెక్కింపుఁగూరెలు గొలువ ము దొరువార లిమమలఁబు చుచునిర్జ

నంబై నకాశలోకచ యెట్లులిలిచిరి చనుఁ బెట్టి నాయెడఁగొనుచుఁ జనిరి ।

యేను వడ్డింపంగఁ ♦ నిం పారఁ గుడిచి మెత్త నిశయ్య నిదించి ♦ వినుతభద్ర

తే॥ గావకఁబృంహితముం మే ♦ ల్లాంచునట్టి

వారు కండమూలంబు లా ♦ హారములుగఁ ।

బొదలఁచుట్టలఁబడియుండిఁపులుఁగు మెకము ।

లలన మేంకను చుండిచే ♦ యక్కటకట॥

టీ॥ నిశ్చయం=నిశ్చయమగుటచే తెలుగుటకొకప్పుడు నిశ్చయం వాడునుటలు
 నీతిమంతులు = న్యాయప్రవర్తకులును పుణ్యకరులు = పుణ్యమంజూషలను శూరులు
 కదా ! పెక్కండ్రు=అనేకులు చూచెలకొకప్పుడు ముందు కొలువకొనవలసినగా
 సుఖవృత్తికొనవలసినగా ఉండెడువారలు ఇదమలకొకప్పుడును చదచుకొని నిజ
 నందైవమును పుట్టుకలెని కానలోనన=ఎవలోనె ఎట్టులండిరి ననుకొనెట్టి=ఇందునిలిపి
 నాయెడకొనవలసినమును కొనుమకొనవలసి ఏను క్రిందలకొనెట్టి=ఇందునిలిపి
 గా కుడిచి=భుజించి మెత్తనిపెజ్జకొనెట్టినిపొచ్చున నిద్రించి వినుకొనవలసి
 పద్రగన = మంగళకరమగుపాటలు కలిగింపవలసి = ఏనుగలయంకారములచేతను
 మేల్కొంచునట్టివారు కందమాలంబును ధ్వజము వెల్లును అహరములగకొన=భోజనమును
 చుండగా పాదలకొన పుట్టలకొన వడియుండి పులుగు = చతురులు, మెకిములు = మృగ
 ములు అజనకొన = అజయించుటగా మెల్లనుబుండిరి = మేల్కొనుచుండిరా అక్క
 టకట=అయ్యయ్య

తా॥ పాండుపుష్కలు నీచె నిశ్చయమొనగా తెలుగుటచే న్యాయమంగలవారును
 అణ్ణమందు రుచి లవారును కరుణలొనగా కదా ! అనేకపరచుట నిశ్చయము
 నీవింపగా నుజును నందెడవారిలు గల్గును చదువు వసుష్కలులొన పుట్టుకలొ
 నెట్టులండి నేను రుచిలకదాములు క్రిందగా నింపుకొనబడి మెత్తని కానుపులపై
 నిద్రించి పొగచందగు మంగళకరములును నేనుంబుకొనమును నుచు కేల్గును
 నాకొడుకులు గడ్డలను వేళ్ళను దినుచు చదయందును అట్టయందును ఎడయును వదులు
 మృగములు నేయు ధ్వజములకు మేల్కొనుచుండిరా ? కలకటా ! ఎప్పుడూ పడయందు

అ॥ తండ్రిలేవుప్రజలు ♦ దల్లిని బౌ పెద్దయునుగాల వివిధి ఫలము చుట్టి

భంగపాడు చ భ ♦ పాడును నంకిట పాడు గలి విరిటు ♦ పాల విడివి

చి ॥ అండ్రిని ప్రజలు విడివిలు లోనివాని కెయ నుగాలము = దివ్యకాలము
 ఇచ్చి ముగ్ధ పరివారు=అపమానము వదిలి పదకొనవలసి గుటపాలకొన = రాణి
 రాజునొద్దను పాటును చు ఎవడుయు నంకిటపాటును విలిగొన=అనుకొనదా !

తా॥ అండ్రిని ప్రజలు విడివిలు లోనివాని కెయ నుగాలము = దివ్యకాలము
 విరాటరాజునొద్దను పాటును చు ఎవడుయు నంకిటపాటును విలిగొన=అనుకొనదా !

చి॥ అవి వెండియు

శి॥ చాచదియూపదం డయిన ♦ భర్తనసూధపుసేమ మెట్లు ఎం !

నానవిక్రమం డగుట ♦ కాంతి భద్రమె యస్త్రశస్త్రం ఎ !

ద్యానిపు ఎం విక్రీ సు ♦ యా విచయూ రుచి కవల సమా !

ధానకమెరుచి యకిట ♦ క్రొది సాధ్య సుఖంబె దానికొన ॥

టీ॥ చాచదియూపదం = చాచమందును డయిండును శ్రవణము = అయిన
 భర్తనసూధపు = భర్తరాజు యొక్క నేగుము = తేవము ఎట్లు ఏలాగునన్నది ఎంచా
 నన= అనుచు లోకము లోనిము లోకం అగు ఎకారి కొన=అను

నక్తు భద్రమే=భమ ' అస్త్రశస్త్రవిద్యా=బాణములు శిక్షములు ప్రయోగించువిద్యలయందు నిష్ఠాండు=సేర్పరి క్రీడి=అర్జునుడు సుఖియా=సుఖముగానున్నాడా' వినయ=అడఁకువయె అభరణ లో=భూషణముగ గలవారు కవలో=అమడబిడ్డలగు నకులసహదేవులు సమాధానసమేతులే = నెవ్వడిగానున్నారా? అకట = అయ్యో దొంగిపడి=ద్రుపదరాజపుత్రక సాధ్య-యోగ్యురాలు దానికొక-అచ్చిదానికి సుఖంబె=సుఖముగలదా '

తా॥ దయయందును దానవందును శ్రద్ధగలవాడగు ధర్మరాజు తేమముగానున్నాడా' సింగముపంటి ప్రతాపముగలవాడను బకాసురునిజంపినవాడను నగభీమనేనుండు సుఖముగానున్నాడా' బాణశ్రయోగమందును ఖడ్గాదిసాధముల ప్రయోగమందును సమర్థుడగు నర్జునుండు సౌఖ్యముగానున్నాడా' అమడబిడ్డలగు నకులసహదేవులు వినయముగలవారు నెవ్వడిగానున్నారా' పతివ్రతయగు ద్రుపదరాజపుత్రక కటకటా' కష్టములకులోనైనది అదియు సుఖముగానున్నదా' తండ్రీ'

చ॥ కొంఠుకంటె నయ్యనుఁగుఁ ♦ గోడలి కెక్కుమ గుర్తుఁ గోడలుం ।
గొమకులు నెయభక్తి కటఁ ♦ గోటిమఁగుగులు భక్త నాకు నె ।
ప్పవఁ దిగఁ జేయుచుం నది ♦ పుణ్యచంద్ర కలగ్రాగ్రణ్య క్రొ ।
త్తడి సకలంబుజూడ సభ ♦ దైన్యము బొందుట సూచి పొక్కిలి ॥

ట॥ కొడుకులకంటె అయ్యనుఁగుకోరికొక = అయ్యురాలైన గోడలియెడ ఎక్కుడుగుర్తొక-అధికముగా మించును గోడలును కొడుకులుచేయు భక్తికొక=కొడుకులు నాయెంబొప్పు ప్పవంటె తోటివఁగులు-కోటియంతలు దిక్కు-వినయమున నాకుకొక గొక ఎప్పుడుకొక చేయుచుండకొక పుణ్య-పాత్రైన చరిత్ర-నదతగలది కలఁకును న లగ్రాగ్రణ్య-ఉత్తమురాలుగా నెంచఁగొది క్రొత్తొక-ను తనదశయందె సకలంబు చూడకొక=అందఱు చూచుచుండఁగ నె నగ్గొక-అదిమదియిచ్చుచోట దైన్యము పొందుటకొక=అవివాహము టను చూచి పొక్కిలికొక-దు ఖించిని

తా॥ నారెడ కొడుకులందుకంటె బ్రయురాలగు నాచోటిపై నాకుంజేమి అధికము నాకొడుకులు నాయెడంచేయు భక్తికంటె గోడలు కోటియంతలధికముగా నాకు భక్తివిషేయును ఎ త్రైననదతగలది కలమునందె సధికురాలుగ లెక్కించఁగొది సం నారమునకువచ్చిన క్రొత్తదశయందే ఎదుగుదుగ సభలో ఎట్లుభంగమందుటనుజూచి మిక్కిలి దుఃఖించితిని

తీ॥ శాండు ద్రౌపది వశినబున్నములు సూడఁగొచ్చినప్పుడ యెంతకలలోర్వఁజెపుము ।

యంత గడిచినదు ఖంబులనుభవింపఁగలవె లోకింబువారికిఁగలమలనాభ॥

టీ॥ నాడు ద్రౌపది ఎడివన్నములు=గాందినయవమానములు చూడకొక=చూచుటకు ఓర్వినయప్పుడ-సహింపఁజాలినపుడు ఎంతకునోర్వకొక=ఎంతకష్టమునకైన సహింపఁజాలనా? చెప్పమా=చెప్పము కమలనాభ లోకంబువారికికొక=లోకిములోనివారికి అంతగడచిన గుఱింబలు=అం కుమించిన దు ఖములు అనుభవించకొక-అనుభవించుటకు కలనె-అనుకాశముకలదా

తా॥ నాడు నవయందు ద్రౌపదిచెందిన యజమానముంగని సహింపజాతినసేను
మఱియెంతదుఃఖమునైన నోవ్వజాలనా' శ్రీకృ॥ ఈ లోకములోనివా రింతకంటెను
మించినదుఃఖము లనుభవించునోరు నుమా' !

వ॥ అట్టియెడ

క॥ విదురుం డొక్కఁడు దక్ష-గి॥ సదస్య లెవ్వరును ధర్మసంక్షయ మిదిగూ' !

డదు నార యతనిశిలమ' కమ రివోకమున కింత ♦ కుం దల పంగ' !

టీ॥ విదురుండు ఒక్కఁడు లక్కఁగఁ నదస్యల=నవలొనివారు ఎవ్వరూ
=ఒకరైనను ఇది=ఇట్లనిచకార్యము ధర్మసంక్షయము=ధర్మమును నాశముసేయును కూడ
దు నార=అనరుదద తలచుం ఁ ఈ లోకమునకింతమఁ ఈలోకమునకునెల్ల అతని
శిలమ=అయననదాచారమే కుదురు=అదారిము

తా॥ ద్రౌపదిని ధంపెట్టునమయమున నానభయందలి వారిలో విదురుఁడొక్కఁడు
దప్ప మఱియెవ్వరు నిట్లకార్యము లెగదు దీనిచే ధర్మమునశించు ననకపోయిరి ఈలోకమునకెల్ల
విదురుఁడొక్కఁడై ధర్మమున కాధారమై యన్నవాఁడు గాఁడుంచెదను

వ' అని యివ్వించుచు గృష్ణతోడఁ దివయుమ్మలికంబు లన్నియుఁ ద్రవ్వీ
కొని శోకంబు వెల్లిగొనఁ గొంపొక దిగింబారెనుచిత్తంబుతో మఱియునిట్లనియె

టీ॥ అని ఇవ్వధంబునకొ కృషితోడకొ తనయుమ్మలికంబులు = తనదుఃఖములు
అన్నియుకొ ద్రవ్యకొని=స్త్రీలందెచ్చుకొని శోకంబు వెల్లికొనకొ=మెండుగురుండఁగా
కొండొక=ఇంకను దిగింబారెడు=క్రంగుచున్న చిత్తంబుతోకొ మఱియునిట్లనియె

తా॥ అని యిట్లెఱుంగున గ్రహస్థునితోఁ దనదు బియ్యము జ్ఞప్తికిఁదెచ్చుకొని చెప్పి
శోకము సముద్రమువలెం బొలరిరాఁగా మఱియుఁగ్రంగినచై కుంతిదేవి యిట్లనియెను

క॥ ఇది యెల్లను నొకతల యీ పదుమూఁడై గులును నాళ్లు ♦ బావకొడుకుచే' !

సదయమింకూడ గుఱుమట' యదయెంతతలయయ్యె నేమి ♦ యచగఁ

(దశఘా॥

టీ॥ ఇదియెల్లను ఒకలల-ఒకట్టవి ఈ పదుమూఁడైదలను బావకొడుకుచేకొ
అదయమగు=వియలేని కూడుగుడుచుట-భుజించుట అది ఒకలల-ఒకట్టను అయ్యెకొ
ఏమియఁగలదానకొ=ఏమిచెప్పుదును

తా॥ ఈ చెప్పినదుఃఖములన్నియు నొకతెట్టుండఁగా నాబావకొడుకుగు దుర్యోధ
నునిచేతి దయమాలినకూగుండినుట వీనియంతదుఃఖ మింకొకటిగా నేర్పడియెను నేనేమి
సేయఁగలదానను

కి॥ తన్నుఁ దనతమ్ములను నా' కన్నకొడుకులట్లు తలఁతుం ♦ గాని జితేదం' !

బెన్నుఁగు నా మది లేమికి' వెన్నుఁడదైవంబ నాపి ♦ విరుము పలికెదకొ' ॥

టీ॥ తమకొ=దుర్యోధనునికొ తనతమ్ములకొ నాకన్నకొడుకులట్లు=నేనుగనికొడు
కులకొ=గులుఁడ-తలంచుచుంట్టిరి నేదేము=వ్యర్థము నామదికొ ఎన్నఁడుకొ

లేమికిఁ=లేకపోవుటకు చెన్నుఁడ=విష్ణుండ వినుము దైవంబ=దైవమె సాక్షి అని యిక్క

• తా॥ ఈదుర్యోధనుని వీనితమ్ములను సేనుగనినబిడ్డలయల్లె తలంచుచుంటిని నా మనంబున భేదములేదనుటకుసాక్షి దైవమె నుమా

క॥ ఇది నిక్కంబగునేనియుఁ | దుది నీవుంబొండవులుచు ♦ దురితరహితులై |

ముద మందఁ జూడఁ గనియెద | నది దీనికి మందు సువ్వె ♦ యంబుజనాభా ॥

టీ॥ ఇది నిక్కంబగునేనికొ=సత్యమైనయెడల తుదికొ=కడపట దురితరహితులై
=దోషములేనివాడై నీవును పొండవులుకొ ముదమందఁగకొ=సంతోషపడఁగా చూడకొ
=చూచుటకు కనియెడకొ =కాంచెదను అంబుజనాభా=కృష్ణా ' అది=అట్టిదశ దీని
కికొ=ఇప్పటిదశఃఖమునకు నాకుకొ మందు=దోషధముపంటిదిగానెంచెదను

తా॥ శ్రీకృష్ణా ' నేను చెప్పునది సత్యమైనయెడల ముందురాచోపు కాలమున
నిద్దోషులై నీవును బొండవులును సంతోషపడుట సేనుజూడంగలగుదును ఇప్పుడునేనను
భవించు దుఃఖమునకు నాకుమంగు రాచోపు మీసౌఖ్యమేయగును

సీ॥ బావ యొప్పుం డను ♦ పలుకుల నేమిగు నారనివోడుకుఁ గీ ♦ డాడ లేల |

కురువృద్ధుఁ డగుబాహ్ని ♦ కుచి దూర నేటికి భీష్మునిఁ జెట్ట ♦ వెట్టి సగునె |

యట్టి క్రూరులయింటి ♦ కచ్చినరునవారి నందుఁ గ క్కల్లుదా ♦ ననుట మేలె|

యద్దను పుట్టిన ♦ యప్పుడు వీరు లో కము లెల్ల గెల్చునొ ♦ గడ్డమొగులు॥

తే॥ ముట్టినట్టిద యగు రణ ♦ మున జయించుఁ|

గొంపుల సోదరులుఁ దాను ♦ మాంబరాజ్య |

గొంపముఁ గొందు నని యశి ♦ యివాళి |

సచి కె నది క్కల్లు గాక ♦ పలయునేగి ॥

టీ॥ బావ=ధృతరాష్ట్రుఁడు అప్పుడు అను లకుండ = ముందు యేగురుకొ
=వీమిభము అనికొడుకొకొ కొండకొ=తిట్టుట మీ కురువృద్ధుఁడగు= కురురులము
మునలేవాడగు బాహ్నికునికొ దూర నేటికి=దూషింపనేల భీష్మునికొ చెట్టె=ప
ముకొ వెట్టినగునె=వెట్టెచ్చునా ' ఇట్టిక్రూరుల యింటికికొ ఇచ్చిన = నన్నుఁగోడలుగా
నిచ్చిన మనవారికొ=నాపుట్టింటివారిని అందుఁగాక = దూషింతును అట్లు=అవిధముగను
తాను=నేను అనుట వెలే=మంచిదా ? అద్దనుపుట్టిన యప్పుడు వీడు లోకములెల్లకొ=లో
కములన్నియు గెల్చు=జయించునను పొగడ్డ=ప్రేతము మొగులుముట్టినట్టిద = మేఘములనం
టునట్టిదయ్యెను అగురామునకొ=ర బోవుయద్దమున కారవులకొ జయించుకొ సోదరులు
తానుకొ భూతి=గొప్పదిగు ర్వాగౌరవముకొ=రాజ్యము గలగుటవలని గొప్పతనమును
పొందుకొ అని అశరరవాణి=శరీరములేనివార్కు పలికొ పలయునేనికొ=కావలసియుం
డిన అది అవాక్కు తిట్టుపడుంగాక=నిందితులనిమ్ము

తా॥ మాబావయగు ధృతరాష్ట్రుఁడొచ్చిపరచెప్పలేల యాయనకొడుకును దిట్టి
నేల కారవులలోఁ దెద్దవాడగు బాహ్నిని నిందిం నక్కరలేదు భీష్మునిపై లొపముం జెప్ప

నువలదు క్రూరుగని కారవలయింటి ననుం గొడవంగానిచ్చిన శాస్త్రాంతివాని ననుకో
పలెను గాక ఆమాటను నేను జెప్పుయ్యబాగును అర్జునుండున ననుయమున సరీరము
లేని యొకధ్వని వీడులోకములను జయించును అన్నదమ్ములుం దానును మహాభోగముతో
రాజ్యము సేగలడెని యాకాశము ముప్పినట్లు గట్టిగావినంబడియెను అట్లు జరుగనియెడల
సరీరవాక్యై నిండకుంబాత్రమగును గాక

వ॥ ధర్మంబు గలుగునె నది నిక్కం బయ్యెను దాని కెల్లను నిర్వాహకుం
డవునివుగలవుగావె నిమగ్నించు నెచ్చెలులకుం జెప్పెనుమాటలు గొప్ప విను
మయ్యుధిస్థిరుతో నిట్లనుము

టీ॥ ధర్మంబు=స్వాయము కలుగునేని = ఉన్నయెడల అది=ఆమాట నిక్కం
బయ్యెడుకొ=సర్వమగును దానికెల్లను నిర్వాహకుండవు=నడపువాఁడు నీవు కలవుకాక
=ఉన్నావుగా నీమగ్నించు = నీవాడించునట్టి చెలుకుకొ = స్నేహితుకు చెప్పెడు
మాటలు=చెప్పెడుయమాటలు గొన్నియు వినుము అయ్యుధిస్థిరుతోడకొ = ధర్మశాస
తో ఇట్లనుము

తా॥ స్వాయనునది లోకంబున నున్నయెడల సర్వమొక్క సర్వముగావల
యును అట్టికార్యము నెవేర్పువాఁడవు నివేకదా నివాడించు నిమిత్తముం జెప్పెనలయు
మాటలు కొన్నియు వానికొవని సమ్రాజున కిట్లుచెప్పెము

క॥ వేడికిని కృప ఎల్ల కను వోడిమి యది రేమి రాజ ధత్త్రులు దమమై ।
వాడిమి దక్షిణ దిక్కుల । వెడిమి పెరిగెల్లు జనులు ధ విని యలుకుదు రే ॥

టీ॥ వేడికిని=యాచించి కృపలుకై=దినుకై కనువాడిమి=పొందునట్టిభాగ్యము
యిది పలఁపెను రాజధత్తులు=ధత్త్రులు జాతివాగు నుమైవాడిమి=భవదేహములయ
ందున్నట్లుకొ=చెడియెడల నికలవెడిమి=వాడిమి=చెడికైయలగు జనులు
ని అలకల శయ

రా॥ రాజధత్తులు గొప్పవారై వాడించి వాడు నివరించునం
బడియెం బలమైనవాని నున్నవానిని నున్నకల నిష్పన
వేడిమిగొనును అట్లుటదా నెప్పుడు నిర్మలము

వగ భిమాన్యులగు నిచ్చెను

ఆ॥ గొప్ప వారించు రాధకూరులై ॥ స్థలములచిత్తి ధృవెనసమయ ।

మొదలె నెదురుటంత నొప్పను జరములు సెట్లు గాని పురుషులసరు మిమ్ము॥

వ॥ రాచకూరులు=క్షత్రియునకుంట్టిన చిన్నది ఎదానికొకొ = ఏదనికొ కొడు
కుకొ=మిక్కిలమును అట్టపనికొ ఉచితమైనసమయము ఒడవెకొ=కలిగెను ఇంకికొ
లిడవెకొ=జూసేయుట ఒప్పుదు=తగదు అట్లుగాని=పొరుగునుచూపిననేప్ప మిమ్ముకొ
జనములు పురుషులను=మగవారనిచెప్పరు

తా॥ దక్షిణపుత్రులు కొడుకులగుట దేనికో యట్టిదని యిప్పుడేకలిగిది కా
వున నాన్యుమును ను యుష్మచేరిననే కాని మిమ్ముకుగవాండ్రని జనలనుకొనరు

క॥ భుజబలమున జీవింతుట | నిజధర్మము మెత్తెబడుట నింద్యము మాద్రీ |
ప్రజలకుఁ జెప్పము ద్రుపదా | త్వజఁ గార్యంబమగు మనుము తగినదటతో॥

టీ॥ భుజబలమున॥ భుజములయందలి బలముచే సంపాదించి జీవించుట=బ్రతుకుట
నిజధర్మము=క్షత్రియునివ్యాపారము మెత్తవడుట=పేదతనముంజూపుట నింద్యము=దూషిం
పఁదగినది మాద్రీప్రజలకు॥=నకులసహదేవులకు చెప్పుము ద్రుపదాత్మజ॥=ద్రౌపదిని
అందఱతో॥ కార్యంబు॥=ఈపనింగూర్చి అడుగుమనుము = త్వరపెట్టుమనుము

తా॥ భుజబలముచే సంపాదించి బ్రదుకుట క్షత్రియశల ధర్మమని నాచవతీయగు
మాద్రీకిపుత్రులగు నకులసహదేవులతో జెప్పుము భర్తలందఱతోడను నీకార్యమునకై త్వర
పడునట్లు వేడుమని ద్రౌపదితో జెప్పుము

చ॥ అలిగిన భీమఫల్గునుల ♦ కడ్డము లేమియెఱుంగు దంతలం |

తలు వడి వాని నీగ వల ♦ దా విను మాపని కెల్ల బాండుపు |

త్రుల కలవారు నీతేలులు ♦ దోచిన నట్టులు నేయవారుగా |

కలఘువిచార నాయలత ♦ యార్పుము నక గడతేర్పు మెమ్మెయి॥

టీ॥ అలిగిన॥ భీమపర్వతలకు॥భీమాష్ట్రులకు అడ్డములేమి = అడ్డములేదనుట
ఎఱుంగుదు॥ అంతలవడి=అంతలవమానము లనుభవించి వానికొక గవలదా=తీర్పు
కొన నక్కరలేదా! వినుము ఆపనికెల్లకొ పాండుపుత్రుల కలవారు=ఉన్నాడు అలకు
విచార=గొప్పయోచనం గలవాడ నకు॥ ఎటులకొ తోచినకొ అట్టలు చేయువారు
గాక = అద్రేపకారముచేయుదురు నాయలత॥ = నాత్రమగ అర్పుచు=స్మరించుము
ఎమ్మెయి॥=స్మరించు ననుకొ కడతేర్పుము=దుఃఖమునండ తొలగించుము

తా॥ కొ మనచ్చినయె ౯ భీమార్జును లొక ము న్నమీకల దను విషయము
నాకుండెనియున్నది అంతయుమా ౧౦ ధవించినార వానిని మరలించి తీర్చికొన
నక్కరలేదా ఆ ని వారివిద్యయెన్నది చూడ యోచి చువాడా! ఈకార్యమున నీ
అట్టలదోచిన నామాగ్ధమునం శాంతువులు పోవల నవారు నాయాయమును నివ్వచేసి
ముఖము నుండి గుండలంబును

వ॥ అనినఁ గృష్ణుం గొంతి చుననుంచి యిట్లనియె

శ్రీకృష్ణుడు కుంతీదేవి నూజించుట

చ॥ సుగూవు పుట్టినింటిని ♦ జొచ్చినయింటికి దెజ మెక్కగాఁ |

దగుచరితంబునక నడచు ♦ ధన్యవు భీమ దేవి ని ఎద |

నవ్వి లడఁగింపకున్న భవ ♦ సంబు నింటిల నెవ్వరోర్చువా |

రు గలక దక్కునొ హృదయఁరోగము లన్నియుఁ బుచ్చినై చెడక ॥

తా॥ పూనికతో శ్రుతమూహమును మర్చించి పెంపగు ప్రభుత్వలక్ష్మీనిఁజేందుచున్న
పుత్రులను శంతోషముతోఁ జూచుచున్న గురువు నులు దుఃఖింపకుమమ్మా !

చ॥ అన విని మోము విచ్చుచు ముఁగి రావీ నిట్లను గుంతి పాండునం ।

దినులకుఁద్రండియై గురువు ధైవము నారయ నీవకావె నీ ।

మనము దిర్మముఁ హితము ధరించిగఁ జూచి విధించినట్ల వే ।

సి నెగడువారు గార నిరుఁ ధేరిన నాపద లొంద నెర్చునే ॥

టీ॥ అనక విని మోము విచ్చుచు మరారింక కృష్ణానకు గుంతి ఇట్లు
నుకొనెట్లుచెప్పచున్నది వాంఛనందనులకుఁ దిండియై గురువు ధైవము నీవ
కావె నీవేకదా ! నీ మనకొక చుక్కయైన న్యాయమున హితము అనుకూలతయు మంచి
గఁ జూచి విధించినట్లు సమర్థయించినట్లు నెగడువారుగాక = తేమపడవలసిన
వారు నిరుక చెరినకొక శ్రయించినచో ఆపదలు ఒందనేర్చునే చెందగలవా !

తా॥ అని శ్రీకృష్ణుండుపలుకఁగాఁ బుత్రీదేవి శంతోషముతో నిట్లనియెను పాండు
పుత్రులకుఁ దండియై నాచార్యుఁడును ధైవమును నీవేకదా ! నీ మనస్సున న్యాయమనియు
అనుకూలమనియుఁజక్కఁగ యోచించి నీవునెప్పుడుదాని నదేప్రకారముచేసివారుబాగుపడ
వలసనవారు నిన్నాశ్రయించినవారికి నాపదలెల్లగులుగును

క॥ వారిలక యేల మాచిన । కౌరవులకు మఱియు నీజ ధియుల కెల్లం ।

తెరుగడ నివ నీపలు । కారయ వేదంబ కాదె ధియుల చకున ॥

టీ॥ వాదవ గౌరవలయేల = పాండివులకు మాత్రమె కాదు కౌరవులకు మఱి
బింబలకెల్లఁగాఁకంబులకెల్లను చేయగడంబువు నివ=నివే ఆరయకొవిచారింపఁగా
అపలుకునవలయు అఖిలంబునకు సర్వమునకు వేదంబుగాద=వేదమువలెఁ బ్రమాణము
గాదు ।

తా॥ పూనికతో నాకొడుకులకు మాత్రముగాదు కౌరవులకును లోకములకుఁకెల్లను
సర్వోధబంధువు నీవేకదా ! నీమాటలు సర్వలోకములకు వేదములవలెఁ బ్రమాణములుకదా !

మ॥ అనిచం ప్రసన్నపదచుండుగుచు నద్దేవి గారివించి యామంత్రిణంబు
సేసి అదావాసంబుమొనరించి తనరాకకునలంకృతంబైన దుర్యోధనుమందిరం
బునకుఁ గృతవర్మనాత్యంకపమేతుండయి పొవుగోవిందునిం గని తదీయద్వార
పాలకులు సంభ్రమంబునం బఱచి యతని కెఱఁగించి తదనుమతంబునం బఱ
తెంచి యెదుర్కొని కర్తవ్యంతరంబుల సందడి నెడగలుగ జడియుచు వినయం
బున దోడ్కొనిచన నవ్వుని జవిభుండు గైలాసశిఖరాకారంబగుసౌధంబున
పాహ్లాది భీష్మద్రోణప్రభృతులును గర్జ శకునిసైన్ధివాదులును దుశ్శాసన
వికర్ణదుర్మఖప్రముఖులును మఱియు ననేకదేశాధీశులునుం బరివేష్టింపఁ బేరొ
లగింబున అంహాసనాసీనుడై యున్నయెడకుం బనుచప్పు డాసుయోధుండు

సరిహద్దుగా బ్రతుకొనలయుండును. ఇందులకు సగుణము నాలింగనాద్యపదార్థములు దానంతయును నాచరించి

టీ॥ అనినచో ప్రసన్నపదమండయి=శాంతమయినముఖముగలవాడయి అట్లేవికారవించి ఆమంత్రముచేసి=పదలుకొని తదావారంబు=తయింటనుండి వెలుపడి=చైట వచ్చి తనరాకముకొనెను=తానువచ్చుటకు అలంకరింపఁబడియున్న దుర్యోధను మందిరంబునకుకొ కృతపరితాపముతో సమేతుడై=కొడినవాడై పోవుననియును కనుంగొని తదీయ=దుర్యోధనునియొక్క ద్వాపాలకులు సంక్రమించుచు=వ్యవహరించుచు=పరులతో అతనికికొ ఎఱిగించి పెదమతమునకొ=అతనియొద్దకు వచ్చున పరితేంచి ఎదుర్కొని కక్ష్యంతరములకొ=లోపలములయందు సంబంధించి ఎడలు గలకొ=దూరముగాఁబోవునట్లు చదియుచుకొ=తొలగించుచు వినయం చొ=అడఁకువతో తొడ్గొనిచనకొ అమృతముజలమందు=ఆరాజులైనశిఖరాకారం గు =వైలాసపర్యవము యొక్క శిఖరమువలెనున్న సౌందర్యమునకొ=మెడయందు బాష్ట్రము వీచు దోగొ ప్రభుత్వమును=మొదలగువారును మత్యుకొ అనెక దేశములరాజులును పరివేష్టించుకొ=చుట్టికొలువకొగా పేరొలగించుకొ = పెద్దనయందు సహాయమున అసేనుడై=కూర్చుండినవాడై అన్నయెడకుకొ=అన్నయెడకు వున్న అనుయోధనుండు సహాయముగాకొ=తనయందొగలతో కూడ బ్రతుకొనఁబడెనుకొ=అనుచు లెవిరాఁగా చేరనగి=సమీపించి లతనికికొ తగువారకు అలింగనాది = కాగిలించుట మొదలగు ఉపచారములు=మధ్యనలు తానకొ అమృతమును ఆచరించి=చెసి

తా॥ అని మేనయ్య యాడనమాటలకు ముఖము ప్రకాశంపఁగా నామె నాదరించి యామెవలన ననుభవించి యందుండికదలి తానువచ్చుటకై అలంకరింపఁబడిన దుర్యోధనునియంటి కృతపరితాపము కూడకొనిపోవుచుండిన శ్రీకృష్ణుఁజూచి యలంకారాలివాండు శ్రీమం గలవోయి దుర్యోధనునకుండెప్పి యతనియన్నుండనిమఱి వచ్చి యెదురుచని లోపలి కూటమునందువుదల గలవంటిని దొంగించుచు నడచు వతో నెంబు దెప్పొని చావ నాదుర్యోధుండు వైలాసపర్యవ శిఖరమువలెనున్నచైన మెడయందు బాష్ట్రము వీచు దోగొ అను కళ్ళకు సగుణము మెదిలగువారును మఱయు ననేకదేశముల ప్రభువులను జూటియొండె పెద్దనయందు సహాయముననుండిన వాడై వానియన్నుచొటునకుం గృష్ణుండు పోవుచుండెగా దుర్యోధనుండు తనకొలువున నుండు సుద్యోధులతోడ నెదురులేచిరాఁగా వానిని సమీపించి యతనికిని మత్యుంబుగన వారికింగూడఁ గాగిలించుట మొదలగు మన్ననలచే సాత్యకియందాసు నాదరించి

శ్రీకృష్ణుండు దుర్యోధనునితో సంభాషించుట

క॥ అతఁడునువఁగఁగనకమయో | స్మరపర్యంకంబునందు * నారాయణుడూ |

జ్ఞాతమహిమ నుండి యభ్యు | ర్చితుండయ్యెదగంగి ఇతనిచే నృత్యములకొ

టీ॥ అతఁడు ఉనుడగొ = కూర్చుండినదెట్టిగా కనకమయ=ంగారముచేఁ జేయఁబడిన ఉన్నత = ఎత్తయిన పర్యంకంబునందుకొ = వాన్నున నారాయణుఁగు

దౌర్జిత్యంపై న మహిమంబునకొప్పతనముతో ఉండి తగంగకొ అతనిచేకొ సత్కృతులకొఉంచా రములచే అచ్చతుండయ్యెకొపూజించబడియెను

తా॥ ఆదుర్యోధనుండు గూర్పుండబెట్టగా బంగారుపావునందఁ మాన్ణమగు మహిమతో శ్రీకృష్ణుండు గూర్పుండినవా నై యాతనిచే దగునుపచారములచేఁ మాజింపంబడినవాడయ్యెను

ప॥ నాత్మీయును సముచితప్రకారంబుం బూజతుండయ్యెఁ దదనంతరంబ నిజాసనాసీను లయి తిలమొగింబునం జూడ్కినిలిపియున్న దుర్యోధనాదులతో మాధవుండు మదురసంభాషణంబులు సేయుచుండె నట్టియెడ

టీ॥ సాత్మీయును సముచితప్రకారం బునకొ=తగినవిధమున పూజతుండయ్యెకొ దదనంతరంబు=అటుపిమ్మట నిజాసనాసనంబై=తమపిములయందుఁగూర్పుండినవారై తన మొగింబునకొ చూడ్కి=చూపు నిలిపియున్న నుయోధనాదులతో మాధవుండు మధుర సంభాషణంబులు=ఇంపగుమాటలు సేయుచుండెకొ అట్టియెడకొ=ఆసమయమున

తా॥ సార్వత్రికూడఁ దగినప్రకారమునఁ బూజతుండయ్యెను అటుపిమ్మట వారి వాంఛీరములయంగఁ గూర్పుండినవారై తనమొగింబుంజూచుచున్న దుర్యోధనాదులతో శ్రీకృష్ణుండు రవ్యముగ మాటలాడుచుండె నట్లసమయమున

తే॥ సముచితంబుగఁ గూరలఁచుచు ముగిడించి కుసుపుత్రెఱుగుపుట్టించి పలుకు! నానుయోధుతోఁగ్రృష్ణు ఁదఁచిటఁదాను! గుంపనొక్క యుచియేఁగర్పణఁగఁ

(చెప్పె॥

టీ॥ సముచితంబుకొ గిలు కూం=కొనయిటఁజేసియున్నకూరల ితని డాడించి=చెప్పి పుట్టెఱుగు=భోగనైమమ పుట్టించి=కలగించి పలుకు=మాట లొనరుచున్న సమోనునితోకొ క్కడు అచుకొ కాకొ కుడువనొక్కొ=భుజంప న్నిములేక ఉని=కొట ప్పొడకొ=తేటఁ చెక్కెకొ

తా॥ సమోనుండు సయింబు శ్రృపనిబోజనమునై చేయంబడయున్నకూరల ఁచి భోజనముంబొర్చి పోయి గుండు నూటలాడఁగా కాలనితో శ్రృపం డచట భుజంప న్నిమునెనుమాట స్పృముగఁజెప్పెను

ప॥ చెప్పెను విని దుర్యోధనుండు సూర్యసూనుపదనంబవ్రోకించి యల్లనయి ట్లనెయె

టీ॥ చెప్పెనకొ విని దుర్యోధనుండు సూర్యసూను = కర్ణునియొక్క పదనంబుకొ=ముఖమును అవలోకించి=చూచి ఇల్లనియెకొ

తా॥ అని శ్రీకృష్ణుండు సెప్పఁగా దుర్యోధనుండు కర్ణుని ముఖంబుచూచి యిల్లు పడినను

కి॥ హరి పలికెవిధి మెంతయునెనై యున్నయది వింటిఁబుమాటతెలుం |

గరయుదము లొలుత నీపెను | పరివంధింబెల్ల నెఱుక ఁ పడియె ఁ బిదపకొ॥

టీ॥ పర-కృస్తుండు పరిసరియు ఎంతయై=మిక్కిలి ఎరవై=పంపుములేని వానియట్లు ఉన్నయది వింటె=వింటవా యెంతయై=ఈమాయొక్క అని తొలుతకే=ముందుగా అరయడము=విచారించు ఈపెనుపర=ఈపెద్దనుష్యనియొక్క చందంబై=రీతియంతయు ఎడవకే=పిమ్మట ఎటుకడదెరుడుకే=తేటపడుచుగాక

తా॥ సంబంధములని క్రొత్తవానిలెఁగ్గొనెను మాటలాడెను విడిచివా? ఈ మాటరీతిని ముందు విచారించు ఈ పెద్దనుష్యుని చంపు వెనుక విచారితము

వ॥ అని యచ్యుతున కిట్లనియె

తే॥ వలయునన్న పానంబులు పలు తెఱఁగుల నెర్పువిదముల నెమెడఁగూర్చివేళ్లు నున్న నీవువయోగింప ధన్యమునకి | బాంధవమునకు నీతికి ధన్యమునకు

టీ॥ వలయు=కావలసిన అన్నపానంబులు = అన్నమునుదీర్చు పలు తెఱఁగులకే=పెక్కువిధముల నెర్పువిధములకే=మాచేత నయినట్లు ఏము=మేము ఒడఁగూర్చి=స్థి పఱచి వేడ్కకే=ఆశతో ఉన్నకే=ఉండఁగా నిపు ఉండుయోగింపకే=అనుభవించుటకు ఒక్క=ఇట్లుపడక ఉనిం=ఉండు బాంధవమునకుకే=చుట్టఁకమునకును నితికికే=న్యాయ మనకుకే వాహించు=దూరమైనది

తా॥ భోజనమునకు వలయు నన్నవానములన్నియు వనేకవిధముల మానెర్పుకొలది నీయయ్యిపెట్టి నీరాక కాశతోఁ గాచియుండఁగా వానిననుభవించ నిష్పక్షపకపోవుట మనచుట్టఁకమునకును న్యాయమనకును దూరమైనవయముగాదా

క॥ కౌరవులకు బాంధవులకు | నారాయణుని కొక్కరూప ధన్యమునకిధర్మా |

చారుండవు రాజునకుం | గూరుతా కత మెని యిట్లు ధన్యమునకి ధర్మమా ||

టీ॥ ఆర్యుకే = విచారించఁగా కావలకుకే పాండవులకుకే నిపు ఒక్క రూప=ఒకవిధము అనన్యక=సాటిలేని ధర్మచారుడవు = ధర్మవ్రాసలవాడవు రాజు నకుకే=మాతండ్రికి కడుంగూరుత వు=మిక్కిలియిట్లు డవు ఇట్లుటకుకే కిము=నిమిత్తము ఏమి చెప్పమా

తా॥ విచారించ గాఁ గౌరవులకుం బాండవులకు సముండఁగ చుట్టువు సాటిలేని యంతటి ధర్మానుష్ఠానముం గలవాడవు వాంఁగియెడ మిక్కిలిప్రేమగలవాడవుగా నుండి య నాయంట భుజింపమిం గారామేమి చెప్పము

క॥ అనుమ నువేంద్రుడు మనుజేంద్రున కట్లను దూర లెందుఁదొలితొలిగుమనం |

గొనఁ గట్టఁ దొడఁగుదురె వ | చ్చినకార్యము దిచ్చి విదపఁ ధన్యమునకి ధర్మమా ||

టీ॥ అనుండుకే=అనఁగా ఉండేంద్రుడు= విష్ణుండు మనుజేంద్రునకుకే ఇట్లు అనుకే=అనుచున్నవాడు దూరం=ఇతరుల పనికివచ్చినవారు ఎందుకే=ఎచ్చుటను తొలి తొలికే=ముందుముందు కుడువకే=భుజించుటకు కొనకే=తీసుకొనుటకు కట్టకే=పస్త్రములు ధరించుటకు తొడఁగుదురె=భ్రానురె వచ్చినకార్యముకే తీర్చి=చేసి విదపకే=పూర్వ-అన్నియుకే చేయదురు

తా॥ అని దుర్యోధనుడు సెప్పఁగా విష్ణుండతనికిట్లనియె దూతలుగా విత్తులు
 పనికైవచ్చినవారు ముందుగానొకవోట భుజించుట నేదియేనితీసికొనట వారిచ్చినవస్త్రములు
 ధరించుట తగదు వచ్చినకార్యమైనపిమ్మట నన్నియుండజేయవచ్చును

స॥ అనిన గాంధారీనందనుడు దేవకిందనుక కిట్లనియె

ఆ॥ వేగపడుట మేలెఁపియము కార్యము దీలుఁ దీఱకుండు దానిఁ తేఱఁగు దగన !

యప్పుడాడ రాదెఁయిప్పుడు ముకుంద్రాటఁ గాలు గ్రువ్వనేల ♦ కమలనాభ॥

టీ॥ కమలనాభ వేగపడుట మేలె=మంచిదా ! వినుము కార్యము తీలుఁ=అగును
 తీఱకుండుఁ=కాకపోవచ్చును దానిఁతేఱఁగు=దానివిధము తగినయత్నము అడరాదె=మాట
 లాడఁగూడదా ! ఇప్పుడు ముకుంద్రాటఁ = ముక్కునంగుట్టియుండుత్రాటిలో కాలు
 ప్రవ్వంగఁ=దూర్చుట అగునె=సరిపడుగా !

తా॥ క్రీకృష్ణా ! త్వరపడుటమంచిదా ! వినుము పనికావచ్చును గాకయుంబో
 వచ్చును దానివిషయము సమయమువచ్చినపుడు మాటలాడరాదా ! ఇప్పుడే ముక్కుత్రాటిలో
 గాలుంగూడ దూర్చినట్లు త్వరపడవచ్చునా ?

స॥ నీవు వచ్చిననాఁడవు మాయంటఁ గుడిచి కూర్చుండి యెల్లపనులుం జె
 ప్పుట యొప్పుగాక కుమవ నొల్ల నచందిగుచె దీనికిం గారణము నాయెఱింగివ
 యదిలేదు విచారించక ఎలిక లని మందరధరుండు మంగుళిలంబునో నగవ
 ఱుం గలయంగినుంగొని ధార్తరాష్ట్రకరంబు గజంబు పల్లవం బల్లవతెమల్చు
 లీలం గేలనమర్చి యిట్టిమాటలు తేటఁబలు వలయునేని వినుమని యలచి
 కిట్లనియె

టీ॥ నీవు వచ్చినవా నీవు మాయంటఁ గుడిచి భుజించి కూర్చుండి ఎల్లపను
 లుఁ చెప్పుట ఒప్పుకొనఁగను కాక ల్లుచేయక కుమవనొల్లఁ=భుజించుటప్రపడను
 అనఁగూనె దీనికికొ కారణము నారె ఁగినది=నాకుఁచెలిసినది లేదు విచారించక=యో
 చించక పలికితివి అనినకొ మందరధరుండు - కృష్ణుఁడ ఎందన్మీరంబుతో = చిలు
 నగవుతో అందిఱకొ కలయకొ కనుంగొని ధార్తరాష్ట్రకరంబుఁ = గుర్రోపునుచేరి
 గజంబు=పనుఁగు పల్లవం బుఁ=చిగురును అల్లన=మ్రేఁగా లెమల్చులీలఁ = సరిసినట్లు
 తెలనమర్చి=చేతంబుట్టకొని అట్టిమాటలు నెవ=సేనే తేటపలుపవలయునేని=వివరముగాఁ
 జెప్పవలసియున్నయెడల వినుము అని అతనికికొ ఇట్లు అనియె

తా॥ కార్యమునకు వచ్చిననాఁడవు మాయంటభుజించి కూర్చుండి పనుల్నియం
 జెప్పుట యుక్తమగుంగాని భుజింపనిప్రపడనని చెప్పవచ్చునా ! దీనికిం గారణము నాకుఁచెలి
 యదు నీవు యోచించక చెప్పితివని దుర్యోధనుం డనఁగా మందరధర్వతమును ధరించిన
 విష్ణుండు చిలునవృతో నందఱంజూచి దుర్యోధనునిచేతిని గజంబు చిగురునుబట్టిసరిసినవిధ
 మున నిమరుడుఁజేతంబట్టుకొని యట్టిమాటలు నాచెరకే యింబులంచితీవే చెప్పెను వినుమని
 యిట్లనియె

చ॥ క్రియ మెసంగం *గం బిలిచి ప్పెక్కుకూడది లెక్కకూడుద ।

క్రియ నయపానతం దమకు ♦ గాపద యైనెడ నిట్ట నిట్ట నె ।

మియు ననలేనికూ డదయు ♦ మేవడి యె చను నిపు మాదెసం ।

బ్రియుడవు గావు మాకు దృతి ♦ పెంపట నాపది లె దొంతియు ॥

టీ॥ క్రియము=ఇష్టము ఎసంగంగ=ఆతి యింగగా ఎలివి పెట్టెడు కూడు = పెట్టునట్టయన్నము అది లెక్కకూడుదక్కయ = మంచికూడుగుంగాని నయపానతం=న్యాయమలెప్పనదియు ఎమకం ఆపదయానెడక=అపదలుగునట్టిచోటను ఇట్టి నట్టు = ఇట్టిట్టిని ఏమియుననలేనికూడు = ఏమియుంజెప్పలేవికాకతినునన్నమును అది మేవడియెచనుక=శరీరమును బోంపడనినకూడుగును నిపు మాదెసం=మాయందు క్రియం డవు=ప్రేమగలవాడవు కావు మాకుక దృతిపెంపక= ధైర్యమును జెఱచికోనునట్లు ఒకింతయుక=కొంచెమైనను అపదెడ=కష్టమురావదు

తా॥ ప్రేమాతిశయముతో నింట్టింబించి పెట్టినట్టయన్నము మంచయన్నముగును గాని న్యాయవిరోధముగ నుంచుచోటను దనకాపదగలగుచోటను మంచికెట్లువిచారింప నలవికాక నొరుమాసివొనియు నినునన్నము కడుపులోని మంటదిర్చుకొనుటకై తినునన్నముగా నేర్చుదును నీవుమాయందుఁ ప్రేమగలవాడవుగావు ధైర్యముం జెఱచికోని నీచేఘటింప యునంత యాపదయు నిపుడుమాకుఁ గలుగలేదు

వ॥ అట్లుం గాక

క॥ పగవారియింటఁ గుడిచిచి నగుఁ దమ కనుమాన మమృతమైనను దారుం ।

బగతురకుఁ గుఁవఁ బెట్ట గల దగ దొడల కెప్పు డెవ్వి ♦ ధము వాటిలుచో॥

టీ॥ పగవారియింటక=విరి ఘయింటియందు కుడిచినక=ఘటించినయెడల అమృతమైనను=ప్రదికంచుమించైనను ఎనకుక అనువానము=అందెహము అగుక=కలుగును ఒడగుకుక=దేహముకు ఎప్పుడ ఎవ్వము = ఎమిక్కిము వాలలనో=లగనో తారుక=తామును ఎ తురకుక=విరోధిలకు కుడువఁబెట్టగల=ఘటించఁబెట్టుట తగుదు

తా॥ విరోధులయింటయందు ఘటించినయెడల వాండునది యమృతమువలెఁ బ్రాణమును రక్షించునదియైనను సంశయించలసినదేయగును శరీరము కెవే నెట్టియాపది కలుగునో తెలియరాదుగావున విరోధులకు మనయింటనునన్నమిడి ఘటించఁజెయుటయుండగద

వ॥ నేను బగతుండనె యంటేచి

క॥ అలుగుదు పాండవులకు వా! రలు నాపం ప్రాణములు ధ ♦ రావల్లభ యి ।

ట్టలముగఁ దమప్రాణములకు! నలుగుజనులు పగతు రగుటయంచుమానంబే॥

టీ॥ పాండవులకుక=పాండివుయెడ అలుగుదువు = క్రోధముగలిగియుండువు ధరావల్లభ=రాజ వారు నాకుక ప్రాణములు=ప్రాణములవంటివారు ఇట్టలముగక=కపలముతో తమప్రాణముకుక అలుగు=విరోధించినట్టి జనులు ఎగతురులు=శత్రువులనుట ఆశుమానందె=సంశయమా

తా॥ రాజా! పాండవులయెడ నీవు క్రూరుడవు వారు నాకు బ్రాహ్మణులవంటివారు కంటవృత్తితోఁ దనప్రాణములకే హాని నేయందలంచినట్టివారు శత్రువులనుటకు సంఘముండునా?

౨॥ కారణము లేక ధౌత్యము కను బాల్య! మాదిగాఁగఁ గీడఁబూయించుము !

పుణ్యపరులు దోడఁబుట్టువు లాద్యులు ! వైరమెత్తఁ దగునె ధౌత్యతోడ ॥

టీ॥ కారణములేక ధౌత్యములకుఁ కంటితీపుత్రులకు బాల్యమాదిగాఁగఁగఁచిన్న నాటనండియు కీడఁఅపకారమె ఆచరింతువు=చేయుచుందువు పుణ్యపరులు=పుణ్య కార్యములుసేయుటయం దానకలగలవారు తోడఁబుట్టువులు=అన్నదమ్ములు ఆద్యులు=పెద్దలు వారితోడఁగ వైరమెత్తఁదగునె=ద్వేషింపవచ్చునా!

తా॥ విరోధమునకుఁ గారణమెద్దియులేకయే పాండవులకుఁ జిన్నతనమునుండియే యపకారము చేయుచుందువు వారుపుణ్యకార్యములు శ్రద్ధితోఁజేయువారు నీవుపుట్టికట్లే కురుకులమునంబుట్టినవారు లోకములచేఁ గొరియాడందగు యోగ్యతయుంగలవారు నీవు వారితో ద్వేషించుట తగునా?

వ॥ ఇట్లున్న మీయందఱ యన్నంబులు దుష్టాన్నంబులు విదురుండొక్క నియన్నంబు భోక్తవ్యం బని నిశ్చయించితఁ గావున నందుఁబోయెదనని చెప్పి యజ్ఞసపతి యచుమతినెయఁ జనునప్పు య తోడన దాహిక భిక్షాది కారవులును గుంభసంభవ ప్రముఖులైన మాయ్యులును జని చూచివుతోడ మాయుండ్ల నెల్లను గానిక లాయింఁమును నెఱుంగి నపు విజయంచేయుటకు నెదురు చూచు చున్నవాని మనివలె! ధ్రువించిన వోట్లను వచ్చినవాడన యందఱ యర్చనలుం డైవించి మీరగు నిందని కాల నిని ఎదురుగ్రహించు నకుం బోయిన

టీ॥ ఇట్లున్న=అవిధమునన్న మీయందఱ యన్నం బు దుష్టాన్నంబులు=పాపఁ పుకూడులు విదురునియన్నంబు భోక్తవ్యంబు = మజింపఁజగినది అని నిశ్చయించితఁ గావునక అందుక పోయెడఁ అనిచెప్పి లజ్జనలి=అరాజు అనుమతినేయక = సమృ త్తింపఁగా చనునప్పుడు తోడన=చెంటనె బాహి భిక్షాది=భిక్షుడు మొదలగు కారవు లు కుంభసంభవ = ద్రోహుడు ప్రముఖ=మొదలగు మాయ్యులు = పూజ్యులును చని=పోయి సూర్యపుతోడఁ మాయుండ్లనెల్లను కానుకలు=అమదర్శనమునచే చేయుసంభావ నలు ఆయితింబులు = సిద్ధములు చేసుకొని మీరు విజయంచేయుటకు = సయనముటకు ఎదురు చూచుచున్నవారమని పల్కి ప్రార్థించినక నేను అన్నివోట్లకుక వచ్చిన వాడఁక=వచ్చినట్లే అయ్యర్చనలుక=ఆమీపూజలును ాకొంటిక మీరు నిలుపుండని వారలక నిలిపి విదురు గ్రహించునకుక పోయినక

తా॥ ఇట్టిపడతతోనుండు మీ మీయన్నములన్నియు దోషముతోఁగూడినవి విదు రుని యన్నంబుమాత్రము నిర్దోషమై భుజింపందగియున్నది యని నిశ్చయముచేసికొంటిని

కావున విద్యుదని యింటికిం బోయెదను అని చెప్పి కన్నా ఈ స్తుతిని చదువగా నన
వెంట వచ్చి బాహిరంక భీష్ముని మెలక బావనను బోధించెను మదిల
పెట్టలను మాయంజ్ఞమను విద్యన ననుంగరి నంజన నద అనిగా నామ దన-యెద
ని యెరు నుచును నగున న పొదిగెను నున్నప్పుడు విత్తిరదా
నకు మామన్నము గ్రహించి నుండు నుండు నుండు నుండు నుండు నుండు
వాని నిలిపి నుదకన ప్రవాహులం గా

సంజనున్నహాని శ్చ దక్షిణ క్రి విత్తే
 డైవంబకములు నేర్పన బోనాలు శ్చ పంప నేరియు శ్చ ముంద
 రొమె గ్రామణాభీషనం బొనరించి నవరివారముగ విశ్వాచిన్ద్ర
 పూజేన్ద్రుంబునఁ బుంఁరీకాక్షుండు దక్షిణం దాను నశ్చ పంపె ర్పు
 నుంఁజక పహసీయ శ్చ సంప్రయోగ
 గాగు చతుర్విధహృద్యాన్న శ్చ మారగంచె
 లలిసంభావగాంజుంబు
 ముగ లెనన విదన శ్చ క్షుయ్య

[illegible]

— స్వరూపే త్రైకూటే భువనాంతరే శ్రవణం —
 చెయించి నిజయం నానా లభ్యమౌచుచున్నది. వనమయజలనిర్మితమైన అపార
 బంతి దు ప్రాప్తమైన భుజింజేరి విష్ణుత్రిశాలవై నట్లయి మనోహరమైనది. కన్న
 నట్టియ ప్రాశస్త్యవ ప్రకృష్టతయు ఎడ వాడన అలలున బంధగుగా దొంగిల
 గన్నాన గలగొందుట్టియు జక్కగఁ గేముడినట్టియు అల్పస్థల యావచ్ఛంప
 నడువనంపు మృగవుగను గౌరవరూపియగు మనోహరమున నందఁగలవని యిది
 కానంద మఁ గలిగించుచు ప్రకృష్టండు భుజించెను

వ అతండును

క గోవింద సంభ్రమము సం, భావింపుము మాకు నిదియ * పరమధనం
డేవిధమున నీ కర్తవ్య, గావింపం జూచువాడొ * గలడే యెందున్

టీ గోవింద సంధ్యమహిమ = సంధ్యోషమును సంభావింపుము = కలిగింపుము. మాకుకొ
ఇదియ = నీవుసంతోషించుటై పరమధనంబు = ఉత్తమసంపద ఒండేవిధమునకొ = మఱియే
విధముచేతనైనను నిమకొ లర్చన = పూజను కావింపంజాలవాడు = చెయంగ - వాడు ఎందుకొ
ఎచ్చుటనైన కలఁడే = ఉండ నా !

శ్రీకృష్ణుడా ! సంధ్యోషముంబొందును నీవుసంతోషించుటయే మారును త్తమమగు
సంపద నెను జేసివిగమునకంటె మఱియొకవిధమున నిన్నెవ్వరును మెప్పింపజాలరు
న అని మఱియు నత్యంతవినయధాన్యముల నారాధించుచుండ నిట్లు కృతాహా
రం నై నహరికే ఉండనచర్యార్చనంబు లాచరించి యవ్వీదురుండు కృతా
హరం డై యుండ గవిగణకప్రముఖ నిఖిలవిద్యజ్ఞనంబులు గాయకపారకవాం
శిఃవైశికాదివిరోధపాత్రంబులు నప్పరమేశ్వరుం గాన వచ్చి ప్రార్థన వుచ్చి
అభివృద్ధి పొందెను వడసి చనిరి రాత్రి యగుటయుం దగినయధ్యంతిరి నుండి
రింబున హంసతూలికాతల్పంబున భుజంగతల్పు నునిచి యతనికడ నుచితాన
నంబున నుండి

టీ అని మఱియొక అత్యంతవినయ = మిక్కిలియడంకువతోఁగూడిన వాక్యములకొ
= మాటలచేత ఆరాధించుచుండకొ = పూజించుచుండకొ ఇట్లు కృతాహారుండై = హాజ
నముచేసి మార్చుడిన హరికొ చందనదర్శన = గంధముం యాయుట ఆది - మొదలగు అర్చ
నంబుల వరించి = పూజలుచేసి అవ్యక్తంబుండు కృపార్థండై = ధన్యుండై ఉండకొ క
కృతార్థంబును ప్రముఖ = ముదలగు విద్యజ్ఞనంబులును = పండితులును గాయకపారక
వాంశిఃపారమున వాంశిః = ఎల్లనగ్రామీయులవారును వైశిక = వీణనాయకులు రుచ
వైశిక = మేళకొలుపువారులు (ది మొదలగు వినోదపాట్రంబులును = ప్రార్థనలన్నవారును
అర్చన మెత్తరుకొ = అనన్యధ్యయన కానికొ = చూచుట వచ్చి ప్రార్థన వుచ్చి అభివృద్ధింబును
= పొరినపు మును పడసి పొంది చనిరి రాత్రి అగుటయుం = కారణం గరిన అభ్యంతరిమం
గంబునకొ = లోపలియింటిలో హంస తూలికా = మెత్తనిహంసతొక్కలచేత జేయంబుక
తల్పుంబున = పాత్రున భుజంగతల్పుకొ = అనన్యధ్యయన వైశికంబుననుండి ఉనిచి అతనికడకొ = అయన
చేరున ఉచితానంబునకొ = తగినపీఠమున ఉండి

తా మిక్కిలి యడంకువతోఁగూడిన మాటలచేత పూజించుచుండకొగా పూజించినూర్పుం
డిన శ్రీవిష్ణుదేవునకు ఎరిమగగంధముం యాయుట మొదలగు పూజలునలిపి విరురుండు ధన్యుండై
యుండకొగా నాపట్టణమున నున్న కవీశ్వరులకు శ్రోతృభూతులను సంగీతపారకులను మొదలగు
పండితులను మేలుకొలుపులవారును వీణలవాయించువారును విల్లినగ్రామీ పాడువారును
మొదలగు నానావిధ విద్యలవారు గొంతకాలమునేవింది బహుమానములంబుచ్చుకొని పోయిరి
రాత్రికాకొగా లోపలియింటియందొకమెత్తనిపాననన సర్వత్రునుండగు శ్రీవిష్ణుదేవుని ఎవ్వరింక
జేసి యాయనవె బడి విడురు దొకపీఠమునంగూర్చుండ

ఆ విదురుఁ డిట్లు లనియె + నిదియొక కార్యంబు

గాఁగఁ బూని యిందు + రాఁగఁ దగునె

(1)

దుష్టబుద్ధి నీచు + దుర్యోధనుండు నీ

మాట వినునె దురభిమాన-ఘనుడు

దీ విదురుడు ఇట్లు అనియెడి ఇది ఒకకార్యంబుగాఁగ్గఁ పూనియత్తమునో
ఇందుకొ ర్ఘాఁడగునె = రావచ్చునా! దురభిమాన=చెడ/ర్యమచె ఘనుడు = మెందుగ
నున్నవాఁడు దుష్టబుద్ధి నీచు = అల్పుడు శుర్యోధనుండు చిమాటకొ వినునె = వినునా!

రా విదురుండు కృష్ణున కిట్లనియెను ఇది యొక కార్యం గానెంచి మీరిందు ర్ఘాఁడగి
నది కాదు చెడు పొగరుచె మగమిక్కియున్న దుష్టబుద్ధియు చిందును నగుదుర్యోధనుండు
మీమాటను సరిపించునా?

క విచ్చిన సైన్యంబులఁ గని, పెచ్చుపెరిగినాఁడు ద్రోణ-బీష్మలభావుల
నచ్చియుఁగల్గింపొక్కడి, యచ్చుచుండు విజయగునియు + నెంతయుఁబొంగు

దీ వచ్చిన = తనకునహాయముగా వచ్చుచున్న సైన్యములగని పెచ్చు పెరిగినాఁడు
= అడకముగా విజృంభించి యున్నాఁడు ద్రోణబీష్మల భావుల = వ్రోణుని భీష్ముని బంధు
ల నచ్చియు = నచ్చియుండియు కల్గిండు ఒక్కడి = ఒక్కఁడే తనకు విజయముకొ
= బుచ్చుని ఇచ్చుకొ అని ఎంతయుకొ = విక్రలి పొంగుకొ = క్రుక్కును

రా పాండవులపై శ్వేషముచె యద్దమున దనకైవచ్చియున్న నానాశక్తములగు
నలంగని యధకముగా గర్వించియున్నాఁడు ద్రోణ బీష్మలబలముల నచ్చియుండఁగా గల్గిం
గొక్కడి యద్దమునం దనకు జయముగలిగించునని మిక్కిలి యెగిరిపడుచున్నవాఁడు

న నీ విటవచ్చుట వినినయప్పుడు ధార్తరాష్ట్రం దఱుం గూడంబాటి తమ
నో నిశ్చయించినతెఱంగు నీశాసనం బుల్లంపింపం గలవారు పాండునగనను
గ కేమియు నకుండవని దారి నాదాత్రియంతయు బిటువొడు డ
నెలంబా పారింగూడినరాజులైనారు ద్విగజయమునాఁడు పాండు సేత
ధంధుడినవారు గావునఁ గత్తతో నేకా మై వల్లము గెలుత నింయ
కాని యొండెడని నిశ్చయించినాని యుద్ధవారల్లగుటంజెసి యెడ
గుండు గండమిలి యుద్ధవాఁడు సంధిగానెడు వారి కందఱకు నది ప్రా
కాంబె యున్నయది యెల్లను నడుగ నేర్పినవారుగా రిట్లు నమ్మెను
గని దుష్టాత్ములనడుమం గూర్చుండుటయు నవ్వెంగిలివిత్తు లఱచువిఱిడియ
ఱపులకు వంకలొత్తి మాటునెప్పుటయు నొప్పకయుండు వెంగు లగుటం
గార్యవచనంబు లెఱుంగరు మొఱకులగుటం బ్రతాపభాషణంబులకు వెఱవరు
వారలతలంపులు గను నీహాసనీయప్రభావ బుద్ధిపాఠవంబు జే నెఱుంగదు
నయినను బాండవేయుపై స్నేహంబునను సమీచి భక్తినిం జెప్పెద
నందుఁ బో వువ దనిన వానుదేవుం డతని కిట్లనియె

దీ నీవు ఇట్లొక వచ్చుట వినినప్పుడు ధార్తరాష్ట్రము = దుర్యోధనులు అంద
ఱుకొ. కూడంబాటి = కలిసి తమలోకొ నిశ్చయించిన తెఱంగు = తీర్మానము చేసికొన్నది
నీశాసనంబుకొ = నీ యాజ్ఞలు ఉల్లంఘింపంగలవారు = మీటునట్లే యనుకొనిరి పాండు

తా కార్యస్వభావము నెఱింగినపెద్దలు మరుజుండు ప్రారంభించి పుణ్యమును బాపమును జేయుచుండఁగా గార్య మధ్యమున నొకకారమున నుపాయమునెడి కార్యము తిప్పినను జేసిన ప్రయత్నము ఫలకాయె యగు నని చెప్పుదురు

వ అట్లుం గాక

తే చుట్టములలోన నొప్పమి + బుట్టినప్పు

ఉష్టపడి వారితో + బోరాడి యెసఁ

బూని యుడువంగఁ జొరకున్నవాని గూర

కర్మఁ డని చెప్పుదురు కర్మ + కాండవిదులు

తీ చుట్టములలోనక = ఒప్పమి = యోధము పుట్టినప్పుడు అడ్డపడి వారితోడక
బోరాడియెసక = పూని ఉడుపక = మాన్పుటకు నొరకుకక = ప్రవేశింపనియెడల
వానిక = అట్టివానిని కర్మకాండవిదులు = కార్యస్వభావము నెఱింగినపెద్దలు కూరకర్మఁ
డని = నాటక వ్యాసార్థము గలవాడని చెప్పుదురు

తా చుట్టములలో విరోధముపుట్టి చెడుగు తట్టించినపుడు వివేకియగువాడు తానై
యడ్డపడి బోరా డియెసను గలతలు వాంఛనియెడల నట్టివానిని ధర్మస్వభావము నెఱింగినపెద్దలు
దారుఁద్యభావము గలవాడని చెప్పుదురు

వ కావున నీరెండు దెఱంగులవారికి శాంతి గావింపం బ్రయత్నంబు చేసెద ధర్మ
ర్థచహిరం బైనతెఱంగు మాటలు సంప్రజననహితం జైననుయోధనునకుఁ
జెప్పించి నీనిం బాండునందనులకు లోకంబులకు హితం బయినవిధం,
వంచన లేక చెప్పెడు నన్ను పాం వువాఁడని శంకించి యతండు నామ్నా
విసానియ్యెనేనియి మేలకాక అట్లు సొచ్చి చెప్పకున్న అన్నదమ్ములు ద్వి
లోనం బోరిం గొప్పంబు వారిం దకి యువేక్షించె దనచేత జక్కంబడఁ
యని యజ్ఞులైనదను లాగుదు రెల్లభంగులం గాఁగ్గం బాగుని లియ్యకొను
జెప్పుదు ద ర్తరాష్ట్రులం గుండు బ్రదుకుతెరువె న నావలుకులు వట్టుదురు
పైక నీతగాచిన చందమునం దులువలై కలంగంబాటిన వారు నాముందితి
నిలువంజాలుదురె యనిపలిక విదురుం దిట్లకాక యని స్మృతించి యామం
త్రణంబు చేసి నిజశయనస్థానంబునకుం జనియె ననంతరంబు

తీ కావునకొ ఈరెండుదెఱంగుల వారికి శాంతిగావింపక = ఒడ్దికలుగుటకు
ప్రయత్నంబుచేసెదక ధర్మార్థచహితంబులు = ధర్మముతోఁగూడినవి విసమాటలు మంత్రిజన =
మంత్రిసమూహముతో సహితంజైన = కూడియున్న సుయోధనునకుక చెప్పెదక తనకుక
పాండునందనులకుక లోకంబులకు హితంబు = అనుకూలత విసవిధంబు వంచనలేక = కపటము
లేక చెప్పెడునన్నుక పాండువులవాడని శంకించి = సంభేదపడి అతిండు. నామాటక విసం
దయ్యెనేనిక = విననియెడల మేలకాక = మంచిచేయగును ఇట్లు. సొచ్చిచెప్పకున్నక అన్న
దమ్ములు తమలోనక పోరక = కలహింపఁగా కృష్ణండు వారింపక = అడ్డగింపక ఉపే
క్షించెన్ = అనాదరణచేసెను తనచేతక చక్కంబడదా = అనుకూలంపదా అని అజ్ఞులైన =

మాదులైన జనులు ఆదురు=చెప్పదురు ఎల్లిభంగుకొ కొర్కం నికొ య్యలు=పెద్దల ఇయ్యకొనకొ = సమ్మతించునట్లు చెప్పుదురు దార్త్రా=దుర్మార్గములు చెప్పుకొ బ్రదుకు తెరువైనకొ=బ్రదుకవలయుంకొనా నానబరకొ ప్పుకొరు ట్టకొ ఎల్లంచొకొం దింబునకొ జులువలె=గుట్టులై కలంకొబాటికొ=కలకపడియెడల కొను నామునొ నికొ చాలుదురె అనిపలికనకొ విశ్వరును అన్నిగాక యని సమ్మతించి అమంబ్రణమొని= వదలుకొని నిజ=తనయొక్క శయననానయొక్కొ = పద కొనువొనినర చ నడనంకెరంబ = పోయినపిమ్మట

కా కాబట్టి యారెండుకుటుంబముల వారికి సౌజ్ఞిక కలిగియుటకు యత్నము చేయుదును ధర్మముతోఁగూడినమాటలు మంగ్రులతోఁగూడకన్న దుశ్యోధనునకుం జెప్పెదన నతగును బాండవులనును లోకములోనివారికిని మేలుగనుండు విధమునం జేపించి నవ్వున బాండవులం బ్రతీకరించినవాడనని అందఱించి దుశ్యోధనుడు మాటలను విచట కిష్టపడఁదగా మేలే యగును ఇట్లు నేను బ్రవేశించి చెప్పియెడల నన్నవమ్ము దమలోనగ గలంపదముం డఁగా శ్రీకృష్ణుడడ్డపడి నిగారి పక యనాదరాచెనెను ఇది తనచేత జన్మించినపరికాదు కాదా! అని వివేకములేని జనులు చెప్పదురు పెద్దలు కార్య వ్యూహమున సర్వోధముల సమ్మతించి పోధితురు ధృతరాష్ట్రపుత్రులు తమరుం బ్రతురంగాల మున్నవ మాంబుకు సమ్మతించురు అట్లునేయక డడ్డతచె దిగుగం బడదురేని నామునర నిలవియుండె రని కృష్ణుడు వలుక వినురుండు సమ్మతించి యాయనకుడిది కావ ఎరుండు స్థల జుగం పోయినపిమ్మట

ఆ అతనివచనరచన^సయాత్మలోఁ దిలపొసి, యట్టివాఁడు గలఁడె తెందు సనుద బాగుకడలి కదలి పాటియై యొప్పున, వానన్ననందు శౌరి వ్వింపె

టీ ^సతని వచనరచనకొ = ముటలచెలికి అత్మలోకొ = నునం అన్యోన్యము కొని ఎందుకొ ఇట్టివాఁడు కలఁడె=ఉండగా? అనుచకొ పాంశుకొకొకొ = ముద్ర మువలె పాటియై ఒప్పు ఆవాచనమీ దకొ కారి ఒప్పు చెకొ = నుండె

తా ఆవిధునిమాటలచెలికి వ్యాదమున సంతోషించి యింట్లో మోక్కు జేసెనె యిం గల దా యనుచుం బాంశుద్రుమువలె నాంబైయున్న పార్శ్వమీద శ్రీకృష్ణు నడవ్వలించెను

వ ఇల్లు సుఖనిద్రచేసి వేగుంబోకట మాగధమంగళగానంబు వేల కాంచి సమయక ర్రవ్యంబులు సలిపె నట్టయెడఁ గృతివర్తయు సాత్యకియు వచ్చి పొడ సూపినఁ బురుషోత్తముండు వారిలు మొగలుగఁ గలయిష్టజంబులు పగివే ట్టెంప నుచితప్ర దేశంబున నున్నంత

టీ ఇల్లు సుఖనిద్రచేసి వేగుంబోకటకొ=తెల్లవారు సమయమున మాగధ=మేలుకొలుపు వారియొక్కొ, మంగళగానంబులకొ = శుభకరములగు పాటలచే మేలుకొంచి=మేల్కొని సమయక ర్రవ్యంబులు=ఆకాలమునఁ జేయం దగు పనులు సలిపెకొ=చేసెను అట్టియెడకొ=ఆ మయమున కృతవర్తయకొ సాత్యకియకొ వచ్చి పొడసూపినకొ = కనంబడఁగా పురుషోత్త

అంతా నీ దేవుని పాదాలకు వచ్చి

332

(క దోష్ట గ వ ర్వము ఆ)

మండు వారలు మొదలుగాగలో ఇచ్చజనంబులు=కావలసినవారు పరివేష్టించక=తనచుట్టునం
డగా ఉచితప్రశంబునక=గననచోట ఉన్నంత=ఉండగా

తా ఇన్ని సంవత్సరాలు వేలవన మేలకొల్పలవారు సుఖముగఁ బాడుచుండ
వేల్కొని యున్నవలంబునం బెరుగునై ౫ ర్షలం జేసియుండగాఁ గృతవత్తయు సాశ్వ
కియు నచ్చిటున వచ్చిరి వారలును వచ్చిన తనయాత్మజంబులును పట్టికొలువగా గు
మరు కొవో శ్రీకృష్ణుండగా

* ఇతరతయ శకుని దుశ్శాసన సహితము గాగ నొమిం జనుదెంచి సుయో
ధనుడు ప్రియోత్తులకువా గదానును వారిజోలకను గొనియాడెన్

జీ సననయ = శత్రువులకు శకుని బుద్ధాన సహితముగాగ = కూడ ఎ
మిం = సంతోషముతో చురుదెంచి=వచ్చి సుయోధను ద ప్రియోత్తులక=ఇంపగుమాటలకే
గుండును వారివారలక=ఎన్నాథుని కొనియాడెన్=పొగడెను

తా ౨ శ్రు దశకర్ణుడును శకునియు దుశ్శాసను డును దినవెంటరాగా
గుండును సంతోషముతో శ్రీకృష్ణుని కున్న వోల సరచ్చి తాను దువాడును నాయగు
బాసె

ప అతనిను ను సంధానములు ను సంతోష ద్విపరాప్తులందు సం
దురుతది సంతోషము సంతోషములు చు జేరొంగలెనర కును దెంగించి
సంతోషం బులును తెరె శరీరముచూచురపుమునునచి
యిది గాగ ద్విజల గాగ స్రువర్ణవాసములొక్క గదల
ద దోష్టవచ ద్వికృష్ణముల గాగ సును ద్విష్టముల రావ్రా
క గన్పొందం పు గాదాంబి వావోంబ సేరి నాగునప్పటియలి
వునను గొనివురాల్ల సమ్యక్తము మెదురుచూచ రిధోతనం నవత
రంచి యరవిందనానంద

జీ అంగులశత్రువుల గుగర=ఇంతైన సంధి పణంబులునె చక=మాటలాడిగా
వారలు అనిశిక్త భృతాప్తుల బంధ=పట్టము మిత్ర=పేహితుల అని=మొదలగు
సమస్తజన=జనులంతిరొ సమ్యక్తుండై దినవారై శేరిలగుంబుక = సెద్దసభయందు
ఉని=ఉచి బు ఎటించిన=తెలుపగా ప్రియమనక=సంతోషముతో కట్టయితంబైన
= సౌమిధ్యముగాను న శేరుక ఎక్కి భేరి శం చామర భద్ర=గొడుగు ప్రముఖ =
మొదలగు రద్ర=మంగళశరముల చిహ్నంబులతో=అక్షయములతో వెడలి గరుడవ్యంబు
=గరుడరూపమును తెక్కిము త్రొలక=ప్రకాశించగా కృతవర్తసాత్యము ఒక్కరథంబు
నను గుర్మోధగాది=దుర్మోధుడు మొదలగు ద్విపక్షపుయ=సలుగురుదుష్టులను ఒక్క
రథంబునను పార్శ్వంబులక=ప్రక్కలగా పొరులకుక=పురజనులకు కన్నులపండు
వగుచుక=కన్నులకొండము కలిగించుచు ర జనులార ద్వారంబుక=చేరన్ అరుగునప్పటి
=పోవునప్పటి ఉలివునకుక=స్వనికే గొలుపువారు ఎల్లక అక్షయ్యునలై=మిక్కిలియుత్సా

హనుగలవాడై ఎదురుమాడక రథోత్తమంబుకొనక త్రవరధమును అవతరించినది అర
విందనాభండు = ద్వానాభండు

తా కృష్ణుండు మధురములగు మాటలాడుచుండగా వార లతనికి ధృతరాష్ట్రుండు
చుట్టుములు మిత్రులు మొదలగు రుద్రజనులతోఁ గూడినవాడై కొలువమయ్యుంట నెఱుంగిం
చుగా సంతోషముతోడ సర్వసిద్ధమైయున్న రథంబుపై నెక్కి పోయి శంఖములు వామరములు
గొడుగులు మొదలగు మ గళకరములను అక్షయముతోఁ దరిలి రిండునకు గట్టిన గరుడవృ
జంబు ప్రకాశంబుగా నాత్యంతివృత్తు లొక్కరథమునను దుర్యోధనుండు మొదగు నసిగురు
దుష్టులును మఱియొక్క ధమునను రెండువార్యములయందును రాగాఁ గురిజనములకు
నేత్రానందముగాఁ జని రాజకృపాముయొక్క ద్వారముంజేర నరుగనప్పటి నందడికి సహోని
జనులందఱు మిక్కిలి యుత్సాహముతో నెదురుచుచుండగా రదంబునుండి దిగి కృష్ణుండు

తే ఎదురువచ్చిన విదురుఁ డి యిచ్చు కరముఁ

దమ్ముచేయును రెండ హస్తములఁ బట్టి

నడిచె ముందటఁ గదియు సంఘడిఁగడంగి

కర్ణ దుర్యోధనులు దొంగంగ జడియ.

టీ ఎదురువచ్చిన విదురుని ఇచ్చుకరము = అందిచ్చుచున్నచేయుము తమ్ము = రుద్రుడగు
సాత్యకియొక్క చెయ్యను రెండుహస్తములకొన = రెండుచేతులచేతను పట్టి ముందటకొన కది
యు = సమీపించు నందడికొన కడింగి = పూని కర్ణ దుర్యోధనులు తొలగంగకొన జడియకొన =
కొట్టుచుండగా నడిచెకొన

తా ఎదురుగావచ్చినవిదురుని చెయ్యను సాత్యకి చెయ్యను రెండుచేతులతోఁ బట్టుకొని
తనముందటి నందడి గర్జించు దుర్యోధనుడును నొక కడయు మండంగ నడచెను

౪ కృతవర్తాది యాచవులు లోనుగాఁగల యభ్యంతర త్రై నబలమీనునగు గా
దివిని ౪ వఁ ననసమీపంబును కారవులు రవిసన్నిధిఁ దారాహంబులచుం
దిం బగుచుండిం బజ్జరశి యగురాజనాథుండు నని తెనకుం ప్రత్యుత్తానం
బుసేసినకురురాజును దొరలను నభినందించుచు

టీ కృతవర్తాది = కృతవర్త మొదగు యాచవులు లోనుగాఁ గల అభ్యంతరు
లయినకావలసినవారగు బలుమానుసులు = కొప్పవారు పానగినిని = చుట్టుకొని పావన =
పోఁగా తన సమీపంబునన్ కారవులు రవిసన్నిధిన్ = సూర్యునిదగ్గర తారాగ్రహంబుల
చందంబునన్ = నక్షత్రములు నవగ్రహములువలె ఆగుచుండన్ తేజోరాశి = కాంతియొక్క
ప్రభుగు అగు రాజీవాథుండు చో తనవక ప్రత్యుత్తానంబు చెసిన = ఎదురువచ్చిన కురు
రాజుకొన = స్మరరాష్ట్రుని దొరలను = అధికాయలను అభినందించుచు = సంతోషించుచు

తా కృతవర్త మొదలుగాఁగల కృష్ణునిబంధుజను లగుగొప్పమనుష్యులు చుట్టుకొని
పోవుచుండగాఁ దనయొద్దనున్న కారవనయాహము సూర్యునియొంటుట నక్షత్రములు నవగ్రహ
ములువలె నుండగాఁ గాంతియొక్క మొత్తమనుదిగిన కృష్ణుండు పోయిపోయి తన కెదురుగా
వచ్చిన ధృతరాష్ట్రుని మఱియుం దక్కినపెద్దమనుష్యులను జూచి సంతోషించుచు.

క తన కని పెట్టినమణిమయ, కనకోన్నతపీఠమునఁ బ్రకాశంబున ని

ల్పినయెడఁ దోచిరి నారద, మునిప్రముఖు లంతరిక్షమున నుజ్జ్వలు లై

టీ తనకుఁ = అని పెట్టిన మణిమయరత్నములు చెక్కిన కనకోన్నతపీఠమునఁ = ఎత్తగు బంగారు గడ్డెపై ప్రకాశమునఁ నిల్పినయెడఁ = ఉండఁగా నారదముని ప్రముఖులు = మొదలగువారు ఆ తరిక్షమునఁ = ఆకాశమున ఉజ్జ్వలులై = ప్రకాశించినవారై తోచిరి = కనంబడిరి

తా తనకుఁగాఁ బెట్టించియున్న రత్నములు చెక్కిన బంగారుపీఠమున శ్రీకృష్ణుండు కూర్చున్నతోడనే నారదుండు మొదలగు దేవర్షులందఱును నాకాశమునం గనంబడిరి.

వ ఇవిధంబున సన్నిహితులయిన యష్టహామునులం గురుపితౄమహులకుం జూపి నారాయణుం డిట్లనియె

టీ ఇవిధంబునఁ సన్నిహితులైన = చెరవచ్చిన అష్టహామునులకొ కురుపితౄమహులకుఁ = భీష్మసకు చూపి నారాయణుండు ఇట్లనియె

తా ఆకాశమార్గమునం గనంబడిన దేవమునులను భీష్మసకుం జూపి శ్రీకృష్ణుండు డిట్లనియెను

ఆ మనలఁ జూచువేడ్కఁ + జనదెంచినారు సుహృత్తులైన నారదాదిమునులు వీరి కర్ణవృషాద్యవిధు లొనరింపు మా, సమము లిడఁగఁ బనుపుఁ నతగిరముగ

టీ మనలన్ చూచువేడ్కన్ = చూచునాచే మహాత్ములైన = గొప్పవారగు నారదాదిమునులు చనుదెంచినారు = వచ్చినారు వీరికిఁ అర్ఘ్యపాద్యవిధులు = చేసులకుఁ గాళ్లకు నీళ్లిచ్చుటలు మొదలగు మర్యాదలు కరింపుము = చేయుము సత్వరముగఁ = కీఘ్రము, ఆఁ నము లిడఁగన్ = పీఠములు వేయటకు పరపును = అర్ఘ్యాదిపును

తా మనకార్యముం జూచుటకుఁ గోరి పూజ్యులగు నారదాది హామునులు వచ్చి యున్నారు చూడుము వీరికల్లఁ జేతులకుఁ గాళ్లకు ఉదకమిప్పించి కీఘ్రముగఁ వీరములు వేయింపుము

వ వీరలు సముచితాసనంబుల నుండకి మనకుఁ గూర్చుండుట దగవు గాదనినం గొలుపువారెల్ల సంభ్రమాన్వర్యంబుతో మునులవనఁ జూచుచుండ భీష్ముండు పరిచారకులం బనిచి కి నకమణిమయాసనంబు లనేకంబులు దెప్పింప వార లరుగుదెంచిన వారలకు సమస్కరించి యాసనార్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూజలు సేయించి కృష్ణుండుగూర్చున్న యనంతరంబ ధృతరాష్ట్రుండునుం దక్కటివారును సుచిత్రేకారింబుల నమ్మునీంద్రులకు సభివందనంబులు సేసి నిజాసనాసీను లైరి దుశ్శాసనుండును వివిశతయును గద్దియ లిడఁ సత్యకియు గృతవర్కయుఁ గృష్ణుం గదిసి యిరువంకలం గూర్చుండిరి కర్ణదుర్యోధనులుం జేరువ నొక్క గద్దియ నుండిరి విదురుండును వణిపీఠంబునఁ గృష్ణుని వెనుకదెనఁ దడియొన్నతపీఠంబున హత్తుకొని నత్తమిల్లియుండఁ గాంధారరాజు నిజపుత్రపరివృతుం డై యొక్కదిక్కున సుచితాసనాసీనుం డయ్యె నట్టి సమయంబున

దీ పీఠలు గుచిత = అన ఆనమలన్ = పీఠములపై ఉండక = కూర్చుండనియ
 పూడు మనము కూర్చుండుట తగవు = ధర్మము కాగు అనినన్ కొలువువారెల్లన్ = సభవారం
 దలు సంభ్రమ = త్వరతో ఆశ్చర్యముతోన్ మనులవలన = మనులదిక్కును చూచుచుం
 డన్ భీష్ముడు పరిచారములన్ = పనివాండ్రును పిలిచి కనకమణియు = రత్నమును పొందిన
 ఆనంబులు అనేకంబులు తెప్పింపన్ అయ్యెడవన్ అరుగుచెందిన = వచ్చిన వారికిన్ నమ
 గురించి ఆనన ఆర్జ్య సాద్యాది విధులన్ = క్రమములచే పూజలు చెయించి కృష్ణుడు
 కూర్చున్న అనంతరంబ పిమ్మట ధృతరాష్ట్రుండును తక్కుటివారును ఉచితప్రకారంబున్
 ఆమ్రునిద్రులగున్ ఆభినదనంబులు = నమస్కారములు చేసి విజృంభన = తవతపశీరముల
 యందు అసిమతైరి = కూర్చుండి దుశ్శాసనుడును వివింశతియు గర్జియు ఇడన్ = మేలుగా
 సాత్యకియున్ కృతవర్తయున్ కృష్ణున్ కౌశి = సమీపించి ఇరువంకలన్ = రెండుప్రక్కలను
 కూర్చుండి కన్దూర్వోధనులున్ చెరువన్ ఒక్కగర్జియన్ = ఒకేపీఠమున ఉండి విదురుం
 డును మహీపీఠమునన్ కృష్ణుని వెనుక దెసన్ తడియ = కృష్ణుని ఉన్నతపీఠంబున్ వాత్సలీని =
 చెరుకొని సత్ప్రవిల్లియుండెన్ = వంగినట్లుండెను గాంధారి రాజు = శకుని నిజపుత్ర = తనకొడుకుచే
 గరిపుకుండె = చుట్టుండెనవాండ్రై ఒక్కదిక్కునన్ ఉచితానన = తగినగర్జియపై అనం
 దయ్యెన్ అట్టిసమయమునన్

తా ఈమఱులు దిగిన పీఠములపై గూర్చుండక మనము గూర్చుండుట ధర్మముగా దని
 చెప్పగా సభవారందఱును ద్వరతోడ నాశ్చర్యముతోడ మనులతట్టు చూచుచుండగా
 భీష్ముడు నెవలంబిలిచి రత్నమును పొందిన యంగారు పీఠములు పెక్కులు దెప్పించి యు
 ర్పగా నచ్చొట్టునకు వచ్చినయులులు వానిపై గూర్చుండిరి వారలకు నమగ్గురించి సర్వ
 విధములం దగపూజలు చెయించి శ్రీకృష్ణుడును కూర్చుండినట్లుట ధృతరాష్ట్రుండును దక్కున
 వారును ములలకు నమగ్గురించి తమతమపీఠములపై గూర్చుండి దుశ్శాసనుడును వివింశ
 తియు గర్జియు పెట్టగా సాత్యకియుం గృత్వయుం గృష్ణునిదాని రెండుప్రక్కలగూర్చుం
 డి కర్కుడు దుర్వోధనుడు సమీపమున నొకగర్జియు గూర్చుండి విదురుండు రన్నపీఠము
 శ్రీకృష్ణుని వెనుకద్రక్క నానని కూర్చుండి శ్రీకృష్ణునిపీఠముపై నొటిగియుండెను శకు
 ని యుం దనపుత్రులు చుట్టుగూర్చుండగా నొక్కవొటం దిగినపీఠముపై దాను వసించియుం
 డెను అట్టిసమయమున

క అంబుదశుభగాత్రం బీ, తాంబరధరుఁ గమలదళశిఖిభాషుక హారిఁ జూ
 డం బడసి లోచనము లమృతం బానినమాడ్కి సమృద్ధంబునఁ దేలన్

దీ అంబుద = మేఘవర్షముగు శుభ = అందమగు గాత్రునిన్ = దేహముగలవానిని పితాంబర
 ధరున్ = పట్టుపచ్చడము ధరించిన వానిని కమలదళశిఖి = తామరపూకేసులతో సమమగు
 అక్షున్ = కన్నలు గలవానిని హారిన్ చూడంబడసి = చూచుటకు లభించి లోచనములు =
 కన్నలు అమృతంబున్ ఆనినమాడ్కిన్ = పానముచెసినట్లు సమృద్ధంబునన్ = సంతోషమున
 తేలన్ = తృప్తిపొందుచుండగా

తా మేఘవర్షమువలె నందమగు దేహకాంతి గలవానిని బచ్చని పట్టుపచ్చడము గల

వానిని దాక్షురభూతేషులవలె నందిమగు సైక్రములు గలవానిని శ్రీహరిని జూడంగలిగినందున కందలిజనుల సేత్రములు సంతోషమును సమద్రమునం దేలుచుండఁగా

క ఆకొలువువారు గర మచ, లాకృతి నొక పలుకు లేక యందఱు వింజం బాఁ కిడినకరణి నవము, ద్రాకారితచిత్తవృత్తు లై యుండంగన్

టి ఆ కొలువువారు = ఆనవలొనివారు కరము = కొంచమేని అచల = కదలని ఆకృతిన్ = రూపములతో పలుకు లేక = మాటలాడక వింజంబు = విలగ్ధపర్వతము, అఁకిశితకరణి = అడ్డగడినట్లుగా నవ = నూతనముగ ముద్రాకారిత = కదలమిండునట్లు ముద్రవేయబడినట్లుండు చిత్తవృత్తులై = మనోవ్యాపారముం గలవారై ఉండంగ = ఉండఁగా

తా ఆనవలొని వారందఱు కొంచమేని చలనములేక జాప్యమవలెనుండు రూపములతో మేరుపర్వతముపై దిరుగుచుండిన కాలచక్రముం గదలమియిక వింభ్రువర్వత వడ్డపడిన విధమున నొక్కిరైను నోరులు కదలఁజాలకయు నూతనముగ ముద్రవేయబడినట్లు మనస్సులలో నెవ్వియు వ్యాపారములు లేకయు హరకయుండిరి

శ్రీ కృష్ణుడు ధృతరాష్ట్రునితో సంభాషించుట

జలసన్ననగంభీరత, నెయి గొప్పగ దండెపు లెనఁగ ముకుందుం డలరుచవుల నలబనం, బులు విన ధృతరాష్ట్ర ధూ విభున కిట్లనియెన్

టి అలదగ్గన = మేఘముద్రవినకలె గంభీరత = గొప్పతనముతో ఎయిగు = కంఠ ద్విని బప్పగ = ప్రకాశింఁగ నందీపులు పండ్ల కొంతులు ఎనఁగన = వ్యాపింపఁగా ముకుందు చలన = సాంగు చవులన్ = ముచ్చుగలుగునట్లు అఖిలజనములు = ఎల్లవారును నన్ = ఎనుచుండఁ శృతరాష్ట్ర ధూవిభునకున్ ఇట్లనియెన్

తా మేఘద్వనితలె గొప్పద్వనితో మాటలధ్వని యొప్పఁగా నోటిలోని పండ్లయొక్క కొంతులు ముచ్చులొనిమిచుటం గాఁ గలుగుచున్నయింపుచె నామాట లందఱు వినంగోరు చుండఁగా శ్రీకృష్ణుండ ధృతరాష్ట్రున ఇట్లనియెను

క జననాది నీయెఱుంగని, పనులు గలవె యెనఁ దగవుఁ బరిమహితంబుక దనవారికిఁ జెప్పన తగు, నని వచ్చితి భారతాన్వయము ప్రియ మొందన్

టి జననాధ నియెఱుంగని పనులు కలవె = ఉన్నవా ? అయినన్. తగవున్ = న్యాయమును పరగహితంబున్ = మిక్కిలి యనుకూలమైనదియు తనవారికిన్ = బంధువులకు భారతాన్వయము = మీభరతవంశము ప్రియమొందన్ = సుఖపడునట్లు చెప్పనతగున్ = చెప్పనేవలయును అనివచ్చితిన్

తా రాజా! నీకుం దెలియనిపనులు లేవు, అయినను బంధువులయినవారికి న్యాయమును మిక్కిలి యనుకూలతయుఁ గలుగునట్లును మీభరతవంశమునకు జేయును గలుగునట్లును నేను జెప్పనచ్చితిని

(౨) శ్రీకృష్ణుడు

శ్రీరొదకగలిఁ బాండవ, కౌరవు లొడఁగూడి మనికి కార్యం బది నీ వారసి నడవుము వారన, వీరనఁ గురుముఖ్య నీకు వేఱుం గలదే

టీ కారవపాండవులు క్షీరోదకగతిఁ = పాలునిరుకలియునట్లు ఒడఁగూడి = ముతించి
ఉనికి = ఉండుట కార్యంబు = చెయవలయునని అది నీవు ఆరసి = విచారించి నడపుము =
చేయుము కురుసుఖ్య వారనఁ పీరనఁ నిగు చేటు = దము కలదె = ఉన్నదా !

తా కారవులలో ముఖ్యుడైనవాఁడా! కారవపాండవులు నీరుంబాలును గలిసినట్లు
కలిసి బ్రదుకుట చేయవలయునని నివేయించి యిట్టిపని జేయవలయును ఈరెండు తెగల
వారును నికొకేవిధమువారు గాదా !

చ భరతకులంబు ధర్మమును + బాడియు సత్యముఁ బొత్తుఁ బెంపునం
గరుణయుఁ గల్గి యుండు ననఁ + గా నుతిఁ గన్నది యందు సద్గుణో
త్తరులరు నీవు నీయనఁగూఁ + దమ్ముఁడు నీతనయుల్ యశోధరం
ధరసుభశీలు రీసుచరిఁ + త్రును మిప్పుడ దప్ప నేటికిన్

అ మీభరతుని వంశము ధర్మమును పుణ్యమును పాడియుఁ = న్యాయమును సత్య
మాడుటయు పాత్రుఁ = అనుకూలయు పెంపుఁ = గొప్పనమును కరుణయుఁ = దయయు కల్గి
యుండుఁ అనఁగాఁ = అనునట్లు నుతిఁగన్నది = పొగడఁబడినది అందుఁ = అట్టివంశమున
నీవుఁ నీయనఁగు తమ్ముడుఁ = నిశ్రియమైన తమ్ముఁడును సద్గుణ = మంచిగుణములచే ఉత్తము
లరు = అధిగతు నీతనయుల్ యశోధరంధర = క్షత్రివిగలట్టి శుభశీలురు = మంచినడవడిగలవారు
ఈసుచరిత్ర క్రమముఁ = ఈమంచి నడవడికయొక్క పద్ధతిని ఇప్పుడు తప్పఁ = తొలఁగుట
ఏటికిఁ = ఎందుకు

తా మీభరత వంశము పుణ్యమును న్యాయమును సత్యత్రతమును గౌరవమును దయయునను
సుగుణములచే నొప్పినది అట్టివంశమున నీప్రియుడైన తెమ్ముందును ఎపును సుగుణములచే నధికు
లైతిరి నికొడుకులును యశస్సును సంపాదించినవారు ఇట్లు పరంపర గావచ్చిన క్రమము
నిప్పుడు మీలోల ప్పించెదరు

శా ఈవంశంబున కెల్ల నీవ కుదు రిం + దెవ్వాచంచందంబు లె

త్తై వర్తిల్లినఁ గిడు వేలుఁ దుది నీ + యం దొందెడిం గాన గ

ద్యావం బారసి లోనిపొత్తు వెలివృ + తంబు జనస్తుత్యముల్

గావింపం దగు నిక యెవ్విధమునం + గౌరవ్యవంశాగ్రణ

టీ కారవ్యవంశాగ్రణి = కురువంశము వారిలో నుత్తముఁడా! ఈవంశంబున వారికెల్లఁ
కుదురు = ఆధారము నీవ ఇందుఁ = పీరిలో ఎవ్వారిచందంబు = ఎవరివర్తన ఎత్తై వర్తిల్లినఁ =
ఉండినను తుదిఁ = కడపట కిడుమేలుక నీయంద = నీమీదనే ఒందెడుక = చెందును
కానఁ సద్యావంబుఁ = మంచితలంపును ఆరసి = యోచించి లోనిపొత్తు = మనస్సులలో నొడ్డి
కయు వెలివృత్తంబున్ = బయటివర్తనయు జనస్తుత్యముల్ = లోకము పొగడునట్లుగా ఎవ్విధము
నఁ = ఎట్లయినను కావింపందగుఁ = చేయవలయును.

తా కారవోత్తమా! ఈవంశమునకెల్ల నీవేయాధారము పీరిలో నెవరినడవడి యెట్లు
న్నను మంచినెడ్డలు గడవట నీనెల్లికేవచ్చును కాఁబట్టి మంచిమనస్సుతో యోచించి మనస్సు

నందునను¹ వెలపలను బెడములేక లోకమునారు పొగడునట్లుగాఁ గలిసియుండున ఘోవిధము చేత నయినను నీవుచేయుము

చ వినుము సుయోధనాదులగు * పీరు సభర్తులు గాక గార్యము గొనక మహార్థసిద్ధి యడఁగకుం దను కెట్లన కన్వయంబువర్తన మిది గాదు నా బెడిదంపుఁ దనంబున బంధుకోటికి² మనసు నొవ్వఁగా నవగఁజంబులకుం బుయిలోడ రేమియన్

టీ సుయోధనాదులగు పీరు సభర్తులుగాక = గర్హముగా నడువక కార్యము³ గొనక = రాచకార్యములు చక్కఁగ నడుపక తమకు⁴ మహార్థసిద్ధి = విశేషధనలాభము అడఁగుట = తెగ్గురు ఎట్లు = ఏమి నెయ్యదము ఆనక అన్వయంబు వర్తనము = వంశముయొక్క నడతి ఇదిగాదు నాక = ఇట్టిదిగాదని యోచింపక బెడిదంపుతనమునక⁵ = గగుసుఁదనముచే బంధుకోటికి⁶ = బంధుసమూహమునకు మనసు నొవ్వఁగా⁷ = గొచ్చునట్లు ఆవగుణంబులకు⁸ = చెడ్డచెట్టలుచెయ్యటరు ఏమియు⁹ = శంకెమైనను పుయిలోడ¹⁰ = వెనుకతీయరు

తా దుర్యోధనుఁడు మొదలగుపీరు ధర్మముగా వర్తింపక రాచకార్యములు క్రమముగా నడుపక తమగు ధనలాభుల లెగురు తల పులేక మనసులంబలాని పెద్దలవర్తన మిదిగాదనియనక గగుసుఁదనముంబాని చుట్టములకు మనస్సులు దుఖించునట్లుగాఁ జెడుపనులం జేయుటకే ప్రాప్తిము వెనుకదీయక యున్నార

ఉ కారవపాం వుల్ తెఱంగు * గైకొని శాంతతఁ గొని యున్కి మే

లారయ నాకు నికుఁ గులఁబుంతకు నీనృపకోటి కుర్వీకిం

బోరతి మైన నింతిరున * బుట్టు మహాగర్హ గావునక దా

తీరమణాన్రగ్య గణఁబించి యవశ్యము గొం దొనర్పక

టీ కారవపాండువుల్ తెఱంగుగై¹ = హర్షమునలవచ్చి శాంతత² పొంది ఉన్కి³ = ఉండుట ఆరయ⁴ = విచారంబుగా గావక⁵ నింక⁶ రులమంతకు⁷ నృపకోటికి⁸ = రాజులసమూహమునకు ఉన్కి⁹ = శేషమునకు మే¹⁰ గోరతిమైన¹¹ = జగడమే కలిగినహా ఇంతరుక¹² = ఈచెప్పినవారికల్ల మహాపద = చెడ్డచెట్టు పుట్టుక¹³ గణించి¹⁴ చి = యోచించి అవశ్యము = ముఖ్యముగా పొందుక¹⁵ = మైత్రిని ౨ నర్పణ¹⁶ = చెయుమా!

తా కారవులును బాండవులును నొకమార్గమునను¹చచ్చి నెమ్మదిగడినయెడల నీరును నాకును గలమునకెల్లిన రాజులకందఱుమను దేశమునరునుమేలు అట్లుగాక యుద్ధమే జరిగినచోఁ బైన చెప్పంబడిన యన్నింటికిం బెద్దచేటువచ్చును కాబట్టి శ్రద్ధపహించి తప్పక మైత్రినిగలిగింపుము రాజోత్తమా!

తే నీకు వీరలఁ దీర్పంగ * నేరవచ్చు, నధిప తెఱంగు నీవశమున * యదియ కాన నీకు వీరలఁ దేర్చుట * నెతియకాదె, సిద్ధ మెవ్వారిఁ దెలివొందఁజేయ నేర్తు

టీ వలసిన¹ = అక్కఱయున్నచో అధిప = రాజు! నీకు² తీర్పంగ³ = తెగఁగియు⁴ టకు! నేరవచ్చుక⁵ = చేతనగును తెఱంగు = పద్ధతి నీవశము = నీవులోఁబడినదె. అదియకాన⁶ =

అట్లగుటచే వీరలకా లేర్పట్టుట సరిపెట్టుట నెజ్జియకాదె=శ్చమగాదా' ఎక్కా=ఎకరి
నైనను తెలివి ఒండ=పొందునట్లు చెయనేర్తువు = చేయంలాగువు

తా రాజా' అక్కట గలని తో చినదో సకల తన వారంపగలవు ఈకార్జము
నిగుల్లొంటిది కావున వీరల సరిపెట్టుట న్నాయముకాదా ఎట్లవాగోనియు దోచువు
నట్లు చేయగలవు

ఉ అందు వ్యక్తి రాజులు + నాహవరంగము = మిలువా
రెండటో యెన్నమా + యివట సీగు భీష్ముల క్రే సేయు వా
రెండటో వారు విరు సని + స్థిలకంటె భవభృలంబు లై
యందలు గూడు బొప్పదె జనాధిప శాంతి యొనర్పు మెమ్మెయి

టీ అంద=వాణి వ్యక్తి రాజులకా = భయభ్రతులను అహవరంగమునంద
= యుద్ధభూమిలో మిలువార్చు శైవ్యులకా ఎందలు ఎన్నమా = తెక్కింపును ఈగురు
భీష్ములకా క్రే సేయువా = పోరాడవా ఎందలు = ఎందలుగలరు ? వారు వీరల
అనికా = యుద్ధమున స్థిలకంటె = చచ్చుటకంటె ఎవరెక్కువలై = సేనలుగానే
అందలుకా కూడుట 2 పుడె=కదా' జనాధిప=రాజా ఎమ్మెయి = ఎట్లయినను శాంతి
యొనర్పును

తా అచ్చటి భీమరుతులను యుద్ధిరంగమున మించుకట్టివారు వీరిలో వెంఱులలో
చెప్పును దొంగిల్లం బోలు వారెందలుగలరు ? వారిని ని యుద్ధమునం జంపిమిటుక
పె నుభయులు ఎకనుగా నంగుట ఎవ మేలుగాదా' ఎట్లయిన నొద్దకేయును

తే జగతల గలజనవత్తులు స + చరచీర మర్ది గొలువ నమ్మ వేలావృత్తోర్వి
యెల్లకెట యొప్పదె + శల్లిప్రజు యెది విరోధంబు వాణింబు + కెంతమేలు

టీ జగ = లోకమున ఎల్లజను = శివరాజులు ఎవరసీరముకా = విపాదముల
క్రిందపీరమున అర్థి = భద్రతో కొవకా = ముద్రవేలాపుకా = ముద్ర వెలియలి కట్టవె
జుట్టించిన ఉర్వియెల్లకా = గామింబులు ఎటుట ఒప్పుకే = ఇప్పుడుకదా' తెల్లి ప్రజల
యెడకా = బిడ్డలయందు విరోధంబు గాదు మట = క్షేమముట ఎంతమేలు = ఎంతపాటి
నాణ్యము యొచింపును

తా లోకమునం గల రాజులంబుల నిపాదముల క్రిం పీరమున భద్రతో కేవలంగా
ముద్రపు వెలియలి కట్టవే జుట్టించిన భూవాండలమంతయు నెలుట సీక వృత్తి లేదా' తెల్లి
బిడ్డలయెడ క్షేపించుట యెంతపాటిన్యాయమో యొచింపును

క సరినాథ నీ వుపెత్తో, పరుండ వయిన గౌరవుగకు + బొండ్లపుల కా

దరయంగ భూప్రజ కెల్లను, దురితం బొనరించినట్లు + దుది గీడు నుమీ

టీ సరినాథ = రాజా' ఇవు ఉపేక్షాపరుడవు = అనాదరణ చెసినవాడవు అయినకా
కారవసాంధ్యలకాదు = గొండుతెగలకాదు అరయంగకా = విచారింపంగా భూజల
కెల్లను = లోకములోని జనలందఱును దురితంబుకా = పాపమును ఒనరించిన యట్లు = చేసి
నలెయుగును తుదికా = కడపట కీడునుమీ = సీకచేటును దెచ్చునుజామా'

తా. రాజా! ఈ వ్యవహారమున నీవుప్రవేశింపక కన్నులు మూసికొని యుపేక్ష చేసితివని కారవపాండవులకే కాక యుద్ధమునం జావసిద్ధమైయున్న జనులకెల్లను నీవు పాపముచేసిన వాడవై యగుదువు దీనివలనం గడపట నీకును జేతుగలుగును

క కారవపాండవులం దె, వ్యారలకుం జావు నొప్పు + వచ్చిన మేలు

ద్వీరమణ చిత్తమున ని, ట్లారయ మా నిక దుఖ + సుగు నట్లయిన

• టీ కారవపాండవులంకు చావు నొప్పు = నొప్పియు ఎవ్వారలకు వచ్చిన మేలు = మంచిది నమక దుఃఖమగునట్లైన = దుఃఖమేయున్నయెడ ఇట్లారయమా = ఈవిధముగ యోచింపుము

తా రాజా! రెండుపక్షములవారిచేతునకు దుఃఖించువాడవైన యెడల నీయిరువురలో నెవ్వరువచ్చుటగాని నొచ్చుటగాని నీకు సమ్మతమో యోచింపుము

ఉ వీరును వారుఁ బండితులు + విక్రన వంతులు బాహుగర్వదు

ర్వారు ౨ పూని రిత్త బవరంబున నొడిచి చావు సావ నె

ట్లూరక యుండవచ్చు గడు + నొప్పెడుమేనులు వాడికై దువుల్

గూరఁగనాటిసం బుడిపి + గూలుట కక్కట యోర్వవచ్చునే

టీ, వీరును వారు పండితులు = యుద్ధమున సమర్థులు విక్రమవంతులు = విశేషశక్తి గలవారు బాహుగర్వ = భుజములదిగ్భుమచే గర్వారులు = ఆడగింపరానివారు పూని రిత్తపవరంబున = వర్ణమగు యుద్ధమున ఆటడిచావు = ఆల్లరిచావు చావక = చావఁగా ఇట్లు ఊరకయుంట = ఆడ్డపడకయుండుట మేలె = మంచివా? కడునొప్పెడుమేనులు = మిక్కిలియండుమగు శరీరములు వాడికైదువుల్ = పదనుగల యాయుధములు గూరఁగనాటిసం = దిగఁబడునట్లు గ్రుచ్చుకొనఁగా ఆక్కట = ఆయ్యా కూలుట = వచ్చుట ఓర్వవచ్చునే = చూచి యోర్వవచ్చునా!

తా రెండుతెగలవారును యుద్ధమున సమర్థులు విశేష పరాక్రమములు గలవారు భుజములయందలిబలమున నెవ్వరును వారికి నడ్డమరాజాలరు ఇట్టివీరరులు పూనికొని వర్ణముగాఁ బోరాడి పదుగురు నవ్వునట్లు జావనుండఁగా నోరుమూసికొని చూచుచుండుట న్యాయమా సాంపై మృతవులుగానుండు శరీరములలోఁ గఱకగు నాయుధములు మొదలంట్ల గ్రుచ్చుకొనుచుండఁగా జచ్చి నేలందుట కటకటా! చూచి యోర్వవచ్చునా!

ఆ ఇట్లు గాక యుండ + నీరెండుదెలుగుల, వారి గాచికొనుము + వసుమతీశ

నీదు ప్రాభవంబు + నీతియు శాంతియు, శిలజనుల బొగడు + నట్లు గాఁగ

టీ ఇట్లు గాకయుండక = ఈవిధమున నశించునట్లు. నీదు ప్రాభవంబు = ప్రభుత్వమున శాంతియు = ఇంద్రియముల శయమున ఆఖిలజనులక = సర్వజనులును పొగడునట్లు గాఁగ = మెచ్చిప్రాత్రముచేయునట్లుగ ఈరెండు తెలుగుల వారిక కాచికొనుము = కాపాడికొనుము

తా నీప్రభుత్వమును న్యాయమును శాంతియు లోకములోనిజనులు పొగడుకొనునట్లుగా రెండుతెగలవారిని, యుద్ధమునం జడి చావనీయక కాపాడుకొనుము రాజా!

వ అని చెప్పి వెడియ

జే పాం వ్రుంకి నచ్చి స్రజు కా

న శిష్టాంత శివమూర్తి

నది మృగము దిగి నది

వా మృగము సిరి స్రజు

జీ - శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
మొదల అని శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
కరు శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
మొదల అని శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి

వా రాజా వారి శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
రజీ శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
మొదల అని శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి

శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి

వి పాం వ్రుంకి నచ్చి స్రజు కా
న శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
మొదల అని శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
కరు శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
మొదల అని శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి

జీ - శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
మొదల అని శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
కరు శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి
మొదల అని శిష్టాంత శివమూర్తి వారి మృగము అని చెప్పి

జన్మము - గాననానులకు జ్ఞానాపకాశము జన్మమున తలపు తనమునకు లెటుం
గలగునాశము - కళాశాస్త్రమున ఎవ్వరైనా జ్ఞానమును అయిదుమూలలైనను సుఖముపాడి
కలముయొక్క పదతి పాదకాలున చాడక నడచును అనిరి అనితిని ఇట్టియె

తా పాండ్ల విభుత్రులు మిక్కిలి వర్జితో పరమై యందు నింకొకటగా
 పుట్టిన నామం శిష్టి విభు వినును కనయాళ్ల ప్రకారము పండ్లెందులం వన్న
 కింక వనా ముగ సువత్సరకలలు గ్రామములనుండియు నితరులం దెలియక వర్తిం
 చుత్తయిం దోమి మాతండ్రి యె యెండ్లకను జరిపి యర్థశ్యామను కెందగల ము
 తంపుకొక గట్టములం ఒడలిమి ల్లియుం దిండ్రాం గవు రిక్షమం నను మూల దానె
 ముని నమ్మితిమి మా కంకోదీవి లోకంబునం దానే చి రిని ఎంచి మమ్ము నదుడవమ్మును
 కె మ్మెవారిమోం కాసున్నంతకొలము మమ్మున దనాడుగల కి శోమి గాండ్లంక దన
 మంబుయొం నెప్పరియందు లోపలున్ను కనగించి కులధర్మముం నెడం ఒడపవమ్మునని
 చెప్పరిన చెప్పి పతియొం విట్టిరియెను

ఈ శిల్ప ధర్మము విమల • సత్యము బాగుముచేత బొందుచే

జాతీయ బొంక లేక చెడు, గాలిని యెయ్య వస్త దయ్య

క్వార లుపేక్ష చేసి రది, వారి, పు యుగ గాని ధర్మని

రైతుల నైపుణ్యాలను పెంచుటకు వ్యవసాయ శిక్షణా కేంద్రాలను ఏర్పాటు చేయుటకు ప్రభుత్వం నిర్ణయించినది.

[illegible]

— ప్రస్తుత ప్రతిభా గాఢమైన నిర్మమతా మర్యాదలను విస్మరించు ప్రవర్తనలు ఇదిగో వచ్చినవి. దేశమునందున్న సమస్యలను సమర్థవంతముగా పరిష్కరించుటకు అవసరమైనవిగా గాఢావేశముతో వాదించెడివారుగాని వైఖరి ప్రత్యేకము. దేశపుటకు సహాయము చేయుటకును ఫలమును పొందుటకును నిష్కలమైనందును.

చ అని యానద్యులకుం జెప్పునిరి నీవును సభాసదులయినరాజులు నే మని యెద రనుం ఁను ధర్మంబును నీతియును మున్నిడికొని మనోహర్మికారంబు లేకమావంజైన సత్యంబకాఁ జెప్పితి నిత్తరింగు మీకు మేలు క్రోధమాన మశ్చరంబులు విడిచి యిటు సేయుండు

టీ అని ఈ గ్రంథమున = గర్భానివాణి చెప్పుమనిరి నీవును నీగర్భాగదలైనరాజులు
 నేమనియెదరు ఏను ధర్మమును = స్థాయమును నీతిని = రాజనీతిని మని డిక్కాని = ముందగుచు
 కొని. మనోవాక్కా = ముందులు = మనస్సునుమాటయు శరీరమును ఏకరూపంబులైన = ఒకేవిధ

మగా స్యంకక=కల్యణనే దేవైశ్చ=భూవిధము వివక్ష త్తే
=కాపము మాన=గర్వము మాన్యర్యంబు=స్వమున పెడిచి ఇట్లు చెయ్యము

తా అని యీస్థలోని వారికెల్లం దెప్పుచు కోరిం నివ్రుతు నికడలోనివారును నిం
దుల కెవియనినందు నెవ యమును జూచి యింకంపుని మనముల ముట్ల
చెతను గాముచెతను నొకేదము నొక దెప్పెలని యెవ్వనివిషయము మోగు మొన
నయిన తోపమున గర్వమున గర్వమును నిజము దెప్పెట్లు చెయ్యుట

ఆ వాంఛన్రుకు నగన * వాంఛ మేరొక అంబి

యచ్చకంచె గార్వ * చెప్పి గుడు

ధర్మమెద్ది ముచిత్తం అగునద మెద్ది

శక్య మెద్ది చెప్తు * నాగ్రవిదుడు

టీ సాంస్తే క్క వేదిక=భూమియందు అగనపాలు పూచి ఇచ్చుకొనెక=
ఇచ్చుకొనె క్కము చెప్పించినది తిలగు=ఎనియన్నది అగ్రమెద్ది సముత్తం
అగ్రము అగ్ర ద్వి అద్ది క్కము=కలము అద్ది నిలిచిదు = క్కము అట్టి నాడు
చెప్పుడ=చెప్పె

తా వాంఛన్రు అజ గుగు అగదా ము అంబియచ్చకంచె ముఖ్యమగు కన
వేటుగుదా? క్క మెట్టిది గిన యు దెప్పి కలవెట్టిది నీతి నెఱింగినవారు వారియ
గాక

అని పల్కి మాగ్రాన, ఎని న ప్తి క్కము * మెడియు దాని

క్క చెప్పె అ చుచ్చెన గునది అచలే కార్వకత దెలియంగన్

క్క అ గుహరా క్కము అని గ్రాప్తకొనెక వాంఛన్రు

క్క క్క అ ముంక కా గ్ర=అయెక్కొట్టె తెలియంగన్ ఇట్టి

అంబి క్కము అ ము అ గ్రాన్రు అగ్ర అమనాబు

కాం అ ముగ్ర అనింగర్చి యు అపె

ఆ వారిలంత్రిపాలు * వారిం నిచ్చ నీ

పాం నీవుల యిత్ర * పాత్ర వయము

ననుదవించి సుఖులకరై యుండు డిది ఒంధు

నిచ్చ సుపనకొటి * మెచ్చు తెలుగు

టీ వారిలంత్రి పాంక వారికొ ఇచ్చి ఎకలక త్రైపాన్రు అంబి
కొడకులు మనములు చుట్టములు అనుభవించి సుఖులరై=సుఖముగలవారై ఉం గ ఇ
బంధుమిత్ర సజనకొటి వెచ్చ తెలుగు = సమ్మతిచురీతి

తా పాండురాజభాగమున బాంధవులకిచ్చి నీబాగమును గొడకులు మనములు
ములు ననుభవించును సుఖముగానుండుట చుట్టములు స్నేహితులు పెద్దలవారు వ్యక్తి
విధము

ఎటుగోవె యజ్ఞతశత్రుని, నెటియు! ధర్మంబు సృష్టిష్ఠయు ఎదు న
 తెలుగున ననువర్తించెనొ, యెటుగోవె తగుచేర కృతజ్ఞులగోవె ధివా
 టీ అధిపా=రాజా! అజాతశత్రుని = ధర్మరాజుయొక్క నెటుగోవె = గా గాను
 యెటుగోవె = సృష్టిమును సృష్టిస్థాయి = అల్ల బాడు చుడియు ఎటుగోవె = నీ రుద్రలి
 యదా ఎత్తెజ్ఞునక అనువర్తించె = విన్నాశ్రమం యుగో ఎటుగోవె చవగలు
 శుభ = అనుచుండు సారలుగో ముం టు ఎటుగో ?

రా ర జా! ధర్మరాజును కృపించును బుద్ధులందఱును
నవేలవా నిరుదులక్తిగలిగి నాశ్రయించి యెవరొకఁడా! గామరితి
పాడెయ్యెను నీకేనం జాలియందు నిలుచునా!

శ్రీ వజ్రమును దేవుని జెప్పి యుండు ప్రధానములను పాండిత్యమును జూచు బెరుగు బేరును జేయుగోరి

టీ ఎం ఎంంగుడును సొంత తెలియక చెప్పినకాదు ఇంకొక్క
 ఒకరినూ ఉండి పొడవైన జంబు నీలం పంపున గొంగుడు పడక బా
 తియ్య చెయ్యక నొంక పడెడిం

రాష్ట్రాధ్యక్షుని పేరు - డా॥ ఎం॥ వీ॥ రావు
జన సేవకు నిర్దేశము బ్రహ్మచారి

చివరకు, ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని ప్రజలకు ఉపయోగపడే విధంగా ఈ పుస్తకం వ్యాఖ్యలు మరియు అనువాదాలు చేయబడినవి.

అందువల్ల μ ను C^0 లో ఉంచుతే

u do znači, u 5 m - 5,1 u

ನಿರ್ದೇಶನ ಬೋಧಕರು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು

[illegible]

త నా నాదేవులరాజుల పోగరులు కిగించి యారా? లుదిట్ట నిన్ను గెల్చినట్లు
యనుచు నాట్టిద్రులను క్రింద గారవముతో జయించి మహాపదతో మనస్సులు గలిసి
యీదంగా ఎకాదుమను ముక్త్రును శకునిచే జూదమాడించి సంపదసంతయుం దీసికొనినదే
కాక ద్రౌపదిని బెక్కొందునాడగా నభ్యుభంగిపెట్టలేదా?

ఉ దానికి నీ వొడంబడితి ♦ ధర్మజుడంతయుఁ జూచి సత్యముం
బూని వృకోదరాద్ధుఁడలు ♦ భుగ్గులుగాఁ బెంచేతఁ గన్ను నీ
రూపగ నొత్తుకొందుఁ జని ♦ యుగ్రవనంబున దుఖమగ్నుఁడై
దీనత నుండి పూన్కి నగఁగిద్వీప్యందు గూడి మనంగఁ గోరెడిన్

దీ దాని = అంతరిత ౧వంబుని గర్భభావ అంతయుకొని మూల సర్వము
 మాని = సర్వము ఎప్పుడో వ్యూహము - బహుమతి మున్నుగాక = చిన్న
 పోవగా కన్ను లిహునగక = తాపమంతగా వ్రేచెకొని ఓర్వాయుకొని చని ఉగ్ర =
 పయంరమైన వానినకొని ఓర్వయై = మునిగి దీనరంజనము మెత్తబడి పూని =
 బిందెడికొని పోక పట్టియు కూడవనకక = కలిసి బ్రదుకుటకు కోరకొని = గోరు
 చున్నవాడు.

తా ఆత్మకముని పక్షాంతిని ఓర్వయి డిలెనియంబు జూనియు సర్వమునం
 దిప్పుకొని ఓర్వయి డిలెనియంబు దీనరంజనము మెత్తబడి పూని =
 యడవులలో దాని మునిగి పట్టియు కూడవనకక ప్రత్యక్షము మూల గాని ప్రదుకం గోరు
 చున్నాడు

క తను దాని అలగకె, వచ్చునజాతశక్తిని చలశాంతియొక
 వినియము గొనియింప, దనపరితని గొని పునెప్పుడు * సాజన్యధి

దీ దాని = అంతరిత ౧వంబుని గర్భభావ అంతయుకొని మూల సర్వము
 మాని = సర్వము ఎప్పుడో వ్యూహము - బహుమతి మున్నుగాక = చిన్న
 పోవగా కన్ను లిహునగక = తాపమంతగా వ్రేచెకొని ఓర్వాయుకొని చని ఉగ్ర =
 పయంరమైన వానినకొని ఓర్వయై = మునిగి దీనరంజనము మెత్తబడి పూని =
 బిందెడికొని పోక పట్టియు కూడవనకక = కలిసి బ్రదుకుటకు కోరకొని = గోరు
 చున్నవాడు.

తా సర్వవృత్తమునందుగా ఓర్వయి డిలెనియంబు జూనియు సర్వమునం
 దిప్పుకొని ఓర్వయి డిలెనియంబు దీనరంజనము మెత్తబడి పూని =
 యడవులలో దాని మునిగి పట్టియు కూడవనకక ప్రత్యక్షము మూల గాని ప్రదుకం గోరు
 చున్నాడు

ఏనిం తానినినిం తానిం బీకెఱిగకొని హితము గోరి భవ
 క్షానిని మునిగి పట్టియు కూడవనకక = కలిసి బ్రదుకుటకు కోరకొని = గోరు
 చున్నవాడు.

దీ దాని = అంతరిత ౧వంబుని గర్భభావ అంతయుకొని మూల సర్వము
 మాని = సర్వము ఎప్పుడో వ్యూహము - బహుమతి మున్నుగాక = చిన్న
 పోవగా కన్ను లిహునగక = తాపమంతగా వ్రేచెకొని ఓర్వాయుకొని చని ఉగ్ర =
 పయంరమైన వానినకొని ఓర్వయై = మునిగి దీనరంజనము మెత్తబడి పూని =
 బిందెడికొని పోక పట్టియు కూడవనకక = కలిసి బ్రదుకుటకు కోరకొని = గోరు
 చున్నవాడు.

తా రాజా సేను సార్వభౌమ సంబంధంబుని రండుపక్షమువారును విభిన్నము
 పరస్పర మెటుగోరి వీరిదుగురుమధ్య నందలి విశేషబింబము నివర్తించెనే పాదవృత్తము బిలిచిగాని
 వచ్చి యంటం బెట్టుకొనును

లే వారిలు శాంతియొందు భవచ్ఛరణంబులు గల్పించున యు
 న్నారకుల గా మోకది మునరంబున కప్రియమేని యింతకుం
 బోరికి వచ్చుచుండుదురు * భూవర రెండవ దెఱంగుందు నీ
 కారయఁ బధ్య మేది యగు * నవ్విధ మేర్పడ నిశ్చయంపుమా

దీ వారిలు శాంత = చల్లగానగపడి చున్న శూరిలు భవచ్ఛరణంబులు = నిపాద
 ములు. కొల్వగక = ఆశ్రయించుటకు పూని ఉన్నవారు అటుగాక. అది = ఆత్మార్థిక

సీమనంబునకుఁ ఆప్రియశీని = ఇష్టమనెనయెడల బూవర = రాజు! వంశకుఁ = ఇప్పటికే పోరికొ = యుద్ధమునకు పూని వచ్చుమందుగురు రెండుతెలుపించుకొ = రెండుగుములతో ఆరయకొ నీకొ వీరి సద్యము = తిరునది అకొ అవ్యధముకొ ఇచ్చయింపుమా!

సాండ్లవుల గల్లగ నాపడుమన్న హరులు అట్టివారు సహదము వాక్రియించి బ్రదుక జలచియు న్నది అట్టివివి సు సమ్మతిగాఁగని రాజు! వారప్పటికే యద్దమునకు దరలి వచ్చుమందురు ఈ రెండ మాఁడలలో చెద్ది సమ్మతిహి దానిని స్పష్టముగా నీళ్లయింపుము

చ అనవుడు రోమహర్షి యము ధ లంగము ం బొడిమక సదస్యై లెల్లను బ్రయిమంది నమ్మనముఁ ం యరుషో తముఁ డెంచయొప్పుఁ బల్కునె నటుమాట లాఁ సయఁకోవిడుఁ డెవ్వఁడు ధీరుఁ డెవ్వఁ డిందనుపరి యెవ్వఁ డించు చళిలా మ్రొ తై ఁట నొరకుం ఁగనీ

జీ అనవు లకొ = ౭ కృష్ణాంబు ముకఁగా రి స వార్తాములు = పెద్ద్రు ని నిచ్చటలు అంగములకొ = ౭ వయఁములందు రాడమకొ = ౭ లుగఁగా సుస్సులెల్లికొ = ౭ వారింబిటు నెమ్మనములకొ = మనస్సులొ స్త్రీయమంది = ౭ ని మ చ పురుష త్రిముఁడు ఇంతయొప్పుకొ = ఇంత సాంపుగా పుక్కునె = మాటలాసనా మమమాటలు = బిడు మి ఁటలకొ నయఁకోవిడుఁడు = మ్రొత పెడింగనవ ఎవ్వ స మన నెడు = దైర్యము గలవాఁడు అర = పెద్దగుఁడ ఁచ్చ అందుకొ మ్రొటలులై = కడలని బొడ్డులవల జల కరు డి గకొ = ౭ ముయిం గా

కా కు శ్రీకృష్ణుని స్వచ్ఛ మగి ఁటలం న మనముల ని సమమ పెద్ద్రులు నక్కల సుం ఁటలు మను ఁడొ స మ్రగా మ మగవెను సనిక మమనె ప్పెన మడ గ వాఁ డెవ్వఁడు మ్రొ స నింప స్పృహ వాఁ డెనందొ యమ గుమ దలు స రె కకొ మునల సెడిరి

7 వ జాయగ మ్రొ హోద ని నుమోద మ్రొ నిల్లగియె

గ సీ వినుము దింభో భ్రమం ధ నరాజు వసమరెవ్వ తింఁమిఁకొ వ్యసించు నారాయణం ఁచఁచారల గంధమాది మహీభరమునఁ ధవము నెయ వాగిపై జని యాహాతమునకుఁ బిలిచిన నమ్మనీంద్రులు వలఁసని యనేక విధము ఁ జెప్పంగ ధ వెండియుఁ బోకున్మ గుళముప్పి నుజ్జ్వల ధ విశిఖమృష్టి ఆ గురిపి నరుఁడు సెనఁగూల్చి యాతని భంగ, పెట్టి పట్టివిడిచె ధ నట్టియమ్మ హోత్తు లిపుడు పార్థం ధ డన గృష్ణం దనఁగ లీ, లార్థకలితజన్మ, లై రియావె

జీ వినుము దంబోద్ధవుండు అమరాణ రసకొ ఎదురు ఎక రకొ తేరని శ్రావ్వి నరుఁడు నారాయణుండు అనువారులు గంధమాదన యహీభరమునకొ = పర్య మనందు. తపమునేడకొ వాగిపైకొ చని. అహవమునకుకొ = యుద్ధమునకు పిలిచినకొ ఆత్మనీంద్రులు. వలదని. అనేక విధములకొ. చెప్పంగకొ వెండియుకొ = ముత్యము పోకున్నకొ = సకయుం

డంగా కుశమప్టిక = శిశువు దర్శనాత్రివైది ఉజ్జ్వల = మందును శిశువు = బా
 వర్షము కరిరి = వర్షింపగా నరుణు నెక హాస్తి అతనిక భంగశెట్టి శ్రోత్రాశికె
 అట్టి యమృతాత్మలు ఇపుడ పాదుడనక అప్పుడనక గీర్వా = శ్రీరామాత్మము
 కలిత = పొంగి జన్మలైరి = పుట్టు పూర్వ చా = నాచా

తా వినుమ దంబోది వుండూచుడనక మున్నకేరని ర్విది శరణునారాయ
 నుండను మును సంమావక ర్వి మునం దున్నయే శా మోహింపఁబోయి యుగ
 మనక వినువగా నామమ ద్దలుక నర యమృతమును మెచ్చిని ము ద్దెంచు వాడూ
 విడచిపోకయుండఁగా విడక విక విరిచైది దాచె నదుల బాగులజ్ఞుగురి
 యుండెన్ నైన్యముంగూర్చి అచమానమి కుతెన కనుగొనుమనదలు నిష్క డగునుడు
 శ్రీకృష్ణుండును శేరుక శ్రీరామై జరించి యున్నాదాచుమా

వ కావున నాదంగోష్ఠపు గ్రంథంబు చుద్ది నాటించుటం శరణారాయణు
 తోడఁ దొరలయ మిడనె యి యుండు పాండవు తొడిపొందు
 సెలగిన యనంతరం బుద్దించి దొర్లె నర కీల్లుగయె

అచన అది గొన నంబంబక ఉత్తర = బాగున పాటించుటయొక
 పొంబుటయున శరణారాయ = శరణుటయొక = మిరి పుటయొక = ది =
 ముండ్ల మెయిల నక నెచ్చునె శా శేలు కలక ఆనక = ముట్టి
 కల్పించి దొర్లె నక ఇచ్చుమక

తా అచన అది గొన నంబంబక ఉత్తర = బాగున పాటించుటయొక
 పొంబుటయున శరణారాయ = శరణుటయొక = మిరి పుటయొక = ది =
 ముండ్ల మెయిల నక నెచ్చునె శా శేలు కలక ఆనక = ముట్టి
 కల్పించి దొర్లె నక ఇచ్చుమక

అచన అది గొన నంబంబక ఉత్తర = బాగున పాటించుటయొక
 పొంబుటయున శరణారాయ = శరణుటయొక = మిరి పుటయొక = ది =
 ముండ్ల మెయిల నక నెచ్చునె శా శేలు కలక ఆనక = ముట్టి
 కల్పించి దొర్లె నక ఇచ్చుమక

క అదివోలుగ మున్నకేరని ర్విది శరణునారాయ
 పునమలక ర్వి మునం దున్నయే శా మోహింపఁబోయి యుగ

తీ ఆ శిశువు = శిశువు దర్శనాత్రివైది ఉజ్జ్వల = మందును శిశువు = బా
 శిశువు మునున్న = బాగున పాటించుటయొక
 నక = గరుత్మంబునక పాదుడనక అప్పుడనక గీర్వా = శ్రీరామాత్మము

తా జమదగ్ని చెప్పినోడుము మెలుగున్నకేరని ర్విది శరణునారాయ
 పక గర్విచి ద్వేషిగుట తగిన ప్రాప్తము గర్విచిన శరణునారాయ నహంకా మ భాగము
 సయితదా

వ అది యెట్లన
 నీ అనురేంద్రరదమాతుఁ డైనమాతలి ననుత గుణకేశ్విరః బరె వగంగ
 నారసి యార్యకుం డుభుజంగాధిపు సుమరుఁ డగునిఁ బతన ముముఖు
 నర్థమై గోచనఁ నార్యకుం డున్మలిక బుగో నెట్లనుఁ గగఁడుఁ డిట్లని
 తండ్రి పదించి యెంతయు నల్కమై వీని నింకిట నెల నమఁయించువాఁడు

టీ మాతలి అతనిక = సుముఖుని పాణిగ్రహణంబు = పెండ్లి చేయించి ఉన్నక
అతయక విని గరుడడు తాక ఏకంచి = వచ్చి కోపాతురుడై = శత్రుముతెరియనంత
కోపముగలవాడై లేచి అమరాధిపుతోక = ఇంద్రునితో పెలుచక = గట్టిగా

తా మాతలి సుముఖునకుం గన్యనిచ్చి పెండిలిచేసి యుండఁగా విని గరుడుఁడు తానే
తెంచి శత్రునితో నిట్లనియె

వ వాసుదేవునన్నిధి నిట్లనియె

క విను నీ వదితిసుతుండవు, వింతకొడక నేను విష్ణు + వీరగెడుమనకుక

జనకుఁడు కశ్యపుఁ డొక్కఁడ, దనుజుల శోధించి చంపు*దము యిరువురముక

టీ వినుము నీవు అదితిసుతుండవు నెను వినకొడుకును విష్ణుఁడగు = గర్విం
యన్న మ మక జనకుఁడు కశ్యపుఁడు ఒక్కఁడ ఇరువురము దనుజులక = రాక్షసులన
శోధించి = వెదకి చంపుమ = చంపుచుండమా

తా నీ వదితియను నామెకొడు*వు నేను వినకుం గొడుకును గర్వముంగల మనకియ
పురమున గశ్యపప్రజాపతియేకండ్రి మనమిరువురమును రాక్షసును వెదకి వెదకి చంపుచుం
దుముగద !

కి ఏమిట ని కేఁ దక్కువ, నామెరకు నడ్డవడితి + నావుడు నింద్రుం

ఁగుహంయమహిమకు, ద్వాముఁడు విష్ణుండు గాక + తక్కురుఁ డగునే

టీ నిరక ఏక = నేన ఏమిటక = ఏమియునున తక్కువ నామెరకు = నా
హద్దనక అడ్డ*డితివి నావుకుక = అనఁగా ఇంద్రుండు ఈ మహనియ = గొప్పనగు మహి
మకుక = భ్రాతమునక ఉద్దాముఁడు = అతిశయించినవాడగు విష్ణుండుగాక ఒరుఁడు =
ఇతిరుఁడు అగునె = తగునా !

నీ ఁటె నేమియును నేను దక్కువవాడను నాకురిగల యధికారమున కిశము
వచ్చితివని యడుగఁగా ఎదిమించిన యాయధికారమునకుఁ గార యు విష్ణుదేవుండెకొక మఱ
యొకండుగాఁడు

వ అనినఁ గటకటంబడి గరుత్మంతుండు

ఁ తప్పుఁ నీవు నాకొలఁది + తథ్య మెఱుంగక నాకు నిచభా

వ మృగుభంగిఁ జేసితివి + వానవ యియ్యదితిప్రసూతివం

శ మృగలమ్మఁ దాల్చి నొక + నన్నపుటిఁకన యిట్టివన్న నీ

విష్ణెయిఁ దూలపుత్రై యని + యీక్షణరోచులఁ గెం పె రప్పఁగక

టీ తప్పుడ ! నీవు నాకొలఁది = నాక క్తియొక్క తథ్యము = ఉన్నదినియు ఎఱుంగక
నాకుక నీచభావము = అధవస్థితి అధభంగిక = అగునట్లు చెలితిని వానవ = ఇంద్ర
ఈయదితిప్రసూత = అదితికిం బుట్టిన వంశంబభింపు = వంశమునంతయు ఒక సన్నపు
ఈఁకన = తొక్కచే తాల్చిక = ధరితును అట్టివన్నుక నీవు ఇష్టెయికు = ఇష్టు తూల
పుత్రై = చుంకనచేయుదువా అని ఈక్షణరోచులక = కన్నులకాంతులయందు కెంపు ఎఱ్ఱఁ
దనము ఎఱర్పఁగక = పెరుగుచుండఁగా !

తా తప్పుడ ! నివు నాశ్చక్తిని యోచింపక నాకు హీనుక కల్పించితివి అదితి! ర్భమునం
బుట్టిన నిమైల్లినను సన్ననియొక ఊకపై మోయఁ జాలుదున అట్టిసన్నింత చులకనచేసితివి
గదా యని కన్నుల తెల్లదనముం జూపఁగా

వ ఉన్నం గనుంగొని కోపించి వానుదెవుండు వెడలవ్వు నవ్వుచు

క నివేటిమోపుకాండవు, నావెరవున నిన్ను గుడి + నను గర్వం బే

లా వెడఁగ యందుఁ దనముం, జే వీఁపున నిడ నురేంద్ర + జత్తు విలుడై

టీ నీవు ఏటి = ఎంతపాటి మోపుకాండవు - బరువుమోయువాడవు నావెరవునక =
నాశేర్పుచే నిన్నుక నడపినక = సాగుంపగా వెడఁగ - వెట్టివాడ గర్వంబేలా అం
చుక తనముంజేయి = తనచెతిని వీఁపుక ఇడక సురేంద్రజత్తు = ఇంద్రుని జయించిన
గరుడుడు. వికలుడై = కదల నేరనివాడై

నా విష్టుండు వెట్టివాడ నీవేయ త్రపు బరువుమోయువాడవు నాశేర్పున నిన్నుసా
గించుచుండిగా నిలింతిగర్వ మేయని తనచేతి గాగుడునివీఁపునఁ బెట్టగా మున్న దేపేంద్రు
నింగూడ జయించిన యాగరుడుండు గడలనేరనివాడై

ఎలకలు విచ్చుచుఁ దుంఁము తెఱచుచు వ్రేఁగఁచి సాగి + ప్రివివసుడై

యఱచిన నోడకుమని హరి, నెఱ సక్కఁగ ద్రోచియై + చెగయంగఁగృనక

టీ ఎలకలు విచ్చుచుక = చాచుచు తుమ్ముక నోటి) తెఱచుచుక వ్రేఁగు =
చేయు - గె = నఁ సాగి చలని తెరలి = ఇట్టుట్టువడచు వివసుడై = స్వాధీనము
యొ జలన = చేలువెడఁగా నారి = ష్టుండు నెట్టిక = కదుటన చిక్కఁగ ద్రోచి
చుక - చిక్కిరి ఎఱయఁగక = ఎగరు ట్లు ఎత్తెక

తెక్కలు చాచుచు గరు దెఱచుచు భార మధకఁగుటచే వ సివడింకి నదికిలం
ద హుసాఫుచు కలువేఁగఁ / యనడకుమని యనుగ్రహించి విష్టుండు దానిని జక్క
కైట్టి యాక శకున నెగరునట్లుచేసెన

ఇవిధింబుం గెతవుండు గరుణించి గరుడుని ననునయించి యింక నవుదా
త చ్చ మాన బుద్ధిగలిగి యుండు నని వీడ్కొలిపిపుచ్చినం బోయెం గా
వున వ్యంబు కొఱగా దింలియు నీమహానుభావుం డెఱుంగు నని నారదుం
జూపి యెండు మాతలి కన్యాకార్యంబునకుఁ దోడ్పై నడచె నడుగు మదియ
కదు సవ్వెళ్ళిగుండగుమా ధవు మాహాత్మ్యం బితనికిం గరతలామలకంబయి
యుండుఁ బ్రభవిష్టుం డగునాదివిష్టుండుగదా యీకృష్ణుం డీతనిసహాయత్వం
బుగల కౌంతేయులతోడం గూడిమనికి కార్యం బనిన నారదుండు భార్గి

రావ్వు నాలోకించి

టీ ఇవిధంబునక కేతవుండు కరుణించి గరుడునిక. అనునయించి = ఓదార్చి. ఇం
కనాదానికిక = ఇంకమీఁద జరుగఁబోవు పరితకు ఉద్ధతిమాని = పొగరువిడచి. బుద్ధిగలిగియుండు
మని వీడ్కొలిపి = వదిలుకొని పుచ్చినక = పంపఁగా పోయెక కావునక. గర్వంబు కొఱ
గాదు = పనికిరాదు అదియంతయక ఈమహానుభావుండు ఎఱుంగు నని నారదుండుజూపి.

అతండు మాతలి కన్యాకార్యమునకు=కూర్చుకొంటికి కౌడైగడి=కా యోగము అది కాదు. సర్వశ్రమండును మాధవు మానాత్మ్యము = స్థూలజీవుని గొప్ప నము ఇంకికా కం తూపలకంబై = ఆరచేతి యనిహికాయవరే ఉండకా ఈశ్వరుండు ప్రవవిష్టుండుగదా = సర్వశ్రమండును విష్టుండుగదా! ఈ శనిసహాయశ్రమం గల సాంకేయలతోడకా కూడిమినికే = కలిసిబ్రదుకుట కార్యంబు=చేయంగినది అనికా నామకం ధృతరాష్ట్రం = లోకం = చూచి

తా ఈవిధమునం శత్రువును గరుడని యనుగ్రహించి యటపై జరుగుక శత్రువు కట్టి యహంకారముడిగి బుద్ధితిగియుండుమని నంబిచ్చి పంపిన నామంకు తాత్రోకం జన యెను కావున గర్వమెవ్వరికిని నుందిదిగాదు ఈ భయంతయు నిమహాపభావు యు నారదుం డెఱుంగును ఈ యన మాతలికూర్చుకొంటికికై వెంటా జరినవాడె ఇదిమాత్రముగాదు సర్వ శ్రమండును విష్టుజీవుని గొప్పజన మియనగం చేటగఁదెలిసినవయము ఈకృష్ణుండు సర్వశ్రమండుగ విశ్వరుండు ఇట్టివాని సహాయముగల పాంశులతోకే గలిసి బ్రదుకట చేమమని చెప్పగా నారదుండు ధృతరాష్ట్రుని జూచి

క బలవంతుల బలములు న, గలగుగుబల మెదురె గుంగఁ * గా గీర్చును నే —

కొలఁదులవారికి గ్రవము, నిలుచునె నయమార్గవృత్తి * విలచిచంకిం

టీ బలవంతుల బలమునకు అగ్గలము = మించిన బలము ఎదుర = విరోధముగా కలుగక = కలుగఁగా కొలఁదుల వారిక = ఎం టిగానిని ద్వైతము = వ్యత్యేకములు నయమార్గవృత్తి = న్యాయమార్గవృత్తి నిలచినరంగిక = ఉండెట్లుగా గ వ్యము నిలుచునె

తా బలవంతులగువారికి నెగుల మఱయొక ల గర్వము నహ నే : బలవంతులైన గర్వము నయమార్గము వృద్ధిపెచ్చి న్ను న్నము వృద్ధిరాలించుచు వ అని వెండియు నిట్లనియె

ఆ ఇదియ కాని చేయ * నెద్దియె ననుచు న్నిబ్బందవృత్తి వలపు * పట్టుకొన నట్టివాని కెందు * నలజడి వాటిల్లు, గాలవుండు గుఱయ * కా చ మరల

టీ ఇదియ కాని = ఇశోతప్ప ఇద్దియుక చేయ = అనచుక నిబ్బందవృత్తి = కరిన ముగా తలఁపు పట్టికొ నక అట్టివారిక ఎందుక అలజడి = దుఖము పాటిల్లుక = కలుగున మనకు గాలవుండునుని సాక్షిగాండె

తా ఈమాటమునం జేయుగును మఱియెద్దియు నొప్పనని దృఢనిచ్చుచును గలవ రెల స దుఃఖములు కలుగకపోవు ఇందులకుఁ గా వుండెనముషియె సాక్షిగా నుండు

ఎ విరము విశావమిత్రుపాల విద్యాబ్యాసంబునేసి గాలవుండును మునికుమారులగు గురుదక్షిణ యేమినిగుర్పింతు నని యడిగిన నతం డేమియు నేల యని యడిగిన నుడుగక యెన్నిసెప్పిన నన్నింటకి నన్నిసెప్పి నిగ్బంధించిన గటకటంబడి యత్తపదనవగ్యం అట్లేని శుద్ధవశిష్టంబు లై యొక్కకర్ణం బు నీలంబైన యుత్తమాశ్వంబు లెనవ న్నెఱు దెచ్చి యి వ్వుని లికం బోయి

టీ జనము విద్యామిత్ర పాలికా = దగ్గరకు చని = పోయి విద్యాభ్యాసంబుచేసి.
 గాలవుండను ము సుమారుండు గురుదక్షిణ ఏమి సమర్పించుకొని యడిగినకొ అతండు
 ఏమియు = ఏమియు ఏల = ఎదుకు అని ఉడిగినకొ = నివర్తించినను ఉడుగక = మానక
 ఎన్నిచెప్పినకొ అన్నింటికొ అన్నిచెప్పి నిర్బంధించినకొ = పెడింపఁగా కటకటంబడి =
 కష్టపడి అత్తపోధనుండు = ఆముషి ఇట్లనియెను అట్లేని ధనశక్త్యంబులై = తెల్లనిరంగు
 గలిగి. ఒక్కకర్ణంబు = ఒకచెవు నిలంబైన ఉత్తమాశ్వంబులు ఎనమూర్తురు తెచ్చియిమ్మని
 పోకొనకొ పోయి

తా గాలవుండను మనికుమారుండు చదువుకొనుటకు విద్యామిత్రుని కడకుంజని
 చదువుకొని వచ్చునపుడు మీకు గురుదక్షిణ యేమి కావలయుననియడుగ నేమియు నక్కఱలేదు
 పొమ్మనియె ఆబాబుఁ గడులకు సమృద్ధింపఁ పలుమాఱుపడింపఁగాఁ గష్టముతో నమ్మని యొక
 చెవు నల్లనై లక్షనశీహనుంతయుం దెల్లనగు నుత్తమాశ్వంబు తెనిమినినూరులు దక్షిణవల
 యు నని చెప్పెఁ

తే గాలవుం డవిధము ఘోటకముల నెందుఁ

బకయ లేక చింతాభరభ్రాంతింతుఁ డగుమఁ

వెడలి యాహారనిద్రలు + విడిచి తా ము

హాపథముఁ బోదుఁ గా కని + యరిగి యరిగి

టీ గాలవుండు అవిధము ఘోటకములకొ = గుఱ్ఱములను ఎండుకొ పెడయ నేరక =
 సంపాదించలేక చింతాభర = విశేషచింతల భ్రాంతుఁడగుచుకొ = చిత్తముదలించి వెడలి
 ఆహారనిద్రలు విడిచి తా మహాపథము పోదుకొ = పుణ్యము విడుగురు కాక అని
 అరిగి = పోయి

తా గాలవుండు గుఱ్ఱముల నెందును సంపాదించలేక మిక్కిలిద ఖముఁడై పాపముల
 నేని విడుతుననకొని

వ ఒక్కచో గరుడనింగని బాలసఖుండు గావున నతనికిం దనవృత్తాంతంబు
 నెప్పిన నతండు కరుణాభరితుం డై

టీ ఒక్కచోకొ గరుడునింగని బాలసఖుండు = చిన్ననాటి మిత్రుండు కావునకొ
 అతనికికొ దనవృత్తాంతంబు చెప్పినకొ అతండు

తా ఒక్కచోట గరుత్మంతుంజూచి బాలసఖునాటి మిత్రుండగటచె దనదుఃఖముం
 జెప్పఁగా నతండు దయతోఁగూడిన వాడై

క దేవతలు గాని యిట్టివి, గావింపం బాల రీనకలదిక్కులలో

దేవేంద్రదిక్కు బహుదివి, జావానం బందుఁ బోదశుని మునిపుత్రున్

టీ దేవతలుగాని ఇట్టివి = ఇట్టిగుఱ్ఱములు కావింపం బాలరు = చేయనేరరు కల
 దిక్కులలోకొ దేవేంద్రదిక్కు = తూర్పు బహుదిజావానము = పెక్కుండుదేవతలుండు
 చోటు అందకొ పోదము అని. మునిపుత్రుకొ = గాలవుని

తా ఇట్టి యసాధ్యమగుపక్షులు దేవతలులేవు నితరులుచేయనేరరు తూర్పుదిక్కుపె
 క్కుండు దేవతలంగలది గావున నాదిక్కునకుఁ బోవుదము రమ్మని యామునిపుత్రుని

క అటకడ నిడి ప్రాజ్ఞులుండై, పఱచి జలధిలోనఁ జదలఁ + బాతెడునెడఁ జె
య్యట దప్పి నిలువఁ జాలక, యొనినగాలవుని దీవె + నొకగిరిమీఁదన్

దీ అటకటక = పెడపై ఇడి = పెట్టుకొని ప్రాజ్ఞులుండై = తూర్పుసూచును
పఱచి = పరుగెత్తి జలధిలోన = ముద్రముపై చదలక = ఆకాశమున పాటునెడన్ =
పరుగెత్తుచుండఁగా చెయ్యటి = చేష్టునెడి నిలువఁజాలక ఒడిగినక = పడంబోఁగా
ఒకగిరిమీఁదన్ = ఒకకొండపై గాలవునికొ డింపెక = దింపెను

శా భుజమునై నూర్పు డఁబెట్టుకొని తూర్పుముఖముగా నుద్రముపై నాకాశ
మార్గమునం బోవుచుండఁగా గాలవునం దెవితొక్కి క్రిందఁ బడఁబోఁగా గరుడుండా
బాబు నొకకొండపై దింపెను

వ ఇట్లు డించి డప్పిదేర్చి యందుఁ గళ్యణసంఘండు శాండిలియును నొక్క
తపస్వీశాపంబునఁ బుట్టంబులు డల్లి యని యుగ్రహంబునం గ్రమ్మట వ
చ్చిన విషాదమోదంబు లనభవించి యట ననట చాలించి మిగుడ వహీత
లంబునకు మునికుమారుం దెచ్చి యయాతి శకనెచ్చెలియని ప్రతిష్ఠానపురనా
దుం డగనతనికడకు నాతనిం దోడ్పొం చని యగ్గావుతెఱం గెఱింగించిన
నతందా

దీ ఇట్లు డించి డప్పిక = చాహమున తేప్పి = తీర్చి అండుక = అచట కళ్యణ
సంఘండు = గరుడుండు శాండిలియున ఒక్కతపస్వీశాపంబున = ఒక్కముని శపించుట
చే పుట్టంబులు = అక్కలు దులియక = పడిపోఁగా అతిని యుగ్రహంబునక = ఆముని
దయచే క్రవ్వరక మరల గచ్చినక = అక్కలు రాఁగా విషాదమోదంబులు = దుఃఖమును
ంతోషమును ఆనభవించి అట = పడినట్లు చనుట చాలించి = విడచి మగుడక = పరల
మహిమలంబు నకు = భూమిని మునికుమారుకొ తెచ్చి యయాతి తననెచ్చెలి =
తననిండున్నహితుడనై ప్రతిష్ఠానపుర నాధుండగు = ప్రభుండగు అతనికడకు ఆతనికొ
తోడ్పొని వెంటఁబెట్టుకొని చని ఆగాలవు తెఱంగు = అతిని ఎఱింగించినక
అతిండు = ఆరాజు

శా ఆకొండపై నిగిడిచి వానిదాహమునీర్చికొని యచటగరుడుండు శాండిలియును
మునిశాపంబున అక్కలుపడిపోఁగా మఱు నాయచముగ్రహంబున అక్కలుసంపాదించి
కొని తూర్పుసోపుట చాలించి మఱు భూమిమీఁది కాబాబునిదెచ్చి యయాతియనురాజు
తనకు మిత్రుడనవుటచే బ్రతిష్ఠానపురనాధుండగు నతనికడకుంబోయి తనవెంటవచ్చిన గాల
వునివృత్తాంతం బఁసికొని జెప్పఁగా నారాజు

క తన కట్టిగుఱ్ఱములు లే, కునికిని మార్దవి యనంగ + నొప్పెడువుత్రిక
ముని కొనఁగె దీనికై యే, మనుజేశుండు నీడె హయన + మాజము ననుచున్

దీ తనకుకొ అట్టిగుఱ్ఱములు, లేవనికొక = లేనందున మార్దవి అనంగకొ 2 ప్పెడు
వుత్రిక = తనకూడెరిని దనుకొక = ఈవిన్నదానిం బుచ్చుకొని ఏమనుజేశ్వరుండు ఏరాజై
ననుఁ హయనమాజమును = గుఱ్ఱములమొత్తిమును ఈడె = ఇయ్యఁడా అనుచుకొ. ఒనఁగెకొ
= ఇచ్చెను

తా గాలవుండు గోరినట్టి గుఱ్ఱములు తనయొద్దలేనందున యయాతి మాధవియును తన పుత్రికను దీనిగాని యేరాజైన నట్టిగుఱ్ఱముల సమాహమును మీకిచ్చునుగావునఁ గొని పొండ్లని తనకూ తురిని గాలవునికిచ్చెను

వ ఇట్లొసంగినం దోడునాని

తే ఇట్టివాయములు గలరాజు + లెవ్వ రొక్కొ
యచుచుఁ దిరిగి యయోధ్యకుఁ + జని తిడియ
నాధు నియ్యోకుఁ గనిన న + న్నరవరుండు
దనకు నిన్నూతి కానిలే + వనియె హరులు

టీ ఇట్టి వాయములకు = గుఱ్ఱములను గలరాజు ఎవ్వరొక్కొ = ఎవరో అనుచుకొ
తిరిగి అయోధ్యకుకొ చని తడియనాధునికొ = దానిప్రభుని ఇయ్యపుకొ కనిన అన్నర
వరుండు = అరాజు తనకుకొ ఇన్నూతికొని = ఇన్నూతితప్ప హరులు లేవనియెకొ

తా ఇట్టి గుఱ్ఱములంగల రాజెవండో యని తిరిగితిరిగి యయోధ్యకేగి బ్రభుండగు నియ్యపు నడుగఁగా నట్టిగుఱ్ఱములు దనయొద్ద నిన్నూతి మాత్రమే కలవనియె

క అన విని మాధవి ఋషి కి, ట్లను నొక్కమహానుభావు + సతులవరమునం

దనయవతి నయ్యు నేఁ గ, న్య యగ్రదుం గాన నిమ్ము + న న్నితనికిన్

టీ అనకొ విని మాధవి ఋషికొ ఇట్లనుకొ ఒక్కమహానుభావు = ఒకమహాపురు
షునియొక్కొ అతులవరమునకొ = సాటిలేవరముచేత తనయవతినయ్యుకొ = బిడ్డలను గనిన
దానవైనను నేకొ కన్యన = పెండ్లికొనిదాననె అగుదునుగావున నన్నకొ ఈకినికొ = ఈ
రాజునను ఇమ్ము

తా అని రాజు పెప్పఁగా మాధవియును నాచిన్నది గాలవునితో మహాపురుషుండగు
కొక్కని గొప్పవరము నాకుం గలదు నేను బిడ్డలం గన్నను గన్యకనుగానె తిలంపఁబడుదును
గావున భార్యగా నన్నీ రాజున కిచ్చివేయుము

వ ఒక్కసమయంబు సేసికొని యిచ్చి గుఱ్ఱంబులు వచ్చినవియెల్ల రాఁ బుచ్చికొ
మ్మనిన గాలవుండు నవ్విధంబునకు నమ్మతించె నవత్యార్థియై యియ్యోకుండును
నయ్యుంకువకు భార్య యగ్రదుం పుత్రజన్మావధిగా నొడివి యశ్వంబుల
నొసంగి కన్యకం బోగ్రహించి దానియందు వసుగునమ్ముండనుకొడుకుం బడిసి
గాలవుకకు నక్కగునను మగుడ సమర్పించినఁ జూచి యబ్బంగిం గలచోట్ల నెల్ల
నరసి తురంగంబులం గావించి కొమ్మని యశినికింజెప్పి నువర్ణుండు ననియె
మఱియు మహీతలంబునం గ్రుమ్మరి యమ్మనికుమారుండు గందువ లెఱింగి
పోవం బోవ

టీ ఒక్కసమయంబు = ఒక్క యేర్పాటు చేసికొని ఇచ్చి గుఱ్ఱంబులు వచ్చినవి
యెల్లకొ రాజునుకొని = రాబట్టుకొని మగుడకొ = తిరిగి తన్నుకొ పుచ్చికొమ్ము = తీసి
కొనుము అనినకొ గాలవుండు అవిధంబునకుకొ నమ్మతించెకొ అవత్యార్థియై = బిడ్డలం గోరిన
వాడై ఇయ్యోకుండును అయ్యుంకువకుకొ = ఆ కట్నమునకు. భార్యయగుటకొ = భార్యగా

నైనందున పుత్రజన్మావధిగాఁ = కొడుకు పుట్టునంతవఱకు మితిగా గొడివి = వెప్పి అశ్వం
బుల నొసంగి కన్యక పరిగ్రహించి = తెనుకొని దానియందుఁ వసుమనస్సును కొడుకుఁ
పడసి = పొంది గాలవునకుఁ ఆప్తుగువను = ఆప్త్రిని మగడఁ = తిగి సమర్పించినఁ =
ఇచ్చి వేయఁగా చూచి ఇబ్బంగిఁ = ఈవిధమున కలవోట్ల నెల్లఁ = ఉన్నచోట్లనంత
అరసి = విచారించి తురంగంబులఁ = గుఱ్ఱములను కావించికొమ్ము = సంపాదించికొనుము
అని అతనికిఁ చెప్పి సుపథ్య దుఃఖరుడుఁ చనియెఁ = నయెను మఱియుఁ మహీ
తలంబునఁ క్రుత్తురి = తిగి ఆమ్మనివమాయందు కంగవలు = పోబడులు ఎఱింగి పోవం
బోవ = పోవుచుండఁగా

తా ఒక్కయొడంబడిక చెసికొని వచ్చినగుఱ్ఱములనెల్లఁ బుచ్చుకొని నన్ను దిరుగఁడిసి
కొని పోవుచుండు మన గాలవుండు క్రుత్తురిచెను సంతానముగోను న్నొకఁడు గుఱ్ఱ
ములను బదులుగా భార్యయగుటచేఁ గొడుకు పుట్టునంతవఱకు దాని నుంచుకొనునట్లు చెప్పి
గుఱ్ఱంబులనిచ్చి యా చిన్నదానియంచుకొని దానియందు వసుమనస్సును కొడుకుగని గాలవుఁడు
నాచిన్నదనిని మరల ఇచ్చివేయఁగాఁ జూచి గరుడు యు గాంపునతో నిశ్చే గుఱ్ఱములుగల
వోట్లు విచారించికొని యిట్లు సంపాదించు కొనుమనిచెప్పి నానుబోయెను గాలవుండును గుఱ్ఱ
మును నెలపులు విచారించికొని పోవుచుండఁగా

క ఆనయంబునను దివో, దాసుఁడు నొశీనరుండుఁ + దరుణికి నిన్నూ
తెసిహయంబుల నిచ్చి మి, హానత్తుల నుత్తుఁ బడసి + రధికప్రీతిన్

టీ ఆనయంబునఁ = ఆదే ప్రకారము దివోదాసుఁడు బ్రోసినరుండు తరుణికిఁ =
ఆమాధవికి ఇన్నాతేసి హయంబులఁ = గుఱ్ఱములను ఇచ్చి మహానత్తులఁ = మిక్కిలి
ఎలము గలవారిని అధికప్రీతిఁ = మిక్కిలి సంతోషముతో సతులఁ పడసిరి

తా నై యొడంబడిక ప్రకారమే దివోదాసుఁడు బ్రోసినరుండు రాజు లామాధవిని
బుచ్చుకొని యిన్నాతేని గుఱ్ఱములనిచ్చి మిక్కిలి బలశాలిలగుకొడుకుల నిద్దఱం బొందిరి

వ ఇట్లు క్రమంబునఁ గాశీశ్వరునకుఁ తర్దనుని భోజపురనాథునకు శిబిం గనినర్త
యక్కనన్యకం గొని వెండియు వసుంధరిం దిరుగుచుండ గరుత్మంతుండు
గ్రమ్మివచ్చి యమ్మునతో నీవింక జాలింబక వలవ దొక్కకారణంబున నీ
రాజులుమువ్వురకు నివాసజాలుగలిగె నింతియకాని యొండెడ నీచందంబున
మొత్తంబులై దొరకనేర వియ్యాటునూటుగుఱ్ఱంబును గురునకు సమ
ర్పింపు మొక్కటిసప్పెద వినుమని యిట్లనియె

టీ ఇట్లు క్రమంబునఁ కాశీశ్వరునకుఁ = కాశీరాజునకు ప్రతిర్దనునిఁ = అను
కొడుకును, భోజపురనాథునకు శిబిఁ = శిబియనువానిని కనిన అక్కనన్యకఁ = ఆచిన్న
దానిని కొని, వెండియుఁ = మఱియు వసుంధరఁ = భూమిపై, తిరుగుచుండఁ గరుత్మం
తుండు క్రమ్మటి = మరల వచ్చి నీవు ఇంకఁ, జాలింబడఁ = దుఃఖపడుట వలదు =
అక్కణలేదు ఒక్కకారణంబునఁ ఈరాజులు మువ్వురకుఁ = ముగ్గురికి ఇవాళాలు =
ఈగుఱ్ఱములు కలిగెఁ ఇంతియకాని = ఇంతమాత్రముగాక ఒండెడఁ = మఱియుకచోట.

ఈ నందంబునకో మొత్తములై దొరక నేరపు ఇయ్యాలుచులు గుఱ్ఱంబున గురువునకుఁ
సమర్పింపుము = ఇప్పు ఒక్కటి చెప్పెనకో వినును అని ఇట్టినియె

ఇవేవిధమునం గా శిగాజగు నివోదాసునకుఁ బ్రత్యక్షుడగువానిని భోజపతియైన
యాజనరునకు శినిగనిగ యాచిన్నదానింబించికొని భూమిపైఁదిరుగుచుండఁగా గరుత్మంతుండు
దిహివచ్చిగావునితో నీవీంకను గడ్డవడకుము ఒకేకారణమున నీరాజులుగురువను నట్టిగుఱ్ఱ
ములు పుట్టుటచే నీమువ్వరియెడ మాత్రము మొత్తములై యివిలభించెను మఱి యెందును నిట్లు
దొరకపు ఈయాలుచులు గుఱ్ఱములను గురువునకు సమర్పింపుము మఱియు నేనొక్కటి
చెప్పెదమనుచు

క ఈమువ్వరి తెఱఁగునఁ దగఁ, నామునియుం గొడుగుఁ బడయు + పట్టుగ ని మ్మి
భోగుని గొఱంతకు విశ్వామిత్రున కెట్లు లైన + సంప్రార్థనతోన్

టీ ఈమువ్వరి తెఱఁగునకో = ఈమగురువరో మునియ్యో = గురుఁగు విశ్వామిత్రుఁ
డను కొడుకుకో పడయునట్లుగకో = పొందునట్లుగ కొఱంతకుకో = కొదువపడిన యిన్నాఱు
గుఱ్ఱములకు ఆకోమలికో = ఈచిన్నదానిని సంప్రార్థనతోకో ఇప్పు

తా మైమగురురాజులు దీనివలన బిడ్డల నెట్లుపొందెనోయెట్లే విశ్వామిత్రుండు దనకు
జేరవలసిన కొఱవగుఱ్ఱము లిచ్చుటికిం గా దీనివలన నాకొడుకుం గనునట్లు ప్రార్థించి యీ
మాధవి నామఁ కరింపుము

వ అ అతానునం దోడం యత్తపస్విపాలికిం బోయి యత్రైఱం గెఱంగించి
గాఁపుం గానువించి రాతండు బాటుండు నీవు దయాళుండ విరనిం గృతార్థం
జేయవలయు నని ప్రార్థించి పక్షిరా జక్కారెంబు చక్కంజేసి పోయిన

టీ అని కానునకో తోడన = వెంటనే అత్తిపస్విపాలికికో = అ మునిదగ్గరకుం
బోయి అత్రైఱంకుకో ఎఱింగించి గాలవున కానువించి = ఎదుటనిలిపి ఈతండు బాటుంగు
నీవు దయాళుంపు ఇతినిన్ కృతార్థునిన్ = నీయస్సతీర్చిన గానిగా చెయవలయున్ అని
ప్రార్థించి = వేడగాని పక్షిరాజు అక్కారెంబు చక్కంజేసి పోయినన్

తా అని కానున గాలవు వెంటనే విశ్వామిత్రు కడకుంజని మాధవి యనుచిన్న
దానింజూపి జరిగినక్రమంబలయుం జెప్పి నీవును నట్లు నీయస్సా దీర్చికొని స్వనిం
జేయము ఇకండు బాటండని చెప్పి యక్కారెంబు బట్లుగా సమరించి గరుడుండు పోగా

క మునివరుఁ పెద్దకుఁ డలయెడ, తనయుఁ బడసి శిష్యునకు నుదతి నొప్పించెకో
వనితయుఁ దవంబు నేయం, జనియెను గాలవున కిట్టి + చరితము గలిగె

టీ మునివరుండు అష్టగుండు అనియెడు తనయునిన్ పడసి = పొంది శిష్యునకున్
నుదతిన్ = ఆచిన్నదానిని ఒప్పించెన్. వనితయున్ = అస్త్రీయును తవంబునేయన్. చని
యెన్ గాలవునకున్ ఇట్టిచరితము = ఇట్టివర్తన కలిగెన్

తా మునివరుండగు విశ్వామిత్రుండు (శిష్యునిభార్యకును) మాధవివలన నష్టకుఁ
డనెడు కొడుకుం గని యాచిన్నదానిని గాలవున కిచ్చెను ఆచిన్నదియు నంతటఁ దవస్సు
చేయం బోయెను గాలవుని చరిత్ర మిట్టిదిగా నేర్పడియెను.

వ కావున నెట్టివారికి నిర్బంధము దగదు దుర్భాసంబుచుట్టిక నాపాడియ్య నా
యాతి దుర్భాసంబునంగాదె పుణ్యలోకభిక్షుండై మాధవిపుత్రుగ
నన్నల పురుషాహితులకతంబున మార్గవీతి గనియె నట్లుగటంజేసి

టీ కావునన్ ఎటివ రిన్ = ఎంతటి వారిని నిర్బంధము = కట్టుపాటు తగదు !
గుర్తానంబు = చెడ్డయినాంకము గుర్తాన్ = అదను అపానియన్ = కలిగించును ఆ
యయాతి దుర్భాసంబునంగాదె = అహంకారము చెప్పేకదా ! పుణ్యలోకములనుండి పరి
భిక్షుండై = జారినవాడై మాధవి పుత్రులగు = వైన చెప్పిన చిన్నదాని కొడుకులగు నేను
పురుషాహితులకంబునన్ = కూతురి కొడుకులకైన ఊర్ధ్వగతిన్ = ఉత్తమలోకమును
కనియెన్ అట్లుగటంజేసి = కావున

తా కాబట్టి యెంతటివారి నడ్డపాటు చెయ్యగూడదు చెడ్డయినాంకార మననవి
కప్పదశం గలిగించుక యయ యె యయరా జహంకారముననేకదా స్వర్గముననుండి త్రోవం
బడియెను వైన చెప్పెను మాధవియను కన్యకవలనం గలిగిననలుగురుమగవల వలననే
యయాతి మగల సుభ్రమలోకములం గనియెను

నిర్బంధము దుర్భాసము, దుర్బుద్ధికి గాక తగునె + దుర్బోధి న నీ (a)

దొంగలమె పాంగోయల, దొర్బల్యము వాయు శుభము + నీ నీను సంధి
టీ నిర్బంధము = హద్దునం బెట్టి బాధించుట దుర్భాసము = అహంకారము దుర్బుద్ధి
కిన్ గాక = అయోగ్యోక్తుఁ గాక తగునె = కూదుచా ? సంధిన్ = సంధిచే పాంశవేయల
దొర్బల్యము = శక్తిహీనత పాయన్ = తొలఁగును శుభము తుకొనన్ = కలుగును నీ
దొర్బలమె = నీభుజములకు బల మెక్కినట్లై కదా !

తా ఒకరిని గట్టుముటచెట్టి యట్లాపుట తను గొగర పాతకుట దుర్బుద్ధియగు వాని
లక్షణములు పంధచెయ్యటచే బాండ్లపుల దుర్బలముగ్గుక మే గల్గును రెండవద్దకులచేతను
నీభుజమునకును బంధము గలుగును

వ కృష్ణునిమాట విని ని విక్టారివాన్వయంబు లిక్షింపు మనియె నవ్విధంబున
నమ్మువ్వరుముసీంద్రులు సెప్పనహితోపదేశంబులచేస ననాదరింబు నేసి గాం
ధారేయండు రాధేయుం గనుంగొని చెయప్పించి నవ్వి విర లింతవెట్టు
లగుదురెయి పలికి వారల నవనోకంచి

టీ కృష్ణుఁ మాటక విని నీవు ఇక్కారవాన్వయంబు = ఈమరుకులమును రక్షిం
పును అనియెన్ ఇవ్విధంబునన్ మువ్వరుముసీంద్రులు వెప్పిన హితోపదేశంబులచేసన్ =
అనుకూలమగుమాటలయెడ అనాదరంబు = అలక్ష్యము చేసి గాంధారేయండు = దుర్బో
ధునడ రాధేయన్ = కర్ణుని కనుంగొని = కూచి చెయప్పించి = చేదేనిబట్టికొని నవ్వి
వీరలు ఇంకవెట్టులు = పిచ్చివాండు అగుదురె = అయిరికాదా ! అనిపలికి వారలన్ అవలో
కించి = చూచి

తా కృష్ణుండు సెప్పినమాటలను విని నీవీరుధవంశమును రక్షింపుము అని ముగ్ధురమునులు
చేసినహితవాక్యములం జాలకనచేసి నవ్వి దుర్బోధునండు కర్ణుఁజూచి చెయిపట్టుకొని యీ
ముఖ రెంకవెట్టివాండ్రొరి యనిపలికి వారలం జూచి

శ్లో దుర్యోధనుడు నారదాదిమునులమాటలు వినక నిరాకరించుట శ్లో

క మునులార నన్ను విధి యే, మని మును ఘట్టించె నట్లు † లయ్యెడుఁ గా కీ
నినఁజవిగానివలకులకుఁ, బని గలదే యుడుగుఁ డింక † బహుభాషణములే

టీ మునులార నన్ను విధి ఏమని = ఏమిథలంచి మును = ముందుగా ఘట్టించెన్ =
కలిగించెన్ అట్టులయ్యెడుఁగాక = అట్లేజరుగ నుగాని వినన్ చవులుగాని = రుచిలేని పలు
కులన్ = మాటలచే పనిగలదే = ప్రయోజనమున్నదా బహుభాషణముల్ = పెక్కుమాటలు
ఇంకన్ ఉడుగుడు = మానుండు

తా మునింద్రుఁగారా ముందుగా యోచించి బ్రహ్మదేవుండు నన్నేమిపనికై ఘట్టించెనో
యట్టికార్యము జరుగున రుచిలేని మాటలవలన లాభమేమి విశేషసంభాషణముమానుండు

వ అనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డవ్వునోమునులతో నిట్లనియె

తే మీరు సెప్పినబుద్ధులు † గారవమునఁ

జేయఁ గాంచినఁ బుణ్యంబు † సేయ నెట్లు

నాముఖంబునఁ గార్యంబు † నడవ దేమి

సేయువాడ నొండెద్దియుఁ † జెప్పలేను

టీ మీరు చెప్పినబుద్ధులు గారవమునకా = మన్ననతో చెయఁగాంచినకా = చేయునట్ల
యినదో పుణ్యంబుసేయనెట్లు = పుణ్యముచేసినవాడెనకదా నాముఖంబున = నాచేతనవలన
కార్యంబు = పని నడవదు = జరుగుటలేదు ఏమిసేయువాడెకా = ఏమిచేయుదును ఒం
డెద్దియుకా = మతేదియు చెప్పకా = చెప్పటం లేదు = అవకాశములేదు

తా మీరు చెప్పినమాటలవిని నాకొడుకు చేయునట్లయిన సేయ ముఖ్యముంజేసినవాడ
నవుననా ఏకార్యమును నాచేతనడచుటలేదు చేయియేముడును నేను జెప్పనదేమి
యున్నది

క అని యతఁడు శౌరితో ని, ట్లను నిహముం బరముఁ గలుగు † నట్టివిధము నీ
వనఘా చెప్పితి నాకుం, జనువు ననువు లేదు దిని † ఎవ్వుతి నడవన్

టీ అని అతఁడు శౌరితోకా = కృష్ణునితో ఇట్లుకా = ఇట్లునియెను అనఘా!
ఇహము పరము కలుగునట్టి విధముకా చెప్పితి = చెప్పితివి వీరికా = ఈకొడుకులను నమ్మ
తికా = న్యాయముగా. నడవకా నాకు. చనువు = నారవకాని అనువు = ఉపాయము
గాని లేదు.

తా ఓపుజ్యాత్తుడ! నివు భూలోకమునం గీర్తికలుగునట్లును బరలోకమున సుఖము గ
లుగునట్లును మార్గముంజూపితివి ఈదుష్టులను సరియగుమార్గమున నడపుటకు నాకుం జారవ
లేదు ఉపాయమును లేదు

ఆ మందబుద్ధివాదు † నందనుఁ డీవుపో, రానిచుట్టునువు మహానుభావుఁ

డవు దయార్ద్రచిత్తుఁడవు వీని దేర్పవే, యనునయించి యెట్టులైనఁ గృష్ణ

టీ కృష్ణ! నాదునందనుడు = నాకొడుకు మందబుద్ధికి హేతుకముగలవాడు ఈవు
= నీవు పోరానిచుట్టమవు = లోలగరానిబంధువవు మహానభావుడవు = కొప్పయూహగల
వాడవు దయాధ్యవీరుడవు = దయచేమెత్తనైన మనస్సుగలవాడవు ఎటులనయి కొ నీనికా
తీర్పుజే = దారికిందెప్పు

తా శ్రీ కృష్ణ! నాకొడుకుమార్తుడు నివు లోలగింపరానిచుట్టమవు పూజ్యు
డవు దయచే మెత్తనైన హృదయముగలవాడవు దుర్యోధను సెట్టుతైన సవరించి మార్గము
నకుం దెమ్ము

క అనిన ముకుందుడు దుర్యోధనుతో నిట్లనియె విమలతరవంశమునకొ
జనియించి తెల్లగుణముల, ననూనుడవు నీకు నిదురాగ్రహ మగునే

టీ అనినకొ దుర్యోధనునితోకొ ఇట్లనియెకొ విమలతర = నిర్దోషమైన వంశమునకొ
జనియించితివి = పుట్టితివి ఎల్లగుణములకొ = అన్నిగుణములచేతను అనూనుడవు = కొడువలేని
వాడవు నికుకొ ఈదురాగ్రహము = వ్యర్థమగుకోపము మీ = ఎందుకు

తా అని భృతగృహండు జేడగా శ్రీకృష్ణుండు దుర్యోధనునకిట్లనియె నివునిర్మలమగు
గలమునం పుట్టితివి సర్వగుణములచేతను కొడువలేనివాడవు ఇట్లుండియు నీ కీనిహారణమగు
జ్యేష్ఠ మేలకలిగెను

చ తులువలు గాకె గుట్టిదొరిందుర్నియవృత్తికె జొచ్చునయ్యవు

త్రులు ననుజన్ములం జెలులు + దుష్టపథంబునకె బోవకుండకె జా
ట్టులు దగువారు కండ్రియు నొకంబుకె జేయుము కార్య మల్పబు
ధులవెడమాట లూఁగొనకుదోము సేగియు వచ్చు నమ్మెయి

టీ తలువలుగాక = కుటుంబముగాక ఇట్లదొర = ఇంతటి చుధికారి దుష్టయవృత్తికొ =
అన్యాయవర్తనకు చొచ్చునయ్య = ప్రవేశించునా? పుత్రులు అనుజన్ములు = శిష్యులు చెడులు
= మిత్రులు దుష్టపథంబునకొ = తిష్టమార్గమున నొకంబుకె = పోకయుండునట్లును చుట్టలు
= బంధువులును తిగువార = పెద్దారును అంబ్రయుకొ ఒకంబుకె = సమృద్ధిచునట్లును
కార్యముకొ = వ్యవహారమును చెయుము అల్పబుధుల = ఎవల వెడమాటలు = వ్యర్థమగుమాటలు
లూఁగొనను = వినకుము ఇమ్మెయి = ఇందుచేత మనముకొ = పాపమును సేగియుకొ = దుఃఖమును
వచ్చుకొ = కలుగును

తా దుష్టనలుగానుండువారు చెయుదురుగాక నీబోటియధికారు అన్యాయకార్యములం
బ్రజేతరు! కొడుకులు తమ్ములు మిత్రులు నక్రమము సేసుకుండునట్లును బంధువులు పెద్దను
మృదులు ఏకండ్రియు సమృద్ధిచునట్లును గార్యములునడపుము నీచులుచెప్పెడుచెడుమాటల వి
నుము వింటివేని పాపమును దుఃఖమును నీకు సంభవించును

క పాండిత్యశౌర్యనిత్యులు, పాండునుతులు వారికె గూడి + బ్రదుకుట భృతరా
ష్ట్రుండును బాహ్లికండును భీష్ముండుగురుండు గోరు తెఱగనుసూచనచేంద్రా
టీ. నరేంద్ర = రాజు! పాండునుతులు పాండిత్య = వివేకముచేతను కార్య =
కారధర్మముచేతను నిత్యులు = ఒకేవిధముగ నుండువారు వారికొ గూడి బ్రదుకుట

ధృతరాష్ట్రుండును బాహ్లికుండును భీష్ముండు గురుండు కోరు తెఱఱగునూనె = అశేషించు
దధి సుమా

తా రాజా! పాండవులు వివేకముచేతను కూరత్యముచేసిన వెల్లిపడనివారు గాత్రో
నీవు గలిసిబ్రదుకుట నీతండ్రియ ముత్రాతయందాతయ నగు ధృతరాష్ట్రబాహ్లికభీష్ములును
గురుండగు ద్రోణాచార్యులును గోచున్నవారు సుమా !

ఆ విను మనశ్యలోభమున సిరి యగునె యాం

వాని ముసిండి దినినఁ + గ్రోవ్వలీవుఁ

గలుగునయ్య శకునికర్ణదుశ్శాసన

మంత్రితంబు గార్యతంత్ర మగునె

టీ వినుము అసత్యలోభమునక = అసత్యముగాకంచుటచే నీరియగునె = లక్ష్మీనిలుచునా !
ఆకొనినక = అగ్రవియైనపుడు ముసిండిక = ముప్పికాయను తినినక గ్రోవ్వను = మదిమును
లావును = బలమును కలుగునయ్య = కలుగునా? శకుని కర్ణ గుశ్శాసన మంత్రితంబు =
వీరలరహస్యపుమాటలు కార్యతంత్రమగునె = రాచకార్యమగునా !

తా అసత్యమును నడపంగోరుచుచే లక్ష్మీనిలువక తొలంగిపోవును ఆకలికఱగినపుడు
ముప్పిగించును దిన్నయెడ విషమగునుగాని దేహమునం గ్రోవ్వనుబలమును వృద్ధిచునుగా ! నీచలగు
శకుని కర్ణ దుశ్శాసనలు చెప్పవలెననచె ర చకార్యము గట్టెక్కుంగలవా ?

తా తోడం బుట్టినభీమపార్థులనుహాదోర్ధ్వముల్ లాఁతులై - -

తో డంచుం బెఱవారి దుర్బలుల నెండు జొచ్చిదై న్యంబునం

గూడం బెట్టెదు నీవ పాండున తలంగుండంపఁగా సత్యముం

బాడిం దిప్ప రొకప్పుడుం గినియ రాబంధుత్వ మెల్లవో

టీ తోడబుట్టిన = రియిండుంటి న భీమపార్థుల మహాదగ్ధధర్మ = గొప్పపరా
క్రమవిశేషముల లాఁతులై = ఇప్పుడ లేనివై పెఱవారి = ఇతరులన దుర్బలులక ఎం
దుంజొచ్చి = వెడకివెడకి దైన్యంబునక = కిటికితనముతో తోడంచుక = సహాయమని కూడం
బెట్టెరు = చెరుచున్నావు నీవు పాండునుతలక కుంగింఁగాక = దుఃఖపెట్టుచుండినను
సత్యమాడుటయు పాడిక = భర్తమును తప్పురు = విడువరు ఒకప్పుడుక కినియ = క్రోధప
డరు ఆబంధుత్వముక = ఆరట్టంకమును ఏల ఒల్లవో = నమ్మతంపవో

తా నీవక నివంశమునం బుట్టినభీమార్జునులవిశేషపరాక్రములు నీకిష్టముగాక యితరు
లను దుర్బలులు నగువారిని వెడకివెడకి కిటికివానివలె సహాయముగాక జేరం బట్టుచున్నావు
నీవు పాండవుల నెంత కష్టపెట్టినను వారు సత్యముండపురు న్యాయమునుండి తొలఁగరు కోప
మెన్నఁడుం దెచ్చుకొనరు అట్టివాని చుట్టతీకము నీకేల సరిపడదయ్యెనో తెలియకున్నది.

ఉ నారును మీరుఁ బొంది జనవల్లభు లెల్లను భృత్యభావనం

జేర సమస్తవస్తువులఁజేకుఱఁగా బ్రదు కొప్పుఁ గాక నీ

కీరస మెట్టికోల్ గఱపియిప్పుడు కార్యము దప్పఁజూచునీ

నాథలు ముట్టవచ్చిన సావశ్యము నంతకుఁ జాలరుం జామీ

టీ వారును మీరును పొంది = కలిసి జనవల్లభులైన = గాజులందఱును వృత్తబా
వనక = నేకవృత్తితో చేరక = ఆశ్రయింపఁగా నున్నవృత్తులు = కర నదార్థములును
చేరఁజగఁగా = లభింపఁగా బ్రదుక = జీవించుట ఒప్పుఁగాక = కనుఁగాని నిమిత్త ఈ
రసముక = ద్వేషమును ఎత్తికోలు = కలహమునకు సిద్ధమునట కఱివి = నేర్పి ఎప్పుడును
కార్యముక = పనిని తప్పఁజూచు = చెఁగొట్టనున్న మిఁగారలు = కనుచి మొదలగువారు
ముట్టవచ్చినక = కార్యమునమీపించి నపుడు అంతకుక = కపనికిని చాలకుసుమా = చేతం
గాని వారల యెఱుఁగు

కా వారును మీరును గలిసి భూమింగలరాజులందఱు నేవగులై నొలుచుచుండఁగా నెల్ల
సంపదలు లభింపఁగా బ్రదుకుట యందమగుఁగాని ద్వేషమును కలహమునకుం
బురికొల్పుచుం ఒనిచెఱుపునయు నిన్నేహితులు యద్దమేనందఁచిననపుడు మారముననుదురు
సుమా !

ఆ వీర కారు పొంది వేయులఁ బోర మా, నొక్కన నురాసురులకుఁ గొలఁది గాదు

గాన వారితోడి కయ్యంబునకు నర్జు, యింప వలదు సంధి పెంపుఁ జేయు

టీ వీరకారు = సీమిత్రులమిత్రము గారు పొండవేయులక వారక = యుద్ధమున
మానొక్కన = ఎదిరించుటకు సురాసురులకుక = దెవరిలకు రాక్షసులకు కొలఁదిగాదు =
కత్తికిఁ బడినదిగాదు కాక వారితోడి కయ్యంబునకుక = కలఁతకు నర్జునింపవలదు =
నిశ్చయింపకుము సంధి పెంపుక = వృద్ధిని చేయుక = కలిగించును

తా ఇపు చేర్చియున్నవారులు మాత్రిముగాదుగాని దేవతలు రాక్షసులు గలిసివచ్చి
నను వారి నెదిరింపనేరరు యుద్ధమునకు నిశ్చయించిననకు సంధిచెసిన విష మేలుగలదు

క ఈయున్నరాజు లందఱు, వాయునుతున నొక్కయెత్తువాఁ గలిగి నొ

లాయుధుండ వడికు నాకం, జేయులతఁ బొడుచు టుడఁగఁగిరివిచారా

టీ ఈయున్న = నొక్కయెత్తును గాజులందఱుక వాయునుతునకుక = భీమునకు
ఒక్కయెత్తు = ఒకసారికిం జాలుదురు ఁడు అలిగి క సాలాయుధుఁడు = కివుండు వడఁ
కుక = భయపగు ధీవిచారా కా తెఱుఱుతోక పొరుట = కలహించుట ఉదురు =
మానుము

తా నీకడం జేరియున్నరాజులందఱును భీమనేతునిచెలి నొక్కసారికి నశింపం జాలు
దురు భీమం డాగ్రహించిన మూఁడుకన్నులుగలిగి శూలముంజేతఁగలకివుండును గడగడవడం
కును వారితో యుద్ధమునేయుట మానుము.

క ఒకకార్యము నెప్పెద మీ, సకలబలములందు సవ్యసాచి కెదురుగా

నొకరుఁడు గలిగినఁ గయ్యము, నకుఁ బూనుఁడు రి త్తబహుజనక్షయ మేలా

టీ ఒకకార్యముక చెప్పెదక మిఁగకలలములందుక = నేనలనొనెల్ల వ్యసాచి
కిక = అర్జునునకు ఎదురుగాక = ఎదుర్కొనుటకు ఒకరుఁడు = ఒక్కశూరుఁడు కలిగినక
= ఉన్నయెడల కయ్యమునకుక కడఁగుము = పూనుము. రిత్త = వర్ధముగా బహుజన
క్షయము = చెక్కండు నశించుట. ఏలా = ఎందుకు

తా ముఖ్యముకనుక జెప్పెద విషయము సీసర్యోనలయందును రెండుచేతులతోడను బాణములను సంధింపఁ జాలినట్టి యర్జునునకు నెదుర్కొను వాఁడొక్కఁడంటినచో యుద్ధమునకు దిగుము వ్యర్థముగా లోకములలోని ప్రజలను మొత్తముచేసి యేల నాశమునేయుడువు

క వెక్కండ్రు గోవులం గొని, యుక్కు మిగిలనడివ వెనుకఁ నుద్ధవిడిం దా

నొక్కఁడె నరుఁ డెఱెంచినఁ, జక్కెనను స్తంబు నది ప్రసన్నము కాదె

టీ వెక్కండ్రు = అనేకశూరులు గోవులగొని = అమలంబొకొని ఉక్కుమిగిలి = గడుసుఁడనమతో నడవక = పోఁగా వెనుకఁ ఉద్ధవిడిక = పూనికతో నరుఁడు = అర్జునుఁడు ఒక్కఁడె ఏఱెంచినక = రాఁగా నను స్తంబుక = గోవులన్నియుక చిక్కె = వానికి లోఁబడియెను అది ప్రసన్నముకాదె = ప్రఖ్యాతముగాదా

తా అనేకులగుశూరులు విరటుని గోవులంబొలుకొని పోవుచుండఁగా నర్జునుం డొక్కఁడె వెంటనంటి పూనికతోఁ దరుముకొని రాఁగా నానికిం గోవులు చిక్కెను మిశూరులం దలు నూరకపోయిరిగాదా !

క తోడదొన లేనియప్పటి, క్రీడికొలఁది యట్టి దధిపతినియక విను మేఁ

దోడై రా నెదురుట గడఁ, గీడు వలవ దుడగుమయ్యఁగెలు పరిది నుమీ

టీ అధిప = రాజు ! తోడుదొన = రెండవయ మ్ముపాఁ లేనియప్పటి క్రీడికొలఁది = అర్జునునిశక్తి ఇది = ఈ చెప్పినవిషయము ననుమ ఏక = నేను తోడై - సహాయమై రాక = రాఁగా నెదురుట గడుండు = మిక్కిలిచేటు

తా రెండవయ మ్ముపాది లేనికలమున నే యర్జునుం ఁక్కట గోవులం బోలుకొని పోయెఁ గదా ! ఇప్పుడు రెండయ మ్ముపాదులును నేను నహము కాఁగా నట్టియర్జును నెదిరించి నిుడుట చేటునకు కూలము యుద్ధము మానుము పాండవుల జయిం జాలవు

తెలఁచుచున్నజలూఁ జెలులు వియ్యములు నడచు

మడిసి పోదురు నీకుఁగా ఁ మనుజనాథ

దొరకుఁ గులనాశకుండు ఁ దూఱుమేలె

పాండవులతోడ నొడఁగూడి ఁ బ్రదుకవయ్య

టీ అనుజ = తిమ్ము తనుజలు - కొడుగులు చెలులు వియ్యములు = పెండ్లిసంబంధములు చెసినవారును మనుజనాథ = రాజు ! నీకుఁగాక = నికై నదుమక = యుద్ధమునందు మడిసిపోదురు = చత్తురు కులనాశకుండు = కులమును నాశనము చేసినవాఁడు అనుదూఱు = అనునింద దొరకుక = లభించును మేలే = ఇదితగుగా ! పాండవులతోడక ఒడఁగూడి = ఇష్టముతోఁ గలిసి బ్రదుకుమయ్య

తా కమ్ములు కొడుకులు మిత్రులు వివాహసంబంధములచేఁ జాట్టులైనవారు నీకుం బ్రీతిగ నీయుద్ధమునం జత్తురు కులమును నాశనము చేసినవాఁడనుచేరు నీకు మిగులును, ఇది తగునా? పాండవులతో నొడ్దికపడి జీవింపుము రాజా !

ఉ రాజ్యముభార మెల్ల ధృతరాష్ట్రునియంద మొంగు చుండఁ ద

త్నూజ్యకుమారపట్నమునఁబొల్చి చరింపఁగ నీవు పాండవుల్

సజ్యతః దండ్రిచిత్తము ప్రసన్నతః బాంధవః గొల్పి యున్కి షా
మ్రాజ్యముగాఁ దలంతు చిన్తనరక్తచుతిం దరుకు ధరాధిపా

దీ రాజ్యము భౌమెల్లఁక వృత్తానుభవముగా మొదలవడఁక = నిలిచియుం
డఁగా, నీవు తత్పూజ్యమహారాష్ట్రమునక = పూజింపఁ దగిన యువరాజ్యాధికారము
బాల్పి = ఒప్పి చరిత్రఁక - వర్తింప గా పొందెన్ సజ్యతః = విలెక్కపెట్టినాని
దండ్రిచిత్తము ప్రసన్నత నొందఁగఁక = సంతోషింపఁగా కొల్పి యున్నక = విండు
అనురక్తమతిక = ప్రేమగల మనస్సుతో తమకు సామ్రాజ్యముగాక = ప్రభుత్వముగలిగి
నట్లే తలంతురు

తా రాజా! రాజ్యభారమంతయు మీరంద్రులై నిలువఁగా నివు పూజ్యమగు యువ
రాజ్యముననుండఁగా బాంధవులు విండ్లెమ్మపెట్టుకొని మీరంద్రునగు సంతోషించునట్లు
సేవింపుచుండఁగా నట్టిదశయే తమకుం బ్రభుత్వముగా వారు సంతోషమతోడ తలంతురు

క కారవనాయక పాండుకు, మిరులు నీతోడిపాత్రులమనియెద మనఁగా

శ్రీరామోకా లోక్తిం వారివిధము కాదె నీవువల దను పెల్లక

దీ కారవనాయక పాండుమహారలు నీతోడిపాత్రు = రికోగలసి మనియెదను
అనఁగా నివు వలదనుట = కాదనుట ఎల్లక = అంతయు శ్రీరాక = సత్త్వగుణము
డఁగా మోకొలొక్తిం = మోకా లడ్డముగాఁ కట్టిన వాని విధముగాదె

తా కురువంశపురాజా! పాంధవులు నితోగలిసి జీవుతుమని చెప్పుచుండ నట్లు తగ
దని నీవు చెప్పుట లక్షి నిష్పంబుండుటకై వచ్చుచుండఁగా వలదని మోకొల దారి కిట్టము
పెట్టి నట్లున్నది

శ్రీ భీష్మద్రోణులు దుర్యోధనునకు హితంబు సెప్పుట

చ అన విని భీష్మఁ డిట్లనియె * నాధృతరాష్ట్రున జన్మించిన
జనకునిమాట వట్టుము ప్రసన్న మెల్ల ముంపక మెల్లఁ బా
వనముగ నిందు వచ్చి బుధివత్సలుఁ డీహరి యిట్లు సెప్పఁగా
విను గడుం జెడుం దెరువువీరంపం పొనరింపు పెంపుగన్

దీ అనక విని భీష్మఁడు ఇట్లు అనియెక ఆధృతరాష్ట్రునిజాతొడక నీజన
కుని మాటక వట్టుము = అనుసరింపుము ప్రసన్నమతిక = దయతో మనవంశమెల్లక పావ
నముగఁక = బవిశ్రమగునట్లు ఇందుక వచ్చి బుధవత్సలుఁడు = మోక్షులయందుఁ బ్రేమగల
వాఁడు హరి. ఇట్లు చెప్పఁగాక వినుమి = వివకపోవుట కడుంజెడుందెరువు = మిక్కిలిగాఁ
జెడుటమహర్గము వీరంపంక = ఈయద్దతియాజ్ఞను ఒనకింపుము

తా భీష్ముం డామాటలువిని దుర్యోధనునితో మీరంద్రుమాటవినుము సత్వగుణండుగా
శ్రీహరి మనవంశమంతయుం బవిశ్రమగునట్లు మనయింటికివచ్చి యిట్లు చెప్పఁగా వివకమోయినక
మనకు మిక్కిలి చెట్టుగలుగును వీరిమాటలు నడపుదు వేని శుభంబగున

క మానఁ గృతరామ్య ప్రాణానం గలుగంగ బంధునాశము రాజ్య
శ్రీనాశము నుద్దామయ, శోనాశముఁ జేయ నేఁగఁమాచెద నెపుమా

టీ భృతరామ్యం దు మానక = విమనక ప్రాణానం గలుగంగ = బ్రదికియుండఁగ నె
బంధునాశము = చుట్టముబందఱు చుట్ట రాజ్యశ్రీ = రాజ్యవిశ్వయ్యోగ నాశము ఉద్దామ =
వ్యాపించియున్న య శోనాశము = క్షీర్తిహానియ చేయక ఏల మాచెద = ఎందుకుఁబూ
దవు చెపుమా

తా భృతరామ్యం దు మానకతో నుండఁగానె బంధువుబందఱు చుట్ట రాజ్యము నాశ
మగుట లోకమందువ్యాపించిన క్షీర్తి ధ్వంసమగుట యను పీనింజేయ నేల పూ నెదవు చెప్పము
న కృష్ణార్జునులతోడవిరోధం బీబంధులోకంబునక కాదు లోకంబున నెవ్వరికి
నిం జూడంబోడదు లోకంబులు రెంటికిని హానింజేయక కూడి బ్రదుకుట
మేలనినం దదనంతరంబ ద్రోణాచార్యుండు దుర్యోధనున కిట్లనియె

టీ కృష్ణార్జునులతోడివిరోధంబు ఈబంధులోకంబునక = ఈబంధుసమాహమనకే
కాదు ఏలోకంబు కొ వివ్యక్తిక మాడంబోలగు = సహింపరాదు లోకంబులు రెంటికి
హానింజే గుక = కడునెయ్యదు కూడి = కలిసి బ్రదుకుట మేలు అనినక తదనంతరంబ =
అటుపిమ్మట ద్రోణాచార్యుండు దుర్యోధనునకు ఇట్లనియె

తా కృష్ణార్జునులతోడ విరోధంబు మంచుట్టుములకు హానియగుటయ త్రముగాదు ఏలో
కము ని వారికి విరోధ రావివయము ఈలోకమున నపజయ మగుటయఁబడిఁ బరలోకము
నను నరక తాపకగును కాఁబట్టి కలసిప్రగుకుటమేలని భీష్ముండు సెప్పినపై ద్రోణాచార్యుండు
దుర్యోధనుతో నిట్లనియె

తే పితృపితామహగురులమై పీతీతి గోరు
చున్న యట్టిమాపరిమహితోపదేశ
వాక్యములు విని దుర్జనఁ పచనరచనఁ
గొనక బంధుతో నొడఁగూడి మనుము

టీ పితృపితామహగురులము పిండియుఁ దాతియు నాచార్యులమును వి పీతీతి =
సంతోషమును, శోరుచున్నయట్టి మాపరిమహితోపదేశవాక్యములు = ఉత్తమమగు మేలుగోరు
మామాటలు విని దుర్జన = దుష్టుఁడయ్యెక్క వచన = మాటల రచనక = కప్పినన కొనక
బంధులతోక ఒడఁగూడి = ఒడ్డిపడి మనుము

తా సీతంద్రియఁ దాతయు గురుండనునగు మాయొక్క యనుకూలవాక్యములు వినుము
గర్జనులయొక్కయోచనలునక బంధువులతోఁగలిసి బ్రదుకుటకు నమ్మనిపును

ఉ వెన్నుఁడు పీతీతి జెప్పిననఁ విస్తరవాక్యచయంబుతోవఁ బో
వన్న కుమార యట్లయిన నాయువు శ్రీయును నీకుఁ గల్గు మా
కన్యు నలఁగా నకట + గన్గొనుచుండుదు మేము నట్లు గా
కున్నను నీవ నేర్తు నినునొం డన నేరము నిండుకొల్పినక

టి వెన్నుడు = బుడ 31తిక్ = సంతోషముతో చెప్పిన సనిస్తర = దీప్తిచగు
వాక్పించయంబుతోవక్ = మాటలవోషణ పావన్న = పాపు కుమార అటయనక్
అయ్యువుక్ = బదువన శ్రయిక్ = సంబయన పెంపుక్ = గౌరవమున కల్గుక్
అకట = అయ్యో మాకన్నలు చల్లగా కన్ననుచుండుదుము అట్లుగాకున్నక్ = అట్లు
చెయనియెడల నీవనేర్తు = నీవే తెలిసిందువు నిరుక్ నిండ కొలువునక్ = పెద్దసభయందు
ఎండనక్ = వేటువిధముగాఁ జెప్పటకు నెరము = చాలక మున్నాము

త శ్రీకృష్ణుడు సంతోషముతో సంతమారము పెప్పెను గదా నీవార్యుడనం
బాపు అట్లయిన నీకు దీర్ఘాయువు అంద గౌరవము గలుగును అంతభాగ్యము కలిగెనా నాక
న్నుచల్ల గా మేమునుచుచుండుము అట్లుచేయనియెడల దానిఫలము వికేతెలియును ఎంత
పొందెదము నిన్న మఱియొకవిధముగఁ జెప్ప మనస్సురకున్నా

చ అనవుడు నాంబికేయుడు నిశితాత్మజాదిక్కు మొగంబు సెసియి
ట్లను హరి నాశ్రయించి భవగ్రజాఁ బూర్వ నజాతశత్రునిం
గను ఎట వోయి దీన ఎనకార్యము లన్నియు సిద్ధిఁ బొందు నీ
తనిపలు కాదరింపమిఁ బదంపడి పాటిలు నెల్లచేటులఁ

టి అనవుడుక్ = అనగా అంబికేయుడు ధృతరాష్ట్రుడు నిజాత్మజాదిక్కు = తన
కొడుకుతల్లి మొగంబు సేసి = ముఖముంగలవాడై ఇట్లుగా వారిక్ ఆశ్రయించి భవద
గ్రజాక్ = మియన్నన పుణ్యుక్ = పుణ్యాత్మని అజాతశత్రుక్ = ధర్మరాజును అట
బోయి = అచటికి కనుము దీనక్ = ఇల్లుచేయఁగా మనకార్యములన్నియును సిద్ధిబొం
దుక్ = అనుకూలించును ఈతనిపలుకుక్ = కృష్ణనిమాటల ఆపరిమిక్ = గౌరవింపని
యెడల పదంపడి = ఎప్పుడెల్ల చేటులక్ = సర్వకష్టములు పొట్టుక = కలుగును

చ అని దొంగిలుండువలక ధృతరాష్ట్రుడు కొడుకదిక్కులిగి ఇట్లనియెను చిత్ర
శ్రీకృష్ణు నాశ్రయించి మియన్నయం బుచ్చాత్మడును నల దర్మరాజుడనెడి యారనిం
గమును గెనులన్నియు ననుకూలించును కృష్ణనిమాట నలక్ష్యముచేసితి వీని వికల్ప ములు లింక
మిఁద సంభవించును

వ అనియె నట్లయెడి గురుభీష్ము లొత్తి చెప్పం దలంచి గాంధారేయున కిట్లనిరి
క ఈకృష్ణునిసారథ్యము, నాకృష్ణునిగాండివంబునైతోడక ము
న్నికొలఁదిఁ జక్కఁడడి నీ, వికురువంశంబు గావుమిధపురనాథా

టి హస్తీపురిరాజా ' ఈకృష్ణుని సారథ్యముక్ = ఈయన రథముందొంటిలును లక్ష్మి
ష్టుని = ఆర్జునునియొక్క గాంధీవముక్ = భనుస్సును అనిక్ = యుద్ధమున తోడకమిన్న =
కనంబడకముందు నీవు ఈకొలఁది = ఈకార్యపుమితి చక్కఁబడక్ = అనుకూలముచేసికొని
కురువంశము గావును

తా. శ్రీకృష్ణుడు సారథ్యముసేయుచు రాగా నర్జునుడు గాంధీవముం బట్టుకొని
యుద్ధమునఁ గనంబడుటకుముందే యీకార్యముం చక్కఁబెట్టుకొని కారవు రక్షించికొను
వ అని పలికి మఱియు

సీ ధర్మపుత్రుని పదఃపద్యమున కతిభక్తి నెఱగిన నతఁడు నిఁన్నేత్తిగ్రచ్చి
 ాడుఁగేల బెద్దయుఁ దిడువుగాఁ గాఁగిలింపఁగ భీముఁడును నీవుఁ బరమహర్ష
 మునఁ జారుతరివడుఁములు సంగతములుగాఁ బరిరంభణం బొనర్పంగ నఁడుఁ
 గవలను మ్రొక్కినఁగరి మర్థిఁ దిగిచి నీ వాలింగనంబు నేఁయంగ నిట్లు
 తే వారు మీరును దగ బాంధవమునఁ బొదలి
 యింపు దళుకొత్తఁ దామరఁతంపరై నఁ
 జెలులఁ జుట్టలు గలసి పేరొమిఁ బొంది
 యుల్లసిల్లంగఁ గుల మెంతఁయొప్పునొక్కొ

టీ ధర్మపుత్రుని పదపద్యమునకు = రెండుపాదములగు అతిభక్తి = ఎఱగిన =
 నమస్కరింపఁగా నిన్ను = అతఁడు గ్రచ్చియెత్తి = ఎత్తియెత్తి నిగుం = చేతులు
 చాచి పెద్దయుఁడవుగా = దీర్ఘక లము కాఁగిలింప గ = భీముఁడును నీవు = పరమహర్ష
 మున = విక్కిలి సంతోషముతో చారుర = రమ్యమైన తొప్పులు సంకతిములుగా =
 కదియఁగా పరిరంభణంబు = కాఁగిలింతను ఒనర్పంగ = చేయఁగా నరుఁడు = అర్జు
 నుఁడు కవలు = అమడబిడ్డల మ్రొక్కిన = కరమర్థి = విక్కిలి శ్రద్ధతో తిగిచి = వేరఁ
 దీసి నీవు లలింగనంబు నేయంగ = ఇట్లు వారు మీరు తగ = బాంధవమున = మట్ట
 జీకముగ పొదలి = పుద్దిపొంది ఇంపు తగు = ప్రకాశింపఁగా కామరంపరై న =
 పెంపుచెందిన = చెయిలు చుట్టలు కలిసి పేరొమి = ఎక్కిలిసంతోషముగ పొంది ఉల్లి
 లిల్లంగ = ప్రకాశింపఁగా కులము ఎంత ఒప్పు = ఇంపు = మం

తా ధర్మపుత్రుని పాదములకు విక్కిలి భక్తితో మ్రొక్కిన నతఁడు నిన్ను
 ఎత్తియెత్తి చెతులుచి గాఢముగాఁ గాఁగిలింపినగా భీముఁడును సంతోషము వృద్ధిగ
 నట్లు తొప్పున చొప్పున జేర్చి కా లింపఁగా నర్జునుఁడును నగులక చేచు మ్రొక్కిగా
 ౨౨ శ్రద్ధతో వారి జేరఁదిసి కాఁగిలింపఁగా ట్టు మీరుభయమును జుట్టతొయిచే గొప్ప
 చూచుకొని కానంద మ గలిగింపఁగా విక్కిలు మట్టములు మెత్తములై విక్కిలి సంతోషముం
 బొంది యుండఁగా ౨౩ ల మెంతసొంపుగా నుండునో గదా !

సమరమునకు వచ్చినచో, రమణుల భయకటకములను బ్రదుకం బెసఁగం
 దమతముపురములకుం బో, వ మహిజను పెట్టియున్న వముఁ బొందుదురో
 టీ సమరమునకు = యుద్ధమునకు వచ్చిన భూరమణులు = రాజులు ఉభయకటక
 ములను = రెండుపక్షములయందును ప్రవదంబెసఁగ = సంతోషముమెండుగాఁగా తమతము
 పురములకుఁ గావక మహిజనులు ఎట్టియున్నవము = ఎంతసంతోషమును పొందుదురో =
 చెందుదురోకదా !

తా యుద్ధమునకువచ్చిన రెండుపక్షముల రాజులు మెండగుసంతోషముతోఁ దమ
 యూళులకుంబోగా లోకములోనిజను లెంతసంతోషముం గాంతురో

వ అని వెండియు ననేకవిధంబులం జెప్పి యీ రెండు తెఱంగులవారును బంచి
 కుడిచి నుఖంబున్న నళలభూప్రజకును బ్రమోదంబగుం గావున నట్లునే

యందఱచేత దీవనలు వశయవహ్య నీ పనిన విని దుర్యోధనుల కుప్పొందరీ
కాళ్లు వీక్షించి యిటనియె

దీ ఆ వెండియుక్ = మఱియు ఆ నేకవింబులకు అప్పి ఈ గెండు తెలుగులవా
రును పంచి కుడిచి = అనుభవించి సుఖమున్నకు అవిలభాప్రజల = భూమిలోనిజను
కంగఱును ప్రమోదంబులకు = సంతోషముగలుగును కావునకు అట్లుచెసి అందఱచేక
నివు దీవనలు పడయవహ్య = పొందును అనినకు విని దుర్యోధనుండు ఆస్వచ్ఛికా
తుక్ = ఆకృష్టుని వీక్షించి ఇట్లనియె

అని యింకను బెల్లవింబులకెప్పి మీరెంద కుటంబములవారును ఒంచుకొని
యనుభవించి సుఖంబు అనుచో భూమిలోని జనులకందఱును సంతోషమగును గావున నట్లు
చేసి యందఱచె నా వ్యధనుం గడచుచి చెప్పగా దుర్యోధనుండు శ్రీకృష్ణున కట్ట యన
క గుండ్రును బితాగును డు నీ, నరనాదుడె నెల్లప్రార్థనను దూఱుదు రి
ప్పునును నీవును దామో, గర దూడెదు గాని గవుడెదు అవు కంటే

దీ గుండ్రు పితామహులకు = కతయగు చిహ్నుడు ఈనరనాదు - నా
తండ్రియగు వీరాజును ఎల్లప్రార్థన నడచి దూఱుచును = సుంకరు దామోదర
నివున ఇప్పురుసునకు = విధమున దూఱు - ఇదిచదర వారి కెవలకు = యు
నుగ లలపవు కంటే = మచితివా

అ త్రొల్లిప్పును మాత్రయు న నెల్లప్పుడు విందించుచును నివున నట్లే
నన్నుం కట్టెవు కొని యియును యోచించవు కదా

క వనలం ఒకచి రరణ్యం, బుల నివవలె గదిలె నును + బోటరు లై చుం
పను జెలుగుల ఒచి మాదెం, గుండ్రంపాండు నుత్తులకారణగుకమె

దీ కుక = శ్రీని పతిది = కషపెట్టికి అరణ్యంబున ఇగుమలం బతిమి =
కష్టపడితిం అయచుక్ సొటరలై = గూరలై నం కు తెలుపకు పూని అప్పొందు
సుగుల అకారణ = కడగ వలకయె కడుక్ = విచ్చిలి కనుదురు = కోపించురు

అ శ్రీని బంగపెట్టి నియు నడవయందుం గప్పుపడితిరునియు నిప్పుడు శూరలై చం
పను జెలుపను మాని పొండవులు నిష్కూలముగ గొపించుచున్నరు

మ అరయం ర వొకయింత నావ ర లేదాధర్మపుత్రుండు జూ
దరివెంటం దసుకించి సొబలుని చేతకు భూమి గోల్పోయి ము
ష్కరుడై వెండియు నొకగా నతండు నక్షత్రాశ్రిమై గెచ్చె నే
తెన వైచం దనయచ్చతో మెలకె నింతే కాక యే బూటయే

దీ అరయక్ తప్పు ఒకయింత న వలనకు, లేదు అధర్మపుత్రుండు. జూదరి
వెంటక్ = జూదరితో తమకించి = పూని సొబలులేక్ = శమనిచేత భూమిక్ గోల్పోయి =
పొంగొట్టకొని ముష్కరుడై = నాథుడై వెండియుక్ = వరలం. ఒడ్డగాక్ = పండెముం
బెట్టగా అలడుం. అక్షస్తాశ్రిమై = పాదికలయందలి నేర్పుచే గెల్వక్ = జయింపగా.

ఏతెదపైనాఁక విత్తెనను తనయిచ్చుతోక = తన యిష్టప్రకారము మెలఁగక = వర్తించెను
ఇంతేకాక పంపాటయే = నేను బద్ధుడనా!

తా విచారింపఁగా నాయెడఁ దాపేమియులేదు భర్తజాండే జూదరితో నాడఁబూన
కొని శకునిచే భూమియంతయు నోడి యంతట బిలువక మఱియుఁ బందెముంబెట్టఁగా శకునిపా
చిలయందలిసేర్పుచే గెల్పుకొనియే హానిగలుగుచున్నను భర్తజాండు దనయిష్టప్రకారము
వర్తించెను దీని నానేర మేమియున్న?

తే మాతస్యపాంచాలపాండ్వాది † మనుజపతులఁ

గూర్చికొని తార కియ్యంబు † గోరియెత్తి

విడిసి రింతియ కాక యివ్వధము నుగ్ర

కర్మమున కేము నొడఁగుట † గలదెచెపుమ

టీ చూత్య = చూడఁడు పాంచాల = ద్రుపదుఁడు పాండ్వ ఆదిమనుజపతులక
- మొదలగు రాజులను కూర్చికొని తార = రామ కయ్యంబుక యుద్ధమును కోరి త్రివిడి
సిరి = యుద్ధమునకై వచ్చిదిగిరి కాక ఇవ్వధము నుగ్రకర్మమునగు = ఇట్టిప్రకారము
నకు ఏము నొడఁగుట = పూనుట కలదె చెపుమ

రా విరటుండు ద్రుపదుండు పాండ్వుండు మొదలగు రాజులం గూర్చుకొని రామ
యుద్ధమున కత్రివచ్చిదిగిరి ఇట్ట చారుకార్యముగఁగ మేము ప్రారంభించితిమా చెపుమ
క ట్కొని సురపతి కై నను, మ్రొక్కము నృపధర్మ మూఁదఁగి మొనతంబడినక
మిక్కిలిపేరును నిట దివి, నక్కిజముగఁ బెంపుఁ బయఁగనగుట నువేంద్రా

టీ ఉదేంద్రా = విష్ణుడ! నృపధర్మముక = రాజ్యమును ఁది = ఁది మొనతంబడినక
= యుద్ధమున పడినక - మృతినొందినను మిక్కిలేరును అతిశయముగు ఖ్యాతియు అటక
దివిక = స్వర్గమున అక్కజము = తలుగని పెంపుక పదమఁగఁగ = పాండవులు
గుటచేత ఉక్కిరిక = పొరుగు చెడవల్ల ఎంతైనక = వేంబ్రునకైనను
మ్రొక్కము

తా రాజధర్మము ననుసరించి యుద్ధమునంజచ్చిగఁ త్రిముఁ ఎంతోకఁగఱును గలదు
గావున చూపాడును సెడునట్లు నెవే ద్రునకైనను శిశు మ్రొక్కను శ్రీకృష్ణా!

చ చిటుకఁగనంబునం దిగవుఁచి త్తమునం దఁబోయ లేక ముం
దటి నటు వోవ నిచ్చిలఁ బితృమహు డక జనకుండు నింకఁ గ్ర
చ్చట నిలఁ బంచి చక్కనగఁగుక్కడ నెవ్వరికేని మద్బలం
బెలుంగక మూఁదలంచిననుఁ నే నది యేటికి నమ్మతించెదన్

టీ చిటుతదనంబునక = చిన్నతనమున తగవు = న్యాయము. చిత్తమునక తలపోయ
లేక = యోచింపనేరక ముందటక అటు. పోవనిచ్చితిక పితృమహుఁడుక = తాతయు
జనకుండు = తండ్రియు ఎవ్వరికేని ఇలక = భూమిని సగము ఎంకక = ఇటమీఁద
పంచి యీక = పందియిచ్చుటకు తలఁచినక. నేను అది. ఏటికిక సమ్మతించెదక =
'ఇష్టమగుదును'

తా చిన్నతనమున నా వ్యవహారము దెలియకపోయినందున ధర్మజానమీ యువరాజ్య మిచ్చినప్పుడు నానిని జరుగ నిచ్చితిని ఇప్పుడు నాశక్తి నెఱుంగక మాతాతయుఁదండ్రీయ నెవ్వరికి సగమియఁ దలంచినను నేను దాని నియ్యనియ్యదు

తే తొంటిచవిగని యిప్పుడు దోచి పొందు

నుతులు రాజ్యంబు నేయంగఁ జూచినారు

నాకు నీఁ దీటునే యింక నాఁడచూఱు

లెక్కడివి ద్రోణిచ్చు లేదిక్క నుచ్చు

టీ తొంటిచా = పూర్వపురుషుని కని ఇవఁడు తోచి = మనస్సునం దగిలి పొందుదులు రాజ్యంబు నెఱుంగక = చూచినారు నాకు ఈ = ఇప్పుడు తీటునె = సరియగునా తొంటిచూఱులు = పూర్వపురాళ్లలు ఎక్కడివి = ఎక్కడ గలుగును ద్రోణ భీష్ములు ఈదిక్కునుచ్చు = చూడకుమారు సుమా'

తా పాండవులు పూర్వము తా మనుభవించిన రుచి మనస్సునందగిలి రాజ్యము నేలం గోరుచున్నార రాజ్యము నిప్పుర నాకు మీకు— పూర్వపురాళ్ల లిచ్చు జెల్లు గలుగును ద్రోణభీష్ములు చూడకుమారు సుమా

ఉ ఏమును వారుఁ బంచినోని యేలుట గల్గదు ఎక్కు కుందు మ్మిం

కేమియు వాఁనినూది మొదలయించుక మోపినయంతమాత్రయన్

భూమియు నెను బాండునృపుపుత్రుల కిత్తునె యెవ్వ రైన నం

గ్రామమునన్ జయంబు గొని రాజ్యము నేయుట నిశ్చయించితిన్

టీ ఏమున వారు = పంచినోని యేలుట కిక్కడ అల్పమందుము ఇంకా ఏమి యున్ వాడొకమైన = పుని పూడిన ఇందున్ = కొంచెము మోపిన యంతమాత్ర యున్ = గ్రుచ్చినంతమాత్రపు భూమియున్ నేను పాండవు పుత్రులకు = పాండు రాజు కొడుకులకు ఇత్తునె = ఇత్తురా? ఎవ్వరైనన్ = గ్రామమునన్ = యధమున జయం బున్ కొని రాజ్యము నేయుట నిశ్చయించితిన్

తా మేము వారును బంధులొని యేలుట కు దు నివేది చెప్పియు నుదయోగముం దదు ఫలకమును పునిపూడిమొక్కలొన మోగినంత భూమి నేని నేను పాండరాజు వామా రులకు నియన యధమునం జయించి యెవఁనియు రాజ్యము నేలవలసినదని నిశ్చయించితిని

{ శ్రీకృష్ణుఁడు దుర్యోధనునితో మున్నతండు నేసిన
దుస్థిగుంబులు చెప్పట }

తే అనిన విని కిక్కడ బూనిక యులఁతినగవు

చెలుపు మొగమున కొక క్రొత్త పాలుపొవర్చు

బుండరీకాక్షుఁ డగు క్లుప్తబోయి యప్పు

డరుణకమలాక్షుఁ డగుచు ముఁరాంతకుండు

టీ అనినక వి కిన్కాయానిన = కోమును బానిస అలతినగవు = లేతనవ్వు
యొక్క చెలువు = అందిము మొగమునకు 2 క గ్రత్యంజమును ఒనర్చుక = చెయ్యగా
పుండరీకాక్షుడు = తెల్లతాళరతేజులవంటి కన్నలు గలవాడు అగుట పోయి మురాంత
కుడు = కృష్ణుడు అగుకవలాక్షుడు = ఎఱ్ఱకవలమలతేజులవ ౬ కన్నలుగలవాడు
అగుచుక

తా అని ద్యుర్యోధనుడు పనికిగా విని కోపముఁ జెందినందున చిగ్గ నవ్వు శ్రీకృష్ణుని
మోమునకం గ్రత్యంజముం గలిగింపఁగాఁ దెల్లతామరతేజులవంటి కన్నలు గలవాడగు
నాయన దెఱ్ఱతామరతేజులవంటి కన్నలుగలవాడగుచు

క మొన తుపడియెడు నీచాఁ ప్పివయ్యలు తడవు లేదు బిగదు , రై నీ

పురు వీరు నిలువుఁ డిదే భం, డెన మెల్లని వచ్చెనాటలు గనుఁ డింక

టీ నీచాపియట్లు = నీవుచెప్పినట్లే మొన = నీన తలపడయి క = యద్ధమునకే
వచ్చున తకవులేక బిగదులై = హులై నీవును వీరు నిలువుఁడు నె = ఇదిగో భండ
నకు = మిథ్యు ఎల్లయి = లేకే వచ్చెక ఇంకక అటటగన = బ్రహ్మాండగన

తా నీవు కోరినట్లు నీనలు యద్ధమునకే పూనను వ్యవధాం కెమియలెద నీవును నీవు
సహాయుగ బిరుదు హులై యద్ధము నిలువుఁడు యద్ధుడు లే పడదెంచు నగక ఇంకను
నీవు తృప్తిపెంపచ్చు

౩ అయంక దప్పు లేనెట నీవలన గీడొనాగు పసియొక్కనాడు

నేయచె నీజనించినయది యదిగా నుగగక పాంపేయి గుం గాల

నెగు నేసీ విషమిసి పెం గమలం గఱపించి నీయంక ద్రుక్రచి

లక్కయల్ గాలిచి పక్కుభంగం కలప దుంచిన వాఁడర్చి త్త

ఆ జేసి నెగడి రాచుసీరి నొంది యన్న జూ, పోప కీవు ఆప్రచాబుద్ధి

గనలి జూడ మొట్టొప్పించి అటలు య దాన నెట్లఁచెయి బుట్టె

టీ అయంక = నీవలన = నెయక అప్పు లేకంటి = లేదని చెప్పితివి నీడు = నీవ
కారము 2 క నాడుచేసి వేటొక్క నాడు చెయవె = చెయలేదా నీజనించినయాయాది
గాక = నీవుపుట్టినదిమొదలు ఉడుగక = విసువక పాండవేయులకుక గాల = మిక్కిలి
ఎగ్గ = ఁడు చేసితివి విషమిడి = విషముపెట్టి పెంబాముక = పెద్దపామును అటవించి
నీరిలాక కట్టిత్రోచి లక్కయల్ = లక్కయింటిని కాలిచి పెక్కు లగులక చుంపక
తలచినక చావక భర్తరక్షణజేసి = వారిభర్తము వారినిక్షీంచుటచేత నెగడ = వ్యాపించి
రావసిక = రాజ్యక్షేపి ఒంకియొక్క = చెందియండగా చూపోవక = చూడజాలక
ఈవు = నీవు తీవ్రపాపబుద్ధి = మిక్కిలిపాపబుద్ధిచేత కనలి = కోపించి జూడమొకటికల్పించి
కపటంబు = మోసము చెయక దానక = అందుచేత ఎల్లచేటు = సమస్తవోషమును పుట్టెక

తా నీవలన దోషమేలేదనుచున్నావు విచారింపఁగా వారికి పక్షకర మొకనాడుచేసి
యొకనాడు నేయక యుంటివా? నీవు పుట్టినదిమొదలు పాండవులకు మిక్కిలి యపకారములు
చేసితివి అన్నమునవిషమిడితివి పెద్దపాములచేత గఱపించితివి త్రాళ్లచే గట్టించి నీటిలాదొగ్గ

యించితిని లక్కయింటవారింబెట్టి కాల్పించితిని ఇట్లెన్నివిధములదెలనో వారీని, జంపదలించి నను భర్తముచే రక్షింపబడనారై వాపకవ్యాపరలై రాజ్యలక్ష్మిని జెందియుండఁగానివు మాడఁ జాలకడఁబించి మహాపాపబుద్ధిలో జూదమొట్టిఁ గల్పనచేసి యందునను మోఁదముచేసితిని ఇట్టి వ్యాపారమెకద మొనర నూలముగా నేర్పఁయెను

తే అన్నదమ్ములు నెత్తంబులూకి సతుల, తిలులు వట్టి సభ్యాంబులకు నిడ్చి చీరలొలిపింతురై యిట్టిచారి నెందుఁ, ద వుమా న వొకంపుఁగ్గనధిప

టి అన్నదమ్ములు నెత్తెయలు = జూదములు అడి సతుల = స్త్రీల తలువట్టి సభా స్థలంబులక = అబుప్రకూటమున ఉడ్చి ఏము ఒలిపింతురే = పింతుల ఇట్టివారిక = ఇట్టికార్యమచేయువారిని నపు ఒ యంకపు = ఒక్కడపు తక్కు = అప్పు తడవుమా = లోక మన పెదకును

తా అన్నదమ్ములు జూదమాడుటయు అల్పాండ్రను దలలు పట్టుకొని సభలలోని కీడ్చి తెచ్చుటయు నంతినుకాక ఏలు పుట్టుమును. ట్టి కార్యములం జేసిన యోగ్యుడవు నీవు కాక భూమిపై మఱియెవ్వరైన చెప్పుము చూము

= అప్పుడు నీవు గర్హిండున ధాడినమాటలు గల్గిపోవలం

జెప్పెడునట్టివే కుము ధ శీలముఁ గల్గినపు ట్టికాంత క

ట్లోపుమి నేయు పెల్లఁ గని ధ యున్నజనంబులు విందు నుండఁగాఁ

ద పొకయింతె లేదును విధం బది నీక చనుం గుమారకా

టి అప్పుడు నీవు కట్టెడును అడనమాటలు కొన్నిలోపల = సభలో చెప్పెడ యట్టివే = చెప్పినట్లుగా నెలలు అలము = సదాచారము కల్గిన పుణ్యకాంతి = ముత్తైదు వను ఇట్ల అప్పువి = గనిపని చేయుట ఎల్లకొ కని ఉన్నజనంబులు విందుకొ ఉండఁ గాక తప్పు ఒకయింత = కొంచెమేని లేదను విధంబు = లేదనడు ఇది. నీక = నీక చనుకొ - తగును

తా అనఁగాను నీవు గట్టెడు నాడనమాటలు సభలో నిప్పులు పెట్టెదగవు గదా! మించిసలము నడివడి గలముత్తైదువను భంగపఱచుటం జూచిన వా రెల్ల ముండఁగా నాయందుఁ గొంచెమేని లేరములేదనుకొని నీక తగియున్నవోయి

తే ఎత్త విడిసినవారని ధ యెల్లతప్పుఁ

బాండ్లమూఁగఁ బెట్టిన ధ బ్రదుకు గలదె

ద్రోణభీష్ము లంద్రీయుఁ ధ దోడుతోడఁ

జెప్పఁ దగుమాటలేమియుఁజెప్పుసారవు

టి ఎత్తివిడిసినవారు = ముద్దయాత్రకువచ్చి దిగియున్నారు. అని ఎల్లతప్పుకొ. పొండ్లమూఁగఁ పెట్టినమాత్రమున బ్రదుకు = బ్రతికిపోవుట కలదె = ఉన్నదా! ద్రోణభీష్ములకొ. తంద్రీయుకొ తోడుతోడన్ = వెంటవెంటనె. చెప్పకొ = చెప్పఁగా విను మాటలు ఏమియుకొ చెప్పుకొ. సారవు = ప్రశంస మన్నవి గదా.

తా పాండవులు యుద్ధమునకు యాత్ర చేసిరని సేరమును వారిపై మోసినంతనె నీవు జయించినట్లు తలంపఁ ద్రోహభీష్ములు మీతండ్రియుం మానితూని చెప్పెడుమాటలు నీ చెవిలో నెక్కవుగదా'

క శాంతిం బొందుట నీకుం, గుంతీకృతులక ఎ ధిగూ దానిక యే

నింతయు నాడెన నది నికెంతయు రుచియింపకునికి ధియోగి యోగియౌ

దీ శాంతిక పొందుట నీకుక గుంతీకృతులకుక మేలగుక అది నీకుక ఎంతయుక = ఏమాత్రము రుచియింపకునికి = ఇట్లు తేరుగుట ఎటిగి యోగియౌ = తేలిసియుండియును దానికక = ఆవిషయమై ఇంతయుక = ఇంత యధికముగా అడెనక = చెప్పుచున్నాన

తా ఆగ్రహములువిడిచి యాధికపడుట గూర్హటికిని క్షేమపాతుల నిష్కర్షములేకుండుట యోగియందును మీకు మేలుగలుగుటకై విశేషించి చెప్పుచున్నాను

ఎ అని యట్లు నారాయణుండు నానాప్రకారంబులం జెప్పుటకుఁ గటకటంబడి యెడు దుర్యోధను నకు దుశ్శాసనుం డీ ట్లనియె

దీ అని ఇట్లు నారాయణుండు నానాప్రకారంబులక = ఎన్నియోవిధముల చెప్పుటకుక = చెప్పుచురాగా కటకటంబడియెడు = గినికి ఎవచున్న దుర్యోధనునకుక దుశ్శాసనుండు ఇట్లనియెక

తా అని యిత్రేతగున భోధించిభోధించి చెప్పుచున్న శ్రీకృష్ణనిమాటలకు మిక్కిలి వీడరపడుచున్న దుర్యోధనునకు దుశ్శాసనుం డిట్లు నెప్పెను

మ జనకుండు - గురుభీష్ములం దగినకర్ణిం బాపులై నికుం

తి నెటింగించు తెఱంగు గాదు తమబుద్ధిం బోయి సంధాన మి

ట్లూరెం జేయక యున్న గృష్ణునకు నీ నొప్పించువా రింతవ

ట్లు నిజం బిచ్చట నింక నియునికి నెట్లుం గీడు వుట్టుం జామీ

దీ జనకుండు = మరండ్రులు భీష్ముడుక గురుండు నీకుక ఆపులై = మేలు గోరినకరై క్షణంబుక = కార్యపధితిని ప్రీతిక = ఎష్టముతో ఎటిగించు తెఱంగుగాదు = చెప్పుటమాత్రముగాక తమబుద్ధి బోయి = వారి యిష్టప్రకారముగా సంధానము = సంధి ఇట్లు ఒనరక = అనుకూలముగా చేయకయున్నక నిన్నక కృష్ణునక ఒప్పించువారు = పట్టియిత్తురు ఇంతవట్టు ఈవిషయము నిజంబు ఇంకక ఇచ్చటక నీయునికి = నీవుండుటచేత ఎట్లుక = ఏవిధముగ నైన గీడు = చెలువుట్టుంజామీ = కలుగునుజూరూ'

తా మనతండ్రియు ద్రోహభీష్ములు నీవు చేయవలయుకార్యము నుపదేశించుచున్నారని యొచింపకును వారు చెప్పెడు విదమున నీవును సంధిని జేయనియెడల నిన్ను శ్రీకృష్ణుని చేతులలోఁబట్టియిచ్చుట తప్పదు. ఇది సత్యము గావున నింకను నీవిచ్చటనుండుట కష్టముగలుగుటకు నిమిత్తమగున

అనిన బాహ్లికాదు + లగుకురువృద్ధుల, నాత్మజనకుఁ గృష్ణు + నాదరింప

కతఁడు రాజనమ్మున + నవ్వుడు దిగ్గన, తేచి పోయె నంచలించె గొలువు

టీ అనినక = దుశ్శాసనండ్లు చెప్పగా అతడు = దుర్యోధనుడు . భాష్టాకాది కరువుధులక = కారవులలో మడులలివాండ్రగు భాష్టాకుడు మొదలగు వారిని లిత్తజనమన = తనతండ్రిని అదరింపక = లక్ష్యమునెయక రాజసమునక = అహంకారముతోడ దిగ్గనక లేచి పోయెన్ పొయెన్ సభ సంఘటించెక = కదలెను

తా దుశ్శాసనండు చెప్పినమాటలు విని దుర్యోధనుం డచ్చటనుండిన కులమునందెవ్వ వారగు భాష్టాకుడు మొదలగు వారిని లక్ష్యకైట్టక గర్వముతోనందుండి క్షామ లేచి పోయెన్ సభయంతయుంగూడ కదలెను

తే అతనివెనుకన కన్గొండు ♦ ననుజగణము
శకునియును వారిపొందైన జన్మతులును
బోయి రమ్యైరి జని యొక్కప్రాపు గట్టి
వేతి యంతంకనుండి ♦ గాఢమున

టీ అతనివెనుకన = వానివెంటనె కన్గొండుక = కనుజగణము = తమ్ములసమాహమును శకుని గుక వారిపొందైన = వారితోఁజేరిన జనపతులును = రాజులును పోయిరి అమ్యైరిన్ = అవిధముగా చని ఒక్క ప్రాపుగట్టి = గుంతై వేతి = దూరమున గారడమునక = తంత్రమునెయ్యచు అంతంతిక = దూరముగాను ఉండిరి

తా దుర్యోధనునివెనుకఁ గర్ణుడును దనకమ్మత్రగుంపును శకునియు వానిని కేరి యున్న రాజులును బోయిరి పోయి గుమికూడి దూరమున నిలచినిలచి తంత్రము నెయ్యచుండిరి. వ ఇట్లున్నం గనుంగొని గాంగేయుండు

చ ఇకఁ డిదియొ క్రొవ్వి ధరఁగూడ నంచు వృధాభిమాని యై
మితసెడి లోభమోహుడఁడతత్సముల్ దనుఁద్రిప్ప నిట్లసం
గతమునఁ బోయె వినివెనుకం జని రేమి దించియో మహీ
పతులును వీరు గొంద రితిభారవుమాయును రేమి నేయుదుక

టీ ఇకఁడ ఇది ఏ క్రొవ్వి = ముప్పిరి ధరఁగూడ నంచుక = రాజుని వృధాభిమానియై = వృద్ధుల నహంకారము గూ మితసెడి = తెలివిమాలి లోభ = అశ మోహ = తానెదలఁడ భ్రమ మది = జీవామునుట గుట మత్సరము = దేవును తినుక త్రిప్పక = అడింపఁగా ఇట్లు అసంగతిముగ = ప్రతిశాలముగ పోయెన్ = లేచి పోయెను మహీపతులనక = రాజులనుపేరున అతిభారవుమాయును = మిక్కిలి బిరుసెక్కిన వారు కొందఱు ఏమితలంచియో వీనివెనుకన చనిరి ఏమి నేయుదుక = నామియం దొకపకయున్నది

తా ఈదుశ్శాసనంబలయో తానొక భూపాలుండ నని వ్యర్థమగు నహంకారమం యని బుద్ధిహీనుడై లోభమోహములును మదమోహములు దహ్నాడింపఁగా విరుద్ధముగ నభ్యుండి లేచి పోయెను రాజులనుపేరునం ద్రుల్లిపడుచున్నతలబిరుసుమయ్యలు మఱి కొందఱు వానివెనుకనె యేతలంపుననో లేచిపోయిరి ఇట్టి సందర్భమున నేమియుం దొక యున్నది

తే అని జనార్దనుఁ గనుఁగొని యకట కాల
పక్ష్య మయ్యె నీనరపతి ప్రతతి కెల్ల
సనుడుఁ దగువారిదెసఁ గలయంగఁజూచి
తగవుమెయి నిట్టులనియె నశ్నగధరుంఁడ,

టీ అని జనార్దనుఁ కనుఁగొని = చూచి అకట = అయ్యో ఈనరపతిప్రచయమున
కుఁ = ఈరాజసమూహమునకు కాలపక్ష్యయ్యెఁ = నశించుకాలము తటస్థమైనది అను
డుఁ = అని భీష్ముండువలక నగధరుండు = గోవర్ధనపర్వతమెత్తినశ్రీకృష్ణుఁడు వారిదెసఁ
= అవటనున్నవారితట్టు కలయంగఁ = చక్కఁగా చూచి తగవుమెయిఁ = న్యాయముగా
ఇట్టులనియెఁ.

తా భీష్ముండు శ్రీకృష్ణునిం జూచి యయ్యో యారాజాలకందఱకు నాశమగుకాలము
తటస్థమైనది యనంగా గోవర్ధనగిరినెత్తినశ్రీకృష్ణముని యందఱుని న్యాయముగా నిట్టు
లనియెను

తా ఈదుర్యోధనుఁ డింతగర్వి యగునే యిఁగాయున్నవా రెల్ల నా
చేదైన్యంబునఁ బొందుటొప్పదని చచ్చింపఁడ యీధంగికిం
లేదే యొండు తెఱంగు సత్కులముఁ బొలింపంగ వర్జింపఁ రా
దే దుష్టాత్మకు నచు నొక్కరునిఁ బోదే ఛేద మీహతికిఁ

ట ఈదుర్యోధనుండు ఇంత గర్వి = గౌరవించునవాఁడు అగునే = అయిదు
ద ! ఈయున్న వారెల్లఁ = ఈరాజులంఱుఁ - చెదైన్యంబుఁ = చేదతనమును
పొందుట ఒప్పదని = తగదని చచ్చింపఁడ = యోచించుకొన్నాఁడు గదా ఈధంగికిఁ =
ఈతనికి ఒండుతెఱంగు = మత్రయొకపద్ధతి లేదే = లేదా! సత్కులముఁ పొలింపంగఁ =
రక్షించుటకు దుష్టాత్మకుఁ = అయోగ్యుని నీచుఁ = అల్పుని ఒక్కరునఁ = ఒకనిని
వర్జింపంగరాదే = కులమునుండి పోలఁగింపఁగూడదా! ఈహతికిఁ - ఈగుటుంబమున నిల =
న్యాయము పోదే = చెడిపోదా!

తా ఈదుర్యోధనుఁ డెంతపొగుఁ బోలియ్యెను? ఈప్రొక్క మాన్నరాజులందఱు
నాచేసనశింతురని యోచింపకయున్నాఁడు వీఁడు పోవువారికిం బ్రతికూలమగు మార్గమింకొకటి
లేదా? ఉత్తమమగు నివంశమును రక్షించుటకు దుర్జనుండు నల్పుండు నగుకొక్కరుఁడు గుఱుం
బమునుండి పోలఁగింపఁగూడదా! అట్లుచేయునియెడలఁ గులంబున న్యాయముచేదా!

ఉ కంసుండు నిట్ల తండ్రిమది ధర్మవి
ధ్వంసము సేసినం గులము వారలు నా కెఱిగింప నేనుదు
ర్మాంశము గోయునై ద్యునిక్త మంబున నాతనిఁ ద్రొంచి యన్వయో
త్తంసముఁ జేయనే జనకుఁ దద్విధ మొప్పుదే మీరుఁజేసిన

టీ కంసుండుఁ కంసుండుగూడ ఇట్ల = ఇట్లే తండ్రిమది = తండ్రియొక్కమనస్సు
కందెడు భంగిఁ = నొచ్చునట్లు ఒకర్ని = చేసి ధర్మవిధ్వంసము = న్యాయమును జేయట
చేసినఁ, కులమువారలు = వానిబంధువులు నాకుఁ విఠిఁగించినఁ = తెలుపఁగా, నేను.

దుర్వాంశముకా చెడినమాంశమును కోయవైద్యునిక్రియకా = కోసెడువైద్యునివలె ఆతనికా తుంచి = చంపి జనకుకా = వానితండ్రిని అన్వయోత్తంశముకా = ఇంటికీ దెద్దగా చేయనె = చెయశేదా ' ఓద్విగమ = ఆరితిని మీరు చెసినకా = చెసితిరేని ఒప్పుదా = సరిపడదా !

తా కంసుఁడు నివ్యభంబునం దండ్రీమనస్సు నొప్పుపఁగా వాఁడుచేసిన యన్యాయము నకు వాని బంధవులు నాకుంజెప్పఁగా శరీరమునం బుట్టినదుర్వాంశమును ఖండించువైద్యునివలె వానిందుంచి కులంబు చక్కఁజేసి వానితండ్రికిం బట్టముం గట్టితిని అట్లు మీరుచేయుం గూడదా !

ఆ అంతతొడ నెల్లః యావగలును దీఱు

వంశ మధికగౌరవంబు నొందుఁ

గూడి మనుట గలుగుఁ గురుపాండవులకు ని

త్రైజంగు నూడ మీకు ః నుజివకాదె

టీ అంతతోడకా ఎల్లయాపదలుకా = అన్నిచేటులును తెఱుకా = తప్పును వంశము అధికగౌరవముకా ఒందుకా కురుపాండవులకుకా కూడిమనుట = కలిసిబ్రదుకుట కలుగుకా ఇత్రైజంగు = ఈపద్ధతి చూడకా = విచారింపఁగా మీకుకా ఉజువ = గొప్పదె కాదె = కాదా !

తా దుర్జనుని కులంబునుండి నివర్తిచేసిన నాపదలన్నియు నివర్తించును కులమునకును మంచిపేరు గలుగును కౌరవపాండవులు గణనీయు జవింతురు ఈపద్ధతి మీమనంబులకు మంచి దిగాఁ గనంబడదా !

వ అనిన విని ధృతరాష్ట్రం దదరిపడి విదురున కిట్లనియె

ఆ బుద్ధిమంతురాలు ః పొందుగఁ బలుకంగ, నేర్చు వచ్చి కొడుకుఁ దేర్చి పోవుఁ గాని వేగ నీవు ః గాంధారిఁ దోడితె, మృనుడు సరిగి యతఁడు ః నట్ల చేసె

టీ బుద్ధిమంతురాలు = తెలివింగలది పొందుగకా = తగినట్లు పలుకంగకా = మాట లాడుటకు నేర్చుకా = తెలిసినది వచ్చి కొడుకుకా తేర్చి = తెలివికిం దెచ్చి పోవుకా కానకా నీవు గాంధారికా వేగకా తోడి తెచ్చు అనుఁడుకా = అనిచెప్పఁగా అతఁడు అరిగి అట్ల చేకా

తా తెలివింగలది కావునం దగునట్లు మాటలాడి దానికిం దెచ్చుటకుం జాలినయది కాబట్టి కొడుకును మార్గమునకుం దెచ్చిపోవును గాంధారిం బిలిచికొని రమ్మనఁగా విదురుఁడు పిల్చుకొనివచ్చెను

వ అదైవియ

క చనుదెంచి యుచితవీరం, బున నున్నం గురువిభండు ః పాలతుకతో నిట్లను నీతనూభవుఁడు దు, ద్వివయంబునఁ జనియె నిట్టి ః వెంగలి గలఁడే

టీ. చనుదెంచి ఉచితవీరంబునకా ఉన్నకా కురువిభండు = ధృతరాష్ట్రుఁడు పాలతుకతోకా = భార్యతోడ, ఇట్లనకా నీతనూభవుఁడు = కొడుకు దుర్జనుఁడునకా = అడఁ కునమాని. చనియెకా = పోయెను ఇట్టి వెంగలి = వెట్టివాఁడు కలఁడె = ఉన్నాఁడా !

తా ఆమెవచ్చి తగుహోటం గూర్చుండగా ధృతరాష్ట్రం దామెతో నీకొడుకు పెద్దలు
గల సభలోనుండి యడఁకువశేక లేచిపోయెను ఇట్టి వెట్టివాడు భూమిపైఁ గలఁడా?

క నీ వైనఁ జెప్పి శాంతిం, గావింపఁగ నోపుదేని ♦ కారవకుల మీ
గోవిందు శాసనము నం, భాసింపఁగాంచి చెడక ♦ బ్రదుకుం జమ్మి

టీ నీవైనక చెప్పి శాంతి = నెవ్వదిగలవానిని కావింఁగక = చేయుటకు
బ్రదుకేని = చాలినయెడ కారవకులము ఈ గోవిందుశాసనము = ఈకృష్ణుని యజ్ఞను
సంభావింపఁగాంచి = కారవింపఁగలిగి చెడక బ్రదుకుంజమ్మి = జీవించియుండునని దా

తా నీవైనం జెప్పి నీకొడుకును దానికిం దెచ్చుటకుం జాతీతివేని శ్రీకృష్ణునియజ్ఞను
నడిపినదై కారవవంశము నశింపక భూమిపైనిలిచి యుండును గదా

తే అనుడు నిపుత్రుఁ వివీతుఁ ♦ దగుట యెఱిఁగి

యెఱిఁగి వానివశించున ♦ నేల పోయె

దివు పాండవులకు నేను ♦ యిచ్చివేని

యడఁపడ నెవ్వరికి వచ్చు ♦ నధిప చెపును

టీ అనుఁడు - ని ధృతరాష్ట్రండు పెప్పఁగా నిపుత్రుఁడు అగోరుడు = అఁ
కువశేనివారఁ అట ఎఱిగియెఱిగి = తెలియించు ఈ నిపు వానివశంబునక = వానికి
లోబడి ఏలపోయెడు = ఎందుకుఁబోవుచున్నావు అధిప = రాజా పాండవులకు ఏమి
యిచ్చివేని = ఏనాత్తునిచ్చినను అడ్డపడక = కాదనుచు ఎవ్వరికెచ్చుక = ఎవరికి సాధ్యము
చెపును = చెప్పును

తా ఆని ధృతరాష్ట్రం డవఁగా నీకొడుకుయొక్కఁడు నీకుం శత్రుఁ డెలిసియుండయు
వాఁడు అనిచూచు మన పోయెదవు తా పురుషు నీవేమి యిచ్చినను నిన్నుంగాదననధి
కార మెవ్వరికిం గలగో చెప్పుమా

క అని గాంధారి పతియుఁ దా నును విదురుం బనిచె నందఁకుం బిలువ నతం
దను మొగము జేవులంపఁగఁ, ఒరుదెంచెను సభకు విదురిఁ ప్రార్థితుఁ డై

టీ అని గాంధారి పతియుఁ కానుక నంపెను = కొడుకును పలుకుక విదు
రిక పనికొక పంపెన అందుకు విదురుఁడు ప్రార్థింపఁగా మొగము జేవులంపఁగ =
ఎట్టివైసముఖమతోడ సభకుఁ చను దెంచెక = వచ్చెను

తా గాంధారి భర్తయగు దానును దమ కొడుకును బిలుచుటకు విదురునికిరి విదురుం
డేని శ్రీనివాసఁగా దుర్యోధనుం దెట్టినిమెముం జేసుక ని సభలోనికి వచ్చెను

ప మున్నుదనతోడం జనిన వారందఱు నచ్చోటన నిలువ నిట్లువచ్చి సుయో
ధనుండు నిజాసనాసీనుండై యున్నజూచి తల్లి చిత్తంబున గర్హించుచు నత
నికి ధర్మంబును నీతియును జుట్టఱింబును బ్రదుకుఁదెరవును నిజశక్తియు
సహాయంబుకొలందియుఁ గులజనవిత్తకారంబును బాండుభుక్తుల బల
పరాక్రమంబులుఁ దెలియనట్లుగాఁ దెలుంగువశం బుజగించియుం గినిసియు
ననేకవిధంబులనాడిన నమ్మటలదెన ననాదరంబునెని యుద్ధతిం గ్రమ్మఱుం

జనియతండు కిర్ణాదులంగుని వాచునుందానును దుర్మరీత్రంబునకుం
వొచ్చి

టి మున్ను = ముందు తనతోడఁ = తనవెంట వాన = ౪౫౫౦డి శ్రేణిపోయిన వార
లందఱుకొ. ఆవోహిటన = ఆకర్షణనె నలుపక = నలచియు ఎఱగా సుహృదముండు ఎట్లు
వచ్చి నిజానన = తనవరమున ఆసీనుడై = కూర్చున్నాడై ఉన్నాఁ చూచి తెల్లి చిత్తం
మనక గర్హించుచుక = విసికికొనచు ఆతనికిక ధర్మబున నీతియుక చట్టజకంబును
బ్రదుకుతెరవును నిజశక్తియు = తనబలమును సహాయబులొంది య = తనకుంగల సహా
యముయొక్క శక్తియు కులజన = కులముయొక్క చిత్తప్రకార బున = ఇష్టముండు
రీతియు పొందువునుల ఒలపరాక్రమంబును తెలియునట్లుగాక తెలుగునడక = క్రమ
ముగా చెప్పి మజ్జగించియు = మంచిగఁ జెప్పియు కినిసియుక = కోపగించియు ఆనేక
విధంబులక అడినయాటలదెక = చెప్పినయాటలయెడ అనాదంబుచేసి = అలక్ష్యముచేసి
ఉద్దతిక = గర్హముతో క్రమ్మరక = మగల చని ఆతండు కర్ణాదులక కలసి వారును
తాచును దుర్మరీత్ర మునకుక = చెడ్డయోచనకు వొచ్చి = ప్రవేశించి

నా సలనుండి కానులేవిగవుడు తనతోగవచ్చిన వారినందఱు నచ్చటనేయుంచి దుర్మో
ధనుండు తానమాత్రిమె సభకువచ్చి తపశీరమునం గూర్చుండి సుంపఁగాఁ జల్లియాచి మన
స్సునవిసికికొనుచు వానికి ధర్మమును గ్రామమును బంధవ్యమును భూమిపైజెలించు నుపాయ
మును వానిశక్తియు సహాయమునచ్చవారిశక్తియు బంధవుల యుద్దేశ్యమును పొందవుల
బలమును దర్పమును గాకిం దెలియునట్లు క్రమంబుగఁ జెప్పి మంచియాటలతోడను గోచముతో
డను బెక్కువిధములం జెప్పఁగా నామాటల నలక్ష్యముచేసి శ్రేణి మిక్కిలిపొగరుతో మరలం
జని కర్ణాదుమొదలగు వారితోడఁ గలిసి వారును దానును దుర్మోచనలు చేయఁబూని

శ్రీ దుర్మోధనాదులు శ్రీకృష్ణునిం బట్టికొని చెఱుంబెట్టఁ దఱంచుట ౫౫

క హరితలఁ పొప్పదు భీష్ముని, గురునిం గూర్చికొని నునలఁ + గ్రోవ్వఱఁ బట్టం
గర ముత్సహించు చున్నాఁ, దరయ నతనివడచుచన + నంతయుఁ దెలిసె-

టి హరితలఁపు = కృష్ణునితలంపు ఒప్పద = సరిలేదు భీష్మునిక గురునిక కూర్చి
కొని మనలక గ్రోవ్వఱక = పొగరుచేతునట్లు పట్టక = బంధించుటను కిరము = మిక్కిలి
ఉత్సాహముచున్నాఁడు = యన్నియు నెయ్యచున్నాఁడు అరయక = విచారింపఁగా అతని వచన
చనక = మాటలరీతిచే అంతయుక తెలిసెక = తెలియవచ్చెను

తా శ్రీకృష్ణుండు మనయెడ విరోధించియున్నాఁడు భీష్మద్రోణుల సహాయముచు
కొని మగల నిర్బంధింపఁ దలంచియున్నాఁడు విచారింపఁగా నాతని మాటలవలన నీవిధము
తెలియవచ్చినది

క మును దాఁ గంసునిఁ ఒరిమా, ద్వివచంబము వారి కెల్లఁ + జెప్పెడఁ దగకుక
మును మనము గడఁగి వెనఁ బట్టినఁ గాంధ్యం బగఁ జలంబుఁడింపకుఁడింకక

టీమును తాక కంసునిక పరిమార్చిన చందము = చంపిన విధము వారికల్ల = సభలోనివారికి చెప్పేడుక = చెప్పుచున్నాడు తనకుమును = అయినకంటెముందు మనము కడంగి = పూని వేక్ = ఘ్రమునక పట్టినక = బంధించితిమా కార్యకబగుక = అనుకూలించు ఇంకక = చలంబుక = ద్వేషమును డింపకుండు = తగ్గింపవలదు

తా. పూర్వము తాను గంసుని జరిగించియున్న సభలోనివారికిం జెప్పుచున్న వాడు కావున నట్టి పనికిం బూనుటకు ముందే మన మాయనను బంధించితిమా కార్యమును కూలించును గావున మీరు ద్వేషమును మానవలదు

తే పట్టి యీతనిక జెఱఁబెట్టి పాండవులకు
దిగులుపుట్టింత మింతటఁ దెగక యె
వచ్చిచేనియు నిర్దింప వచ్చు గోటి
లెల్ల బుచ్చిన నురగంబు లేమి నేయు

టీ పట్టి ఈతనిక చెఱక పెట్టి పాండవులకు దిగులు పుట్టింకము అంతటక అంతమాత్రన తెగక = నిలిచిపోక ఎత్తివచ్చినక = యధమునకు వచ్చుచేరి నిర్దింపవచ్చును = గెలువవచ్చును కోరలెల్లబుచ్చి = విషపుపండ్లు సేవేసిపై కురగంబులు = పాములు ఏమి నేయు = ఏమిచేయుం గలవు

తా ఈకృష్ణుని పట్టి చెఱసాలలో జెట్టి పాండవులకు భయముం బుట్టింకము అప్పటికిని నిలిచిపోక యధమునకు వచ్చుచేరి జయంతము విషపుకోరలం జెఱికివైచినపై సర్పములేమి చేయుం గలవు

వ అని విచారించి యిట్లు దుష్కార్యలోచనంబుచేసి దుర్యోధనదుశ్శాసన శకుని కన్య గు దుష్టచతుష్టయంబు మొదలుగాఁ గుయవినీతలు దైతేయమర్దను మర్దింప నిశ్చయించి రయ్యవసరంబున

టీ అని విచారించి = యోచించి ఇట్లు దుష్కార్యలోచనంబు = చెడ్డపనిం జేయు యోచన చేసి దుర్యోధన దుశ్శాసన శకుని కర్మలగు దుష్టచతుష్టయంబు = నలుగురు దుష్టులు మొదలుగాఁ గలుగు అవినీతులు = పోకిరులు దైతేయమర్దనక = రాక్షసులవధించు వానిని మర్దింపంగక = కొట్టుటకు నిశ్చయించిరి = ద్విపక్షమునొనిరి అయ్యవసరంబునక = ఆసమయమున

తా అని యోచించి దుర్యోధన దుశ్శాసన సునికర్ణులను దుష్టులునలుపుదును రాక్షససంహారమునకై యవతరించెదమున శ్రీకృష్ణుని గొట్టగఁయునని నిశ్చయించికొనిరి. అట్టిసమయమున

చ అడఁకుచు లేక యున్ని యురియాడుట నొండొరుఁ గూడ కుండుటక

బుడిబుడి మాటలాడుటను బోవుచు వచ్చుచు గ్రందుగ్రమ్మటం
ఎడటను దెల్లమైన మును పన్నుగఁ దాఁ బరికించి యున్ని న
ప్పుడు హరిఁ బట్టనంకులము పుట్టుట సాత్యకి నిశ్చయించుచుక

టీ అడయన = తగ్గియుండుట లేకయుండుట = లేపోవుట ఉరియాడుట = ఇటు నటు పోవుచుండుట ఒడొరుగుడుతుండుట = ఒకరొకరిని గలియకపోవుట బుడిబుడి మాటలు = గుఱగుఱమాటల ఆడుటయు లేవుచుకొన వచ్చుచుకొన క్రందు = సందడి క్రమ్మరకొన = మరల పడుటయుకొన కలుగుటయు తెల్లమైనకొన = స్పష్టముకొనగా మును = ముందు పప్పుకొన = చక్కగా తాక పరికించి = చూచి ఉన్నికొన = ఉండుటచేత అప్పుడు హరికొన పట్ట = కట్టివేయునట్టి సంకులము = సందడి పుట్టుట సాత్వకి నశ్చ యించుచుకొన

తా మట్టుమాటయందట యోచనలేకక యల్లాడుట యొక్కొక్కరుగ పోవుట వచ్చుట గుఱగుఱమాటలాడుట వచ్చుచుం బోవుచుండుండడి గలుగుటయుం దెలియకొనగా ముందు చక్కగాకొన దెలిసికొని యిదియంతయు శ్రీకృష్ణునింబట్టి బంధించునదర్శముని సాత్వకి నిశ్చయించినవాడై

తే బజటు కొనిపోయి కృతవర్తన † బన్నబనిచె

నీవు బలమును వాకిట † నిలుపు మేను

లోపలికి నెల్ల జాలుదు † బాపబుద్ధు

లన్నదెసఁదిప్పి రని నిర్భయముగఁ జెప్పి

టీ బజటుకొనిపోయి = కిఘ్రిమునం జని కృతవర్తన = తమబంధువైయిండియు సేనతోడఁ గారవులకు సహాయము సేయవచ్చియున్న కృతవర్తన వన్నకొన = సేనలనమర్చుటకు పనిచెకొన = ఆజ్ఞాపించెను నీవు బలమును = సేనయును వాకిటకొన నిలుపుము ఏను లోపలికికొన ఎల్లకొన చాలెదకొన = సమర్థించెదను పాపబుద్ధులు = పాపాత్ములకారవులు అన్నదెసకొన = అన్నయగుకృష్ణునివిషయమున తప్పిరి = అక్రమమునకుందిగిరి అని నిశ్చయముగకొన చెప్పి.

తా కిఘ్రిముగం జని తమవాడగు కృతవర్తనయను యాదననిం గని యన్నయగు శ్రీకృష్ణున కపచారముంజేయ నీపాపాత్ములు యోచించిరి మన సైన్యమును సిద్ధపఱచి నీవు వాకిటనుండుము సేను లోపలివారి నెల్ల సమర్థింపఁ జాలుదు నని సైన్యముగఁ జెప్పి

వ ఇట్లు పరమాపుం డగుహార్దిక్యు నట లుచ్చి న అయికి సత్వరంబుగాఁ జనుకొని జనార్దనునకు నత్రైలంగెల్ల నెఱింగించి తదనుమతిం గారవేశ్వర బాహ్లిక భీష్మ విదురులతో నిట్లనియె

టీ ఇట్లు పరమాపుండు అగు హార్దిక్యు = కృతవర్తను అటకొన పుచ్చి = పంపి సాత్వకి సత్వరంబుగాకొన = త్వరతో చనుదెంచి జనార్దనునకుకొన అత్రైలంగెల్లకొన ఎఱింగించి తదనుమతికొన = ఆయన యిట్లుముతో కారవేశ్వర = ధృతరాష్ట్రుండు బాహ్లిక భీష్మ విదురులతో ఇట్లనియెకొన

తా కృతవర్తను దమసేనల సిద్ధపఱపుమని చెప్పిపంపి తాను వేగమున సభకుం బోయి శ్రీకృష్ణునితో నీవుత్రాంతం బెఱింగించి యాయన సమ్మతిం గొని ధృతరాష్ట్రబాహ్లిక భీష్మవిదురులతో నిట్లు చెప్పెను.

(1) బిఱుల ముఱి నాడు కృతవర్తన (బర్తన) పరికింపఁగల
కృతవర్తనమునందలి - (బిఱుల ముఱి) నాడు -

304

(ఉ ద్యోగ ప ర్య ము 3 ఆ)

మ అదె కారవృత్తి లక్ష్యదుర్జనత సేయం బూని వైఁ బాఱఁ జూ
చెద రమ్మై గమచేతఁ దీటునె జయశ్రీకాంతు దైత్యాంతకుం
బొదువం దారు దలంచుట్లె ననలంబుం జేర బంధించఁగా
మది నూహించినయట్ల కాక తమదుర్బంత్రంబులం బోవునే

టీ అదె = అదిగో కారవృత్తిలు అశక్తగుర్జనత = కార్యము చేశఁగామిచే నక్రమ
మునకుందిగి పూని వైఁబాఱఁ = వైసపడుటకు చూచెదను = చూచించుచున్నార ఇష్టైక్
= ఈ విధముగ తమచేతఁ దీటునె = సక్కుంబడునా' జయశ్రీకాంతు = జయలక్ష్మీకిం
భర్తయును వానిని దైత్యాంతకు = రాక్షస నాశమునకై యతఁడరించిన వానిని పొదువఁ =
పట్టుటకు తారు = తమకు తలంచుట ఎల్లఁ అనలంబు = అగి, ఏరఁ = వస్త్ర
మున బంధించఁగా = కట్టిపెట్టుటకు మది = మనస్సున ఊహించి యట్లకాక =
అలోచించినట్లే యగు గాని దుర్బంత్రంబులఁ = చెడ్డ యాచనలచే పోవునే =
సక్కుంబడునా'

తా అదిగో చూడుండు కారవృత్తిలు కార్యము న్న్యాయముగా నగుఁ జేతఁగానివారై
యక్రమము సేయఁదలంచి యింబడ యోచించుచున్నార ఇట్లయె సమర్థింపఁగలరా?
జయలక్ష్మీకిం భర్తయైనవాడును, రాక్షస నాశమునకై యతఁడరి మెత్తినాడు నగు శ్రీకృష్ణ
నిం బట్టి బంధించఁదలంచిరి ఈయన ట్టదలంచుట కస్త్రముచే నన్నిగాటగట్టఁ దలంచిన
మాత్రమేయగన తాము దురాలోచన నీ మాత్రమునకా కా యైర్పరా?

వి 'శ్లో' పరిత్రాగాను సాధూనాం వికాశానం గమ్యంత్యం సమస్తాం నారాయ సంధి
వామి యుగేయగే' సాధులను రక్షి పన బాహులక్షి గమ్యం లోకమున లిలుపు
టకును సేయ యుగయుగమునను ఒట్టుచున్నానను భగవద్వాక్యము నెఱు స పాపాన్తులకు
కారవృత్తి శ్రీకృష్ణమూర్తి కాగ్రహముం గలించి గాశము కాలబోవుచు నగు
వ అని విదురుం డదరిపడి వై సిద్ధివిరుద్ధున కిట్లనియె

ఉ భూవరి సేతనూభవుఁ * పుణ్య పరిణ్యవరాక్రముఁ హరిం
గేవలమర్త్యుఁ గాఁ దలంచి * కిట్టిన బట్టిన దారు గంటపె
నావరి గ్రస్తునాశలభ * విర్ముఖువాడ్చిన మ్రంది పోరె కా
లావధి యయ్యెఁ గావలయు * సక్కుట వారిక వారివారికన్

టీ భూవరి = రాజా! సేతనూభవులు = నీకొడుగులు పుణ్య = పుణ్యరూపుని
అగణ్య = లెక్కింపరాని పరాక్రముఁ = శక్తిగల వానిని హరిఁ = కేవలమర్త్యుఁగాఁ =
ఉత్తమమర్త్యుఁడని కిట్టిన = సమాపించినను కట్టిన = తాకినను తారు = తాము మంట
పైక వానిక = సామాన్యముగా క్రస్తు = చుట్టుకొను శలభవర్గము చాడ్చునఁ = మిడుతల
దండువలె మ్రందిపోరె = నశింపరా వారికిక కాలావధియ్యెఁ = కాలముతీయినది కావల
యుఁ అక్కుట = అయ్యయ్యా

తా ఓరాజా! నీకొడుగులు పరిశుద్ధుఁడగు వానిని లెక్కింపఁదరముగానియంతలేజ
ముం గలవానిని శ్రీకృష్ణుని లోకముపాటి మనుజుండని యెంచి సమాపించినను కేవలమోనంటి

అదిగో

నను మిడుతల మంటలో పడిమాడినట్లు చూడగా! చాలని వాల్-శ్రమ మిది మిది
చుకాలము సంభవించినదేమో కదా!

వ అనుటయు గోవిందుం డందఱు విన నంబికానందనున కిట్టనియె

ఉ రోషము న్నాయించి గలిగియున్నారతిఁ గౌరవు లింతసేత సం

తోషణు నీవు ప్రాభవముతోఁ దగ నాకు నన్నజ్ఞ యిప్పు ని

దొంగల నేరు నొప్పుగతి, దొర్బలదుర యులెసవార వి

దేవీషముఁ జక్కఁబెట్ట జగత్తివర యింతకుఁ బోయి వచ్చెనన్

టీ రోషము నాపయి కలిగి కారవును క్రూరుణ్ = వోహబ్బిన్ ఇంజనీర
 = ఇంజనీరును సంతోషము ను వ్రాధివమునోన్ = ఉధకారమునా నాకున లెజన్ =
 లంగకారమును ఇమ్ము వోఫ్టల్ = భజనము దుర్జయలైనవారిన్ = జయింపరానివారి
 యొక్క వివోధమున్ = విరోధమును నిర్హితన్ = రోషము నశించునన్ నేను నీవు
 గలిన్ = చాలినపరిమాణము చక్కవెట్టి జన్మము = రక్షా ! శాయనమైదన్

రా ర జా ! విశ్వాదుకులు నాడయి శిరోధము మ్రాని నాకు బ్రోహమునెయం దలంచి
యింతకేయట మంచితెయగును నెయధక రెము పట్టి యుత్తర విమ్మ మిక్కిలి బలవంతుల మని
గరింపించెయన్నారా విరోధము నాచె నెన్నె తొలగించి వాయవచ్చెదను

భిగవద్గీత 'శ్రీ' యా స వాచార్హస్యం నానిర కల వారత, ఆఖ్యైశాన మధర్మస్య
తద్వాత్మనం స్వభావ్యుపాహ్' ఛర్మనునర ఛంగను కలః సముగా వధర్మ మెక్కుతు వృద్ధిశున
మందునో య త్తైల వే వురలించి నరెనకతునని శ్రీమద్భగవద్గీత

విల్లివణుని గ్రామము నందున్న నీ నాశము గ్రహించుచు నాపదములు నని
సుగ్రీవాదులుచెప్పగా శ్రీరామమూర్తి 'హే! పంశ్యగ్రాతావాన్విద్రుహోమగజేశ్వర'
అనగా 'నాసుగ్రీవా నీవు విజయవలదు నో' అంటివేని నోటిగావచి వారిని నాశముచేయును
నని చెప్పినట్లే యాదులుగా కావునకుం దశక్షత్రవిరుద్ధత నెత్తరు విచ్చినయెడల దుర్యో
ధునం జంపునుని ధృతరాష్ట్రునితో నయిన

క ఆనుడుక్ సాభ్యమున న జ్ఞుడల మశ్చానాదిసకలపరిజనం

బును నాద్వూరునిం దో, డోన్ గొన్న విదురుఁ ఎనుచుఁడుం జని యతఁడన్

డీ అన్నమన్ = అంగో భ్రమమన్ = వంగుచు అజ్ఞానపతి = అరాజు
 దుశ్శాసనా = దుశ్శాసనుడు కుందలగు నకల ఎరిజనబున్ = ఉద్యోగుల నందఱను అదుర్
 నక = అదుర్తుల కొనిరమ్ము అని విదురున్ పఱచినన్ = సంపదగా చని ఆతరున్

తా అని క్రికృష్ణుడు వలకగా భృతాకృష్ణుడు వడసరు వినురుం జూచి దస్త
తుండగు నానొడును పని నెకకజుల నందజను లిలచునొని రమ్మని చెప్పగా నాతండు

ప సవరివారంబుగా దుర్యోధనుం దోడ్తెచ్చినంజూచి యతనికి ధృతరాష్ట్రం డిట్ల
నియె

చ అలవి యెఱుంగ కిట్లు దనుఁజారికిఁ గీ జొనరింప నీవు నీ

తులువలు నుత్తిహించితిరి, దుర్మతులార సమీరు మీకుఁ జే

నలవఁబట్టవచ్చునె మఱి నోద్రొంగదల్పఁగఁ జోలునే దవా
చలు జనులంగ శక్యమె విస శముఁ బొందెద రేమి నేయుదున్

టీ అలవియెఱుంగక = సాధ్య సాధ్యములు తెలియక ఇట్లు దనుజాఁకిక = రాక్షస శత్రువును కీడు ఒనరింపక = చెయ్యకు నీవును ఈతులును = ఈదుష్టులు ఉత్సహించి తిరి = పూనితిరి దుర్మతులార = బుద్ధిహీనులార సమీరుక = వాయువుఁ చేక = చెత్తిచే అలవడఁబట్టక = వాటముగాఁ బట్టుకొనుటకు మీకు వచ్చునె = సాధ్యమా మహాద్రిన్ = పెద్దకొండను కదల్పన్ = కదలించు పోలునె = సాధ్యమా దవానలుక = ఉడకనుం టను జనులంగన్ = చెనులతోఁగట్టి శక్యమె = సాధ్యమా వివాశమున్ = చెటున పొందె దర నమిచేయుదున్

తా నిశక్తియు నెదుటివా శక్తియు నెఱుంగ నేరఁ రాక్షససమూహమును ధ్వంసము నేయ నెవరెంచియున్న క్రొవ్వునకు నీవును నీతోడిదుష్టులును ద్రోహముంజేయ దలచితెరి గా లిని జెకులచేఁ బట్టవచ్చునా? గొప్పకొండను దెల్లగింపవచ్చునా? ఉడచియుండు యాంబూలగుం బరు గత్తుచున్న మంటలు హస్తములచే నాడవచ్చునా? ఇంకను సాహసించినయిం నాశన మగుదుగాని నే నేమియుం గలవాడను

ఆ అనిన విదురుఁ స్థితిలకు సుయోధనుతోడ, బాఁ కెఁగి దొంగఁగిలించి గృష్ణుఁ డెచట నెచట నెవ్వఁ రెవ్వరి నెమఱు, నేనె విసవె యెలఁచెడియె యిట్లు

టీ అనిన విదురుఁడు సుయోధనుతోడన్ ఇట్లులలియెన్ కృష్ణుఁడు బాలకేళిన్ = స్పృహనమున నాటల నొడఁగి-ప్రాగఁబడించి ఎచట ఎచట ఎవ్వరెవ్వరిన్ ఏమి నే చెసెన్ వినవే = వివేచన = వివేచనము = వివేచనము = వివేచనము

తా అని ధర్మ ప్రాప్తికి ఒకఁగా విదురుఁడు దుష్కృతం జూచి శ్రీకృష్ణుని బాలకేళి కారంబున నెదిమొల దె ట నెచట నెవ్వరెవ్వరి నేమిసేయో వినియుం రేదా? ఇట్లు సాహసించి చెడఁబోయెను

వ అనియె నట్టియెఁగ గట్టెదుడనున్న యక్కులవతికుమారుం జగ్గంజూచి యే నొక్కరుండన యని తలంచి దుష్కృతంబునం బొదిపిట్ట నుత్సాహంబున సే తనుచు దరహంబు నేయువానుదేవుఁ ఘాలవృదేశంబున బ్రహ్మాయు వక్షం బున విరూపాక్షుండను వదనంబున వహ్నియుఁ బార్శ్వంబుల నింద్ర యను వరుణ కుబేరులు నాదిత్యమరుద్విశ్వేదేవాశ్వినులు నుద్భవించిరి హలగాండీవ మండిత బాహులగు బలదేవార్జునులు సవ్యదక్షిణభుజంబులను నిజాయుధహ స్తులగు యుధిష్ఠిరభిమనకులసహదేవులు వీవునను వివిధప్రహరణపాణులగు యదువృష్టిభౌజాంధకవీరు లూరులను బ్రభవించిరి జనితనానాహస్తవిన్యస్తం బులయి శంఖచక్రగదాఖడ్గ శక్తిశాస్త్రముఖ నిఖిలసాధనంబులు వెలింగె నేత్రశ్రీ నాసావివరంబుల సధూమ ధూమ కేతుజ్వాలాజాలంబులు నిగిడె రో ముకూవకలాపంబులం దరణీకరణనిభప్రభలు వెకలె నిట్లు దుర్నిరీక్ష్యంబగు న

త్రేజోరూపంబుఁ గనుంగొనం గొలఁదిగా నకలజనంబు సమంబులు మొగిచ్చి యద్భుతభయానకసంబుఁ జొత్తి చిత్తంబు తొలగదంకుండు నప్పుంకరికాటుండు నారదాదిచోములులననను భీష్మవిదురద్రోణ సుజయులందును గరుణాతరంగితంబగు కటాక్షవిక్షణంబులయ వారలకు దివ్యదృష్టియొసఁగిన నావుణ్యపురుషులు సాంద్రాకంఠంబునం దేలుమండ రయ్యవనరంబున

టి అనియెన్ అట్టియెడన్ = ఆసమయమున కట్టెరన్ = ఎట్టియెగుట ఉన్న ఆత్మకృపతికుమారున్ = దుర్యోధనుఁ చక్కన్ గూచి ఏన = సేను ఒకడనె ఆని శలంచి దుర్బదంబునన్ = పొగరుచే పొడివి = ముక్కుని పట్టెన్ ఉత్సాహంబుచెలితి = పూనికొండవి అనుచున్ దరహంబు = విఱువగపు చెయ్యవసుజీవుని వలప్రదేంబునన్ = ముఖమున బ్రహ్మయన్ వంబునన్ = బ్రాహ్మన విమలహంబున = శివుండును వదలంబున్ = కోట వహ్నిము = అగ్నియు పార్శ్వమున్ = అగ్నిముఖులయందును ఇంద్రుడన నరుణ కుదేరులున ఆదిత్య = పన్నెండ మందిసూర్యులు దత్ = దేవతలు గణేష్ దేవ = విశ్వదేవతలు అశ్వియు = అశ్వినదేవయును ఉచ్చవిందిరి = పుట్టిరి నాల = నా గోటిచెతరు గాండివ భనస్సుచేతను మండిత = ప్రకాశించుచున్న కరలరు = చెవులు గల ఎలదేవార్జునులు = బలరాముడను నర్జునుడను నవ్యదక్షిణమజంబులను = ఎడమ మడిభుజములయందును నిజాయుధాస్తులు = తమ మసాధనములుచెకులంగఁ యధిష్ఠిర భీమ నకుల సహదేవులు వీరపునను వివిధప్రహరణ = నానావిధాయుధములనుపాటులు = చెకులం గలవార అగు యదు కృష్ణ భీష్మ అంధక వీరులు ఊరులను = కొడలచందును ప్రభ రించిరి = పుట్టిరి జనిత = పుట్టిన నానామాన్త = ఆయ యొక్క పెక్కుమాన్తములలో విన్యస్తంబులయి = ఉపపంపివయై శంఖ చక్రగదా ఖడ్గ శక్తి తార్జు = విల్లి ప్రముఖ = మొదలగు నిఖిలసాధనంబులు = సాధనంబులన్నియు వెలిగెన్ = ప్రకాశించెన్ నెత్త = ఎన్ను కోర్కె = చెవి నానావరంబులన్ = ముక్కునంపులలో సహాను = పాత్రొ గూడిన ధూమకేతు = తోడచుక్కలయొక్క జ్వాలలు = మంటలు నీగిడెన్ = వెలువడెను రోమకూప = వెండు)కంఠపట్టినరంధ్రముల కలాపంబున్ = న బాహులయందు తెరికిరి నిధి = సూర్యనికాంశులతోసమమగు ప్రలు = కాంశులు వెళలెన్ ఇట్టి దుర్నిక్ష్యం బగు = చూడసాధ్యపడని అత్రేజోరూపంబున్ = అమరకాంతిగల సూర్యును కను గొనక = చూచుటకు కొలఁదిగాక = సావ్యపకక సకలజనంబులు ననుకంబులు = కన్నలు మొగిచ్చి = మూసికొని అద్భుత = ఆశ్చర్యము బయనక = భీతినిగలిగించు రంబులు చొత్తిలు = కలుగుచున్న చిత్తంబులతోడక కదలకుండక = కదలకయండగా ఆప్పండరికామండు నారదాది మహాముఖవలనను = వారియెడలను భీష్మవిదురద్రోణ లులయందుక కరుణా తరంగితంబుగ దనుతోఁగూడిన కటాక్షవిక్షణంబులు = కడగంటి గొలుసు లయక = వ్యాపింపఁగా వారలకుక ద్విదృష్టి = దోతకుంకలట్టిమాపును సుగించెన్ = ఎఱ్ఱగా ఆవుణ్యపురుషులు సాంద్ర = మెండైన ఆనంబునక = సంతోషమున తేలుచుండి అన్ని వనరంబునక = ఆసమయమున,

తా అని విగురుండు చెప్పినపైఁ దనయెదుట నున్న దుశ్శోధఁ జక్కఁగఁ జూచి శ్రీ కృష్ణుండు నేనొక్కఁడనేకదా' అనుతలపాగరుచేత నగు బట్టుకొనల దెగించితివి యనుచు జన్మనవృత్తవర్జిత శ్రీకృష్ణ ముఖంబున బ్రహ్మయొక్క అన్నియును రుద్రుండును నోలనగ్నియును జిక్కు అయిండు దేవేంద్ర యమవరుల కుచేయుచు ద్వాదశాదిత్యులు మరుత్తులు విశ్వదేవతలును నశ్వినీదేవతలును బుట్టిరి హయగ్రమును నాగేశ్వరి ధరించిన ఎలరాముం డెవమభుజమునను గాండీ వమును విల్లుధరించిన యర్జునుండు కుండభుజములను దమతమ యాయుధములం ధరించిన ధర్మజభీమ నకుల సహదేవులు వీఁపునను నానావిధాయుధములంధరించిన యగ్రవృష్టిభోజాంధకు లను నాల్గు క్షుణ్ణులములతోని తనబంధువులకు కూరులను దనకొడలయందును సంభవించిరి తత్సమయము నంగలిగిన యెనిమిది హస్తములయందును శంఖ చక్రగదా ఖడ్గశక్తికోదండములు వెలింగెను కన్నులు చెవులు ముక్కులు మొదలగ రంధ్రములవలన మౌగితోడఁగూడిన యన్నిజ్వాలలువెలు వడియెను శరరమునం గల గోమరంధ్రములనుండి సూర్యకిరణ ములవలె వేండ్రులగు మంటలువెలు వడియెను ఇవిధంబునఁ గన్నెత్తిమాడ సాధ్యపడని మహాతేజోవంతిమగు శ్రీ హరిరూప మును గనబాలక కన్నులు మూసివారి స వ్యజనులును మిక్కిలి యచ్ఛక్తింబులు భీతివిజెంది ప్రతిమలవలెఁ జలింఁడకయిండ్లఁగా నారదాదులగు మహామునులని భీష్మవిష్ణు ద్రోణ సం గుల లంగని వివీరులగు నాపురుషులయొడఁ గ్రకృష్ణుండు గరుడించి ఎఱుఁజూచుటకుం జాలినదివృ ద్ధుష్టిం దయచేయుటచే నాపుణ్యార్థులు పూర్ణమగు నానందమునం జొమ్మఁచుంఁగా నా సమయమున

తే దెవదుందుభివ్రాతంబు ♦ దివిరెఁ గల్ప

వృక్షపుష్పధారామయ ♦ వృష్టి గురిసె

సిద్ధసాధ్యవిద్యాధర ♦ శ్రేణ భక్తి

నిచ్చు జయజయశబ్దంబు ♦ లెనఁక జవల

టీ దేవ గుండుభ వ్రాతంబు - కేవశల భైరవాగ్రసహకము తివిరె - గ్వనించె
కల్పవృక్ష = కల్పవృక్షములయందల పుష్పధార మయ్యుష్టి = పుష్పలవానయొక్కజల్లు గురి
సెన్ భ సాధ్య విద్యాధర శ్రేణి = సమాహూ ధిక్తిక్ ఇచ్చు జయజయ శబ్దంబు
చదలఁ = ఆకాశము ఎనఁక = లభకమయ్యెను

తా ఆకాశమున దేవతల భేరిలు మ్రోగెను గల్పవృక్షములపుష్పములు జల్లుజల్లుగావర్షిం చెను సిద్ధసాధ్యవిద్యాధరులు మున్నగ దేవతల జయధ్వనులు గగనమంతయు నిండెను

వ అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుండు ఉమ్మహాసంకులంబు విష్ణునిదివ్యవిజృంభణంబు గా వలయు నని యూహించి

టీ అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుండు అమ్మహాసంకు లంబు = ఆగొప్పవ్యవ విష్ణుని విశ్వరూప = పూర్ణముఁ బ్రసంగరూపముయొక్క విజృంభణంబు = గాఢపము కావలయుం = ౭౬ నేహా అని ఊహించి

తా అనగయందుఁ బుట్టినపెద్దసందడి శ్రీమహావిష్ణుండగు కృష్ణమూర్తి చూపిననొక్కరొ పసందర్శనమున నైయిండునని యోచించి ధృతరాష్ట్రుండు

క కరుణింపుము స్రుంతితభయ, హరణధరీశా సహింపు + మత్త మనీ
 కరణంబు వేడెన భవ, చ్చుగంబులు గనుగొనం బ్ర + సామింకగదే

టీ కరుణింపుము = అనుగ్రహింపుము స్రుంతిత = ఆశ్రయ చినవారి భయహరణధరీ
 శా = భయమునుబాపు నిమిషమగలవా డా అజ్ఞానముక = లివిలమృతమ సహించు
 సీశరణముక = నిరక్షణముక వేడెడక భవచ్ఛరణంబులు = మీపాదములు కనుగొనక
 = చూచునట్లు ప్రసాదించగదే = అనుగ్రహింపుమా

తా నాయగడు గృపచేయును ఆశ్రయించినవారి భయముహరించు నధికారముంగల
 నాడే నాతెలివితక్కువకుమింపుము నీచేతరక్షణమును గోరుచున్నాడను మీపాదములను
 నేవింప గోరుచున్న నావరము ననుగ్రహింపుము న్యామి

చ అనుడు దయార్ద్రచిత్తుఁ డగు + నప్పురమేశ్వరుఁ డిచ్చె దృష్టియ
 జ్ఞనపతి కద్భుతం బడర + నయ్య పూరము గ్రస్తు నాతిఁడుం
 గనుగొని భక్తిమ్రొక్కి ననుఁ + గంటిఁ గృతార్థుఁ నైతి నింక నొ
 ల్ల నొరులఁజూడి లోచనములం బురుషార్థులు సంహరింపవే

టీ అనుడక = అనగా దయ = దయచె అర్పి = మైత్తనైన చిత్తు = మనస్సు
 గలవాఁడు అగు అప్పురమేశ్వరుఁడు అజ్ఞనపతికై దృష్టి = చూపును ఇచ్చెక అన్య
 తంబు = ఆశ్చర్యము అడరక = కలుగఁగా నప్పురపూరము = సంతోషలికయము క్రమ్మక
 = కలుగఁగా ఆతఁడు కనుగొని భక్తిక = వినయముతో మ్రొక్కి నినుక కంటిక
 కృతార్థుడక = ధన్యుడను అయితక ఇంకక ఒరులక = ఇతరులను చూడక ఒల్లక =
 ఇష్టపడను పురుషార్థము లోచనముల = కన్నులను సంహరింపవే = నొలఁగింపుమా !

తా అని యతరాష్ట్రండు ప్రార్థింపఁగా నయారసముచే మైత్తనైన హృదయముం గలవారి
 యారాజునకుఁ జూపునిచ్చెను ఆరాజు విక్రీలి యగ్ని మను సంతోషమును గుఱునట్లు
 విశ్వరూపసంగనముంజేసి నెనయముతో మ్రొక్కి నను = విచ్చి యగ్నివైతిని లోకమున మతి
 గొప్పరింగన నాకిష్టములేదు పురుషార్థమా' నాచూపును మఱలం దీసివేయుము

క అనినపలుకుటకు నచ్చటి జను లెల్ల నృపాలు పిలిచి + శాలాత్ముఁ డగుం

గొను చుండి రవుడు దమనె, చ్చునెల్ల లాశ్వర్యరసని + మగ్నంబులు గన్

టీ అనిన పలుకుటక అచ్చటి జనులెల్లక నృపాలుక = భృతరాష్ట్రాని సీవిశా
 లాత్ముక = తెల్లనిశాలమగు కన్నులుగల వానిని తమ నెప్పునప్పు = మనస్సుని ఆశ్చర్య
 ర' నిమగ్నంబులుగాక = మునిగియుండఁగా ఆపుడు కనుగొనుచుండిరి

తా ఆముదమున నంగున్న జనులందఱును మిక్కిలి యాశ్చర్యమున ముగిసినవారై
 విశాలమై తెల్లనెఁకన్నులం గల భృతరాష్ట్రానిఁ గను మండిరి

వ తదనంతరంబ దామోదరుండు భృతరాష్ట్రానినభిలతిం బొడిఁగూడ సత కన్ను
 లెప్పటియట్లు కావించి నిజాశ్వరూప ప్రపంచంబు నుపసంహరించి మునీ ద్వు
 ల నామంత్రణంబునేయ నమ్మహాత్ము లంతర్ధానంబు నేసిరి దానును నముత్తా

నంబునేసి యంతకుమున్న సనిహితైయున్న కృతవర్తకరంబును సాత్య
కిహస్తంబును నవలంబించి యూ వెడలె నని చెప్పెను

టీ తదనంతరంబు = అటువై దామోదరుండు భృతరాష్ట్రు అభిమతంబు = కోరిక
ఒడఁగూడక = అనుకూలించునట్లు అతొన్నులు ఎప్పటి కట్ట = మనుపటివలె నే కావించి =
చేసి నిజ = తనయొక్క విశ్వరూపప్రసంగంబుక = విశ్వరూపవిస్తారమును ఉపసంహరించి =
విడిచి మునియైతొక అనుక్రమంబునేయక = వెలవిచ్చిపంపగా అమృతాత్ములు అంత
ర్ధానంబునేయక = కనంగడక గాఁగా తానను సముత్థికుండై = లేచి అంతకుమున్ను సన్ని
హితై = చేరువనే ఉన్న కృతవర్తకరంబును సాత్యకి హస్తంబును అవలంబించి = కట్టు
కొని ఊర వెడలెక అని చెప్పినక = చెప్పగా

తా అటువై శ్రీగృహ్యమున భృతరాష్ట్రుండు గోరినట్లు గాని చూపు మనుపటివలెనే
చేసి తాను దరించియుండిన విశ్వరూపమును వదలి నారదా మహాగునుల కనుజ్జయిచ్చి పంపగా
వారు జోకు దృష్టికిం గనంబడక వెడలిపోయిరి తానును వీరముగూ లేచి తనచెంగటనుండిన
సాత్యకి కృతవర్తల చేతులం బట్టుకొని కూటాక నడచెనని చెప్పగా

ఆ ఇవిధమున గృహ్యం డేగినపి ఎటి

కథ వినంగ నాకుఁ డ గొతుకంబు

యనము నిండి కడలు డ కొన్నచున్నయదివ

రించి చెప్పు మునివ డ రేణ్య రునుడు

టీ ఇవిధమునక గృహ్యంబు ఏగిన పిదపటికర వినంగ గానకాకుంబు =
కత్సానామ మనుషునని డ కడలుకొనుచున్నయది = వెలుపలికిం జూలుచున్నది మునివరేణ్య
= మనులలో నత్తముడై విరించి చెప్పును అనుడుక

తా ఈవిధముం గృహ్యంబు కావన భాగం దక్షిణస్మితి గృహ్యంతిమ వినుటకు
చూసాము మున్నునిం వెలుపలికి జొంగుచున్న కేయి వచింపుము మనిక్రేహడా ! అని
దనమేగ యుడు వైశంపాయన మహామీంధ్రు న గెను

ఉ భ క్తమన ప్రమాద ర డ పాదసరొజవికాస తనా

శక్తిమయ ప్రభావ ముని డ సంస్తుత సాత్యవతేయభాతీ

ప్రోక్తి నిగూఢ సంప్రకట డ భూయసమాశ్రయ వత్సలజ్వి సు

వ్యక్తకృపాభిరామ గుణవర్ధన నిష్కల నిత్య పుష్కలా

టీ భక్త = భక్తులయొక్క మః = మహిమను ప్రమాదకర - సంతోషముం గలి
గించు పాదసరోజ = పాదకమలములం గలవాఁడా ! వికాస = తెలివితోఁ గూడిన చేతనా
శక్తిమయ = బుద్ధియొక్క బలస్వరూపముగు ప్రభావ = మహిమం గలవాఁడా ! మునిసంస్తుత =
జ్ఞానులచే బొగడం బడువాఁడా ! సాత్యవతేన భార్యప్రోక్త = వ్యాసమహర్షి చే రచియింపఁ
బడిన గ్రంథమునందలి నిగూఢ = మర్తమును సంప్రకట = వెల్లడిచేయునట్టి భూమి = మహి
మకు సమాశ్రయ = ఆధారమైన వత్సలత్వ = దయంగలవాఁడా ! సువ్యక్త = తెలియవచ్చు

(ఆ మ్నా య క థా ని ధి స హి త ము) '

చున్న కృప = దయచే ఆభిరావ = ఇంతైనవాడా గణ = సుగుణములన క్షేపనిష్కృత = పెంచుటయను విశేష విద్యకలవాడా! నిత్యపుష్కళా = ఎప్పుడును యార్జునమైయుండు వాడా!

తా భక్తుల మనస్సునకొందముం గడిగించునట్టి పాదకమలములను గలవాడా! తెలివి గల బుద్ధులయందుఁ గలుగు బలహృదయము మోముం గలవాడా! జ్ఞానలచే తొగడంబడు వాడా! వ్యాసముగ ప్రణీత మగు మహాగ్రంథమున వచియింపఁబడిన రహస్యవిషయములను వివరించునట్టి మహిమగు నాధ్యాపముగ దయను గలవాడా! లోకమునకెల్లం దెలియవచ్చెడు దయచే సాంప్రదించాడా! సుగుణములను పెంచునట్టి విశేష తేజస్సు గలవాడా! సర్వకాల ములయందును బూర్ణుడనై యుండువాడా!

క ఆవ్యయనిర్మలవిభవా, దివ్యప్రభవా సుదైక • దీప్తానభవా
సువ్యక్తనిత్యయతినం, సేవ్య సుసాంగత్య లోక • జీవనకృత్యా

దీ ఆవ్యయ = తఱుంగని నిర్మలవిభవా = నిర్దోష మగు భోగముం గల వాడా! దివ్య = శేవతలకును ప్రవ = పుట్టులగు హేతువైన వాడా! సుదైక = ఆనందముచేతనే వెలింగెడు అనుభవ = మనోభావముం గలవాడా! సువ్యక్త = స్పష్టముగ నిత్య = ఎల్లిపుడు. యతి = ఇంద్రియములం గెటించినవారి సంసృత్య = పూజకందగినవాడా! సుసాంగత్యలోక = మంచినహవాసముగల జనసమూహమునక జీవనకృత్యా = బ్రతుకుం దెరువైనవాడా!

తా తఱుంగనట్టియు నిర్మలమైనట్టియు భోగములం గల వాడా! శేవతల యుత్పత్తికి హేతువైన వాడా ఎప్పుడు నానందమునందేలు మనోభావముం గల వాడా! స్పష్టముగ నింద్రియములం జయించిన హేతులచేఁ గజింపఁబడు వాడా! మంచినహవాసముగల జనులకు బ్రదుకుం దెరుగున వాడా?

మృగ్మలిన రవిశశిర యనేత్రా • ప్రస్ఫురత్కాంతిహృద్యా

నవజరరవికార • న్యాసలీలానవద్యా

వివృతనిగమశాఖా • విస్ఫురతాగైక వేద్యా

వివిధ నియత చర్యా • వృత్తిచిత్రప్రసాద్యా

దీ రవిశశిమయనేత్రా = సూర్యచంద్రులను గన్నులుగాఁ గలవాడా ప్రస్ఫురత్కాంతి = ప్రకాశించెడు తేజస్సుచే హృద్యా = నోహరుడా నవజరరవికారన్యాస = కొత్తప్రాతయను భేదములం గలిగించుటయను రీతి = కీర్తియందు ఆనవద్యా = లోపములేని వాడా వివృతనిగమశాఖా = లేటవఱుఁబడినవేదశాఖలు గలవాడా విస్ఫురతాగ = అపరాధములం జేయనివారిచే ఏక = ముఖ్యముగ వేద్యా = ఎఱుంగఁబడఁదగినవాడా వివిధ నియతచర్యా = నానానియమములతోఁ గూడి వర్తించు వృత్త = నడవడిగల చిత్ర = హృదయములు గల వారిచే ప్రసాద్యా = ఆనుగ్రహింపఁ జేయంబడు వాడా?

తా సూర్యచంద్రుల శేత్రములుగాఁ గలవాడా! విశేషముగు తేజస్సుచే నొప్పుచున్న వాడా! కొత్తప్రాతయను భేదములం గలసృష్టివ్యాపారమున నిష్కలవటుముగనండు

వాడా! * వెల్లడినేయంబడిన వేదము నాల్గిటివి గల వాడా! అపరాధములం జేయనివారికే తెలియఁ దగు వాడా! నానావిధములగు నియమములతోఁ గూడిన వర్తనచేనొప్పు హృదయములం గలవారిచేఁ బడయఁదగు ననుగ్రహముం గల వాడా!

గద్యము ఇది శ్రీమదుభయకివిమిశ్ర కొమ్మనామూత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజితీక్కనసోమయాజిప్రణీతంబయిన శ్రీమహాభారతంబున సుద్యోగపర్వంబు నందుఁ దృతీయాశ్వాసము

గద్య ఇది శ్రీభారద్వాజగోత్రపవిత్ర రాఘవాగ్యపుత్ర విద్యజ్ఞనవిధేయ పార్థసారథ్య భీషేయ ప్రణీతంబైన చూర్ణాక్షరకళానిధి యను సుద్యోగపర్వవ్యాఖ్యానంబనం దృతీయోపాయము.

ఉద్యోగపర్వము తృతీ మాశ్వాసము ముగిసెను

శ్రీ
శ్రీ రామచంద్రపరమహంసః
శ్రీ మ దాంధ్ర మ హా భా ర త ము

ఉద్యోగపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము

(ఆత్మాయ కళానిధి సహితము)

పత్మసింహ

దామచ్చనిర్మలః ♦ తత్రైకప్ర

దైవప్రభాస్థియాలా

శ్యామాయితవిపులవక్షః ♦ హరిహరనాదా

ఈ శ్రీమత్ = లక్ష్మీకంఠమున కలసిపల్లవదామచ్చని = కులసిచిగుళ్లమాలికయొక్క
కాంతిచె లబ్ధ = పొందబడిన మరకతప్రతిమహోద్దామ ప్రభా = పచ్చలకాంతిచె విశేష
కాంతినిగల అస్థిమాలా = కపాలమాలికచె శ్యామాయిత = నీలవర్ణమగుచున్న విపులవక్షః =
విశాలమగు బొమ్మలకలదా హరిహరనాదా !

కా కాంతి సంపదగుల కులసిపల్లముల దండయొక్క ప్రభచె సంబడిన మరకతిరత్న
ము కాంతినిగల కపాలమాలికచేతను నీలవర్ణమగుచున్న శాలమగు వక్షఃసలమును గలవాడా !
శ్రీ హరిహరనాదా !

శృంగారము కుంతియింటికిని జని యాయముతో మాటలాడుట క్క-

వ దేవా వైశంవాయనుడు జరమే జయిన కిట్లనియె గృహ్యం దైత్రుంగున వెడ
లిన విస్మయయై గాంధారి యభ్యంతరిమందిరిఁ బునఃకరుగం గౌరవు తెల్లను బం
ధుమిత్రసహాయసహితంబుగఁ దనతో పన వెంట మొగంబు గంటువెట్టికొని
కత్యంతరంబులు గడిచునప్పుడు దారుకుండు తేరినొగలపై నుండి పొడ
నూపి కేలుమొగిడ్చి ఫాలభాగంబునం గదియించినం దత్ప్రదేశంబున నిలిచి
వారలదెన మరలిచూచి మీరింక నిలుపుండని పలికిన నాంబికేయుండు నుం
డరీకాక్షుండేరి నిజతనూజుల నుపలక్షించి

టీ జేవా! వైశంపాయనండు జనమేజయునకుఁ ఇట్లనియెఁ కృష్ణుండు. అత్రైఱం
 గునఁ వెడలినఁ = తరలఁగా విస్తరియై = అశ్చర్యమనొందినదై గాందారి అభ్యుతర
 మందిరంబునకరుగఁ = లోనినిగరునకేగఁగా కారవులెల్ల బంధుమిత్రహయఃపితంబుగాఁ
 = చుట్టములలో న్నేహితులతో నాక్రితులతోఁగూడ తినితోడినవెడలఁ = తనవెంటరాఁగా.
 మొగంబుఁ కంటివెట్టుకొని = చిన్నపుచ్చుకొని కఙ్కెంతరంబులు గడచునప్పుడు = లోనివా
 శ్శను దాటివచ్చునప్పుడు దారుకుండు = అనుకృష్టనిసారథి తేరినొగలవైసుండి పాదసూపఁ
 = నంబడి కేలుమొగించి = చెతులుచెర్చి ఫాలభాగంబుపైఁ = ముఖముపై కదియించినఁ =
 విలుపగా కృత్రిజేయునఁ = అచ్చట నిలిచి; వారలదెనఁ = తనవెంటఁనుండినవారిప్రక్క
 మరలించి మారలు ఇంకఁ నిలుపుండు అనిల్లికినఁ అంబికేయుండు = ధృతరాష్ట్రుడు
 పుండరీకాద్రుంజేరి = కృష్ణుంజేరి నిజతఃకాఁ = తనకొడుకును ఉపలక్షించి = మంచి

తా స్వామి! వైశంపాయన మహాముని నమేజయునితో జనిల్లు పలికెను గూడఁ జెప్పం
 బడినట్లు శ్రీకృష్ణయూర్తి వెడలఁగా నాశ్చర్యమందినదై గాంధారీవి యంతఃపురంబున కేగెన
 అందు దీన గృతి ప్రాది నమస్త కారవులును జుట్టములు న్నేహితు ల యుద్ధమునకుం దోడైనచ్చి
 యున్నవారను దగ వెంటరాఁగా మొగంబు చిన్నపుచ్చుకొని లోనివాశ్శను దాటివచ్చుచున్న
 శ్రీకృష్ణునిగాంచి సారథియగు దారుకుండు రథంబు నొగలయందుండి నిలిచి చేతులుమోడ్చి
 మ్రోగఁగా నందునిలిచి యాతండు తన వెంటనున్న కారవులంగని “మారింక నిల్చు”
 నియె అతట ధృతరాష్ట్రుండు శ్రీహరింజేరిబోయి తనకొడుకుం జూచి

ఉ వినును బాండుపుత్రులను † వేరిముగ్ధుక్కి పొసంగి మన్నికై

పొరిత మాడి యే నటులు † బుద్ధు సెప్పిభంగియుం గులా

చారము నిర్వహింపఁ బలు † చంపముం దగ దు ఖసాటు నీ

కారవిశ్రాంతిం దెలిసె † గాదె గదాధరి నీదున్నధిన్

టీ గదాధర = గదచుధరించినవాఁడా! మీరు పాండుపుత్రులును వేరిముగ్ధుక్కి -
 విశ్రాంతములిడిచి పొసంగిమన్నికై = ఒడ్డిగా జీవించుటకై ఏన = నేను అటులఁ పొరిత
 మాడి = జగడమాడి మధులుసెప్పిన భంగియఁ = వితినుగ్రహించు విధమును గులాచారము
 నిర్వహింపఁ = కులముయొక్క నడవడం నెర వేర్చుటకును ఈ కారవశాంతిఁ పలుచందము
 లందగు = అనేకవిధములుగా ఈఖపాటు = దు ఖపడుటయు విడువన్నిధిఁ = నీయెడుటచే
 తెలిసెగాదె = తెలియకచ్చినదిగదా!

తా గదాధరా! ఈద్యోధనాడులును బాండుపుత్రులును జీవముమాని కలిసినుటకై
 నేను జగడమాడియుంగూడ బుద్ధులు సెప్పినవిధమును, ఈకారవశాంతి దన కులధర్మమును నెర
 వేర్చుటకై యన్నివిధముల నేను దుఃఖపడుటయు నీయెడుటచే తెలియకచ్చినదిగదా విఫలందై
 ముఖము జిన్నపుచ్చుకొని శ్రీకృష్ణుం డేగుల సెఱిగినాఁడై ధృతరాష్ట్రం దంక నీతండ్రిలును
 బాండుపుత్రులును యుద్ధమున కుద్బుత్తులం జేయఁగలవాడగు యెఱిగియే “గదాధరా” (అనఁగా
 గదనుదరించినవాఁడా!) అని సంబోధించెను ఈయంధుండునుంగూడఁ దుర్జనుండుగావునను
 ద్యోధనునియందు మిక్కిలి యిష్టముగలవాఁడుగావునను వానిని నిందింపక “తెదలనాటనుం

డియు వచ్చిన కులధర్మమును (అనఁగా బాండురా జేలినరాజ్యము నాతనికొడుకున కిచ్చుట యనుభావమును గనంబఱచుచు) నెరవేర్చుట కీకారవహతికి దుఃఖముగా నున్న దని కారవుల మొత్తమును నిందించుచున్నాఁడు అని మఱియును

వ అని వెండియు

తే నీకు శుద్ధుండ నగుటయ * నిలబంధు, మిత్రగురుజనకోటికి * ధాత్రికల్ల సంబుఁగ్గ నిర్దోషుండ * నగుటగాన, నాతెఱంగునీవెఱుంగుట * నాకుఁ జాలు

టి అంబుజాక్ష = కమలములవంటి కన్నులు గలవాఁడా! విశ్వా సుధు డనగుటయ = నెర్తుండ నగుటయే నిభిలబంధుమిత్రగురు జనకోటికి = చుట్టములు హితులు గరువులు మొదలగు వారి సమాహమునకును ధాత్రికల్ల = భూమికంతయు స్వపండుగుట = దోషము లేనివాఁడనగుటయగు కానక = కాబట్టి నాతెఱంగు = నాగుఁదోషమును నీవెఱుంగుట నాకుఁ చాలు

తా కమలములవలె విశాలములగు కన్నులుగలయోన్యామి! నిద్రపైకి నేను నిర్దోషి నై తోచితివా! బంధువులు మిత్రులు గరువులు మొదలగువారికెల్ల నాలోకమనఁజల్లు నేనున్దోషునిని తలంపఁచినట్లే యగుదును కావున నాయోగ్యత నీకుం దెలిసియుండటయే నాంబుజాక్షును అనఁగా ప్రకృష్టుండు మెత్తప్రదాతయగు పిష్టుండని ప్రజ్ఞాచక్షుం (బుద్ధిసేవినిగాఁ గలవాఁడు) డగు నిగ్రుడ్డిరా జెఱంగుం గావునఁ దనకు సుతరకాలమున హంరాండుటకై అనిర్దోషతను శ్రీహరినిన్నిధి వెల్లిడిచెనెఱుఁగుచున్నవాఁడు

వ అనినవిని యచ్యుతుండు బాహిక భిష్మద్రోణ కృపప్రముఖ నికలవిశిష్టజనంబుల నాలోకించి

టి అనినక విని అచ్యుతుండు = శ్రీకృష్ణుండు బాహిక భిష్మ ద్రోణ కృప ప్రముఖ విశిష్టజనంబులక = మొదలగుయోగ్యులను ఆలోకించి = చూచి

తా అని భృతరాష్ట్రుండు నెప్పుఁగానిని బాహిక భిష్మద్రోణ కృపాచార్యుల మొలగు యోగ్యులంజూచి శ్రీకృష్ణమూర్తి

తే ఇప్పు డీ భయమిట్టి * యింకెవట్టు, చూకు దెల్లంబుగాదె * నీకుని భుండు దానేమిటని ముఖ్యుండఁ గాన, దప్పుదనదెన చేదన * చెప్పివిడిచె

టి ఇప్పుడు ఈసభక = సభయందు భట్టినయింతవట్టుక = పుట్టినయింతవిషయము మీకు తెల్లంబుగాదె = స్పష్టమేకదా! ఈమేదినిభుండు = ఈరాజు తాను ఏమిటి = ఏకార్యమునకును ముఖ్యుండఁగాన తప్పు తనదెనక = తనయందు లేదని చెప్పివిడిచె

తా ఈభృతరాష్ట్రుని సభయందు భట్టినవిషయమంతయు మీరుతేటగా నెఱింగినకదా! ఈతండు దానేమిటార్యమునకును జాలననియు తప్పవనపైలేనియంజెప్పి తొలఁగెను (ఇప్పుడు నిగ్రుడ్డిరాజుడుమాటలచే దానునిగొప్పియై కనంబడి తన కిహంపరలోములయందు యశంబును సుఖంబును గనవలయునని తప్పును దుర్బోధనాదులచేఁ బెట్టుచున్నాఁడు వానిని చెడినను దన కక్కఱలేనివానివలె నున్నాఁడుగదా! సభయందు శ్రీకృష్ణమూర్తి “నీకుఁ గాదు కులోఁబడనిదో నాకునుజ్ఞయిచ్చు మున్ను కంసుని జేసినట్లునే నెద” ననియడిగినప్పుడు సర్వ

తీరిని యారాజపుడు దోషమును బుక్రలపైచూపి వారిని శ్రీకృష్ణుని బాటికందోయుటచే
 ఘాత కుండగు నితని నిశ్చయంబు దెల్లమగుచున్నది ఎట్లనగా “మనదోషము పుక్రలపైచూపి
 నను వారు మాటికై మనవాకిటం దెగమాలిపడియున్న మహాబలగు భీష్మద్రోణాదుల ప్రాప్తన
 నున్నవారుగాదా” వారికిం దాండవులవలన హాని యెట్లుగలుగున? పాండవులకుం బ్రాప్తగ
 నుండు నీయాదవంతుడు నిరాయుధుండనై యుండునని ప్రతిజ్ఞ చేసియున్నవాడు కావున
 నెన్నివిధమలచేతను నాబిడ్డలు చెడరుగాని మహావిరులగు భీష్మకులచే బడి పాండవుల నశించి
 నను నశింతురు. అట్లయినగాని యాపాత్తుమానదు” అని యాపరమబుఱు దూహించున
 ట్లేగ్గుడుచున్నది.

వ కావున నాకు నియ్యెడిం దడయంబనిలేదు పోయి వచ్చెద ధర్మవ్రతునకు
 నింతపుత్రాంతం బెఱంగింప వలయునని వలికి వారల నామంత్రణగాని సేసిన
 వాడై రథారోహణంబు సేసి ధృతిరాష్ట్రుండును నచటిజనంబును వెనుకం
 జని జని కుంతీగృహద్వారంబున నరదంబు డిగ్గి

టీ కావునక. నాకు ఇయ్యెక = ఇనట తడయంబనిలేదు = జాగునేయు నిమి
 త్తములేదు పోయివచ్చెక = ధర్మవ్రతునక వుత్తా అంబరముక ఎఱిగింపకుముక
 అనివలికి వాక = కారణంబు అమంత్రణ మునివాడై - పుక వాలిని రథారోహణం
 బుచేసి = రథమునుండెక్కి ధృతిరాష్ట్రుండును అచటిజనంబును వెనుకంజనక = వెనుక
 రాగా దని = పోయి కుంతీ గృహద్వారంబున = కుంతిదేవి కుండు పింటివాకిట ఆరదం
 బుడిగి = రథమునుండిది

కా కృష్ణుండు దనయింటికిం బెద్దవానితలంచి యాతనితోడ సామగ్ధులుబుడ
 పిత్రిని దానోపాయమున కంబ్రయోజనములేదుగాని దండోపాయముకటి మిగిలెనున్నది
 అను మాట మేనియు (ప్రీగ్రుడివాని మాటలచేత) నితనికొడుకులయందు ప్రయోగింపవలం
 బున్నది ఏలననగా నితం డెఱుండు అదిగాక నయం దేయధికారములేదనుచున్నాడు
 కావున నివిషయమంతయు ధర్మజనకతెలిసింపవలగు ఇందు జాగునేయరాదు పోయివచ్చెద
 ననిచెప్పి వారలనంది రథమెక్కి ధృతిరాష్ట్రుండును మఱికొందఱును వెంటవచ్చుచుండగా
 జని కుంతీవీరియుండునట్టి యింటివాకిట రథంబునుండిది

క వారందఱుం దనతోడన, గారవమున నరుగుదరఁ గాఁ జొచ్చి మహా

దారుండు గుంతిచరణాం, భోరుహముల కెఱిగి వినయభూషణుడగుచుక

టీ వారందఱుక తనతోడన గారవమునక = గారవముతో అరుగుజేరగాక =
 రాగా చొచ్చి = ప్రవేశించి మహాదాసుండు = ఆదొడ్డవాడు కుంతి చరణాంభోరుహ
 ములకుక = కుంతీదేవియొక్క పాదకమలములకు ఎఱిగి = మ్రొక్కి వినయభూషణు
 డగుచుక = మిక్కిలియడంకువను జూపుచున్నవాడై

తా అంధరాజు మొదలగు వారందఱు మర్యాదకై తనవెంటరాగా మిక్కిలి దొడ్డవా
 డగు నావెన్నుం దాయెంటం జొచ్చి మేనత్తయగు కుంతీదేవియొక్క పాదకమలములకు
 మ్రొక్కి మిక్కిలి యడంకువ గలవాడై

క కారవసభఁ దానాశీన, గౌరవవాక్యములుఁ గావ్యభిక్రమవా .

క్పూరములు సుయోధనుడు, ప్సారింభము నల్పవచనఃస్థితఁ జెప్పె

టీ కారవసభఁ = కారవలసభయందు తానాశీన = తానపలికిన గౌరవవాక్యములు
= గౌరవమును జూపుమాట ను కార్యభిక్రమవాక్పూరము = కార్యమును గూర్చినట్టియు
యద్ధమును గూర్చినట్టియు మాటలను సుయోధను డుప్సారింభముఁ = దుర్యోధనునియొక్క
చెడుచున్నమును అల్పవచనస్థలిక = కొద్దిపాటిమాటలతో చెప్పె

తా కారవల సభయందు గౌరవమును నూచించుచుం దా నాశీనమాటలను, సంధిని
యద్ధమునుగూర్చి యాడినమాటలను దుర్యోధనుండ చెసిన దుష్టప్రశ్నమును రెండుమాఁడు
మాటలతోఁ జెప్పి ముగించెను

వ ఇట్లు ధృతరాష్ట్రునికొలుపునం బుట్టినవిశేషంబులు పాండురాజమహిషి కెఱిం
గించి మాధవుండు మఱయును

తా మీఁదఁ జెప్పబడినట్లు కారవసభయందుఁ బుట్టినవిశేషములు కుంతిమహాదేవికిం
దెలిసి శ్రీకృష్ణుండు మఱియును

తే కురుకుమారులు యయంతఁ గుడిచి క్రొవ్వి

మీఁదెఱుంగరు మాకేమి మేల కాక

నాలుకలు గోయునర్థనా నలము దఱిసి

యెగొనంగని సంతృప్తి యొకమెనఁగు

టీ కురుకుమారులు = దుర్యోధనాదులు తమయంతఁ = పొత్తులేక కుడిచి = అనుభ
వించి క్రొవ్వి = క డబట్టి మీఁదెఱుంగరు = రాజోవునదితెలిసినానగు మారు మాకేమి? మేల
కాక = లాభమేయగును నాలుకలుగోయు = మంటలుగ్రక్కచున్న అర్జుననలము = అర్జు
నుడనునగ్ని దఱిసి = వెంటనంటి ఎఱిగొనఁ = భక్షింపఁగా కని = చూచి సంతృప్తి = సం
తోషము ఒకమెనఁగు = వృద్ధిగాంచును

తా కారవు లింలవలెను పొత్తులేక రాజ మనంతయు ననుభవించుచుండిరి గవునం
గ్రొవ్వినవారై రాజోవు డునెఱుంగు మారు కా మ్ము మాకు లాభమెకొని నష్టములేదు
జ్వాలలను వెడలఁ గ్రక్కచున్న అర్జునుండనునగ్నిహోత్రము దమ్ము వెంటనంటి భక్షిం
ఁగా మాకు సంతోష ములెక్కడియగుచునే యుండును

వ పాండుకుమారులపాలికిం బోయివచ్చెద వారికిం దగినబుద్ధు లానతిమ్మనిన
నద్దేవి విక్రమోపజీవితు లయినముచుకుందుండును స్పృశయుండును నన్తుతోం
టి నరపతులచరిత్రంబులు సెప్పి యుధిష్ఠిరుండు వీరిని వినండ్లొకాక యని
పలికి యెల్లవారునువినుచుండ వెండియు ని ట్లనియె

టీ పాండుకుమారుల పాలికిఁ = పాండవులయొద్దికి పోయెదఁ. వారికిఁ తగిన
బుద్ధులు అనతిమ్మనినఁ = సువిమృశనఁగా అద్దేవి = ఆరాజభార్య. విక్రమోప జీవులయిన =
విక్రతాపమే బ్రదుకుగాఁగల ముచుకుండుండున స్పృశయుండును అను తొంటినరపతుల చరి

తల్లులు = పూర్వరాజుల నడవళ్లు చెప్పి యుద్ధిస్తుండు వీరికి విశదోక్త = వినలేదో
అనిపలికి ఎల్లవారును = అందఱును వినుచుండక వెండియు = మఱియును ఇట్లనియె

తా పాంశులయొద్దకుం బోయెదను వారికి బుద్ధు లెవ్వయేనియుం జెప్పఁదలంచియుండి
నక సెలవిమ్మని యామఁతీజేవి నడుగఁగా నాయమ్మ రాక్రమమే జీవికగాఁ గలిగియుండిన
ముచికుండుండు స్పృహయుండునను పూర్వరాజుల వృత్తాంతమును గృష్ణునకుంజెప్పి ధర్మరాజు
వీరలంగూర్చి విశదయ్యెం గాఁబోయని పలికి యచ్చటివారందఱు వినుచుండ నిట్లనియెను

ఉ రాజుల కెందు నారయఁ బరాక్రమజీవనవృత్తిఁ దక్కనొం
డోజ నిషిద్ధమండ్రు మును † లుత్తమనత్కులు వంశధర్మముల్
పూజితభంగిఁ జేయుదురు † బుద్ధివిహీనులు వానిఁ దక్కి ని
స్తేజవుఁ గూడ కియ్యకొని † దీనతఁ బొందుదు రెండుజోదిరా

టీ అంబుజోదరా = విష్ణుఁడ మనులు ఎందుక ఆరయక = విచారింపఁగా రాజుల
కుక పరాక్రమ జీవనవృత్తితక్కుక = పరాక్రమముచేత జీవించుటకై ఒండోజ = ఇతర
పద్ధతి నిషిద్ధమండ్రు = అగదంగరు శక్తిమనత్కులు = మంచుగలమం గలవారు వంశధర్మ
ముల్ = కులచారములను పూజితభంగిక = యోగ్యముగా చేయుదురు బుద్ధిహీనులు = తెలివి
గూర్చినవారు వానిఁదక్కి = కులచారమును విడిచి నిస్తేజపురాటిక = దర్పములేని జీవనము
పను ఇయ్యకొని = సమ్మతించి దీనతఁ బొందుదురు = అల్పులయ్యెదరు

తా పురుషోత్తమా! భూమలగుపెద్దలు విచారింపఁగా రాజుల కెందును బరాక్రమము
చెతనే జవించుటలేవు నిరతమృగములబ్రతుకు తగదంగురు మిక్కిలి బలసంపదం గలపూరు
షులు కులధర్మములనే నెరిపేర్చి కీర్తినిగాండ్తురు తెలివితేనివారు దర్పములేని బ్రదుకునకే
సమ్మతించి కడపట నల్పులుగాఁ బరిణమింతురు

క నీవియ్యంబులు సంధియ, కానింపంబడిరి వీరి † గలయుట స్వం
బావెరవు దప్పుటయ మే, లైవచ్చెం బొమ్మ విడువు † మనుమానంబుక

టీ నీవియ్యంబులు = నీతోడిసంబంధముం జేసియున్న వామరులు సంధియకానింపం
బడిరి = సంధియే చెసికొందురు † వీరిక = వారవులకు కలయుటగట్టంబు = కలిసిజవించుట
యసాధ్యము ఆవెరవుతిప్పుటయ మేలయివచ్చెక = ఆసంధిహ్యము చెడినకే యుక్తముగా
నేర్పడయెను పొమ్మ అనుమానంబుక విడువుము

తా. నీతోడ వివాహసంబంధముం గలిగినవారగుపాండవులకు సంధిపాసంగినను నీ
కారవులతోఁగలసి జీవించుట వారికసాధ్యమగు కార్యమే నుమా అట్లు సంధికాకపోయినకే
మేలయ్యెను ఇక నీ వనుమానింపనేల? పొమ్మ!

మ నిజవంశోచిత వీరవృత్తమునకు † స్నేహంబుగా నాకపి
ధ్వజఁ డుత్సాహము సేయకున్న నకటా † దైన్యంబు వాటిల్లు
భుజదర్శిద్ధతుఁ డైనభీమునకు నీ † పొందొప్పునే నీవు న
ర్వీరగవ్రాసుకొడ విందు రాఁ దగునె దైవం బిట్లు దప్పించునే
వ అని యంత నిలువక గొంతి యిట్లనియె

టీ. నిజవంశోచిత విరవ్యత్తమనకుఁ = సమగులమునకుం దగియున్న సరాక్రమవృత్తికి
ఉన్నేపంబుగాఁ = ప్రకౌశముగా ఆకస్మిద్విజాఁడు = హనుమంతుని టెక్కెమునం గలవాఁడు
ఉత్సాహమునేయకున్ను = యత్నమునేయనియె^క ఆకటా = అయ్యో దైన్యంబువాటిల్లదే =
పలుచందనము రాదా! భుజదర్శోద్ధతుఁడు = భుజముల గర్జముచే సహింపరా నివాఁడు అయిన
భీమునకు నీహండు = సహవాసము ఒప్పునే = చెల్లునా! సర్వజగత్సామ్యంఁడవు = నిల్లెల్ల క
ముల వారిచేతను గొనియాడఁబడవాఁడవు నిత్ర ఇందుకొ రాఁదగునే = రావచ్చువా?
దైవంబు తప్పించునెట్లు = తప్పింపఁడునుమా!

తా తమగులమునకుం దగియున్నదగు వీకవర్తనకు మెఱుంగు మైపున్లుగా శూరుడగు
హనుమంతుని టెక్కెముగాఁగల యర్థమందు యత్నమునేసి సరమునూపనివో, కటకటా!
మిక్కిలిచులకఁదనము సంభవింపదా! భుజబలముచే సహింపరానివాఁడగు భీమునకు వీవు విశ్రు
డవైయుండువా! సోకపూజ్యుఁడవగు వివీయబ్బులకడ కేలవచ్చితివి తండ్రీ! దైవం బిట్లు నెఱుక
మానఁడయ్యెను! అనకుంతదేవి మఱియు నిట్లువలికెను

క మఱచిరె కొలువున ప్రాప్తఁ, బఱచినబన్నం ॥ దర్శి + పథము దొఱంగక
వెఱచుట కప్పటి కది దగు, జెఱచినవో వెదక వలదె + చిత్తరక్షిర్తిక

టీ దౌఢిఁడొక కొలువునకొ = సభయందు పఱచినబన్నంబు = పొందించిన యవమా
నము మఱచిరె = మఱచినారా? ధర్మపదముదొఱంగక వెఱచుటకొ = ధర్మమార్గమునుండి
గొలంగభయపడుటకు ఉప్పటికొ అది తగకొ = తగియుండెను చెఱచినవోకొ = పరమమును
జెఱచునశ్చే సంభవించినయెడల చిత్తరక్షిర్తిక = శాశ్వతమగు కీర్తిని వెదకవలదే = సంపా
దింప నక్కఱలేదా?

తా జూదంబునాఁడు ద్రోపదిన సభయందుఁ దెట్టిం ధంగపాటు మఱచినారా? అప్పుడె
పౌరుషముం జూపఁదగియుండినను ధర్మవిరోధముగా నేర్పడినందున మారకయుండవలసెను
అప్పటి కది తగినచేయయ్యెనుగాని గుమ్మును జెఱుపమనెవచ్చినను శాశ్వతమగు కీర్తియేనియు
నిధించునట్లు యత్నిమునేయవదా?

— { శ్రీకృష్ణుఁడు కర్ణునిఁ దనరథం బెక్కించుకొని
కొన్నిరహస్యోక్తులు వలకుట } —

వ అని పలికి పుండరీకాక్షుం గాఁగిలించుకొని యచ్యుతుండు మ్రొక్కినదీవించి
యేచునుఖంబున్నదాన నని పాండవులకుం జెప్పము చేతులలావునంగినిన జీవ
నంబున బ్రదుకుండునుము పోయిరమ్మని వీడుకొల్పిన సింహగమనసుందరం
బుగా వెడలి తనతోడనగదలివచ్చిన ధృతరాష్ట్రాదుల నిలువంబనిచి రథా రోహ
ణంబునేసి గోవిందుండు కర్ణుడెనం గనుంగొని నన్ననిచి వత్తుగాని రత్నని క
రంబుసాఁచి చెయివట్టి తనయాదంబెక్కించుకొని న త్యక్తి నెన్నడి నెక్కి కెల
నంజనుడెరం గదలిచని యనువచ్చిన కృష్ణవర్మ నుచితప్రకారంబున సన్న
హంబుగా నిలిపి యరుగు నవసరంబునం బొరలోకంబు

టీ. అనిపలికి పుండరీకాక్షుని = శ్రీకృష్ణుని కాగలిగించితిని. అయ్యుతుండు = ఆ వెన్నుండు మ్రొక్కినట్ల దీవించి. వీను = నేను సుఖంబుననుదానను అని పాండవులకు చెప్పము చేతులదాపునకు = భుజముల బలముచే కలిగినజీవనంబునకు బ్రదుకుండు అనుమ పోయిరమ్ము అని వీడు లోనకు = ౩౫ గా సంహరమున సుందరంబుగాక = సింగపునడక వల గంభీరముగా వెడలి తోడనగిరివచ్చు = వెంటచుచ్చుచున్న ధృతరాష్ట్రాదులకు = నిలు వంచించి = నిలుపుండని చెప్పి గోవిందుండు = శ్రీకృష్ణుండు కర్ణుని దేశం గయంగాని = కర్ణుని దిక్కునూచి నన్ను అనిచివత్తువుగాని రమ్ము అని కరంబుసాని చెయివట్టి తనయరదం బెక్కించితొలి = తనరథుననం బెక్కించితొని సాత్యకి వెన్నడినెక్కి = వెనుకనెక్కి. కల సం జనుకేరకు = ప్రక్కనరాగా కదలిచా అనుపవచ్చిన కృతవర్తను = తన్నంపుటకై వెంటచుచ్చుచున్న కృతవర్తనుకయదాపుని ఉచితప్రకారంబునకు = తిగుళ్లు స్పృహంబుగాక = స్పృహయతో నిలిసి అరుగు నవరంబునకు = పోవునమయమున పారలొకంబు = పుర కనుల సమూహము.

తా అనిపలికి శ్రీకృష్ణుని కాగలిగించితిని, అతండు దనకు మ్రొక్కిన దీవించి “నేను = మృదిగా నున్నా” నని పాండవులకు చెప్పము భుజబలముచేతనే జీవిపుడనము, నీవు పోయి మృతి అని పనుపగా తండు వెంటచాచి కర్ణునికరంబు వట్టుకొని నన్నుబనిచి వత్తువుగాని రమ్ముని భం బెక్కించితొని (సాత్యకి తనవెనుకప్రక్కన రథంబుపై రాగా వెడలి) తన వెంటచుచ్చుచున్న కృతవర్తను మైత్రితో దగులంగినిలిసి పోవు మయమునం బురము నందలి జనంబులు

ఉ అక్కట వాసుదేవుపను + పాదిరణంబునఁ జేయరైరి వీ
రెక్కడిబుద్ధిమంతులని + నిందును నందును లోక మెల్లఁ బే (౧)
రుక్కున మ్రొగ్గుటం దలఁప + నొల్లక పాపము సెసింపై యీ
(౧) యుక్కిపు లెందునుం గలరె + యొప్పువో ధృతిరాష్ట్రానందనుల్

టీ వీరు అక్కట = అయ్యో వాసుదేవుపనుపుకు = కృష్ణునియాజ్ఞను ఆదరణంబునకు = మన్ననతో చేయరైరి = చేయకపోయిరి ఎక్కడి బుద్ధిమంతులు అనిక = యుద్ధమున ఇందునునందును = రెండుపక్షములయందును లోకమెల్లకు = జనమంతయు పేరుక్కునకు = పెం పగుచేపచేత మ్రొగ్గుటకు = సెరించుటనుగూర్చి దలఁపనొల్లక = యోచింపందలంపక పాపము చేసిరి ఇట్టిమైక = ఇట్టితరుణమున ఉక్కిపు = కరితులు ఎందునుం గలరె = ఎంచేనియుం దురా? ధృతిరాష్ట్రానందనుల్ = దుర్యోధనాగులు ఒప్పువో = తగరుసుమా!

తా వీరు శ్రీకృష్ణుని యుత్తరపును నడుపరై కాల్చిననే బుద్ధిమంతులగారు యుద్ధ ప్రసక్తి కలిగినవో నీరెండు కక్షలయందును గూడినదై లోకమంతయు వీరినిమిత్రమున నశించు ననుమాటతలంపక పాపకృత్యముచేసిరి ఇట్టి తరుణమునం గరిసులగువా రెంచేనియుందరా? ఈధృతరాష్ట్రుని కొడుకులు మంచివారుకారు సుమా!

వ అని మఱియు ననేకులనేక ప్రకారంబులం బలుకుచు నిడుగెలంకులంబాచుచుం డఁ బుండరీకాక్షుండు పురంబునిర్గమించె నిటధృతరాష్ట్రుండును మగిడి కొలు

పుకూటంబునకువచ్చి యెప్పటివారలు పరివేష్టించి నుండి కృష్ణనివలని మాట
లాడుచున్న సమయంబున సుయోధనుతో భీష్మద్రోణు లిట్లనిరి

దీ అని మఱియున్. అనేకులు అనేకప్రకారంబులన్ = బహువిధములుగా పలుకు
చున్ ఇరుకెలంపులన్ = రెండుప్రక్కలనుండి మాచుచుండన్ పుండరీకాక్షుండు =
కృష్ణుండు పురంబునిర్గమించెన్ = పట్టామనుండి వెలువడియెను ఇట్లున్ పుకూటపుండు
మగిడి = మాలి కొలుపుకూటంబునకు వచ్చి ఎప్పటివారలు = ముందుండినవారు పరివేష్టించె
నన్ = చుట్టియుండి గా ఉండి కృష్ణనివలనిమాటలు = కృష్ణుని గూర్చినమాటలు ఆడు
చున్న సమయంబునన్ = చెప్పికొనుచుండగా సుయోధనుతోన్ = దుర్యోధనునితోడ భీష్మ
ద్రోణులు ఇట్లనిరి

తా అని పెక్కండు జనులు వారివారికిం దోచినిచ్చి చెప్పకొనుచు రెండువైపుల
నుండియుం జూచుచుండి శ్రీకృష్ణుండను బురంబునుండి వెలువడియెను పిమ్మట ధర్మరా
ష్ట్రుండును మరలి గభవచచ్చెన రాగా ముందుగభయంబుండిన వారందఱును రాజునుజుట్టి
కూర్చుండిరి అంతట శ్రీకృష్ణునిగూర్చి మాటలాడుచుండగా దుర్యోధనుం జూచి భీష్మ
ద్రోణు లిట్లనిరి

చ పలుకునె యెల్లుగొంతి విని ధర్మైరపోయిత మింతబెట్టిదం

బులగునె మాట లయ్యెమయుఁ బ్రాణుడైన కృష్ణుండు గార్వవాదముల్

పలికెడు వార లిట్లు దెగఁ బాటిం ధర్మరాజువారిరాశికిం

చెలియలికట్ట వాసె మన ధర్మరాజునముచంద మెట్టిదో

వ అని పలిం వెండియు

దీ గొంతి = కు అనేవి పలుకునెయెల్లు = ఇల్లుచెప్పెనుగా విని ధర్మైరపోయితిమి =
భ్రాంతిచెందితిమి మాటలు ఇంతబెట్టిదంబులగునె = ఎంతకఠినములయ్యెన్ ఇయ్యమయన్ =
ఈకుంటదేవియు కృష్ణుండున్ కార్యమున గూర్చి భాషించువారు రాజుపాటి = సామానిం
చరి ధర్మరాజువారిరాశికిన్ = ధర్మరాజున సముద్రమునను చెలియలికట్టవాసెన్ = అడ్డుమానెన
మనచేన్ అగుకర్ణముచందము = కాగలవనియొక్క స్వరూపము ఎట్టిదో

తా మంతదేవి యెంతతెచ్చగంబలికను బెర' విని మేము భ్రాంతిచెందితిమి మాట
లెంత కఠినమైనవి సుమా! ఈదేవియు శ్రీకృష్ణమూర్తియుఁ గలహమునకుంబాక కార్యమునె
గమనించువారు అట్టి యుక్తములుం గూడఁ దెచ్చునేనిరి కావున ధర్మరాజున సముద్ర ము
బొరలనియక యడ్డుగానుండిన చెలియలికట్టయు గూడఁ దొలగినట్లయ్యెను ఇకవారి నెదు
ర్కొని మనము సాధించుట యేపాటియొసుమా! అని మఱియున

శా మాకుం జూడఁగఁ బోలుకార్య మిది ధర్మస్మృతి నీ కేగి ను ।

శ్లోకుం డైనయుధిష్ఠిరుం గని జన ధర్మత్యంబుగా శాంతిమై

నీకారపుల నెల్లఁ గాచిఁగొనవే యేపొప్పు దెందుం దుదిగ

శ్లోకం బొందక వేగమై గదలి కృష్ణుం గూడఁ బోవే నృపా

టీ సృష్టా = రాజా ' ధర్మప్రీతి = ధర్మమందలియాసక్తితో నీవేగి సుఖోపం
దైవ = మంచిత్యశస్సు గలవాడగు యుధిష్ఠిరుంగని = ధర్మరాజుంజూచి జనస్తత్వంబుగాక =
లోకులుకొనియాడునట్లు శాంతిమైక = ఓర్పుతో ఈకారవ్యవస్థలెల్లక = మనకులమువారినంద
తీని కాచికొనవే = రక్షించికొనుము 'ందుక వీవు = గర్వము ఒప్పుదు = తగదు తుదిక
శోకంబొందక = కడపటదుఃఖింపక వేగమైదలి = స్వరపడివెడలి. కృష్ణుం గూడఁబోవె = కృష్ణు
నింగలియనేగుమా ' ఇది మామక మాడఁక = యోచింపఁగా పోలుకార్యము =
తగున

తా ధర్మమునుమీఱక నీవేగి మంచితీర్తిని గలవాడగు ధర్మరాజుంగని లోకులందఱు
కొనియాడునట్లుగా నోర్పుతో నీవారిచెల్లం బ్రదికించుకొమ్ము ఎందును గర్వము పనికిరాదు
కడపటికి శోకముపాలుగాక యిప్పుడే కదలి ముందువనునన్న శ్రీకృష్ణునిం గలయఁబొమ్ము,
ఇట్లుచేయుట యోగ్యమని మామం దోచుచున్నది రాజా '

వ అనిన విని దుర్యోధనుండు మొగంబు రాజుచుండ నూరకుండె గాంగేయుం
డును గురుండును దిగ్గనలేచి యతని నవలోకించి

తా అని భీష్ముండు సెప్పెందులర దుర్యోధనుండు ముఖంబు మాడ్చికొనుచు చూరకుం
డెను భీష్మద్రోణులంతట దిగ్గనశేచ

క కురునృప విను సంసారము, దరిద్రాస్కీనారమింకఁ + దలఁ కెడిమీ సం
గరమునకు నేము నీకై, పొలితి మెట్లైన నగునబోయెద మనచుక

టీ కురునృప = కురువంశపురాజా ' విను విను = మేము సంసారమందలి దొడ్కిన
వారము = సంసారమునఁ దుదముట్టినవారము ఇంకక = ఇంకవృద్ధులమై సంగరమునకుక =
యుద్ధమునకు తలఁకెదమే = భయపడుమా ' నీకై = నీక్షేమముంగూర్చి పొలితిమి = చిం
తించితిమి ఎట్లయిననగును = ఎట్లయినయనరే పోయెదము అనుచుక

తా కురురాజా ' వినుము మేముచిరకాల మనుభవిచిస పారమందలి కష్టసుఖముల
సెఱిగినవారము గావునవిట్లపై యుద్ధమునకు భయపడముకాని నీక్షేమమునుగోరి చింతిల్లుదుం
టిమి నీవు మామాటవివనిగాఁ డెదియెట్లుపోయినను మాకేమి ? మేమును బోయెదము అని
వలుపుచు.

క అరిగిరి రాజును నభ్యం, తరమునకుం జనియె రాజుతనయుండు బహిః

పరివారముఁ బొమ్మని మితః పరిజనుడైయేగె నాత్మ + భవనంబునకుక

టీ అరిగిరి = పోయిరి రాజును = ధృతరాష్ట్రుండును అభ్యంతరమునకుం జనియెక =
లోనికేగెను రాజతనయుండు బహిఃపరివారముక = వెలుపలి సేవక జనమున. పొమ్మని.
మితపరిజనుడై = కొద్దిపాటి సేవకులతోడ. ఆత్మభవనంబునకుక = తననగరునకు. ఏగక =
పోయెను

తా భీష్మద్రోణులుచనిరి ధృతరాష్ట్రుండును లోనికేగెను దుర్యోధనుండు వెలుపలి సేవ
కుల ననిచి కొందఱిమాత్రము వెంటనుంచికొని తననగరులానికిం జనియెను

తే అంత నక్కడ చమ్యతుఁ ♦ డరిగి యరిగి
యధిక సంక్రీతి దలఁకొన ♦ నర్కతనయు
నాననంబు వీక్షించి యి ♦ స్థనియ నెమ్మి
నన్య లెవ్వరు వినకుండ ♦ సతనితోడ

టీ అంత అక్కడ అచ్యుతుఁడ = కృష్ణ శ ఆరిగి యరిగి = పోయిపోయి
అధికసంక్రీతి దలఁకొన = మిక్కిలిక్రేమగలుగఁగా అర్కతనయు నానంబు = కర్ణనిమే
మును వీక్షించి = చూచి అతనితోడ నెమ్మి = మైత్రిగో అన్య లెవ్వరు వినకుండ =
ఇతరులు వినకుండునట్లు ఇట్లనియె

తా పిమ్మట మార్గమున జనుచున్న శ్రీకృష్ణుండు మిక్కిలి శ్రేమభావముతోఁ గర్ణని
మేముంజూచి యితరు లెవ్వరును వినకుండునట్లు రహస్యముగా నిట్లనియెను

సీ సీవు వృద్ధజనోప ♦ సేవి వి ధర్మసంవేదివి తెలియంగ ♦ వినుము సిద్ధ
మంత్రిబలంబున ♦ మార్తాండువరముఁ గన్మియవఱిఁ గొంతి ♦ గన్న వాఁ
వగుటఁ బొందునృపాలు ♦ నగ్రసుతుంపు ధర్మమార్గం బిది ♦ ధర్మతనయుఁ
డాడిగాఁ గలతమ్ము ♦ లందఱు నాచేత నెఱఁగి నీయాడుగుల ♦ కెఱఁగి సకల
ఆ పుత్రిమిత్రబంధు ♦ భూరిసేనాసమ, స్వీతముగాఁగఁ గొలిచి ♦ నిన్ను రాజ్య
భారవహమునకుఁ ♦ బట్టంబు గట్టను, జ్వలఁడ వగుదు రమ్మ ♦ వారికడకు

టీ సీవు వృద్ధజనోపసేవి = పెద్దలను గొల్చినవాఁడవు ధర్మసంవేదివి = ధర్మమునెఱింగినవాడవు తెలియంగవినుము సిద్ధమంత్రిబలంబున = మంత్రిబలముచేత మార్తాండువరమున = సూర్యుని వరముచేత కన్నయతతి = పెండ్లిముసపు కుంతికన్నవాడవు = కుంతికింబుట్టినవాడవు అగుటకొ పొందునృపాలునగ్రసుతుఁడవు = పొందురాజునకుం బెద్దకొడుకవు ధర్మమార్గంబు గర్మతనయుఁడు = మార్గముల మెదలుగా మెన్నటి తమ్ములందఱుకొ నాచేత ఎఱిగి = తెలిసికొన్నారై నీయాడుగుల కెఱిగి = నిపాదములకు మ్రొక్కి సకల పుత్రమిత్రబంధు భూరిసేనా సమస్వీతముగాఁగ = పుత్రులు మిత్రులు బంధువులుమెండగు సేనయు సమస్త సన్నాహములతోఁ గూడి కొలిచి = సేవించి నిన్ను రాజ్యభారవహమునకు = ప్రభుత్వమును ధరించుటకు పట్టంబుగట్టకొ ఉజ్వలఁడవు = ప్రకాశించినవాడవు అగుదువు రమ్మ వారికడకు

తా సీవు పెద్దల నాశ్రయించిన వాడవు ధర్మము నెఱింగినవాడవు కావున నీకుం
డిపెడిదానిని జక్కఁగ వినుము మంత్రిసిద్ధుఁడగు నొకమునిచే నుపదేశింపఁబడిన మంత్రిము
యొక్క బలముచే వివాహమునకుం బూర్వముననే కుంతిజేవి గర్భమున నీవు సూర్యుని వర
ముచే జనించినవాడవు గనుక పొందురాజునకుం బెద్దకొడుకవు ఇట్లు నిశ్చయించుట ధర్మ
శాస్త్రసమ్మతము ధర్మరాజు మొదలగు సేతమ్ములందఱు నాచే నెఱింగింపఁబడినవారై నిపాదములకు
మ్రొక్కుచుంబుత్రులు మిత్రులు బంధువులు పెద్దవైనను మొదలగు నిన్ను సేవించియండఁగా
రాజ్యభారమును ధరించుటకుం బట్టాభిషిక్తుడవై ప్రకాశింతువుగాక తమ్ములకడకు నావెంట
రమా !

వ ఏను నిన్ను సామ్రాజ్యంబునకు నభిషిక్తుం జేయుదు నీవు దోలుత వెడలున
 ప్పటిమహోత్సవంబునకు యవరాజై యధిష్ఠిరుండు నీరథంబుననుండి నీకు
 ధవళచామరంబులు వైవ వాయుపుత్రుండు సితచ్ఛత్రంబు పట్ట నవ్యస చినార
 ధ్యంబునేయ మఱియుఁ బాంచాల యాదవ పాండ్యమాతృస్వలు లోనుగాఁ
 గలరాజులోకంబుతోడఁ గవలు నభిమన్యుప్రభృతి కుమారులు నెరయ బెరయ
 నేమెల్లం బుసి పరివేష్టించి వత్తు మిట్టిమహేంద్రవిభవంబున మహానియుండ
 వగుచు మహీచక్రంబేలు మనిచెప్పి మఱియును

దీ ఏను = సేను నిన్ను = సామ్రాజ్యంబునకు = ప్రభుత్వమునకు అభిషిక్తుం
 జేయుదు = నీవు దోలుత = వెడలునప్పటి మహారాజుంబునకు యవరాజై యధిష్ఠిరుండు,
 నీరథంబుననుండి నీకు = ధవళచామరంబులు = తెల్లనిచామరములు వైవ = వీచుటకును
 వాయుపుత్రుండు = భీముడు సితచ్ఛత్రంబు = తెల్లనిగొడుగు పట్టను సవ్యసాచి = ఆర్జు
 నుండు సారథ్యంబునేయ = రథముంచోలుటకును పాంచాల = ద్విపదరాజు యాదవ
 మాతృస్వలు = విరాటరాజు లోనుగాఁగల = మొదలగు రాజులోకంబుతోడ = రాజులసమా
 హమితోడ కవలు = నకులసహదేవులు అభిమన్యుప్రభృతి = అభిమన్యుడు మొదలగు కుమా
 రులు నెరయ బెరయ = మిక్కిలికలిసి యుండఁగా ఏమెల్లం = సమదలము పరివేష్టించి
 = చుట్టి వత్తుము ఇట్లు మహేంద్రకుల్య = ఇంద్రునితో సమమగు విభవంబునకు = భోగ
 మతో మహానియుండవు = గొప్పవాడవు అగుచు మహీచక్రంబు = భూమండలమును
 ఏలును అని చెప్పి మఱియును

తా భూరాజ్యమునకెల్ల నీగుం ఒట్టాభిషేకముచేసినవైమత్యమున మొదటవెడలునప్పుడు
 ధర్మరాజు యవరాజ్యమునకుం ఒట్టాభిషిక్తుడై నీగదచునం గూర్చుండి నీగుం తెల్లనిచామర
 ములు వీచఁగా భీమసేనుండు తెల్లనిగొడుగును బట్టఁగా నర్జునుండు సారథియై గభియుం దోలు
 చుండఁగా ద్విపదరాజును విరాటరాజును యాదవులును మొదలగు రాజులు కులసహదేవు
 లును నభిమన్యుండు సువపాండవులగు మిక్కిలివేరిరఁగా మేమందఱును వెంటఁబట్టవత్తుము
 దేజేంద్రునగు గలయంతటి భోగముతోఁ బూజుండివై భూమండలమంతయు సేమని చెప్పి
 మఱియును

(౨)

క పాంచాలరాజపుత్రీయు, నంచితముగ నిన్ను బొందు ♦ నారవవరుసకు
 నంచితపుణ్యుడ వీ నొక, యిం గుకయును వేటు సేను ♦ కేతె మ్మెండు

దీ పాంచాలరాజపుత్రీయు = ద్రౌపదియును అంచితముగ = ఇంపుతో అఱవవ
 రునకు = అఱవభర్తగా, నిన్ను = పొందుకు సంచితపుణ్యుడవు = పుణ్యముం జేసినవాడవు
 ఈవు = నీవు. ఒకయింతుకయు = కొంచెమేనియు వేటుసేయక = భేదముం జెట్టుకొనక
 వడిక = శిఘ్రిమున, ఏ తెమ్ము = రమ్ము

తా ద్రౌపదియు నిన్ను మిక్కిలి యిష్టపడి యాఱవభర్తగా నుంచుకొనును నీవుపుణ్య
 ముం జేసినవాడవు మనస్సునఁ గొంచెమేని భంకింపక శిఘ్రిమున నావెంటం జనుదెమ్ము! కర్ణుడ!

సామ్రాజ్యంబునకు

11 9 1 / 11

అక్షరములు

అక్షరములు

(ఆత్మాయకథానిధిసహితము)

రంగ

కర్ణుడు శ్రీష్టునకుఁ దగినయుత్తరము లిచ్చుట

వ ఇట్లైనఁ గుంతి కి సమస్తబంధుమిత్రులకుఁ బ్రయంబగు ననిన విని రహస్యం
బుగా రాధేయుండు మాధవున కిట్లనియె

దీ ఇట్లు అయినక కుంతిక సమస్త బంధుమిత్రులకుఁ ప్రయంబగుక = సం
తోషము గలుగున అనినక విని రహస్యంబుగాక రాధేయుండు = కర్ణుడు మాధవున
కుక ఇట్లు అనియె

తా ఇట్లు సేసితివేని కుంతిక మన బంధువులకును మిత్రులకును మిక్కిలి సంతోషము
గలుగును అని శ్రీకృష్ణుండు వలకుఁగాఁ గర్ణుండు రహస్యముగా నాతని కిట్లనియె

చ వెడవెడ యేనుఁ దొల్లి యిది + వింటి ననుం గని కుంతి యెంతయుం
జెడ నదివైచి పోయెఁ గృపఁ + జేకొని నూతుండు దెచ్చితాను ముక
గొడుకులఁగాన కున్కిఁ బ్రయ + కుం దగ నిచ్చినఁ జేపెఁ జన్నుల
వృక్షఁతియు నప్పు డాదిగ శు + భస్మితఁ బెంచెఁ బ్రయ క్షేలయె

దీ సేను తొల్లి = భార్యయు ఇది వెడవెడక = కొదికొదిగా వింటిక ననుక కని.
కుంతి నిర్దయక = దయమాలి నదిక = ఏటిలో చెడక = నశించునట్లు వైచిపోయెక =
జేసిపోయెను నూతుండు = అను బెస్తవాండు తాను ముక కొడుకులక కానకుంక =
లేనివాఁడైనందున ననుక కృపక = దయతో చెకొనితెచ్చి ప్రయమక = భార్యకు కగక
ఇచ్చినక చన్నులు చెపెక = పాలుగుమ్మరలైన ఆపుడఁతియుక = అచిన్నది అప్పుడా
దిగక = అదిమొదలు ప్రయక్షేలయె = వట్టదలగలవై శున్కితిక = మంచిదశబోనుంచి
పెంచెక

తా స్వామి! నే నీవిషయమును ముందు కొంచెమకొంచెముగా వినియొన్నాన కుంతి
జేచి నన్నుంగని నిర్దయతో నదిమొందఁ జచ్చునట్లు పడవైచిపోయెను కొడుకులు లేనందున
నూతుండు ననుం జూచి ప్రేమతో నెత్తకొనివచ్చి రాధయను తనభార్య కీడుఁగా నాచిన్న
దానికే జన్నులనుండి పాలు గుమ్మరలైన ఆదినయును డి యాయల్లాలు మిక్కిలి శ్రద్ధతో
మంచిదశయించుచి ననుం బెనిచెను

క మూత్రపురీషంబులు దమ, గాత్రములం దింక వారు + గౌరవ మెరుగం
బుత్తుండని సంవర్ధిత, గాత్రునఁ గాఁ జేసి రింత + కాలముఁ గూర్చిక

దీ మూత్రపురీషంబులు = మూత్రమును మలమును తమగ త్రములందుక = తమగరీర
ములపై ఇంకక = అంటుచుండఁగా వారు ఆభార్యాభ్యైలు గౌరవమెరుగక = మన్న
నతో పుత్తుండని = కొమారుడని ఇంతకాలముక సంవర్ధితగాత్రునిఁగాక = పృథ్విపాం
దిన జేహము గలవానినిగా చేసిరి.

తా ఆదంపతు నిర్దయను నామలమూత్రములు వారిజేహములం గిమిడిపోవునట్లు మిక్కిలి
మన్ననతోఁ దమకొమారుండను తలంపున నేటివఱకును పృథ్విపాందిన శరీరము గలవానినిగాఁ
జేసిరి.

(అ) సర్వం ప్రకృతం సహజం హృదయే ప్రకృతం
(కలకత్తా 6 మార్చి 1402)

క నే డింక నేటికి యెరవుల

వాడె గదా యనుచు నేను + వారి దొంగం

బోడిమి సెడదే మది గడు

వాడి గలదె నాకు నకట + వారిజనాభా

టీ నేడు ఎటిగి = తెలిసికొని. ఇంక = ఇటుపై ఎరవులవాడెగదా = పొరుగుననుండి వచ్చినవాడెనని అనుచుకొని తొలుంగు = విడచుటచే పోడిమి = భర్తము చెడజే = నశింపదా అకట = అయ్యో వారిజనాభా = కుమారును నాభియందు, అవాదా నాకు మదిక = మనస్సున కడక = మిక్కిలి వాడిగలదె = పొరుషముండునా?

తా శ్రీకృష్ణస్వామీ! నేడు గుంతిమారుడనని యెఱింగి నేను వీరిబిడ్డను గాను బాదు గింతివాడను గదాయని తలంచి వారిని విడిచితి నేని భర్తము లోకమున నిలుచునా! నాకుం బొరుష మేమాత్రమైన నుండునా?

వ వృద్ధోనవనంబును భర్తసంవేదనంబునుం గలవాడె వని నన్ను నీవ చెప్పి తిని రాదయు నూతుండును నాకు జ తోర్తాదినమస్తసంస్కారంబులు నిజకు లోచితంబుగా నాచరించి రట్టిశిల్లిదండ్రులకు బుత్రవృత్తంబులు నిర్వర్తింపక వారిలం బాసి యేను వచ్చుట ధర్మంబగునేయని పలికి వెండియు

టీ వృద్ధోనవనంబున = పెద్దలగు వారిని కేవలంబుయ భర్తవృత్తమును సంవేదనంబున = ఎటు గుటగూ కలవాడెనని నన్నుకొ నీవనీవ చెప్పితివి ర భయంక నూతుండును జాకర్తా సంస్కారంబులు = ఘట్టినదినమునుండి చెయవలయువైదిక ఘట్టాలన్నియు నముచింపబుగ = తగునటు ఆచరించి చెసిరి అట్టితల్లిదండ్రులక = పుత్రవృత్తంబులు అందుకులు చెయవలయుకొన్నములు నిర్వర్తింపక = చేక గారలక = పాసి = విడచి పినువచ్చుట ధర్మంబు - న్నచునా! అని పలికి వెండియు = మఱియును

తా శ్రీకృష్ణస్వామీ! పెద్దల చేసివాఁ పుత్రవృత్తముయొక్క స్వరూపునెఱింగినవాడవునని నీవచెప్పితివి పల్లెదండ్రుల భయంకనూతుండున నాకుజేయవలయువైదికకర్మలన్నియు బాల్యమునండియు దగనిధమునం జేసిరి అట్టితల్లిదండ్రులకుఁ గొడుమలు సేయవలయుకొర్యములుకేయక వారినివిడచివచ్చుట న్యాయమా! అని పలికి మఱియును

క సోదరులు బ్రయులు సమజులు, నాదెసఁ బెక్కండ్రు వారిచందఱవిడువం గాదని యూహింపని దా, మోదర నిన్నిట్లు పిలుచు + టుచితమె చెపుమా

టీ సోదరులు = అక్కచెల్లెడు బ్రయులు = ఇష్టులు నాదెస = నాకు పెక్కండ్రు = అనేకులున్నార వరిక అందఱిక విడువక = విడచుట కాదని = తగదని ఊహింపక = యోచింపక దామోదర నన్ను ఇట్లు పిలుచుట. నీకు ఉచితమె = తగునా?

తా శ్రీకృష్ణస్వామీ! నాకు నక్కచెల్లె డైన దమ్మలును మిత్రులు ననేకులున్నారు వారినిందఱసేన విడవం దగదని యోచింపక నన్ను నీవెంటవచ్చి పాండవులతో గలియు మనుట నీకుభర్తమగునా?

వ అదియుచుంగాక

ఉ నూతనుతుండు మీ దనక ధ నూచల శక్తులకంటె నాకు సం
ప్రీతి యొనర్చి తేజమును బెంపును నాటికి నాటి గ్గం
బై తనరార నన్ను నన యంతటిమానిసిక జేసి యుండి నే
నే తగ వే యాకుకుకు ధ తేజ్వరు బాముదు ముట్ట వచ్చినట్

దీ విడు నూతనుతుండు = బెస్తవానికొడుగు అనక లమ్ములకంటె = సంప్రీతి
యొనర్చి = సంతోషము గలుగజేసి తేజము = ప్రతాపమును పెంపును = వృద్ధియును
నాదెనక = నాయెడ నాటివాటికిక = దినములు జరుగఁగా ఇమై = స్థిరపడినవై తన
రారక = వ్యాపి అఁగా నన్ను తనయంతటిమానిసిక చేసియండ మట్టవచ్చినట్ =
తాకుకువచ్చినపుడు నేనే తగ వేది = న్యాచముదన్న ఆకురుకు శక్తరుక = దుర్యో
ధనుని పాయదుక = కొలఁగము

తా బెస్తవాని కొడుకని చులకనసేదక తనతమ్ములకంటె నాకధికసంతోషముగలుగు
నట్లు చెసి నా నాటికి నాయందుఁ గాంతియుఁ గౌరవమును వృథమై వృద్ధియునుచుండఁగా
నన్ను దుర్యోధనుండు తనయంతటివానింగఁ జేసెను నన్నుదా దాపనట్లువచ్చినపుడు వచ్చు
నక నేనే దూరముగాఁ దొలఁగువాడను

క నను నయ్యర్జునునకు నెదురని పెద్దయు నమ్మి యుండునక్కట దుర్యో
ధనుఁ డానమ్మిక వమ్ముగఁ, జనునేపాండవుఁ గలయఁ జన నా కనఘా

దీ అనఘా = పాపముంటనివాడా' దుర్యోధనుండు ననుక అయ్యర్జుననకు
ఎదురని = యుద్ధమునకుం జాలుగుని పెద్దయుక = మిక్కిలి నమ్మియుండుక అక్కట =
అయ్యో! ఆనమ్మిక వస్తై = ఉత్తరై పోవక = పోవునట్లు పాండవులక కలయక = చెరుట
నాకుక చనునె = తగునా?

తా పాపముల నెఱుంగనివాడా' దుర్యోధనుండు పెద్దయునితో నె రించి యుద్ధమునేయు
టకు నేనే చాలినవాడనని మిక్కిలి నమ్మికతో నున్నాఁడు అయ్యో! ఆయాశను మండ్రిలోఁ
గలిపి పాండవులతోఁ గలియుట అరుద్యమగునా?

ఆ ఏను నర్జునుండు ధ నెక్క టెక్కటిక దు, పడికయున్న నగరెపుడవిజయము
లందు నాదువచ్చు ధ టతనికి నపకీర్తి, యనిన నాకు వేఱయడుగ నేల

దీ ఏనుక = నేనును అర్జునుండు ఎక్కటెక్కటిక = ఒంటరులముగానె తలపడక
యున్నక = యుద్ధమున మోటుకొనకుంటిమేని పుడవిజయము = లోకములోని ప్రజలు నగరె
= నవ్వరా? అందుక = ఆచటికి నేనువచ్చుట అర్జునునక అపకీర్తి = కీర్తిహాని, అనినక
= అనందగియుండఁగా నాకుక వేఱ = ఇతరముగా అడుగ నేల = అడుగవలసిన జేమియున్నది

తా అర్జునుండును నేను నొంటరులముగానె యెదుర్కొని పోరాడకుంటిమేని లోక
ములోనివారు నవ్వరా! నేనచటికివచ్చి చాలిలోఁ గలియుట యర్జునుని యశస్సునకు లోపకర
ముని చెప్పం దగియుండఁగా నాకును నవమానమునుట సంశయమైన విషయమా!

క హిత ముపదేశించితి వీ, వతినిర్మలబుద్ధి వగుట • నైనను నిది నా
మతి సారదు రహస్యము ర, తీతముగఁ బాటింపుమయ్య • చిత్తములోనఁ

టీ నీవు అతినిర్మలబుద్ధివగుటఁ = నిర్దోషును బుద్ధిం గలవాడవగుటచే. హితమున్ =
నామేలును ఉపదేశించితి=బోధి చితివి అయినను ఇ నామనస్సున చొరడు చిత్తములోనఁ
= నీమనస్సున రహస్యము రతీతముగఁ = మర్మముగ పాటింపుము = గమనింపుము

తా నీవు నిర్దోషునుగు హృదయముం గలవాడవైనందున నామేలుంగూర్చి బోధించితివి
అయినను నామనం బిట్టివిషయమనగు సమ్యక్తపథమున రహస్యమును మాత్రము నీమనంబున
మర్మముగా నుంచుము

వ అది యేమిటి కంఠేని

తే ధర్మతనయుండు దాను నా • తమ్ముడగుట

యెఱిగెనేనియు సామ్రాజ్యమేలపూను

నట్టిధార్మికుఁ డాధి పత్యంబుఁ జేయ

వఁ వదే శాశ్వతంబుగ • వసుధి యెల్ల

టీ ధర్మతనయుండు తాను నాతమ్ముండు అగుట ఎఱిగెనేనియున్ = తెలిసిన
యెడల సామ్రాజ్యమున్ = ప్రభుత్వమును ఎలపూనుక = ఎందుకధరించును అట్టి ధార్మి
కుండు = అటువంటి పుణ్యపురుషుండు శాశ్వతమైయు డఁ = స్థిరమైయుండునట్లుగా వసుధ
కల్లఁ = భూమికంటిటికి ఆధిపత్యంబున్ - అధికారమును చెయవలదె = చెయకక్కరలేదా!

తా ధర్మజుండు తాను నాతమ్ముండగుట యెఱింగినయెడల రాజ్యము చేయటకుఁ దానెంత
మాత్రమును సమ్యక్తపథుండు ఇట్ల సద్గుణుండునై గలిగినపుణ్యాత్ముండగునాతండు భూమియం
తయు శాశ్వతముగ నేలవలయుంగాని నాబోటివాని కట్టియోగ్యత గలదా!

క అనుజాలు ఋత్విజాలుగ నీ, పని యిటు సేయు నని నీవు • పరప్రవు గా
విను కురుకుమారపశువిశ, సనము , రణయజ్ఞ మితఁడు • సమ్యక్తఁ జేయున్

టీ. అనుజాలు = తమ్ములు ఋత్విజాలుగఁ = వేదమంత్రములం జెప్పేడువారుగను ఈ
పనికొ ఇటు చేయును అని నీవు శాపరప్రవుగాన్ = విచారణ కరవుగా నుండఁగా కురు
కుమార = కారవు అన పశు = యజ్ఞ పశువుల విశసనముగఁ = చంపుటచేత అతఁడు రణ
యజ్ఞమును సమ్యక్తఁ = ఇష్టముతో చేయున్ = చేయుగలవాడను

తా తమ్ములు వేదమంత్రములంజెప్ప ఋత్వికులుగను నీవు క్రాగ్యములుసమర్పించు
వాడుగను నేర్పడి ధృతరాష్ట్రీపుత్రులను యజ్ఞ పశువులుగా బంధించి ధర్మజుండు వపసువలిచి
నిష్పనకేల్చి యుద్ధమును యజ్ఞమును జేయును

వ దానం బుణ్యభూమి యగుకురుక్షేత్రంబున మముఁబోంట్లెల్లను సద్గతి వడయు
దురుగాక యనినవిని వసుదేవనందనుండు సూతనందనున కిట్లనియె

టీ దానఁ = ఆయజ్ఞముచేయుటచే. పుణ్యభూమియగు కురుక్షేత్రంబునకొ. మముబోం
ట్లెల్లను సద్గతికొ = పుణ్యలోకములను. పడయుదురు = పొందుటకల్పదు అనినకొ. విని నాను
దేవుండు సూతనందనుకున్ = కర్ణునకు ఇట్లు అనియె

తా ఆయుధముచే బుభ్రుభూమి నుగు కురుక్షేత్రమున మావోఁటివారి కెల్ల బుద్ధులొక ప్రాప్తిగలుగును అని చెప్పఁగా విని శ్రీకృష్ణుండు గర్జనకట్టినయె

మ నయ నాయాడినమాట గైకొనవు సంఘాతాఁబుఁ దెచ్చుం జుమీ
స్వయ మెట్లుం దుది నికు నర్జునునితో + మాత్సర్యమైనం బరా
జయ మొండెక మృతి యొండె గాక గెలువక + శక్యంబై పెక్కండ్ర కిం
తియకాలం బయియుండి నిమనము శాంతిం బొందఁగా నేర్చునే

టి దయక = దయతో నాయాడినమాటక = నేను జెప్పినమాటను కైకొనవు =
గ్రహింపకున్నావు సంతాపంబు = దుఃఖము తెచ్చుంజుమీ = కలుగకపోదు స్వయము = అహం
కారముననుది ఎట్లుక = ఏవిధమునన కుది = నాక హేతువు అర్జునునితో మాత్సర్యమైనక =
ద్వేషము గలిగినచో పరాజయ మొండెక = ఓడుటయొ మృతియొండెక = చచ్చుటయొ కాక
గెలువక శక్యంబై = జయింపనాధ్యమ! పెక్కండ్రుక = అనేకుల ఇంతియకాలంబై
= ఇదియొకడపటికాలమై ఉండెక నిమనము శాంతింబొందఁగా నేర్చునే = నెవ్వడిపడం
గలదా!

తా నియందడియచే నెను జెప్పినమాటలు విన్న గ్రహింపనేరకున్నావు దుఃఖముపొం
దుచు నుమా పొగరననునది యెవ్వరిని బాగుఁబడ నిరను నర్జునునకు ద్వేషము పెరిగినచో
వానిచే నీవోడుటయో చచ్చుటయో త ఎగు యించుటకు నికరం గానేరదు అయ్యో!
పెక్కండ్రు జనులు గ తించుకాలము సమిపించియుండఁగా నీవేతలెగ్గెదవు

క గాండీవముఁ గవదొనులు న, శండితదివ్యాస్త్రములు నొంగలపై నేనుం
జండభుజబలము నై యు, ద్రుంతు నరుఁ డిది నెదురఁ + దరమే నికుక

టి గాండీవము = అనుధనుస్సు కవదొనులు = కం డమ్ముపాడులును అఖండతీవ్యా
స్త్రములును = దేవతలచే రియంబడిన యమోఘాస్త్రములును నొంగలపైకే నెనుక చండి =
ఉగ్రముగు బుజబలమునై = భుజములయందలి బలముంగలిగి నరుఁడు = అర్జునుడు అదరక
= తక్కఁగా ఎదురక = ఎదురించుటకు నకుక తిరిమి = సాధ్యమా!

తా. గాండీవము గొప్పిల్లును రెండుభుజముక్రిందను రెండమ్ములపొగులును దేవ
తలచే నన గ్రహింపఁబడిన యమోఘాస్త్రములును సారధ్యముంజేయుచుఁ దీరినొగలపై నెనును
గలిగి యుగ్రముగు భుజబలముతో నర్జునుండువైఁబడఁగా మాయెదుట నిలుచుటకు ఎకు సాధ్య
మగునా? కర్ణా!

వ ఎల్లభంగులం బొండవుల గెల్తు రదియట్లుండె నీవు పొమ్మ పోయి సుయో
ధనునకును గురుభీష్మునకును మీకుందోడువచ్చినరాజుల కందఱకుం జెప్పు
మిమ్మానంబు సౌమ్యంబై శీతోష్ణంబులులేక పుష్పఫలోచితంబును సమ
గ్రధాన్యంబును సులభయవసంధవంబును నగుచు నొప్పి యున్నయది
యేడెనిమిదిదివసంబులకు సమావాస్యవచ్చు నది పుణ్యదినంబు నాఁడూ భం
డనంబు గావలయు ననినఁ గానీనుండు కమలనాభున కిట్లీయె

టి ప్లవంగులక = సర్వవిధములచేతను పాండవుల = పాండవులె గల్గురు అది
యట్లుండె నీవు పొమ్ము సుమోధనునను గురుభీష్ములకున మీకు తోడువచ్చిన రాజు
లక అందఱులక చెప్పము ఇహ్లాసంబు = ఈ నెల సామ్యంబై = కాంతమై సమశీతో
ష్ఠంబు = చలియు వెడిమియునమమై పుష్పఫలశీతంబును = పువ్వులం బండనగలదియు
సనుగ్రధాన్యంబును = ధాన్యము మెండుగగలదియు నులభ = కష్టములేక దొరకునట్టి యవస్థైభ
వంబుగ = గోధుమలు నుష్పము గలదియును, ఒప్పియున్నయది ఎనిమిది దినసంబులక = దిన
ములక అమావాస్యవచ్చుక అదిపుణ్యదినంబు నాడు భండనంబు = యుద్ధంబు కావలయుక,
అ నక కానీసండు = కన్యకం బుట్టినవాడు కమలనాభునకుక ఇట్లనియెక

తా సర్వములచేతను పాండవులే జయింతురు ఆమాటయటుంచి నీవు దుర్యోధనుని
తోడను ద్రోణభీష్ములతోడను మీకు యుద్ధమున సహాయముజేయవచ్చియున్న రాజులందఱు
తోడను నీమాంబు చలనగానున్నదై చలియు నెండయునమానమై ఫలములు పుష్పములువిశేష
ములగలిగి ధాన్యములను మెండుగగలిగి గోధుమలు లవణము సులభముగలభించునదై యున్నది.
ఎనిమిది దినములనాటికమావాస్యవచ్చుచున్న పుణ్యదినంబగుచే యుద్ధము నాడుపూరం
పవలయును అని శ్రీకృష్ణుని నిశ్చయింపఁగాఁ గడ్డండిట్లనియెను

క లెవు నిమిత్తస్వప్నం, బులు కారవపాంపులకుఁ బోరిగు దానక
కల పయ్యధిగ్గిరునకును, గల దెలుఁగుదు నీవు సెప్పఁగా నేమిటికిక

టి నిమిత్తస్వప్నంబులు = యుద్ధముకలుగు ననుటకు హేతువులగు కలలు కలవు = కలిగి
నీవు కావపాండవులకు పారగుక = యుద్ధముగలుగును దానక = ఆయుద్ధమున
కలము అయ్యు పరునకుక కలను ఎఱుఁగుదుక నీవు చెప్పఁగాక ఏమిటికిక
ఇట్లు జరుగునటకు హేతువులగు కలలువచ్చుచుండినవి కారవపాండవులకు
గలము లి యుద్ధమున ధిక్కా జనకు జయముగలుగును ఈమాత్రము గాపందెలిసి యున్న
వు చెప్పఁకొకటే

అట్లు గాని దా యె నందురానని ఎలికి వశియును
దీని ముంబు శకునియు, నేనును దుశ్శాసనుండు నింతియ కుంటి
నూచు వారలు గలసి, రానేరఁగవచ్చు నాకు రాజీవాహ్న

టి దీనిక = ఈయుద్ధమునకు మూలము = కారకులము శకునియక. నేనును దుశ్శా
సనుడు ఇంటియ = ఇంతమాత్రము రాజీవాహ్న = కమలములవంటి కన్నులంగలవాడా
కుంతిసూనియక. వారలుక కలిసినక నాకుక రానేరఁగవచ్చుక = పాండవులతోఁగలియ
రావచ్చును.

తా శ్రీకృష్ణ! ఈయుద్ధమునకు శకునియు నేనును దుశ్శాసనుండును గారణభూతు
లమై యున్నాము రెండు తెగలవారను గలిపిరేని నేను నీవుచెప్పినట్లు పాండవులలోనికి రాఁ
దగియుండును

వ ఈసమరసము ద్రంబు గడవ నీది నిన్నుంగనియెదఁ గాదేని యూర్ధ్వలోకంబు
నంగాంచెద నీవింక నేమియుం బలుకకుము పనివినియెదనని కాఁగిలింతుని

యట్లకాక పొన్నని విష్ణుండు వీక్షించు గాభేముగా రూపరూపము
కనకరత్నమయంబగు తనయరచంద్రులకు కరుణించి నిత్యము
సాత్వ్యకిం గనరథంబెక్కించుకొని దాసులను విష్ణువంశమునను
లికి అలితాటోపకలితం డగు గుణ యె యె యె స నిదురుండు విష్ణుని
బాండురాజమహిషిపాలికిం దని యిట్లనియె

టీ ఈనవరసముద్రంబు = ముద్రము = ముద్రము కరణం = కరణము
ఈడి = ఈడుకొని నిన్నుకొ కలియెక = మాచెడు కాలే = అట్లు
నజయిం లే పడితినా ఊర్ధ్వత కమనక = స్వర్ణాకమన గాంచెక = అట్లు
నీవు ఇంకా ఏమియుక = ఏమయము చలకమము = చెప్పెము పనివియెక =
పోయినచేదను అని కాగలిచుకొనినక అట్లకాక = అట్లేకొనియు పొన్ను అ
నిష్ఠుండు వీక్షించుపక = పంపగా రాచేయుండు రదానతరముక = అ
టను చేసి కనకరత్నమయంబగు నవయరచంద్రుల కరిపురిండుకా కరికా
తుండున సాత్వ్యకి తనతేరెక్కించుకొని దాసులకు = అనర మా
పోనిమ్మనిమ్ము అని పలికి లలిత = నాంజైన అనాపాసుంగ = ద్వా
వాడు అగుచుక చనియెక అట్టియెడక విడులండు విడులండుకా = ద
పాండురాజమహిషిపాలికి = మంతలేవి దగ్గరక చని కట్టనియె

తా శ్రీకృష్ణ! యుద్ధము ముద్రము ముద్రన్నవికదా దీనిలోనిది కాదు
గట్టెక్కితినా యిచటనే నిసం జాతును ఈడ వట్టెక్కితేక యానముద్రముని గుని
సర్వస్వరుండగు నిసం బరలోకమునం గాంచెడు నీవు దీపంబు యింక నెవ్వరుం
కుము పోయినచేదను అని కాగలిచుకొని యట్లే పొయిరమ్మని శ్రీకృష్ణుం
పంగా గడ్డుండు రథంబునుండిగి రల్పములుచెక్కిడి ప్రకాశమును
రథంబుపైచెక్కి వాస్తినాపురికిం జనియె ఎప్పుడు వాస్తీని నాత్వ్యకిని ద
కొని సారథింజూచి త్వరగా వాసుని పాపగు విషమయితడం జయెర ఇం
రుండు మిక్కిలి దుఖము జెడనన డై పాండు జల్మాయు కం
యామో నిట్లనియెను

ఉ అక్కట కారవాన్వయ సు ♦ హర్షవ గుంకె ను పుట్టెనిం
దొక్కొరుం డైనఁ గేశవు ♦ హితం ను కొడ నయ్యె నన్వయం
డెక్కిటి దాన చాలు దము ♦ నిగత దీప్తిశాన్తి గాల్చు డెం
పెక్కినపాండునందయు ♦ యెడతఁ దొల్లియఁ దారెఱుంగె

టీ అక్కట = అయ్యా! కారవాన్వయ = మరవంకము మహాకము = ద్వి
ద్రము ఇంకెడునట్లు పుట్టెక ఇందుక = ఇచ్చటివరిలో ఒక్కరుండైకా
కిక = శ్రీకృష్ణుని కనుగలభాషణములక మేకొనఁద్యుక = సమసింపక దయ్యె
నుండు ఎక్కిటిదాన = తానొక్కడె లము ఇంకఁక తీవ్రశరాన్నిక = మే
బాణములందు బుట్టిన యగ్నిచే కాల్మక చాలుక పెంపెక్కిన = వృద్ధినించిన పాండు

నందనుల ఏ దైత్యుల = భూనికము కొల్లియు = పూర్వముగూడ తారు = తాము ఎఱుంగలే = ఎఱుంగరా ?

తా ఆహ్వానము! విశాఖమును కుగవంశమునకు ద్రువింశతిపట్టి సమమువచ్చినది ఇచటి వారిలో నొక్కండైనను శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క మేలునాటకు కారవింపక గోయెను కలకై న బాణములవలన బుట్టినయన్నిజే దక్కుండఁగి గాల్పుటకు యర్హుఁడొక్కఁడె చూచు శక్తి సంపన్నులగు పాండవులపూనిక నింతకును పైకారపు లెఱుంగఁయన్నారా?

తే అన్ని వడియును బంధుడు + యంబు నేయ

నొల్ల కెల్లవిధంబుల + నుశమంబ

కోరి రప్పండవేయులు + వారి కట్టి

దొంగు వచ్చునె తులవల + తోడఁ బుట్టి

టీ అన్నివడియును = అన్నికష్టములనుభవించియు బంధుక్షయంబు = చుట్టముల నాశనమును చేయకొలక = చెయ్యకలకష్టములేక అప్పండవేయులు ఎల్లధంగులక = సర్వవిధములచేతను ఉపశమంబ = శాంతి కొరిగి గులువలతోడఁబుట్టి = దుష్టులగుజ్జానలై ఇట్టిదొంగువచ్చునె = ఇట్టికష్టమునకుఁ బాగులైరి సుమా!

తా కాగవులచే నెన్నివిధముల భంగపడియును బాండువుత్రులు బంధవులంజంగ నిచ్చలేక శాంతినే కోరిగి పాపాత్ములగు నికారపు కు దాయాదులుగాఁ బుట్టినందున నెంత కష్టమునకుఁ బాగులైరి సుమా!

వ అనివెండియు నివ్వధంబుమాటలఁ బాండవులకుఁ గయ్యంపుటలజడి యైనవ గవు దోచనాడుచుం గొండొక్కద్రు లిచ్చి నిజనివాసంబుచతుం బోయిన యనంతరంబయిట్లని వితర్కించె

టీ అని వెండియు = మఱియూ ఇవ్వధంబునక పాండవులకు కరుణంపుటలజడి = యధఃపంబు మగుదు ఖము అయివచ్చు = కలుగుచున్నది వ్యసము తోచక అడుచు = చెప్పుచు కొందొక్కొక్కరుం = కొంతకప్పు నిశిచి నిజనివాసంబునకు = తనయింటికి బోయిన ఆనంతరంబ = పిమ్మట కుంతి ఇట్లని వితర్కించె

తా అని యిట్టిమాటలచేతఁ పాండవులకు యధము శేముటయను దుఃఖము సంప్రాప్తిం యన్నదని తనమనంబునం గలగు ఖముక వెల్లిడినేయుచుం గొంతకాలమంగుడివిదురుఁడు అనయింటికి బోయెను మృతఁ గుంతీగోవియును దనమనంబున నిట్లని యోచించుచుండెను

మ తమవారికె సిరికై వధించు టిది సద్ధర్మంబె యశ్లేశకృత్యమె తాం గయ్యము ద్రోణభీష్మకృపక + ధౌటోపముల్ మాయుట ల్పములం దీఱునె యందు నర్కజనియు + ల్లం బెప్పుడుం గ్రోధదీప్తము భీమాదులమీఁదఁ దక్కింపుటకు + తానాంబు లే దాజికి

టీ. తమవారికె సిరికై = సంపదకై వధించుట = చంపుట ఇది సద్ధర్మంబె = ఉత్తమ భర్తమా! కయ్యము = యధము అశ్లేశకృత్యమె = కష్టములేని కార్యమా! ద్రోణభీష్మకృప కర్ణాటోపముల్ = ద్రోణుఁడు భీష్ముఁడు కృపాచార్యుఁడు కర్ణుఁడు వీరల యాశేషములు

మాన్వవచ్చునె = నివర్తించెను సాధ్యమా! అల్పములం దీఱునె = స్వల్పమున నమకార్యమా!
అందుకొ = కుచ్చింపఁ గలుగురిలో అర్హునియుల్లంబు = కర్తవ్య మనస్సు భీమాదులమోదకొ
కొండదీప్తము = కోదము మండుచుండున తక్కినవలనకొ = తక్కిన శూరులకు ఆజ్ఞికొ =
యుద్ధమునకు ఉత్సాహంబులేగు - పూనికేగు

తా రాజ్య వమునకై ఎ యులంజండ్రిట న్నాయమా! యుద్ధమునకైయుట ప్రమలేని
కార్యమా! భీష్మవ్రోహ కృపాచార్య కర్ణు యాజ్ఞేశములన సూంపసాధ్యమగురా? ఈగు
గురిలోఁ గర్ణునివృద్ధయము భీమార్జునలపై నెప్పుడు నాగ్రహముం గలిగియుండుని తక్కిన
శూరులకు యుద్ధమునేయఁ గర్ణునికింఁగలయంత పట్టుబలలేగు

వ అని యితైఱంగునఁ బెక్కులు చింతించికొని కర్ణునకుం బట్టపుడెలిపి నహో
నరన్నేహం బావహించెద నల్లయిన నాహవంబువలనికడంక యుడుగకుం
డునె యనివిచారించి యతనిపాలింబోవ నిశ్చయించి యుచితప్రకారంబున
వెడలి యతం డనస్థానార్థంబు భాగీరథికిం జనబవిని తత్ప్రదేశంబున
కరిగి యతనికి జపకాలం బయియునికింజూచి వెనకవలనఁ గూర్చుండఁ గొండొ
కనేపునకు జపంబుదీటి కలంసుంగనుంగొని యమృతహాదేవిం గాంచి కానీనుండు
సంభ్రమ విగయంబులతోడం జేరి సూతగోత్రంబును రాధేయనామంబు
నుం జెప్పి యభివాదనంబు నేసి నీవు విజయంచేసిన కార్యంబేమి నాకుం
జేయంగలవని యెయ్యది యానతివ్వుననఁ గుంతి యేకాంతంబ కానీనుని
కిట్లనియె

దీ అని ఇవిధంబునకొ పెక్కులు = అనేకములుగా చింతించికొని = మోచననుచునీ
కర్ణునకు పుష్టువుకొ = వానిజన్మమును తెలిపి నహోనరన్నేహంబుకొ = తోడఁబుట్టిన వారి
యొడనుండవలయు మైత్రిని ఆహించెదకొ = కలిగించెదను అటెనకొ ఆహవంబువలని =
యుద్ధమందలి కడంక = పూనిక ఉడుగమండునె = తగ్గకయుండునా అని విచారించి = మోచించి
అతనిపాలికికొ = వానిదగ్గఱకు పోవకొ నిశ్చయించి ఉచితప్రకారంబునకొ = తగ్గనన్ని
వెడలి అతండు అనుస్థానార్థంబు = కాలకర్మలుచేయుకొఱు భాగీరథికికొ = గంగకు ఆరిగి
నాడని విని తత్ప్రదేశంబునకొ = ఆవోటునకు ఆరిగి ఆరినికికొ జపకాలంబు అయినకొ
= అయినపిమ్మట చూచి వెనకవలనకొ = వెనకతట్టు గూర్చుండకొ కొండొకనేపునకొ =
కొంతకాలమునకు జపంబుకొ తీటిది దిక్కులు = నాలుగుసూర్యములు కలయగనుంగొని
అమృతహాదేకొ = ఆగొప్పరాజుని కాంచి కానీనుండు = ఆమెకన్యగానున్నపుడు పుట్టినవాడు
సంభ్రమ = త్వరతోడను వినయంబుతోడను చేరి = సమీపించి సూతగోత్రంబును = తన్ను
బెంచిన బెస్తవానిగోత్రమును రాధేయనామంబును = తన్నుబెంచినరాధ కొడుకను పేరును
చెప్పి అభివాదనంబుచేసి = మ్రోక్కి నీవు విజయంచేసిన = వచ్చిన కార్యంబేమి నాకుకొ
= నేను, చేయంగలవని ఎయ్యది ఎద్ది ఆనతివ్వునకొ = సెలవివ్వుని యడుగఁగా. కుంతి
ఏకాంతంబ = రహస్యముగా కానీనునకున్ ఇట్లనియెను

తా అని మనంబునం బెక్కువిధముల యోచించిని కిట్లువిశేష వాడు దనకుం బుట్టిననువిషయముం జెప్పి తమ్ములకుం గుండునమై త్రి పాండవులయొడ వానికిం గలుగు నట్లు చెప్పెను దారిపయిం గాని యుద్ధమున యుజిలంపు వానిగునగుముండి నొలంగదని గట్టి పఱచుచుని యింటనుండికదలి కిట్లు గు ప్రాకఃకాలక్రమం జేయ గంగానదికిం బోయెననిని నియ్యోచ్చునగుం గాని వానిం గాంచియు నాశండు మంత్రముం గానిచు మెండుటచే వానికార్య మగునటకు వాని వెనుక ప్రక్కఁ గూర్చుండి యుండెను కిట్లుండును దన కార్యంబు కాఁగా శ్రేణి నుడిగిలుం జూచి యామహారాశిం గాంచి యామెరుం బెండ్లియగుటకుముందె నూర్చునివలనం బుట్టినయొకర్లుండు దనుబెంచిన బెస్సవానిగోత్రమును నాతిల్లియొక్క నామముం జెప్పఁచు సాగింబడి మ్రొక్కి యమ్మా' మీరిచటి కేలదయ చేసితిరి? నావలనంగా దగునని యేదియుం గలదా! కాలవిండని యడుగఁగాఁ గుంజుచేవి కవాస్యము నిట్లనియెను

— కుంతిదేవి గర్భంకు నతండు దనపుత్రుండుగుట దెలుపుట

నీ వినుము సూతాన్వయంబున నీవు పుట్టుట బాం కేను మాకుంతిభోజానింటఁ గన్నియనాఁడు భా • స్కరుని రావించితి వరమంత్రబలమున • చచ్చి యతఁడు సంప్రీతి నొసఁగంగ • జన్మించినాఁడవు నామ గావున • బాండు • సంహనుండు వగుదు ధర్మస్థి • నట్టి నీ వితరులఁ గొలువ నేటకీ గుగు • కులవరేణ్య తే ధర్మతనయాదు లైన నీ • తమ్ములకును ధార్తరాష్ట్రులకును నీవ • తగువిభుండ వేలు మీలోక మెల్ల నీ • కేల రాద కొడు కితం డనుతక్కువ • కొడుకుఁగట్ట

దీ వినుము సూతాన్వయమనక = మాకునియింట నీవు పుట్టుట బాంకు = అనత్యము వినుమాకుంతిభోజానింట = కన్నియనాఁడు = పెండ్లికిమును. భాస్కరునిక = నూర్చుని ఆరాధింపక = పూజింపఁగా వర = మునిచే నేను పొందిన వశముయొక్క మంత్రబలమునక = మంత్రముయొక్క శక్తిచే అతఁడు చచ్చి సంప్రీతిన్ = సంహోషముతో ఒసఁగంగన్. నాకున్ జన్మించినాఁడవు = పుట్టితివి కావునన్ పాండునందనుండవు = పాండురాజుకొడుకవు ధర్మస్థితిన్ అగుదువు అట్లనివు ఇతరులన్ కొలువన్ ఏటికిన్ కురుకులవరేణ్య = కురుకులమున నుత్తమండ ధర్మతనయాదులైన = యమువరమునం బుట్టినయొధిస్థిరుండు మొదలగు నీతమ్ములకును ధార్తరాష్ట్రులకును = ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులగును. నీవ = నీవె తగువిభుండవు = తగిన ప్రభుండవు ఈలోకమెల్లన్ మీము = పాలనచేయుము కొడుకుకట్ట = కొమారుడ. ఇతండు ధార్తరాష్ట్రులకు అనుకమ్కున నీకున్ ఏల = ఎందుకు

తా. నాకొడుకా! వినుము' మాకునియింట నీవు పుట్టితినుట యబద్ధము నేను నా కేండ్రియగు కుంతిభోజాని యింటనుండుకాలమున విభాహమునకుముందు మునివరం దుపదేశించిన మంత్రమువలన నూర్చుని బ్రధింపఁగా నాయన నాయం దనుగ్రహించి సంతానము నిచ్చు

టచే నీవు జనియించితిని కావున నీవును బాండుమహారాజునకుఁ బుత్రుండవు యముడు మొదలగుదేవతల యనగ్రహముచే గలిగిన ధర్మరాజు మొదలగు నైదుగురును శత్రువులు గావున వారికిని భృతరాష్ట్రపుత్రులకును నీతే ప్రభుడవు లోకమంతయు నివేయెలుము రాధికొడుకను హింసించి నీకేల ?

క అని పలికినయవసరమున నినబింబములోన నుండి † యిది నిజ మిబ్బం

గన నెగడవన్నమే లగు, ననువాక్యము వెడలెఁ గర్ణఁ † డాకర్ణింపన్

దీ అనిపలికిన యవసరమునన్ ఇనబింబములోనన్ = సూర్యబింబమున ఉండి నిజము ఇబ్బంగిన్ = ఇట్లే నెగడవన్న = వర్తింపుము మేలగున్ అనువాక్యము కర్ణఁడు అకర్ణింపన్ = వినుచుండఁగ వెడలెన్ = వినవచ్చెను

తా అని కుంతిపలుకునప్పుడె సూర్యబింబములోననుండి కుంతిమాటలు సత్యములు కావున నీమె చెప్పినట్లుచెసిన నీరమేలగు ననువాక్యములు కర్ణవకు వినవచ్చెను

తే దానివినియును నవుడు రా † ధాసుతుండు

దిరుగఁబడని మనంబుతో † ధీరవృత్తిఁ

దల్లికిట్లను నీమాట † తథ్య మగును

నైన నొక్కటి సెప్పెద † నవధరింపు

దీ దానిన్ = అవాక్యమును వినియున్ అపుడు రాధాసుతుండు = కర్ణఁడు తిరుగఁ బడనిమనంబుతోన్ = మార్పుగలుగని మనస్సుతో దీరవృత్తిన్ = ధైర్యమువిడువక తల్లికిన్ ఇట్లనన్ = ఇట్లుచెప్పెను నీమాట తథ్యము = సత్యము అగున అయినన్ ఒక్కటిచెప్పెదన్ అవధరింపు = వినుము

తా అవాక్యమునుండి వచ్చినవాక్యములు వినియును గరుండు దనమనస్సును మార్చి కొనక ధైర్యముతోఁ దల్లి ట్లనియెను ఇపు చెప్పినమాట సత్యమేకాని నేను జెప్పెడుమాటను వినుము

క ఊర్తియసంస్కారమునకుఁ, బాత్రముగా నీవు నన్ను † బాటింపవ యీ

మాత్రఫలమునకు ని కెఁబుత్రుండ ననివచ్చు టింకఁబొసఁగునె చెవుమా

దీ ఊర్తియసంస్కారములకు = రాచకొలమునఁ బుట్టినవానికి జేయందగిన కర్మలకు పాత్రముగాన్ = తగవనిగా నన్నున్ = నీవు పాటింపవ = గమంధకపోలివి ఆమాత్ర ఫలమునకున్ = ఇంతమేలునకు నికున్ నేన్ పుత్రుఁడన్ అనివచ్చుట ఇంకన్ పోలునె = తగునా ?

తా రహస్యముగాఁగని ననుం బారవైచి వచ్చితివి కావున ఊర్తియలకుం జేయనగు జాతకర్మ మొదలగు కర్మలు నాకు లేకపోయినవి ఇంతటి యుపకారము నీవు చేసినందుకు నీకు నేను బుత్రుండనని నీవెంటవచ్చుట యిష్టము బాగ్గయిండునా ?

వ సూర్యానుగ్రహంబునంజేసి నింద్యంబుగాక తక్కినేనియు నాజన్మంబు పర మరహస్యంబై యున్నది దీనిఁ బ్రకాశంబునీయుట మన కెంతమే లట్లుం గాక

టీ సూర్యప్రభావంబునరేణి = సూర్యుని మహిమచేత నింద్యంబుగాక తక్కువేని యున్ = దూష్యముగాకపోయినను. నాజన్మంబు పరమరహస్యంబై ఉన్నయది దీనిన్ ప్రకాశంబునీయుట = వెల్లడినీయుట మనకున్ ఎంతమేలు = మేలుగాదు అదియునుగాక

తా సూర్యుని మహిమచే నికార్యము దూషింపరానిదైయున్నను నాపుట్టువు మిక్కిలహస్యముగానున్నది దీనిని వెల్లడినీయుట మనకుమేలుగాదు మఱియును

ఆ విజయువిక్రమంబు + విఖ్యాత మై యుండ, నేను గొంతికొడుక భానుజుండ ననుచు నతనిఁ జేర + నరిగిన నతనికి, వెఱచి పోయె ననరె + వేయు నేల

టీ విజయువిక్రమంబు = అర్జునుని విశేషశక్తి విఖ్యాతమై = పేరుపొంది ఉండగా = ఉండగా నేను కుంతికొడుకన్ భానుజుండన్ = సూర్యపుత్రుడను అనుచున్ అతనిన్ కూడన్ అరిగినన్ = పోయినచో అతనికిన్ వెఱచిపోయెన్ అనరె = అని లోపలుచెప్పురా? వేయునేల = పెక్కుచూటలెందుకు

తా. అర్జునుని విశేషశక్తి లోకమునం బ్రఖ్యాతినొందియుండగా నేనుసుగుంతపుత్రుడను సూర్యునకుం బుట్టితిని చెప్పెను నర్జునునితోఁగలియం బోయినచో వానికభయపడి నేను వానితోఁగలసికొంటి ననరా? ఇరవవిషయములే

క కడిదిపగఱ నేఁ దీర్పగఁ, గడవంగా నీఁడఁ దలఁచు + కొరవనాధుం

శైముఁ గాకియంచు నిత్రటి, విడువఁ దగునె యతని వలన + వెలసినవాడక

టీ కడిది = అనాధ్యులగు కుండన్ = శత్రువులను నేదీర్చగన్ = నేనుజక్కంబెట్టగా కడవఁగనీడంగన్ = ఈ ది గట్టెక్కుటకు తలఁచు కొరవనాధున్ = దుర్యోధనుని చెడుంగాకయంచున్ - చెడిపోనిమ్మని ఇత్రటిన్ = ఈసమయమున అతనివలననే వెలసినవాడన్ = ముందునవచ్చినవాడయ విగువఁదగునె = వానిని వడలవచ్చునా?

తా అనాధ్యులగు శత్రువులను నేను గెలువగా గట్టెక్కుదలంచియున్న దుర్యోధనుని వానివలన బాగుపడిననే నీసమయమున విడిచి రావచ్చునా?

క కొరవులచేతఁ గుడిచిన, వారికి నిది సమయ మెట్టి + వారును సంగ్రా

మారంభంబునఁ బోయుదు, రే రాజులు మనలఁ దిట్ట + రే యట్లయినక

టీ కొరవులచేతన్. కుడిచినవారిన్ = జీవించినవారికి ఇది సమయము ఎట్టివారును. సంగ్రామారంభమున = యుద్ధమునకుముందు పోయెదరె = వదలిపెట్టుదురా అట్లైనన్ = అట్లుచేసినచో రాజులు మనలన్ తిట్టరే = నిందింపరా?

తా కొరవులచే జీవించిన యందఱును వారికి సహాయమునేయుం దగుసమయ మిదియై, ఎంతచెడ్డ వారైనను యుద్ధమునకుముందు వదలిపోదురా? అట్లుచేసినవారిని రాజులు దూషింపరా? వ ఏ నవశ్యంబును దుర్యోధనునకై నీకొడుకులతోడం బెనంగుదు

ఉ నీపలు కెంత వోలినను + నిర్ణయ మిట్టిద కాని యొందు లే

దీపనిమీఁది భారమున + నీ విట వచ్చితి గాన పాండవుల్

నేపడిలేని చంప నట సేయ' చెప్పెన న్నవ్వ - చ్చె

గోపము పెద్ద వాడు నగరకూరిన బిట్టణ జూపుదుర జుమి

టీ నీపడుకు = నిమాట ఎంతవోలనను = ఎంతబాగాయి దీనను నిర్వచము = నిది ఇట్టిక
కారి = ఇట్లేయన్నదిగాని ఒండులేదు = వేటుగాదు ఈవనిమిదబారమునకో = ఈదూకుం
గోదృష్టియించి శివ ఇటకో వచ్చితిగానకో = వచ్చి నీకు పొందవకో చెడకేలే = యు
మున నాచెజిక్కినను చంపన = చంపన అతిసేతు = కంటచూచుని చెప్పినా = వచ్చి
చివ్రే = అర్థమిదగ్గ గోపము పెద్ద = మెండు వాడు అర్థమిదగ్గ నుకూరినకో = నాచె
జిక్కినయెడల బిట్టణకో = రూపునెదనట్లు చంపుచంజుమి

తా ఓతల్లి! నీమాట న్యాయముగానుండినను దైవముచేసిన కృత్య మిప్పుడుది కాఁజేటి
కార్యము మఱియొకాధమునం జరుగదు ఈకృత్యమనే ప్రవృత్తియించి నీవారోవచ్చుచు
గాతన నియిష్టము ననుసరించినవాడవై నాచె జిక్కినను బాంపులను జంపనగాని గారనర్థ
మనినై వాగ్రహమడకమెంచిన వాడు గాఁజక్కెనని వానిమాటచేం జూపె

ఆ నవ్వనాచిచేరఁ జచ్చుటయును గిర్తి, కరుణ యగుడులోను ఁ గాఁగ నెచ్చె

లేమోనగాఁగఁ జేపుగుగాని నీ, కొదుగు లాన్వీరయటఁ జెడిపు వి

టీ నవ్వనాచిచేరఁ = చచ్చుచేరఁ = చచ్చుచేరఁ క్రికరము = చ్చెరిచిరికించు
నదియి అతడు లోక గాఁగఁ = కలిసి విపురు = అయిదుగురి ఏనులోనుగాఁగఁ = నాతోఁ
గలిసియేని ఏపురుగాని = అయిదుగుగా = తుక్ నొడుగులు అట్టుగులు = అటు
ము = యనుమాట ఇంకకో ఇటమిదగ్గి = చూచు

తా నేర్చునిచె జచ్చుటచూడ నామ గౌరవ'ని తలంచుచున్నను అట్లు తోసి
చినయెడల వానితోఁగలిసి నీచేర గురుకొదుగు లుండురు అంబుగానియెడల న తోఁగలిసి
యైగురు కొదుగు లగుదురు కాఁజేటి యిదిమనియి కాటమిదికొదుగు లనుమాట డచి
పెట్టుము

చ అనుటయు నపు గొంతి హృదయంబున శోరము నివ్వట్లని

ట్లను నిడిదై వసంఘటన ఁ బుట్టుట యెల్లను వపు నేర్చుచే

యనుపమునత్తిపిస్సురణఁ నాడినమాట ను⁽²⁾కు సున్న నీ

యనుజుల నల్వరిం గడని ఁ మర్దన నే తిరు నవ్వుతించితో

టీ అనుటయు = అనిర్దయము వలన హృదయంబునకో శోరము నివ్వట్లని =
మడుకాఁగా వంతిచి ఇటకో = ఇట్లుచెప్పెను ఇది దైవంబుటనను = దైవముచేసిన
అక్కట! ఎట్లును = వివిధముచేసెనను తిప్పనేర్చునే = తోలఁగా? అనుపము = సాటితన
సత్త్వపిస్సురణకో = సత్య మేర్పడునట్లు అడిగమాట మతానుమ = మఱచిపోకుండ్రీ! నియ
నుజులు = తమ్ములు నల్వరికో కడపు = తప్పించుము అర్థమనెతెనుకో = అర్థమనిపనికి నవ్వు
తించితో = ఇవ్వవలెనని

తా అనికర్తండు నెప్పుఁగాఁ గుంతిచి లేనవృద్ధయమున దుఃఖముధిక్వగుచుండఁగా ని
ట్లనియెను అయ్యయ్యా! నిధినిర్ణయ మిట్లుండఁగాఁ దప్పింప మనకుసాధ్యమా! సత్యము లోక

మన నిలయఁజుట్టుగా నీవు చెప్పినమాటలు మఱువకుమునాయనా! నీతమ్ములు నలుగురిని జంపక
గిడువును అర్జునునిమాటకై నే నిష్ఠపడితిని

ఆ అనుచుఁ గౌఁగిలింప † నర్కజం దట్లకా

కని ప్రియంబు మెఱయ † వినతుఁడైన

నరిగె నదనమునకు † నద్దెవి యత్తును

జనియె నిజనివాసఁమునకుఁ బ్రీతి

టీ అనుచుఁ గౌఁగిలింపఁ అర్కజండు = కర్ణుడు అట్లకాకని = అట్లేకానిమ్మని
ప్రియంబు = ఇష్టము మెఱయఁ = తెలియవచ్చునట్లు వినతుఁడైనఁ = మ్రొక్కఁగా అర్చి
= అగ్రీ సదనమునకుఁ = ఇంటికి అరిగెఁ అత్తుడుఁ = కర్ణుడును ప్రీతిఁ = సంతోష
ముతో నిజనివాసమునకుఁ = తినియింటికిఁ చనియెఁ = పోయెను

తా అట్లే చేయుమనిచెప్పి కర్ణునిం గౌఁగింపఁగా నాతండు దనయభిప్రాయము
తెలియవచ్చునట్లు నమ్రతతో మ్రొక్కెను కుంతీజీవి తనయుండువోటునకుంబోయెను కర్ణుండు
ను సంతోషముతోఁ దనయింటికిం బోయెను

వ అక్కడ వాసుదేవుండు చితప్రయాణంబుల సుపష్టావ్యంబునకుంజని ధర్మ
తనయుచేతం బూజింపఁడయి భీమసేనాదులు విరాటద్రుపదముఘ్నముగు తగు
వారలుఁ దన్నుం గాంచిన వారి నెల్ల నభినందించి కొలువుననుండి యుద్ధిష్ఠి
రుతో నిట్లనియె

టీ అక్కడఁ వాసుదేవుండ ఉచితప్రయాణంబులఁ = తగునట్లు ప్రయాణముచేసి
ఉష్టావ్యంబునకుఁ = అనుచోటునకు చని ధర్మతనయుచేతఁ పూజింతుండై = ఆదరింపఁబడి
భీమసేనాదులు విరాటద్రుపదముఘ్నములు = విరాటు డు ద్రుడుఁడు మొదలగువారు తగు
వారలు = తగినయితరులను తన్నుఁ కౌంచినఁ = కూడరాఁగా వారి నెల్లఁ అభినందిం
చి = మన్ననచేసి కొలువునఁ = సభయందు ఉండి యుద్ధిష్ఠిరుతోఁ = ధర్మరాజుతో
ఇట్లనియెఁ

తా వాసుదేవుండును దగినవిధమునం బరిజనలతోడఁ బోయిపోయి యుష్టావ్యమును
చోటునకుంజని ధర్మజుంజేరి యాయన చేయుపూజ లంగీకరించి భీమసేనాదిపాండవులను
విరాటద్రుపదాది బంధవులను దన్నుఁజూడవచ్చిన యితరజనలను గారవింది సభయందుండిన
వాడై శ్రీకృష్ణుండు ధర్మరాజుతో నిట్లనియెను

తే ధార్తరాష్ట్రు లున్నట్లు † దగినపలుకు

లేల విని సంధిసేయుట † కిచ్చగింతు

రెదిరిఁ దమ్మును నెఱిగిర † యేని వార

లంత లంతలు సేయుదు † రయ్య నాఁడు

టీ ధార్తరాష్ట్రులు = దుర్యోధనాదులు. ఉన్నట్లులు = చేహములు మఱచినవారు తగిన
పలుకులు = అనుకూలమగు మాటలు ఏల = ఎందుకు గని సంధిచేయుటకుఁ = కలిసియుండు
టకు, ఇచ్చగింతురు = సమ్మతించుదురు ఎదిరిఁ = ఎదుటివారికిని తమ్ముఁ = తమకుఁ కైన

ఎఱిగిరయేని = తెలిసినవారైనచో వారలు నాఁడు = జూదమప్పుడు అంతలంతలు = అంతి
చెడుపనులు చెయ్యదురయ్య = చెయ్యునా ?

తా ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రంకొడుకులు మదమచే శరీరములు మఱచినవారు అను
కూలమగుమాటలు వినువారుగారు అట్టివారు సంధి సెచ్చేయుదురు ఎదుటివారిబలమున క్రి
యునెఱింగి యొచించువారైనచో జూదముగాఁ దంతచెడ్డపనులు చెయ్యదురా ?

వ అని యెల్ల వారునువినఁ దనపోయివచ్చినకార్యంబుతెఱుం గెఱింగించి
పథశ్రమంబు పుచ్చువాఁడయి పుండరీకాక్షుండు నిజమందిరంబున కిరిగ
నాఁచరాత్రి ధర్మనందనుం డనుజనహితంబుగా నుచితప్రదేశంబున నుండి
గోవిందునిరావించి నీవు సుయోధనుతోఁ బలికనచందం బెట్లు లతండు విని
యెవ్విధంబున నుత్తరంబిచ్చె నని యడిగిన నచ్యుతుం డిట్లనియె

టి అని ఎల్లవారుకొ వినుకొ తనపోయివచ్చిన కార్యంబు తెఱుం గు = పోయివచ్చిన
పనియొక్కస్వరూపమును ఎఱింగించి పథశ్రమంబుకొ = మ్నామున వచ్చినప్రమన పుచ్చు
వాఁడె = తీర్చికొనటకు పుండరీకాక్షుండు = కృష్ణుండు నిజమందిరంబుననుకొ = కానుక చో
టునకు అరిగెకొ నాఁటిరాత్రి ధర్మనందనుండు అనుజనహితంబుగకొ = తమ్ములతోఁగూడ
కాచితప్రదేశంబునకొ = తగుదోట ఉండ గొందకొ = కృష్ణుని రావించి = పిలిపించి నీవు
సుయోధనుతోకొ = దుర్యోధనునితో పలికనచందం బు = మాటలాడినవిధము ఎయ్యది = ఎట్లు?
అతండు ఏమివిధంబునకొ ఉత్తరం బిచ్చెకొ అని అడిగినకొ అచ్యుతుండు

తా అ. కొలువునగల యందఱువినునట్లు కావారవులకడకుం జని తిరిగివచ్చినవిధము
సంగ్రహముగం జెప్పి దానినవచ్చుటచే శరీరమునం గలిగినశ్రమను నివర్తించెకొనటకు శ్రీకృ
ష్ణుండు తననెలవునకుం నొయ్యె ఆరాత్రి ధర్మరాజున దమ్ము నొకమాటనుండి శ్రాంతి
బిలిపించి నీవు దుర్యోధనునితో నేమిచెప్పితివి యందుల కాతండు సంతోష నేమనియెను కశ
దముగం జెప్పమన నలఁ డిట్లనియెను.

— { శ్రీ కృష్ణుఁడొక్కజానకుఁ దరవనధం
బుట్టి వికేషంబులు దెలుపుట } —

క కయ్యము గానితెఱంగున, నెయ్యం బగునట్లు గాఁగ • నెఱిఁ బలికితి నే
నెయ్యది సుఖంబు పథ్యం, బెయ్యది యెఱుగంగఁ నధ్య • మెయ్యది దాకొ

టి కయ్యము = యధము కానితెఱంగునకొ = కాకయుండునట్లు నెయ్యంబు = స్నే
హము అగునట్లుకొ = కలుగునట్లును కాఁగకొ నెఱికొ = న్యాయము. ఎయ్యది = ఏది శుభంబు
= మేలు ఎయ్యది = ఏది సత్యము = వాస్తవము. ఎఱుగంగకొ = విచారింపఁగా ఎయ్యది = ఏది
పథ్యము = ధర్మము దానికొ పలికితికొ

తా యధము కాకయుండునట్లును స్నేహముగలుగునట్లును బూర్ణముగ మేలును సత్య
మును ధర్మమును నగువిధమున మాటలాడితిరి.

తే బహువిధములు బహుకునా • పలుకు లెల్లఁ
జెవిట వడిఁ దగ పెడఁచెవులఁ బెట్టి
యిఁజతఁజాలు ముఱుమాటలిచ్చి యుపమా
సంచె దుర్యోధనుఁడు వేయుఁ • జెప్పవేల

తీ బహువిధములకు • పలుకు = వెన్నుమన్ను గాఁలురులెల్లఁ = నామాటలన్నియు
జెవిట్టెనడిఁ = చెవిటివానివగఁ తన పిడచెవులఁ = చెవులకు వెనకఁట్టుగా పెట్టి ఁజతఁజాలు
యిఁచకొనిని ముఱుమాటలిచ్చి = బగులుచెప్పి గుర్తొవనుడఁ ఆపమాసంచెఁ = పరిహాసము
చేసెను వేయుఁ = పెక్కుమాటలు చెప్పవేల = చెప్పటచే నానమేమి?

తా ఎన్నివిధములనో చెప్పఁచుండిన నామాట న్నియుం జెవిటివానివగఁ జెవులంబెట్టక
నామాటల కన్నింటికి నెగుడుగిగుడగా బతులుచెప్పి గుర్తొవనుఁడు పరిహాసముచేసెను
తక్కినమాట లెన్నిచెప్పెను నుపయోగజేమి?

క అనిన విని ధర్మజుండిట్లను నప్పుడు దండ్రి యుచిశఁమాఁడఁ భీష్ముం
క్షుయి గురుఁడు విదురుఁడుం దక్కినపెద్దలుఁ డలుకరే తఁగినచందమున్

తీ అనినక విని ధర్మజుండు ఇట్లుఁ = ఇట్లనియెను అప్పుడు = దుర్యోధనుండు
భీష్మత్యా మాడినపుడఁ తండ్రి ఉచితమాఁడఁ = సరిగా రాఁపలేదా? భీష్ముండున గురుఁ
డయి • యిఁచును విదురుఁడు క్రిందఁ = తగినచందముల్ = తగినమాటలు
వెల్పఁ = చెప్పలేదా?

తా అని స్పష్టము కలుక ధర్మగా ఇట్లనియెను దుర్యోధనుండు తేలికకర్మమట
లాడినపుడు భీష్మతోఁబు • విదురుండును సలయఁగుండన లక్ష్మినపెద్దలను దగినమాటలం
జెప్పవలయుకారా?

కి నా ప్రభు హరి యిట్లను న, ద్భావమున విచిత్రవీర్యతనయుఁడు గగ నా
రాజదముఁ జెప్పన సంభావని వినిఁ లెఁడ పలుకుఁ • ప్రతికూలముల్

తీ రావుడుఁ = అని ధర్మగా జనుగఁ హరి ఇట్లుఁ = ఇట్లచెప్పెను విచిత్ర
వీర్యతనయుఁడు = వైకృత వ్యంజన సభావమునకఁ = మంజులంపుతో లగఁ నానావిధము
లకఁ వెల్పకఁ అతఁడు = దుర్యోధనుఁడు సంభావనకఁ = మనసతో వినుఁడు ప్రతికూలం
ముల్ = విరోధపుమాటలె పలుకుఁ = చెప్పఁచుండును.

తా అని ధర్మజుండుడగఁ గృష్ణుం ఇట్లనియెను విచిత్రవీర్యపుత్రుండగు భృత
రాష్ట్రుండు మౌవితలాపుతో నెన్నివిధములనో యమరం జెప్పెనుగాని యామాటల నాదరింపక
దుర్యోధనుండు విరోధపుమాటలె చెప్పఁచుండెను.

సీ శింతను ఘోరవంశం బంకురించిన చందంబు నంబికా • నందనుండు
హస్తంధుఁడై యుండఁ నా మ్రాజ్యమంతయుఁ బాలించిపాండునృపాలుఁ డతనిఁ
గొలిపి యుండుబయునుఁ గురుకులంబునకెల్లఁ దెడలంబుగా మీరుఁ దిగ్విజయము
నెసె కొంచెన • సిరి వారు వంచనఁ గొనుటయు సత్య మఁకురితముగ

తే నీవు సమయంబునడపిన * నెఱియుఁ దంఱి

పాలు మీకు నీఁ దగుటయుఁ * బాడిలేమి

నడరఁ జెడుదురు కౌరవు * లనియఁ బెద్ద

లెల్లఁ జెప్పిరి మొగమోట * యంతలే

టీ శంతను పూర్వనశంబు = పవిత్రమైనవలయు అంకురి చినవందంబు = చిగురించిన విధమును అంకికానందనండు = ధృఢాత్మగిరి జాత్యంశుడై = పుట్టుకనందె గ్రుడ్డివాడై ఉండఁ = ఉండుటచేత సామ్రాజ్యమంతయు = ప్రభుత్వమంతయు సాంక్షన్యపాలనకు పాలించి = ఏని ఆశక్తి = గ్రుడ్డివానిని కొలిచియు దుటయును మునుంబునకెల్లఁ = శుభలమునంతటికి తేజంబుగాఁ = ప్రకాశముగలుగునట్లు మీకు దిగ్విజయముఁ = శిక్కులను గలుచుట కావించిన = చెసిన సిరిక్ = సంపద వారు = కౌరవులు వంశనక్ = మోసముచే కొనటయుఁ = తీసికొనుటయును స్కము అమరతముగఁ = చెడిండునట్లు నమయముఁ = బడంబడికను నిపు నడన నెఱియున = జరిపినక్రమమును శండ్రిపాలు = మీ శండ్రిభాగము మీకున్ ఈ = ఇచ్చుటకు అగుటయుఁ = ధర్మమగుటయును అశయఁ = విచారింపఁగా పాడలేమిఁ = న్యాయము లేనందున కౌరవులు చెడుట అనియుఁ పెద్దలెల్లఁ = ఆసభయందు న పూజ్యులందఱును మోమోట = జంతు ఇంతలేక = ఏమాత్రము లేక చెప్పిరి

తా శంతనునివంశము నశించియు మరల జగించుటయు ధృతరాష్ట్రండు పుట్టుకయందు గ్రుడ్డివాడైనందునఁ బాండుమహారాజు రాజ్యమంతయుం దనభ్రాతములపై మోచి యేలి ధృతరాష్ట్రం ననుగరించి యుండుటయు నీవంశమునకెల్లఁ బ్రకాశము గలుగునటుగా నాయదిక్కులం జయించి పోరించుచేసిన సంపదను దుశ్యోధనాదులు మోపుజూదమున హరించుటయు నీవు సత్త్విమునదప్పక యెడంబడికను గ్రమముగ నడపుటయు మిత్రశండ్రిభాగము మీ యందగు ననుటయు న్నాయమునుండి తొలగినందున దుశ్యోధనాదులు నశింతురినియు నందుండిన పెద్దలందఱు దాక్షిణ్యముంచక స్పష్టముగా వచించిరి

కి అలయక యందఱుఁ బెప్పిరి, గలయంతయుఁ జెప్పి రితఁడు * గటరటంబడి యుక్కిలువు వెడలి పోయెం ద,మ్ములఁ గర్ణుడు రాజలోక * ముందోనరుగఁ

టీ అలయక = వినుకుచెందక అందఱుఁ చెప్పంగల యంతయుఁ = చెప్పినప్పటివంత వలకు చెప్పిరి అతఁడు * టకటపడి = వినుకుకొని తమ్ములు కర్ణుడు రాజలోకముఁ = రాజులసమాహమును తో నరుగఁ = వెంటరాఁగా అక్కిలువు వెడలిపోయెఁ = ఆసభను వదిలిపోయెను

తా అందుండిన పెద్దల సుకులేక తమ శక్తికొలుది చెప్పిరి అమాటలు లక్ష్యపెట్టక లేచి తమ్ములు గర్జుండును దనతోఁజేరిన రాజులును దనవెంట నడవఁగా విగరుకొని సభను వదిలిపోయెను

ద ఇట్లు గొడుగు ముష్కరుండై యరిగిన ధృతరాష్ట్రండు గాంధారి రావించి

క తగవిదురుఁబంచియీతని, మగుడఁగఁబిలిపించె నాయఁమయుఁ దనయునకుఁ
వగయును గూర్చు వెరవును, మిగిలినవచనముల సంధిమొయిగొనఁ జెప్పె

ఓ తగఁ విదురుఁ. పంచి = పంపి ఆతనిఁ = దుర్యోధనుని మగుడఁగఁ = మఱల.
పిలిపించెఁ ఆయమ ముఁ = గాంధారియు వగయుఁ = గూర్చుమును కూర్చియున్ =
ప్రేమయును వెరవును = శుభాయమును మిగిలిన వచనములఁ = ఒప్పిరమాటలచేత సంధిమొ
యిగొనఁ = సంధిని గమ్మతి చుట్టు. తనయునకుఁ చెప్పె

తా విదురునిఁ బంపి దుర్యోధనునిఁ సభకు మఱలఁ బిలిపించిరి వానితల్లి న్యాయ
మును స్నేహమును నేర్పునుగల మంచిమాటలచేత సంధిని జేసికొమ్మని కొడుకుఁడు జెప్పెను
వ ఎవ్వ రెంతఁపిన్నను కైకొనక కడంగి దుర్యోధనుండు దనకుంగలవారల నె
ల్లను గురుక్షేత్రంబునకువచ్చుండని చెప్పబనిచె భీష్ముని సేనాముఖంబునేసి
కొని యెత్తివిడియంగలవాఁ డిది ధార్తరాష్ట్రుని శృంగంబున నాయో
పినంత సామవాదంబులాడితినారదాదిమహామునులును సుయోధనునకుబుద్ధులు
సెప్పునట్లునేసితి నేమిటంబోకున్నం గినుఁ దెచ్చికొని జంకించియు భంగిం
చియు ధిక్కరించియు దృణీకరించియుఁ జూచితఁ గార్యంబుభగ్నంబగుటకల్ల
క వెండియు శాంతఁచనంబులు పలికతి నతం డిశ క్తదుర్జనత సేయంజూచిన
ప్రమానుపంబు గువానిం గొన్ని వెడమాయలంబెన్ని పెక్కుపోకలం బోయితి
నేన్నిధంగు సంధియకావలయునని పొరలంగలయంకయుం బొరిలితి నప్ప
వాత్తుం డెట్లునుంజక్కంబున తనచలంబుతోన పొట్టుపొరలయ్యె గయ్యంబు
వొడుచుంగాని యవశ్యంబు రాజ్యంబుపా లిచ్చువాఁడు గాఁడు కౌరవులయెడ
దంఁబుదక్క నొండుపాయంబులేదు మీకుంబోలిం తెఱంగు చేయుండనిన
ధర్మతనయుండు దమ్ముంగనుంగొని యిట్లయె

ఓ ఎవ్వరు ఎంతచేసినను కైకొనక = సమ్మతంపక కడంగి = పూని దుర్యోధ
నుండు తనకుంగల వారలనెల్లఁ గురుక్షేత్రంబునకుఁ = ఆనువోతునను నడువుండని
చెప్పఁ = చెప్పుటకు పనిచెఁ = ఆజ్ఞాపించెను భీష్మునిఁ సేనాముఖంబు చేసికొని = సేన
ముందుంచుకొని ఎత్తి = యాధమునకుం దరలి విడియం గలవారు = దిలగురు ఇది ధార్త
రాష్ట్రుల = దుర్యోధనాదుల. నిశ్చయంబు = తీరుమానము ఏను నాయోపినంత = వాచేనైనంత
వఱకు సామవాదంబులు = ఒడ్దికమాటలు ఆడితిక నారదాదిమహామునులు సుయోధను
నకుఁ బుద్ధులు సెప్పుట్లు చేసితిక ఏమిటఁ = ఏమాగ్ధమును పొరలన్నఁ = అనుకూలం
పకఁబోగా కినుకఁ = కోపమును తెచ్చుకొని యుంకించియుఁ = భయపెట్టియు 40గిం
చియుఁ = అనమానపఱచియు. ధిక్కరించియుఁ = తిరస్కరించియు తృణీకరించియుఁ =
చులకనచేసియు చూచి కార్యంబు భగ్నంబగుటకుఁ = చెడుటకు ఒల్లక = ఇట్లుపడక
వెండియుఁ = మఱియు. శాంతవచనంబులు = చల్లనిమాటలు పలికితిక. ఆతండు
అశక్తదుర్జనతఁ = శక్తివాలనిదౌర్జన్యము చేయఁజూచినఁ = చేయఁ మానఁగా. అమానుషం
బులు = మనుష్యులు సేయసాధ్యపడనివి అగు వానికొన్ని వెడమాయలు = శక్తిత్రుటకట్టులు

పన్ని చేసి పెక్కుపోకలకా = ఎన్నియోక్తం పోయితికా ఎన్నివిధంబులకా. సం
 ధియ = సందియే కావలయునని పొరలంగలయ్యంయన్ = ాచెనైనంతకు పొరలితిన్ = పోరా
 డిలిని అప్పాపాత్తుండు ఎట్లును చక్కంబవక - దారికిగాక తనదలంబుతోడన = తనశ్వరు
 ముతోడనే పొట్టుపొరలయ్యెకా = జేహమంతయు మవతలవడ గప్పినట్లుండెను కయ్యంబు
 వొడుచుంగాని = యుద్ధము నేయుంగాని అవశ్యంబు = ముఖ్యముగా రాజ్యంబుపాలు ఇచ్చు
 వాడుగాఁడు = ఇయ్యఁడు కారవులయెడకా = వారివిషయమున దండంబుదక్క = యుద్ధము
 ద్వంబుండుపాయంబు లేదు మీకుకా పోలినకేటంగు = తనవిధము చెయ్యండు అనినకా
 ధర్మతనయుండు తమ్ములకా కనుంగొని = చూచి ఇట్లనియెకా

తా ఎవ్వ రెంతచెప్పినను వినక పూనుకొని కుశ్యోదనుండు దనకై చేరిననెలనెల్లం గురు
 తేత్రమను పుణ్యభూమికింబోవ నాజ్ఞాపించెను భీష్మని ముందుంచుకొని యుద్ధయాత్రచేసి
 యచట నేనల నమర్చుకొనుదురు కుశ్యోధనా శ్రీధముగ నిశ్చయించికోరియున్నారు నాచె
 నైనవఱకు ననుకూలించి మాటలాడితిని నారవాదివిహమునులు దుశ్యోధనునకు బుద్ధులు చెప్ప
 నట్లుచేసితిని ఏవిధమునకును వాఁడు లోబడనందుక బెదరుపెట్టియు భంగ పెట్టియుఁ దిరస్కరిం
 చియుం జాలకనచేసియుఁ గార్యంబు పెడంగూడదనుతలంపున మరలం జల్లనిమాటలే యాడి
 తిని వాఁడు శక్తిక్రువయ్యెను దెప్పుమునేయం గానగా మువ్వశక్తికి గించినతంత్ర
 ములుచేసి యెన్నియో ప్రోవలుద్రోగితిని అన్నిమార్గములచెసను సంధికొవలయు ననియ
 పోరాడితిని అపాతమండు జేసను దారికిరాక శ్వరుమునె యాధారము కేసికొని మించియున్న
 వాఁడు కావున యుద్ధముగాక రాజ్యమునియ్యండు కాబట్టి కారవులపై దండోపాయమునుప
 యోగించి యుద్ధము నేయటకంటె జేటుమార్గములేదు మీకుం దోచిట్లునేయుండనగా ధర్మ
 జుండు తమ్ములంజూచి యిట్లనియె

క కురుసభఁ బుట్టినచందము, హరి యంతయుఁ జెప్పెనింక * ననుచూనము లే
 దరిమర్దనమున కయ్యెడు, వెరవుం జేవయును మెఱుఁగు * వెడలఁడు గడఁకక

టీ కురుసభకా పుట్టినచందము = పుట్టినవిధమును హరి అంతయుకా చెప్పెకా ఇం
 కకా = అనుచూనములేదు అరిమర్దనమునకుకా = శత్రులం గొట్టుటకు ఆయెఁడు = కావల
 నిన వెరవుకా = ఉపాయమును చేపరుకా = చిటచన మెఱుఁగకా = ప్రకాశింపగా కడఁకకా
 = పూనికతో వెడలు ఁ = తలలుండు

తా కారవుల సభయందుఁబుట్టిన విధమును శ్రీకృష్ణుండు దేటవఱచెను ఇంకననుమా
 నింపవలసిన జేమాశ్రమలేదు శత్రువులం గూల్చుటకుఁ దగునుపాయమును బలమును బ్రకా
 శించునట్లుగ యత్నియతోఁ గదలుండు

వ అని పలికి యంతశత్రుండు కరుణాయ త్రచిత్తుండై యచ్యుత నాలోకించి

టీ అని పలికి అజాతశత్రుండు = ధర్మరాజు కరుణ = దయప ఆయత్ర = లోఁగడిన
 చిత్తుండై = మనస్సుగలవాడై అచ్యుతుకా = కృష్ణుని ఆలోకించి = చూచి

తా అనిపలికి ధర్మరాజు దయచే మెత్తనైన మనస్సుగలవాడై శ్రీకృష్ణులం జూచి

క కుగువంశము ద్రుంచుటకుం, జొరఁ జాలక నామసంబు ♦ నడివడియెడు నే
వెరవును దొరకొనదు గదే, సరసీరుహనాభ పొందు ♦ సంపాదించవ

టీ కుగువంశము = కుగుప్రభుని కుటుంబమున క్రుచుటకు = నాశమునీయు
టకు చొరఁజాలక = ప్రజేసింపనేరక గామనాబు సడివడియెడు = చిక్కునడుచున్నది సర
సీరుహనాభ పొందు = మైత్రీ సంపాదించవ = పొందుటకు ఏ వెరవున = ఏయింపాయము
చేతను దొరకొనదుగదా = లభింపనగదా

తా శ్రీకృష్ణ! మహాత్మ్యము కుగుప్రభుని కుటుంబముం ధ సముపేయటకు మనస్సు
రాకున్నది వారితోగలిసి బ్రదుకుపాయ మేహర్గమునను లభి పను గదా

వ నామసంబును ద్రుంచుటలంపును నీవెఱుంగుదు ధార్తరాష్ట్రుల చందంబును
భీష్మగ్రోణవిదురాదుల చిత్తంబులును నెఱింగివచ్చితి మాకు ధర్మచ్యుతి లే
కుండ నట్టికార్యంబు నిశ్చయింపు మనిన నారాయణుం డిట్లనియె

టీ నామన బును దిష్టుల తలంపును నీవు ఎఱుంగుచు ధార్తరాష్ట్రుల = దుర్యోధ
రాదుల చందంబును = రీతియు భీష్మగ్రోణ విదురాదుల చిత్తంబులు = మనస్సులు ఎఱింగి
వచ్చితి మాకు ధర్మచ్యుతి = ధర్మమునకు హాని లేకుండ ధర్మకార్యంబు నిశ్చయింపుము
అనినక నారాయణుండు ఇట్లనియె

తా గామనస్సును దిష్టులమనస్సులును నీవెఱుంగుచు కుగ్యోధనాదుల రీతియు భీష్మ
గ్రోణవిదురాదులను పెద్దల సభప్రాముఖులును నీవెఱిసికొనివచ్చితి కాఁబట్టి ర్ష్యమునకు హాని
గలుగ నట్టిపని నిశ్చయింపుమనిన న్న జడుగ గా శ్రీకృష్ణుం డిట్ల నియె

౯ యుద్ధముకాక కార్యమును ♦ నొండొక పెద్దియుఁ గన్గ నేర్పునే
బుద్ధుఁ సెప్పవార్యము) ♦ పో విసంపదన నే యట్టిచో

౧) బుద్ధునిఁ జేయఁజూచె ననుఁ ♦ అట్టి సుయోధనుఁ డింక నయ్యనం
బుద్ధునితోడి సందేహము నా నుడి దోవ దెవ్వైయి

టీ కార్యమును = చేయఁగలసినపని యుద్ధముకాక = యుద్ధముతప్ప ఒండొకటి =
సుఱియొకటి ఎయ్యది కల్గె = ఏదియున్నది చెప్పమా! బుద్ధులు చెప్పవార్యములు = హిత
వుగాఁ జెప్పవారుల పోలక = చక్కగా విసంపదన అనక ఏల అట్టిచోక = బుద్ధులు
చెప్పవారు సుయోధనుండు సందేహమునను బట్టుకొని సందేహము = కట్టివేయుటకు
మాచెక ఇకక అయ్యసంబునితోడ సందేహము = అచటలవత్తునితోడి మైత్రీకి ఉపా
యము = మార్గము నామదిక = నామనస్సున ఎవ్వైయి = ఏవిధమునను తోఁపదు =
తోఁపకున్నది

తా ధర్మజా! నీవు చేయవలసినది యుద్ధముతప్ప మఱెద్దియున్నది చెప్పమా! బుద్ధులు
చెప్పవారుల చక్కగా విసంపదన యేలయనమా బుద్ధులు చెప్పవార్యముగా నన్నుం బట్టుకొనికట్టి
వేయుటకుం బూసెను. అట్టి చపలచిత్తముగలవానితో సందేహమును పుపాయము నామదిలో
నెట్లును దోఁపకున్నది

వ అ చెప్పి విదుగుం డెకాంశంబున నాడినమాటలను భీష్మప్రొణబాహ్నికా
దుగు పెద్దకు ధార్తరాష్ట్రుడెడం బుట్టియోధంబును గుంతి కౌరవులు
వినం బలికిన పాపములం బ్రతింపి ధర్మపుష్టవై బాపంబులేకుకి దె
లిపి ననురం బవశ్యకర్తవ్యంబుగా నిశ్చయించె నట్టియెడ దమ్ము లన్నమొ
గంబునం జూడ్కిలిపి యూరకుండి రతండు వారలం గలయం గనుంగొని
యిట్లనియె

టీ అని చెప్పి విగురు డ ఏకాంశంబున = రహస్యమున ఆడినమాటలను భీష్మ
ద్యోణి బాహ్నికాదులగు పెద్దలకు ధార్తరాష్ట్రుడెడం = దుశ్యోధనాదులగు పుట్టిన
యోధంబును = కలిగిన శ్రోధమున కుంతి కౌరవులు వినం = వివచుండగాఁ పలికిన పు
కు = చెప్పినమాటలను ప్రకటించి = తెలిపి ధర్మపుత్రుడై పాపంబులేకుకి = పాపము
లేపోవుట తెలిపి = చెప్పి సమరంబు = సుద్దము ఆవశ్యకర్తవ్యంబుగా = నిపుక యె
వలయున గా నిశ్చయించె అట్టి యెడక = తమ్ము అన్న మొగంబునక = మాడ్కి
= చూపును నిలిచి ఊరకుండిరి ఆతండు వారలక కలయక = కనుంగొని చెట్టి
నియె

తా అని చెప్పి శ్రీకృష్ణుండు విదుగుండు అనన్ రహస్యమున ఆడినమాటలను భీష్మ
ద్యోణి బాహ్నికాదుల మొదలగు పెద్దలకు దుశ్యోధనాదులవై బుట్టినయనవ్యమును గౌరవుల
వివచుండగాఁ గుంజుకవి చెప్పినమాటలను తెలియబలికి ధర్మపుత్రునియెడ బాపంబె
పాటియు లేదనుట తెలియం జెప్పి యుద్ధమె యవలయుకార్యమని స్పష్టముగ నిర్ణయించెను
ఆసమయమున ధర్మజానిమోమునం జూపునిలిపి తమ్ము యారకుండిరి ధర్మజుండును దమ్ము నంద
ఁజూచి యిట్లనియెను

ఉ కౌరవగోటచేతి మున ♦ కష్టపుఁబాటు దిలంపు వచ్చినం
గ్రానిచేష్టెతింబునకు ♦ గొంత యొంబక బంధువర్జమున్
ఘోరముగా వధించుటకు ♦ గోల్కొన నున్నది ఎద్ది మీరు ని
ర్ధారణ నెయి డా హితము ♦ ధర్మము అయ్యెదవృత్త మెట్లదో

టీ కౌరవగోటిచేత = మనఃస్థులబాటు తలంపువచ్చినక = మనస్సునంబాగా
గొంతి క్రూరిచేష్టెతింబునకు = దారుణమైనపనికి ఒడంబడక = నమ్మలించెను బంధు
వర్జమున్ = చుట్టములనమాహున ఘోరముగా = భయంకరముగా వధించుటకు = చంపు
టకు బుద్ధి కోల్పొనకున్నది = నమ్మతి ఎవన్నది హితము = మేలునీయి దియు ధర్మము
= న్యాయమైనకయు అయ్యెదవృత్తము = అయ్యెడునడవడి ఎట్టిదో = ఎటువంటిదో మీరు
నిర్ధారణ నే యొడ = నిశ్చయింపుడు

తా కౌరవులు మనలంబెటన కష్టములు దలచితలచి గొంతియుంగూడ మనచె సాహస
మగుకార్యములు సేయించుటకు నమ్మలించెను బంధుసమాహులు దారుణముగఁ జంపుటకు
నాబుద్ధి లేంపునీయకున్నది మీరుయొచించి మనకు మేలుగలుగునట్లులు ధర్మమునకు హానిలేని
యట్లును వర్తించు మార్గ మెట్లో వదింపుడు తిమ్మలారా !

౪ అనిశ విని యర్జునుం సతవి కి ప్తనియె

ద హితమును ధర్మముం దగివు + అట్టిదినా మన మేమి నేర్తు ము
చ్యుతుండు సమస్తధర్మ పరి + శోధకుఁ డావిదురుండుఁ బాండుభూ
పతిసతీయుం దగం బలుకు + సల్కుల సందియ మెల్లఁ బాసె ని
ట్టితండు రణంబు సేయుఁ డన + నింక విచారము లెల్ల నేటికిఁ

టీ హితమును = అనుకూలమైనదియు ధర్మము = పుణ్యము తగవుకొనఁగలయుమును
ఇట్టిదని చెప్పటకు మనము ఏమి నెర్తుము అచ్యుతుండు = శ్రీకృష్ణుండు సమస్తధర్మ =
ఎల్లన్యాయములను పరిశోధకుండు = శోధించినవాఁడు అవిదురుండుకొ పాగుభూపతి
సతీయుకొ = పాండురాజు భార్యయును తగకొ = యుక్తముగ సల్కునలుకులకొ = చెప్పిన
మాటలచే. సందియమెల్లకొ = సందేహమంతయు పాసె = విడిచి ఇన్ని ఇతండు =
కృష్ణుండు. రణంబుకొ = యుద్ధమును చేయుఁడు అకొ ఇకకొ విచారములెల్లకొ =
యోచనలన్నియు ఏటికికొ = ఎందుకు.

తా మనకు మేలునెయనదియఁ బుణ్యమును న్యాయమును నైనదియు నిట్టిదని చెప్పటకు
మనకేమి తెలియును సమస్త ధర్మముల నెఱంగికవాఁడు శ్రీకృష్ణుని విచారమును గొంతి
యుం జెప్పినమాటలవలన సరయము దలఁచెను. యుద్ధము యుండగ శ్రీకృష్ణుండు సెప్ప
చుండఁగా మన యోచనలచే నేమి ఁధుఁ

ఆ అనిన నల్లకాక + యుద్ధధర్మమున, ఘను డి ముగియు నేం + గలయుండాన
శౌరి నిశ్చయింప + సరయం బట్టి, ఎంఘటించుఁ డు + సమర్థవిధము

టీ అనినకొ = అని యలమందు నిష్పఁగా అల్లకాక = అట్లేకొనియు అభిధర్మ =
సమస్తధర్మముల యందలి జ్ఞానం తెలివితే ఘనుండు = గొప్పఁడు మనకుకొ ఎదుగడ
యొకొ = సర్వవిధ సంభవులు తాన = తానే శౌరి = శ్రీకృష్ణుండు నిశ్చయింపకొ = నిశ్చ
యించిన పిమ్మట సంశయం = ఇంక ఏటికికొ = ఎందుకు కాగొ = ధయింకరమగు సమర
విధము = యాధవున్నవాము సమర్థులగుండు = చేయుఁడు

తా అని యర్జునుండు నెప్పఁగా నట్లే కానియు! సమస్త ధర్మములయందలి జ్ఞానముచ
ూర్ణుండును మనకు సర్వవిధ భువుమనకు శ్రీకృష్ణుండు నిశ్చయించినవై మనము సంశయింప
నెల యుగ్రమగు యుద్ధమునను దగు ఎధితం గూర్చుండు

వ అని యుద్ధిష్ఠిరుండు దమ్ములతో నట్టకేలకుం దెగువ సెప్పి

తా అని ధర్మముండు దీర్ఘముగ యోచించి తెగం జెప్పి

ఁ బాహాగర్వము వివిధ, పూహవిధిజ్ఞతయుఁ గలిగి + యొకరుం డేడ

దొహతులు నడపి భీష్మ, తానహంబున కోర్పుచాపధరుఁ డెవ్వఁ డాకో

టీ పాహాగర్వము = భుజములబలమును వివిధపూహ = నానావిధములగు నైవ్యము
నమర్చునట్టి విధిజ్ఞతయుకొ = పద్ధతి నెఱుంగుటయు కలిగి ఒకరుండు, ఏడదొహతులు =
ఏడదొహతుల సంఖ్యగల సేనను నడపి భీష్మతానహముకొ = భీష్ముని యాశేషమును, ఓర్పు =
గెలుచునట్టి చాపధరుండు = విల్లుధరించినవాఁడు ఎవ్వఁడొకో = ఎవఁడొకడా!

తా భుజముల బలమును వానాసేనల నమర్చుటకుండులె నేర్చున గతిని మన యేమియిహి
ణుల సేనలను నడపుచు నెరుటిపడుపు తానాయక యై భీష్మవిమోహకము నొనరునంటి
నింటివాడు మనలో నెవండొకడా

న అట్టివానికి వాహినీనాయకత్వం బిచ్చి యభిషేకంబు సేయ వలయు

తా అట్టి కూరునకు సేనానాయకత్వమిచ్చి వాని కభిషేకము సేయవలయును

తే అనిన సహదేవుఁ డిట్లును + నధిప వత్త

పాత్ర సోదరివంతుండు + బాహువిర్య

ఘురుఁడు గున కాశ్రయంబయి + మనిచె మత్స్య

దేశకర్తగాఁడె సేనాప + తిత్వమునకు

టీ అనినక సహదేవుఁడు ఇట్లుచుక = ఈశ్రవారము వెప్పుచున్నాడు అధిప =
రజా! పుత్రపౌత్రసోదరివంతుండు = కొడుకల మరుమన తోడబుట్టిన వాండ్లు కల
గాఁడు బాహువీర్యునఁడు = ఘోరమున నవిరుడి మర్త్యదోషతి = విరాటుఁడు గున
కుక ఆశ్రయంబయి = ఆధారమై మనిచె = గాఁగింపె సాపత్యమునకు = సేనా
నాయకఁడగుటక కా డె = చాకిరిగాడా?

తా అనగా సహదేవుఁ డిట్లునెన గొడుగులు మనులు నాదగులగు గలవాని భుజ
బలముచే నధిపఁడు చన కాధారభూతుఁడైయున్న మనలఁ జూపించెను విగాటరాజు సేనా
నాయకుఁడుగ నుండఁదగిండా?

వ అనవుడు నకులండు

చ బలఁగముఁ బెంపుఁ డెడమును + బాహుబంబును నగ్గలంబు పె

క్కు లెఱుంగుఁ గార్యశిష్టముల + కుం దగక్రొవలు ద్రోణులందు భీ

ష్ముడెనఁ గొడముం గలఁ + మోముర్రామనాలి నేబం

బుల కదినాథుఁగ ర్తృ పది + భూపతిఁ బట్టు గట్టుటొప్పుగు

టీ బలగమును పెంపుక = గౌరవము కేడ = ప్రతాపమును బాహుబం
బును అగ్గలంబు = పెండు కార్యశిష్టముల = పుంతు యుద్ధమునకు తగక్రొవలు =
తగినమార్గములు పెక్కులెఱుగుక = అనేకమెఱింగి యున్నాడె వ్రోణులందు =
వ్రోణునియొడను భీష్ములదెక కొడముం గలఁడు = గోరముగలవాఁడు అమోఘు =
వ్యర్థముగని రాక్షసకాలి = దగ్గుముం గలవాఁడె ఎంబులకుక = నిసేనకు అధ
నాగుఁగాక = ప్రతునిగా ర్తృభూపతిక = ద్రుపదరాజును పట్టుముగట్టుట ఒప్పు
గుక = తగును

తా సెనయు గౌరవము ప్రతాపము భుజముయందలిబంబు పెండు కార్యలోచనకేని
యుద్ధమునకేని పెక్కుపద్ధతు లెఱింగినవాఁడె వ్రోణభీష్ములందు మిక్కిలికొడముంగలిగి
యున్నవాఁడు లెఱుంగని పరాక్రమముం కలఁగాడు గావున ద్రుపదమహారాజు నిసేనలకెల్ల
నాయకుండుగాఁ దగు

వ అనుటయుం దదనంతరంబ ధనంజయుండు

ధృష్టద్యుమ్నాదులకు సేనానాయకత్వంబు నిర్ణయించుట

అగ్నికుండమునఁ ద్రోణాచార్యునకు నాశ మొనరించుదానికై యుద్ధవింశ రథభద్రములు ధన్వంతర్యాంబులును కనుత్రాణఖడ్గములు నంద్రామలీలఁ దనతోఁ జన్నించె ధమాశిఖామూర్తి భుజవీర్యవిక్రమఁ స్ఫూర్తిశాలి సైన్యనాదుండు ధృష్టద్యుమ్నుఁ దగునని తలఁచెద నాతఁడు దక్కనొరులు తే భీష్మతాఁ కోర్వరుగ్రంపు బిరుదు ధైర్య ధనఘనుండు శిఖండి భీష్మనకు వృత్తులై జనించినవాఁడు మహాబలుండు దండనాయకుఁ జేయ నతండు దగును

అగ్నికుండమునఁ = హోమముచేయుచున్న యగ్నిలోనుండి ద్రోణాచార్యునకు నాశమొనరించు దానికై అయి ఉద్బోధించె = పుట్టెను రథభద్రములు = రథమును గుఱ్ఱములును ధనుర్పాణములును = విల్లున బాణములును తన త్రాణఖడ్గములు = కవచముఖడ్గము ఉద్రామలీల = విక్రీలిపెంపున తనతోడికై జన్నించె = పుట్టెను ధమాశిఖామూర్తి = అగ్నిజ్వాలవలె రూపముగలవాఁడు భుజవీర్య = భుజములయందలి బలమును నిక్ర = విశేషశక్తియు స్ఫూర్తిశాలి = ప్రకాశించువాఁడు సుప్త్యమునఁ ద్రైకాణుఁ దగునని = సేనానాయకుండు గాఁగినవాఁడని తలఁచెద నాతఁడు దక్కనొరులు = ఇతరులు భీష్మతాఁకోర్వరుభీష్మతాఁగిరిననుకొని చేగగు నగువు = ధన్వంతర్యమైన బిరుదు = కూరుఁడు ద్రోణ = ద్రోణసేనముగాఁగ ఘనండు = మెనగాఁడు శిఖండి భీష్మనకు మృత్యువై జనించినవాఁడు = పుట్టినవాఁడు మహాబలుండు దండనాయకుఁడు = సేనానాయకుని చేయుటకు అతఁడు = శిఖండితగును

ద్రుపదరాజుచేసిన యజ్ఞమున ద్రోణాచార్యుంజంప నుండ నున్న మట్టివాఁడు రథము గుఱ్ఱములు విల్లు నప్పులు కవచము ఖడ్గము విక్రీలిపెంపున వానితోనె పుట్టెను అగ్ని జ్వాలవలె వెలుంగు నాకృతిగలవాఁడు భుజముల బలముచేతను విశేషశక్తియుచేతను ద్రైకాశించువాఁడు సుప్త్యమునఁ ద్రేకాణుఁ దగునని తలఁచెద నాతఁడు అతిండున్న నితరులు భీష్మని యుక్త్రేకము నెదిరించి నిలువఁజాలరు భయంకరుఁడగు కూరుఁడు ధైర్యమే ధనముగఁ గలకూరుఁడు శిఖండి భీష్మనిపాలింటికి మృత్యువై పుట్టినవాఁడు విక్రీలి బలముగలవాఁడు సేనానాయకుఁడుగ నుండఁ దగినవాఁడు

వ అనవుడు ధర్మనందనుండు గోవిందుం జూపి యితండు సకలచరాచరతారతమ్యసంపేది విశేషించి ననకు నితఁ మాటయి విజయముంబు గావున నిష్కహత్తుండు నిరూపించినవాఁడు వసూధనీముఖ్యుండు

అనవుడు = అనఁగా ధర్మనందనుండు గోవిందుం జూపి ఇతండు సకలచరాచర తారతమ్యసంపేది = సమస్తమగు భూతముల యొక్కయు శక్తి తారతమ్యము తెలింగిన

వాడు విశేషించి = మఖముగా మనకు ఇశాహుట విజయములందు = ౭ బుద్ధుల
సాధారము కావు = ఇష్టహస్తుంక = ఈ సుఖముల గురూ లివ వాడు = విష్ణు
చిన పునరుత్తర దిగముఖుడు = సర్వసాధారము

తా అని యర్థముగా పెప్పెన ద్దము × శ్రీ పునా జూని యాపురుషత్వమును
లోకమునంగల జీవములట్టియు సత్తీయు సమస్త మాతముల శక్తియై యెప్పుడు సర్వ
లెఱింగినవాడు ఇంతియక పున సమూహ చిత్తము సాధారమైయు ఉన్న కాబట్టి
యాపూజ్యం దేవరిని విశ్వాదులకు వాడు సానాశకుడగు

క అనుటయు దామోదర డిట్లను ధృష్టద్యుమ్నః పూర్వం దగు భిషేకం
బోధరింపుము వేరొ గ, ముగ సత్సహాయం క్లౌ ధ ముయ్య ద గాఢన్

టీ చరటముక = అని దర్శించు చెప్పగా దామోదర డిట్లని పుష్ట
ద్యుమ్నఃడు ఆర్థుడగు - తిరును చరటముకలక మఖుడిగాఢన్ పేదలగ
మనక = పెద్దసలయంగ ఆభిషేక బోధరింపుము

తా అని ధర్మముగ దుగ శ్రీ పుష్టం డిట్లయెను ధృష్టద్యుమ్నఃడు సేదప
త్యమునకు దగును కాని సాక్షులంల సమస్తమున నేర్పరులను నేర్పరు సేయు
రాజా!

క నుర గంధర్వ భవర కు, పునమాది సమస్తవివ్య ధ మాతంబు బం

దురభూరిత్యహంబు విరవముల నెఱుంగ నతిండు సరి త్తముడన్

టీ సుగంధర్వచరకంపురుషాది = శేషశబ్ద గంధర్వుల పెదరులు కింపురుషులు
మొదలగు సమస్తవివ్య గాంబు = సమస్తవివల సందరి = దృఢమైన మారిత్యాహవిక
నములక = పెద్దపెద్దనల సమస్తవివ్యుల నెఱుంగ ఇరవ శాస్త్రముడన్ = దై
మగలవారిలో సర్వరంబు సగును

తా గానాగిమలుగ గుడ గంధర్వ కింపురుషులు పుట్టి నామ్మాహముకల్ప
నలన్నియు నిష్కపును పుండెఱుంగును దైవమునను సందపంద

క నీయొద్దిరాజు లందఱు, దియుక్తు విప్రులకవిపు యెరక

వేయేటిక ధృష్టద్యు మ్నః సుత్తము యు సైర్యుగము నభవా

టీ అధిపా = రాజా! నియొద్దిరాజులందఱు వీరులకు = అధి పాలు క్రమ
విశేషశక్తివే ప్రదీప్తుల = వెలుగుచున్నవారలె అయిత్ వేదేశిక = శ్రీ సుర
లేల సైర్యమంతయుక ధృష్టద్యుమ్నః సుత్తముయము = ధృష్ట ద్యుమ్నను సాధారము
సేయుము

తా రాజా! నీయొద్దేనేన రాజులందఱును బుద్ధిమంతులు విశేషశక్తిగుంక లే
యగుదురుగాని తక్కిన విషయములు నీకు? నేలన్నియు ధృష్టద్యుమ్నః సమ స్వాధికము
సేయుము

వ అనిన విని యుధిష్ఠిగుం డెఱొహింబుకం బ్రత్యేకనాయకుల నీన నిర్దేశింపు
మనుటయు నతిండు

తే నేన దమకును గలవారు ♦ లేనివారు
ననక దగువారఁ జెప్పెన ♦ నఖిలనమర
పండితుల నేరి వారిని ♦ బలము లేడు
నడుగు జాలించి యభిషేచఁగం బొనర్చు

టీ నేన తమకును కలవారు లేనివారు అనక అఖిల సమరపండితులక = సర్వయోధ్య ములందును సమర్థులను చెప్పెనక నెఱిగి = పూర్ణముగా వారికిక ఒలములేదుక నడు పక చాలించి = అధికారమిచ్చి అభిషేచనంబొనర్చు = పట్టాభిషేకముం జేయుము

తా తమతమకు నేనగలవారు లేనివారను భేదములేక సర్వయోధ్యములయందును సమర్థు లగు హరులం జెప్పెదను వారికిం బట్టాభిషేకముంజేసి నేనల నడపుట కధికారమిచ్చు వ అనిన నట్లచేయుదు వారెవ్వ రెవ్వరు ని హరింపు మని యడిగినఁ గుంతినంద నునకు దేవకీనందనుం డిట్లయె

నీ పటుపరాక్రమఁగి ♦ సాంచాలవతియు నమాగమ తేజంబు ♦ సత్సవ్యవిభుఁడు
శత్రుభీకరమూర్తి ♦ సామ్రాజ్యమును జరాసంధాగ్రతనయుండు ♦ శౌర్య ఘనుఁడు
సహదేవు డును ♦ ధైర్యశాలి యాగనశిరోఁగి కేకతానుండు ♦ సహితవిభవ
ఖని యగుశిశుపాల ♦ కనయుండు దోర్దర్పగురుండు ధృష్టకేతుండు నమర

తే లంపటుండు శిఖండియు ♦ లావు వెరవుఁ
గలరు నీయెడ నమర్తు ♦ గలరు సాలఁ
బెంపుగల రిక్కు మట్టిన ♦ టింపఁ గలరు
కొరి పఱులగఁ జేయు మఁట్రోహిణులకు

టీ పటుపరాక్రమ = ధృఢమగుశక్తిని గలవారగు సాంచాలవతియును = ద్రుపద రాజును అమాగమ = మనుష్యశక్తి విందిన తేజంబు = ప్రాపముం గలవారగు మత్స్య విభుఁడు = విరాటరాజును శత్రుభీకరమూర్తి = శత్రువులకు భయములేదు మాపముగల వాఁడు సామ్రాజ్యమును జరాసంధ అగ్రతనయుండు = మొదటికొడుకు మత్స్యఘనుఁడు = మిక్కిలిహారత గలవాఁడు సహితవిభుఁడు ధైర్యశాలి యాదవశిరోఁగి - యాదవులలో నధి పుండు చేకతానుండు మహావిభవఖని = ఎక్కువ గమలములవు అగ్రశిశుపాల తనయుండు దోర్దర్పగురుండు = భుజబలముం గలవాఁడు ధృష్టకేతుండు = మహాలంపటుఁడు = యోధమున గాని కోర్పువాఁడు శిఖండియు లావు = బలగు వెరవు = నేర్పు కలరు = కలిగియున్నార నీయెక అమర్తు = క్రియ కలరు చాలక పెంపు = గౌరవము కలరు. ఉక్కుమట్టి = చేపనూపి నటింపఁగలరు అక్షోహిణులకు పక్షులుగ చేయును

తా దృఢగుశక్తినిగలవాఁడు ద్రుపదరాజును మనుష్యశక్తి కధిక గురరాక్రమముం గలవాఁడు విరాటుండును శత్రువు కడురుపుట్టి చువాడు సామ్రాజ్యము మిక్కిలి హారత గల వాఁడు జరాసంధుని పెద్దకొడుకు సహితవిభుఁడు ధైర్యముం గలవాఁడును యాదవులలో నుత్త ముండును నగు చేకతానుండును యుద్ధమున గాని కోర్పుహరుండు శిఖండియు మిక్కిలి విభ వమునకు నెలవైనవాఁడు భుజబలమున దండివాఁడు శిశుపాలపుత్రుండు ధృష్టకేతుండును బల

టీ అని నిర్ణయించి = నిశ్చయపఱచి నాగాయనుడు నిజనివాసంబునకు = తన
 పుత్రులను ధర్మతనయుండు తమ్ములు దానున ప్రేమించి = సంతోషించి. రాత్రి
 సుఖించేసి = సౌఖ్యముగ నిద్రించి శేషకడ = ఉదయమున పాండవగ్రామండు = ధర్మ
 రాజు అనుజ = తమ్ములు గురజాంతిక = కృష్ణుండు సామంత్ = లోడినరాజు మంత్రి
 పురోహిత సగతంబుగ = కూడ పేరోలగంబుగ = పెద్దసభయందు ఉండి సమస్తపరి
 వారంబును వినక = వినంగా కార్యనిశ్చయంబు తెలియఁబలికి తగువారలతో సముచిత =
 లగిన సంభాషణమును మాటలు చేసి మహనిజ = గొప్పదన మహిమ = గౌరవము వెలయుక
 = సకాశింఁగా పుండరీకాక్షుండు = కృష్ణుని పనిచిన్లు = ఆజాపించినట్లు పాంచాల
 నాధప్రముఖుల = ద్రుపదుండు మొదలగువారిని అక్షి - బలరుల = ఒక్కొక్కయఁజేసి
 జీకి వేరువేర అభిషేకించి = అధికారమిచ్చి శ్వేతశ్రుంగ = శ్వేతనిరంజనున జాతుండగుటం
 జేసి = పుద్గిరంబున శ్వేతుండక ప్రాసాదమున = తెలియఁజూపు నన్న భృష్మగుమ్మన
 లకు = ఉత్సాహప్రకారంబునక = యోగ్యముగా అభిషేక బొందెన్ సర్వసేనాధిపత్యం
 బునకు = అన్నిసేవల యధికారిమునకు పట్టుకొని ఆయ్యునకు ద్రోణ = ఎనిమిదిమం
 దిగి తక్కిన = మిగిలిన దొరలక = శూరులను కడఁగిని మధురవాక్యంబులక =
 ఇంపగు మాటలచే ఆగించి = గాగి కౌవులతోడి యయ్యునకు = యుద్ధమునకు కురు
 షేత్రంబునక అవతరింపి నిడియక = దిగుటకు పాదము చెప్పి వారి నెల్ల = ఆనా
 యకులనందఱిని ఆర్జునునకు జూచి

తా ననుగా నాయకులు వీరినిర్ణయించి శ్రీకృష్ణుండు దన బంధుంజనయొద్ద రాజు
 తమ్ములను నానుచు మిక్కిలి సంతోషించి మాత్రనిద్రించి మరుఁడుదయమున నిజుండు
 దనతమ్ముల శ్రీకృష్ణుండు సామంతి రాజులు మంత్రులు పురోహితలతోడఁ బెద్దసభయందుండి
 సంభజనులును విన్నవ తమనిశ్చయముంజెప్పి తగువారిని గౌరవించి లగినమాటలాడి గొప్పవిధి
 వముతోఁ జీకృష్ణుని యాజప్రకారము ద్రుదుండు మొదలగు నెక్కిర నొక్కొక్కయఁజే
 హిజీకిని వేరువేరుగా నాయకులంజేసి అభిషేకించి శ్వేతలంకముంబుట్టిన వాడగుటచే శ్వే
 తుండను పేరుపొందిన భృష్మగుమ్మనకు లోకోత్తరముగా భిషేకముంజేసి సర్వసేనలకు
 నాయకునింజేసి యాయెనిమిదమంది చక్రిన వీరులను గాంచి యిందగుమాటలతో భాషించి
 పొగడి కారవులతోడి యుద్ధమునకుఁ గురుషేత్రిమునకేగి యట దిగునట్లు పెప్పి వారి నెల్ల
 నర్జునునకు జూచి

ఉ ఎప్పుడు నెయ్యెడం బొదివి * యిందఱకుం దగ నీవు కంటికిక

తెప్పయుఁ బోలె మాటయి నెఁజిం బను లారసి యొడ్డచాడ్పునం

జెప్పుచు వీరిబుద్ధి గొని * చేయుము కార్యము నీకురక్ష దా

నిప్పరమేశ్వగుండు గలఁ * డిచ్చు శుభం బని చూపఁ గృష్ణునిక

టీ ఎప్పుడుక = సర్వకాలములయందున. ఎయ్యెడక = అన్నిచోట్లయందును బొదివి =
 క్రస్తునొని. ఇందఱకుక తగక నీవు కంటికి తెప్పయుఁ బోలెక = కన్నున తెప్ప రక్షించి
 నట్లు మాటయి = అడ్డమునలిచి నెఱిక = మిక్కిలిగా, పనులు = చేయవలయుపనులు ఆరసి =

విచారించి ఒజ్జచాక్షునకొక పెద్దవానివలె చెప్పవచ్చును గాని అప్పుడు ముందు బాని కార్యము యెందున నుత్తరమున రక్షణగాక రక్షకుడుగా వర్ణనమునకును శక్తియుండగు నీకృష్ణమూర్తి కలదన శుభంబుగా వచ్చునట్టి కృష్ణుని మానెను

తా ఆర్జునా! సర్వకాలమునను సర్వలక్ష్యమునను నుండున నందఱుం గ్రమ్ముకొని వీరినందఱిని గంటి తెప్పవలె తక్కువైన చైతన్యమునను మఱయునెప్పుడు చేసవలయుపనులు పెద్దవానివలె యోచించి చేయుచుండను సర్వశక్తియుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తి నీకు రక్షకుడై నిలిచి నందున నుండును దయనీయుం గలవాడు నును! యరి శ్రీకృష్ణుని గనంబఱచెను

వ ఇట్లు గాంధీశ్వరమూర్తియును సైవయ్యధిష్ఠితుండు వరిష్టప్రమవులచిత్రంబులూరాధించి సర్వజనసమ్మతంబుగా సమర్థతాసహంబుచేసి మహోల్లాసంబునం ప్రభావభేరి నఱవంబంచిన

టి ఇట్లు గాంధీశ్వరమూర్తియును సైవయ్యధిష్ఠితుండు సర్వకాలమునను సర్వలక్ష్యమునను నుండున నందఱుం గ్రమ్ముకొని వీరినందఱిని గంటి తెప్పవలె తక్కువైన చైతన్యమునను మఱయునెప్పుడు చేసవలయుపనులు పెద్దవానివలె యోచించి చేయుచుండను సర్వశక్తియుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తి నీకు రక్షకుడై నిలిచి నందున నుండును దయనీయుం గలవాడు నును! యరి శ్రీకృష్ణుని గనంబఱచెను

తా ఇట్లు మిక్కిలి గౌరవమును వహించిన సర్వజనము నెల్లయించి కొనంబడిన ప్రభువుల మనస్సుల సంతోషపఱచి యందలివ రెల్ల నిష్టపడినవీర్ష్యుల యధమునకుం బాని మిక్కిలి సంతోషముతోఁ బ్రయాణముండెలుపు డంకాను వాయించుటను నాజ్ఞయొందిన మాత్రమున

నీ పేటెండతాకన, బీటలు వాటిని వచ్చిగోడలమార్చి, బగిలె దిశలు క్రాగినయెసరు, కరిగిన బారిబారి శరనిధు లప్పొంగి, పొరల బోయె గ్రమ్మువై గీలించి, గాలి కెత్తినచాఁబోలి మెన్నంతయు, బూరిటిల్లె గుంపర్వతావళి, కులిశభయంబున బెడరి వా పవున, పైదురు సెంకె

తే ధాత్రి కుమ్మరినారెవిధమునఁ దిరిగె
జిత్రినూలులభంగి నిశ్చేష్టితంబు
లయ్యె సర్వభూతములఁ బ్రయాణభేరి
భూరినిష్ఠుర ఘోరభాంకార ముడర

టి ప్రయాణభేరి = యధయాత్రను దెలుపుచుంకా భూరినిష్ఠుర = మిక్కిలికఠినము గనుఁ ఘోర = యంకిరముగను, భాంకారముడగక = ధ్వనియంగా పేటెండదాకన = పెద్దయెండదగులగా చిటలువాటిని = పగ్గలుపాటిని పచ్చిగోడల మార్చి = జగురుమట్టి తొడెట్టబడిన తడిగోడలవలె కళలు = దిక్కులన్నియు పగిలెక = బ్రక్షల ద్వీపం, క్రాగిన యెసరులకరణిక = పొయిమిడఁగ్రాగి తెలుచున్న యెల్లవలెనే శరనిధులు = సమద్రములు పారిభారిక = మిడికి మిడికి ఉప్పొంగి = ఉబ్బి పొరలబడియొక = పొరలుట

కాగంభింశేన కలముపైక = హానామోది లించి = అమర్చి గాలికై త్రినచాడబోలి -
 గాలితాడుటకై కట్టిన చాపవలె మిన్నంతయుక = లకాశమంబయు గారటిలైక = త్రేగను
 కులపర్వతావలి = కులపర్వతము లేడను కలిశ, కంబునక = వజ్రాయుధమువలని యముచేత
 లేదని వాపోవునట్లు = ఏడ్చినట్లు ఎరరుసెలకెక = ప్రతిధ్వనిచేసెను గొల్పి - భూమి
 కుమ్మరి సారవిధమునక = చక్రమువలె తిరిగెక సర్వభూతములు = వజంశువులన్నియు
 చిత్రరూపులభంగిక = పటములలో వ్రాయ బడిన నొప్పులవ నిశ్చేష్టితంబులయ్యెక =
 మ్రాన్పడి నిలిచిపోయెన

తా ధర్మజాని యజ్ఞాన పున యుద్ధయాత్రకు భేరివాయింపగా నాధ్వని వినుటకు
 మిక్కిలి కఠినమై భయంకరమై తోచినందున బెద్దయెడకాయగా జగురుమట్టచే బెట్టంబడి
 న తడిగోడలు పగిలినట్లు నిమ్మలు బ్రద్దలయ్యెను వంటచేయుటకై ప్రాముఖిండుగ్రా గిన యెన
 క్లు పొంగిపొంగి పారలిన సముద్రములు మా దిమిదికింబొంగి గట్టమిదికిం బారలెను గాలిక
 నడచు దోసెపైనమర్చిన గాలిచాడవలె మింటగలమేఘములు దూదివలెత్రొ యిటున పరు
 గెత్త పొకెను కులపర్వతము లనపేరుగల కొండలేగున దొల్లింజితర దేవేంద్రునివజ్రాయు
 ధమునకు భయపడి చీకాకై యెడ్చినట్లు మారుమో = భూమి కుమ్మరవారి చక్రమతిరిగి
 నట్లు గిరగిర తిరిగెను సర్వజ తువులను గోడలపై వ్రాసంబడనప్రతిమలవలె నెడట నుండి
 నవి యుడటనే కడలక నిలిచిపోయెన

Handwritten signature/initials

పాండవులు గారివులతోడ యుద్ధమునకు వెడలుట

వ ఇట్లు ప్రస్తానభేరి సెలంగిన సకలసైన్యంబులు గంభీరాధిపహితంబుగా నన్న
 ధంబులయ్యె నటురాడు

ఉ భూరివిభూతిఁ బెండ్లికిని * బోవుతెఱంగునఁ గాండనందనల్
 దారును బుత్రులుక హరియుఁ * సమ్మండ సజ్జ్వలచారులీం శృం
 గారమునేసి నమ్మనివి * కాస మెలర్పంగ వీరసంభ్రమో
 దారసముద్ధతిం జనిరి * ద్రౌది యున్నెడ కంఠఱాం కగళ

టీ భూరివిభూతిక = మిక్కిలివిభవముతో పెండ్లిక బోవుతెఱంగునక = పోవు
 నట్లు పాండునందనల్ తారుక పుత్రులుక హరియుక = శ్రీకృష్ణుడును శమ్ముడుక =
 ఆయనతమ్ముడగు సాత్యకియును ఉజ్జ్వలచారులక = ప్రకాశించెడుసౌభర కులమున
 శృంగారమునేసి = అలంకరించికొని సమ్మదవికాసమొప్పుక = సంతోషోత్సాహము లధికము
 కాగా వీరసంభ్రమ = ఉత్సాహముతోఁగూడిన త్వరయొక్క ఉదారసముద్ధతిక = విశేష
 మగు దర్పమున అండఱుక ద్రౌపది యున్నెడకుక = ద్రౌపదియున్నచోటునకు తగక
 చనిరి

తా. మిక్కిలి విభవముతోఁ బెండ్లికి బోవువారివలెఁ బాండవులు వారికొడుకులును
 శ్రీకృష్ణమూర్తియు నాయనతమ్ముడగు సాత్యకియును మిక్కిలి ప్రకాశమును సొంపునుగలుగు

నట్లంకరించుకొని సంతోషాతిశయముగ నంబుడ నున్నాహమభోగూహిన స్త్రీ మేళుగాగా పీకదలుచు వ్రాసరియుండు శోటనకుం బోయెడి

వ ఇట్లు సని యమృతహాదేవిని నామంత్రణంబు సేసి తత్ప్రభృతి పూర్వప్రీతికలి తలలితాక్షతంబులు గైకొని విప్రాశీర్వాదంబులు చేసెనుచు భద్రపారక శ్లోంబు లాకర్ణించుచు శోభనపదార్థంబులు గనుంగొనుచు నాంగిక మాం గశ్యసూచకంబులు సేసెనుచు వెడలునప్పుడు

టీ ఇట్లు చని ఆమృతహాదేవి = ఆగోష్ఠ్యాశీని ఆమంత్రణంబుచేసి = విడచి తత్ప్రభృతి = ఆమెమొదలగు పూర్వప్రీతికరకలిత = మత్తెగువులచెతికగు లలితాక్షతంబులు = చాం పగు నక్షతల కైకొ = గ్రహించి విప్రాశీర్వాదంబులు = బ్రహ్మముల దీవనలు చెకొనుచు భద్రపార = శుభముం జెప్పవారియొక్క శ్లోంబులు ఆకర్ణించుచు = వినుచు శోభన పదార్థంబులు = శుభశకునములగు వస్తువులు కనుగొనుచు = చూచుచు ఆంగిక = శరీరము గం గలుగు మాంగశ్యసూచకంబులు = శుభముండెల్ల గుర్తులు చెకొనుచు = గ్రహించుచు వెడలునప్పుడు

తా వైభవమునం దరిలి పట్టపుదేవి యగుద్రోపదివలన అమృతంబుని యామెమొదలుగా గల మత్తెగువుల చెతిశోభాక్షతల పుచ్చుకొని బ్రాహ్మణుల దీవనలు గ్రహించుచు శుభముం జెప్పవారిశ్లోకములు వినుచు శుభముండెల్లను నెదురుగానచ్చు మంగళములం జూచుచు దమశరీరమునంగలుగు శు నూచనము గలమిచ్చుచు నడచు సమయము

క. తగు శుభకథాహవాదిక, మగు మంగళతూర్య సగచయము గంభీరం
బుగమ్రోసె జయముఁ దెలుపుచు, జాతీశ్వరుమ్రోలనాకాసము దీటుకొనెన్

టీ శంఖ = శంఖములు కాహళ = శుభారాధన ఆదికయగు = మొదలుగాగల మంగళతూర్య సగచయము = శుభకరమగు వాద్యముల సమూహము జయముకొ తెల్పుచుకొ జగ తీశ్వరు మ్రోలెన్ = ధర్మజు నెదుట ఆకాసము దీటుకొనెన్ = ఆకాశము ముట్టునట్లు మ్రోసెన్

తా శంఖములు శుభారాధన మొదలగు వాద్యముల సమూహములు జయముండెల్లపుచు ధర్మజునిముందర నాకాశమున ముట్టునట్లు మ్రోసెన్

క మరుమనిజయప్ర మాణం బుమమో దింపంగ నాను ధాంతుడు గనుదెంచినకరణి గొడుగు కుంతీ, తనయా గ్రజ మ్రోల నతిసితప్రభ నొప్పెన్

టీ మరుమని = మనుమడగు ధర్మజునియొక్క జయప్రయాణము = జయము గొనబోవుట అనుమోదింపెన్ = సంతోషించుటకు ఆసుధాంతుడు = చంద్రుడు గనుదెంచిన కరణి = వచ్చినట్లు కుంతీతనయా గ్రజపాలెన్ = ధర్మజునికడ గొడుగు సితప్రభ = తెల్లనికాంతితో బప్పెన్ = ప్రకాశించెన్

తా చంద్రుడు దనవంశమునఁ బుట్టినమనుమడగు ధర్మరాజుయొక్క గలుపుగలుగు యుద్ధయాత్రను గని సంతోషించుటకు వచ్చి గాఢమోతునునట్లు రథముపై నలొకింప బడెన గొడుగు చంద్రునికలెం దెల్లఁగాఁ ప్రకాశించెను

వ అట్టియొడ నవ్వుహీవల్ల భుండు

క ఉచితగతిఁ జేరి వంది, ప్రచయము గీర్తించ నెక్కెఱరథముం దొనరక
ఖచ్చియించినవజ్రంబు, రుచులను బాలు పారు నీవుఁదులు బెరయంగక
వ తదనంతరంబ

టీ ఉచితగతిఁ = తిగినట్లు చేరి = సమీపించి మదిప్రచయము = బట్టురాజులసమూహము కీర్తింపక = పొగడగా ఒనరక = అందముగా ఖచ్చియించినవజ్రంబు రుచుకొచెక్కిమున్న వజ్రములకాంతిచే పాలుపారు = అందమగుచున్న నీవురులు = చామరములు బెరయంగక = పార్శ్వములకాగా రథమందుకొ ఎక్కెక

గా తిగిన మర్యాదతో సమీపించి బట్టురాజులు పొగడుచుండగా నాంపుగ వజ్రము లంజెక్కిన కాడలంగల వింజామరలు పార్శ్వములంజేరి వచ్చుచుండగా ధర్మజుండు రథముం దెక్కిన తదనంతరంబ

నీ వక్షస్సలంబున * వనమా గ్రాంధ వెలిమాపుగెడలవాఁగెలు ఛరించి
నొగలపై హరియొప్ప * నగచరకేతువు మెఱియంగ నరదంబు * మెఱుగునర
దివ్యరీతింబు * దీపులు భూనభోంతర మెల్ల గలయంగఁ * బరగుచుండి
గాండీవతూణయు * స్కములు పూర్వావరభాగంబులకు నవాభరణములుగఁ
తే దెలిమొగంబుతో నల్లనే * తెంచి యొక్క
పార్శ్వమునఁ బాడనూని భూపతికి మ్రొక్కి
దేవదత్తంబు పూరించె * అవదేవు
పాంచజన్యంబు మున్నుగా * ఘల్లునుండు

టీ వక్షస్థలంబున = బొమ్మన వనమాల ఆహారము క్రాంధ = ప్రకాశింపగా వెలిమాపు = తెల్లనిగుట్టయు * దెలవాఁగెలు = కిర్మలకల్లెములు ఛరించి * నగలపైకవారి = శ్రీకృష్ణుఁడు ఒప్పుక = ప్రకాశింపగా నగచరకేతువు = వానర బెక్కియు మెఱియంగక అరదంబు మెఱుగులు - రదపుకాంతిని అడరక = వ్యాపింపగా దివ్య = దేవతలచే నియంబడిన కీరీటంబు దీపులు = కీరీటపుకాఁగులు భూనభోంతర మెల్ల = భూమికి నాకాశమునకు మధ్యప్రశంమంతయు కలయంగక పరగుచుండక = వ్యాపింపగా గాండీవ = విల్లును తూణయుగ్మము = అంబులపాదు జంటయు పూర్వావరభాగంబులకు = తూర్పునకుం పడమరకుం నవ = నూతనమైన ఆభరణములుగక = భూవనములగుచుండగా తెలిమొగంబుతోడక = తెల్లనిముఖుతో అల్లనే తెంచి = మెల్లగావచ్చి ఒక్కపార్శ్వమునక = ఒకప్రక్కనుండి పాడనూని = కనబడి భూపతికి = ధర్మజునకు మ్రొక్కి ఘల్లునుండు = అర్జునుఁడు దేవదేవు = కృష్ణుని పాంచజన్యము = అనశంఖము మున్నుగా = ముందుమా యంగా దేవదత్తంబుక = అను తనశంఖమును పూరించెక = ఊడదెను

తా బొమ్మన వనమాలయునుహారము ప్రకాశింపగాఁ దెల్లని గుట్టముల కలుగుకల్లెములను బట్టుకొని తేరుయొక్క నొగలపై శ్రీకృష్ణుఁడొప్పుగా హనుమంతుని రూపముగల బెక్కిము వెలుంగగా దేవతలచే నియంబడిన కీరీటముయొక్క కాంతి భూమి యాకాశముల నదివి

ప్రదేశమంతయు నిండియుండఁగా గాండీనమున పద్మవిల్లున రెండుభుజ నలయించును లలిత
రెండ ములపాదులును దూర్పునడను దిక్కులను వెలుంగులిచ్చుచుం యైత్తహామముల వలె
బ్రకాశింపఁగాఁ దెల్లనిముఖముతోడ వచ్చి యొ ప్రక్కన వక్రితోడ నిలిచి భర్తజానమఁ
గనంబడి మ్రొక్కి, శ్రీకృష్ణుండు పాంచజన్యమును శంఖమును ముందఱుపొరింపఁగా నీవ దత్త
మనుశంఖమును నర్జునండు దానును బూరించెను

తా భీముండుం గవలుం గుమారలును సంప్రతి గదాద్ర్యాయధో
ద్దామస్థిత చుల్ వెలుంగ రథనంతానంబు ఏమోక్షజ్వల
శ్రీ మీఱిం దగ వచ్చి శంఖములు గండ్లింగఁ బూరించుచు
భూమిశుం గని యగ్రభాగమున శంఖం బెంపనం జేయుచు

జీ భీముండుక కవల = నకుల సహోవులును కుమారులును = ఉపపాండవులును.
సంప్రతి = సంరోషముతో గదాది గ లు మొదలగు ఆయుధ = ఆయుధములయొక్క
ఉద్దామ = మితి మించిన స్థితరుచుతో = మెఱుగు కౌంతులు వెలు గఁ గథనంతానంబు =
రథములఁచూచూచూ ర మోక్షజ్వలశ్రీక = మోహరమును ప్రకాశములయొక్కచే విన్నందఁగఁ =
ఆకాశముంటుచుండఁగా వచ్చి శంఖములు గండ్లింగఁ = ధ్వనించునట్లు పూరించుచు.
భూమిశుం = భర్తను కని = చూచి అగ్రభాగమునముక = ముందు తట్టునను ఒప్పుక =
అందమును పెంపును గౌరవమును చెయుచుక = చేయుచున్నవారై

తా భీముండున నకుల సహోవులు నుపపాండవులు నభీమన్యధుతోత్క చులును సంతో
షముతో గదలు మొదలగు న యుధముల విశేషకౌంతులు వెలుంగఁగా రథములయొక్క మనో
హరముగఁ బ్రకాశించుకొంటింపద యాకాశమును ముట్టుచుండఁగా వచ్చి శంఖములు లిగ్గ
రనూడుచు ధ్వజానిమండట సాంపున గౌరవమును గలుగఁజేయుచు

క నిలిచిరి తక్కుటిదొరలును, బలుమానుసులును మహోగ్ర భంగి సవరణలో
చెలు వొంద నధిపుచుట్టును, నలంకరించిరి విభూషణాంశు చ్చటలక

జీ నిలిచిరి తక్కుటిదొరలును = మిగిలినరాజులును బలుమానుసులును = పెద్దమను
ష్యులును మహోగ్రభంగి = మిక్కిలి యుంకరమైన విముగ సవరణ = అలంకార
ములు చెలువొండఁ = ప్రకాశింపఁగా విభూషణ-అధరణములయొక్క అంశుచ్ఛటలక =
కొంతిసమాహమలచేత అధిపుచుట్టుక = రాజుచుట్టును అలంకరించిరి

తా తక్కిన రాజులును కూరులగువారును మిక్కిలి భయంకరముగఁ దోచునట్లంక
రించికొని కను యాధరణములయందలి కొంతిసమాహమలతోడ రాజుచుట్టును నలంకరించి
నట్లు నిలిచిరి

వ అప్పుడు పాండవాగ్రజున కభీముఖంబుగాఁ జనుదెంచి

క సాష్టాంగ మెఱిగి నమరా, వప్తంభం బొప్ప దివ్య భవాన లీలో
తక్కువ్వుగతిక ముంగలి యై, భృష్టద్యున్నుండు వొలిచెఁ దేజోమహిమక

జీ భృష్టద్యున్నుండు సాష్టాంగ మెఱిగి = సాలపడి మ్రొక్కి నమరావప్తంభంబు =
యధమునకై యెదురునూచుట ఒప్పు దివ్యవాహన = యోగ్యమగువాహనముగలిగి.

విలాస = వ్యాపారముచే ఉత్కృష్టత = శ్రేష్ఠమగురీతి ముంగలియై = ముందున్నవాడై.
 శేజోమహిమ = కాంతి విశేషముచే పాలించె = ఒప్పెను

తా సర్వసేవక నాయకుండగు భృష్టద్యుమ్నుండు యధమునకు సిద్ధమై యుత్తమగు నాహనముపై విలాసముచే నధికుండైపచ్చి ధర్మజానన సాగిలంబడియొక్క మిక్కిలి ప్రతాపముచే వెలింగిన వాడయ్యెను

౪ ఇవ్వధంబునం జారుభీషణంబుగా సన్నద్ధుండై యధిష్ఠిరుండు గదలి శుభ నూచకంబులుగైకొనుచు నడచె సట్టిసమయంబున నెల్లవారిపరిచారకులును శకటాదినకలనాధనంబులును బటగృహంబులును మొదలుగా వలయునమస్త వస్తువులొడిగూర్చి వెదలినదండు నతిపై సముద్రంబు మోయుచందం బయ్యె నిట్లరిగి ధర్మపుత్రుండు కురుక్షేత్రంబు దరియంజొచ్చి ఋష్యాశ్రమంబులకు దేవబ్రాహ్మణాయతనంబు కు నలదడి గాకుండం బరిహారంబు సేయుచుం జని తృణకాష్ఠజలసమృద్ధం బై తగియండు సమస్థలంబున హిరణ్యతియను పుణ్యనదిపొంత విడిదలగా నిరూపించి యచ్చో నిలిచె దదనంతరంబ

టీ ఇవ్వధంబుగాక చారు = అండుముగను భీషణంబుగాక = భయంకరముగను సన్నద్ధుండై = సిద్ధుడై యుధిష్ఠిరుండు = ధర్మరాజు గదలి శుభశరణంబు చేకొనుచు = చూచుచు నడచె అట్టిసమయంబునకె నెల్లవారిపరిచారకులును శకటాది = ఎండ్లు మొదలగు సాధనంబులును పటగృహంబులును = డేరలును మొదలుగాక వలయునమస్తవస్తువులు ఒడగూర్చి వెదలినదండు పజ్జపైవిశ్రామై సముద్రంబు మోయుచందంబయ్యె = ధ్వనించునట్లుండెను ఇట్లరిగి ధర్మపుత్రుండు కురుక్షేత్రంబు దరియం = సమీపించి చొచ్చి ఋష్యాశ్రమంబులకు దేవబ్రాహ్మణాయతనంబులకు = దేవాలయములకు బ్రాహ్మణగృహాలములకు అలజడి = దుఃఖము కాకుండక పరిహారంబు సేయుచు = తిప్పించిపోవుచు చని తృణకాష్ఠజలసమృద్ధంబైన = పచ్చిక కట్టెఫలలు నుదకము దండగాగలిగి తగియెడు సమస్థంబునకె = చదరమగుచోట హిరణ్యతి అను పుణ్యనాసంతక = పవిత్రమగు కేటిగట్టున విడిదలగాక = దిగుచోటుగా నిరూపించి = నిశ్చయించి అచ్చోక నిలిచె. తనవరంబుక = ఆనయమున

తా చెప్పబడినట్లు సాంపుగను భయంకరముగను సిద్ధపడినధర్మజుండు గదలి మార్గమున నరుగుచు మంచితనములం గ్రహించుచు పోగా పరిశేవకులందఱును బండ్లు మొదలగు సాధనములపై వలయుపదార్థములును డేరాలును మొదలగునవియెల్లను జేర్చికొని వెంటనడవగా నాసనవిశాలముగ వ్యాపించి సముద్రమువలె సందడిసేయుచు నిట్లు పోయిపోయి కురుక్షేత్రమున ప్రదేశమున సమీపించి మనులయాశ్రమంబును బ్రాహ్మణులయగృహాలములు దేవాలయములు సమీపంపక దూరమునం బోవుచుంబోయి పచ్చికయం గట్టెఫలలు నుదకము దండిగలభించునట్టి యొక్కచదరమైనచోట హిరణ్యతియను నొక్కపుణ్యనదీతరంబు దిగుటకుండగు చోటుగా నిశ్చయించి యచటనిలిచెను. అట్టిసమయమున

తే విడియుటకు సూచకంబు గ ధి విష్ణుఁ డొ

బాంచజన్యంబు ధర్మజ ధి పాగు లాది

గాఁగ దమతను వీరశం ధి ఖంబు లెల్ల

దొరలు నొత్తిరి దివి మోక్షతఁ ధి దూలుగట్ట

టీ విడియుటకు = అవటదిగుటకు సూచకంబుగక = గురుగా విష్ణుఁ డొప్పుడు
 పాంచజన్యంబు = తనశంఖము ఒత్తె = ఊడెను ధర్మజపార్థునిగాఁగక = ధర్మజం
 డట్టుచుండు మొదలుగా ఎల్లదొరలు = ప్రభువులందఱున తమరి వీ శంఖములు = పౌరు
 షునుండెలుపు శంఖములు దివి-అకాశము మోక్షతఁ = స్వనిచె మాటుగట్టక = ధర్మమగు
 నట్లు ఒత్తిరి = ఊడెరి

తా నెనలవడిదిగుటకు చిహ్నముగా క్రిక్కువ్వమూర్తి పాంచజన్యమన శంఖముఁడెను
 ధర్మజుండు నర్జునుండును దక్కిన ప్రభువులును దమతమ పౌరుషములందెలుపుశంఖము లాకా
 శము మాటుపడునట్లు గట్టిగాఁచిరి

వ తదనంతరంబు యొక్కరిగ్గప్ర చేశంబున రాజగుండిరంబున నుచితానంబు
 ననుస్తజననివాసంబున నై రిసునీయ ఉండురంబును సుంధుర శ్వేశాలామా
 లికా మనోహరంబునుం గా విడెల్ల విడిసె వీటచుట్టునుండిగ ధృష్టద్యుమ్నుం
 డు సురక్షితంబుచేసి వచ్చె రాజును దొరలను దమ్ములను సకలపరివారంబును
 దగిన తేటంగున నుండిరి నానావస్తుబహుళంబును మహాదారిం బగుదఁ
 బాంచవస్కంధావారంబు మహనీయాకారంబున నొప్పే నంతనక్క

టీ తదనంతరంబు = అటుపిమ్మట ఒక్క రమ్మప్రకాశ బునక = మంచిచోట రాజ
 మందిరంబున ఉచితస్థానంబులక = శశిచంద్రుని సమస్తజననివాసంబులను రమణీయ బంధరం
 బును = సొందై ధ ధమై దియు సంధుగాశ్వశాలా = ఏవఁగును గట్టులు నిలుచుశాలా
 మాలికా = పరులచే మనోహరంబున = సొందెనదియు కాక వీడెల్లక = ఉండిరియు
 విడిసెక = దిగెను వీటిచుట్టును = అనేదిగిన స్థలముచుట్టున తిరి ధృష్టద్యుమ్నుం
 డు సురక్షితంబుచేసి = భద్రపఱచి వచ్చెక రాజు మోటున = ఇది ప్రభువులును తమ్ములును
 సకలపరివారంబును దగినతేటంగునక = ఉండిరి గాగ్రపు బహుళంబుగక = కావలసినవస్తు
 వులన్నియు మెండుగాఁ జేర్పబడుటచే మహాదారిం బగుచుక = మిక్కిలిపెండ్లై వాంచక
 స్కంధావారంబు = నేనలవిడిది మహనీయ = గొప్ప దగు అకారి బునక = మాపమన
 ఒప్పెక = ప్రకాశించెను అంతక అక్కరక

తా అట్లు నేనలలిపి నాంబును నొకచోట రాజగృహంబును దగినచోటులయం దితలుల
 నివాసములును దక్కినపరిజనలకుం దగిష్టములండున వారిదేరాలను నాట విడి సొంపున
 దృఢమునగా నేనఁగల గుఱ్ఱముల శాలలబారులచే నందమై స్వస్థజనమును దిగియెను అవిడదల
 కుం జుట్టునుం దిరిగిచూచి నేనానాయకుండగు ధృష్టద్యుమ్నుండు భద్రపఱచిరచ్చెను రాజును
 దమ్ములును నేవకజనలును దగినస్థలమునుండిరి సమస్తవస్తువును విశేషముగాఁగర్పబడి మిక్కిలి
 పెంపునం బాండవుల నేనాసన్నాహము విస్తారమగురిలి నొప్పియుండెను.

క చారులవే నంతము విసి, కౌరవపతి విసనియట్లు * కర్ణాదులతోఁ

బెరోలగమున విగతవి, కారుండై యిట్లు లనియె * గల్ఫే మెలర్పు

టీ కౌరవపతి = గుర్యోధనుడు అంతయు = పైపాండవుల వ్యాపారమును చారు, చేతకా = చేగులు తెచ్చువారిచేత * విని విసనియట్లు = వినివానివలెనే విగతవికారుండై = మును భేదము తెలియనివక గర్వమెలర్పు = పొరుగునుడుకాగా పేరొంగమునకా = పెద్దసభ యందు కర్ణాదులతో ఇట్లులనియె

తా. దుర్యోధనుడు పాండవులు యుద్ధస్పర్థలై కురుక్షేత్రమునకుట పేగుల వారివలన వినియు విసనివానివలెనే తనముఖమున భేదమేమియుం దివసముకు యెప్పటికలె గొగరుతోడనె కొలుపునందుండు కర్ణుడు మొలగుమిత్రులతో నిట్లనియె

క తినవచ్చినకార్కము మగ, మనకులాతిం జేయ సిన్న * హరి యునికిమెయిం జన నప్పొడు నూజు, మగము గ గిన కూనునట్టి * నూటలు సెప్పె

టీ తన వచ్చినకార్కము = తనవచ్చినపనిని మనము అవకూలకా = ఇచ్చుకొరము చేయవచ్చుకా = చేయవలెగా హరి అలుకమెయిం = కోపముతో పాండుతనాజాల మనములకా = మనస్సులందు * నుక = కోపము ఉచిత్ర = పూనుట్టి మాటలు చెప్పక చనియె

తా శ్రీకృష్ణుడు తనవొగలు మనము సంధిజేయనందున పాండవుల మనస్సులం దా గ్రహము గలుగుచున్నట్లులు వప్పుటకు పోయెను

చ మును మనచేత భంగమిడి * ముచ్చలి ముండటజేసి పాండునం దమును నె తిన * రచి * శుభ్రుల నంగు మెల్లంగు బే

ర్చిరబహుసైన్యముల్ ఒనుక * కేరీ దగ్గ విడియింతి మెల్లి నం జని పురిఁ గటలంబి దొరి * మంగుళుక * కేయం దేదెకాం

టీ మును = పూర్వము మనచేత భంగమిడి = అవమానపడి ముచ్చలి = నొచ్చి ఉండటం * మున్నందున మంగుళుకంబుల ఎత్తినవ్రుగు = ముద్దునవ్రుగు ఉచితం బుగ్గ = తగనట్లు నంగుళు = ముద్దులు ఎట్లుకా = ఏవిధమునైనను అగుకా = కాక పొదు పేర్చిన = అతిశయించిన బహుసైన్యముల్ బరుకా = విశాలమగుచోటన చేరకా = నిలుచునట్లు తగ్గ విడియింతుము = మున్నచేయుదును * ల్లి = కేపు దండం = యుద్ధయాత్ర యని పురికా = ఓట్టమున చాటబడి = చెప్పునగా వాఙ్మసించి దొరలందఱుకా = ప్రభువులందఱున ఎదెకా = యుద్ధము విడిసేయండ = అనుచు పేర్చినట్లు

తా పాండవులు మనచేత భంగపెట్టించి భిక్షులై యు మటచేత యుద్ధమునకు రాక మానకు యుద్ధ మెట్లు జరుగకపోదు మోడగుమనములు విశాలమగుచోట నిలుచునట్లుగా నొవోద దిభదము కేయం యుద్ధయాత్రయని ఓట్టమున నెల్లరికిం దెలుపుకట్టాఙ్మసించి పుడు ప్రభువులందఱును దిగవో ఘోషింపుడు

వ మనకు విడిచిల కురుక్షేత్రం బనివలికి దుశ్శాసనం జూచి నీవును గర్జం మను గాంధారవతియును సమస్తంబును సమకట్టుం డనుటయు వారలు

ప్రియుంబునం బనిపూచి వెడలి దండునావించి తగువాల్లు చెయ్యించి పుచ్చిన సకలపరివారంబును బ్రమోదంబునొందె భూష్ణదుండును గొలిచి యున్నవారలం బోవంబంది మయునెఁకుంజని తగినవర్తించును నుండె నట్టిసమయంబునఁ బ్రయాణోచితంబు లగుబహు ప్రకారవ్యాపారముల యందుఁ దత్పురుషునిదొరల నానాచేష్టితంబులను గరితురగరిధంబు న సవరణలు సమకూర్పుచతురపరిచారకుం సంభ్రమంబునను వివిధాయుధం బులు రవణంబులు నాయితంబునేయఁ ప్రవర్తించుపదాశపద్ధంబుల సంరంభం బునను నయ్యైసరకులు పయనంబున కనువునెయ్య బలుమానుసుల పురుగుడి ప ట్టనం బురంబు నురోత్సాహంబునం జంద్రోదయంబునకు మహార్ణవం బునుబోలె ఘూర్ణిల్ల మరలె నంత నవడిన ముఖంబున

టీ మనకు విశిదల = దిగుకోటు కురుక్షేత్రంబునఁ దుస్మానఁజూచి నిపు యుండును గాంధావనీయును శకునియు ముందును సమకట్టుడు = జెడిఁజుడు అనఁబడును = అనఁగా వారలు ప్రియము = ముందు = శ్రద్ధతో వెడలి దండునా టి = యుద్ధనాపెల్లడిచెసి తగువారు = ఎఱిగించి పుచ్చిన = పంపఁగా నగు పరివారంబును ప్రమోదంబునొందె = సంతోషించె భూవల్లభుండును = ఆరాజు గొలిచి యున్నవారి = సభిలోనివారల పోవక పనిచి = ఆజ్ఞ చేసె వలయునెవంజను తగినవ ర్తనంబునకే ఉండెడి అట్టిసమయంబునకే ప్రయాణాచితంబులగు = యాత్రకు మయు బహు ప్రకారవ్యాపారంబులందుకే = నానావిధకార్యములందు తత్పురుషులైన = శ్రద్ధగల వారల నానాచేష్టితంబులను = ఆయాకార్యముల యందును గరితురగరిధంబులకు సవ రణలు = అలంకారములు సమకూర్పు చతురపరిచారకుల = నేర్పుగల నెవల సంభ్రమంబునకే = త్వరచేతను వివిధాయుధంబులు రవణంబులు = సొమ్ములు ఆయితంబులనెయ్య = సిద్ధప ట్టనంబును ప్రవర్తించు = తిరుగుచున్న పదాశపద్ధంబుల = కౌల్లముల సంరంబునకే = యత్నిముచేతను అయ్యై సరకులు పయనంబునకే = యాత్రకు ఆనువునెయ్య = సిద్ధపఱచు బలుమానుసు = పెద్దమనుష్యుల తిరుగుడువడుట = తిరుగుమడుటను పుర బునకే సమరోత్సాహంబునకే = యుద్ధమునచె న ద్రోదయంబునకే మహార్ణవంబునబోలె = సముద్రముప్పొంగినట్లుగా మూర్తిల్లుచుండె = ధ్వనించుచుండె అంతికే అపరదిన = మరు సటిదినముయొక్క ముఖంబునకే = ఉదయమున

తా మనముదిగువోటు కురుక్షేత్రమనిచెప్పి దుశ్యోధనుండు దుస్మానఁజూచి నిపు గర్జించును శకునియు వలయునవియెల్లఁ గూర్పుండని చెప్పఁగా వారు సంతోషముతో నాప నింపిని కదలి శేపురుధుధయాత్రయని పట్టామునం జాఱింపించి చెప్పిపంపఁదగునారికిం జెప్పి పంపఁగా సర్వజనులును సంతోషించిరి దుశ్యోధనుండు సభిలోనివారలం జొండనిచ్చె తన గృహమునం దగినకార్యముల వర్తిల్లుచుండెను అట్టితరుణమున యుద్ధయాత్రకుం దగు గుఱ్ఱముల కు నేనుగులకు రథములకు నలంకారములు నెయ్య నేర్పుగల జనులసందడియును నానావిధముల గునాయుధములు భూషణములు సిద్ధపరపందిగుచున్న కౌల్లముల యత్నిముబును యాత్రకు

వలయునట్టి నానావస్తుగల బోగోగోయం దైదుమనఘ్య తీటునటు తిరుగుటలను గణింపబడునట్లు యధ్యక్షత్వము చంగొనడమున నుద్ద్యము పొంగినట్లు ధ్వనిగలిగియుండెను మరు సటిదిన మదయమున

క త్వరితగతి నమయసముచిత కర్తవ్యము లాచరించి ౧, ౨, ౩ మూలం

కర్తవ్యోజ్యలక్షణై యెలమిం, గురురా జేతెంచె గొలుపుకూటంబునకున్
 • టి త్వరితగతి = వేగమున సముచితకర్తవ్యములుచేసవలయుననుటలు ఆచరించి
 మహాయాలంకరణోజ్యలక్షణై = విశేషాలంకారముచే వెలింగి ఎలమిన్ = సంతోషముతో
 కొలువుకూటంబునకున్ గురురాజు = గుర్యోజ్యనాడు ఏలెంచెన్

తా మరుసటి యదయమున వేగముగాఁ గనకార్యములన్నియుం దీర్చికొని మిక్కిలిగా నలంకరించికొనినవాడై దుర్యోధనండు సభకువచ్చెను

వ వచ్చి దుశ్శాసనప్రముఖి నిఖి సహోదర పరివృత్తుం డై యుండి

➤ దుర్యోధనుడు ద్రోణశ్రభృతుల సేనాపతులంజేయుట ➤

సీ అరిభయంకరుడద్రోణాచార్యుడనునోతాస్వాంపతుడు రాధాసుతుం
 కరత త్వవేది యశ్వత్థామయును భూరి బాహువిలాసిండు బస్తికండుడు
 శౌర్యవైభవశాలిశత్రువుండు ధైర్యసంపన్నుని గృవుడును ప్రకటశక్తి
 సార దుష్టియమూర్తిభూరిశ్రవుండును దుర్బోజ్యులుండు గాంధారియు
 తే నుగ్రతేజుండు గృతపర్మయును బ్రతాప
 ఘనుడు గాంభోజుడును బరాధమ ధనుండు
 సింధురాజును బతులుగాఁ జేయఁ
 గొనఁగఁ దగువార లగుదు రి యోహిషుకు

టి అరిభయంకరుడు = శత్రువులకు భయమును గలిగించువాడు యోజాచార్యుడును
 కర్ణాతాస్వాంపతుడు = యధ్యక్షునందలి యాతాస్వామం గలవాడు రాధాసుతుండు =
 కర్ణుడు శరత త్వవేది = బాణములవ్యూహ మెఱింగివాడు అశ్వత్థామయును భూరి =
 ఎక్కుడగు బాహువిలాసిండు - భుజములశక్తిగలవాడు బస్తికండు కార్యవైభవశాలి =
 కూరశ్వసంపద గలవాడు శత్రువుండు ధైర్యసంపన్నుడు = ధైర్యసంపద గలవాడు కృపుడును
 ప్రకట = పేరుపొందిన శక్తిసార = బూతిశయముచే దుర్బయమూర్తి = గలువరానివాడు
 భూరిశ్రవుండును దర్ప = ప్రతాముచే ఉజ్జ్వలుండు = ప్రకాశించువాడు గాంధారి
 పతియన్ = కుమియు ఉగ్రతేజుండు = రుద్రునివలె బ్రతాపముం గలవాడు కృప
 ర్మయున్ పరితాపఘనుడు = విశేషపరాక్రమముం గలవాడు కాంభోజుడును పరాక్రమ
 ధనుండు. సింధురాజును = సింధువుండును ఆయోహిషుకున్ = పశులుగాఁ పశ్రువులుగా
 చేరుకొన గనువారలు. అగుదురు.

తా శత్రువులకు భీకరు డైవవాడు వోకావాడును ముద్దమునకు హతుగల వాడుకర్ణుడు బాణముల స్వరూపమెఱింగినవాడు వ్యతాపము విశేష భుజులమంగల వాడు బాష్పిని డను శూరత్వమున నదినుడు బుద్ధుడను దైత్యముననగుడు కృపాచార్యుడను బ్రఖ్యాతిగాంచిన శక్తికలిగి యిరులకు గెలువనివాడు మూర్ఖుడును దర్పముచే వెలంగువాడు శకునియగు ద్రునివంటి ప్రకాశమంగలవాడు కృతవర్తయు విక్రిలి పరా క్రమశాలి కాంక్షాగ్రును సైంధవుడును మనసెలు దడకొండ హిణువును నాయకులుగా గోకికొనందగినవారు

చ అని మది నిశ్చయించి తగళంపఱచి బిల్వంగం బంచి వారితో
నలసని మాటలాడి వినయంబునక బ్రాహ్మణుడేసి మీర లీ
యొనరినసైన్యముల్ పదునొకంటికి బ్రాభవ మాచరింపఁ జొ
చ్చిన సకలంబునొప్పు నభిషేకము కైకొను డత్సవంబుగఁ

టీ అని మగ్గి నిశ్చయించి తగళంపఱచి బిల్వంగంబంచి వారితో అని పని = యుద్ధముం గూర్చిన మాటలాడి వినయంబునక = ఆచరణతో ప్రాసనచేసి = తేడుకొని మీరలు ఈయన న=ఆమెయున్న సైన్యము పదునొకంటికి ప్రాసనచేసెంపక = అది కొరముం గూతుకు చొచ్చినక = పూనితీరిన సకలంబుక = అంతయును ఒప్పుక = తగును ఉత్సవంబుగక = విభవముతో అభిషేకము కైకొనుడు = గ్రహితుడు

తా అని మనస్సున నిశ్చయించి నాని యాపదునొకరిని బిలిపించి వారితో నడచువగా మాటలాడి తేడుకొని మనకుం గ్రైయున్న పదునొకడ హిణుడేనలకు నధికారులుగా నేర్పడి మీరలు నెలలు నకుపుడు చొంగం అని నభిషేకము చేసి నాని యధికారము నొందుడు

క అవును నందఱు నొకగా, కని సంతన యింక నభిషేకంపఱచె

జనుల్లె సంప్రమోదం, బునక బొంగు చున్న కతివిహితం ములన్

టీ అవపుడుక = ఆనగా అం అం దొంగకరి=మంచిని సంకమంపక = సంకషింపగా అప్పుడు జనుల్లెక ప్రమోదమున్ = సంతోషముచే పొందుక = వెలుగంగా ఆవిధుకై = మిక్కిలివిధముతోడ అభిపుడు = రా = ప్రభుక అభిషేకించె

తా అని దుర్యోధను డెడుగంగా వారింక సమ్మతించిరి జనులందఱు సంతోషము నందేలుమండగా నారాజు వారలకుం బదొకండుగురికి నేనానాయత్వ మభిషేకముచేసి యుచ్చెను

వ ఇట్లు మహామహిమ మెయ నడవహిణినాయకు నుకట్టి రారాజు పితామహువారికి వారిం దోడ్కొనిచని సవినయంబుగా నతనికి ప్రణామంబు చేసి వారలం జూపి మీరు మనయక్షోహిణులు పదునొకంటికిం బతులుగావించితి నిన్నిసైన్యంబును నొక్కలావున వర్తించుచుండును నూచికొనవలయునని చెప్పుచు జేతులు మొగిచి యిట్లనియె

టీ. ఇట్లు మహామహిమఁమిక్కిలిగొప్పతనము వెలయకఁ=ప్రకాశింపఁగా అక్షహిణనా
యకులకఁ సమకట్టి = కుదిర్చి రారాజు = దుశ్యోధనుండు పితామహుపాలికికఁ = భీష్మదగ్గ
రకు చని=పోయి వారికఁ తోడ్కొనిచని సవినయంబుగాకఁ = అడఁచునతో అతనికికఁ
ప్రణామంబుచేసి=మొక్కి వారలంజు పి ఏరలకఁ మనయక్షహిణుల పరునొకఁటికికఁ
పగులంఁగావించితికఁ ఇన్ని సైన్యంబులు ఒక్కలావునకఁ = ఒకేబలముగా వర్తిచుచందంబు
చూచికొనవలయుకఁ అనిచెప్పయకఁ చెతులుమొగిచి = మొక్కుచు ఇట్లనియె

తా ఇట్లు మిక్కిలివిభవముతో నేనలు పరునొకఁడి టికి నందఱు నాయకుల నభి పిత్తు
లంజేసి దుశ్యోధనుండు వారలను వెంటఁగాని తమతాతయగుభీష్ముని కడఁగంజని మిక్కిలి
యడఁచునతో నతనికిమొక్కి తనవెటవచ్చినవారలంజుపి యక్షహిణులు పగునొకఁటికి
పిరిని నాయకులంజేసితిని నేనలిన్నియు గొకయెత్తునం యాని పనిచేయుచుపామును జేయ
వలయును అని మరలమొక్కి యిట్లనియెను

చ నెఱిఁ బడి యాఁ నిమ్మొనలు † నేరవు గూడి తగం జరింప నిం
దఱున సొక్కండై చనక † తప్పఁగదా బహుదేవమాను †
దఱు ననిసేయుచో వెరవు † నప్పు చెల్లుట యెల్లుగల్గు ని
ఁట గొకచాలువాని బల † తి ఎఁ గాఁ పొసంగి నేర్చినే

టీ ఇమ్మొనలు = ఈనలు అజికఁ = యుద్ధమున నెఱిఁపడి = ఒత్తై కూడిచరి †కఁ =
కలిసమెలఁగుటకు నేరవు ఇంటిఱమఁగు సుక్కలై చనక = గోరె రెప్పఁగదా = అప్పిపో
వును బహుదేశగానులు = అనెకేశముల నేనందువాని కిందఱుకఁ అనితే యునోకఁ = యుద్ధ
మునయు వుడు వెరవు - ఉఁగఁగము తప్ప = చెఱికి చెల్లుట = సాగుట ఎల్లుగల్గుకఁ
ఇత్తైఁగఁ ఒక చాలువాని = యుద్ధవి బలుఁగల్గుఁగాకఁ = ఏరొట్టు ఒక గాఁ పొసంగ
నేర్చునే అయితానించునా

తా ఇన్నినలు మెండైఁగఁగాని యొకమార్చముననే చరవు వీరలమఁగు లాకి
అమముగఁ బోక తప్పదు పెక్కుదొంగములండి వచ్చినయూనేలు ముద్దమునేయుదో వీరల
నెప్పు లొంధముగఁ బో నేరవు గొవున నమర్చు నుం గల్గుఁడు నెఱున గాని కౌర్యమునెఱి
జేరదు

ఆ అమరసేనలును దఁమంఁతన వర్తింప, నేర కునికి నాకుఁమారు మొగము
గా నొనర్చి వలసె † గాదె సమస్తసే, నలచు నీవ యరసి, నడుప వలయు

టీ అమరసేనలును = దేవతసేనలుండుడ తమయంతకఁ = వానియంతటనే వర్తిం
పనేరక ఉనికికఁ = ఉండుటచేత ఆకుమారుకఁ = కుమారస్వామిని మొగముగాకఁ = నేనా
నాయకునిగా ఒనర్పవలసెకఁ = చేయవలసికచ్చెవ. కాదె సమస్తసేనలకఁ నీవ అరసి =
విచారించి నడుప వలయుకఁ

తా దేవతసేనలుండుడఁ బొదువగు నొక్కనాయకుండులేక తమయంత నడువం
జాలవు కావునం గుమారస్వామిని నాయకునిగా నేర్పఁబిరి అట్లే బాదువున నన్ని సేరలకును
నాయకుండై నీవు పూని విచారించి నడుపవలయును

క తారలకుం జంద్రు గతి, గౌరవుకు మేటి వివశావు నీ పి

భారంబు పూని మముఁ గడఁ జేగుపడగు నెమ్మెయిం $\frac{1}{2}$ + స్థిరచాత్ర

టీ ప్రసిద్ధ = ప్రఖ్యాతిమైన చరిత్ర వర్తనగలవాఁడా! తారలకుం = చుక్కలకు
చంద్రునిగతి = చంద్రునివలె కారవుకు నీవనివే పేటివి = అధికుఁడవు కావున
నీవు ఈభారముకొ పూని మముకొ ఎమ్మెయిం = ఎట్లయినను కడఁజేగుపడగుకొ = తుదను
టింపవలయును

తా ప్రఖ్యాతిమైన వర్తనం గలవాఁడా! చుక్కలకుం జంద్రుఁడగుఁడైన నీ చా
కారవులకు నీవే పెద్దవి ఁడవు గావున నీవే సర్వసేనాధిపత్యమును మూని మమ్ము గడతేర్చు
వలయును

తే సర్వ సేనాధిపత్యంబు + నిగ్విహింప

నీవు దక్కనిం దొక్కరు + నీవ యరసి

చెప్పుమా కలఁడేని ర + యీంపు మమ్ముఁ

బూని పట్టంబుదాపుము + పొడిచిగెలుము

టీ సర్వసేనాధిపత్యంబుకొ నిగ్విహింకొ = పూచుటకు నీవుదక్క కొకొక్కరుకొ
= మఱియొకనిని కలఁడేని = నన్నయెడల నివయరిసి = నీవేవిచారింపి చెప్పుమా! మమ్ముకొ
రక్షింపుము పూని పట్టంబుకొ = అధికారమును తాల్చును పొడిచి = యుద్ధముచేసి గెలుము
= జయింపుము

తా సర్వసేనలకు నాయకత్వము నీవే ధరింపవలయున నీవుతప్ప మఱియొకం ఁట్టపనికిం
ఁజాలినవాఁ డున్నచో విచారింపి నీవే నిక్కయింపుము. నీవు మమ్ముక్షి పుము నాయకత్వముం
బూని యుద్ధముచేసి జయి పుము తాతా

వ అనిన విని గాంగేయుండు గాంధారేయున కిట్లనియె

ఆ మీరుఁ బాండునుతులు + నారయ నా కొక్క

రూప కార్య మున్న + రూపు పలుక

వలయుఁ గయ్యమైన + వత్తు మీలోన నా

యునికి చందమునకు + నుచిత మిదియ

టీ ఆరయకొ = విచారింపఁగా మీరుకొ పాండునుతులకొ నాకుకొ ఒక్కరూప
= ఒకేవిధము కార్యము ఉన్నరూపు పలుకవలయుకొ నాయునికి చందమునకుకొ = మోకడ
సేనున్న నిమిత్తమున కయ్యమైనకొ = యుద్ధముకలిగినచో మీలోన వత్తుకొ ఇదియ ఉచితము

తా విచారింపఁగా మీరును పాండవులును నా కొకేవిధమువారు మయమువచ్చినం
దన నాయభిప్రాయముం డెలిపెదము మీలోనఁ గలిసియున్నాను గావున యుద్ధముగలిగినచో
సేను మీలోననుండును నాకుం దగిన దింతమాత్రము నుమా

క సేనాధిపత్యమును దగఁ, బూనెద నను మార్కొనంగఁ + బురుషుల సుర్వీం

గానఁ గిరిటికి నొక్కని, కేనోర్వీ నతండు శరము + లెక్కు డెఱుంగున్

టి సేనాధిపత్యముక్ తగ్గ వూనెడక్ ననుక్ మాయొనంగ్ = ఎదిరించుటకు, పురుషులక్ ఐర్విక్ = భూమిపై కానక్ = కను కిరిటికిక్ = అర్జునునకు ఒకనిక్ నే నోర్వక్ = నేనుదాళనేరను అతండు, శరములు = బాణములు ఎక్కుడు = అధికముగా ఎటుంగుక్

తా సర్వసేనానాధిపత్యమును నేను ఛరించెదను నన్నెదిరింపఁ జాలినకూర్చు భూమిపైఁగాననుగాని యర్జునునిశక్తిని నేను సహింపఁజాలన ఏలన నాకూర్చుండు నాకంటె నధికముగ శరముల నెఱింగినాఁడు

క వెఱవారి నెల్లఁ దర మిడి, నఱకుదుఁ బొందుఁజేతీశఁ నందనులను రూ

పఱఁ జేయఁ జేయొనెదను, దిటుము నామింద నత్తుఁ దగ్రత వారున్

టి వెఱవారి నెల్లక్ = తక్కినవారి నందఱిని తరమిడి = వరుసపెట్టి నఱకుదుక్ పొందుఁజేతీశనందనలక్ రూపఱఁజేయక్ = చంపుటకు చెయూడఁగు వారుక్ = వారుకూడ అత్తుదగ్రతక్ = మిక్కిలి శిష్టముగ నామిందక్ తఱుమరు = త్వరపడిరారు

తా తక్కిన సేనలనెల్ల మునుముపెట్టి చంపుదునుగాని పొందురాజయొక్క విద్వలను జంప నాకుం జేతుం డవు వారుకూడఁ ద్వరపడి నామిందికి గునుకను

వ అప్పటికిఁ దగినభంగి యయ్యెడు నదియట్లుండె ననఁబలి వఱియునిట్లనియె

ఆ మున్ను కర్ణునొండెఁ నన్నొండెఁ గియ్యంబు, కయఁబనువు మిట్లుఁ నేయువాఁడ వై నఁ గాని సకలఁ సేత ధిపత్యంబు, బూన నేరిఁ జున్నుఁ నూపతనయ

టి మున్ను కర్ణునొండెక్ = కర్ణునింగాని నన్నొండెక్ = నన్నుగాని కయ్యంబు నేయక్ పనుపును = పంపుము ఇట్లు చేయునఁ వైనక్ గాని = అట్లు నేర్పి నేతప్ప సకలసేనాధి పత్యంబుక్ పూనక్ నేరిక్ చున్ను = చూడుము

తా ఓరాజపుత్రుడా! ముందు కర్ణునింగాని నన్నుగాని యుద్ధమునఁ నంపుము అట్లు చేసినంగాని సర్వసేనాధికారము నే నంగీకరింపను

వ అనినం గర్జుండు కౌరవపతితో నిట్లనియె

క ఇప్పుడు క్రొత్తగ దీనిం! జెప్పంగా నేల మున్నుఁ చెప్పిఁ గాదే

యెప్పుడు భీష్ముఁడు వడు నే, నప్పు డనికి వచ్చువాఁడఁ నని నభలోనఁ

టి ఇప్పుడు క్రొత్తగ దీనిక్ చెప్పంగానేల మున్ను = పూర్వమె చెప్పితిక్ కాదె ఎప్పుడు భీష్ముఁడు వడుక్ నెను అప్పుడు అనికిక్ = యుద్ధమునకు వచ్చువాఁడక్ అని సభలోనఁ

తా ఇప్పుడు క్రొత్తగా నీవిషయముం జెప్పనెందుకు భీష్ముఁడు యుద్ధమునం బడువలె కును యుద్ధమునేనునని పూర్వమే సభలో నేను జెప్పియుండలేదా?

ఆ అనిన నట్ల కాకఁయని సర్వసేనాధి

పత్యభార పట్టఁ బంధమునకు

నియ్యకొనియె భీష్ముఁడయ్యగ్గలికఁ గొని

యాడె విభుఁడు ప్రముదిఁతాత్ముఁ డగుచు

టీ అనినక అట్లకాకయని = అట్లులేకావచ్చుని స్పృహనాఁడత్యభార = కర్వనాకాయకత్య భారమునను పట్టబద్ధమునకు = పట్టుకట్టుకట్టుకు భీష్మడు ఇయ్యకొనియొక = అంగీరించెను విభుడు = దుష్టాచుడు ప్రముఖాత్ములకు = సంతోషించినవలె అయ్యగలిక = ఆయుత్సాహమును కొనియాడె = పొగడెను

తా అని కట్టండు సప్తగా నట్లేనియ్యని భీష్మడు కర్వనాకాయకత్య భారముం ధరింప నిష్పదమొనెను దుష్టాచుడును భీష్మని పట్టుకును సంతోషించి యారవింభాడె

క భేరిమృగంగశంఖకు, లారవము సెలంగఁ జేయుఁ * పని పనిచి మహా

దార పతాకా ద్యుత్రివ, కారవములు నడచ నెల్ల * కిదిలం బురింక

టీ భేరిమృగంగ శంఖసులారవము = మెలు మదైలు శంఖము మెదలగవని ధ్వనులు చెలంగక = ప్రకాశించెను చెయ్యం = అభిషేకము చేయుటని పనిచి = అజ్ఞాపించి మహాదార = మిక్కిలి పువగు పతాకాద్యుత్రివ గౌరవములు = టెక్కెములు మెదలగు వని యూచింపును పురింక = ఎల్లకడలక = అన్నిచోటుల నడిచె = జరిపెను

తా నగారాలు మదైలు శంఖములు మెదలగువానిధ్వనులు మెండుకాఁగా నభిషేక మంజేయ నట్లాజ్ఞాపించి యన్నితమగించిని టెక్కెములకిట్టిట మెదలగు నలంకారములు పట్టణమంతటను జేయించిరి

వ ఇట్లు పట్టణాలంకారంబు సంఘటించి రత్నకాంచన కల ధౌత నుయంబులగు కలశంబులఁ బుణ్యతీర్థజలములు దెప్పించి మోక్షప్రకరంబులఁ గును మోక్షరంబుల మంగళతరు త్వచ్చయంబున నువాహధిచయంబున విహిత సంక్రంబు బుద్ధికురోహితః హితుండై తత్సంస్కారప్రకారం బాచరించి

టీ ఇట్లు అపట్టణాలంకారంబు ఒనగించి = చెసి రత్నకాంచన క ధౌత మను బగు = రత్నములు బంగారము వెండి వీరిచే జేయబడిన కలశంబులక = పాత్రములకు త్రిధజలంబులు = పుణ్యతీర్థముల యువకములు కెప్పించి మోక్షప్రకరంబులక = రత్నరూపా ములతోను కుసుమనికరంబునక = పుష్పరూపముతోను మంగళతరు ప్రయంబునక = శుభకరమగు నరఁటిచెట్లు మెదలగు వానితోను మూషధినిచయంబున = మంచి నాతిల తోడను విహితమంక్రంబులక = శాస్త్రమగు చెప్పిన మంక్రము తోడను బుద్ధి ఎరోహితః హితుండై = బుద్ధికులం బురోహితులం దోడను మూషావదై

తా ఇట్లు పట్టణమలంకరించి రత్నకలశములు బంగారుకలశములతో మూషాకములం దెప్పించి వానియందు రత్నములును బుష్పములును జగుళ్లును మంచి నూలికలును జేర్చి శాస్త్రప్రకారము జేదములు జపించు బ్రాహ్మణులను బురోహితులను వెంటనుచు తగినట్లు మంక్రములచే జపించి

క గురుడును గృవుడును లోనగు, గురులనుమోదింప బహ్నికుండు మొదలు

గురుజాతయెలర్పంగ న, న్నరవతి భీష్మావేచ * నం బానరించె

టీ గురుడు = దోబుడును * కృపుడు లోనగురువులు అనుమోదింపక = సంతోషింపగా బాహ్నికుండు మొదలుగాక గురుజాతి = కారవులు ఎలర్పంగ =

ఉ బ్ధ గా అన్నరసతి = ఆరాజ్ భీష్మభిషేచనంబుకొ - భీష్మచకభిషేకమును ఒనరించెకొ = చేసెను

తా ద్యోమిందు కృతః మొదలగు గురువును బాష్టిండు మొదలగు కారవును మిక్కిలి యానందింపఁగా దుశ్యోధనుండు భీష్మచరః భీష్మభిషేక మొనర్చెను

తే ఇవిధంబున నభిషేక + మొమిజేసి
పరమభక్తి యోహిణీ + పతింఁ జూపి
వీరికిని సైన్యములకును + మీర యొ య
లనుమఁ బట్టంబుగట్టె శం + తనుతనూజు

టీ ఇవిధంబునకొ ఎలమికొ = సంతోషముతో అభిషేకముచేసె పరమభక్తికొ = మిక్కిలి వినయముతో అయోహిణీపతులకొ చూపి వీరికిని సైన్యములకును మీర - మీరే ఒడవలు = ఆధికారులు అనుచుకొ శంతనుతనూజుకొ = భీష్మ పట్టంబుగట్టెకొ = అభిషేకమునింజేసెను

తా ఈధమున సంతోషముతో నయోహిణి నా - నీ వీరికిని వీరినేలకును మీరు యజమాను లనుచు భీష్మనకుం బట్టంగట్టెను

క అత్తఱిఁబామాణంబులు, నెరువు నెయ్యులను గురిసె + నిర్ధరనినదా

య తుంగు నభము ప్పిగుల, మొత్తంబులు వడియె నగరమునల్లెవలకొ

టీ అత్తఱికొ = ఆనమముగ పామాణంబులు రాక్షసు నిష్ఠుర = కఠినమైన నిద్ర = ధ్వనితో ఆయత్తమై = చూడినై నెక్కునెయ్యులకొ = గత్తము నెయ్యకలును నభము = ఆకాశము కురిసెకొ = వర్షించెను నగరమునకొ = పట్టణమున ల్లెవలకొ = అన్నిచోలులను ఎదుగుల మొత్తములు పడియెకొ

తా ఆభీష్మభిషేక సమయమున మేఘములు మిక్కిలి కఠినమైనధ్వనితో గర్జనచేయుచు జాతుల రక్తము శల్యములుం గురిసెను పట్టణమున నెల్లచోటులను చిమగులు జల్లులుగాఁ బడెను

క దానికి జనులు తానావి హీనతఁ బొందంగఁ గౌరవేంద్రుఁడు నానా
దానాదు లయి శాంతిపి, దానము కొనరించి యాన + తత్పరమతి యె

టీ దానికికొ = ఆదుష్టశకునములగు నును తానాహవిహీనతకొ = దైర్యము లేకపోవుట పొందంగకొ = చెందఁగా కౌరవేంద్రుఁడు నానాదానాగులయిన = పెక్కుదానములు మొదలగు విధానములు = పద్ధతులు ఒనఁగించెనేని యానకృతమతియై = ప్రయాణమునం దలంపుగలవాడై

తా ఆదుష్టశకునములగుని జనులందఱు దిగులుపడఁగా దుశ్యోధనుండు పెక్కులుదానములు దోషకాంతికై చేసి ప్రయాణముననే తలంపుగలవాడై

క ఇల్లియుఁ దఁద్రీయు వెఱఁగ్గునఁ బుల్లవడికొ వారికి కుఁ + బోయి తగయఁగా
నొల్లక పయనవువీడ్కొలు, క్షల్లం చనయిచ్చు నడపి + యేడ్డెఱ వెకలకొ

టీ తల్లియన్ తండ్రియన్ వెలయున్ = భీతియే. పుల్లవడంగన్ = త్రెంక వడచున్
డంగన్ గారికడకుఁబోయి తడవఁగాన్ = నిశ్చయించుటకు బల్లక = ఇష్టపడక పరుసను
వీడ్కోలున్ = యధము ౦ వోవుటకుఁమఱిని ఎల్లన్ తనయిచ్చన్ = కేటగా కెల్పి యన్
ఇట్లనియెన్

తా ఈచుచ్చశకుఁముల సూర్తి వి లల్లిదండ్రులు విగ్రహులై యెంకవడుచు వఁగా
వారికడకేగిన దుశ్శయ్యనండు కొంతసేపు నిలువండలంపక తనప్రయాణమున కనుజ్ఞం గోరినవా
డయి తన తలఁపంతియం శిష్యి యిటనియెను

తే గెలుపును నన్నదీవింపవలయున్ దల్లి
యచుచు గాంధారికిని మొగ్గిక్కి విసతుఁడయిన
నెచ్చటను ధర్మముండు దా నచటికిని
జయమగు నటలను ననియె నానాధ్యై యవుడు

టీ శిలువుము అని నన్నున్ దీవింపవలయున్ తల్లి అనుచున్ గాంధారికిన్
మొగ్గిక్కి విసతుఁడయినన్ = కడఁకునతో నిలువఁగా ఎచ్చటను ధర్మము ఉండున్ జయము
గాన్ అచటికిన్ = గన్ అటయిన్ ఆనాధ్యై = ఆ తివ్రత అనియెన్

౩ గెలుపును నన్న దీవింపుము ల్లే! అని గాంధారికి మొగ్గిక్కి యడఁకునతో నిలు
వఁగా నాపతివ్రత గాయన్ ధర్మ మెచ్చటనండునో జయ మాపక్షమువారికిం గలుగు
ననియెను

తే వెడలి తమ్ముని నగువారు వివిధభృత్య
గణముల దానును నెలక్రొక్కదలఁ గదలి
రాజరాజు గాంగేయుఁ బురస్కరించి
కొని సమ్మతి నడిచె దిక్కులు వడంక

టీ. వెడలి = ప్రయామై తమ్మున్ కగువారున్ వివిధభృత్యగణున్ =
నానావిధ సేవకజనము తానన్ నేల క్రొక్కదలఁ = వడఁకఁగా కదలి రాజరాజు
గాంగేయున్ = భీష్ముని పురస్కరించినాని = ముడుచుకొని. దిక్కులువడంకన్ =
దిక్కులు కడఁకునకుండగా సమ్మతిన్ = విక్కినో వర్చముతో నడచెన్

తా ప్రయామై తమ్ములును దగిలయితరులును నానావిధముల సేవకసమాహమును
దానును భూమివడంకునట్లు గదలి దుశ్శయ్యనండు భీష్మునిముడుచుకొని దిక్కులు భీతిల్లుచుం
డఁగా విక్కిలి వర్చముతో దారివడిచెను

వ నడచి కురుక్షేత్రంబు దఱియం జొచ్చి యందొక్కరమోయప్ర దేశంబు విడిద
లగా నిరూపించి నిలిచి భానుసూయండునుం దానును మెలంగి వారిని విడి
యించి నడును నిడనివాసంబు కావించినఁ గౌరవేశ్వరు స్కంధావారంబు
వారణపురంబున నెవ్వరెయ్యెడ వసియింతు రాచందంబున నందంబై యొ
ప్పె నిట్లు రెండవీళ్ళును నన్నధంబు లైననమయంబున

టీ సూచి కురుక్షేత్రంయిత్ దత్తయః = ఎ పించి చొచ్చి అందుకొ ఒక్క
 రమణీయ = ఇంతైన ప్రదేశంయి ఎవలలాక = ఎచచోయి ఎ గానివి లిలి వాని
 ఎందును = కర్ణుడున తానన మెండా = తిరి ఎల్లవాని లిలి గడువక నిజనివా
 సుంక = తనయందుచోటు కాచిఎక = చెయక కంపేర్లు = గుంధన
 క్షుధాపారింయి = నేనలుండుచోయి మున్ది అకపురిం = హస్తీర్లు ఎల్లరు
 ఎన్ద్రుక = ఎన్నట వసింతురు = మం అనుండుక = గిల అక బై పెక
 ఇంక ఎండు వీరును సన్నధంయిలయిన = సిద్ధులన సమయిలె

తా అల్ల నడచి కురుక్షేత్రం కెరి కుచట ని పక్షాన్కుచో ను దిటుం
 ఎచోయగ న్నయించిదిగి ఎరుండుం దాన ఎలిలిలిగి కాచి ఎంబులదిగి ఎట్ట
 డి స ముకే ఎత్తచుకొయి ఎల్లు గంప్యని గేయ నిలుచుచోటు వాన్దనాపుర బున
 నిన్ద్రుక = ఎన్నట వసింతురు = మం అనుండుక = గిల అక బై పెక
 ఇంక ఎండు వీరును సన్నధంయిలయిన = సిద్ధులన సమయిలె

ఉ సంధికికే కావ్యము పాఠాంగ శ్రవణం కార్యం చ

ద్వాంధవ సంఘయు ముగింక కాండవ కంప

స్థిగ్ధుం దంధంబు లింక ఎంబి గిల ఎ

ర గ్ధు నాన్ద్రులయి ఎంబి భిద్దు ఎ

టీ సంధికికే కావ్యము పాఠాంగ శ్రవణం కార్యం చ =
 ఎంబి పాండవ కారవనియు ముగ్ధుక = విగ్ధుల వాం = చటయుల సం
 క = సుమానామతోగూడ ప్పురి = ఎంబి ప్పురి ఎంబి = జము
 క = మెంబు అంగిలయి = మెంబు కిల ఎంబి ల్లుక = వికెవి
 క = గర్వాంధక = పొగగవే ఎన్నలుగ కాక అకిన్ గూర్ధనకు ఎన్నట
 క = మానుటయు ఎన్ద్రుక = ఎన్నట ఎంబి భిద్దు కు = ఎంబి అన్ద్రుక =
 ఎంబి ఎంబి

తా శ్రీకృష్ణుండు సంధియందోయి కావ్యముకూలింక వచ్చులయం బాంధవ
 కారవనియు ముట్టములను మిక్త్రులను జేర్చుకొని నిగ్ధములమెడలు బరువుకొండు
 నేనలగుండుకొని గర్వాంధకే పేరును మరచి ముద్ధమునందుగాని గురక్షేత్ర మంగ జేరట
 విని మిక్కిలి దుఃఖించి బలరాముండు

శ్రీ బలరాముండు పాండవుల వీడ్కొని తీర్థయాత్ర పోవుట

వ కతివయపరివారంబు పరివేష్టించి రయంబునం జనుదెంచి సముచితప్ర కారలు
 న ధర్మనందనుం బేరొలగంబునం గని సంధిమాలింగ నాననార్థ్యపాత్రిం
 బుల నతనిచేత సంభావించుండయి దామోదర భీకృష్ణుల సకలహస్తీపుల
 యభివాదనంబులాదరించి పాంచాలవిరాట ప్రముఖులగుశకువారిల వినయం

మన నభివృద్ధిని యాదృశమున తాత్కాలికముగా ముగించుకొని
నేని యవకలంబు వాడక కట్టినది

దీ కతపయ పదా లయ = గంపిలు పజన ల పరిశేష్టించి = చుట్టి లివ రియం
బునక = పేమున చనుదెంచి మ వి ప్రకాశన = కనినవిధమున స్వరజన
పేలాల బునక = పెద్దన ము క సుప్రభు = గ్రంథంబుట కలెం - కా
లిచుట ఆనన = పీఠవాసంబు కర్త = చెడలె విచ్చు సాధ్యుల = వాడ
మలకునల్లిచ్చుట మొల కుదుచే నుచి న నామండై = గొప్ప పడిన
దామోదర = బ్రక్క గి ఘోర్తన నరలనహాపు విభాదన ము = మ్రొ
టలు ఆదరించి = గొరివింబ వాంచాలిరాం ప్రముఖ గు = మొదలుగా
యబులు = లోబడ గొంగింబుటలు కభీన చి = పరిశీలించి ఆవారలం - ఇప్త
వులతో రత్నాలయోగ్య = ఆచుచుమునంబిగి మి సువాసంబులు = వాటి
లాది ము చెసి తదనంతరంబ వారగనన్ ఇటుయె

కా కొద్దిపాటిజనులు కన్నం జుట్టిరాగా వేమునప్ప కనినవిధంబున చెప్పి
యందున్న ధర్మజంఁగని యారాన సంహరించినదిగా నందున పీఠమునం నున్న
పట్టుకు చెరులకుం గాల్గొని యిచ్చి ముట్ట మొంగు మర్యాదలను గాజులకై త్రవ్వ
డను భీమారన నగుల సవ దేవులు దనర మ్రొక్కగా వారి నాదరించి వాచాల విరా
రాజులు నెయు నినుంబలల సంహరించి యారానకొ నానను గుమ
కొద్దిగా మాటలాడు ముట్టలముద గారల కిట్లయెను

క కౌరవపాండితు లెండును, హృదయ వాటించి బంధు ధర్మ టికి నిష్ఠా

ద్వీపం మలయం జేటగర బొడికె - పట్టినా ϕ ఎంపిని యగు

[illegible]

రా కారన ము వు లను గు న్నో) మధ్యకాళ వు అందితుల గు న్నము నా
రాజాతండ్రిమను న శము గు న్ననల్లు యుద్ధమున ద దె బడిరి ఇట్టి హా కాము
అనురా?

తే ఇట్టిదానికి నోరు • యెప్పుడేని

కృష్ణానాథ నా దేవుని * గిరిని యిరుదె

అంగువారికిఁ దగ జెప్పి, ♦ సంగతం ౪

సేయు నుని యెంత చెప్పఁగఁ జేయుఁయ్యె . .

టీ ఇష్టదానికేక్ = చర్మక ఎన్నడెని = ఎప్పుడైనా కనిసి = కోపించి ఇరుడిటంగు
 వారికిక్ = రెండువక్షము వారికిని తగ్గక్ చెప్పి సంగతంబు సయిమని = చెప్పుమని ఎంత
 సేప్పినక్ చోరుడయ్యెక్ = చెయక పోయెయ

తా ఇట్టి కష్టము నొరవ్వజాలక శ్రీకృష్ణునితో ముందె చెప్పెని నీవుతోపించి తగం
జెప్పి యిద్దరిం జేర్చుమని నేనెంత చెప్పినను జేరక పోయెను

క పలుకులపొం దెఱుంగనివా, రలఁ బూజావాక్యములఁ దిశరం బై తనకుం
దెనుపం దగదే యే మని, యు కమెయిక్ సంధి చెఱచిహరి యే తెంచె

జీ పలుకులపొందెఱుంగనివారలక్ = చక్కఁగ మాటలాడందెలియని వారి పూజా
వాక్యములక్ = మంచి మాటలచెనైనను తిరుబై = దృఢముగా తెలుపఁదగదె = చెప్పం
గూడదా! అలకమెయిక్ = కోపముతో సంధిచెఱచి హరి = కృష్ణుడు ఎము యేతెంచె
= ఏమి నేయుటకు వచ్చినాడు

తా సరిగా మాటలాడనేరని మూర్ఖులకు శాంతి వచనములతో నైనను జెప్పి సరిచేయక
వారిపై నెరిగి సంధి నేరక కృష్ణుండు దా నేమి నేయం దుంది వచ్చెను

తే వీరు వారును సంబంధి • విషయబంధు

లగుట సరికాదె హరికిఁ దా నన్దునునకుఁ

బక్షపాతంబు నేయుట • బాండవులను

బట్టచోటులు గానక • పట్టకాలు

జీ వీరుక్ వారున సంబంధ విషయ బంధులగుటక్ = సంబంధము ను చేసిన చుట్టము
లగుటచే హరిక్ సరికాదె = సమానముగారా? తాను ఆరుగనినట్ వక్షపాతంబు నయు
టక్ = అనుకూలు డుగా నుండుటచే బాండవులక్ పెట్టచోటులు గానక = ఒకచోటనిజవ
నియ్యక పట్టికాయుక్ = చేతం బట్టకొని పొవుచుండును

తా సంబంధముల చుట్టజీముచే కెండు కలుంబములవారన గృష్ణునకు గోరీతివారు
ఇట్లుండఁగా నర్దుచునియందలి పక్షపాతముచేరి బాండవుల నొకచో నుండు నియక తోచి
తెల్లఁ ద్రిప్పచుండును

ఉ కావున వీరికిఁ జయము • గల్గుట నిశ్చయ మెల్లధంగులం

జావు నిజంబు వారికి న • సంశయ మె యిటు లుం దీని నె

ట్లై వివర జూడ నేర్తుఁ దగ • నింశ్చివీణు నేర చేరితిం

! జూవె నుయోధనుం బవన • నూనని నొండొరఁ బంపఁ జూతునే

జీ కావునక్ వీరికిఁ జయముగల్గుట నిశ్చయము వారిక్ = కారవులకు ఎల్ల
ధంగలక్ = సర్వోధములచేతను కావు నిజంబు = సత్యము అసంశయమై = సంశయములేక
ఇట్లుండఁక్ = ఈ ప్రకారముండఁగా దీనిక్ ఎట్లు ఏక్ = నేను విక్ చూడఁ
నేర్తుక్ నుయోధనుక్ = దుర్యోధనుని పవననూచునిక్ = భీముని తగ్గఁ ఇంతప్రవీణులక్ =
నేర్పరులను చేసితిం జూవె = చేసితినిగాదా! ఒండొరుఁజంపఁక్ = ఒకరినొకరు చంపుచుం
డఁగా చూతునే = చూడఁగలనా?

తా కాబట్టి యీపాండవులకు గెలుపుగల్గును, సర్వవిధములచేతను గౌరవును చెడుట
సత్యము సంశయములేరీ యీవిషయమును గన్నులతోఁ జూడనేరను విననుజాలను దుర్యోధన
భీమునేనుల కిద్దఱికిం గదాయుధమునేర్పి సమర్థులం జేసితిని వీరితోరి నొకరు చంపఁగా నేను
జూడనేరను

క హరి యెఱుంగనిచక్కటియుం, బురుషార్థము నాఁజెంగఁజోలునె యీని
పురత విసఁ జూడఁ జాలక, సరస్వతీ తీర్థమునకుఁ + జనియెడుబుద్ధి

టి. హరి = కృష్ణుడు ఎఱుంగని చక్కటియుక్ = న్యాయమును పురుషార్థముక్ =
ప్రయోజనమును నాకు నెఱుంగఁజోలునె = నాకుఁ దెలియును ఈ పురతక్ = ఈ దారుణ
కార్యమును వినక మాడక చాలక సరస్వతీ తీర్థమునకుక్ = సరస్వతీయను పుణ్యనదికి
చనియెడు బుద్ధిక్ = పోవుకలంపున

తా శ్రీకృష్ణునకుం దెలియని ధర్మగూర్ఖమును నాకుమాత్రము తెలియునా! అరుగం
బోవు దారుణకార్యములు చూడఁజాలక నెచ సరస్వతీనదికిఁ బోవుకలంపుతోడ
వ మీకుం జెప్పి పోవచ్చుతీరి బోయి వచ్చెద ననివలెకీ బలదెవుండు వానుడెవ
ధర్మపుత్రు లొకంబడి యనువఁ దీర్థయాత్ర వోయెఁ దదనంతరంబ

→ రుక్మి వృత్తాంతము ←

నీ కృష్ణునిదెవి రుక్మిణీసోదరుండు రుక్మి యనువాఁడు బువ్విక్రమాన్వితుండు
శాన్తగ్రాండీవ వి + జయములు నాఁ గల దివ్యచాపములఁ దృతీయ మైన
చాపంబు గలవాఁడు సైన్యసమేతుఁ డై చనుదెంచి ధర్మజుఁ + గని తదీయ
సత్కారములు గాంచి సముచితాసనము న నుండి యగ్గొలుపున + నున్నవీరు
అ ల్లె విసఁ గిరీటి + కిట్లను సమరంబు, సేయ వెఱచితేని + చెప్పు నాకు
నెదిరు లేరు జగతి నెవ్వరు నీకుఁ దో, డ్పడి జయింతు నెట్టిపగఱ నైన

టి కృష్ణునిజీవి రుక్మిణీసోదరుండు = కృష్ణభార్యయగు రుక్మిణీజీవికీ నన్న రుక్మియన
రాజు బలవిక్రమాన్వితుండు = బల దర్పములతోఁ గూడినవాఁడు శాన్త గ్రాండీవ విజయములు
నాకు = అనుపేరున కల దివ్యచాపములు = మంచిధనుస్సులతో శ్రుతిజుమైన చాపంబుక్ కల
వాఁడు సైన్యసమేతుండు = సేనలతోడఁ గూడినవాఁడు అయిచనుదెంచి ధర్మజుంగని తదీ
యసత్కారములు = అజనచేసిన మర్యాదలు కాంచి సముచితాసనమునక్ = తగినగర్విక పై
ఉండి అగ్గొలుపునక్ ఉన్నవీరులు ఎల్లక్ వినక కిరీటిక్ = అర్జునుతో ఇట్లనుక్
సమరంబునెయక్ వెఱచితేని = భయపడిరివా చెప్పు జగతిక్ = లోకమున నావిక్
ఎదురులేరు నీకుక్ తోడ్పడి = సహాయమై ఎట్టిపగరనైనక్ = ఎంతటి శత్రులనైనను
జయింతుక్.

తా శ్రీకృష్ణుని భార్యయగు రుక్మిణీజీవికీ నన్నయగు రుక్మిజునువాఁడు బలపరా
క్రమముగలవాఁడు శాన్త గ్రాండీవము విజయములను చూడుధనుస్సులతో కృష్ణార్జునులవి
యగు మొదటి రెండునుగాక మాడవదిగు విజయమును విల్లు గలవాఁడు సేనలతోడవచ్చి ధర్మ
రాజుంగాంచి యాయనచెయు సత్కారము పొంది తగినకీరమునం గూర్చుండి యాసభయందలి
కూరులందఱు వినచుండఁగా నర్జునునితో నిట్లనియెను యుద్ధమునెను నీకు భయముగానం

దేనా నాతోడం జెప్పము లోకమున వరుస నాతోడ యుద్ధమున నిలవంజాలరు కావున
నికు సహాయుడనైయుండి యొకటి శ్రువునే జముతును

ఎ అని తన్ను నా క్రమించి తనతోబుట్టువు రుక్మిణి గొప్పచ్చిన యొక్కప్పు
సన్నిధి న సిగ్గులేక యడినమాటలు విని చిలువపు సవ్యమగ గవ్వడి
యతని మాననం బొలోకించి

టి అని తన్నుక ఆక్రమించి=లోబుటవకొని తనతోబుట్టువుక = తనచెల్లెలిని
రుక్మిణికొనివచ్చిన అక్కయ్యని సన్నిధిక=ఎదుటను సిగ్గులేక అడనమాటలు విని చిలు
వపుసవ్యమగ కవ్వడి = అర్జునుడు అతని ఆననము - ముముసు ఆలోకించి =
చూచి

తా అని యివ్వసమన రుక్మిణునవడు తాను చూచుచుండగ నెవరెల్లెగురుక్మి
ణిండిచ్చి పెండ్లియాడిన శ్రీకృష్ణుని యెగుట నగ్గులేక చెప్పినమాటలు విని యర్జునుడు చిన్ని
నవ్వుతో వాని ముఖముంజూచి

తే చెనసి గంధర్వసేన నిర్జించు నపుడు
గుత్పిసాధు గోవర్గంబుమరల దెచ్చు
నెరు దప్పె నీకందువ యెలుగ నై -
నిం నాగెని త్రొగ యెచట కైన

టి చెనసి = గంధర్వసేన నిర్జించువును = అలగించును మృగము =
విరాటుని గోవర్గంబున = పశువులు మరల కెచ్చుచున్నాక పెండ్లికందుక =
వివి వాడ వగుట ఎలుగ నైకొక కడ = ముందులు పెరిగాన - యెరువు
గాక ఎచటకై = మతి యేగుట నై త్రొగ యెచట కైన

తా ఎ రించి గంధర్వసేన నిర్జించువును = అలగించువును విరాటుని గోవును
సేన గోవులంకరిచి తోలుకొని వచ్చినప్పుడు కడ దెలిస మించు గోయిలి అంప
నేమి యెరువు పనియుండదా! పనిలిగివుత్త వస్తువు లెప్పుగాజా!

వ అని యెగి యుత్తరమునగు గంధర్వాలకి గుటి

క మున్నే నసహాయుడనై, చన్నకిం జనగ నైగ యెదం బయ్యెక
| వెన్నుడు దోడు గలడు వెలి, పెన్నండును మవ గొక నేమిటికైన్

టి మున్ను ఎను అసహాయుడనై = సహాయులేకయే చన్నగతికై = పోయి
విధమున చనగన్ అయిన వందబయ్యెక = జరిగిన స్థితియట్లేవలెను వెన్నుడు =
కృష్ణుడు తోడుగలడు ఇంక మాకు ఏమిటికైక వెళువు = భయము లేదు

తా శూర్యము నేను సహాయులేక యొంటిగా నేగినప్పుడు దానికిందగినట్లే
కార్యమైనవి ఇప్పుడు శ్రీకృష్ణయూర్తి నను దోడుగలండు

చ వెలిచితి దోడు రమ్మనుచు యేడిన నాటికి వత్తుగాని నా
వెలి వెలులున్న నీరధిక వీరులు నాపెద రొల్ల నిన్ను నీ

యుటుకడ కేగ తొడప ♦ మొక్కు వెచ్చెనె యన్న నే
తెలి సరే గోరి చొరన ♦ తెం గని యెట్టు బెట్టు పల్లెచు

టీ వెజుచితి కొనకమ్మ చుక పులెనె వత్తుగా నొకపు
ఎటులున్ = ఇకటనకమ్మ చుక పులెనె - ఈరకె లోని గొరులు మొదలు
నిమ్మ ఒలెన్ = మొదలు చుక పులెనె = చుక పులెనె చుక పులెనె =
ఇతరుల పట్టెనె కొనకమ్మ = అకమ్మ పట్టెనె = వెంటి కొడు
వని తగకట గని తట్టెల పట్టె = బిరుగుగా తగకమ్మ

తా నెవ బయపడిలని నివ సహాయముని నిన్నబినినకమ్మ నివసత్తులెమ్మ
నాక వెజుచున్నచేల చి- ముం కదియలలో నిలు నిలగించుకమ్మ కొనకమ్మ
బలితెలు కం గొబ్బెలుచుంబు ముందుకమ్మ కొనకమ్మ - ముందు
నెప్పెగా నందు వెగింపుంబు దున్నాచుంబు ముచ్చటకు బిరుగు నెట్టె చెప్పెగా
క ఆలె డిని యేటిమాటలు, నీ కొనకమ్మ ల్లె నెమ్మచిన గుక్కి వృధా

యూతా యోనివ్వు చి తెలి సపురమును మగు ♦ చిగెం బెట్టచు

టీ ఆరెడు ఇని టమాటలు నితోడు గావకమ్మ వెళ్లునెగా రుక్మి యవమా
రుక్మి వృధా = కర్తముగా యాతాయతి = బోలు పట్టుటచే విషయం = అవమాన
పడి తనపురమునకు అలచన్ = శివునియగు నుడుడన్ - మరల అలచన్

తా దున్నాధుండు నివేదమ టలు నితోడు గావకమ్మ వెళ్లునెగా రుక్మి యవమా
నపడినాడై వృద్ధముగా వచ్చునెగావుంబు గలిగించులెంబు చి ముచ్చటకు చివర
మనకుం జనియెను

తే ఇల్లు ఎలెనె రుక్మిల ♦ పట్టెచును
గయ్యమొగు సన్నాబాంబు ♦ గలుగి నయ్యె
గాని చుక్కు లొ మ్మెనె ♦ గలుగు న్మెల
కోట యువాంబునందును ♦ నూరె సేరి

టీ ఇల్లు ఎలెనె రుక్మిల ♦ పట్టెచును ఇదిటకు కర మనన = యద్దమున సన్నా
బాంబు = అకమ్మను కలుగి పట్టెన్ కొని తగ్గు = మిగిలిన తాకమ్మను గొని
కోటి = రాకన గావకు అనిన్ = యద్దమున ఇది వాంబునను నెగ్గె న్మెల
యంగును కూడన్ = చేరి యుండెను

తా ఇల్లు ఎలెనె రుక్మిల రుక్మియు ననవాదీప్తమునకమ్మ చిక్కిన భూలోకి మలొని నాజు
లందఱును రెండుపక్షము సెనలలో గలిసి యద్దమునకు వచ్చియుండె

వ అట్టయె నినానమయంబున భృతరామ్మొక నంజయు రానించి యి
టనియె

క పవరము గీ నె యెటుంగుదు, నవిశేషం దై నకొడుకు ♦ ఎదిలిచి యెమ్మం
దివిరియు నోరానిమి దై, వవిశం బప్పనీ మనకు ♦ వగి పిం కెలా.

దీ యధము = యధము కీడని = శోచిత్యమునని ఎఱుంగుచు అనినకుండైన = అడఁకున లేనివాఁడగు కొడుకుకొ అదలిచి = దండించి ఉడుపక = కలతనివారీంతుటకు తిరియియో = పూనియు నోగడమిక్ = నోరురాక పోవుట దైవవశంబు = దైవాధీనము అప్పనికొ = అట్లుమిగిలిపోయిన పని మనకుకొ వగవు = చింత ఏలా

తా యధమువలనం జేతుగలుగునని నాకుండెయను లోఁబడనివాఁడగు కొడుకును దండించి కల్తశక చేయదమని తలంచును నట్లునేయ నోరురాకపోవుట దైవాధీనము ఇట్లు మిగిలిపోయినదానికి విచారపడ నేల

క ఎయ్యది గానున్నది యది, యయ్యెడుఁ జేయునది గలదెఁయవనీశులకుం గయ్యనఁ జచ్చుటయు మే, లయ్యెప్పుట లెస్స గాకయది యట్లుండెక

దీ ఎయ్యది కానున్నది = కావలసి యున్నదో అది = అపని. అయ్యెడుకొ = అగును చెయునది = మనముచేయంగలది కలదె = ఉన్నదా? అవనీశులకుకొ = రాజులకు కయ్యంబునఁ జచ్చుట మేలై యొప్పెడుకొ = ఉత్తమమై యున్నది అది = అట్టిస్థితి లెస్సగాక = మంచిదెయగును అట్లుండెక

తా కావలసిన ధైర్యసేవని యెఱిఁగును దానింగూర్చి మన మేచేయంగలము యధముసంజచ్చుట క్షత్రియులకుం దగినదైయున్నది అయ్యేమేలు అవిషయచుట్టండనిచ్చు వ రెండవీళ్ళును గురుక్షేత్రంబుగ విడిసినపిదపం బుట్టిన విశేషంబులు గలవేని యెఱింగింపుము

— { సంజయుండు భృతరాష్ట్రుని కలూకుండు }
పాండవులు నాడినమాటలు సెప్పట

తే అనిన సంజయుఁ డిట్లను ♦ నకట కొడుకు
మీదఁ ద న్న పెట్టెనవు నీ ♦ మీఁది కొఱత
నీకుఁ గానంగ వచ్చునె ♦ నీవెఱుంగ
కుంకె? అచెనె యాశంగు ♦ పాండుసుకల

దీ యనికొ స జయుఁడు ఇట్లుకొ అకట = అయ్యొ కొడుకు మీఁదికొ తప్పు పెట్టెదవు నీమీఁదికొఱత = నీయందలిశాసము నీకుకొ కానఁగా వచ్చునె = కనబడునా అతిండు = నీకుకు పాండుసుకులకొ నీవెఱుంగకుండకొ = నీకుం తెలియకుండఁగ నె పల చెనె = కష్టములం బెట్టెనా?

తా అని భృతరాష్ట్రుండు పలుకఁగా సంజయుం డిట్లనియె అయ్యయో! నికొడు కుమియ నేర మేలపెట్టెదవు? నీశాసము నీకుం తెలియచున్నదా? నీకుం తెలియకయే నీకొడు కు పాండవులం గష్టములం బెట్టుచున్న వాఁడా?

వ ఆపని గడవంబడియె నార్తలు వినియెదవేని వినుము దుర్యోధనుండు దుశ్శాసనశతకునికర్ణులతో విచారించి యలూకుం బిలిచి నీవు వోయి పాండవులం

గనవానుడెప్పున్నదిని బాధించిరాట్నములు విడిచివేయుచును
కని పరుసనిమాటలు గణపి వచ్చిన నతండను

ఈ కథనం దేమి = మించిపోయినది వాస్తవం = అచటి విశేషములు ని
యోజనం వినుచు దుర్మోక్షుడు శకాచన శకని *స్థుతోక్ విచారింబి = అలో
చించి కాలుగ్ = అయ్యారిని నిలిచి నిత్ర సము వాండవులంగని వాసుశేవు కన్నుధని
= కృష్ణనియోగట పొందాలి కాదు ప్రయత్నము = మొదలగువాడు వివేక లబ్ధమని
చదుకని = అత్యున్నతై పరుసని = కరివమైన మాటలు కఠిన = సెర్పి వచ్చినకా = పు
పగా అందన

కా ఆగనిమించినది మిత్రేదియేని నం దలంచిన తెప్పెడను నుము దుర్మోధుడు
దుర్మోధుని కరుగో నాలోచించి నీవునాయి పాండవులం జూచి శ్రీకృష్ణుని యెదు
పొందాలి విటరాజుగలు వినుచుండగా వాతోక్ శక్తిమని వారపహీనమై కఠినమైన
దాడు గొన్నిసెర్పి పం గా వాడు

క చని కొలవున ధర్మనాతం, గ దుర్మోధుడు సెర్పిగా నను నియమిం
చిమాటలు గొన్ని గ వు వినుచునుగ యనిన తలంబిని యిట్లయెక్

ఈ చని కొలవునక దుర్మోధుడుగని దుర్మోధుడు చెప్పగాక శకా నియ
మినిన = పరివ మాలు నొ కలవు శకము అటుగక నినకా ఆతడు వి
శ్చయియెక్

కా పోయి శభలానుని ధర్మనాతంగని దుర్మోధుడు మిత్రోడ నాడుమని
చెప్పించి మా గొన్నిచున్నా కోపంక నీమని చెప్పగా ధర్మరా జట్లనియె

ఆ నీకు వెతన నేని నిన్ను నాబుద్ధినిం, తం సెర్పి మనిన తులువమాట
తెన్ని గొప్ప నాని నిన్నింటి నుమా , తంతోలేయాడు మైవినగ

ఈ కథనం దేమి = మించిపోయినది వాస్తవం = అచటి విశేషములు ని
యోజనం వినుచు దుర్మోక్షుడు శకాచన శకని *స్థుతోక్ విచారింబి = అలో
చించి కాలుగ్ = అయ్యారిని నిలిచి నిత్ర సము వాండవులంగని వాసుశేవు కన్నుధని
= కృష్ణనియోగట పొందాలి కాదు ప్రయత్నము = మొదలగువాడు వివేక లబ్ధమని
చదుకని = అత్యున్నతై పరుసని = కరివమైన మాటలు కఠిన = సెర్పి వచ్చినకా = పు
పగా అందన

కా నీమే భయంకరమైన ఆబుద్ధిమంతుడ తెప్పెమని పం శ నివభాషణము లర్పియు
నా హింసక యిచ్చివారు వివక్షల వరింపును

వ అనిన గులాగుం డీట యె (a)
నీ కమ్యంబునకు బెద్దికా మేనియ బూచి పట్టి వచ్చితి కడుంబరివెనమున
సంజయుతో మీరు శం లేకాడి యెక్కుడుమాటలు పెక్కు గలవు
భూమి నము గోల పోయినయలు కు ద్రావడిబన్నెంబు దైన్యమునకు
దగ మంచిబంటవై శిక్షి యిది బాహుబ లాస్త్రవిద్యలు నూపకని తుండి

ఆ నిలువమెయ నీక గ నారి న్లను, గూర్చి మోహరించి కొనికం
నడవు సరుమునకుండికి బోదించి, దప్పగ్రంక జనదత్తటింబొంబు

టీ కయ్యంబునకుఁ దౌర్జకాలమేనియు = దీర్ఘకాలము పూచిపట్టి = యత్నము చేసి
కొని కడుబరవసమునకుఁ = మిక్కిలియుత్సాహముతో వచ్చితివి మీరు సంజయుతోఁ. శంక
లేక పడిన = చెప్పిన ఎక్కుడుమాటలు = సాహసపుమాటలు పెక్కుగలవు = అనేకములు
భూమిభాగమున్ కోలుపోయిన నలుకలకుఁ = పోగొట్టుకొన్నకోఁమునకుఁ ద్రాపది
బన్నులు దైన్యమునకుఁ = ద్రాపది నవమాన అచింతనం గలిగినచిన్నదనమునకును పంచి
బంటవై = కూరుడవై బాంబులబలాత్తువీలు = భుజ అముల బాముల శక్తియు మాపక
ఇదికఱియని = సమయమని తెలిపి నిలువవలయుకొ నకుకొ కలవారి నెల్లరు కూర్చి మోహ
రించినాని = అమర్చుకొని కడఁగి = పూని సమయమునకుఁ = యుద్ధమునకు నడుపుము
ఇంకకొ నడికినకొ = భయపడినయెడల పోదు = తిప్పుదు తప్పఁగ్రంథకొ = తప్పించుకొని
దాఁగటకు చనదు = అనుకూలించదు తఱికిఁ జూఱుము = సమయమునకు రిగిరము

తా దీర్ఘకాలమునుండియు యుద్ధముననుండగుయత్నముచేసి వచ్చితివి మీరుసంజ
యునితోడ జంకులేక చెప్పినసాహసపుమాట లనేకములున్నవి భూమిలో భాగముం
బోగొట్టుకొన్నందునకును ద్రాపదిచెందిన యవమానముచే గలిగినదు ఖముగకును దగి
నటు కూరుడవై భుజబలమును బాములబలమును జూపుకు గురుమిదియని తెలిపి
యుద్ధమునకు నలుపుము నీకంగలనుల నెల్లఁ జేరుకొను యుద్ధమునకు
రమ్ము ఇంకను భయపడి పరుగెత్తుట సరిపడదు దాఁగటకు గలపకయుద్ధము
చేయుము

క ఆతితబలుఁ డగుభీష్ముని, చేతిబలువు న్నోగునం పుచ్చుటయుం
నూతు రివి రెండు కృష్ణుని, చేతన నకలం బు జక్కఁ గాని యెరుంగ

టీ. ఆతితబలఁడగు = మెండుబలముగ భీష్ముని బలువు చేతుల రును
దోగిని అంకశాలు = బాణములుగ బ్రయోగము అయిదు కూకొ = గ్రుచ్చుటయు
చూతురు = మీరు చూడఁగలరు అంగండుకొ = కింబుకొ = అంతయు కృష్ణునిచేతన =
శ్రీ కృష్ణునిచేతనే చక్కచేసికొనుండు

తా విశాలముగు బలముగలభీష్మునిచేత శక్తియు దోగినిచేత బల్లెములవంటిబా
ముల పోటులును మీరుచూడఁగలరు ఈరెండు విషయములుం బూర్ణముగా నాకృష్ణునిచే
జక్కచేసి కొనుండు

క వారిద్దఱువాలమ్ముల, బారిం ఒడి యర్జునునకు పుదుక వశమే మీ
వారిల్లు నెఱుంగరెయ, వీరగల దివ్యాస్త్రశస్త్రవిభవనవృద్ధి

టీ వారిద్దఱు = ఆశూరులిద్దఱు యొక్క వాలమ్ముల = దీర్ఘములగు బాణముల బారిం
బడి = ఉపద్రవమునంజిక్కి బ్రదుకకొ ఆర్జునునకు వశమే = సాధ్యమే ఆస్విరుల
దివ్యాస్త్ర శస్త్రవిభవ = దేవ సంబంధముగల బాణములఖడ్గముల సమృద్ధి = పెంపును మీ
వారిల్లకొ. ఎఱుంగరె

తా భీష్మదోగినిచేతి నిడుదలగు బాణములచే జిక్కి బ్రతికి యుండుట యర్జునునకు
సాధ్యమే ఆశూరులవియగు దేవసంబంధముగల బాణముల ఖడ్గముల శస్త్రము మీ
రెఱుంగరా?

వ అని భీమసేనుం జూచి

క ఈవాయుపుత్రుఁ డాజ్ఞ, ద్రావుదు నే దుస్ససేను ధీరక్తం బనియెం
ద్రావఁగ శక్యం బేసిం, ద్రావు మనఁ రాదె యింకఁ ధీర వేమిటికిఁ

టీ ఈవాయుపుత్రుఁడు = భీమసేనుఁడు ఆజ్ఞ = యుద్ధమున దుస్ససేనురక్తముఁ
నేక త్రావునుఁ అనియెక త్రాగఁగఁ శక్యంచె = సామ్యమయ్యెనా త్రావునునం
గాదె = త్రాగఁమని చెప్పరాదా ఇంకఁ రుద్ర = ఆలస్యము వీమిటికిఁ

తా ఈభీమండు యుద్ధమునం దుక్మానసుని సైన్యం ద్రాగదనని చెప్పెను త్రాగుట
కుం నచే నైనుడలం ద్రాగమని చెప్పెను ఆలస్యమే.

క విను నూతికప్పవిధమున, నిను నీవ యెటుంగు దెటుంగ ధీరపు గర్విం

బున నావలిగొలఁది రంగం, యి నొం మఱ పట్టువడక ధీర సేర్పెదవే

టీ విను నూతికప్ప విధమునఁ = బాలోలోని కప్ప వలె నిను నివయెటుంగును = నిన్ను
మాత్రము నీవెటుంగునువు గర్వమునఁ = గాగరుచేత ఆవలికొలఁది = ఎడటివాఁడై
ఎటుంగ సేరవు రంగం నఁ = యుద్ధమున ఒకమత మతియొక రూరి. పట్టువడక =
మాచె జిక్కక పోసేర్పెదవే = పోవం గలవా?

తా బాలోలోని కప్ప పొరుగువారిం దెలియక తన్నుమాత్రము దాటిఁగనట్లు నిన్ను
మాత్రము నీవెటుంగునువు పొగరుచే నిలిచులక్షి నెటుంగ సేరకున్నావు యుద్ధమున నివొక
రూరి మాచెత జిక్కక పోవంగలవా?

వి అని పలికి సవ్యసాచిం జూచి

తే వినుము గాంధీవ మనునొక ధీమన్ దాడి

పాడెవు గలిమియు గృహ్యండు ధీమన్ తా

గూడుకొని వచ్చుటయు నెఱుంగ గుదుము ఎని

కెల్ల శంకించి భూమిపా ధీమన్ గాన

టీ ధీమన్ గాంధీవమను నొక విం తా) ధీ పాడెవు గలిమియుఁ = త్రాటి చెట్టు
పొడుగు గలిగియుండుటయు కృత్యండు పూని పాడ గూడుకొని వచ్చుటయుఁ ఎఱుగు
దుము నీవికెల్ల శంకించి = భయపడి భూమిపాలు ఈముగాని = ఇయ్యమునుమా

తా గాంధీవమువిల్లు త్రాటి చెట్టుపొడుగు గలదిగానుండుటయు కృత్యండుకొండు
సహాయము పూనివచ్చుటయు నెఱుంగుదుము మేమి వేములకు భయపడి భూమిలో భాగ
మాయము సుమా!

క పవనజగదయును నీగాం, డీవమును నెట వోయె నంగ ధీర బాంచాలిం

దివిచికొని వచ్చు నెడక బరి, భవ మెఱు గవె బీర మేల పలుకుదు తోడ్పా

టీ పవనజ = భీమనియొక్క గదయును నీగాంధీవమును అంగడికిఁ = సభలోనికి
పాంచాలిఁ = ద్రాగదని తివిచికొని = ఈచ్చికొని వచ్చునెడక ఎటఁబోయెన్ పరిభవ
మెఱుగవె = ఆవమానమే యెటుంగవా బీరము = పౌరుష వాక్యములు. ఏలపలికెడు = ఎందు
కు చెప్పెదవు

తా. పోషదని సభలోనికిడ్చు తెచ్చినపుడు భీమునిగదయును నీగాంధీవము నెచటికేగినది పొరువ మీ యెఱుంగని నీకడంబపు మాటలేల?

చ వలలుఁ డనక విరాటుకడ ♦ వంటలవాఁడయి భీముఁడక బృహ
న్నల యన నాడు పేడివయి ♦ నాన యొకింతయులేక నివు న
గ్గలమగుదైన్య మొగిది కడుఁ ♦ గాఢీయ వొందిత రివ్వీ యెల నా
సలఁబడి సవ్యసాచి యది ♦ శ్రౌర్యమొ బాహుబలంబొ చెప్పమా

టీ వలలుడనక = వలలుడను పేరున విరాటుకడన్ వంటలవాఁడయి భీము
డక బృహన్నలయనన్ అడుకేడివయి = అడుదానవఱ మోసములే నాన = సిగ్గు ఒకిం
తయన = కొంచెమేరి లేక నివు చగ్గలమగు = మెండగు దైన్యమింది = కష్టముంబు
ఉర్వియేనునానలబడి = భూమియేనునానలే కడున్ గాఢీయ వొందితిరి - బాధపడితిరి
సవ్యసాచి = అర్జునా ఇది = ఈయున్ను శ్రౌర్యమొ బాహుబలంబొ = భుజములందలి
బలమో! చెప్పమా!

తా వలలుడను పేరున విరాటునియొద్ద వంటలవాఁడు భీముఁడను బృహన్నల
యన పెరుతో నాడుదానమామం బెట్టుకొని కొంచెమేరి సిగ్గులేక నివును దవడి భూమి
యేనునానతో మిక్కిలికష్టమను సంపత్తిరి ఎప్పుడు యధ్యునిం బూతు సోకెన్మో
మజములబలమో చెప్పుమిట్టగా?

ఉ మాయలు నింక గాములు ♦ మూధవుఁ డిందుచు గొన్ని వన్నినక
బాగువు రజ్జు లెప్పుడు ♦ వారెగా నీనెటు లాడితేనియ
వేయును నేల పాఠ్యులు ♦ చిహ్ను లే దివేలు ఎచ్చగం
వేయుమి వేము గయ్యు మెక్కె. యెక్కెంబయిత్తుకో

టీ మూధవుఁడు = కృష్ణుఁడు మాయలు = పర్వత ఇంద్రబలము = గాంధీ
లిక్కలు ఇంగున ఎక్కడఁగూడ నొచ్చేరఁగా ఎప్పడు రజ్జులు = మిడంబపుమాటలు
సాంపు = మణివిహపు అనారణ్య = మానలే నీవు టుండితేనియ = ఎట్లుచెప్పెను
వేయుననె = పెక్కుమాటలందుకు పొరులును స్థిలును వేస = శిఘ్రమున పదివేలు
చచ్చినన్ = పదివేలమంది వచ్చినను ఏము కయ్యమన = యాధ్యము చెయ్యదుము ఒకచీంక
యైనను = ఒకతునుకయైనను పంచియిత్తుమె = పంచియిత్తుమా!

తా కృష్ణుఁడు టుక్కులు గారడివిద్యులఁ మకడ నెన్నిచేసెను దానాడినడంబపు
మాటలు మేనుమఱువము నీవును మానక యెన్నిమాటలాడినను లక్ష్యమునేయము కృష్ణార్జు
నులు పదివేలమంది వచ్చినను భూమిలో బెత్తెడైనను బంచియిత్తుము

వ అని సకులుఁజూచి

క. దామగ్రంథి యనంగా, మోమిడికొని విరటు గుట్టములఁ బట్టుచు నీ

నామెయి నుండితి రాజ్యము, పై మమతనుగాక నీకుఁ ♦ బారుషమేదీ

టీ దామగ్రంథియనంగాన్ = దామగ్రంథియను పేరున మోమిడికొని = సిగ్గులేని
మోముతో, విరటు గుట్టములక పట్టుచున్ నీవు ఆమెయిన్ = అట్లు ఉండితి = ఉండితి.

రాజ్యముపై మనుకడుగాక = రాజ్యముమీది యాశచెత నేకాక నికున. పౌరుషము = మగతనము ఏదీ = ఎక్కడిది

తా దామగ్రంథియను చేరుపెట్టుకొని సిగ్గులేని మోముతో రాటుని గట్టుమలకడ నంటివి అట్లున్నపుడు రాజ్యముపైనాశ మాత్రమే కాక మగతన మెక్కడనున్నది

వ అని సహదేవుంజూచి

క వెడ్డ దంత్రీపాలుం నన, గడమీత రిరటువనుల + గాచి వా నీ

పుడమికల నేము యనుమా ననోర్చిగాక నికు + శౌర్యముగలదె

టి వెడన్ = ఊక దంత్రీపాలుంజూచన్ = అచేరున కడహనకన్ = మిక్కిలి నీచముగా విరటుపసులన్ = వింటరాక పతిపులన కాచితివా = మేసిఅవికదా! పుడమికలనేమి = భూమియను కలలోనేమి అను = అనుచు మాండీక = మారొప్పునను బిల్లితిగాక = సహించితివికాని నికున్ శౌర్యము కలదీ = ఉన్నదా?

తా దంత్రీపాలుడను చేరున మిక్కిలి నీచతనోర్చి విరటుని ఎరువులు మేసి వికదా! భూమియను కునుగని మెముపెట్టిన కట్టుము కు నోర్చుకొంటిచేకాని నికు మారకృషి మెక్కడగల్గినది

వ అనిన భీష్మాష్టననకులసహదేవు యిందొరులం జూచుచు నాననంబులు చలింపఁ జేపుటింప గ్రోధాయ తచిత్తులె యున్నం గనుంగొని నవ్వుచు నారాయణుం డలూకున ఎట్లనియె నెవ్వోయి సుయోగనుతో నెల్లవారును వినుచుండ నిట్లనుము

టి అనినన్ విమార్జన నకులసహదేవులు ఒండొరులన్ = ఒకరినొకరు చూచుచున్ అననంబులు = ముఖములు చలింపన్ = వణకఁగా వెపుంపన్ = ఎత్తినగుచుండఁగా గ్రోధాయత్రే = కోపముం జెం న చిత్తులను = మనస్సులు గలవారై ఉన్న కనుంగొని = చూచి నవ్వుచున్ నారాయణుండు = కృష్ణుండు ఉలూకునన్ ఇట్లనియెన్ వ్ర గోయి సుయోధనుతోన్ ఎల్లవారులు వినుచుండన్ ఇట్లనుము

తా అని యలూకుండు పలుకఁగా భీమార్జన నకులసహదేవులు పలకెను మాచుకొనుచుఁ బెదవుపడిఁగా ముఖమెత్తికొఁగాఁ గోపముం జెందినచిత్తిములతో నుండుట గని శ్రీకృష్ణుండు నవ్వుచు నులూకునితో నిట్లనియెను ఎవ్వోయి డుగ్యోపచయితో నుదలు వినుచు నుండఁగా నిట్లనుము

తే, బవరి మెల్లియ బిరుదవై + బరవసంబు

గలిగి నిలువుము చావక + తొలగరాదు

కృష్ణసారథికం బగు + జిష్ణురథము

దొడరి నీ వెందుఁ డిచ్చినఁ + దోన చొచ్చు

టి బరవము = యుద్ధము ఎల్లియ = రేపే. బిరుదవై = పూరుడవై బరవసంబుగలిగి = ధైర్యముతో నిలువుము. చావకతొలగరాదు = చచ్చియె తొలగవలయును కృష్ణసారథికంబగు = కృష్ణనిసారథిగాఁగల జిష్ణురథము = అర్జునునిచేరు నీవు. ఎందుజొచ్చినన్ = ఎక్కడదూరినను తొడరి = వెంటబించి. తోనచొచ్చున్ = వెంటనేవచ్చును

తా యోధము శక్తి జరుగును కూరు డనై ధైర్యముతో లువుము నీవు చచ్చితివని తొలగవచ్చునేకాని బ్రతికియండి తొలగఁగూడదు కృష్ణునిచే సారథ్యము నేయఁబడుచున్న యర్జునునిరథము నీవెందుదారినను వెంటనే నూరుచుండును

క రి త్తల రజ్జులవాడే, మత్తగజాయత బలుండు + మారుతి యని ను

ద్యౌత్తుడగుదుననీనుని, నెత్తురురమువచ్చి త్రావు + నివుం జూడన్

టీ మత్తగజాయత - మదమెక్కినపడివేల యేనుగుల బలుండు = బలముగల వాఁడు మారుతి = వీరుండు, రి త్తలురజ్జులవాడే = వ్యర్థమగుడ ఎములాడువాఁడా అనికా = యుద్ధమున ఉద్యోగముడ = మేనుమఱచినవర్తించిన దుస్సనేనుని నెత్తురున్ నీవుం జూడన్ = నీవు నూరుచుండగల నె ఉరము వచ్చి = తొమ్ముంజల్చి త్రావున్ = త్రాగును

తా మనించిన పదివేలయేనుగులకుఁ గల బలమంతటి బలముగలవాఁడు భీముఁడు వ్యర్థమగుమాట లాడువాఁడా ! వేహములు మఱచి యధర్మకార్యములం జేసిన దుశ్శాసను రక్తమును వానితొమ్ముం జీల్చి నివుంగూడఁ జూచుచుండగల నె త్రాగును

వ అని యిట్లు హరి ఎలికినియరంతరింబ యుద్ధముం డలూకున కిట్లనియె

క వారు గలరు వీరు గలరు, పోరికి నె చెప్పె దీవు + పొంగారుచు మీ

వారిని మిమ్ములేపు, దా నూ పేర్పఁగఁజూచెఁగం గీతవనుతా

టీ ఈవు = నీవు పోరికిన్ = యుద్ధమునకు గారుగలరు వీరుగలరు అని పొంగారుచున్ = సంతోషించుచు చెప్పెను = చెప్పుచున్నవు కీతవనుతా = జూడగాని కొడుకా ! మీవారిని విమ్ములు చూపేర్పడక = తేటగా లేపుకదా చూచెదన్

తా ఒకాదరికొడుకా ! నీవు యుద్ధమునయటఁ గహాయము గారు వారున్నారు విరు న్నారని సంతోషించుచు గ్రుడ్లుచున్నావె మీవారిని నిమ్ముండేటగా లేపుకదా చూచెదను

చ తనభుజశక్తిలేక యొరు + దర్పము యూఁది ఎచ్చామింప వ

చ్చిన నది సెల్లునే కులవిశిష్టుని సువ్రతు వృద్ధు నార్జు భీ

ష్టుని నెనకొల్పి నేనలకు + ముఖ్యుడవ వీవని యుబ్బుఁజేసి యీ

సునఁ దలపెట్టి చంపికొనఁజూచె సుయోధనుఁ డుత నేమగుక

టీ తన భుజశక్తిలేక ఒరుదర్పమున్ = ఇతరుని శక్తి నె ఊఁది = నమ్మి పరాక్రమింప వచ్చినన్ = పోరాడరాఁగా అది చెల్లునె = ఉపయోగించునా కులవిశిష్టునికా = కులమునం బెద్దవానిని సువ్రతున్ = నియతిగలవానిని వృద్ధున్ = ముసలివానిని. ఆర్యున్ = యోగ్యుని. భీష్మునికా. ఎనకొల్పి = పూనించి నేనలకున్ ముఖ్యుడవవు ఈవు = నీవు అని ఉబ్బుచేసి = పొంగించి. ఈసునఁదలపెట్టి = ద్వేషముంబూని సుయోధనుఁడు చంపికొన చూచెన్ = సంపదలంచెన్. ఇంతకా ఏమగుక

తా తన భుజములయందు శక్తిలేక యితరులబలమును నమ్మి యుద్ధమునకుం బూనిన నది యెంతపేలుచేయును కులమునం బెద్దవాఁడు నియతిగలవాఁడు వృద్ధుఁడు పూజ్యుఁడు నగు భీష్ముని ముగించి నేనలకెల్ల నీవీ ముఖ్యుడవని యుబ్బించి యార్జును మనస్సునఁ బెట్టి యీ పుణ్యాత్మునిఁ జంప దుశ్యోధనుండు దుంచెను ఇంతమాత్రముననే కడలేరనట్లాయెనా !

చ తన తలఁపెట్లు భీష్ముభుజ • దర్పము లోకముకంటె నెక్కుకీ
తని నొకభంగి నండగొని • తప్పుదు చావున కంచ నున్నవాఁ
డనిఁ దొలుముద్దగొందుముర • యంబు నాకనెండి వ్రొసెం
దునుముదు మపు నాకతుతుఁ • దోలుదు గుంటెట నాగ మా నెడుక

టీ తనతలఁపెట్లు = తనముద్దేశ్య మేమని భీష్ముభుజకన్నము = భీష్ముని భుజములకత్తిఁ
లోకముకంటె నెక్కుడు = లోకములో నందఱుకంటె నదియనియో? ఈతనికే = భీష్ముని
ఒకభంగి = ఒకవిధముగా అండగొని = ఆధారము చెసికొని చావునకు తప్పుదుక
అంచుకొన్నవాఁడు అనికొ = యుద్ధమున ఆతనికొ = భీష్ముని రక్షణమునకొ = భీష్ముని
కొలిముద్దగొందుము = మొదటిముద్దగా విగ్రహమును పెండి = ముట్ట దొంగిలించుకొ = అనా
య్యలను తునుముదుము = పుట్ట - అంతట సాతకుత్తుకొ = కర్ణుని తోలుదుము అంతటకొ అన
మా నెడుకొ = ఆశవిడుమును

తా దుర్యోధనుని తల పెట్టిది? బీష్మునికత్తి లోకమున కంతటికి నధికమైనదనియో?
భీష్ముని నడ్డుముపెట్టి తనచావు దొంగిలించునఁ దలఁచియున్నాఁడు సమా! ఈ భీష్ముని మేము
మొదటికవశముగా విగ్రహము ముట్ట దొంగిలించుటలం గూర్తుము దానిపైఁ గర్ణుని దుడి
వతి నెగరివేయుదును దానిపైఁగాని వారియాశ యదుగింటను

క అనుజుల తమజులచా • పులు, గుఱగొని మఱితాచు భిముగదచె నిలఁ గూ
లినయప్పడైన దుర్యోధనుని చలచుఁ గాక • తదుష్కృతముల్

టీ అనుజుల = ముల్ల అనుజుల = కొడుకుల చావులుగఁగొని = చావులు చూచి
మఱి = ముట్ట భీముగదచెకొ ఇలకొ = బూమిపై కూలినయప్పడైనకొ = ఎడమపాదము
దుర్యోధనుఁడు తదదుష్కృతముల్ = రానకెసిన పాదములు వఱకొ = మనస్సున అలఁచు
గాక = తలంప నిమ్ము

తా తమ్ములు గొడుగులు చచ్చుటలూచి ముట్ట భీష్మునిగదచె దాచు నేలం
గూలినయప్పడైనను దుర్యోధనుడు దానుకేసిన పాదముల దుంగునకొ

వ అది యట్లుండె నీవు వేగఁబోయి రేగకడియ మీరాజుండు కి నొప్పింపు
మనియె నప్పుడ ధర్మగుండనుం గలుగుకుం దాంబూలాభరింపు లిచ్చి
వీడుకొలిపి ధృష్టద్యుమ్ను నమోకంచి యెల్ల గియ్యగొని మగనై నరంబు
కెఱింగించి స్వస్థనాహంబులు సమకీర్టునని పనిచి కొలువు విడిచిచూయె ధృ
ష్టద్యుమ్నుండున ద్రోణులం దొడరంబునీతిని యబ్బుచు వెలె భిష్ము
దలవడఁ గంటినిని యప్పొంగ శిఖండి దోడగా రాజుశాసనంబునిట్టి ర్తించె
నిట నలూకుండు వచ్చి దుర్యోధనుం బేరొలగఁబునంగిని యతనికి గృష్ణా
ర్జునులవలకు లున్నరూపు విన్నవించిన నతండు కన్యదేవఁ గనుంగొని నమ
స్తసేనలకు రేపుబవరంబని చెప్పిపుచ్చుము సకలనాథనంబులు నయితింబులు
సేయుమని పనిచిన నతండునట్లుచేసె నిట్లుభయకటకంబులు రణంబునకు నుత్ప
హించి విజృంభించి యుల్లసిల్లె ననిన ధృతరాష్ట్రుడు సంజయున కిట్లనియె

టీ అని = ఆవిషయము అట్లుండెక = అట్లు దనియు నివ వేగక. పోయి శేషకడ = ప్రాప్తమన మిరాజము కలనికొక = యుద్ధమున నడిసింపును అనియొక అప్పుడు ధర్మ నందనుడు శిలారునకు కాంయాలాధరణంబులు = తాంబూలు సొమ్ములు ఇచ్చి పీడ నొత్తి = ప పి గుప్తమ్యమునకు వలతోడివి = చూచి ఎల్లి = శేపు కమ్యంబని = యుద్ధమని మనసైన బురుకు అతిగించి ర్యన్వాహ బురు క వల యున్నవన్నియు అనుకట్టును = కూర్చును అనిపనిది = అనిపెప్పించు కొలుపు డివి చియొక ధృష్టమ్య ముండుకు దోలక తొడరక = ఎడిరించుటకు ఎడికొక = పొంతిని అని ఉబ్బు మక = సంతోషించుచు వెడలక భీష్ముక అలక = కాగుటకు కటిని ఉగ్ధుండు శిఖండియొక తోడుగాక = సహాయము గుండగా రాజునకు బురు = రాజాజను నిర్వర్తిచెక = కడిపెన ఇటక = ఇచ్చట శిలారుండు వచ్చి కర్మధర్మక శేరోలగంబు నక = కర్మధర్మక కని అనికొక కృష్ణార్జునుల పలుకులు ఉన్న వు = వారు చెప్పినట్లు విన్నవించినక = చెప్పగా అతండు కర్మధర్మక = కర్మధర్మక కనుగొని సమస్త నలకుక శేపు ఎవరంబు = యుద్ధము అనిచెప్పించుచు కలన గంబులు = వాడుమట్టు లన్నియు అయితంబులు = సిద్ధములు చేయుచు అని పరిచినక = అతండు అట్ల చేసెక ఇల్లు ఉధ్వకటంబులు = రెండుకటంబులు కలుగును = యుద్ధమునకు ఉత్త హించి = పూని నిజ్య భించి = శేరి ఉల్లసితక = ప్రకాశించెను అని పరితాప్తుండు సంజయునకు ఇట్లనియెక

కా ఆవిషయ మటు దనియు నిపు ఘోరగంధోయి గగనమున మిరాజము యుద్ధ ముగల వచ్చుచు చెప్పగా అని యుద్ధమందలి వలక కర్మధర్మక ముందుకు గాయలూకు శం దాంబూలముల భూమిగులుకు ఎకామాగమిచ్చిపంకి అనగా గగనంబు ప్రవృద్ధమై యుద్ధమున కని కర్మధర్మక శేపుయొద్ద ముండు గుని శేరోలకెల్లంజెప్పి గగనంబు శేయుమని యా జ్ఞాపించి రానును గొలుపు విడిచి పోయెను ధృష్టమ్యము వలతోడరాదు వెడిరింగలి శంకరాచరిని సంతోషించుచు జరియెను భీష్మతోడ బోగా కరకరము గలిగెంగదా యని సంతోషింపు శిఖండితోడుగాకా గగనంబు రాజాజను నడపి శిలారుండును బాండవుల కడనుండి వచ్చి సభకుండున్న దశ్యుధనుంగని కృష్ణార్జును ముటలు తేటగా చెప్పెను దు శ్యుధనుండు కర్మధర్మక శేపు యుద్ధమని మనసొకెల్లంజెప్పెను వలయునుపకరణములన్నియు సిద్ధమునయమని యాజ్ఞాపించిన నతండు డివియించెను ఇవిధంబున రెండుపక్షముల సేన లును యుద్ధమునకు సిద్ధపడి యుద్ధమునతోడ విచేషగా ధృతగాప్తుండు సంజయున కిట్లనియెను

క వినుము హరితోడుగల య, ధర్మ గెలువ నదీనుతునకు * జొప్పడునే యా పని నిలుపు ములూకుని చె, ప్రియమాటల కేమి యనిరి * విదగ గొల వునక

టీ విషయ హరితోడుగల = కృష్ణునిసహాయముగాగల అర్జునక గెలువక పితా మహనకుక = భీష్మనకు చొప్పుకునె = సాధ్యమగునా? అపరి నిలుపుము. ఉలూకుని చెప్పిన మాటలకుక కొలువునక పీడక = పిచ్చట. ఏమియని

తా సంజయా! శ్రీకృష్ణుని దోష గాఢము చుట్టము అలముటకు భీమ వసు
సాధ్యుర! అపని యటుండనిమ్ము సభలో చలూగుండు చెప్పినమాటలకు మనవా లేమను
కొనిరి

వ అన విని యంబికానందనునకు సూతనందనుం డిట్లనియె

అ అయ్యలూకుపలుకు ధి లన్నియు విని భవ

త్తనయుతోడ నిట్టు ధి అనియె భీష్ముఁ

డను గలుగ వెఱవ ధి నేటికి నేనలఁ

గాతు నీవు మెచ్చుఁగారవేంద్ర

టీ అయ్యలూకుపలుకు అన్నియుక వి వత్తనయుతోడక = చికొడుగుతో
భీష్ముడు ఇట్టులనియెక ఏరుగలుగక = నేను డఁగా వెఱవ నేటికిక = భయపడ నెందుకు
కారవేంద్ర! నీవు మెచ్చుక నేనలఁగానుక = నిరెనలఁ గాపాడుదున

తా అయ్యలూకునిమాటలు విని చికొడుగునితో భీష్ముం డిట్లనియెను నేనుండఁగా నీవు
భయపడనే? నీవు మెచ్చునట్లుగా నిరేనలను నేన గాపాడుదును

క నడిపింపఁగఁ బడిపింపఁగఁ, నెనుడుగై కలగినప్పు ధి చేర్చెఱుపఁగఁ నేఁ

గడు నేర్పు బెప్పు నాదగు, కడిమియ నీసైన్యమునకు ధి గాసెన గాడే

టీ పడిపింపఁగక = నేనలు పడచుచును పాడిపింపఁగక = యుద్ధమునెయించుట
కును ఎడమకుగై = చొరి కలగినప్పుడు ఎర్పరుపఁగక = సరిచెప్పెటకును ఏక = నేను
కడు నేర్పు = మిక్కిలి తెలిసినవాడ పేర్పు = ఆతొయించు నాదగుకడిమియ = నాకూ
రశ్యమె నీక్రమనరుక గాసెనగాడె = కవచముకాటికి కాదా

తా నీకేను నడిపుటకును యుద్ధము నెయించుటకును వీకాకై చెదరినపుడు సవరిం
చుటకును నాకు బాగుగాఁ దెలియును విశేషమగు నాకర్తయే నిరేనల కడించుటకుం గవచము
వంటిది సుమా!

క అనినం గురురా ఇట్లను

వినుము పితామహ మహాస్త్రి ధి విత్తము లనఁగాఁ

జను నీవును నాచార్యుం

డును గలుగఁగ నాకు నెన్నఁ ధి డును వెఱి వేలా

టీ. అనక = అనిభీష్ముండు వలుకఁగా మరురాజు = దుర్యోధనుడు ఇట్లనుక
పితామహ = తాతా. వినుము మహాస్త్రివిత్తములు = మహాస్త్రిముల నెఱింగినవారిలో మొదటి
వారు అనఁగాఁజను = అనందగిన నీవున అచార్యుండును = బ్రోవండును కలుగక = ఉం
డఁగా నాకుక వెఱివేలా = భయమెక్కడిది

తా అని భీష్ముండు ధైర్యపుమాటలు నెప్పఁగా దుర్యోధనుం డిట్లనియెను వినుము
తాతా! మహాస్త్రిముల నెఱింగినవారిలో మొదటగు నీవును చొచారాచ్యుండును నండునంతి
వఱకు నాకు భయ మెట్లుగలుగును?

→ **భీష్మ** కౌరవసేనలో నతీరథమహారథుల నిరూపణంబు సేయుట క్లి

తే ఏను గంధర్వ కిన్నర దాన వాది
దివ్యభూతంబులకును భీష్మిల్ల ననినఁ
బాండుపుత్రుల మాత్రకు ధయము నాకు
నక్కడిచి వేల్చిడిన వారియుక్తుడగు

తీ ఏను గంధర్వ కిన్నర దానవాది = రాక్షసులు మొదలగు దివ్యభూతంబులకు =
దేవతలకుం గూడ భీష్మిల్ల = భయపడను అనిన = అనందగియుండఁగా పాండుపుత్రుల
మాత్రకు = పాండుపుత్రులమాత్రులక నాకు భయము ఎక్కడిచి వేల్చిడి = చిటిక
జేసి మాత్రమున వారియుక్తు = వారిబలమును వడఁచు = మట్టుపెట్టును

తా సేను గంధర్వులు కిన్నరులు రాక్షసులను దేవతలకే వెఱవననఁగా మనుష్య
మాత్రులగు పాండవులకు భయపడుదునా' త్తా మాత్రమున వారి గర్వము నడంచెదను.

వ అని పలికి మఱియు నిట్లనియె

క నీయందు వారియందుం, జేయంగల మానుసుల వి ధి శేషంబుఁ జ
త్తాయ త్తంబుగఁ జెప్పము, నీయెఱుంగనియవియు లేవు ధిక్కువుఁడవుముల్

తీ యందు = వారియందు = పాండవులలోన చెయంగల = సవర్థులగు మాను
సుల విశేషంబులు = మనుష్యులయొక్కతలు చిత్తాయత్త ము = మనస్సునకు వచ్చునట్లు
చెప్పము నిక్కువు = సత్యమైన తరముల్ = వారివారిశక్తులు నయఁబంగనివియు = నికుం
డెరియనియవి లేవు

తా ఈ చెరియున్న శూరులలో నెవరెవరిశక్తులు నికుం డెరియనివిగావు నీసేనం
దును పాండవుల సేనయందున్న సవర్థులగు వ్రుధుల శక్తినింగూర్చి నాకుం డెరియినట్లు వచిం
పుము తాతా

క అనవుడు ని విట్లడిగిన, విని యూరకయుండఁ దగదు ధి విరు మేర్పడి నె
ల్లను నున్నరూపు సెప్పెద, మనవారల వారివారి మానము లధిపా

తీ అనవుడు = అనిదుర్యోధనుం డడుగఁగా నీవు ఇట్లు అడిగినక విని ఊరక
యుండ = పలుకకుండుట తగదు ఎల్లక ఏర్పడక = తేటగా వినుము. అధిపా = రాజా
మనవారల వారివారి మానములు = మనవారల వారిలోనివారలశక్తులు ఉన్నరూపు
చెప్పెదక **శూర - (శూరనివే - శూరములు)**

తా అని దుర్యోధనుం డడుగఁగా నీ విట్లడిగినపుడు విని యూరకయుండుట న్యాయ
ముగాదు మనలోని శూరులయొక్కయు వారిలోని శూరులయొక్కయు శక్తులంగూర్చి యం
తయుఁ జేటగా వివరించెదను వినుము

వ అని గాంగేయుం డిట్లనియె

నీ సేన వశరథుఁడవు ధి నితమ్ము లందఱు సమరధశ్రేష్ఠులు ధి సమరమునకుఁ
బరుసనివీరులు ధి పాంచాలసేన నిర్జింతురు నను సేన ధి చెప్పికొనఁగ

శ్రీమద్భగవద్గీతా

అష్టాధ్యాయము

(అష్టాధ్యాయము కథానిధి సహితము)

నేర నాయే డెట్టఁ బూర్ణముగదూఁ భోజాగ్రహి శ్రుతవర్తఁ జూరఁ -
 ప్పద వేది యాతండు • దీర్ఘ సెంతటఁబయ్యెనెగైకొని శల్యుఁ •
 ఆ వాసుదేవుఁడొడి • యీసువాఁ డెల్లర, విడిచె నిన్నుఁ గూడిఁవిక్ర సమునఁ
 బేరుకొనఁగఁజూ • భూరిశ్రవుం డెత, రదుఁడు సుమ్మ మెటిరణములోన

దీ సీత అతిరఘుఁడొ నకమ్మలందఱు సమరభక్తేమలు = సమరభులలో నుత్త
 ములు సమరమునకుఁ = యుద్ధమునకుఁ దరుని = గడువైన వీరులు పాంచాలసైన్య =
 ద్రుపదునిసేనలను నిర్బింశరు = గొనురు నకుఁ నేన = నేనే చెప్పినవఁగఁ నేరక
 = చాలను నాయే డెట్టఁ = నశక్తి మీరెటుంగదు భోజాగ్రహి = భోజనముం ములోని
 యుత్తముఁడు పృథివర్త అతిరఘుండు దృఢవేదఁ = మంచియును సకళాతి ఆతండు, ఎంతటి పని
 యొనకొ తీర్పుకొ = నరిపెట్టును శల్యుఁడు అతిరఘుండు వాసుదేవుఁడొ యీసువాఁడు =
 కృష్ణునిపై ద్వేషముగలవాఁడు నిన్నుఁగూడి అల్లొక విడిచెకొ విక్రమమునకొ = విశేష
 శక్తిచే పేరుకొనఁగఁజూలు = ప్రఖ్యాతిఁ గాంచిన భూరిశ్రవుండు రణములోనకొ = యుద్ధ
 మున అతిరఘుఁడు

తా సీతరఘుఁడవు సీతమ్మల దఱు మూడవతెగలోనివారు (సమరములు) కరినముగా
 యుద్ధమునెందురు పాంచాల దేశపు సేనపైఁ బోరుదురు నావిద్యయు నేర్పెట్లుచే వుడును
 మీకే తెలిసియున్నది యాదిపులలోఁ జేసెకృతవర్త భోజనముంబమునకుఁ తరఁడు మొదటి
 తెగలోఁజేరి అతిరఘుఁగువాఁడు మిక్కిలి యుద్ధవముం గలవాఁడు గావున సెంతటి పని
 నైనఁ దీర్చుంగలవాఁడు మొదటి తెగలోఁజేరిన వాడగు శల్యుండు కృష్ణునిపై ద్వేషముచేఁ దన
 మేనల్లుడ్రుగు పాండవులగుఁడ విడచి మనలోఁజేరి విశేషశక్తిగలవాఁడగు భూరిశ్రవుం
 డును భూరయుద్ధమున ముద్దుండును నతి సైన్య

౦ విను సైంధవుఁడు మహారథుఁ, డనిఁ బోవెనంగు నతని • నాద్రాపదికై
 పెను పఱఁ బఱచిరి కుంతీ, తెనయులు వారు కెదుర్ప • దపముం జేసె

దీ విను సైంధవుఁడు = సింగుదేశపురాజు మహారథుఁడు రెండవతెగవాఁడు)
 అనికొ = యుద్ధమున పోవెనంగుకొ = వెనకకుఁబోక పోరాడును మంత్రతనయులు అనికొ
 ఆద్రాపదికై = ద్రాపది విషయునుంజేసిన తప్పునకు పెనుపఱకొ = పొగరెట్లొట్టు పఱచిరి =
 దండించిరి వారలకెదుర్పకొ = వానినెదిరించుటకు తపసుం జేసెకొ = తపస్సుచేసెను

తా సీతెల్లలి మగడగు సైధవుఁడు మహారథులలోఁ జేర్చుదగినవాడు యుద్ధమున
 వెనుకకుందగ్గక పోరాడున ద్రాపదివిషయును వదొనర్చిన తప్పునకై వానిని బాండ్లవులు
 మడకుడంగొట్టిరి ఆక్రోధముచే వాడు పాండవుల నెదిరిపఁ దలంచి తపస్సుగూడ
 జేసెను.

వ కాంభోజరాజగు సుదక్షిణుండు సమరధుం డితనిపాల రథబృందంబులు
 మేలుగులుగుఁ బాండవబలంబులంగలంచు మాహిష్మతీపతి యగునీలుం
 డతిరఘుం డితనికి సహదేవునకుఁ దెగనివగయై యుండు దానంజేసి యాలం
 బున నోలమానగొనం డవంతిదేశాధీశులగు విందానువిందు లర్ధరథులు

పరస్పరస్నేహంబున సాహసికులై యొక్కొళ్లం బెట్టిసోవక పోరదుగు త్రిగర్తవతులు దోడంబుట్టువులేవురును మహాధులు గోగ్రహణంబునం యడినబన్నంబుఁ బాపికోనం గడంగుదురు వీరికి భుజబలం బగ్గంబై యుండు

టీ కాంభోజ రాజగు సుదక్షిణుండు. సమరభుండు ఇశనిపాలిక్ = వీనియొద్ద రథబృందంబులు = రథముల సమాహములు మేలుగలుగుక్ = మంచివిగలవు పాండవబలంబులక్ కలరిమక్ = చెదరంగొట్టును. మాహీష్మతితిరుగు నిలుండు అతిరగుండు. ఇశనికిక్ సహజేవునికిక్ తెగనిపగయై = తీరిని విరోధముగా ఉండును దానంజేసి = అంగమన ఆలంబుక్ = యుద్ధమున ఓలమాసగొనంగు = వెనుకకుంబోడు అవంత దేశాధీశులగు విందావించులు అర్ధరథులు పరస్పర స్నేహంబునక్ = వాద్వత్తి మైత్రిచే సాహసికులై = తెగఁబడి ఒకళ్లొక్కొళ్లంబెట్టిపోక = ఒకరినిదలి యొక్కరుపోక పోరుదురు త్రిగర్తవతులు = త్రిగర్తవేశపురాజులు ఏవురు = అయిదుమంది తోడంబుట్టువులు = అన్ననమ్ములు. మహారథుని గోగ్రహణంబునక్ = విరాటుని పశువులంబట్టిన కాలమున పడినబన్నంబుక్ = చెందిన యవమానమును పాపికోనక్ = తొలగించుకొనుటకు కడంగుదురు = పూనుదురు వీరికిక్ భుజబలంబు = అగ్గలగై = మెండై ఉండుక్

తా కాంభోజవేశపురాజగు సుదక్షిణుండు సమరభుండగను మేలగురథములు వీని కడఁబెక్కులుగలవు పాండవుల సేనలఁ జెదరంగొట్టం గలవాఁడు మాహీష్మతి పురనాథుండగు నీలుం డతిరథులలోనివాఁడు వీరికి సహజేవునకుం దీగనిగొనిమై యుండును. కాంబట్టి వెనుకడుగుపెట్టక పోరాడును అవంతేశపు గాజుగు విందావించిని లిద్దఱు నర్ధరథులైనను ౨౦ కిం ౧౭ స్నేహముచే నొకరిని వి చికిన నొకరుం అంపక సాహసించి యుద్ధముసేయుదురు త్రిగర్తవేశాధిపతులైదుగురు నన్నుమ్ములు మహారథులు వీరువిరాటు పశువులంబట్టిన కాలమునఁ బాండవులచే మిక్కిలి భంగప రి కావున నవమానముం దొలగించుకొనుటకుఁ జోరాడుదురు వీరికి భుజములయ దలిబలమున విశేషమై యుండున

క సమరభుండు బిరుదు లత్యుణ, కుమారకుం దెచి మొనలఁ + గోల్తల సేయుక్ మిమునెల్ల మిగులు భుజగ, ర్యముమదముం గలఁడు కొనఁజఁరాతుల నధిపా

టీ బిరుదు = శూరుండగు లత్యుణ కుమారకుండు సమరభుండు ఏచి = రేగి మొనలక్ = సేనలన గోల్తలఁజేయుక్ = పూనించుక్ మిముల్లక్ = విమ్మందటిన మిగులుక్ = అతిశయించున భుజగర్యము మదము కలఁడు = కలవాఁడు ఆరాతులక్ = శత్రులను కొనఁడు = లక్ష్యపెట్టఁడు

తా శూరుండగు నీగొమారుండు లత్యుణకుమారుండు సమరభుండు విజృంభించి సేనల పుత్రాహము గలిగించువాఁడు మిశంబై సాహసము గలవాఁడు భుజబలమును జొగరును గలవాఁడు శత్రువులను లక్ష్యపెట్టఁడు రాజా !

వ బృహదబ్బలుండు సమరభుండు గోనలబలంబులతోడం గడంగి చిత్తి చ్చయినం బిడికలింతమునుచుండు గండధారుండు సమరభుండు సేనపతివు గలండు బెట్టి దంబుగఁ గయ్యెబు సేయు

దీ బృహద్బలుక ముగండు శోల బంబులతోడం గడంగి = శోలశక్తు
సేనలతోఁగూడి చిచ్చయినన్ = అగ్నియగును * డిక్టేరింగును = పి క్రిట బట్టుకము అగుచు
దుకా దండధారుండు అర్ధరథుండు సేవత్యులందు = మిక్కిలి సేనగలవాఁడు బెట్టినిం
బుగాక = కఠినముగా కయ్యంబుసేయుక = ముద్దముచెరుగు

తా బృహద్బలుండు ముగండు శోలశక్తు సేనలతోఁగూడి అగ్నియగును బిడి
కిటం బట్టుదుననుచుండును దండధారుఁ డర్ధరథుండు మిక్కిలి సేనగలవాఁడు కఠినముగా ముద్ద
ముసేయును

తే అజరథో త్తముఁ డివ్వీటి * యందు మేటి

కృపుఁడు తనపెంపువాటించి * గైచుఁ డచ్చు

గాని నాలుగు డెఱుగుల * సేనలకును

దివియఁ డించుకయును నర * దెవముఖ్య

దీ నరదేవముఖ్య = రాజా! ఇవ్వీటియందుక = ఈపక్షమున అజరథులకల్లక మేటి =
అధిపతు కృపుఁడు తనపెంపుక = తనగౌరవమును పాటించి - ననుసరించి గెలుచుక =
జయించున చచ్చుక కాని నాలుగు డెఱుగుల సేనలకును ఇంచు ముక = కొంచెమేని
దివియఁడు = వెనకనుఁ బోడు

తా రాజా! నరకట్టల యతిరములలో నధిపతు కృపావ్యుఁడు దనగౌరవ
మునకుం దగినట్లు జయించును కాదేని చచ్చును నాల్గొధముల సేనలకును జంకిపోవువాఁడు
గాఁడు

క శకుని విను నమరిండు పాం, డుకుమారుల * చెప్పు * పం బగ గొని వా
రికిఁ గీడతోయు ధృత్వైలు, ప్రకటబలులు గలరు నేర్చ * బవరంబునకున్

దీ విను శకుని సమరభుండు పాండుకుమారులతోడక ఎన్నడుక పగఁగొని =
జేష్ఠించి వారికి కీడు = చెటు శోయక = వెదకున భృగ్యులు = సేవకులు
ప్రకటబలులు = మంచిబలవంతులు కలరు బవరంబునకుక = యుద్ధమునకు నేర్చుక

తా రాజా! నీమేనమామ శకుని సమరభుండు పాండవులతో నెప్పుడు జేష్ఠించి వారి
కపకారమే వెదకుచుండును వానికి మంచిసేతులగు ముద్దము బాగుగఁ జేయంగలవాఁడు

ను వరదివ్యాస్త్రవిదుండు బాహుధునుఁ డ * శ్వేతామ గాంధీవితోఁ

బురుడింపం దగువాఁడు వీని కెన యీ * భూలోకసంచారు లె

వ్వరులే రీతఁడు బ్రాహ్మణుం డనినభౌ * వం బూనఁగా నోర్వమిం

దర మూహింపఁగ లేదు కాని జముచం * దం బయ్యెడుం బోరులక

దీ ఆశ్వతామ వరదివ్యాస్త్రవిదుండు = ఈ త్రవచగు నస్త్రముల నెఱింగినవాఁడు
బాహుధునుఁడు = భుజబలమునం జాలినవాఁడు గాంధీవితోక = అర్జునునితో పురుడింపం
దగువాఁడు = పోల్చఁదగినవాఁడు వీనికి ఎన = పాటి ఈభూలోక సంచారులు ఎవ్వరులేరు
ఈతఁడు బ్రాహ్మణుండునిన భావంబు = బ్రాహ్మణుఁడున తలంపుచేత ఊనఁగా నోర్వముక =
ఊని చెప్పరానందున తరము = ఈయనస్థితి ఊహింపఁగ లేదుకాని = నిశ్చయింపలేదుగాని
పోవరులక = యుద్ధములందు జముచందంబయ్యెడిక = యమునివలెం దోచును

తా' శోవనంబంధముగల శుశ్రూషుల నెఱింగినగాఁడు భుజముల ఎఱుంగలగాఁడు నశ నశ్యతామ యర్జుననితో బోల్పందగినగాఁడు భూలోకమున వానికి సాటి కగువాడులేడు బ్రాహ్మణుండగుటచే 'మృక కేకయున్నందున నితరగతివాడని నిశ్చయింపలేముగాని యుద్ధములందు యమునితో సమానుఁడు

సీ అతిరథోత్తముఁడు ద్రోణాచార్యుఁ డందలి యింగలివికాండ్ర క్షల్లగురుఁడు హితూఁడు నీకంతయు ధీమతము లితం డడిరినఁ బరినఁ యట్లమ్రందు వృద్ధనియితని భావించరా దనిలోన సంగవిస్మరణంబు భంగి సూచి నర్జునుడై గూర్చి నతని కొ నేయఁడు సచరాచరం బైన ధగము లెల్ల తే నొక్క మొగమై కళంగినఁ జక్కఁ జను దివ్య బాణజాలంబుల దీటు కొలిపి ప్రాణములుదాఁచి డీతని పాటి దొరలఁ గాన వీరాజ్యములయందుఁ గారవేంగ్ర

టీ ద్రోణాచార్యుఁడు అతిరథోత్తముఁడు = అతిఘోరమైన మెదటితెగవారిలో శ్రేష్ఠుఁడు అదలి యందలి 'లుకాండ్రు' ఎల్లఁ గురుఁడు నిమిత్తంబున హితూఁడు = అనుమానము పీర్చిన మనలు = వీతిన కలు ఇరింప అడరినఁ = తాకి నట్లయిన జవరినయల్ల = విడిచిపెట్టినట్ల మ్రుంగు = నశించున అనిలోన అంగవిస్మరణంబు భంగి = భంగము పెంచుచుతి మాడఁ ఇనిక వృద్ధుని = ముగిసినవాడని భావించరాదు = తంపఁగూడద అర్జునుడై హర్మిక = అర్జునునిమీది శ్రీమచె అనిక గోనేయఁడు = నొచ్చు న్నొట్టఁడు సచరాచరంబైన = శీవముంగలట్టియు లేనట్టియు జగములెల్ల = లోకము లన్నియు ఒక్కమొగ మై కళంగినఁ = ఒక్కసారిపైకొనిగన దివ్య బాణజాలంబులు = దేవరం బంధముల బాణసముదాయములు దీటుకొలిపి = గ్రాసించఁజేసి చిక్కుఁజనుక ప్రాణమును దాపఁడు = చక్రముని చయపడఁడు ఈతనిసాటి దొరలఁ = ఇంతటి ప్రభువులను వీరాజ్యముల యందుకొనను

తా' ౪ రాజా! ద్రోణాచార్యుం డతిఘోరమగు సూరులలో శ్రేష్ఠుఁడు రెండుపార్శ్వములలో మి కుండ్రు గాచార్యుండు నీయడ మేనుకొరువాఁడు విజృంభించిన సేనలపై యనపడెనా యవి యుచితో నడచినట్లు నశించును యుద్ధమున గానున విజృంభణము చూడఁ గా ముగిసినవాడని చెప్పుటకు వీలుపడదు అర్జునునిపయింగలపేరేమచే వానిని నొప్పింపఁడు ప్రాణములు గలట్టియు లేనట్టియు గలభూతిములు నొక్కటై వచ్చినను దేవరంబంధముగ తన బాణములు ప్రయోగించి క్రిందుమీఁడు చేయంగలవాఁడు యుద్ధమున బ్రాణములు పోవునని భయపడఁడు వీరాజ్యమునను ద్రోణునిసాటి యుద్ధవీరులం గానము

క అతిరథుఁడు బాహ్లికుఁడు విను మతులితలుఁ డితినియట్ల యాత్మజుఁడును విశ్రుతశక్తి సోమదత్తుం, డితినికి నీతనికి నమరఁ మెన పెండిలికి

టీ. అతిరథుఁడు బాహ్లికుఁడు వినుము అత్యంతబలండు = మితిలేని బలముగలవాఁడు. అతనియాత్మజుఁడు = వానికొడుకు. అతనియట్ల = వానివలె నె సోమదత్తుండు. విశ్రుతబలండు

= ప్రఖ్యాతమైన బలముగలవాడు ఆతః కి సమరము = యుద్ధము పెండ్లికొక ఎన నున
వచ్చుకొ = సాటియని చెప్పవచ్చును

తా సాటిలేని బలముం గలవాడుగు బాహ్నిసం సేతర మగు వాచకసె వానికొక మ
సోమదత్తుండు ప్రఖ్యాతమైన కీర్తిగలవాడు యుద్ధమున వికసించి పెండ్లితో సమానము
క అనుగవరు డీగూయద్ధుఁ, సమానండు సమర ధాన్య విను పాం
డునుతులయెడ రోషము గలఁ ససంఖ్యి మాయాబలమున ధర్మ గలంచు

టి ఆనుగవరు డు = రాక్షసోత్తముడగు హలాముగడు ఆనుమాన బలండు = సాటి
లేని బలముగలవాడు సమర ధాన్యజి = సమగ్రములో సుత్తముడు విను పాండు గురుల
యెడకొ రోషముగలఁడు అసంఖ్య = తెక్కలేని మా మాబలమున అరులకొక త్రిలన
కలంచుకొ = చిర్కనఁ బెట్టును

తా రాక్షసోత్తముడగు హలాముగడు సాటిలేని బలముగలవాడు సమగ్రము
తెగవారిలో నధికుండు పాండవులమీద క్రోధముం గలవాడు పెక్కుమాయలు గల్పించి
కత్తువులం జిక్కులు పెట్టం జాలినవాడు

తే వినుము ప్రాగ్జ్యోతిషాధీశః ధనువమాన

శక్తి యీ భగదత్తుండు సమరదుండు

గజమునెక్కి తా మేక కయ్యమైన

నేర్పు నై రావణము మీఁది యింద్రుఁబోలి

టి వినుము ప్రాగ్జ్యోతిషాధీశుడు ఆనుపమానశక్తి = సాటిలేనియైనట్టి బలముగల
వాడు ఈ భగదత్తుండు సమరముడు గజమునెక్కి విగ్రహముమీఁది యింద్రుఁబోలి = వి
రాటముపై నెక్కియుండు నింద్రుఁవలె ఏనికయ్యమునకుకొ = ఏనికమీఁది యుద్ధమునకు
నేర్పుకొ

తా ప్రాగ్జ్యోతిషాధీశయగు భగదత్తుండు సమరముండు సాటిలేనిబలముం గలవాడు
ఏనుఁగునెక్కి యైరావణముమీఁదఁ గూర్చున్నదేవే స్రువలె సెనుంగుయుద్ధము లెస్సగఁ
జేయంగలవాడు

వ గాంధారరాజులగు ఋతుండును నచలండును సమరధులు మానిసితనంబు
గలవారు వీరిసమరోపాయం బజేయంబై యుండు

టి గాంధార రాజులగు ఋతుండును అచలండును సమగ్రల మానిసిక
నంబు = పొరుషము కలవారు వీరిసమరోపాయంబు = యుద్ధము, అజేయంబై జయింపరానిదై
ఉండుకొ

తా గాంధార జాలగు ఋతుండును నచలండును సమవారు పొరుషముగలవారు వార
లుచేయు యుద్ధమున ఎరులకు గెలుపుగలుగుట కష్టము.

ధీమృదు కన్ధని నర్ధరథుం డని చెప్పుట

సీ నీకుఁబ్రెగ్గడయును కయ్యంపుఁజెలి యనై కయ్యంబునకు నెత్తుఁగాల్ సప్తవీ
బాండువుత్తలతోడి పగకు ని న్నెనకొల్పుఁ గొలువున రజ్జలు పలుకు నట్టి

* కృతి ఆశా రమణ బహుత రీతి శ్లోక
 ఆశా రమణ బహుత రీతి శ్లోక

౪౭౨

(ఉద్యోగ వర్ణము ౪౭)

రాధాసుతుం డర్థిరదుఃఖు గుండలములుఁ గవడంబుఁ బోవుటఁ కారణముగ
 బీటుపోయినవాడు + వీటిడి కృప యేది పరశురాముండు శా + యనున వీని
 తే యస్త్రవీర్యంబుఁజెఱచె నట్లుగట వీడు
 పాశు మార్కొనిమానంబుఁబ్రాణములును
 దనకు సొమ్ముగఁ దక్కించుకొనఁగ లేమి
 యెల్లవారికి నెంతయుఁ + దెల్ల మధిస

టి ఆధిపరాజా' నిమిత్తం ప్రాగ్దయం = మంత్రియును నెయ్యంపుచెలియక = నేనై
 హితుండును అయి కయ్యంబునకు = ఎచట కాలుద్రవుఁ = స్వరపెట్టినట్టియు పాండువు
 త్రులొడి పగఁక = విధానము నిన్నుక = ఎసకొని యానిని కొలువునక రజ్జులు
 = వర్తపురుటలు పలుకుచు రాధాసుతుండు = కర్ణుండు అర్జునుండు గుండలంబు కనము
 చులు పోవుటకారణముక బీటు పోయినవాడు = వర్ణుండను ను వీటి = జెట్టివాడు కృప
 యేది = దయలేక పరశురాము ఁ శామునక వీని యస్త్రవీర్యంబుక = బ్రాణములక్షిని
 చెఱిచెట్లుగట = కావున వీడు పార్థుక = అర్జునుని మార్కొని ఎదిరించి మానం
 బుక = గౌరవమున గ్రాంబునిను అనకు సొమ్ముక = తెనవిగా దక్కించుకొనలేమి = నిమిత్త
 కొనలేడనట ఎల్లవారికి = చోక కల్ల కల్లంబు = పుష్కరు

తా గజా' నిమిత్తం ప్రాగ్దయంబునై పాండువు తోడి స్వయమునకు నిన్నై
 గృహ సామ్రాజ్యమున్నదిను భా వ్యుహదలకము మధ్యు రున్న గణించు
 చున్న యాకర్ణంబు అట్లుకావలె న మచ్చుక వచమున చెప్త ప్రోలము బోగొట్టుకొన్నం
 దన శక్తిచె వర్ణుండని విజ్ఞి యు వీ శు దనతో నభిధూ దాని తెలిసిగా నిర్ణయించై
 పరశురాముని శుంచి న బాంబుక నాశముచెసె అర్జునితోడి వీడు యుద్ధమున
 కెదుర్కొనియుండల వీర రము ప్రాణములు వీనిగా నిలపుకొనలేడనట లోకమునందఱు
 కుం చెరిసిన విచము

క అనవుడు గురుఁడెల్లనఁగ, ద్దనిచందము మున్నుగడఁగు + రోయఁడు పోరక
 విను మేమిటి యుండుం గా, పున నీతం వర్ధరథుఁ డవుం దుపోయక

టి అనవుడు = అభిప్రాయము కలక గా గురుఁడు = ద్రావిడాచార్యుడు. ఇట్లుక =
 ఇట్లుచెప్పును కర్ణుచందము మున్నుగడఁగుక = ముందుగా గారంభించును పోరక = యుద్ధ
 మున తోయఁడు = విసుగుచెందఁడు వినుము ఎదిరిక = శత్రువులక్షిని ఎఱంగఁడు కావు
 నక తలపోయక = యోచించఁగా అర్ధరథుండవుక

తా అని భీష్ముడుచెప్పినవై ద్రావిడాచార్యుం డిట్లు చెప్పెను మున్ను స్వగపడి దురుకును
 యుద్ధమున విసుకఁడు శత్రువులక్షిని తెలిసికొనంజాలఁడు కావున నిట్టివాడగు కర్ణుండు
 యోచింపఁగా వర్ధరథుండనియె చెప్పవలయును.

వ అనిన విని రాధేయుండు గ్రోధతామ్రాక్షుం డగుచు గాంగేయున కిట్లనియె

తా అని దోచాచార్యుండును కెప్పఁగాఁ గట్టండు కోపముచే నెట్టివైహాన్ముని గల వాడై భీష్మునితో నిట్లనియెను

క ఒంటమిని లేనియెంటర, మింటరములు పలుకు టుచిత † మే యర్థరథం
డంటి నను నేమితక్కువ, గంటి చెవును దీన నీవు † గన్నది గలదే

టి ఒంటవి = స్వేదముచే లేనివి = లేని మట్టివి ఒంటర మింటరములు = భేదముగలి
గించుమాటలు పలుకుట ఉచితమే = తగునా నమకం. అర్థరథం డంటివి ఏమితక్కువకా
కంటివి నీవుగన్నా కలదె = ఉన్నదా?

తా — పై స్వేదముచేత నిట్లు భేదముపుట్టించుమాటలు చెప్పుటకగునా? నన్ను సర్థరథం
డని చెప్పితివి నాయం దేమితక్కువను గంటివయ్యా?

తే నొవ్వఁ బలుకుదు సభలోనఁ † జవ్వకొల్ల
కేను గురుపతిఁ జూచి సఃహించి పోదు
సురనదీపుత్ర విను నాకుఁ † జూడ నర్థ
రదుండ వగుదివు లావు బి † రంబు సరయ

టి సభలోనక = పదుగురున్నచోట నొవ్వఁబలుకుదు = దూషించువు ఏను. చివ్వకుం =
= కలహమునను. ఒల్లక = ఇట్లుండక కురుపతిక = దుర్యోధనుని చూచి సహించిపోదుక =
సర్థుకొని పోవుచును సురనదీపుత్ర = గంగాపుత్రుండ † లావు = బలమును వీరముక =
కూరిత్యమును అరయక = విచారింపఁగా నామక చూడక నీవు అర్థరథం డవు

తా పదుగురున్న చోట నన్ను దూషించుచుండువు కలహింపనొల్లక రాజునజూచి ని
తవునకు నేకోర్తుకొని పోవుచు దును గంగాపుత్రుండ † బలమును కూరిత్యమును విచారిం
పఁగా నాదృష్టిని నీకే యర్థరథం డవుగఁ దోచుచున్నావు

వ అని పలికె కొలువుఁ గలయుం గనుంగొని

చ హితుఁ డని నమ్మఁగాఁ దగునె † యీతనిఁ గార్యపుమాట లిట్టవే
వతిదెసకూర్కి వాపుటకుఁ † బట్టుగ నెక్కువ తక్కువంచును
న్నతు లగుమదిసీశులకు † నానఁగ బల్లుట గాక యిట్టివా
రి తివులు దండ్రీకిక సుతుల † కేమిస నేర్తము పెద్దరాజులక

టి హితుండని = మేలుకోరువాడని. నమ్మఁగాఁదగునె = నమ్మకచ్చునా ఈతనికార్యపు
మాటలు = పనింగూర్చిన యాయనమాటలు ఇట్టివె = ఇట్లులుండవచ్చునా? పతిదెంక =
రాజునెడ కూర్చిక = శ్రీమను పాపుటకు బట్టుగక = తొలగించుటకుఁగాను. ఎక్కువ
తక్కువంచుక ఉన్నతులగు మేదిసీశులకు = గొప్పవారగు రాజులకు. దండ్రీకిక సుతుల
కుక ఇట్టివారి తల్లిలు = సంబంధము ఆనఁగఁ బల్కుటగాక = మనస్సునకంటునట్లు చెప్పుట
యెకాదా పెద్దరాజులక = వరుసైనవారిని ఏమన నేర్తము = ఏమిచెప్పఁగలము

తా భీష్ముండు మేలుకోరువాడని తలంపఁగూడునా? కార్యలోపమాట లిట్లు
చెప్పవచ్చునా? రాజునకుం గల శ్రీమను తొలగించుటకుఁగాఁ బెద్దలగు రాజులయెదుట

విరహలు శత్రువులయొక్క నయనమునకు చెప్పటకేకగా యిట్టివారు తండ్రిని గొడుగు నాశ్రయించి యిక్కడనుండుట ఇంత వయస్సుయినవారి నేమని మాసింపఁ గలము
వ అని దుర్యోధనుం జూచి యిట్లనియె

ఉ కర్ణము దప్ప నియెదురఁగవ్వపుమాటల కేల యోర్తు రీ
దుర్జనుఁ డైన శాంతనవు * దోర్బలమేటికి నాతఁ డొక్కఁడుక
వర్జితుఁ డైన నేమి నృప * వర్ణము గుందుట యెంటఁ బాయునే
యర్జునపక్షపాతి యితఁ * డాలము మేకొని చేయఁడుం జుమీ

టీ కర్ణముతప్పక = పనిచెడునట్లు నీయెదురక కవ్వపుమాటలకుక = వినఁగూడని మాటలకుఁ * ఏలయోర్తుక = ఎందుకు సహించును దుర్జనుఁడైన = అయోగ్యుఁడైన శాంతనవు = భీష్మ * దోర్బలము = భుజముల బలము * టికిక ఈతఁడొక్కఁడును * డిక్కఁడైక = విడువబడిన ఏమి = ఏమిసప్తము * వర్ణముగుండుట = కాలు బాధపడుట ఒంటక = ఈ యొక్కని కృషిచే పాయునె = పోవురా ఇతఁడు అర్జునపక్షపాతి = అర్జుననితఁడై పలుకువాడు, మేకొని = శ్రద్ధతో ఆలముక = యుద్ధముగూడ చేయఁడుం జుమీ = చేయఁబోదురాజా !

తా కార్యము చెడునట్లు నీయెడుట నిట్టి తప్పమాటలాడుచుండఁగా విని యోర్చినప్పునా!
దుర్జనుఁడైన యీ భీష్మని భుజబలము మనకెంగుర * విని నొక్కని విచారినట్లయిన మఁకు నప్పమా రాజులు గవ్వపడుట యీభీష్మనియొక్కని సహాయముచే దప్పగా శత్రుఁడగు నర్జునుని పక్షమున నీతిండు మొగ్గియుండును అక్కఱతో యుద్ధము గూడఁ జేయఁడు సుమా !

తే చాలఁ గాంబు పోవని * చతురులైన

వృద్ధజనములబుద్ధులు * విండు గాక

ముదిసి మతిఁ దప్పి నోంక * నొడవినట్లు

పలుకు వెడఁగులమాటలు * పాటియగునె

టీ చాలకాంబుపోవని = మిక్కిలి కాలము పోని చతురులైన = నేర్పుగలవారైన యెడల వృద్ధజనములబుద్ధులు = అట్టివృద్ధుల యోధులు విండు గాక = విందురుగాని ముదిసి = మిక్కిలి ముదురై మతిపిప్పి = బుద్ధిచెడి శోరికినొడవినట్లు = శోటికివచ్చినవిధమున పలుకు = చెప్పెడు వెడఁగులమాటలు = వెట్టివారిమాటలు పాటియగునె = న్యాయమగునా

తా. విశేషము వయస్సుచెల్లక నేర్పుగలిగి మాటలాడు పెద్దవారిమాటలు విందురు గాని కైవలము వృద్ధులై బుద్ధిచెడి నోటికివచ్చినట్లు మాటలాడువారిమాటలు వినవచ్చునా? న్యాయముగానుండునా

క సేనమొగ మీతఁ డైనం, బూని మహీనాథు లాజి * బొడిచెద రేదు
ర్మాని యని కాదె యీతని, తోనడుచుట కొల్ల నైతి * దురమున కధిపా

టీ అధిపా = రాజా ! సేనముఖము = సేనకుముందువాడు ఈతఁడైనక మహీనాథులు = రాజులు, తానె = శ్రద్ధతో ఆజిక = యుద్ధమున పొడిచెదరె = పోరుదురా దుర్మానియని

(1) ఈ ముద్రా క్షేపణ

(2) గాత్రములకు గల శక్తిబలము

(అక్షరముల కి యానిధి సహితము)

౪౭౫

కాదె = అహంకారముని కాదా! దురమునక = యుద్ధమున ఈతనితో నడచుటకుకా = వెంటడిపోవుటకు ఒత్తిపైతిక = ఇష్టపడక గొతిని

తా భీష్ముడు కేనకుముంగు నడచువాడైనచో రాజులు శ్రద్ధతో యుద్ధముచెయుదురా ఈతడు వ్యర్థమగు నహంకారము గలవాడనియే యీతనితోడ యుద్ధమున నడచుటకు సమ్యక్తింపక చాలించుకొంటిని రాజా!

వ అనిన భీష్ముడు సూతనూనున కిట్లనియె

చ ముదుకండ నైననాదుబు + ముం జలముక వివిధాస్త్ర శస్త్రసంపదయును బోయి నీగురుడు + భార్గవుచే విను మాజిభూమి నా కెవరినవారు పెక్కడల + నేమయిరో యెఱుఁగుక జగంబు నా ముదిమియు నీకుమారుతయు + ము వ్యసనక విజయుం డెఱింగెడుక

టీ ముదుకండను = ముసలివాడను అయిన నాగబుముక చలముక = మత్స్యమును వివిధ = నానావిధముగు ఆస్త్రశస్త్రసంపదముక = బాణముల ఖడ్గముల బలమును పోయి నీగురుడు భార్గవుచేక = రశమరామునిచేత వియు ఆజిక = యుద్ధమున నాకెదిరినవారు పెక్కడలక = అనే స్థలములకు ను ఏమయిరో జగంబు = లోకము ఎఱుఁగుక నాముదిమియుక = నీకుమారుతముక = నీపడుచుతనమును మువ్వరుక = మూడుమాఱులు విజయుండు = అర్జునుడు ఎఱింగెడుక

తా ముసలివాడనయిన నాబలమును మత్స్యమును నానావిధములగు బాణముల ఖడ్గముల శక్తియును నీకు గురువుగాండిన ఎవరరాములవారి నడిగి తెలిసికొనుము యుద్ధభూమియందు నన్నెచ్చుటెప్పుట నెవ్వరెవ్వ రెదిరించి యేగియైకయిలో లోకమునకుం డెలియును నాములితనమును నీ పడుచుతనమును ముమ్మా అర్జునుం డెఱింగియున్నాడు

క అను మానింపక సభలో, నను నేఁ జెప్పికొన వుసెనా కిమ్మెయిదు

ర్జునితుండ వగు నియెడ నీ, నున నా కిటు పలుక వలసె + సూతతనూజా

టీ అనమానింపక సభలోక ననక నేక చెప్పికొనవలసెక = పొగడుకొనవలసి వచ్చినది దుర్జనితుండవగు = చెడ్డపట్టుక గలవాడవగు నియెడనినునక = నీపైన్నిచ్చె ఇమ్మెయిక = ఇట్లు కీడుముకవలసెక = తగనిమాటలు పెప్పవలసివచ్చెను సూతతనూజా!

తా ఓరిసూతపుత్రుడా! సభలో నన్ను నేను పొగడుకొన వలసివచ్చినది దుర్జనండువగు నీవీడి యీర్ష్యచేత నిట్లు ధర్మవిరోధమగు నాత్మస్తుతి చేసికొన వలసివచ్చెను

తే కార్యమునకును మఱియు ఖండమున కీవు

గలుగఁ జేటు వాటిలై నిశ్చారపులకు

దీని మముఁబోటు లెల్లను + దీర్చ నెల్లు

సాలెదము మంచిబంటవు + సక్తనగుము

టీ కార్యమునకుక = పనులుయొచించుటకు మఱియుక ఖండమునకుక = యుద్ధమునకుక. ఈవుగలుగఁ = నీకేమంత్రినగుటచే ఈకారపులకుక చేటువాటిలైక = చెడుకాలమువచ్చెను. దీనిక = ఇట్టియాపదను తీర్చక = బాగుసేయ మముఁబోటులెల్లక = మాబోటి

నార. ఎట్లుచాలెదను = చాలమునుమా! మంచింటవు = బలకూరుడవు చక్కనగుము = సవరించికొనుము

తా తార్యాలోచనము యుద్ధముచేయించుటకును నీకేమంత్రివైనందునం గౌరవులకుం జెడుకాలముకచ్చెను ఇంతటికిం దెచ్చిపిమ్మట బాగునేయుటకు మావల్లనగునా మంచికూరుడవు గావున నీకే చక్కపెట్టుకొనుము.

చ నెవమిడి యోహటించి యటు • నీవు దొలంగినఁ బోవ వచ్చునే

కుపితమనన్ముడై నరుడఁ గూల్చుఁ గ్రమంబున దొడ్లెల్లఁ జ

న్నపిదప నెట్లుఁ జచ్చెదు రఁణంబున నప్పుడు న వ కున్న దై

స్వపుఁబరివారముం బతియు • నైన నెఱింగెద రెల్లచందమున్

టీ నెవమిడి = నాపైనిందపెట్టి ఓహటించి = వెనుకకుంజని ఇట్లు • నీవు తొలంగిరక = తప్పించుకొనినవో పోవవచ్చునె = నన్న బోనిక్కరా కుపిత = కోపించిన మనస్కుడై = మనస్కులవాడై నరుడు = అరుసుడు కూల్చుఁగక = చంపఁగా దొడ్లెల్లక = బెద్దవారంబును • చన్నపిదప = చచ్చినవైరి రాంబునక = యుద్ధమున ఎల్లసచ్చెగు = ఎల్లునుజావలవు అప్పుడు చావకున్న = చావకమిగిలిన బెద్దస్వపు పరివారముక = కేదవడ్డ సేనయు పతియున్ = రాజున అయిత్ ఎల్లించియున్ = నీవిధమంతయు ఎఱింగెదరు = తెలిసికొందురు

తా నాపై నెవముపెట్టి నీవు వెనుకకుంబోవఁ దలంచుచున్నావు నీకెంతగునా! క్రోధము పెఱిగి యర్జునుండు సంపుచుంబోఁగా మరుసఁ బెద్దవారెల్లంగూలినపై యుద్ధమున నెల్లునుజావలవు ఆనచుయమునకుం జావకమిగిలి యీదసేనయును మనరాజును నీహిండిత్యమును జాగురులెమ్ము

వ అని పలికి దుర్యోధను నుఁజూచి కన్ఱునీతో వెండియు

తా అనిచెప్పి భీష్ముండు దుర్యోధనుంజూచి కన్ఱునీతో నిట్లనియెను

ఆ నూతపుత్ర యితఁడు • నాతలఁ బెద్దమో పెట్టి నమ్మియున్న • యట్టిచోటఁ గ్రందు సేయ నాకుఁ • గాదని సైరించి, యన్న బ్రతికి తిరిగఁ నూరకుండు

టీ నూతపుత్ర! ఇతఁడు నాతలక పెద్ద మోపుఁబడవు ఎత్తియున్నయట్టిచోటక = మోపియుండఁగా • క్రందుసేయక = సందడిసేయుట నాకుక కాదు = తగదు అని సైరించియున్నక = ఓర్చియున్నందున బ్రతికితి = ప్రాణముతోనిలిచితివి. ఇంకక = ఊరకుండు = పలుకవలదు

తా ఓరినూతపుత్ర! ఈరాజు నాతలపైఁ బెద్దబరువుపెట్టి యున్నందున సందడిసేయ రాదని సేనోర్చుకొనినందున నీవు ప్రాణముతో నిలిచితివి ఇంకను మాటలాడకుము

వ అని యాడి మొగంబు గంటు పెట్టికొనియున్న మరనదీనూనుదిక్కు మొగం బె నుయోధనుండు నీకుం గోపించ నగునె నన్నును గార్యభారంబుచుంజూచి నాబ్రదుకునకై నర్పంబును నహింపవలయు నని తేర్చి యంగరాజుం గనుం

గొని మీ రిద్దఱు నొక్కటియై భరంపడి యిప్పుని సక్కంజేసికొనక మీలో న నిట్టి యెరవుమాట లేదు యని పొదివి పలికి తదనంతరంబ పాండవవక్షంబువారల తారతమ్యంబులు వినువాడై యమ్మాట వుట్టించిన సతనికి భీష్మం డిట్లనియె,

టీ అయ్యాడి = అనిపలికి మొగంబు కంటువెట్టకొని = చిన్నపుప్పుకొని ఉన్న సురనదీనందను = భీష్ముని దిక్కుమొగంజై = అతట్టుతిరిగి నయోధనుండు కుకా కోపియ నగునె = కోపింపవచ్చునా నన్నన కార్యభారంబును చూచి బ్రదుకనకై = నాజీవన మునకు సర్వంబును సహింపవలయుక = బ్రుచ్చుకొనవలయున అనితేర్చి = శాంతపఱచి అం గరాజుక = కర్ణుని కనుంగొ మీరిద్దఱుక ఒక్కటియై = కలిసి భరంపడి = మోచికొని ఇప్పనిక చక్కచేసికొనక మీలోనక ఇట్టి యెరవుమాటలు = ఇట్టిభేదపుమాటలు పలకని పొదివిపలికి = చేర్చిట్లు మాటలాడి తదనంతరంబ = అటుపిమ్మట పాండవవక్షంబువారల తారతమ్యమును = భేదములు వినువాడై అమ్మాట వుట్టించినక = అమాటచెప్పగా అతి నీతిక భీష్మండు ఇట్లనియెక

తా అపలికి మొగంబు మడుచుకొనియున్న భీష్మంగని గుర్తొధనండు తానా 'నీవు కోపింపవచ్చునా నన్నన నాకుంగల కార్యమంగని నన్న బ్రతికించుటకై లోపములన్నియు నోర్చుకొనవలయున అని కర్ణుజూచి మీరిద్దఱుంగలిసి శ్రమపడి యీపని బాగుపఱచికొనవల యును మీలోన నిట్టిభేదపుమాట లుండరాదని కలిపినట్లు మాటలాడి పిమ్మట పాండవవక్షము నంగల శూరులబలాబలముల నెఱుంగఁగోరి యగగగా భీష్మం డిట్లనియెను

తే పాండవుత్రుల యదైస + దండిమగల

కలినిజం బేను జెప్పినఁ + గర్జునను

నొచ్చు నీచిత్త మెట్లగు + నోయెఱుంగ

నాకు నీది యేమిపని రిత్త + నడుమ నుండి

సూక్తి

టీ పాండుపుత్రుఁ అదైదండిమగల = అట్లుగల పెద్దకూరుల కలినిజంబు = ఉన్న రీతి ఏను చెప్పినక గర్జుననునొచ్చుక నీచిత్తము ఎట్లగు ఎఱుంగక రిత్త = వ్యర్థముగ నడుమనుండి = మధ్యస్థుడనైయుండి నాకుక ఇది ఏమిపని = ఎందుకు

తా పాండవులయొక్కయు వారిపక్షమువారి యొక్కయు బలములంగూర్చి యున్నది యున్నట్లు మఱుంగలేక నేనుజెప్పినచో గర్జునకుం గోపమువచ్చును నీమనస్సుగూడ వెల్లండు నో చెప్పఁజాలను కాబట్టి నధ్యక్షుడనగు నాకీయుత్రమాట లెడుకుక జెప్పును

వ అనిన మఱియు దుర్యోధనుండు దఱిమి యడుగుటయు నిట్లనియె

{ భీష్మండు పాండవవీరులం దతిరథమహారథాదుల
నిరూపించి చెప్పుట }

తే అతిరథుండు యుధిష్ఠిరం + డగ్నికల్పుఁ

డాహవంబున నప్రతి + హతుండు భీముఁ

ఉతిరథ శ్రేష్ఠః ఉతని మహాబలం బ
మానుషము విక్రమం బస మాన మధిప

టీ అధిప = రాజా! యధిష్ఠిరఁడు = ధర్మరాజు అతిరథుఁడు అగ్నికల్పఁడు = నిష్ప
పంటి వాఁడు ఆహవంబున = యుద్ధమున అప్రతిహతుఁడు = ఎదురులేనివాఁడు భీముఁడు
అతిరథ శ్రేష్ఠఁడు = అతిరథులలోనధికుఁడు అతనిమహిమంబు అమానుషము = మనుష్యుల
కంగలదిగాగు విక్రమంబు = విశేషశక్తి ఆసమానము = దీటులేనిది

తా రాజా! ధర్మజ్ఞం ఉతిరథులలోఁ జేరినవాఁడు నిష్పవలెం దీక్ష్యమైనవాఁడు యుద్ధ
మున నెదురు లేనివాఁడు భీమసేనుఁ డతిరథులలో నుత్తమండు వానివిశేషబలము మనుష్యు
లలో నెవ్వరికినిలేనిది అతని విశేష పరాక్రమము లోకమున పాటిలేనిదగు

క సమరదులు గవలు భుజగ, ర్వము పటువిక్రమము దుర్నివార్యంబులు వా
రిమరంబులు నిర్భయము ను, దమ మొనలకు మించి బెట్టు దాఁకుదు రధిపా

టీ అధిపా = రాజా! కము = సమరసహసేవులు సమరభులు భుజగర్వము = భుజ
ములపలమున పటువిక్రమము = దృఢమగుపరాక్రమమును దుర్నివార్యములు = అడ్డగింప
రానివి గరి మనంబులు = మనస్సులు నిర్భయములు = భయమునెఱుంగనివి తమ మొనలకు
మించి = తమతమ సేనలనుండి విగ్రహించి బెట్టుదాఁకుదురు = మిక్కిలి తిరుగుగా శత్రువుపై
దుముకుదురు

తా సమరసహసేవులు మొనలు వీరుభుజబలమెక్కుడు పరాక్రమ మడ్డగింపరానిది
వాహుస్సులు భయమునెఱుంగవు మునునకు ముందువచ్చి తీక్షణముగాఁ బోరాడుదురు
రాజా

నీ వారందఱును ధర్మ • వైభవంబున దవ స్సంద నెక్కుడు • సమల కెల్ల
ధనువున నాఁంబు • లను బరిణతులు దాఁ కొల్లరు పగులకు • నోర్వరాని
కోల్లలఁ గలరు బెక్కులు పరాక్రమములు వేర్వేరి చేసిన • వీరు లొక్క
మొగమయి తాఁకిన • వెగ డంద కుండునే మనసేన ము న్నవమానపాటు

ఆ దు ఖపాటు గలిగి • తొడరంగ వచ్చిన
వారు గాన నలఁతఁ • బోరు ప్రాణ
మానవడక యాపి • సంతయుఁ బెనఁగుదు
రది సహించి నిలుచు • త్తరిది మనకు

టీ. వారందఱున్ ధర్మవైభవంబున = పుణ్యవిశేషముచేతను తదస్సంపదన్ = విశే
షతపస్సుచేతను జనులకెల్లన్ = అందఱకంటెను. ఎక్కుడు = అధికుడు ధనువునన్ = విల్లు
విద్యయందును ఆలంబున్ = ఇతరయుద్ధములయందును పరిణతులు = అభ్యాసముగలవారు.
తాఁజొర్రు = శత్రువుల యుగ్రతను సహింపఁగలదు పరులకున్ = శత్రువులకు ఓర్వరాని
= సహింపరానియట్లు కోల్లలఁగలరు = నేనలనెడివీరియ పగులు = అనేకములు. పరాక్ర
మములు = శక్తింజూపునటు వేర్వేరిన్ = ఒక్కొక్కరే చేసినవీరులు ఒక్కమొగమయి =
కలిసి. తాఁకిన్ = ఎదిరిందినట్లుదు. మనసేన. వెగడందకుండునే = భయపడకుండునా. మున్ను =

పూర్వము. అవమానపాటు = అవమానపడియుండుట. దుఃఖపాటు = దుఃఖించియుండుట. కలిగి తొడరంగన్ = ఎదిరించుటకు వచ్చినవారు కానన్ = కాణ్డెట్టి అలఁతించోరు = కొంచెమున విడువరు ప్రాణమాసపడక = ప్రాణములమీఁద నాశయించక ఓసినంతయున్ = శక్తియుండు వఱకు పెనఁగుదురు, అది - వారియైత్రేకము సహించి నిలుచుచు మనకున్ అరిచి = అసాధ్యము

తా వారందఱును బుణ్యకర్తలచేతను వపస్సుయొక్క పెంపుచేతను లోకములోని యితరులకంటెనధికులు విలువిద్యయందును నానావిధ యుద్ధములందును యందును విశేషపరిచయముంగలవారు శత్రువులెంతవైకొనినను సహించుగలరు శత్రువులమీఁదికి నేనల నడపుటకు మిక్కిలి నేర్పులు ఒక్కొక్కచో దిక్కుల రాజులంశెలిగి పేరుకొన్న పరాక్రమ వంతులు ఇందఱుంగలిసి యొక్కసారి మనపయింబడిచివో మనసేన కాళంగలదా! అవమానపడి దుఃఖపడి యాగ్రహముతో నెదురింపకచ్చిరి కాణ్డెట్టి స్వప్నమున విడచివారు ప్రాణము మీఁద నాశవదలి శక్తియున్నంతవఱకుం బోరాడుదురు అంతటియుగ్రతగు సహించు మనకు సాధ్యము గాదు

మ నరుఁ డీమానమువాఁ డెనంగ వశమే + నా కంతవా రెందు నె
వ్వరు లే రింకనుబుట్ట రాతనికి దు + రావోద్యముం డైనయా
హరియుం దోడఁటె యేమి చెప్పుదు నతిం + డా నేనలంగాను నొ
క్కరుఁడుం గీటడఁగించు నీబలముల + గాండిన దుర్దాతుఁడై

టీ నరుఁడు = అర్జునుడు ఈమానము వాఁడనక = ఇంతటిశక్తి గలవాఁడనుటకు నాకుకొ వశమేసాధ్యమా అంతవారు ఎందున్ ఎవ్వరున్ లేరు ఇంకన్ = ఇటమీఁదను పుట్టరు ఆతనికిక = అట్టిశూరునకు దుర్వార = అడ్డగింపరాని ఉద్యమండు = పూనికగల వాఁడు ఆయిన ఆహరియుక = కృష్ణుఁడును తోడఁటె = సహాయమట ఏమిచెప్పుగదా ఆతండు = అర్జునుడు ఒక్కరుఁడున్ = ఒక్కండ్రే గాండిన = గాండినముజేతఁగలిగి దుర్దాతుఁడై = అడ్డగింపరానివాడై ఆనేనలన్ = వారిసేనలను కాచున్ = రక్షించున నిజలములకొ గీటడఁగించున్ = నాశముసేయును

తా అర్జునుండు మీఁదఁజెప్పఁబడిన నాల్గుకెగలలో జేరినవాఁడనికాని మఱియింకమితి గలశూరుఁడని చెప్పటమంగాని నామసాధ్యముకాలేదు వానియంతటివా రెక్కరును మఱి యెచ్చటను గలుగరు ఇళమీఁద భూమిపైఁ బుట్టయునుంగదు మహావృక్షగు నాశూరు నకు నెందును నడ్డపాటెఱుంగని శ్రీకృష్ణుండు సహాయఁడట నే నేమిచెప్పగదా గాండిన మనుమహాసాధనముం జేకొని యెదురు లేనివాడై యర్జునుఁడొక్కడే తనసేనలంగాచికొని మన సేనల సంహరింపంగలవాఁడు

వ అనిన విని యొక్కలవున నున్నరాజులమనంబు లెల్లను జేవ నెడియె భీష్ముండు వెండియు నిట్లనియె

తా. అని భీష్ముండు నెప్పఁగా నాసభయందున్నరాజుల మనస్సులన్నియు బెండువడియెను భీష్ముండు మఱియు నిట్లనియెను

౪౮౦

(ఉద్వేగపర్యము ౪ ఆ)

సీ ద్రావదేయులు మహారథు లేవురును వారితరము యుత్తరుడును ధరణినాథ
యతిరథవర్ణుడ ధర్మభిమర్షుడ ద్దను వాసుదేవుల కెన ధర్మవాడు
లయుచిత్రములుచేచ్చి లావురుదాల్కియుగలక్షతండులపాటుదలంచుచుండు
గావున బెడిదంబుగాఁ బోయి సాత్విక యతిరథోత్తముడు శౌర్యాన్వితుండు

తే పాండవస్నేహ సత్కుండై ధర్మండు గాన
యలుక మంమోదఁడైయుం గలిగి పెనఁగు
వీర లిందఱుం బరుసఁ వారు సమర
ధరణి నొప్పింతు రీయోధ ధర్మం నెల్ల

టీ ద్రావదేయులు = ద్రావపక్షిప్రత్యుల వీవురు = అయిదునుండియు మహారథులు
ధరణినాథ = రాజా! అత్తరుడును వారితరము = అతటిరాడేను అయ్యభిమర్షుడు అతి
రథవర్ణుడు = అతిరథులలో నధిరుడు అర్జునవాసుదేవులవంత్ = కృష్ణునకు నర్జునునకు ఎన
వచ్చువాడు = సాత్వికగువాడు లయుచిత్రములు = లావురుముగలిగి చిత్రగుతుల యుద్ధము
సేయుటలు సేర్పుకొ న్నావురు = బలమును తాల్చియున్ = ఓర్పును కలఁడు = కలవాడు
అందుల పాటు = తందుల పడినకష్టములను తలంచుచుండుకొ న్నావునన్ బెడిదంబుగాన్
= కఠినముగా పోరుకొ = పోరాడును సాత్విక యతిరథోత్తముడు శౌర్యాన్వితు డు
పాండవస్నేహకుండై = పాండవుల స్నేహము గోరినకాండై ఉండుకొ కానకొ మనమో
దకొ అలుక డెద్దయుం = మిక్కిలి కలిగి పెనఁగుకొ వీరలిందఱుకొ పరుసనివారు =
గడుసునునుప్పుడు ఈయోధుల నెల్లకొ = మనలోని కూరుల నందఱిని మరధరణికొ =
యుద్ధభూమి నందు నొప్పింతురు

తా ద్రావపక్షిప్రత్యుల యురుగురును మహారథులు విరి ట్టప్రత్యుండగు నుత్తరుఁగును నట్టి
వాడు రాజా! అతిరథులలో నుత్తముండగు నభిమర్షుడు దన తండ్రియగు నర్జునునితోడను
గృష్ణునితోడను సరివచ్చువాడు మిక్కిలి మలఁనగాఁ జిత్రచిత్రములగు బాహులసేయ
నెఱుంగును బలమును నోర్పునుగలవాడు దందుల పడినకష్టములను దలంచుచుండును గా
వున మిక్కిలి కఠినముగాఁ బోరాడును సాత్విక యతిరథులలోనధిరుండు శౌర్యముంగలవాడు
పాండవులయొడ స్నేహముగలవాడై యుండును గావున మనపై మిక్కిలి యాగ్రహముంగలిగి
పెనఁగును డెప్పంబడిన వీరందఱును గడుసుదలచుంగలవారు గావున యుద్ధభూమియందు మన
లోనికూరుల నంగఱిని మిక్కిలి నొప్పింపఁగలుఁదరు

ను అట్లంటి బారు మహారథుల్ ద్రుపదుఃత్యాన్వితీశు లుద్య ద్భుజా
బుశౌర్యాభ్యులు పాండురాజును తనంబుంధ ప్రియ స్నేహితుల్
గలిమింజేసి తదీయ దైన్యమునకుం గా నొచ్చియుం జచ్చియున్
గలిపింపం దనుకించి చొత్తు రని కేఠీభూత చేతమ్ములై

టీ ద్రుపద మత్యాన్వితీశులు = ద్రుపదుమహారాజును విరాటుండును ఉద్యోత్ = పెంపాం
డునున్న భుజాల = భుజములబలముతోను శౌర్య = కూరత్వముతోను ఆభ్యులు = కూడిన
వారు మహారథుల్ అంటింటిరు = కొంచెమున విడువరు పాండురాజునకు సంబంధప్రియ

స్నేహమూర్తీ = పాండురాజపుత్రునితో సంబంధమును మిక్కిలి స్నేహములను కలిపించెనీ
= కలుగుటచేత తదీయ = పాండవుల సైన్యములకుంగా నొచ్చియున్ చచ్చియున్ ఏ
భూత = కలిసినట్టి చేతస్కులై = మనస్సుగలవారై శాసించెన్ = జయింపజేయుటను తమ
కించి = కోరి అనికొన్ చాత్తురు

తా ద్రుపద డును విరాటుండును జెంపొందున్న భుజముల బలముతోడను వార్య
ముతోడను గూడినట్టి మహాగళు ముద్ధమున వెలుకంజ వేయువారుగాను పాండవులతో సదృ
శంపులుచేసియు మైత్రింగలిగియు సన్నపాదగుట (పాండవులకై నొచ్చియున్ చచ్చియున్
యిద్దరు నొకేతలంపు గలవారై వారి గెలుపింపం దలం) ముద్ధము నెయ్యదురు

ఆ వీరగుణము బలము + వీరకయుఁ గలఁడు ౩౧, శోరదుడు శిఖండియకృత్యముఁ
డతిరఘుండు దర్ప + యుతుండ ధృష్టద్యుమ్నుఁ, డుగ్రతేజః డనికిఁనుగ్రున్లట్లు

టీ మహాభుఁడు శిఖండి వీరగుణము బలము వీరకయున్ = పట్టుదలయున కలఁడు
అతనికమ్ముఁడు = అతిరఘుండు ధృష్టద్యుమ్నుఁడు దర్పయుతుఁడు = ప్రతాపముగలవాఁడు
అనికొన్ = యుద్ధమునను ఉగ్రున్లట్లు = శివులవలె ఉగ్రతేజఁడు = తీక్షణుడు దస్యముగల
వాఁడు

తా ద్రుపదపుత్రుం డగుశిఖండి మహాభుండు వీరగుణము బలము పట్టుదలయుగల
వాఁడు వానికమ్ముండగు ధృష్టద్యుమ్ను డతిరఘుండు మిక్కిలి దర్పముంగలవాఁడు యుద్ధ
మున రుద్రున్లట్లు తీక్షణుడుకాంతిని గలవాఁడు సుమా !

క అతనినుతుఁ డర్థిరఘుఁ డా, ధృతవర్ముఁడు పిన్ననాఁడు + త్రిమ్మటకాండై
మతిహీనత శస్త్రాస్త్ర, ప్రతతి పరిశ్రమము లేక + పాలనఁ డగుటకొన్

టీ అతనినుతుఁడు అర్థవర్ముఁడు పిన్ననాఁడు త్రిమ్మటకాండై = దేశముం దిరిగి
మతిహీనత = తోగితప్పుచేత శస్త్రాస్త్రప్రతతి పరిశ్రమములేక = ఖడ్గములు వాణములు
మొదలగవనియుండు శ్రమపడనందున పాలనఁడుగటకొన్ వ్యర్థపడగుటచేత అర్థభుండు

తా. అధృష్టద్యుమ్నుని కొడుకగు ధృతవర్ముఁడు చిన్నతనమున దేశద్రిష్టుడై వాణముల
యందేరి ఖడ్గాది సాధనములయందేరి యభ్యాసములేక వ్యర్థ పడెనందున సర్వభుండియ్యెను

ఆ చెదిభూవిభుండు + శిశుపాలతనయుండు, ధృష్టకేతుఁ డధిక + ధీరమతి మ
హాభుండు భోజుఁ + దనురాజు ననుజులు, నట్టివార తెంపు + నలవుఁ గలరు

టీ శిశుపాలతనయుండు = శిశుపాలుని కొడుకు చెదిభూవిభుండు = చెదిదేశపురాజు
ధృష్టకేతుండు అధికధీరమతి = మిక్కిలి ధైర్యబుద్ధిగలవాఁడు మహాభుండు భోజుఁ డను రాజు
అనుజులు = తమ్ములు అట్టివార = అటువంటివారలు తెంపుకొన్ = సాహసమును అలవు = ఉపా
యమున కలరు = కలవారు

తా శిశుపాలుని కొడుకుడగు ధృష్టకేతుండు మహాభుండు చెదిదేశపురాజు మిక్కిలి
ధైర్యముగలవాఁడు భోజుఁ డనురాజును మహాభుండు వానికమ్ములు నట్టివారలె యగుదురు
విరు సాహసమును నేర్పున గలవారు

ప ఉత్తమాజుండును యథామన్యుండును క్షత్రజేవుండును జయంతుండును నమితౌజుండును విరాజుండును సత్యజిత్తుండును ననంబగు పాంచాలకుల ప్రదీపకులు మహారథులు మత్తమాతంగ బృందంబుచందంబునం బ్రతిబలంబు పయం గవిసి కోలాహల బహుళగుణగాఁ గలపంజాలుదురు కేకయపతు లేవురు సహోదరులు మహారథులు గడిందినుగిలు గెంపురథంబు మొత్తంబు లతోఁ గార్చిచ్చుపగిదిం బాదువుదురు కాశీశుండు నీలుండు సూర్యదత్తుండు మదిరాన్యుండు శంఖుండు విరాటజ్ఞాతులు మహారథులు వివిధాయుధవిద్యావి శారదులు వారిపోరు భరంబైయుండ

దీ ఉత్తమాజుండును యథామన్యుండును క్షత్రజేవుండును జయంతుండును అమితౌజుండును విరాజుండును సత్యజిత్తుండును ననంబగు పాంచాలకుల ప్రదీపకులు = పాంచాలకులమును బ్రకాశంపఁ జేయువారు సహారథులు మత్త = మదించిన మాతంగ బృందంబు చందంబునఁ = ఏనుగులగుంపువలె ప్రతిబలంబుపయిం = శత్రు సేనపై కవి = సమీపించి కోలాహలంబుగాఁ = కలకలమును ధ్వనిపుట్టున న్లుగా కలంపంజాలుదురు = క్రందుమీయచేయంగలవారు కేకయపతులు ఏవురు = అయిదుగురు సహోదరులు = అన్నదమ్ములు మహారథులు గడిందినుగిలు = గడుసగుశూరులు తెంపుగలరు = సాహసముగలవారు రథంబుల మొత్తంబులతోఁ. కార్చిచ్చుపగిదిఁ = అడవినిప్పవలె బాదువుదురు = మట్టుకొందురు కాశీశుండు నీలుండు సూర్యదత్తుండు మదిరాన్యుండు శంఖుండు విరాటజ్ఞాతులు = విరాటుని దయాదులు మహారథులు వివిధ = వివిధముల విద్యావిశారదులు = విద్యలంగు నేర్పగలవారు వారిపోరు భరంబై = సహింపరానిదై ఉండుక

తా పాంచాల వంశమునం బుట్టిన యుత్తమాజుండును యథామన్యుండు క్షత్రజేవుండు జయంతుండు నమితౌజుండు విరాజుండు సత్యజిత్తుండు నన నొప్పసేద్యురను మహారథులు వీరు మదించినయేనుగులవలె శత్రు సేనలం జుట్టుకొని కలకలమనకూయుట్లు చేయంగలరు కేకయరాజులయిదుగు రన్నదమ్ములు మహారథులు గడుసగుశూరులు సాహసముగలవారు శత్రు సేనల నడగనిప్పవలె రథములతోడం జుట్టుకొని పోరుదురు కాశీశుండు నీలుండు సూర్యదత్తుండు మదిరాన్యుండు శంఖుండు ననునైనగురు మహారథులు విరాటునిదాయాదులు నానావిద్యల నెఱింగినవారు వారితోఁ బోరాడుట కష్టతరము

సీ చిత్రాయుధుండును • జేకితానుండు మహారథు లిద్దరు • నర్దునునకుఁ గూర్తురు కయ్యానఁ కోర్తురు నేర్తు గా యుధముల క్షై • సత్కుగ్రు లవిధి ధమువారు చంద్రద • త్రవ్యాఘ్రిదత్తులు మినుముసేనాబిందుఁడనునృపాలుఁ డతిరథోత్తముండు మా • రుతపుత్రు నెన యితం డొక్కండు మనసేనఁచిక్కు

ఆ పాండు్యు డతిరథుండు • బలగంబు గలవాఁడు [పఱుచు సమరధుండు గాశ్యుఁడమితబలుండు కుంతిభోజుఁ డాజి • కోవిదుఁ డతిరథుం డతనియొద్ది జోదుఁలధిక బలులు

తీ చిత్రాయుగమును చేకూర్చుచును మహాభులు ఇద్దఱుకా అర్జునునకా
కూర్తురు = పేమింగురు కయ్యానకు = యద్ధమునకు ఓర్తురు ఆయుధములకెల్లా
నేర్తురు అశ్వుశ్రులు = మిక్కిలిచిత్తమైనారు చంద్రవత్ వ్యాభూర్తులు అవిధమువార
= అట్టివారలే వినుము సేనాబిందుడు అను నృపాత్తముడు = రాజశ్రేష్ఠుడు అతిభో
త్తముడు మారుతపుత్రుడనభీమునితోపాటివాడు అతండొక్కండు మనసేనకా చిమ్మ
పజుచుకా = క్రిందుమీదుసేయును పాండుకు అతిరథుండు బలగంబుగలవాడు = బం
ధవులను గలవాడు సమరథుండు కాశ్యపుడు అమితబుండు మంతిభోజుడు అజిత్ =
యద్ధమున కోవిదుడు = సమర్థుడు అతిథుండు అతనియొద్దజోదులు అమితబలులు = మితి
లేనిబలులు గలవారు

తా సమస్తాయుధములు నేర్చినవారు మిక్కిలి భయంకరులును నగు చిత్రాయుధచేకీ
తాను లిద్దఱు మహారథులు యద్ధమునం జంకరు పార్థునకు మిత్రులుగావున మిక్కిలి పోరు
దురు మహారథులకు చంద్రవత్ వ్యాభూర్తులవారును నట్టివారలే సేనాబిందుడు రాజా
త్తముం డతిభోజులలో నుత్తముండు భీమసేనునకు పాటివాడు గావున నాతిండొక్కడై మన
సేనలం సేకాకుసేయం జాలును పాండుకు డతిరథుండు విశేషబంధవులం గలవాడు విశేష
బలముం గలవాడగు కాశ్యపుండు సమరథుండు మంతిభోజం డతిరథుండు యద్ధమున సమ
ర్థుడు వానియొద్ద సేనలును మిక్కిలి బలముగలవి

వ రోచమానుండు మహారథుండు దేవసమానుండు

తే అతిరథుల కెల్లాదల దండ్రీ యిట్టివాడు

యసురవిభుండు ఘటోత్కచుండు డాహిడింబ

కొడుకు మాయాబలంబున నొడుచుచు బగలు

సతనికడి దానవాసీక మగ్గులంబు

తీ అతిరథులకెల్లాకల తండ్రీయిట్టివాడు = భీమునివంటివాడు అసురవిభుడు =
రాక్షసరాజు హిడింబకొడుకు ఘటోత్కచుండు = అరవాడు పగలకా = శత్రువులను మా
యాబలంబునకా ఒడుచుకా = ఒడించును అనికడకా దానవాసీకము = రాక్షససేన ఆ
లంబు = మొండు

తా అతిరథుల కందఱకు మొదటివాడు దనతండ్రీయగు భీముని బోలినవా య
హిడింబును రాక్షసి కొమరుడు ఘటోత్కచుండు మాయనగల్పించి యద్ధముంజేయును
ధుండు వానియొద్ద రాక్షససేనలు మొండు

వ తోచినవారిం బేరుకొంటి నింతియకాని రెండువీళ్లును మంచిమగలు పెక్కుం
డు గలరని చెప్పి గాంగేయుండు

తా నాకునన్నునకు వచ్చినవారినిమాత్రము చెప్పితిని రెండుసేనలయందును శూరులు పె
క్కుండ్రుగలరని చెప్పి భీష్మండు.

క పాండవులదిక్కువీరు ల, ఖండితబలు లైన నామొ డ గంబునఁ బడియె
ద్దండత చూపఁగలేరు శి, ఖండిని నొక్కనఁ జంపఁ డ గాని కుమారా

దీ పాండవులదిక్కుపీరులు అఖండిత బలులు = తగ్గనిబంధముగలవారలు అయినకొ
నామిగంబనబడి = నాయుడుటంబడినప్పుడు ఉద్బంధితకొ = కర్మభావమును మోపక
లేరు కుమారా = చిన్నవాడొ శిఖండకొ ఒక్కరునికొ = ఒక్కనిమాత్రము చంపఁగాని =
చంపను.

తా పాండవుల సేనయందలిపీరులు బలమునందీసిపోవు వారుకొర అయినను నాయుడు
టం బడినపుడు దర్పముం జూప నెరర గాయనా శిఖండినిమాత్రము సేను జంపనుగా!

క అనవుడు దుర్యోధనుఁ డా తని మీరు వధింపమికిఁ గతం బేమి యొక్కో

వినఁ దగ నేనిం జెవుడా, యనుటయు నిట్లనియె భీష్ముఁడతనికి నెమ్మిక్

దీ అనవుడు = అనిచెప్పఁగా దుర్యోధను డు అతినికొ = శిఖండిని మీరు యధంప
మికికొ = చంపకపోవుటకు కశంబేమియొక్కో = కారణమేమో వినఁదగు నేనికొ = సేను
వినఁగూడినచో చెప్పఁడ అనుటయొక్కో అతినికొ భీష్ముఁడు నెమ్మిక్ = జేమతో
ఇట్లనియెకొ

తా అని భీష్ముఁడు వలుక దుర్యోధనుండు మీరు శిఖండిని జంపక పోవుటకుం గారణము
ను వినఁదగినదైనచో దయచేసి చెప్పఁడన గాతనికిం జేమతో భీష్ముం డిట్లామెన

- భీష్ముఁడు దుర్యోధనున కంబోపాఖ్యానంబు నెప్పుట క్క -

వ ఏ నాశిఖండిని జంపమికి మూలంబు నాలంగఁదు తత్ప్రసంచంబంతయు
వివరించెద నాకర్ణింపుము

తా. సేను శిఖండిని జంపకుండుటకుఁ గారణము విక్రీలి గలదు దానికెఱుంగంత గాఁ
జేటవడం జెప్పెద వినుము

సీ శంతన ప్రియుట † సత్యవతి దేవి యనుమతితోకొ చిత్రాంగదునకు
సామ్రాజ్యపట్టంబు † సమ్మతికొ కట్టితికొల్పకొంబున † నతఁడు దీతఁ
సత్పురోహితవర్గం † దదనుసంభవున విచిత్రవీర్యుని రాజు † జేసి పెండ్లి
సేయంగఁ దివిరి కా † శీవల కూతులు కన్యలు మువ్వరు † గలుగుటయును

తే నాతఁ డర్థిఁ దదీయస్వ † యంవరమున

కఫల నృపతులఁ బిలుపించె † ననియు నెఱిగి

తిల్లి కెఱిగించి యొంటిమై † దత్పురమున

కాయితంబయి పోయితి † నరద మెక్కి

దీ శంతన ప్రియుటకొ సత్యవతి దేవి యనుమతితోకొ చిత్రాంగదునకుకొ సామ్రాజ్య
పట్టాబు = రాజ్యభారమును సమ్మతికొ కట్టితికొ అల్పకాలంబునకొ ఆతఁడు. తీతకొ = నశిం
చెను తత్పురోహితవర్గం = వాఁడులేనందున తదనుసంభవుకొ = వానికమ్ముని విచిత్రవీర్యుకొ రా
జుచేసి పెండ్లిసేయంగకొ తివిరి = కార్తికాశివతిహంతుండు = కాశిరాజుహంతుండు కన్యలు
మువ్వరు = ముగ్గురు కలుగుటయున్ = ఉండఁగా. ఆతఁడు ఆర్థికొ = శ్రద్ధతో. తదీయస్వ
యంవరమునకుకొ = ఆపడుచులపెండ్లికి అఖిలనృపతులకొ = ఎల్ల రాజులను పిలుపించెను

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ గానము

(ఆత్మాభిమాన కథానిధి సహితము)

రచయిత

అది ఎఱిగి తల్లికా = సత్యవతికి ఎఱిగించి ఒంటిమీద = ఒక్కండనే తత్పురమునకా
అరదమెక్కి ఆయితంబుగ = యత్నముతో బోయితా

తా మాతండ్రి శంతనందు గతించినపై గాదవతితల్లి యశ్వవతి యశ్వవతితో
నామెదెడ్డకొడు కగుచిత్రాంగదనకు ర జ్యముం గట్టితిని వాడు శిష్యుకాలమున నశింపగా
వానితమ్ముం డగుచిత్రవీర్యుని రాజుంజేసి వానికి పెండ్లిసేయం దలంచి కాశిరాజు కూతుం
డు ముగ్ధుకన్యకయిండగా వారికి స్వయంవరముపెండ్లి సేయించిలంచి రాజులెల్ల చివ
నంపగా నా చవతితల్లికిం జెప్పి నేనొక్కండనే తగుయత్నముతో రథమెక్కి యాపట్టణమున
కుం బోయితిని

వ ఇవిధంబునం జని యన్యుహోత్సవంబున నలంకృతైయున్న యంబయు
నంబికయు సంతాపియు సుముద్దియల మువ్వరంబట్టి రథంబుయిం బెట్టి
కొనిరా నచ్చల రాజు లెల్లరు జతురంగబలంబులతోవచ్చి నన్నుంబొదివిన బ
టువిశిఖానంబిలా కలాపంబువేడిమి సూపి వారి నిలువరించి యగుగుడెంచి
సత్యవతికి పూంతుల నొప్పించిన నద్దెవి విచిత్రవీర్యునకు వారల వివాహం
బుసేయ నుద్యోగించె నట్టియెడ నమ్మువ్వరయందుం బెద్దయెడయైన యంబ
యనుకన్యక నాతో నిట్లనియె

దీ ఇవిధంబునక చని అన్యుహోత్సవంబునక = ప్రయోజనమున అలంకృతై
= అలంకరింపడి ఉన్న అంబయిక అంబికయిక అంబాలికయిక అనుమువ్వరు, మట్టి
కులక = ముగ్ధుకన్యకయ పట్టి రథంబుపయిక పెట్టికొని రాక = రాగా అచ్చటి
రాజులెల్లరు చతురంగబలంబులతో = నాల్గవిధము సేనలతో వచ్చి నన్నుక బొదివి
నక = చుట్టుకొనగా పటువిశిఖానంబిలాకలాపంబు వేడిమిక = బాణములందు బుట్టిన
నిప్పు బాల్లలయొక్క వేడిమిని చూపి వారిక = ఆరాజులను నిలువరించి నిలిపి ఆరుగు
డెంచి సత్యవతికి అస్పాలంకులక = ఆకన్యకలన జెప్పించినక నద్దె = సత్యవతి
విచిత్రవీర్యునకుక వారలక వివాహంబుసేయక ఉద్యోగించెక = యత్నముచేసెన అట్టి
యెడక అమ్మువ్వరయందుక పెద్దయైన అంబయికన్యక నాతో నిట్లనియె

తా అన్య సేయాపెండ్లి ప్రయోజనమునకే అలంకరించి కూర్చుండ బెట్టియున్న
యంబ, అంబిక, అంబాలిక అనుముగ్ధుకన్యలనె త్రిరథంబునం బెట్టికొని సేన వచ్చుచుండ
గా నచటిరాజులెల్ల నాల్గవిధముల సేనలతోడవచ్చి నన్నుంబట్టుకొని యుద్ధముసేయగా నా బా
ణములచే వారికిం బాటుకునూపి వారల నంతటనిలిపి నాస్తిపురికివచ్చి కన్యకల ముగ్ధుర సత్యవతికి
నొప్పించితిని ఆసత్యవతి యాకన్యికయలను విచిత్రవీర్యునకు పెండ్లిసేయందలంచి యత్నము
సేయగా వారిలో పెద్దదియగునంబ నాతో నిట్లనియెను

తే సౌంభవుర వల్లభుం డైన † సామ్యమీద
దలచుగలదు నా కతఁడును † దగులు గలిగి
యుందు నాదెన నీవు ధ † ర్శ్మితరుండ
వతనిపాలికి దగ నన్ను † ననువవయ్య

Here and there
of the

టీ సాంభవునవల్లభుండైన సాశ్వమిందా. నామక తలపు కడు అతడును నా దెనక తగులుగలిగియుండుక = ఆత్మకడైయుండును నీవు ధర్మోత్తరు డవు = న్యాయముగా వర్తించువాడవు అతనిపాలికా నన్నుక తగన్ అనుపవయ్య = సంభము

తా సాంభవురపు రాజగు సాశ్వనిపై నాకిష్టముగలడు నాయెడ నారాజును స్నేహముగలిగియుండును నీవు ధర్మము నెఱింగినవాడవు కావున దయచేసి నన్ను సాశ్వనికడ కంపుము రాజా!

క అన విని సత్యవతికి జె, ప్పిన నాచును పుప సంబంధంబుగ వృద్ధాంగనలం దోడుగ నవ్వుడ, పనిచి యనిచితిని జనంబు ప్రస్తుతి సేయక

టీ అనక విని సత్యవతికి చెప్పినక ఆయను పనునన్ = సంపదగా అంబక పెంపుక = గౌరవముతో వృద్ధాంగనలక = మునుసలియాడువాండ్రను తోడుగక అప్పుడ పనిచి = ఏర్పాటుచేసి జనంబులు ప్రస్తుతియన్ = పొగుడునట్లుగా అనిచితిక = అంబతిని

తా అంబ చెప్పినమాటలు శత్యవతికి జెప్పి యామె యనుకుంటింబున గౌరవముగా మునుసలియాడువాండ్రను తోడుగనిచ్చి అంబకు లోకమునన్నమెచ్చునట్లుగా సాశ్వనికడకంబితిని

వ ఇట్లు పనిచి తక్కినకన్నెల నిరువురం బాశిగ్రహణంబు సేయించితి

క అంబయు నట సాశ్వనికడ కుంబోయిన నతడు భీష్ము కొనిపోయినదా

నిం బడుచుఁ గెకొనం ధ, భృంబే కన్యాత్వ మెనల యగువా నీకుక

టీ అంబయుక అటక సాశ్వనికడకున్ పోయినక అతడు భీష్ముకొనిపోయినదానిక పడుచుక = కనిదానిని కెకొనక = ఉంచుకొనక ధర్మంబు = న్యాయమా మగువా = చిన్నదానా నికుక = కన్యాత్వము = కన్యగానందుట ఎడలక = తప్పినది

తా నాచె ననపంపడినయంబ సాశ్వనికడకుంబోగా నాతిండు భీష్ముడు కొనిపోయిన పడుచుదాని నిన్ను మరిలయంచుకొనుట న్యాయమా హపురుషుండు నిన్నుయట్టెను కావున నీవు కన్యకవుగావు

వ ఇంక నిన్ను భార్యగా వరియింపం దగునే యనిన గామశిరవీడిత యగుచు నక్కామిని యతని కిట్లనియె

తా. నిన్నింక భార్యగా గొనదగ దనగా గామశిరవీడే బీడింబడిన దగు నా చిన్నది యిట్లనియెను

తే తమ్మునకుఁ గాంగ భీష్ముఁ డుద్విగ్రవృత్తిఁ

గన్నియలఁ గొనిపోయెడుఁ గాన బలిమి

నన్నుఁగొనిపోయె నాచేత నిన్ను వినిన

యపుడెపు త్రొంచె దూషింప నినఘ తగునె

టీ అనఘ = సాపకులనివాడా భీష్ముడు తమ్మునికి కాంగక ఉద్విగ్రవృత్తిక = బలివంతముగాఁ కన్నియలక కొనిపోయెడుక = తినుకొని పోవుచుండెను కానక. బలిమిన్

= ఇష్టములేకయే నన్నుకొనిపోయి నాచేతకా = సేవకప్పుడగా నిన్నుచినింపబడి పుత్రైంచెన్ = మరలఁ బంపెను మాషింపక = దోషము చెప్పక తగునె

తా ఓపారశీకుఁడా' భీష్ముండు దనతమ్మునకుం గా నలవంకముగాఁ బడుచులం గొం పోవుచుండి గారితోఁగలిసియున్న నన్నుగూడ నెత్తువాని పోయెను నేను నీశేరుచెప్పినంత నె నన్ను నీకడకుఁ దగువారిం గూర్చి పంపెను ఇందు మాషించుటకు నవకాశమొందును అగు

వ మాతండ్రి యెఱుంగక స్వయంసరాలంకారంబు నాకుం జేయించిన కథంబు ననింతపుట్టె భీష్ముండు నాచెలియంఁద్రం దనతమ్మునకిచ్చి నన్ను నీకడకుం దగ ననిచె దీన నేమిదోషము మఱియు ననేకప్రకారంబులం ఒలికిన వినక తన్నుం జేకొనక సాశ్వండు

దీ మాతండ్రి ఎఱుంగక నాకుకా = నానంగూడ స్వయంసరాలంకారంబు = పెండ్లికిం దగు నలంకారము చేయించిన కథయింకా = చెయించినందున ఇంతపుట్టె భీష్ముండు నాచెలియంఁద్రం = చెల్లింఁద్రం తనతమ్మునకుకా ఇచ్చి నన్నుకా నీకడకుకా తగకా అనిచెకా = పంపెన దీకా = ఇంతమాన్యున ఏమిదన్న అని మఱియున్ అనే ప్రకారములకా పరికినకా వినక తన్నుకా చేయకా = చెప్పికొనక సాశ్వండు

తా మాతండ్రి తెలియనివాఁడై నన్నున బెండ్లియంకారము చెయించినందున నింత కష్టము సంభవించినదీ భీష్ముండు నాచెల్లెండ్రి నట్టిని దోషమునకుం బెండ్లిచెసుకొని నన్ను నీ దగ్గరకు పంపెను దీన నేమిదోషమున్నదియని మఱి యెన్నివిధముల జేడికొనినను వినక వానిని గ్రహింపక సాశ్వండు

క కరుణంబుగ నేడ్చుతలో, దరిఁ బోపొచ్చి చట నింకఁ దడయకు మని మం దిరము వెడలంగ ఁడిచిన, నరిగె నదియు నార్తచిత్త ఁ యై వి లగతికె

దీ కరుణంబుకా = జాలియగునల్లు ఏడ్చుతలోదరికా = ఏడ్చుచిన్నవానిని పో పొమ్ము ఇచ్చటకా తడయకు = ఆలస్యముచేయకు అని మంచి మునెడలంగకా = ఎంతి వెలు ఎలికి అడిగింకా = త్రోయంగా అదియుకా ఆర్తచిత్తయై = దుఃఖించుచు వికల తికా = నడువంజాలక అరిగెకా = పోయెను

తా జాలియగున ళ్లేడ్చుచున్న యాచిన్నవానిని నీవిచ్చటనుండకు నెక్కడకేరి పొమ్మని యెంతి వెలుపలికిం దోసెను ఆచిన్నది మిక్కిలి యేడ్చుచు నడువంజాలక

వ చనిచని యవ్వెలంది యిట్లని వితర్కించె

తే సాశ్వనకుఁ గానియపుడ సంసారమునకుఁ

బాసితిని యింక భీష్ముని ఁ పాలి కేల

యరుగ నాతిండు మూల మీ ఁ హానికెల్లఁ

గాన నాతని సాధింతుఁ గాక యేను

దీ సాశ్వనకుకా కానియపుడ = పనికిరాని యపుడ సంసారమునకున్ = ఇల్లాలుగా నుండుటకు పాసితిని = చెడితిని, ఇంకా భీష్మునివారికా అరుగ నేల? ఈహానికెల్లకా =

నాచేతునకు నెట్లు. ఆతందు. మాతము = కారణము కానన్ నేను. ఆతనికా సాధించుకా = పోరాడెదను.

తా సాధ్యునకు నే నుపయోగించనపుడు మఱియొకరికిం బనికిరాక చెడినట్లేయయ్యెను ఇత నేను భీష్మునికడ కేలపోవలెను ఈనాచేతునకు భీష్ముడే మూలముకాబట్టి వానిని సాధించెదను

క గాంగేయు గెల్వ నెవ్వరి, కిం నొలదియె తవముపేర్చి గెలిచెదఁ గా కం
చుం గాంత సనియె నం నుం ఎంపు లొకకొంద టున్న * పుణ్యస్థలికికా

దీ గాంగేయుకా=భీష్ముని గెల్వకా ఎవ్వరికికా=ఎవరికేనియు నొలదియె=లోబడినదా తవముపేర్చికా=తనస్సుయొక్కపెంపుచే గెలిచెదకా కాక అందుకా సంయుమి పుంగవులు = యతీశ్వరులు కొందఱు అన్నపు స్థలికికా = అన్నపుణ్య ప్రశశనునకు చుం యొకా = పోరాడు

తా భీష్ముని గెలువ నెఱుంగనసాధ్యము కాబట్టి త స్సుచేసి యొకను జయింతునని కొందఱు యతీశ్వరులన్న పుణ్యశ్రమమున కాచిన్నది పోయెను

వ చని వార కిం దనవృత్తాంతం బెఱింగించిన వారిది రాజులు నేసినవని సాధ్యులచేసె ఇక్కంటడనే యనిన నవ్వనిొ దపశ్చరణంబునకు వచ్చితి ననుట యు నీవును గుమార్తెవు నెకిం బొప్పున నేతండ్రిపాలికిం బొమ్మిది య రధర్తం బని పలికిన వారి కన్నారీ త్నం బిట్ల యె

దీ చని వారలకా త వృత్తాం టు చెప్పినకా గారు ఇది రాజులునేముపని సాధ్యులచేలకా చ గ్గుంబడునె=బాగుపడుగా ననినకా అవ్వనితె = అచిన్నది తపశ్చరణం బునకుకా వచ్చినికా ఎన్నపుడుకా = అనఁగా నీవు సుమయారివి = మెత్త మేనుగలదానవు నీకు ఇది చొప్పుడునె = సరిపడునె తిండ్రిపాలికింబొమ్ము ఇది అమరార్థంబు = ఇతరులు చెయుపని అరిపలిన కికా వారికికా అన్నారంభంబు = అచిన్నది ఇట్లనియె

తా పోయి యమ్మునులుకం దినవరిశ్రమం జెప్పఁగా నమ్ములు నీవు తలంచిన ని రాజులుచేయునదికాని మాబోటితపస్సులగు సాధ్యమగునది కాదు అనఁగా నాచిన్నది నేను దపస్సుచేయవచ్చితి ననఁగా నీవు మెత్తిపిమేనుగలదానవు కరినయగు నీతపస్సు నీవలనంగాదు ఇది యితరులు చేయవలసినది యనఁగా నాచిన్నది మఱియొ నిట్లనియెను

క ఎవ్వరు నెఱుంగక యుండఁగ, నివ్వనమునఁ దవము నేతఁ యిది నిర్ణయ మే నెవ్వారి కడకు నేమని, యెవ్వధిఁ బో నేర్చుదాన * నేటికి బంధుల్

దీ ఎవ్వరుకా ఎఱుంగకయుండఁగకా = తెలిసికొనకుండునట్లు ఇవ్వనమునకా తప మునేత = తపస్సుచేయుట ఇది నిర్ణయము=నిశ్చయము ఏను. ఎవ్వారికడకుకా ఏమని. ఎ వ్వధికికా = ఎట్లు పోనేర్చుదానకా=పోవంగలను. బంధుల్ = చుట్టములు ఏటికికా ఏమిప్ర యోజననునకు

తా లోకమున నెవ్వరికిం తెలియకుండ నిచ్చుటఁ దపస్సుచేయుట నాతలంపు. నేనెవ్వ రికడ కేమని పోవంగలను బంధువు లెవ్వరుండియు నాకు లాభమేమి?

వ అని చెప్పనవసరం ౧౪ నయ్యాశ్రమంబు * హోత్ర సామానంత్ర రాజర్షి వచ్చిన నమ్మును లభ్యాగతిపూజలు కేసినయంతరంబ యంబంగనుంగొని యిక్కన్నియ యొక్కడిది దీనివిషాదంబునకుం గారణంబేమని యడిగి వారి వలన దానిజన్మ ప్రకారంబుగదవ్యత్రాంతంబును విని తనకూఁతు కూఁతు రగుటయెఱింగి యాచ్యంగనవినం దపస్విజనంబులకుంజెప్పి యప్పొంగిరి దనయంతలంబున నునిచికొని వెండియురగ గ నవిస్తరంబుగా నచ్చేడియ . సెప్పిన విని శోకించి యవ్విషమప్రకారంబునకు నిస్తారంబుఁ జింతించి

దీ అని చెప్పనయ్యవసరంబునక = చెప్పెడునమయమున అయ్యాశ్రమమునకు హోత్రవాహనండు ఆమరాజర్షి వచ్చినక = రాగా అప్పుడలు అభ్యాగతిపూజలు చెసి నక ఆరంభంబు = వీపున అంబు కనుంగొని = ౧౪ చి ఎక్కన్నియ ఎక్కడిది దీని విషాదంబునకుక = దుఃఖ నకు కాఁణుబేమి అని ఁడిగి వారివలనక. దానిజన్మప్రకారంబున = పుట్టుకయును త్రవ్యత్రాంతంబున = దానిచరిత్రమును విని తనకూఁతు కూఁతు రగుటయెఱింగి ఆచ్యంగనవినక దపస్విజనంబులకుంజెప్పి అప్పొంగిరి తన అంతఃకలంబు నక = గొడవై ఉనిచికొని వెండియుక = మఱియును ఆమరగక సవిస్తరంబుగాక = లేటగా అచ్చేడియ = ఆచిచ్చుది చెప్పినక విని శోకించి. అవ్విషమప్రకారంబునకుక = ఆ కట్టదశకు నిస్తారంబుక = విడిదలను చింతించి

తా అని యాచిన్నది చెప్పెడునమయమున సరిగా యాశ్రమమునకు హోత్రవాహ నండు రాజర్షి యొక్కంకు రాగా న మము లతని కలభిపూజలు కేసిరి ఆరాజర్షి యుంబంజూచి యీకన్యకనువరు? దీనిదితర హేతువేమియనియడగి వారిలనం దానిపుత్రయు సంభవించి యుంబు యాపదయు విని యాచిన్నది తనకూఁతురి కూఁతురని తెలిసికొని యాచిన్నది విను చుండ నచ్చటి మునులకుం జెప్పి యాచిన్నదానిం దనతోడపైఁ గూర్చుండఁజెట్టుకొని మఱి యును విచారించి వృత్రాంతంబు జేటగ విని దుఃఖించి

ఉ నీ కిది యేటికిం దు మునింద్య చరిత్రపు నీవు నిన్న నేఁ జేకొని కాత్తు నొక్కగతిఁ * జెప్పెగ భార్గవరాము నాశ్రిత శ్రీరమ గాన్ము మాపదలు * సెందగఁ నీఁ డితఁ డాశ్రయించినక శోకము దక్కు మన్న విని * సుందరి బల్లన నత్తపస్వితోక

దీ నీవు ఆనింద్యచరిత్రపు = తమచరిత్రంబులను ౧౪ తగు రిపక ఇది విడి కిక సేక చేకొని కాతుక ఒక్కగతి చెప్పెదన్ అశ్రితశ్రీకరుక = ఆశ్రయించిన వారికి హేతువేయవానిని భార్గవరాముక = పరశురాముని కాన్ముము = చూడుము ఆశ్ర యించినక అతడు ఆపదలు చెందగనీడు = చెందనియ్యడు శోకముక తక్కుము = మానుము అన్నక విని సుందరి అల్లనక = మెల్లఁగా అతపస్వితోక

తా. అమ్మాయి! నీవు నుంచినడతలక ౧౪ నీకుండపస్సంగకు నేను నిన్న రక్షింతును మార్గమొక్కటి చెప్పెదను వినుము. అశ్రయించినవారికి సుపకారమును పరశురామునింగనుము.

• ఆశ్రయించినవారి కెట్టియాపదలు చెందనీయక రక్షించును దుఃఖమును మానుమన నాచిన్నఁ
మెల్లఁగ నిట్లనియె

ఆ పరశురాముఁ గానఁ బడయుట యొక్కడఁ
గలుగు నాతఁ డెట్లుఁ దుణునేయు
ననఁ దవస్వి యిట్లుఁ లను మహేంద్రం బను
పర్వతమునఁ జేయుఁ బరమతపము

టీ పరశురాముఁ కానఁబడయుట = చూచుట ఎక్కడఁగలుగుకొ అతఁడు. ఎట్లు
కరుణఁజేయుకొ అనకొ తస్వి = ఆరాజుని స్థలముకొ మహేంద్రంబను పర్వతమునకొ పర
మతిపముకొ = విశేషచగు తపస్సున చేయుకొ

తా పరశురాముఁజూచుట నా కెచ్చటఁగలుగును నాయెడ నాతఁ డెట్లు లనుగ్రహిం
చున అనఁగా నారాజుని పరశురాముండు మహేంద్రపర్వతమున మిక్కిలిగాఁ దపస్సుచేయు
చుండునని చెప్పెను

వ నన్ను మన్నించుఁ గావున మది కుదాహత్రి వగుట యెఱింగిన నిన్ను రక్షిం
చు నందుఁ బొమ్మనుననుఁగొనఁ బరశురామశిష్యుం గుఁకృతవ్రణం
దనుమునివచ్చి యతిథిసత్కారంబును బూజితం డై యున్నఁ బ్రియపూర్వ
కంబుగా నాహూత్రవహనుండు భర్తవుం డెయ్యెడి ను న్నవాఁడని యడిగిన
నతిండి ట్లనియె

టీ కన్నకొ మన్నించుకొ = గౌరవింపుకొ కావునకొ మది కుదాహత్రివగుట = నా
కూఁతురి బిడ్డవగుట ఎఱిగినకొ నినుకొ రక్షించుకొ అందుకొ పొమ్మ అనుమయులుకొ
పరశురామశిష్యుం డగు ఆకృతవ్రణంబును అనుమునివచ్చి అతిథిసత్కారంబులకొ = అ థుల
కుంజేయు పూజలచే పూజితుండై కన్నకొ ప్రియపూర్వకంబుగాకొ = వినయముతో
ఆహూత్రవహనుండు భర్తవుండు ఎయ్యెడికొ నన్నవాఁడు అని యడిగినన్ అతండు ఇ
ట్లనియెకొ

తా నాయందాయనకు మిక్కిలి ప్రేమగలగు గాన నీవు నాకూఁతురిబిడ్డనని యెఱిం
గినమాత్రమున నిన్నరక్షించుచు నీపచ్చోట నటుల బొమ్మను మండఁగా నచటికిఁ బరశురామ
శిష్యుం డగు నకృతవ్రణండునుముని వచ్చి యచ్చటివారు ఇయు నతిథిపూజలంగొని యున్న
సమయంబున నారాజుని మిక్కిలి యష్టముతోఁ బరశురాముం డెచ్చటనున్నవాడని యడుగ న
తం డిట్లనియెను

కి తనప్రియసఖుండవు నీ వని, మునిజనులకుఁ జెప్పుచుండుఁ ముదమున నిన్నుం
గనుఁగొనఁగ నెల్లి యిచ్చటకీ, జనుదెంచు ననేకశిష్యుఁ లనుఁగుముతోడకొ

టీ తన ప్రియఁఖుండవు నీవు అని మునిజనులకుకొ చెప్పుచుండుకొ ముదమునకొ
సంతోషముతోఁ నిన్నుకొ కనుఁగొనఁకొ నెల్లి = రేపు ఇచ్చటికికొ చనుదెంచుకొ అనేక
శిష్యసంఘముతోడకొ

తా మానుకుండు నీవు దనకుఁ బ్రాయశ్చిత్తమునఁ జేసినట్లు నీవును జూచుటకు శత్రు సంతోషముతో నిచటికివచ్చును

తే అనినవిని యెల్లవారును † నధికహర్ష
మొనఁగ నున్నంత మటునాఁడ † యేఁగుదెంచె
భార్గవుం డిమ్మునీంద్రులు † పరమభక్తి
నచ్చలిచ్చిరి హోత్రవా † హుయఁగు గనియె

టీ అనినకొ విని ఎల్లవారలు అధి హర్షము = విశేషహర్షము అనఁగా = తెలుగఁగా ఉన్నంతకొ = ఉండఁగా భర్గవుండు = పరమరాముండు మటునాఁడ ఎగదెంచె = వచ్చెను అమ్మునీంద్రులు పరమభక్తి అచ్చలిచ్చిరి = పూజించిరి హోత్రవాహునుండు కనియెకొ

తా అని పరమరామశిష్యుండ నెప్పు గాని యందఱు సంతోషించి యుండగా మటునాఁడు శిష్యుఁడముతోఁ గూడఁ బరమరాముండు చెంచెను మనులెల్ల భక్తితో నాయనంబుజించిరి హోత్రవా హను దను నారాజుయి యనం గనియెను

వ కని పరమరాముని సంభావనంబును సంభాషణంబును బడసి కాశి గజకన్యకం జూపి యిది నాదాహిత్ర దీనివృత్తాంతం బంతయువినుమని యవ్విూనించి గానుపించిన నదియును

తా ఆరాజు పరమరాముని యా మనకున మన్ననతోడి మాటలుపొంది యాచంబంజూపి యిది నాకూతురి పొందురు దీనివృత్తాంతము వినుమనిచెప్పి యాచిన్నదానింజూప నాచి న్నదియును

చ కనుగవ నశ్రుధారి లోలు † కల జరిశాంత యైన రాముఁ డి
ల్లను విను హోత్రవాహుని † యల్లుల యెనును నీకు నీమనం
బునఁ గలవంత యంతయును † లచ్చెన నాకడఁ జేరి తెంక సి
వనటఁ దొలంగఁబెట్టి గరు † కంబున చెప్పుము దీనిమూలమున

టీ కనుగవకొ = కంఠంబులందు ను శ్రుధారుండు = కన్పిల్లు అనఁగా = జూతఁగా చరణ = పాదములకు ఆనతియొక్క = మొక్కఁగా నముండు ఇట్లనకొ = ఇట్లు చెప్పెను విను నీకుకొ నేను హోత్రవాహుని యల్లుల = మీతాతవలెనె నిమనమునకొ = కలవంతయంతయుకొ = దుఃఖమంతయును లచ్చెదకొ = తొలంగింతును నాకడకొ చెరితెని అంకకొ నీవనటకొ = నీదుఃఖమును తొలంగఁబెట్టి దీనిమూలముకొ = ఈకథయొక్క మొదలు గరువమునకొ = ధైర్యముతో చెప్పుము

తా. కండు కన్నులనుండియు నీటిధారలు జాలుచుండఁగా నామనియొక్క పాదములకు మొక్కఁగా నమ్ముచి చిన్నదానా' నీకు నేనును మీతాత యట్లేయని అంభ్రము నీమనంబునంగల దుఃఖమంతయుఁ దొలంగింతును నాయొద్దజేరితివి గావున నీదుఃఖమునుండిచి దీనికి మూల పెట్టిదో ధైర్యముతో వినుపించుము

వ అనిన విని యప్పుహాత్తునకు సంబంధనవృత్తాంతం బంతయు నవిస్తరంబుగాఁ జెప్పి నీవార్తకరణ్యంబు నాపరిభవంబుఁదీర్చి నన్నరక్షింపు మనవుడు నతం డిట్లనియె

తా అని యడిగిన రామనకు సంబంధనకథయంతయు వివరముగాఁ జెప్పి నపు బాధపడు వారి రక్షకుఁడవు నాయవమా నమునాన నన్న రక్షింపుమనిన నమ్మని యిట్లనియెను
క పరిభవము రెండుదెఱుగులఁ దరుణీ తోఁచింది శిశ్యుఁడగుఁ దేర్తనొయు ధృకుఁ డగుభీష్ముఁడేర్తనొకిరముప్రియం బెద్ది హృదయఁగతముం జెబుమా

తీ తరుణీ = చిన్నదానా! పరిభవము = అవమానము రెండు ముఖములక = రెండు ప్రక్కలన తోఁచినది. సామ్యుక్త = తేర్తనోచక్కఁబెట్టుదునో ఉద్ధరుఁడు = గర్విం చినవాడు అగు భీష్మునికేర్తన - రెపెట్టుదునో కరముప్రియము = మిక్కిలియిష్టము ఎద్ది హృదయ గతము = మనస్సు గని భావములు జెబుమా!

తా చిన్నదానా! నీకు నవమానము రెండుచోట్లను గలిగి ది సామ్యునితోఁ జెప్పమని యెదవా గర్వియగు భీష్మునితోఁ జెప్పు మందువా! నియభిప్రాయ మేమి?

చ అనవుడు నింతి యిట్లు పోషోపురుషా నను సామ్యుఁ డింకిఁ గై కొనఁ డది సాలు భీష్ముడనఁ గోపము నామవఁ గల్గి యుండు నా తని వధియింపఁ బూనిండు * తాననవుత్తికి వచ్చి యిచ్చటక నినుఁ గని యీవరాధనము * నీఁగఁగ నీశె నంబుఁ జొచ్చితిక

తీ అనవుడు = పోగు లు డెట్లగు ఇంతి = ఆచిన్న ఇట్లుక మహాగురు యా! ననుక సామ్యుడు ఇంక కేవలఁడు - సమ్యుత్పాదఁడు - దీచాబున్ = అదియంత మాత్రమే భీష్ముడెక = భీష్ము యడ గాదుదిక గోపము కల్గియుండుక అతనిక వధియింపక = చంపుటకు పూని ఇటు రావనవుత్తిక = తపస్సుచేయుటక వచ్చి ఇచ్చటక నినుక కని ఈవరాధనము = అవమానములు ఈగఁగ = పోగొట్టుకొనుటకు నీశరణంబు సొచ్చితిక = నిన్నాశ్రయించితిని

తా అని పరశురాముం డగు రామంబు యిట్లనియెను ఓహూహూ సామ్యుఁడింక నన్ను జేర్చికొనకు దానివిషయముమారు భీష్మునిపై - కుం గోపమధిక్కు. కావుననే వానిం జంపుటకు దపస్సుచేయఁ దలచి వచ్చితిని మహాత్ముడవగు నిన్నిచటఁగాంచి నాయవమానముం దీర్చి కొనటకు నిన్నాశ్రయించితిని.

— { పరశురాముఁ డంబం దోడుకొని } —
భీష్మునియొద్దకు వచ్చుట

శ్రీశ్రీ. అనిన నాచెప్పినట్లు గం * గాత్రజంఘ సేయుఁ జేయక తక్కిన * శిశుశరముల

నతనిఁ బడవెతు నూతిడు • మబల నీకుఁ

దపము సేయంగ నేటికిఁ • దనువు య్య

దీ అనిసన్ అనియంబ చెప్పఁగాఁ గంగాత్మజుండు భీష్ముండు అబల = చిన్నదానా నా చెప్పినట్లు. చేయున్ చెయక. తక్కినన్ = తప్పేనేని శిశుశరములన్ = కఱకుగలబాణములచేత అతనిన్. పడవైకున్ ఊడుము = కాంతిఁ గొనుము తనువు = దేహము డయ్యన్ = అలయు నట్లుగా తపము సేయంగన్ ఏటిన్

తా అని యంబ చెప్పఁగా రాముండు చిన్నదానా భీష్ముండు సేనుజెప్పినట్లు చేయును చేయఁడని కఱకుబాణములచే వానిఁ గూల్తును దేహము కృశించిపోవునట్లు దీనికై నివు తపస్సు చెయవలదు

క అని పనికి పరశురాముఁడ, ననుదెంచెను మునిజనంబు • సన్ముదమునఁ దోఁ జనుదేరఁ గురుక్షేత్రం, బుర కుద్ధతఁ గాశిరాజ • పుత్రిం గొనుచున్

దీ అనిపనికి పరశురాముఁడ మునిజనంబు = మనులసమాహమ తోజనుశేరన్ = వెంటరాఁగా కాశిరాజపుత్రిన్ కొనుచున్ = వెంటఁగాని కురుక్షేత్రంబునకున్ ఉద్ధతిన్ = అటోపముతో చనుదెంచెను

తా అని యంబకుం జెప్పి పరశురాముండు మునులు దనవెంటరాఁగా నంబను బిలుచు కొని కురుక్షేత్రమునకు మిక్కిలి పూనికతో వచ్చెను

వ వచ్చి సరస్వతీతీరంబున విడిసి తనరాక నాకెఱింగించిన నేను ఋత్విక్కురోహిత ప్రభృతి విశిష్టబ్రాహ్మణ సమేతంబుగాఁ బూజాద్రవ్యంబులుగొని తత్ప్రదేశంబున కరిగిన సగ్గుహాత్ముండును మదీయభక్తివినయసంభ్రమంబులు సంప్రీతి సభినందించి యచ్చలుగైకొని కాశిరాజునన్యకం జూపి నాతో నిట్లనియె

దీ వచ్చి సరస్వతీతీరంబునన్ = సరస్వతీనగర్భన. విడిసి = దిగి తనరాక నాకున్ ఎఱిగించినన్ ఋత్విక్ = వేదములు పఠించుచున్న - రున పురోహిత = తనపురోహితుఁ డును ప్రముఖ = మొదలుగాఁగల విశిష్ట = యోగ్యులైన బ్రాహ్మణ సమేతంబుగన్ = బ్రాహ్మణులతోడ పూజాద్రవ్యంబులు కొని తత్ప్రదేశంబునకున్ అరిగిన్ = పోఁగా అప్పుహాత్ముండు మదీయ = నాయుక్కు భక్తి వినయ సంభ్రమంబులు సంప్రీతిన్ = సంతోషముతో అభినందించి = పొగడి అర్చలు = పూజలు కైకొని = గ్రహించి కాశిరాజకన్యకంజూపి నాతోన్. ఇ ట్లనియెన్

తా. వచ్చి సరస్వతీ నదీతీరంబునందిగి తానువచ్చుట నాకుంజెప్పి పంపఁగా నేనును వేదములు పారాయణముం జేయుచున్నవారిని బురోహితులను యోగ్యులగు బ్రాహ్మణులను వెంటఁగొని పూజకు వలయుపదార్థములగొని యవ్వోటునకుం బోఁగా నాచుహాత్ముండు నా భక్తికిని వినయమునకును సంతోషమునకును మిక్కిలి మెచ్చి సేనుజేసినపూజ లంగీకరించి యంబను నాకుంజూపి యి ట్లనియె.

తే బలిమిము న్నేలతెచ్చితి ♦ పుడఁతి మగుడఁ
 ద్రోచిపుచ్చంగఁ దగునయ్య ♦ నీచవృత్తి
 వచ్చె దీని దమ్ముకి వివాహ మింక
 నైనఁ జేయుము వఱుచుట ♦ యనుచితంబు

టీ. ఇప్పడఁతిన్ = ఈ చిన్నదానిని. మున్ను = ముందు బలిమిన్ = బలవంతుగా
 న్నేలతెచ్చితి మగుడన్ = మరల ద్రోచిపుచ్చంగన్ = వదిలివేయుట తగునయ్య = తగునా.
 నీచవృత్తివచ్చెన్ = తగ్గువశేష గతిగఁ. కమ్ముకిక్ ఇంక నైనన్ వివాహముచేయుము.
 పఱుచుట = కష్టపఱుచుట అనుచితంబు = అగు

తా ఈ చిన్నదానిని ముందు బలవంతుగా నేలతెచ్చితివి మరల వదిలని యేలవది
 నిది ఇట్లుచేయుటచే నీచిన్నదానికి నీచవృత్తియేర్పడి యవ్వయం గోరవట్టేసినది ఇంకనైన
 గి నీతిమ్మునకుఁ బెండ్లిచేసికొనము దీనింట్ గష్టపెట్టుభక్తుముగ గుఱుమా!

౪ అనుటయు ననఘా తెలియక, పిను మిది నాతోడ నా శ్వవిభునకు నేఁ గూర్చినదాన నతనిపాలికి, ననివుము న న్ననినఁగాదె ♦ యనిచితి మగుడక

టీ. అనుటయన్ = అనిరా మండువలకు అనమా = పాపములేనివాఁడా వినుము ఇది
 నాశ్వవిభునకున్ నేక కూర్చిన దానక = అనుకూలించిన దానను అత పాలికి = వాని
 యొద్దకు నన్నక ఆనువును అనికా కాదె మగుడక = మరల అనిచితి = పంపితిని

తా అని రాముండు వఱుఁగా! ౪ పుణ్యాత్ముఁడా వినుము నేను నాశ్వవిభునకుఁ గూర్చిన
 దాననై యున్నాను నన్న గానికడకు బంపుమని యాచిన్నది కొరఁగా దీనిని మరల పంపితిని
 గాదా! నాలోపమేమి యన్నది

తే ఇంక నాతమ్మునికి దీని ♦ నెట్లు పెండ్లి
 నేను నేరుతు ననుడు నా ♦ చెప్పినట్లు
 నేయవై తేని నన్ను నీచెలులఁ జుట్ట
 మును జంపుదు ననియో న ♦ మ్మునివరుండు

టీ. దీనిక నాతమ్మునికి ఇంకక = ఇటమీఁద ఎట్లు పెండ్లిచేయవలెనొక = చేయ
 వచ్చును అనుడుక = అనినేను కప్పగ నాచెప్పినట్లు చేయవలెనని = చేయనియెడల నిన్ను.
 నీచెలులక చుట్టుములక చంపుదుననియొక

తా ఇట్లు మరలిపోయినదానిని నాతమ్మున కెట్లు పెండ్లిచేసికొందుననఁగా నారాముండు
 నేనుకెప్పినట్లు చేయనియెడల నిన్ను నీమిత్రులను జుట్టుములను జంపుదు ననియె
 వ ఏను వినయంబు వదలక వినతుండ నగుచు వివిధవాక్యంబులం దెలుప నం
 తకంతకు నతనికిఁ గోపం బగ్గలంబైన వెండియొ

తా. నేను వినయముగానె మ్రొక్కుచు నెన్నివిధములఁ కెప్పినను గురునకు నప్ప
 టప్పటికిఁగోప మధికము కాఁగా నేను.

ఆ గురుండవై నమగ్ర + కోదండవిద్యా మ
మాత్వ మిచ్చినాడ + వలుగఁ దగునె
కారణంబు లేక + యారనమెత్తి యి
ట్లనినఁ బరశురాముఁ + డాగ్రహమున

టీ గురుండవై. నమగ్ర = పూర్వమును కోదండ విద్యాచుమాత్వము = విలువిద్యయందు గొప్పతనమును ఇచ్చినాడవు కారణంబులేక ఈరసమెత్తి = శ్రీపముంబుని ఇట్లు ఆమ గఁదగునె అనినకా పరశురాముఁడు ఆగ్రహమునకా = కోపముతో

తా నిపు నాకుం గురుండవై విలువిద్యనునేర్చి గొప్పవానిం జేసితివి కారణములేక నాపై ద్వేషముంబుని యిట్లు కోపింపవచ్చునా యనగా నాయన మిక్కిలి యాగ్రహమున చ గురుఁ డని నన్నెఱుంగు దన + యుండివు నావచనంబునం దనా దరణము నేసి తెన్నియొ వి + దంబులఁ బల్కెదను భక్తితోడ నీ వెరవులు దక్కు మీయబల + వేగమ పెండిలి నేయు మంతతో మరలు మదీయకోపశిక్ష + మానదు వే లొకవేయుఁ జేసినకా

టీ గురుండని నమగ్ర ఎఱుంగుదు అనఘండవు = వోపము లేని వాడవు నావచ నంబునందుకా = నామాటయందు ఆనాదరణము = అలక్ష్యము చేసితివి ఎత్తితోడనె ఎన్ని యొనిధంబులకా పల్కెదను = మాటలాడుచున్నావు నీవెరవును = నీయపాయములు తప్పుము = చూసుము ఈయబలకా వేగమ పెండిలిచేయుము మదీయ = గాయెక్క కోపశిక్ష = కోప మనునన్ని అంతతో మరలకా = తిరుగును వేలొకవేయుచేసినకా = ఇతర కార్యములుచేయు చేసినను మానదు = తగ్గదు

తా నిపు యోగ్యుండవు గురుండనిని నన్నెఱుంగుదువు నామాటల అలక్ష్యము చేసితివి భక్తికలిగి యొన్నివిధంబులనో మాటలాడెదవు నీయపాయములు విడువుము ఘ్రమున నీచిన్న దానికిం బెండ్లిచేయుము చేసితివని నాకోపమునునన్ని యంతటికోపల్లాము గాదని మఱివేయ యపాయములు నీవుచేసినను శమింపదు

న అనిన విని ధర్మాచరణంబున కింత పట్టిపెనంగ నగునె పరానురక్త చిత్రయగు మగువ నిల్లాలిం జేయువాటం గలరె ఎట్టియ్యలై బాచరించుకంటె నీచే త నెట్లయినను లెస్స తొల్లి పెద్దలు సెప్పినచో ఎవధిరింపు మని యిట్లుంటి

టీ. అనినకా = అనిరాముండువలక ధర్మారాంబునకు = న్యాయమగు కార్యముంజేసి నందుకు ఇంత పట్టిపెనంగఁదగునె = ఇంతపోరాడ వచ్చునా పరానురక్తచిత్ర = ఇతరుని యందుఁ దగిలినమనస్సుగలది అనుమకువకా = అయినట్లీని ఇట్లాలికా = సాధరినిగా చేయు మనువారుగలరె ఇట్టిచక్కత్తంబున్ = చేయఁగూడకపని ఎచరించుకంటెకా = చేయుట కంటె నీచేతకా ఎట్లయినకా = ఎగతీయెనకా లెస్స = బాం తొల్లి = పూర్వము పెద్దలుచెప్పిన చొప్పు. అవధిరింపుము = వినుము అని. ఇట్లంటిన్.

తా అని పరశురామండు వణకగా వ్యాయముగా బోవందగు కార్యముననిరతపట్టు దల మీకుండుట వ్యాయమా యరపునుభవించుదు మనస్సు తగిలియుండునది మఱియొకని కిల్లా తెల్లగును చేయందగునని చెప్పవా రెండేని కలరా? చేయంగూడని యిట్టి కార్యముం జేయుటకం తెమిచేక నెట్లయినను మంచిని పూర్వము పెద్దలు చెప్పినవిధ మొకటిగలదు వినుండని యిట్లు చెప్పితిని

తే గర్వియై కార్య మిట్టి ద † కార్య మిట్టి
దని యెఱుంగక లోకంబు † చనువధమునఁ
దిరుగ కున్నదవృత్తి వ † ర్తించునట్టి
వాని గురునైన దండింప † వలయు నగుద్రు

టీ గర్వియై = ఒకరిమాటన వివేక కార్యమిట్టిది = చతురగు పనియిట్టిది ఆకార్య మిట్టిది = చేయరానిపని యిట్టిది అని యెఱుంగక లోకంబు చనువధమున దిరుగక = లోక ములోనివారు పోవువార్త మునం బోక ఉన్నద వృత్తి = వెట్టి నవల వర్తించునట్టివానికా గురునైన = ఆచార్యునియు దండింపవలయు = శిక్షింపవలయు అందు = అనిచెప్ప దురు

తా ఆహంకారము గలవారై యీవని తగు నిదితగదని యోచింపక లోకములోని వారు పోవునట్లు పోక వెట్టి నవల వర్తించువారిని గురునైన దండింప వలయునని చెప్ప గురు

క అనుమాటకుఁ గాలానల, ముగ బొలెరు మండి కయ్య † మున కాయితమై మొన లేచ్చి వేగ యిచటికిఁ, చనుదెచ్చుని భార్గవుండు † సంభమునక

టీ అను మాటకుఁ కాలానలము బొలెక = ప్రళయ కాలము లి యిన్నివలె మం డి కయ్యమునక = యుద్ధమునకు ఆయుధమై = సిద్ధుడి యునకెచ్చి కల నమర్చికొని వేగి ఇచటికిఁ చను దెచ్చు = రమ్మ అని భార్గవుండు = ముగ

తా. అని నేను జెప్పఁగాఁ బ్రళయయిన్నివలె మండిపడి యుద్ధమునకు సిద్ధమై నైస్యము సేర్పఱచికొని శిఘ్రమున నిచటికి రమ్మ ప్రధములొక జెప్పెను వ పలికిన నేనును

క చురుకె దనంబున విప్రున, కలగంగాఁ గడు గురుడనై యున్నాడం చలయక తిలచితిఁ గా కలు, ని మో నిరణము నం † నిజ మగు నేనిక

టీ విప్రునికుఁ = మహిమగల బ్రాహ్మణులకు చురుకె అంబుక = కొంచెమునకు అలుగంగాదగగు = కొంచెంపదగది అలియుక. గురుడవు. అయ్యుండువు. అంబుక అల యక = విసుగులేక తెలిపితిక = చెప్పితిని కాక = కాని నిరణముకత = నిపు యుద్ధము సేయుట నిజము నేనిక నిమి = నిలుపుమా

తా పండితులగు బ్రాహ్మణులపై స్వల్పవిషయమున కల్లఁ గోపముకారాదు గావునను విప్రు గాగుండవై నంగునను విసుగు చెందక చెప్పుకొంటిని గాని యుద్ధముననే నిజమన్న యుద్ధం నశ్చే నిలుపుము

• జీ. : నివర్తి అతనికొక ప్రణమిల్లి = మ్రొక్కి చనుదెంచి సత్యవతికొక యొక్క విన్నవించి = చెప్పి అడ్డవి = అరాచియొక్క అనమతికొక పడసి = పొంది సర్వ సన్నాహసమేతంబగు = కావలయు నగియెల్ల సర్వవియున్న రథంబు = ఎక్కి విప్రాచారాదంబులు చెలంగక = బంపగా వెలలివచ్చి కురుక్షేత్రంబుకొక దరియక = సమాపించి చనునెడక = పోవునపుడు భాగిరథి = గంగాదేవి భాగినీహంబునకొక = ఒక స్త్రీవతి. ఆ రుగుధించి = వచ్చి తన్నెఱింగించి మనీయబిక్కి నావినయమున ఆభినందించి = కొని యాడి ఏయ ఆయుతంబై = సిద్ధపడ సోవుటకు కారణంబుకొక అడిగి నాచేతకొక అత్తె అంగుకొక = అవిధమున ఎఱింగినదియై. నన్నుకొక కిసి = కోపించి భార్గవుసాలికొక = రామనిదగ్గఱకుకొక వని నీశిష్యుండ నిరపరాధుండు = నేరమునయనినాడు నాకొడుకు నకుకొక అలగనొడగునె = కోపింపవచ్చునా అనిచెప్పి అతనికుండుకొక పురుగునాకొక = బిరుదురానందున సుకుడకొక = సురల ఏతెంచి = వచ్చి నావలనకొక మె త్రపాటులేకున్నకొక గ్గకముండగా చనియొక అప్పుడు సిద్ధ విద్యాధర మనిగణంబులు కాకుకొకంబునకొక కను గొనుచుండకొక నేను జమదగ్ని తనయునకుకొక = రామునకు అనతిహరింబునన్ = సమాపమున లేరుదగి వినకుండనై = మ్రొక్కి నిలిచి మీరు భూచారలరై = భూమిమీదనిలకొక అన్నవారు రిభక్తుండనై = రథమందున్న గారుకొక మీతోడకొక సమంబున నేనన్ = ఆ ద్దమునేయుట అగునె = తగునా అనిన అనతిరం = విన్నుట అందు దివ్యంబులగు స్వర్గమునఁగలిగిన రథరథంబులు = రథము గుట్టులును కప్రాస్త్రంబులు = ఖడ్గములు బాములు కలిగి ఆకృతప్రబంధు = అశిష్యుండు సారథిగాకొక సమర సన్నద్ధుడై = సిద్ధమునకుంబూని తోచినకొక కనంబడగా నూచి రథా లోహంబుచెసి = కృముపైనేక్కి శంఖంబుకొక పూరించి = ఊది గుంబు సారించి = అల్లెత్రాడునని నూతుకొక అగింపు = గాగడి తనకుకొక నమస్కరించి కడంగినన్ = ప్రారభింపగా అప్పరకురాముండు

తా అనిచెప్పి యాయనకు మ్రొక్కి పురంబుకంజని శత్రువతియను మరల్లికిం జెప్పి యామెయనమఱిగొని విలయునానములతోనెల్లి సిద్ధమైయున్నరథంబు నెక్కి బ్రాహ్మణు లాశీర్వాదంబులు యొమండగాఁ గడలివచ్చి కురుక్షేత్రమును సమాపించు సమయమున మాతల్లి గంగాదేవి యొకస్త్రీరూపునవచ్చి తాను గంగయ చెప్పి నానియమునకు సంతోషించి యేయ తన్నెపడి పోవుమండుటకుం గారిణము గి గావనం దెలిసికొని నానైఁగొపించి పరకురముని కడఁగుఁజని నిశిష్యుండు నిష్టోషి నాకుంబుత్రుం డటివానిపై నీవు కోపింపవచ్చు - యనియడిగి యాయన బదులుచెప్పినందున మరలివచ్చి నేనను బిగువుగానుండుటను గని తనత్రోవం జనియె నప్పుడు సిద్ధులు విద్యాధరుల మునులు సంతోషమునం జూచుచుండ నేను బరశురామనకుం గొంతమారిన రథముకొక మ్రొక్కినిలచి మీరు భూమిపై నిలచియుండగా నేను రథముననుండి మీతోడ యుద్ధమునేయుట తగునా యనియడుగ నాయన స్వర్గమందుండి రథంబును గుట్టులును బాములు ఖడ్గములు మొదలగు సాధనములుకెప్పించుకొని శివుఁడగు నకృత వ్రొండు సారథ్యమునేయగా యుద్ధమునకు సిద్ధపడి కనంబడగా నప్పుడు నేను సారథ్యముపై నెక్కి శంఖముఁడి యల్లెత్రాడు సరిసి సారథినిమెచ్చుకొని కనకు నమస్కరించి యుద్ధమున కారంభింపగా నా పరశురాముండు

భీష్మండు వరశురాములతో ముద్దులు నేయుట

క శరవర్షము నామీదం, గురిసిన నే నాకసమునఁ ద గుదియించితి నా
యరదంబు పొంతకును న, చెప్పువుగ నొకబాణ మైగఁ ద జెరక యుంకన్.

టీ. శరవర్షము = బా మలజల్లు నామీదక గురిసినక = వర్షించెగా నాయరదము
పొంతకును = నారధముదగ్గఱకు ఒకబాణమైగఁ చేరకయుండకఁ చేరకుండు నట్లుగా
అకసమునకఁ = ఆకాశముననె అచ్చెరువుగనె = అశ్వశ్రమముగా కుదియించితిని = వా
నాచితిని

తా నాపై రాముండు జడివానవలె బాణములు గురియఁగా వానితో నొకటియైనను నా
రధమునొద్దకు రాకుండ నన్నింటిని మిక్కిలి యాశ్చర్యమగునట్లుగా ఆకాశముననె యడ్డ
గించి నిలిపితిని.

క ఒకమొగి నఱువదియమ్ములఁ, బ్రకటబలుం డైనవరశురాముండు నాయం
గకములు దాఁకఁగ నశ్వే, ప్రకరము నొ నాట నూతు ద ప్రె ఎది నెనె

టీ. ప్రకటబలుండు = ప్రఖ్యాతిమై బలముగలవాఁడు అగువరశురాముండు ఒకమొ
గికఁ = ఒక్కవరుసను అఱువది యమ్ము నాయ గకములు దాఁకఁ = నాజీవాము కాఁపున
ట్లును అశ్వప్రకరము నొనాటనఁ = గుఱ్ఱములునొవ్వ గ్రుచ్చునట్లును నాకువైబడకఁ.
ఏనెకఁ = పరమోగించెను

తా ప్రఖ్యాతమగు బలముగలవా డగు వరశురాముండు వరుసపెట్టి యఱువది
బాణములు నాశరీరముమీదను సారదీయించఁ జడునట్లును గుఱ్ఱముల గోచామలమైగ్రుచ్చు
కొని నొచ్చునట్లును బ్రయోగించెను

క దానికి నవ్వుచు వేగం బే, నొకభల్లంబు దొడి ద యేఁకి నాంధ్ర
జ్యానాదభరిత రోదసి, యెనతిదియోగ్రచాప ద సుతీమూళఁ దునియ

టీ. దానికిన్ నవ్వుచుక ఏను = నెను బాధల్లంబుకఁ = ఒకబా ముం దొడిగి =
అమర్చి సాంద్రజ్యానాద భరితగోదసి = దిట్టమగు ఏ టినారియొక్కస్వయం నిండిన బామి
యాకాశముల మధ్య ప్రశేషమునుగలది అయిన అదీయోగ్ర చాపము = అయిదట్టి యాయనగొప్ప
విల్లు అతీమూళిన్ = రూపమునెడి తునియకఁ = విఱుగునట్లు ఏసికన్ = బా ము ఎడచితో

తా ఆయనచేసిన కార్యమునకు నవ్వుచు నేను వేండ్రమగు నొకింబామను కట్లు
సంగూర్చి భూమియాకాశముల మధ్య ప్రశేషమంతయు నిండునట్లు నారియొక్క ధ్వని చె
యనాయనయొక్క పెద్ద భనుస్సు ముక్కలై పడునట్లుగా వదలితిని

ఉ ఒండొకవిల్లు వుచ్చుకొని ద యుజ్జ్వలరోష మహానలార్పు నొం
డొండ మొగంబుపై నెగయ ద సుర్వీచలింప గుణధర్మిణీసము
ద్గండతఁ దీవ్రమార్గణ శ ద తంబున నాయరదంబు ముంచె రా
ముండు వియచ్చర ప్రకర ద ముల్ వెఱఁగందుచుఁ బ్రస్తుతింపఁగన్

తీ ఒండొక్కల్లు = మఱియొకవిల్లు పుచ్చుకొని ఉజ్జ్వల = మండుచున్న రోషమహానల
= రోషను పెద్దయ్యియొక్క. పర్వులు = బాసలు ఒండొండక = ఒకటొకటిగా మో
ముపై ఎగయి. వ్యాపింపగా గుణధ్వనిక = అల్లెత్రాటిధ్వని చే శుద్ధి = భూమి చలింపఁ
గన్ = వడఁకఁగా వియచ్చర ప్రకరముల్ = దేవసమాహములు వెఱంగ దుచున్ = ఆశ్చర్య
పడుచు ప్రస్తుతింపఁగన్ = పొడఁదగా రాముండు తీవ్రమార్గణితంబునన్ = కఠింకగు పె
ట్టిబాణములచే సమద్దండతన్ = మిక్కిలియగ్రముగా నాయరదంబున్ = నారథమును
మంచెన్.

తా పరశురాముండు మఱియొకవిల్లు పుచ్చుకొని మండుచున్న రోషమను మహాన్నియొ
క్క మంటలు పై పై ముఖ బునం గనఁబడు మండఁగా విజృంభింపఁగల్గినచే భూమి వడంకు
చుండఁగా దేవతలసమాహములు మిక్కిలి యాశ్చర్యపడి ప్రాత్రముచేయు మండఁగా నత్యు
గ్రుండై బాణములచే నారథమును మంచెన్

క ఉజ్జ్వల మదీయాంగంబులు, గిజిగొన నల్లెయుటయును • గినుక గదిరినక
మెఱుంగారు నారసమ్ములు, దళిచుగ నించితఁ గడంగి • తద్ధాత్రమునక

తీ ఉరకక = తద్ధాత్రమునక సదీయాంగంబులు గిజిగొన గన్ = మడిసగునట్లు ఏ
యటయక = బాణములుచేయఁగా కినుక గదిరినక = రోషమారఁగా కడంగి = పూని మెఱు
గారు నారసమ్ములు = మెఱసెడిబాణములు తద్ధాత్రమునక = ఆరునదీహమున తఱుమగక
= దట్టముగా నించితక = నిండించి

తా రాముండు సందువిడిచక బాణములు నామి రోషగలుగునట్లు ప్రయోగింపఁగా నా
కును రోషము గలుగుటచే గాయనదీహమున మిక్కిలి ప్రకాశించెడు బాణములు దట్టముగా
నాటిరి

తే ఉచ్చిపోయిన యేటల • నొలుకు శోణి
తమున సర్వాంగకంబులు • దడిసి యొప్పె
ఒగురుదలచునఁ గెంజాయ • మిగిలి చెల్లువు
వడయు ప్రహ్వచిహ్నున • భార్గవుండు

తీ ఉచ్చిపోయిన = బాణములు నాటిన చోటులక ఒలుకు శోణితమునక = కాలు
చున్న రక్తముచే సర్వాంగకంబులు = అవయవములన్నియును తడిసి చిగురు తఱుచునక =
దట్టముగ నుండు చిగురుచే కంజాయమిగిలి = ఎఱ్ఱనిచాయ మెండై చెల్లువువడయు = సాంపు
గానున్న కొమ్మచిహ్నునక = కొత్తమామిడిచెట్టువలె భార్గవుండు = పరశురాముండు.
ఒప్పెక = ప్రకాశించెను

తా బాణములు నాటిపోయినగాయములనండి కాలుచున్న నెత్తురుచే మేనంకయందడిసి
దట్టముగ చిగుళ్లచే నెఱ్ఱనైయున్న లేతమామిడిచెట్టువలె రాముండు గనఁబడియెను

క నెత్తురు వడిసిన మూర్ఖులు, యత్తుండై సొగయుటను • నాతనిఁ గని యు
నప్పైత్ర క్షత్రియధర్మ, వాత్తం బగు తేజ మొల్ల • బాపై తోఁచె

దీ నెత్తుగు వడినినక = కాటిపోగా మూర్ఖులత్తుండై = మూర్ఖమునింగి సోగ
యటయుక = పడిపోగా ఆతనిక కని నద్యత్తి - అతికయించి క్షత్రియధన్యు
పాత్రంబగు = క్షత్రియ త్రిమంధించిన తేజము = ప్రతాపము ఒల్లబాటై = ఇష్టములకై
తోచెక = కనంబడెను

తా దేహముగదలినెత్తురు వడిపోగా మూర్ఖులకై కరకురాసుండు నాన
వరింగని యగ్రచుగు క్షత్రియవృత్తిచే నార్జింపఁపడెన ప్రతాపము కుశోతువని నాన
తోచెను

వ అప్పుడు మనంబున నన్ను నేన గర్హించుకొను చుండితి

ఆ అంతః దెలిసి రాముఁ డతికుపితాత్తుండై

యేఱు పాఱు తెంచు డ నెన మెనగ

నప్రమేయశరము డ లడవించె నవి సత్వ

రముగ నేను బ్రతిహా డ తములు నేసి

దీ ఆ తక = అంట తెలిసి = మూర్ఖునండి తెలిసి రాముఁడు అతికుపితాత్తుండై
= మిక్కిలి కోపించినాడై ఏఱు పాఱు తెంచు నెనకము = ఒకనది ప్రవాహము దెన్నంత
టివృద్ధి ఎనగక = కలుగుచుండగా ఆప్రసేయ = ఇన్ని యరని శరములు = బాణములు
అడరింపక = చేయగా నేన అతిసత్వరముగక = మిక్కిలి తగముతో గూడ ప్రతిసర
ములు నేసి = పడంగొట్టి

తా ఇంత గ రాముండు మూర్ఖునండి తెలివికిరచ్చి మిక్కిలి కోపించి యేఱుప్రవాహ
ముం దెచ్చినట్లుగా లెక్కింపనలవికాని బాణములు నాపై నేయగా నేను మిక్కిలి తగమున
వని నెల్లఁ బడఁగొట్టితిని

క మరుదస్త్ర మేయ గుహ్య, శరమున వారిం చె నతఁడు డ సరిభనముగ ను
ధురశిఖిబాణం బేసి, గురుఁడు వగువిశిఖ నిహతిఁ డ గుదియం జేసెక

దీ మరుదస్త్రముక = వాయువ్యాస్త్రమును ఏయక = నేన చేయగా అతఁడు
గుహ్యకశరమునక = గుహ్యకబాణముచే వారిచెక = చడ్డగించెను సరిభమునక = స్వరతో
ఉద్ధుర = తీవ్రముగ శిఖిబాణంబుక = అగ్నిబాణమును ఏనిక = ప్రయోగింపఁగా
గురుఁడు వరుణవిశిఖ = వారుణాస్త్రముయొక్క నిహతిక = దెచ్చె కుదియక = తగ్గు
నట్లు చేసెక

తా. వాయువ్యాస్త్రమును నేను ప్రయోగింపఁగా గుహ్యకాస్త్రమేని దానిని రాముండు
పడంగొట్టెను నే నాగ్నేయాస్త్రమేయఁగా వారుణాస్త్రమేని గురుండు దాని నార్చెను.

క ఇమ్మెయి నతఁడును దివ్యా, స్త్రమ్ములు నామీఁద నేయ శరయమునఁ బ్రతిఘా
త మ్మొనరించితి దివిజగ, ణ మ్మంబరవీధిఁ గీర్త డ న మ్మొనరింపక

దీ ఇమ్మెయక = ఇట్లు అతఁడు దివ్యాస్త్రమ్ములు = దేవసంబంధమగునస్త్రములు
నామీఁదక. ఏయక అంబరవీధిక = ఆకాశమున దివిజగణమ్ము = దేవసమూహము కీర్తన

మైవరింపకో = పొగడుచుండఁగా రయమున = శిశువున ప్రతిఘాతమొనరించితి = అది పడఁగొట్టితిని

తా ఇదేవిధమున గురుం దెన్నియో దివ్యాస్త్రములు నాపై నేయఁగా నాకాళమునం దిరుగుదేవతలు నన్నుం బొగడ్లుగ్లు గురునిబాములను కేగమునం బడఁగొట్టితిని.

తే రాముఁ డంత్యకాలానలో • ద్దామలీల

• మండి నాయురస్థులి యొక్క • మార్గణమున

నేనె నంతంత నున్నము • నీశ్వరులును

గాశిరాజు కన్యకయును • గడఁగి యార్చె

టీ రాముఁడు పింత్యకాలానల = ప్రాయకాలాగ్నివలె ఉద్దామలీల = అడ్డులేని రీతిని మండి నాయురస్థులము = నాటొమ్మున అంతంతనున్న మనీశ్వరులను కాశిరాజు కన్యకయు = కడఁగి = పూని ఆర్చు = కేకబజేయఁగా ఒక్కమార్గణమున = ఒక్క బాణముచే ఏసె = కొట్టెను

తా ప్రళయకాలమందలి యగ్నివలె మండిపడి పరశురాముండు నాటొమ్మునం గఱకగు నొక్కబాణమేసెను కాశిరాజుకన్యకయును నాయంబయును నశటమండిన మనులును సంతోషమునం శేకలిడిరి

ఆసిశితాస్త్రం బెయ్యది, యో నాకుం దెలియ దది మ • హోగ్రత నాటం

గా నొచ్చి పడితి నరదము, పై నప్పుడు నూతుఁ డిదటు • వాపె రథంబున్

టీ ఆసిశితాస్త్రంబు = ఆకఱకు బాణము ఏ ముదియో = ఏదియో నాకుందెలియదు అది మహోగ్రత = మిక్కిలి తీక్షణముగా నాటంగా = స్రుచ్చుకొనఁగా అరదముపై నొచ్చి పడితిక రథంబున్ నూతుఁడు ఆచోటు పాపె

తా ఆకఱకగ బాణమెట్టియో నాకుందెలియను మిక్కిలి యుగ్రమై యది నన్నుండాఁ కఁగాఁ దేరుపై నేను య ర్చపోయిపడితిని నారథసారథి నన్నచ్చటనుండి తొలఁగ రథముం దోలుకొని పోయెను

తే చేతనుండ నయి యేరు మ • తూతుఁ గినిసి

రాముఁ డున్నెడ కప్పుడు • గ్రమ్మటంగ

రథముఁ దోలించి బాణప • రంపరా ని

మగ్నుఁ జేసితి నంబ నె • మృనము దలఁక

టీ చేతనుండనై = ప్రజ్ఞ వచ్చినవాడనై ఏను మత్సూతు = నాసారథిని కినిసి = కొపించి రాముఁడు. ఉన్నెడకున్ = ఉన్నచోటునకు, అప్పుడు. గ్రమ్మటంగ = పురం. రథమున్ తోలించి అంబనైమృనముదలఁక = అంబమనస్సు భయమందునట్లు బాణ పరంపరా = బాణముల సయాచారమున, నిమగ్ను = మునిగినవానిఁగా, చేసితిక.

తా. కొంతసేపటికిం దెలివిరాగా నారథమును దప్పంబోయిని వచ్చినందున సారథి గోపించి రాముండున్నచోటునకు రథమును మరలవోలించి యంబ నను వంతునట్లుగా బాణసంపరలచె గురునిము చిత్రిని

వ ఇట్లు బహుప్రకారములం బోరుచుండు గ్రంథమునకు రక్షణంబునంబూరించుచు రక్షకంబు దొడంగుచుం బెనంగునువదిరెం దివసంబులు చెల్లిన మఱునాటి కయ్యంబున నేనునంగడంగి

టీ ఇట్లు బహుప్రకారంబులకొ = అనేకాదముల పోరుచుకొ ప్రాధు గ్రంథమునకు రక్షణంబుకొ = రక్షణమును ఉపసంహరించుచుకొ = చాలించుచు రక్షకడకొ = ప్రాధున దొడంగుచుకొ = ప్రారభించుచుకొ పెనంగునొ = యుద్ధము నేయుచురాగా ఇరువదిరెండు దివసంబులు చనినకొ = పోగా మఱునాటికయ్యమునకొ నేను కడంగి = పూని

తా ఇట్లు పెక్కువిధముల యుద్ధమునేయుచు రాత్రికొగాఁ జాలించుచు నుదయమున మరల నారంభించుచు బోకడకొ నిరువదిరెండు దివసంబులు చనియెను మఱునాటి యుద్ధమున నేను బ్రారంభించి

క కడుదెట్టివముగఁ గదియుం, బడి హయమును నొవ్వ ధనువుభగ్నంబుగఁ జేద్దడి నారథి దెరలఁగఁ దనయొకలు సినుగ నేసినను మహోద్ధత గురుడున్

టీ కడుకొ = మిక్కిలి తెట్టివముగకొ = కఠినముగా కదియఁబో చేరఁజూయి హయములు నొవ్వన్ = గుఱ్ఱములు నొచ్చుకల్లున ధనువు భగ్నంబుగకొ = విల్లు విడిగునల్లున చేద్దడి = నొచ్చి సారథి తెరలకొ = చలించునట్లును తనయొకలు = అయకదేహము చినుగ నేసినకొ = రంధ్రము పడునట్లుగొట్టఁగా మహోద్ధతికొ = మిక్కిలి పేగమునో గురుడున్ = రాముండున

తా మిక్కిలి కఠినతతో గమించినవాడనై గుఱ్ఱముల నొవ్వంగొట్టి చెలివిల్లు విడుగంగొట్టి నొచ్చినవాడై సారథి వహంకనట్లుచేసి గురునిదేహము రంధ్రములు వడునట్లు మిక్కిలి దర్పముతోనే పేయఁగా నాయన

క ఒక శక్తి వైవ నటికిలి, నకుటిముగ శక్తిదళక • మడరించిన స్రుక్మక త్రుంచితి బహుశక్తుల, నికరము వరగించినం దు • నిమితిం బెంచకొ

టీ ఒకశక్తికొ వైవకొ నటికిలికొ అకుటిలముగకొ = జంకక శక్తిశక్తిమున్ = ఒక శక్తులను అడరించినకొ = పేయఁగా స్రుక్మకొ = లోకడకొ త్రుంచితికొ బహుశక్తుల నికరముకొ = సమాహమును పొగించినకొ = పేయఁగా పెంచకొ త్రుంచితికొ

తా గురుండునానై నొకశక్తిని పేయఁగా దానినిబుడిచితిని బదింటిని పేయఁగా నాని నటికిలిని బెక్కింటినిపేయఁగా వానినెల్లఁ ద్రుంచితిని

క విస్తయము నొందుభార్గవు, నన్నత్కర ముఖుడు గాఢు • వారూఢముగా నస్తితుం దనగుచుఁ బలుదీ, వీస్తేరాస్త్రముల నెసేతం బరవరకుఁగాక

1. ఆ గ్రంథమునకు -

టి అస్త్రశ్శరము = నాచేయ్యి లాఘవామాదముగాక = శేషంగల కాగా న
స్థిశ్శుడనగుచున్ = శవ్యశోః గూడినవాడనై దీప్తి స్మేగాస్త్రమున్ = కాంతిచే వెలుగు
చున్న బాణముచే విచ్ఛయముకొందు భాగైక = ఆశ్చర్యపడుచున్న పరశు ముని పరవశు
గాక = మార్పు గొల్పునట్లు ఎరితి = బాణములు ప్రయోగి చితిరి

తా నాచేయి గాటిదినము విక్రమి వేముననుడుటకు సంతోషించిన వాడనై
విక్రమి ప్రకాశించుచున్న బాణములచేతి నాశ్చర్యమునఁ జేలుచున్న గురుండు మార్గక
మునుంగునట్లు గొట్టితిని

వ ఇట్లంతడు మూర్ఖిల్లిన మునిజనంబును నంబయు నధిశో సమాకులత్వం
బు నొంది హాహాకారంబు సెలంగఁ బొదివి రంతె

తా ఇట్లగ్ర బాణములచే గరుండు మూర్ఖిల్లగా నచ్చటి మునిసమాహములు నం
బయు విక్రమి శోకమున ముంగి హాహాకారము సేయచుండఁగా

ఆ తెలిసి భార్గవుండు ♦ దృఢతీవ్రనారాచ
పంక్తి గురిసి నన్ను ♦ బారవశ్య
మంది నే కొఱగు ♦ నట్లుగా జేసి మి
త్సూతు ముక్తకంబు ♦ దునియ నెనె

టి తెలిసి = తెలివితప్పి అతఁడు వేక దృఢతీవ్రనారాచ పంక్తి = కఠినమై
జేగముగ బాణముల సమాహమున కురిసి నన్ను బారవశ్యమం = పరవశ్య నేల
కొక బాణుగునట్లు నీ మత్సూగుమక్తకంబున నానాధితి గునియ నెనె = కేగు
గల్గు కొట్టెన

తా మార్గ తెలిసి గాగుండు ధృఢమై ట్టియుఁ గలవైనట్టియు బాణసమాహములు
గావై నేసి నన్ను నేల కొఱుగ్గు మాన్యముం నానాధితి తెగనెన

౪ అట్లయెడ నెనగుండు ప్రాప్తుల సమావయోహంబు నొప్పువారలు నన్నె
త్రిసేద దీప్తి రథంబువయిం బెట్టి గగనగమనంబునం బోయి రంతకు మున్న
గుందాకిని మున్న నాకన్నచందంబున నొగలకయినుండి కదీయరధ్యం
బు పగ్గంబులుధరియించి యున్నచు యేనునం గనుంగొని నమస్కరించిన
దీవించి చామె వెండియు

టి అట్లయెడ = ఆసమమున ఎమండ్ర - ఎనిమిదిమంది బ్రాహ్మ
ణులు వయోరూపంబుల నొప్పువారు = వయస్సుచేతను రూపము అతను నం మైసవారు నన్నున్
ఎత్రిసేద దీప్తి = శ్రమనుండిదీప్తి రథ బుపయింబెట్టి గగనగమనంబునక = ఆకాశంబున
పోయిరి అంతకుమున్న మందాకిని నాకన్నరూపంబునక = నేనుజూచియుండినట్లే నార
థంబు నొగలవైనుండి గుడిమరధ్యంబుల = గాగుండులుయొక్క కర్గంబుక ధరియించి =
బట్టుకొని ఉన్నయది = ఉండినయామె ఏను. కనుంగొని = చూచి నమస్కరించినక =
మొక్కిరిగా దీవించి చనియెక. వెండియుక = పిమ్మట

తా అట్లు నను మరలించుచును మునికున్నవచ్చు ముద్రానా
బ్రాహ్మణు లెరిమిమిమి నన్ను ను నన్ను ను నన్ను ను నన్ను ను
నొయిరి పింగుమి ముంగ గంగానీ పు ను ను ను ను ను ను ను
యొక్క నుగంగునై నుగంగునై నుగంగునై నుగంగునై నుగంగునై
మొక్కగా దీనిని నుగంగునై నుగంగునై నుగంగునై నుగంగునై

{ భీష్మకృత వసవల పుష్ప నామకాంగి న }
మోహనాస్త్రం బిచ్చుట

క సారధ్యంబును నొయిచు, దీరత వాచించి రా ను + దేవుని నొయి

నూరరాస్త్రంబును నొయిచి, నొయిచి నొయిచి నొయిచి నొయిచి నొయిచి

టీ సారధ్యంబును నొయిచు = నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు
గలిగి రావచ్చునొయిచు = నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు
దీనిగా నూరరాస్త్రంబును = నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు
నించించి = అట్లుగా నొయిచు

తా రథమున నేనే నడపుచును నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు
నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు

వ ఇష్టిధంబునం బోరి నూరరాస్త్రంబును నొయిచు నొయిచు నొయిచు
నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు
చి భీష్మకృత వసవల పుష్ప నామకాంగి నొయిచు
లు వెక్కు నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు
యూరినొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు
యొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు

టీ ఇష్టిధంబును నొయిచు నొయిచు నొయిచు నొయిచు
యట్లు చని ఆరాత్రి నొయిచు నొయిచు నొయిచు
పాపపునై కుండి నొయిచు నొయిచు నొయిచు
బులుచేసి = మొక్క నొయిచు నొయిచు నొయిచు
అనేకములు జరిగినా ఆరాత్రి నొయిచు నొయిచు
కున్ తొలించి = కనెందీ కురిగినొయిచు నొయిచు
చుచుండన్ పగలు నన్ను నొయిచు నొయిచు
యంబునన్ = తెల్లవాననొయిచు నొయిచు

తా ఈవిధముగా బోరాడి ప్రాప్తునొయిచు నొయిచు
రాత్రి యొంటిగా నొయిచు నొయిచు నొయిచు
భీష్మకృత వసవల పుష్ప నామకాంగి నొయిచు
యధమున నేను జయించునట్టి భాగ్యముగదేని మీరు నొయిచు

యునని పొర్లించి నిద్రించుచుండగా వేగుజామునం బగలు నన్నెత్తి రథంబువదెట్టి న
నపుకొత్తు తనిమిడివండియు స్వప్నును నాకుం గనంబడి

తే నీవు నేమును నొక్కటి † నీకు వెఱవ
నేల గాంగేయ రాము జ † యించునట్టి
శరము నమ్మని మోహనా † స్త్రుంబు నాకు
నిచ్చిపోయిరి క్రమము † నెక్కడని

టి నీవున పును ఒక్కటి గాంగేయ నికుక్ వెఱవనేల = భయపడనేల
రాముక్ జయించునట్టి శరము = బాణము నుమ్ము అని మోహనాస్త్రముక్ నాకుక్
ఇచ్చి క్రమముక్ = మరలి ఎక్కడని చనిరి ఎక్కడకో పోయిరి

తా నీవును మేము నొక్కటే నీవు భయపడకుము ఇది రాముని యెఱుఁగము ను
మాయని మోహనాస్త్రమున గాకిచ్చి వారువచ్చిన చోటునను బోయిరి

వ పరు మేలకాంచి సంతోషించి అన్తఃక్రస్వరూపంబును బ్రయోగోపసం
హార ప్రకారంబులును జత్రంబున నిలిపికొనఁచుఁ గారోచిహ్నత్వంబు లాచ
రించి యొక్కసారథి సంగీతకరించి యురదంబు పూన్పించి పన్నధ్వంసనై సత్వ
రంబుగా పురంబున రిగింప బరిసంగుడేవుండు

టి పరు మేలకాంచి = మేలకొని సంతోషించి అన్తఃక్రస్వరూపంబును = అమో
హన ప్రయోగముయొక్క క్రమమును ప్రయోగ - వేమున అపసంహార = వెనుకకాకర్ణిం
యడయుక్కు ప్రాంబులు = క్రమములు త్రైకమున నిలిపికొని - ఉంచుకొని కారో
చిహ్నంబులు = సుయముననుం గుంపను అచరించి = చెప్పినాడక్క = క్రొత్తిరథ
సాధరి అంగీరించి = తెచ్చుకొని అరదంబు పూన్పించి సన్నధ్వంసనై = నిధ్వజనివాడనై
సర్వరంబుగాక్ = స్వరతి మరంబుకుక్ అరిగనక్ = పోగా పరకురంబుకేవుండు

తా నేను నిద్ధురకండి కేలుకొని సంతోషించి యానంత్రమయొక్క రూపమును
దాని బ్రయోగించునట్టియు నివర్తించునట్టియు క్రమమును ఈనన్నన నుంచుకొని యాకాల
మునం వేయవలయుపడును చెసి మఱియుకసారంబు బుచ్చుకొని వాడు రథంబు నమర్పగా
నిద్ధజనివాడనై స్మృతున యధమునను బోగా గాపరశురాముండును

క నిన్న నతి సచ్చి పోయితి, పున్నయటయు నేడు దీర్చి † యుడిపెద నీగ
రోవోన్నతి నింకెటర బోయెదు, నన్న నెఱుంగ వెట్టు లనుచు † నాపై గవిసెన్

టీ నిన్నక్ అరచ్చిపోయితి = సగముచచ్చిపోతివి ఉన్నయరయుక్ = మిగిలినసగ
మును నేడుదీర్చి = నేడుముగించి నీగరోవోన్నతిక్ = నీబాగుయొక్క పెంపును ఉడిపెదక్
= లగ్గింతును ఇంకక్ ఎటరబోనకుక్ = ఎక్కడక్కెగ వచ్చును ఇట్టిడు = ఇట్టిగాడనగు
నన్నుక్ ఎఱుంగవెట్టు అనుచుక్ నాపైక్ కవిసెక్ = సమీపించెను

తా నిన్న సగము చచ్చిపోయితివి మిగిలినసగమును నేడు ముగియును ఇంక నెక్కడ
కుం బోగలవు నేనిట్టివాడనని నీవెఱుంగవా యని సమీపించెను.

క వినిన గడంగి యేనును, గవియించితె పంపెల్లెఁ + గడంగూర్చితె భా .

ర్గవు డును మద్దాత్రంబున, వివిధాస్త్రప్రతినించి + వెగడొందించె

టీ కవిసత్ కడంగి = పూని కవగూర్చితె = విక్కిలియగ్రము = పవల్లి = బాములవెల్లెవ కవియించితె = త్రవ్విచితె శాస్త్రము = పరసరాముడు మ ద్దాత్రంబున = నాదేహమున వివిధాస్త్రప్రతి = నానాబాణముల మూహమున నించి = నిండించి వెగడొందించె = భయముపట్టించెన

తా నేను సమీపించి విక్కిలి యగ్రమున బాములగునిపై వైచిత్ర్యము నయు నాదేహమున నానావిధబాణముల నిండించి భీతిని గలిగించెను

వ ఏనుం గోపించి

తే రయము మెరియంగ నొక్కనారసము వాం

దేశమునయందు నాటించి + తీర్చి శక్తి

నురము వైచిన మూగూడి + యెఱుగ నూది

పట్టి యకృతప్రణుడు దెచ్చె + ఒరిసెరాము

టీ రయము = వేగము మెరియంగ = ఒక్కనారసము = పెద్దదా పాలశేశ మునుడు = ముఖమున నాటించి = గ్రుచ్చి తీర్చ = తీర్చిమైన శక్తి = శక్తివైచి ఊరిముక్ = తొమ్మిది వైచిన = పట్టుకొని తూర్పు యెఱుగ = చూర్చినట్టివా లుగా ఆకృతప్రణుడు = అనుక్యత పట్టి = పట్టుకొని పరసరాము = శత్రువు = తెలివితె దెచ్చెను

తా వేగమున నొ పెద్దదానమును గురువెడుట నాటించి శక్తివైచి తొమ్మిది గొట్టగా నాయన మార్చుకొనునింగి వ్రాసెను శిష్యుడును సారవీరునగు నృత్రుని పడలించె జట్టుకొనెను

క అప్పుడు దెప్పితే కన్నుల నిప్పులు రాంగ నన్ను + నిశ్చలస్థైర్యం

దప్పుకొనుచి యలలగ, వొప్పుగ బ్రహ్మస్త్ర మూర్తె + నిశ్చలస్థైర్యం

అప్పుడు తెప్పితే = అప్పుడికి కన్నుల నిప్పులు రాలంగ నన్ను = నన్ను నిశ్చలస్థైర్యం = చలించనిమాత్రుల తప్పుకొనుచి అలలె నవ్వ = చిన్ననవ్వు నిశ్చలస్థైర్యం = భ్రష్టస్థైర్యము ఉగ్రత = శోభనుతో ఏనె

తా అంకట నాగురుండు మెల్లగా దెలివివచ్చి కన్నుల నివ్వలు గాల్గు నన్ను గఱుముగా జూచి కొద్దిపాటి నవ్వుతోడ బ్రహ్మస్త్రము నావైసెనె

క తెగగొని బ్రహ్మస్త్రము యే, దగ నేసిన నొకటి నొకటిదార్కొని రెండు

గగనం బంతయుఁ దేజ, స్థగితముగాఁ జేసె నురలు + దై త్రిలుఁ గలకక

టీ. తెగగొని = విడచినవాడై బ్రహ్మస్త్రము = బ్రహ్మస్త్రమున ఏక = వేదన తగక. ఏసినక ఒక్కటొకటి తార్కొని = మూపించి రెండుకొ నురలు. దైత్యులు =

రాజ్యము లితితేజః = భయపడునట్లు గగ్గరింపఁడు కాశమునకు తేజస్వీతముగాఁ జేక = కాంతిచే వ్యాపించినదిగాఁ జేసెను

తా ఆట్లాడున బ్రహ్మస్రము వేదముగా నేన ప్రహ్లాద) శీత్రయోగించితిని తండ్రి న కటాకటి ముట్టకొని యా కాశమున దేవతలు రాతమున భీతిల్లునట్లు మంత్రాగ్రము

తే, సకలభూత సంక్షోభ సం + జనకమైన

చుట్టియెడఁ గని యిది రతీ + యని తలంచి

మోహనాస్త్ర సమంచితా + వాహనంబు

సేయటయును జరాచర + శ్రేణు మోగె

టి సకలభూత = సర్వజంతువు కును సంతోభ = శుభము అంజకము = పుట్టించునది అయినచుట్టియెడఁ = అయినకమయమున కని = చూచి ఇది తతీయని = సమయమని తలంచి మోహనాస్త్ర సమంచితా వాహనంబు = మోహనాస్త్రము నాకర్షించట చేయుటయు = చెయఁగా చర చర శ్రేణి = ప్రాముఖ్యతలట్టియుఁ బ్రాముఖ్యతలట్టియు భూతములన్నియు మోగె = ధ్వనించెను

తా బ్రహ్మాస్త్రములు గాఢింటిఁగొని శూన్యమునకు భీతికలిగియుండఁగా నప్పుడె తగిన కమమువలె మోహనాస్త్రమును ఎలచి నిద్రి జచిల ఇతలో లాంఛనముల వియు లేనియునగు సర్వ సత్తులు మాటుకొని

వ లె సరిండు

క గురుగనుగ మోహనాస్త్రము, నిరసన మునునెలుఁగలది + శ్రేణింబున ని

య్యె = కేఁగుదెంచి నాండు, దెలువడి టంచ కయు లే + యిట్లు నాతోక

తా - గురుగనుగ - మోహనాస్త్రమును మోహనాస్త్రమున నిద్ర ము అనునెలుగుతోక = అరద్యనితోక = అరద్యతోక = నిద్ర దెంచి = వచ్చి ఎడ దెడు = అలగ్రము లాంఛనము = గొంచెమేసెయు తక నాతోక ఇట్లు

తా మోహనాస్త్రమును వేయుము వేయుట వల బ్రదు నినవిచ్చెను దానివెంటనే అది గొం దెగుదెంచి నాతో నిట్లుయెను

క గురునగు నవమానము ని, పురవృత్తం జేసె దీవు + నూచితిమే యి

పురుసునఁ బరునవునదవడిఁ, గురువంశప్రభవ యిట్లు + గూడునె చేయక

టి కురువంశప్రభవ = కురువంశమునఁ బుట్టినవాఁడా గురునకుకొ అవమానముకొ నిపురవృత్తికొ = కరినవృత్తితో ఈవు = నీవు చేసెడు = చెయుచున్నావు ఇప్పురుసున = ఇట్లు పరువు = కరినమగు నడవడి చూచితిమే = చూచియున్నామా ? ఇట్లు చేయంగూడ నె

తా కురునివంశమునం బుట్టినవాఁడా! గురున కవమానమగు కార్యమును నిర్దయాడవలె చేయం దలంచితివి ఇట్టివ్యత్యాసమగునడవలె నెక్కడను జూచినదిలేదు యోగ్యుడవగునీ విట్లు చేయం దగునా.

వ అని సువ్యక్తంబుగాఁ జెప్పి

క వీరె సుర లాకసంబున, గారవమున బుద్ధి = పు + గా నీకపక్షం

దా రేగుదెంచి రని న్నారంగఁ జూచి నాకు , నయ్యె =

టి వీరె ఆకమునన్ = ఆకమున వర్ణం - ఆకమున గావమునన్ = పె
మచె బుద్ధిపక్షగాన్ గారు = తాము ఒకడొక యగుటచే = కవిరి ఆ ఆయన
మండ్రన్ కన్నారన్ = కన్నులనిండి చూచెన్

తా ఇదిగో సేతుం గావలినవారగు వసువు లెను ద్ర గురువు పోయెనేని బుద్ధిచెప్పు
టనై యాకాశమున వచ్చియున్నారని గాకంబుం జూచెను

వ ఇవిధిధంబున నెప్పటివిప్రవరుల సన్నిధిసేసి నన్నం జూచి సగుమొంబు
లతో నెఱుంగోవారపోలె ని ట్లనిరి

తా నాకు స్వప్రమునం వోచిన బ్రాహ్మణీత్వము సమీపించి నవ్యమన్న మోము
లతో నెఱుంగుననివ రివలె ని ట్లనిరి

క నారదముని త్రైలోక్య స, మారాధ్యుం డితని ఎక్క + లాగనువాణ్య
దారము వినుము వినిం, గూత వాటింపఁ నగదు + గురువిషయమునన్

టి నారదముని త్రైలోక్య = నూడలొకమల వాకించెను మారాధ్యుండు = పూ
జింపబడఁ దగినవాడె తెలియవలయు = ఈయనమాటల ఆగమవాక్య = కేవలవాక్యమలవలె
ఉదారములు = కారంబుల యగునని వీరి యము గురువిషయమునన్ = గురువులగుర్చిన
పనిలో కూర్చు వాటింపఁదగు = తత్త్వముగా నుండగలదు

తా నారదముని నూడలొకముం దెచెను మూడంబుల దగినవాడె
ఈయనమాటల వేదములలో వాక్యమలవలె నొండొక్క విని శ్రద్ధతో విషయ
గురువువిషయముం గలగుండనము చూపరాదు

వ అనిన చిని యేను సమ్మోహనాస్త్రం బెయ్యటయడిగి బ్రహ్మాస్త్రంబు దీపిం
పంచేసె నప్పుడు శామదగ్గుల్యం దియెల్ల నెఱింగి యోటమి యెక్కించు
కొని చలంబు మిగిలియున్నం దజ్జనకుండుజమదగ్నియ దదీయపితృవర్గం
బును నతనికి సన్నిధిసేసి వేడికొని శాంతవచనంబుం దేర్చి యి ట్లనిరి

టి అనినక విని ఏను సమ్మోహనాస్త్రంబున్ ఏయుట ఉగి బ్రహ్మాస్త్ర
మున్ = వేసియుండిన బ్రహ్మాస్త్రమున దీపింపన్ = ప్రకాశించునట్లు చెసితిన్ అప్పుడు
అదియెల్ల జామదగ్గుల్యండురాముడు ఎఱింగి ఓటమి=అపజయమున్ ఎక్కించినాని చల
బుమిగిలి = ద్వేషమెఱుపని ఉన్నన్ తజ్జనకుండు జమదగ్నియన్ తదీయపితృవర్గంబును =
ఆయనయొక్క పితృదేవతలసమూహమును సన్నిధిచేసి=చేరవచ్చునట్లుచేసి. వేడికొని శాంతవచ
నంబులన్ = ఊరటమాటలచే తేర్చి = దారికిందెచ్చి ఇట్లనిరి

తా నాకుం గావలినవారగు వసువులమాట విని సమ్మోహనాస్త్రంబు వేయుటమాని
మున్నుప్రయోగించియుండిన బ్రహ్మాస్త్రమున వేండ్రముచేసితిని పరశురాముం డీ జరిగనవృత్తా

శ్రీమం దెలిసికొని తానోడినట్లే భావించినట్లుగా నాగ్రహముమాత్రము తగ్గింపక యుండటం గని తండ్రియొక జమద్గినుమహామాయుఁ దనశిష్యుగణంబును రామునకుంజేరఁదెచ్చి వారలం బ్రార్థించి నొడుకున కూర్చుంటుంటు చెప్పించెను వారలు మఱియు నిట్లనిరి

క వినుము వసుమూర్తి యీతం, ఉనన్యసామాన్య తేజః + డాహవభూమిక్
మనకు జయింప వశమే భీ, ఘ్నుని విప్రుని కగు నైరోపమును మత్సరముక్

ఈ వినుము ఇతండు వసుమూర్తి = దేవత అనన్యసామాన్య తేజః = ఇతరులకెవ్వరికినీలేని ప్రతాపముగలవాఁడ భీష్మునిక్ ఆహవభూమిక్ = యుద్ధభూమియందు జయింపఁ గల మనకు వశమే = సాధ్యమౌ నైరోపముక్ = గోపమును మత్సరముక్ = ద్వేషమును విప్రునకగునె = బ్రాహ్మణునకుం దగునా

నా ఈభీష్ముం యొకదేవత లోకమున నెక్కురికింపని ప్రతాపముం గలవాఁడు ఈయనను యుద్ధభూమియందు జయింప మనకు సాధ్యముగాదు బ్రాహ్మణునకుఁ గోపమును ద్వేషమును దగునా?

తే సురముఁగు నారాయణ + సఖుఁడు నరుఁడు

సవ్యసాచి నా నింకొక జన్మ మొంది

యతని వధియించు గారి తి + క్కతరజసము

లకు నసాధ్యుండు భీష్ముఁ డా + పంబులోన

ఈ సురముక్ = యుద్ధమున ఉడుగు = చాలింపుము నా సురముఁడు నలుఁడు = ఆశ్రయమి సవ్యసాచి వాక్ = సవ్యసాచియనుపేరున ఇంకొకజన్మ మొంది ఇతఁ వధియించున్ గారి, తక్కితరజసములకుక్ = మఱియొకరికి భీష్ముఁడు ఆపంబులోనక్ = యుద్ధమున, అసాధ్యుండు = లోఁబడనివాఁడు గాఁడు

నా యుద్ధము చాలింపుము నారాయణునకు మిత్రుఁడగు నరుఁడునుబుడి సవ్యసాచియనుపేరున నింకొకజన్మ మెత్తగలవాఁడ భీష్టునివధించు యుద్ధమున మఱియొక్కరికిని లోఁబడువాఁడుగాఁడు

వ అనిన నతిండు పోక పెనంగిన వెండియు ననేక ప్రకారంబులం జెప్పి యమ్మునులు నాకడకుండునుదెంచి యవశ సునవాక్యంబులపలికి నామదగ్నుత్యతోడం గమయాడినమాటలు దెటవఱచి యప్పుడు పొడనూపినజాన్నావియుం దారు బహుధంబుల నన్ను ననునయించి భార్గవుపాలికి నమ్ముహాదేవిందోడ్కొని యరిగియుం గ్రమ్ముత మత్సమీపంబునకు వచ్చియు నెట్టకేలకుం జలం బుడిపిన నేమిరువురమును దివ్యాస్త్రంబు లుపసంహరించి సమరంబుడిగితి మట్టియెడ నయ్యెనమండ్రువిప్రులుం జేరి నాతో నిట్లనిరి

ఈ అనినక్ అతఁడు పోక పెనంగినక్ = పోరాడుచుండఁగా వెండియుక్ = మఱియు అనేకప్రకారంబులక్ చెప్పి ఆమ్మునులు నాకడకున్ వనుదెంచి, ఉపశమనవాక్యంబులక్ = చల్లనిమాటలను, పలికి, భామదగ్నుత్యతోడక్ = పరశురామనితో, కమయాడిన

మాటలు కేటపఱచి అప్పుడు పొడనూనినక = కన్నులు గా జాన్మముకే = గోగ
 యను తారక = తామన బహువిధం ఒక నన్నుక అనుచి = ఉద్ధిగఱచి దాని
 పుసాలికిక = రామునిదగ్గఱకు ఆమ్మహదేక తోహె్మనియంక కమ్మక = మల
 మత్సనిపంబునకుక వచ్చి ఎట్టకేలకుక = కడకు కల ఒక = కేవలము ఉడికినక =
 తగ్గింపగా ఏను ఇరువరము దివ్యాస్త్రము - గంకలబాణములు ఉపసంహరి విమోచి
 సమరంబుక = యుద్ధము ఉడికితిమి ఆయ్యనమ శ్రుత్రులుక చే నానో శ్లోచిరి

తా అని జమదగ్ని చెప్పినను జాలింపక పోరాడ మండగా నిండు పెన్నకడముల
 చెప్పి యాముషలు నాకడవచ్చి శాంతిమాటలుచెప్పి రామునితో దాముచెప్పినమాటలును
 నానుజెప్పి నాకన్నులగవడిగంగయుం దామును పెక్కువిధముల నర్పణ కారపఱచి గంగా
 దేవిని రామునిదగ్గఱకుం బిలుకొనిచని మరల నాకనువచ్చి యెట్లో నింకదమును మాన్పగా
 నిరువురిము ప్రయోగించియొన నవ్యభాముని నివర్తింప గా వసువులు - కడకువచ్చి నాతో
 నిట్లనిరి

ఆ గురుడు బ్రహ్మవిదుఁ - కుంత శేషంక
 పరిశురాముఁ డెరిగి పాలి కీవు
 భక్తి మెఱయ నెగి ప్రణమిల్లి తదనుగ్ర
 హంబు పడయవలయు ననఘ యివుడు

తీ గురుడు = ఆచార్యుడు బ్రహ్మవిదుడు = ఆధ్యాత్మిక్కులపము పెరిగినవాడు
 ఆకుంత = తగ్గని శేషండు = వ్యసనగలవాడు పరిశురాముడు = ఆతనిపాలిన = ఆతన
 దగ్గరకు ఈవు = నీవు భక్తిమెఱయన్ ఏగి ప్రణమిల్లి = మొక్కి యివుడ తదనుగ్ర
 హంబుక = ఆయనకును ననువలయుక = వినివలయుక

తా పాదములేనివాఁడో పరిశురాముండు నిర వ్యసనమైన యాచార్యుండు పర
 మాత్మస్వరూపము నెఱింగినవాఁ విశేషమును ప్రతాపము గలవాఁడు ని వాయనాడను
 భక్తితోబోయి సాగింపడి మొక్కి యివు డాచరించుచు నంపాదింపవలయుడ

వ అని చెప్పి యుతినికడకుం దారును నారికమునీళ్ళింగించు జగదగ్గ్రము
 ఖులును భాగీధియును జనినీశిష్యుండు నెవ్రతుండువానియె కలగంద
 గునె వాఁడు దగవుమాలిన - ని జేయఁబాల్క పెంకె నింతయెకాని విరోధి
 గాఁడు వాలిం గరుణంపుమని తెలిపినన్నం బిలిచి యెన్నహట్టుకకు
 సాష్టాంగ దండ ప్రణామంబుసేసిన నతం దీక్షతో గ్రుచ్చియెత్తి కొఁగిలిం
 చివొని గాంగేయా నీశక్తికి భక్తిం బ్రీటుం నైతనిని నన్నేహంబుగా సంభా
 వించి యంబ నవలోకించి నన్ను భీష్టుండు గెలిచె నామన నయ్యెడు నియం
 తియ నివింక నీకుం జూడంబోలినగతిం బొన్పనిన నమ్మానిగి దేవా యిది యట్టి
 ద నీయోపినంతయుం జేసితి నీచేకింబోకున్మ నేమిసేయుదు నేను గపంబు
 పెంపున భీష్మునివధించెద జన్మాంతరంబున నైననుం జంబు సాధ్యంబుకయద
 నలుసూడునునివలికి పోయె దదనంతరంబ యమ్మునిజన పితృదేవతాసమ్మా

- హంతును భృగునగరమనన్ను నా సంక్రమణమునకు యంతర్ధానముననుభవార్థపుండును నన్ను వీడ్కొనియున్న దుశ్చర్యతో వచ్చిన కారదనసగ్గముం దాని మహేంద్రులైలంబుననుం జూయె నేమన చుగిడి యెవనెడ నుద్వేగుల యాశీర్వాదంబుల సంభావనచనం లు బ్రస్తుతివాక్యంబుల గర్హంబుల కింపు నేమ నిటవచ్చి సత్యవతికి గమకూర పూర్వకముగా సంయు నెఱింగించి న నద్దేవి యభినందించి

టీ అనిచ్చెన్ని ఆతనికడన్ గాదును = తామును నరదమునీశ్వరుండున జమదగ్ని ప్రముఖులును = మొదలగువారును భాగరథియును = గంగయును చని దేవప్రభుండు = భీష్ముండు నీతిహ్యండు = విదగ్ధులం జనువుకొనినవారగు వానియెడల అబుగ్గ తగునె వాడు క్షగ్రమాలిన = క్షాతముగలం దప్పి పరి = కార్యముల చేయజాలక పిసంగెక = కలహించెను ఇంతియ కాని విరోధిగా మి గానె కరుణింపును = దయచేయును అనిచ్చెన్ని నన్నుక నిలిపి గాని ఏన అప్తుహాసమును = ఆపూర్వమున సాష్టాంగ = ఎ మిదిలంగములును భూమిపాదములు దలప్రణామ ముపాదించుట చేసినక అతండు = అగుచుండు దీవంతోక గ్రుచ్చుకొనితి = లేకనితి కారణి కొని గాంధేయా = గంగ పుత్రుడ నీతిక్షిక్తి క్తిక్తి = నడుచునకుర పీఠుండనైతి = సంతోషించితిని అనిచ్చెహంబుగాక = ఎవయితో నంగాషించి = మామూడి అంబుక అవలొకించి నడక భీష్ముండు అలిచెన్ = జయించె - కలహించె అయ్యె పరి గంధము = ఇంతిమాన్తేను నీవు ఇంక నీక నాడగలగి అక మాండలిన్లు సామ్రాజక అమానిని = అంబుక దేవా - సాగని ఇది = కులము ఇట్టిద = ఇంతి సత్యము నీయోషి = తియుక = నిద్రయును కలహించెన్ = గాంధేయా = కాకగోమునదో ఏమియుగలగె నేమి అపకలపురక = సుకలకలంబులచే భీష్ము వదలుకదల జన్మంతంబుననైనను = మహిమోజన్మముననెచి చుండుక = ద్వేషమున సాధ్యమునకుక = సాధింతును తు మామము అపకల గాంధేయాక అమ్మిదన = ఆమడల మొక్క పిచ్చిదేవతా = పిచ్చిదేవతలయొక్క గూఢము భృగువంబుక = ఎగసుర మని నన్నుకలమంత్రంబునీ = వదలకొని అంబుధాన బునెక = కనంబుడకపోయెను భాగ్యపుండును నన్నుక పిచ్చిని మన్ను లేనతోవచ్చిన నపోధనవర్గము = ఋషిసమాచారమును తానును = తానును మహేంద్రులై బునగుక = అనకొండరు చనియెక = పోయెను నేమి ఎడనెడక = అక్కడక్కడ ఊర్విగురుల = బ్రాహ్మణుల కీర్తనంబులును సంభావనచనంబులు = మన్నన మాటలు ప్రస్తుతవాక్యంబులు = ప్రాత్రమున కర్హంబులక = వినుటకు ఇంపునీయెక = ఇష్టమైయుండగా ఇటవచ్చి సత్పతికిన్ నమస్కారపూర్వకంబుగాక = మౌనమున మాటలు అంతయుక ఎఱింగించినన్ అద్దేవి = ఆరాణి అభినందించి = సంతోషించి

తా అని నాతోడఁజెప్పి గురునిదె ద్దమఁ దామును నారదుండును జమదగ్ని మొదలగు వారును గంగయునుదోయి దేవప్రభుండు నిశిహ్యండుగాఁడా ! వానియెడల నీమగుండగునా వ్యాయవిరోధమగు పనిని నివృచ్చేయుమనఁగా నాతండు సమ్మతంపడఁడుమృగాని నీకు కత్తుం

దుగాడు వానియెడల గృహనేయమనచెప్పి న్నొకబిలిస న్నొక ముహూర్తము సాగిలబడి మ్రొక్కగా నాగురుండు దీవించుచు లేక=త్రి కాలంపు గా గంగా పుత్ర నిలమనట నాయొడ సభక్తికి సంతోషించితినినుమా యని మ్రొగి మాటలాడ యంపుచు దానినిజూచి భీష్ముండు నన్నుజయించెను గావున నెను చెయ్యలసని యంతమాత్రమే నగుదునై నీకుఁదోచినట్లు చెప్పినము గామనగా నాచిన్నది న్నామి యని యిట్టియగుచు మీఁదొనైంత చెప్పితిని సాధ్యమునానిచని కేమిచేయంగురుదురు తనస్సుచేత నైక భీష్మునిం గంపుదును మఱియొకజన్మమననైనను నాకగ దీర్చివినక మానను జూచి మౌనమున పోగా ను నలును బిత్రిజేవలెను నన్ను నాగురుని విడచి కనంపడకపోయిరి పరమముండును నన్న విడచి మున్నగునకొడవచ్చిన ముగుల గలిసి నేనొకరవ్యతమునకుం గోమృత నెను నెను కనుందిరిగి హస్తీపురిమొగంపై చూడము నల గుని బ్రాహ్మణు యుగార్చానములు నై గుచు మున్ననమాటలు నైత పారము విని హరించుచు నింటికినే కత్తవతికి మ్రోక్కి బరిగినవిషయంతయు తెలిసింపఁగా నామెయు సంతసించి

- నారదుఁడు బీష్మ యవృత్తాంతం పఠయించెట్లు -

జే అంబవృత్తాంత మియంగి † సమదినంబుఁ

సగినవారిం బుచ్చుచుఁ † దిలకు చుండు

నేను నదియాదిగాఁ జింత † నేవు వక్కి

స్రక్కి యుంకియు రాజుం † నున్నుమడఁతు

జీ అంబవృత్తాంతమున్ ఆయంగ్ = విచారించుటను అనదినంబు = నిత్యమును తగినవారిం పుచ్చుచు = పంపును తిలకుచున్ = పయపడుచు ఉండున్ = నేనును అదియాదిగాఁగన్ = అది మొదలుచెనొని చింత = విచారముచే ఏపున్ = ఉత్సాహము నెడి స్రక్కియుం యున్ = తగ్గియుండియును రాజులన్ ద్రుహితున్ = ప్రియమందు చుండు

తా మానవతిత్తి సత్యవతి అంబయెక్కవచ్చిన దెలియుటకై నన్నువచ్చుచు దొన గారలనపి విచారించుచుండును నను విచారముండెందియుఁ గృశించియు శత్రుత్వముం యా నినరాజుల మ మడఁగించుచునే యుండును

వ ఒక్కనాఁడు పారాశర్యనారదుం గని యక్కార్యంబు భయంబు దోచ విన్నవించిన వారలు దైవాధీనం బగుదాని మానుషంబున మారిపింప వశంబుగా దానింత విడువునుని రందు నారదుం డక్కాశీశ్వర కృత్యకతెఱంగు వినుమని యిట్లనియె

తా ఒక్కనాఁడు నేను వ్యాసనారదమహర్షులంగని యంబవిషయమున భయమందినట్లు వారలతోఁ జెప్పినఁగా వారలు దైవాధీనమై ప్రాప్తించినకౌర్యము మనుష్యబలమచే యడఁగింప నలవిగాదు దీనింగూర్చిన విచారమును మానుమనిరికొని వారిబుధులలో నారదమహర్షి యంబ విషయముం జెప్పెద వినుమని యిట్లనియెను

సీ ఆతన్వీ యమునాన ధీ తీరమున కేగి యత్కుగ్ర మగుతప ధ మాచరించి
 యందుండి కాళికు ధ నాన మాదిగాఁ గలుగుసిద్ధాశ్రమం ధ బులకు నెట్లు
 జనిచని తత్పదే ధ శంకుల నిష్ఠుర వ్రతములు నలువంగ ధ వచ్చి నీదు
 జననిజ హృది యిట్లు ధనితల కతి దుష్కరము లగుబహునియ ధ ముము నీకు
 తే నక్షరం గతి మేమి యనుడు న ధ న్నాతి పలుకుఁ
 దద్ద యవమానపడితి శాం ధ తనవుచేత
 నపరజన్మంబునం దైన ధ నతనిఁ జంప
 నేనిఁ జాలుటకై యిట్టి ధ దాన నైతి

టీ ఆతన్వీ = ఆచిన్నది యమునా నదీతీరమునకుఁ విగ్రహము = మిక్కిలి
 అత్యున్నతముగాఁ ఆచరించి చేసి అంగుండి = అచ్చటనుండి కాళికు = విశ్వామిత్రుని
 ఆవాసము = నివాసము అదిగాన = మొదలుగా కలుగు = ఉన్న సిద్ధాశ్రమములకు నెల్లఁ
 = తపస్సిద్ధులకు మునుల యాశ్రమముల కన్నింటి ననిగూ తత్పదేశములకు = ఆచారముల
 యందు నిష్ఠుర = కఠినమైన వ్రతములు చలువంగ ననుజనని = నీశల్లి జాగ్రత్తవిగంగ
 నితలకుఁ = శ్రీలకు అతిదుష్కరము - యనే సాధ్యపడని బహునియములు = అనే
 కములకు కట్టుపాటులు ఇట్లు గుఱుంగ = గెరుకు కతికేమి నిమిత్తమేమి అను
 డుఁ = అనిశుడుగఁగా అచ్చులి = అచ్చు కలుగు = ఎట్లయె శాం = నవుచేత =
 భీష్ముని తద్ద = మిక్కిలి అవమానపడితిఁ అపరజన్మ బుంబునై - గుటియొక జన్మ
 మందైనను నేను అతినిక నంప నేనిజాలుటకై = చంద్రునట్టికత్తి సంపాదించుటకు ఇట్టిదాననై
 తిఁ = ఇంతికష్టములు పడుచున్నాను

తా అంబయను నాచిన్నది యమునగట్టుకంజుని మిక్కిలి వేంశ్రమకు తపస్సున గొంత
 కాలముచేసి యచ్చటనుండి లేచి విశ్వామిత్రుడు మొదలగు సిద్ధముల యాశ్రమములకల్లం
 బోయిపోయి కఠినమగు వ్రతములు నేయుచుండఁగా నిల్లిగంగాజేవి దానింగని చిన్నదా
 నా యాడువారలకుం జేయనలవికాని చ నెకినియములు నీవుధరింపుటకుం గారణంబేమి యని
 యడుగఁగా నాచిన్నది యిట్లరియెను శంకరు పుత్రుండగు భీష్ముని మిక్కిలి అవమానమొం
 దితిని మఱియొక జన్మమందైన గారింజంపుటకు నాకు శక్తి లగవలయునని యింతిగడుసు
 పనికిం బూనితి నహూ

వ అనిన విని భాగీరథి గుటిలప్రచార వగుట నీ వీతనువువిడిచి యేఱయిచా
 టం గలదాన వింతియ కాని యొండుగానేర వనిన నవ్వేలంది నవ్వుచు సరకు
 నేయక తిరిగి తొంటికంటెను దీప్రం బగుతివశ్చరణంబునం బ్రవర్తిల్లుచు ము
 త్స్వీదేశ వాసినియై యుండి యొక్కనాడు సజవ్రతఫలంబులో నగంబున
 నంబ యనుపేర నదియై యున్నుండలంబునం బరంగి యున్ననగంబునను
 దనరూపు సెడకుండ వహించికొని జాహ్నువీప్రభావంబు నాత్మీయప్రభావం
 బున గెలిచి వెండియు

టీ అనినకా విని భాగీరథి - ౪౦౫ కుటిలప్రచారవృత్తుదాని భోవుదానవృత్తు
 అగుటకా=అగుటకైతె నీవు ఈ మహాన్ = ఈదేహమున విడిచి నిత్యు = నదికై వాఱు
 గలదానవు ఇంతియకాని ఒండుగా నేరవు=ఉత్తీయెద్ది సుర శేతుంజాలవు అనికా అపైలంది
 = అత్తీ నవ్వుచుకా సరసుసేయక=లక్ష్మ్యపెట్టక అరిగి కొల్లింటికంటె = మనుషటి
 కంటె తీవ్రంబుకరికమైన తపశ్శరణంబునన్ = తపసు చెయ్యుటయందు ప్రవర్తించు
 చుకా మత్స్యశేఖవాసియై - మత్స్యశేఖమనచండి ఒక్కగాడు నిజ=తనయొక్క ప్రత
 ఫలంబులోనకా = వ్రతముయొక్క ఫలము సగుంబునకా అంబయకపేన్ = అంబయకపే
 రున నదియై తమ్మంకలంబునకా = అశ్రమమున పరగింపబడు తన్ననగంబునకా=విగిలిన
 సగమున తనరూపు చెడకుండకా వహించుగాని=కలిగి జాహ్నువి=గంగయొక్క ప్రవాహంబు
 నకా=మహిమను ఆత్మీయ=తనయొక్క ప బావంబునకా=గౌరవముచే గలిచి=జయించి
 వెండియుకా=మఱియును

తా అనియ బచెప్పగా విని గంగాశీవి ర్మహాగ్రుహం జనువు శహాయు విదవి
 యొకనానై ప్రవహించగలగావు గాని యింతంటె మత్తెద్ది గు నివు చెయంజాలవనిపలు
 నంబ నర్వి గంగ మాటలను బు యు యక ముందుకా పె న గ్రమగ శపంబుసేయుచు మత్స్యశే
 ఖముననుండి యొక్క గు తనలింపునవలీ పంమునగంబున నంబయకపేరుగల యొకనానై
 యాశేముననుండెను మిగిలియుండిన సగముఫలమున దనరూపుచెడకయుండి తన తపఃప్రబావ
 ముచే గంగానదియొక్క మహిమ జయించి మఱయును

౪౦౬ శ్యాశ్రమ శేఖము న గణ్యం ఒగు పము సహకార గా రుద్రుడుగా
 రుణ్యము వాస్థియము దా, షీణ్యము మెఱయంగ నింతికిం బూది నూపె-

టీ పుణ్యాశ్రమశేఖమలకా = పవిత్రములగు శాస్త్రమలయందు అగణ్యంబగు =
 తెక్కింపరానియంటి తపసుసేయకా కామశ్యామక = గయ యు వ్యాసశ్యామకా = ప్రేమ
 దాక్షిణ్యముకా = సమర్థము మెఱుంగకా = ప్రకాశింపగా రుద్రు గు ఇంతికికా
 పాడనూపెకా = కనబడెను

తా ఆయింతి పవిత్రముగు శాస్త్రమలయందు విశేషముగ దిపస్సు చెయ్యుమంగ
 రుద్రుండు దయయు ప్రేమయు మర్థయుం వోపగా కామమం బ్రత్సక్షిమయ్యెను
 క మును లచ్చెరువంది కనుం, గొన శంభుడు నిల్చి వరముఁగొరు మునుచు ఎ

వ్వునినాకు జంపగా దొర, కొనునట్లుగ నొనగు మనియెఁగోమలి యెంముక

టీ మునులు అచ్చెరువంది = అశ్చర్యపడి కనుగొనకా = చూచుచుండగా శం
 భుండు = శివుండు నిల్చి వరంబుకా = శోగ్రును శోరుమరుకుకా = శోరుమరంగా శోరులి
 = చిన్నది భీష్మునికా చంపగాకా = చంపుటకు నామకా దొరకొనునట్లు - లభించునట్లు
 సెమ్మికా = ప్రేమతో ఒనగు మనియెన్

తా ముగులంబలు నాశ్చర్యపడుచుండగా శివుండు ప్రత్యక్షంబై గలిచి యంబు
 వరంబు వేడుచున గా భీష్మునిజంపుటకు నామ సాధ్యపడునట్లు దయచేసి వరం చిక్కుని
 యడిగెను

వ అనవుడు నద్దేవుం డట్లకాక యని యనుగ్రహించిన నంబ యెత్తెఱంగున
నది యయ్యెడు నని యడిగిన

కా అనియడుగ రుద్రుం డట్లేయనని కరుణింపగా నెప్పు డెట్లు తటస్థుడగులదని
యంబ యడుగఁగా

నీ ఈమేను విడిచి నీ * వేదగనయప్పుడు ద్రుపదభూవిభునకుఁ * దొల్ల పుత్రి
వైపుట్టి పిదపఁ బు * తాకృతఁ గాంచి శిఖండినామమున నుద్వంశబాహు
బలమును గోదం * పాండిత్యమును బటు శౌన్యము నొప్పల * కస్తీ కెక్కి
యని జంపఁ గలదాన * వాతని నామాట గప్ప దూఱిడునని * చెప్పి హఠఁగు

తే ననియె నాస్త్రాద్ధ సమిధలు * నాలఁ గూడ

వైచి యనలంబుగూర్చియ * వ్యసనోగిధి

దీప్తమూర్తయై భీష్ము వ * ధించుదాన

ననుచు సోద సోచ్చె మునులకు * నద్భుతముగ

దీ ఈవేదక = ఈదేశమును విడిచి నిచ్చ విగినయప్పుడు ద్రుపదభూవిభున
కున్ = ద్రుపదిగ జానికు తొలలక = మునుల పుత్రివైపుట్టి పిదపఁ = మునుల పుత్ర
కృత = పుత్రుని పుత్రమున కొంచి శిఖండినామమున = శిఖండము పేరున నుద్వంశ =
అమిలమగు బాహుబలమును - బుజబలము కొండ వండ్రము = విలగియందు
కర్పూరము = ధృవమున ద్రుపదు = ముద్ధనామామున ౩౪౩ ప్రశస్తి = క్తి - ము
పొంది అర్చన = విక = యుద్ధమున చు గలదానపు - చ పుత్రు నామాట కెప్పుడు
ఊరడును = కలదగును ఆనిచెప్పి - రుద్రుని పుత్రుని సనియె = అస్త్రాద్ధ - యు
సమిధలు = కెత్తిలలు కా = మెంగు వైచి - వేసి అలమున = చుగ్గర గూర్చి =
దానివైచి అవ్వని - అచిన్నది శ్రోత్ర ప్రకాశియై కోగుచు వెలంకచున్నరూపము
గలదానవై భీష్ము వధించుదానక = చ పుత్రు అయిచు ముగలరుక అశ్చరియక =
అశ్చర్యమగునట్లు సోద సోచ్చె = నిష్కంఠమయి

కా ఈవేదమును విడిచినపిమ్మట ద్రుపదరాజునకు నిచ్చ ముందుకాకురైపుట్టి పిమ్మట
గుహరుడై విశేషశూత్రము వితిమించిన భుజబలమును మినివిద్యయందు విశేషపరిచయ
మును గలిగి ప్రఖ్యాతిగాంచి యుద్ధమున భీష్ముని జంపఁగలుగుచు దుఖమునాలింపుమనిచెప్పి
శివుండు పోగా నాడు మెండుగ గట్టెయివేసి మంటచేసి యాగ్రహముచే మండుమన్న రూప
ముగలవై భీష్ముని జంపుదునుగాకయని మును లాశ్చర్యపడుచుండగా నిష్కంఠుడయిన

వ అట్టియెడ ద్రుపదుగ్గడనవత్సయగు తనమహిషివిషాదంబు దీర్పం దివురుట
ను గాంగేయు తోడిరోపంబునను శివుని నుద్దేశించి తనంబు నేసిన నద్దేవుండు
ప్రత్యక్షంబయి వరంబువేడుమనిన భీష్ము వధియించునట్టివాని నొక్కపు
త్రుని నొసంగవలయు ననుడు

తా ఇట్టి సమయముననే ద్రుపదరాజు సంతానములేని తనభార్యయొక్క దుఃఖము దీర్చుటకును భీష్మునిపై సనకుంగల కోపముచేతను శివునిగూర్చి తపస్సుచేయుగాక సంతానము పుత్రక్షమై వంతుకొలువను భీష్మవధిచవంతటి కుమారుడు గావలయుననిగా

తే కూతురై పుట్టి నదవడి + కొడుకుఁడనము
గాంచి భీష్ముని నాజరిం + గమునఁ జంపు
నట్టి యుద్ధవలాసత్యంబు + పుట్టు నీకుఁ
దప్ప దిది యని రుద్రుండు + సెప్పి చనియె

టీ కూతురైపుట్టి దవడి = పిమ్మట కొడుకుఁ డనముగాంచి - పుట్టినదై పిమ్మట ఆజరింగమునక = యుద్ధవాచియందు చంపుట జెడ్వలాసత్యంబు = శేషస్సంసంతానము నికున్ పుట్టు ఇది తప్పదు అనిచెప్పి రుద్రుండు చనియె

తా ముందు కూతురైపుట్టి పిమ్మట గొంతకాలమునకు మగమూపుగలిగి కొడుకగున భీష్ముని యుద్ధమునం జగుంపఁగల సంతానము నికుఁగల్గు తప్పదనిచెప్పి రుద్రుండు తనవ్రోవం జనియె

వ ద్రుపదుండును బ్రతుకుండు నిజప్రియకు నన్విధం బెఱుంగించె దదనంతరంబ కాశీశ్వరస్వచ్ఛతన్యం బుదరంబు ప్రవేశించిన

తా ద్రుపదుండు సంతోషించి యావంతును దానమందుట భావ్యం జెప్పె మ్మట గాశిర జప్తమగు నంబయొక్క జీవము తనవ్రోవర మునం జేరగా

క పాంచాలరాజుభార్య న మంవిశగర్భంబు దాల్చి + మఱువడఁ కూతుఁ గాంచి నిజప్రియఁ దానును, వంచన గొడు గెయ్యె + వాఁడును విశగన్

టీ పాంచాలరాజుభార్య సమంవిశగర్భంబుక = యోగమున గర్భమున దాల్చి మఱువడక = రహస్యముగా కూతు గాంచి నిజ ప్రియ - తనప్రియను తాను వంచనక = మోసముగ అల్లివారును వినగక = అందఱు నెల్ల కొడుకని

తా ద్రుపదునిభార్య క్రమంబుగ గర్భమునధింపి రహస్యము గూఢురింపి భోక్తమునకు మఱుగుపఱచి యుండునుటకుఁ గగుకు పుట్టెగా చెప్పిరి

వ ఇట్లు పుట్టినట్టియు బుత్రప్రకారంబున చాతకర్మాద్యవ్యంబు నిర్వృత్తిచి శిఖండి యనుపేరువెట్టి యతిప్రచ్ఛన్నంబుగాఁ బెంచి రహస్యంబుతెఱంగు కన్నియకుం జెప్పి యక్షరశిఖోదు లాచరించి దోణాచార్యుకడ శస్త్రాస్త్రపరిశ్రమంబు సేయించుచుండ జవ్వనంబు చొరవకుం దఱి యగుటయు నమ్మగువంజూచి వగచి ఆల్లిదండ్రులు దమలో విచారించి వేగంబ వివాహంబు సేయవలయుఁ బరమేశ్వరు వరంబుకొఱంత దననెఱసినప్పుడ నెఱయుంగాక యని నిశ్చయించి దశార్ణదేశాధీశుండగు హేమవర్మయను రాజకన్యకం దగినతెఱంగునఁ బాణిగ్రహణంబు సేయించితెచ్చి యున్నంత

టీ ఇట్లు పుట్టినబిడ్డకుకా పుత్రప్రకారముకా = కొడుకునగు జేయునట్లు జాత
కర్మాది = పుట్టినపుడు చేయుకర్మ మొగలగు కృత్యములు = కర్మలు నిర్వహించి = చేయించి
శిఖండి అనుచేరు పెట్టి అతిప్రచ్ఛన్నముగా = మిక్కిలి మటుగుగా పెనిచి హ
స్యముకొఱంప = హస్యముయొక్క నిమిత్తమున అకస్మిత్తుకుకా చెప్పి అక్షరశిక్షాదులు =
చదువునేర్పుట మొదలగు విద్యలు ఆచరించి = చేసి ద్యోజాచార్యులకా శస్త్రాస్త్రపరిశ్ర
మము = శిష్యులముల బాణముల నెఱుంగుట చేయుపుచుండకా జవ్వనము చేసవకుకా = వరుస్సు
వచ్చుటకు తఱియగుటయొకా = సమముముకాగా అమ్మగువకా చూచి వగచి = చింతించి
తల్లిదండ్రులు తమలోన విచారించి = యోచించి వేరంట వివాహము చేయవలయుకా
పరమేశ్వరు వగప్రసాదముకొఱంప = శివునివరమునఁ గలిగిన మిగతభాగము తననెఱిగింపడు
= పూర్వజన్మపును తెలియుంగాక = పూర్వులగునగా అనినిశ్చయించి దశార్ణదేశాధీశుంగు
హేమవర్మ అనురాజుకన్యకకా తగినతెఱుగునకా పాశీగ్రహణము = పెండ్లి చేయించి
తెచ్చి ఉన్నంతకా = ఉండగా

తా ద్రుపదుండు దనమంగలిగిన యాచుబిడ్డకుఁ గొనులకుంజేయునట్లే జాతకర్మ
చేయించి శిఖండియని నామకరణముంజేసి మఱుగునఁ జెంచుచు నిట్లుచేయుటకుం గారః మా
చిన్నదా కిని జెప్పియుంచి మక్షగాభ్యాసము జేయించి ద్యోజాచార్యులయొద్ద క్షత్రియులగు
వలయు నిలువద్యను నేర్పించుచుండి యాచిన్నదానికి ఐదున్న మమమురాగా దాని జూచి
తల్లిదండ్రులు చింతించి రుద్రునివరంబువసనం గలుగుమగింపనంబు వచ్చినపుడు రానిమ్ము వివా
హము కాఁదుగకాలము వచ్చియున్నదనియోచించి పెండ్లికడఁబలించి దశార్ణదేశపురాజగు
హేమవర్మ నెవనికొఱుండెచ్చి శిఖండికేదో యుపాయమున బెండ్లియొంది కోడలిగదెచ్చి
తమయింట సంచుకొని యుండుగా

ఆ అక్కుమారి చతురః ♦ యగుట శిఖండిని

ర్తనమునకఁ బ్రహదః ♦ మున నెఱింగి

యుగ్గడింప నొల్లః ♦ కూరః యెఱుగని

యదిశువోలె నుండః ♦ నాత్మ నొచ్చి

టీ అక్కుమారి = ఆకోడలు చతుర = నేర్పుగఁది అగుటకా శిఖండినర్తనము
నెడకా - శిఖండనడవడికయందు ప్రమాదమునకా = వాఁడేమజినపును, ఎఱింగి యుగ్గడింపకా =
చెప్పుటకు ఒల్లక అత్తకా = మనస్సున నొచ్చి = దుఃఖించి ఎఱుంగనేయదియఁబోలెకా = తెలి
యనిదానివలెను ఊరకయండెను

తా ఆచిన్నది తనమగండని తలంచినశిఖండి నడవడికవలన నెప్పుడో వాఁడేమజి
నపుడు వాఁడు పురుషుండుగాడని తెలిసికొని మనంబున దుఃఖించియు నెవ్వరినడుగక తెలి
యనిదానివలె నూరకుండెను

వ ఇట్లు దశార్ణవిభువుత్రి యెఱింగి శిఖండి పురుషుండుగామి దనదానికిం జెప్పిన
నదియు నప్పు డన్నరనాధున కెఱింగించివుచ్చిన నతండు వివాదరోషంబుల
నొంది దూతం బుత్తెంచిన వాఁడు వచ్చి పాంచాలపతిం గాంచి యిట్లనియె

దీ ఇట్లు దశార్ణవిభుపుత్రి = దశార్ణ గాజుహా గురు ఎత్తిం శివ డి పు షు ద కామిక = కాకుండుట తనదానికొక చెప్పిన అనియక అప్పుడ అరచానునకొ ఎత్తింగించిపుచ్చినకొ అతండు విషాదితోమంబు = గుఱుమనగొగ్గయుగ ౨౨ = చెంది దూతకొ పుత్తెంచినన్ = పంపగా వాడు నచ్చ పాంచాలపతికొ కాంచి ఇట్ల నియకొ

తా ఆశిఖండిభార్య తినభర్త పురుషుండు కాండనితెలిసికొని తనదానితో జేప్పిపంపఁ నెత్తింగినవాడై దశార్ణ గాజు మాత్రురిదుస్తితికి మ బమును గ్రోధమును జెందినవాడై దూతనొక్క ని పంపఁగా నాదూత ద్రు పడకడకుంజగి యిట్లనియె

చ కొడుకనికొచ్చి యిట్లగునె + కూతు వివాహమునెయ దినస్త్రీ

వడసినలాభమేమి నగుఁ + బాటగునింతియకాక యెల్లనే

ర్వుక నెఱుఁగంగ వచ్చిత న + రాతిభయంబు హేయవర్త నా

గడమున గానిచేసితి మ + గంటిమి నీదెననైన జూపుమా

దీ కొడుకనికొచ్చి కూతుకొ = నామాతరున వివాహమునెయన్ ఇట్లగునె = ఇట్లగునె దీనకొ = ఇంగచెరి సేపడనినూగమెద్ది = నిపుపొందినలాభమేమియున్నది నగుఁ బాటగుకొ = పరిహాసమునకు నవకాశముగలుగున ఇంతియకాక = ఇంతమాత్రమెకాక ఎల్లకొ ఏర్పడకొ ఎఱుఁగంగకొ వచ్చితికొ అరాతిభయంకరుకొ = శత్రువులకు భయమును గలి గించువా ని హేయవర్తకొ = అనునన్ను ఆగడమునకొ = అల్లరిచె గానిచేసితి = కష్టపెట్టి తిని ఏదెనకొ = నీయండు మగంటిమి = శూగర్వము ఐనకొ = ఉన్నదని చూపుమా

తా నికొడుకునకని తెచ్చి నాకూతురును నీకూతునకుం బెండ్లిచేసితివి ఇట్లునేయ వచ్చునా' ఇందుచేత నీకుంగల్గినూభ మేమియున్నది నలుపురుషువున స్త్రేష్టదీనిదియొక్కటి దీనిస్వరూపమెట్టిదో తెలిసికొనవచ్చితిని శత్రువులకు బీకరుడనగు హేయవర్తను నన్నెంత యల్లరిపాలుచేసి నొప్పించితివి నికుం దారుషముండిని నాయెదుటం జూపుచు

ఆ అనిన నగుచు వాని + కను ద్రు పదుం డివి

యెటిమాట లిట్లు + లేల చేయ

వచ్చు నింతవెట్టి + వారును గలరె యి

తైఱుగు వొనఁగ కునికి + యెఱుఁగ రాదె

దీ అనినకొ నగుచుకొ వానికిన్ అనకొ ద్రుపదుండు ఇవి ఎట మాటలు ఇట్లులు ఏలనేయవచ్చుకొ = ఎందుకుచేయుదురు ఇంతవెట్టివారునుగలరె = ఇటువంటి వెట్టి వారుండురా ఇతైఱుగు = నీవుచెప్పుమాటలు పొనఁగకునికి = సమ్మతంపరాకయుండుట ఎఱుఁ గరాదె = తెలిసికొనఁగూడదా

తా అని దూతయాడినమాటలకు ద్రుపదుండు నవ్వుచు దూతకీట్లనియెను సమాటలు సరికావు లోకమున నెవ్వరైనను నిట్లుచేయునట్ట వెట్టివా రుండురా! నీవుచెప్పుమాటలు సమ్మతం పఁ దగియుండవని నీకుం దెలియదా

వ అనినెండియు నేర్పునం దీర్ఘమాట లనేకంబలాడి స్కందరయం జూచి
వానికిం జొరవయ్యాక తోపునేసి వీడ్కొలిపి పుచ్చినం బోయి వాడును నిజ
నాధున కవ్వధంబు విన్నవించి

తా అనిచెప్పి యాదాత తననేర్పుచే నెరముండెలిసికొన నెన్నియోమాట లాడిన వా
నికి నవకాశమిచ్చక పులిపి పుచ్చిపంపగా దాత తనప్రభునికడకు ద్రుపదుని తెఱంగు తెలి
యం జెప్పెన

× కోపోద్ద్రేకంబున నతఁ, డాపాంచాలవతిమీఁద † నక్షలితసైన్యా
టోపమున వచ్చి పురివరి, ఖా సరిసరతలము మట్టు † గైకొని విడిసెన్

టీ అశఁడు = ఆహేమవర్త కోపోద్ద్రేకంబునక = చిక్కిరి కోపముతో ఆపాం
చాలవతిమీఁద = ద్రుపదునిపై అక్షలిత సైన్యాటోపమునక = ఎగుడునుగలుగునంత నేనా
సన్నాహముతో వచ్చి పురిపరిపాపరిసరతలముమట్టుక = పట్టుముచుట్టుచుండు నగర్తగట్టున
కైకొని = ఆక్రమించి విడిసెన్ = మట్టికిచేసెను

తా ఆహేమవర్త గునురాజు కోపముచే విజృంభించి విశేష సేనలతో ద్రుపదునిపైదం
డెత్తివచ్చి పట్టణము చుట్టునుండెడ నగర్తగట్టున సేనల దింపెను

వ ఇట్లు విడిసిన

ఆ పట్టువడ్డ ముచ్చు † పగిదిఁ బాంచాల భూ

నాయకుండు దనకుఁ † దాఁ చేటు

రాక నిమ్మలించి † యెకాంతమునఁ బత్ని

యొక్క తెమును గొల్పి † నూరకుండె

టీ పట్టువడ్డ ముచ్చుపగిది = చిక్కిననొంగవలె పాంచాల భూ నాయకుండు = పాం
చాలరాజు తిరుగుదాన = ఎవ్వరైననులే యే చేటు రాకకుం = ఆపద వచ్చుటకు ఉచ్చులించి
= దుఃఖించి పత్నియొక్క కైయక = భాగ్యయొకతెయి కోల్పోక = వెంటగండగా ఏకాంత
మునక = ఒంటరిపాటున సురకుండె

తా ఏయత్నిములేకయే యిట్టియాపద గలుగుటకు ద్రుపదుండు పట్టువడిన నొంగవలె
దుఃఖించి భార్యయొక్కతె మాత్రము దనయొద్దనుండగాఁ నొంటరిపాటున సురకుండె

వ తదీయనండనాధులు సమరోతాపాంబునం బ్రవర్తిల్లి రంత సూర్యాస్తమయ
సమయగుటయు రెండువీళ్లును భండనంబుకోడి వేడుకంజేసి వేగుటయ
వేచియుండె

తా వానియొక్క సేనానాయకులు మాత్రము యుద్ధమునకుం దగుదుత్తమున నుండఁగా
సూర్యుండస్తమించు సమయమయ్యెను రెండుపక్షములను యుద్ధమందలిపూనిక చే నెపుడు
రెల్లవారునని కాచి యుండిరి

క అప్పుడు శిఖండి మరణము, తప్పుగ నడి కొండు ప్రతివిధానము నేయం
జోప్పము దలచియొరులకుఁ జెప్పక వెననరిగె యరముఁ జెంత యడవికిన్

టీ అప్పుడు శిఖండి నడికొండు = కల్లరికొండు పృథివిధానము = మూలవికల్ప మరణము
తప్పుగొండు = చచ్చుటకప్పు చేయజూపుకమి - చెయరాకుండుట తలచి ఒరులకుంజెప్పక
పురముచెంతయడవికిన్ = పట్టణము మీపనుదున్న యడవికి వెళ్ళు = పురమున అరిగెన్

తా సమయము శిఖండి అమరకావించిన యపూర్వము జాపుకప్పు మఱి వేలుచికిల్లత
దని తలచి పట్టణమునకు మీపనునందుకు నడవికి నితరులతో జెప్పక కానొక్కఁడే పు
మునం జరియెన

శిఖండి యక్షునివలనఁ బురుషత్వంబు నొందినవృత్తాంతము :-

వ అవిష్కరించు నూర్జునం దననొక్కయక్షునిని నివాసంబై యునిశీల
నిర్జనంబై యుండ శిఖండియు నైజం గెలుంగుం గావున తని నుద్దేశిం
చి యందుఁజొచ్చి తిత్పరేశ్వరున మహనియసుండలంబగు తదీయమందిరం
బున కరిగి యచ్చటఁ బ్రాణవియోగం బగువిధం బాచరింపం బూనిన

తా ఆయడవి స్థూలకర్ణుండను యక్షునకు వాస్తవము యుండుటచెతని శిఖండియు
యక్షునియొక నెఱింగివచ్చి దైవమందునను వానిజూడఁ దలంచి యాయడవిలోఁజొచ్చి విక్రీ
రియందమైన వానియింటికింజని యచ్చటం బ్రాణమును విడచుటకుండగు యత్నమునేయఁగా

ఈ యత్నం దెఱింగివచ్చి యిటు లాఱడి చావఁగ నేచెప్పు మ
బ్రాహ్మీ భవన్త్యోగుజకు ల నౌషధ మే నొనరింతు నన్న భా
లానుండు నక్క నొక్కను ల నాని కేయఁగరాదు నాదు చి
త్తక్షతి పుంస్త్వ మేను నగఁ దాల్చక మానదు గుహ్యకౌత్తమా

టీ యక్షుడు ఎఱింగి వచ్చి ఇటులు ఆఱడికొండు = అల్లరి యగుట చావఁగ నేల
చెప్పుము అబ్రాహ్మీ = చిన్నదానా చక్రవర్తులకున్ = ముగోవ్యాధికి నను నౌషధము
= మందును ఒసంగుకొండు అన్నకొండు ఆపని = ఆవైద్యము వాస్తవంబు దక్కకొండు రుద్రు
డు దప్పు ఒడ్డుకొండు ఇతరులకు ఆపనిచేయఁగరాదు నాదుచిత్తక్షతి = నామనస్సులోని
పుండు నను పు స్త్వమున్ = గురతనమును తాల్చక = ధరింపక మానదు గుహ్యకౌత్తమా
= యక్షులలోనుత్తమా

తా ఈసందర్భ మెఱింగివచ్చి యేల యల్లరిచావు చచ్చెదవు నిమగ్నోవ్యాధికిం గారాముం
జెప్పుము నేను నగునౌషధముం జేయుదునని గంధర్వుండు చెప్పఁగా రుద్రుండుదప్పు మఱి
యెవ్వరును నావ్యాధి మోక్షజాలరు నేను మగవానిని గానిదే నామనస్సునకలిపుండు మా
నదు యక్షోత్తమా

క అని తనవృత్తాంతం బాతని కెఱింగించుటయు నతఁడు ల దనదగుచిత్తం
బునఁ గరుణ వుట్టి యెంతటి, పని యిది యే నిత్తు నమయ ల పరిపాలనత్రోన్

• టీ తని తనవృత్తాంతంబుకొ అతనికికొ ఎఱిగించుటయుకొ = అతండును అనదగు విత్తంబుకొ కరుణాభుక్తి ఇది ఎంతటివని = ఏమాత్రపుతా. సమక్షు గరిపానతోకొ = ఒక పాపమునుతో ఏనిత్తుకొ - మగ నేగిత్తుచు

తె శిఖండ తెన కృపనంతయు యక్షునకుం జెప్పగా వాడు కరణించి యిది యంతమా త్రపునని యొకనిగ్గయమంజెనికొ మగతనమును నివసేనిత్తు

క. నాభీరువత్సము గైకొని, వెనోయి దశార్కపతికి ♦ వెలయించిన మీ

యావదలు దొలగిచనబాడ, నూపుముపదినాశ్శదాక ♦ నూన్పుతమొప్పన్

టీ నాభీరువత్సముకొ = నామగతనమును కైకొని = పుచ్చుకొని పదినాశ్శదాకొ = పదిదినముల వఱకు నూన్పుతమొప్పన్ = లక్ష్మి మనియేర్పడనట్లు వెలయించిన = కలిగిన మీ యాపదలు దొలగిచనకొ = దొలగిపాపునట్లు దశార్కపతికొ = మీయామగానికి పాడనూపుము = ననబడుచుండును

నామగతనముంగొలి పదిదినములవఱకు నుంచుకొని మీను నుచివించిన యాపదలు దొలగిచనవఱకు సత్యముని తోడెనట్లును మీ యామయగు దశార్కరాజునకు ననబడుచుండును

• అం తివుంఠికు ని నగు, కాంతాగుండు నేను ♦ గైకొనియెద ని

శ్చింతమున మగుడఁడను ని, యింతెండు లంపత్సమిచ్చె ♦ నెంఱియు వేడ్కన్

టీ అంతివుంఠికుకొ = అపదినములవఱకును నగు కాంతాగు పంతుకొ = స్త్రీరూప మగు నేను కైకొనియెదకొ నిశ్చింతమున = చింతించి మగుడంజనుమని = తిరిగిపొమ్మని ఎ నమో వేడ్కకొ = మిక్కిలి గుచ్చునతో ఇంతికికొ - ఆస్త్రీకి పురుషులచ్చెన్ మగ నుచ్చె

నామగతనములవఱకు నిశ్చింతమున నేగింపెను గెంతిమెడల నిపు న్నింటి కెండు మని చెప్పి కంకొపమతోడ ననమగ మునిచ్చెన

తే ఇచ్చి తాను బామాల్పతి ♦ నెంఱి దాచ్చి

వీడికొల్పి శిఖండియు ♦ విట కెగు

దెంచి నిజమందెరంబు సా ♦ కైంచి తల్లి

దండులకు మొక్కి నిలిచి చు ♦ పబెర్రు

టీ ఇచ్చి తాను భామాల్పతికొ = స్త్రీరూపమును ఎలమికొ = సంభోషముతో గాల్చి వీడికొల్పకొ = పంపగా శిఖండికొ వీటికికొ పట్ట మనకు ఏడెంచి = వచ్చి నిజమందెరంబుకొ = తనయి టికి చొత్తెంచి = చొచ్చి తల్లిదండ్రులకుకొ మొక్కి నిలిచి మదిందెలర్పకొ = సంభోష మతిశయించు ట్లుగా

తా ఇచ్చి తాను స్త్రీరూపమును ధరించి శిఖండి ననుప గా నాండు పట్టణమునకుంజని యింటంజొచ్చి తల్లిదండ్రులకు మొక్కినిలచి సంభోష మతిశయింపగా.

క తన తేజః గంభీరము నెఱిగిం, విక - మృగము - సుగంధము లె త

జననిజనకులు బహువిధ, విరుత్తుఁ గొఱునూ రంత • వేరువ యయ్యెన్

ట తన లెజిస్లేషన్ = తన నిబంధనలు   ఎటు గంచినా   జ్ఞాననిజనము =
 వానిల్ని దండులు అక్క = అచ్చమున   పు = సత్వమున   మగ్గు = మనిగి
 టకుమలై = మనసుగలదై   బ బాధపెనునా = శిష్టతెజగల   త్ర మాలచే   కానియా
 డిరి అంతన్   వేరువయ్యెన్   తెల్లవాణ్ణిచ్చెన్

తా తనరీతియింటి నుండి వ్రిందంబు అరుం జెప్పగా వారు విక్కిలి యాశ్చర్యమునను
సంతోషమునను మునింగి కొడుకు నెన్నియొచ్చియుం బొగడిరి ఇంతలో ప్రియకాళము
కావచ్చెను

క తదనంతరం సూర్యవయం గుటను గాలోచిత కరణయంబుల నిర్మి
 త్తించి పాంచా విభుంప ం ం ంధి గలయుమాట లాదం ధగువారుం బ
 నిచి గావించి సంభ్రాంబులే కెగలవని నాగరికప్రకారంబున శివండి
 పురుషశ్వుంబు డెలగఁజిచి మగనమాట కిట్లఁజది నవరివారంబుగా చ్చితార్థ
 పఠికి శ్లాఙ్గోజకం - శస్త్రి ప్రిన్సిపియ కి మనుష్యాలాలాపంబులు గైకొని
 యనివిబుచ్చిన నశించి తన్ను దాని నందించుకొనుచు నిజపురంబునకుం బోయె
 నట్టయెడ నయ్యక్షవర కుండింబుచి క్కటికిం గ్రీహార్థంబు గిన్నెరివెడుండు వి
 మానానాగులయి చని దానియొక్క కనుం గొని ల్లంచుచు నిల్చి యొక్కెం
 పి నేపునకం జుట్టును గుహ్యకుం గొని ప్తనియె

దీ తదనంతరం = తునిమ్మల గుళ్ళోయ సమయంబగుటయు కాళోచిత =
 కాలమునకుండగ క జీయములు = క్షుణ్ణ స్వరూపి = చేరి వాంఛాలభిభుగ్ను = స్రు ప
 గుడ్య సమం-కోక్ వి స్రు వర్మయముగాక త-వారల పరిచి = సం
 దానించు లుని ప స్రు బు- = ము క శోకపద-త్వగ వక గారి ప్ర
 కారంబున = - ముగ నిడు స్రువ్య ము స్రువను కేవలము సతనియట్
 డ్పటిచి = డ్పటిచి సగల పటిచి - స్రువ శో నిరివాగంబుగ - ఆనె-వలలతో
 గూడ అద్వైతార్థ పతి = ఆరాజునకు సజ్జన సోదరము = స్నానము సోజనము స
 న్ని = చేరి కట్టనిచ్చి = వస్త్రములొంగి తదిని ఆనయానాంబులు = కలియంల రుమా
 టలు కైకొని = గ్రహించి అనిచిచ్చినక = పంపగా ఆంకు సన్నక రాన = తానె సం
 దించి కొనుచుక - ద్విత్వీనును నిజపురింబునక - తనయూరి పోయి అట్టిదొడ =
 ఆనమయమున అయ్యక్షమ మందెరంబునకట్టిక - ఆయన ముందెయ్యెదల గెజ్జుల
 = తాముగ కన్నరొభుం = బలము గు రుగా యాంధ్రో గానమున ముగ
 చని దానియొప్పు = దానిండ్లను సురగలి అగ్గియిచ్చు = గానుచు = గల్గి స్రుతి
 సేపునకు = కొంత కాలమునకు చుట్టునున్న గవ్యకులతో = ఇటగాయెను

తా సూర్యోదయ సమయముకొఁగ నపుడు నే నందగు కర్మచే ద్రువమందు చని
వియ్యంకునితోఁ గొన్నియౌట్రాడనెంచి లగనచారింబంతి శార్వారాజున విలువించి భయపడక

త్వరపడక నాశ్రయ శిఖండిమగవాడపటచెప్పి యారాజుమాట నబద్ధముచేసి సంతోషపఱచి నే
వకజనులతోఁగూడ నతినిష్ఠ క్షమువారలకు విండుచేసి క్రొత్తవస్త్రములిచ్చి యాతండు సెప్పిన
యొద్దికమాటలు గ్రహించి యూరింపఁగా నాతండు దన్నుంచాసె దూషించు నును తనపుర
మునకుంబోయెను అదేసమయమున నాయుక్షుని యింటికడఁగఁ గుబెరుండు విరూపమునెక్కినవాఁ
డై పోయి మండ్లిరింబు నందంబునకు మెచ్చి కొనియాడుచు నిల్చి కొంతసేపునకుం దవవెంటను
న్న గుహ్యకులతో నిట్లనియెను

క మన మిచట నిలిచియుండఁగ, మనమున శంకింప కిట్లు † మనలినవాఁ డీ
తనిగర్వ మేల యిక్కఁగ, జనుదేరిగ నిచ్చు నెట్లు † సైఁవంగ వచ్చున్

తీ మనము ఇచటకొనిలిచి యుండఁగ మనమునకొ శంకింపక=జంకులేక ఇట్లు
మనలినవాఁడు = ఆసల్యముచేసినవాఁడు ఈతనిగర్వము ఏల = ఎందుగుగలిగినది ఇక్కడకొ =
ఇచటికి చనుజేరక = రా నిటచుట ఎట్లు సైఁవంగ వచ్చుకొ = ఎట్లు సహించును

తా మనమిచట వినింజొగ నిలిచియున్నామన్న సములేక యాగంధర్వుఁ డింతజాగు
సేయుచున్నవాఁడు నీవి గర్వమేలకలిగినది అధికారనగు నేనువచ్చియుండఁగా వీఁడురావం
డుట సహించవచ్చుగా ?

వ అని పలికి య ఒక మొగంబున ముడివడినున్నంతఁ గిన్నరు లాగుహ్యకు సరిసి
తదవృత్తాంతం ఁతయు నెఱంగించి దేవా స్థిపంపుచి రానేర కున్నవాఁ
డని విన్నవించిన

తా అని చెప్పి కోపము మెండై ముందునఁ గంబకు మండఁగా నాశని వెంటవచ్చిన
కిన్నరు లాగుహ్యకుని విచారించి వాని ఏమఁగముందెలిసికొని విశేషముగు స్థిరు రానేరకున్న
వాడు రాజా ! అని మనవిసేయఁగా

ఆ అయిన నేమి విన్నవఁ † † † పింపి

వచ్చి మొక్కుటయుని † నా యా

యతనిఁ జూచి యింక † సపుగాన కట్టి

యుండుఁగాక యని విఘ్నంప లిక్త

తీ అయినకొ ఏమి నిలుగు అని విచరించినకొ వచ్చి మొక్కుటయుని =
మొక్కికొగా వనిలయైన = ఆడుదైన అతనికొ జూచి ఇకకొ అపుదానికొ = కాఁగలపను
లకు ఇట్లుయుండుఁగాక = ఇట్లులేయుండఁగలవాఁగు అని విఘ్నండు=అధికారి పలికెకొ

నా సిగ్గయిన నేమి నాయెదుట నిలువుమను నుని కుగేరంము వకకఁగా వాడువచ్చి
మొక్కి యెగురనిలచెను కుబేరుండువానింజూచి యింకముందు జరుగవలయు పనులకు నాడు
దాపుగానే యుండుమని శపించెను.

శ్లో నూలకర్ణునకుఁ గుబెరునివలన స్త్రీత్వము గలుగుట క్లిష్ట

వ నూలకర్ణుండును దలరి డండప్రణామంబుచేసి యుండె నప్పుడు గొలిచియు
న్నదొరలు ధనదునకుం గొప్పపుట పలన తెలిసిన నతని వీఁడు శిఖండి యా

యపు గలంతకాలంబును గాంతాత్మతై యుండి పడంపడి నిజహంబు
దాబ్బుంగాక యని యన గ్రహించి యుగవ

అను గుహ్యకుండు పంపగా అకర్ణుండు భయపడి మెక్కి యూరకినించియు
డంగా నచట గడిన యితరులు ముద్రునకుం దయపుబునట్లు నియమనం ద్వేగా నతండునుగ్ర
హించి ఎడమ శిఖండి బ్రదికియున్నంతకాలము శ్రీగానండి ఎవ్వుటఁ దన మగ నమును జెందు
నుగాకయని కరుణించె

తే గుహ్యకుండు విషాదంబు + గూరియుండ

నచ్చటికిఁ గొన్నిదినము + గురుదెంచె

దల్లిగండు + తెఱిగించి + తగవు మెఱయ

నయరంగు వాటించి పాం + చాలనుతుండు

జీ గుహ్యకుండు విషాదంబు = చింతను కూరియుండ్ = పెరియిండ్ గా పాం
చాలనుతుండు - శిఖండి గొన్నిదినములకు అల్లిదండ్రులకు ఎఱుంగించి తగవుమెఱయ
= గాయముతప్పక మయనిష్క - ప్రతిజ్ఞయొక్కనియతని పాటించి = ఆచరించి ఆరు
గుడెండ్ = వచ్చెను

తా ఆగుహ్యకుండు దుఃఖమున మునింగియుండ్ గా శిఖండి వారితోఁ జేసిగొనియెడ
బడిక ననుసరించి తెనఁల్లిదండ్రులకుం జెప్పి కొన్నిదినముల కౌగుహ్యకుని కడకేతంచె

3 వచ్చినఁ గరుంగొని నీదెనఁ, బొచ్చెములే దిట్ల మగిడి + పొమ్మిది విధిని

కచ్చినరూపి గుహ్యకుఁ డచ్చుపడం బలికెయెల్ల + నతనికిఁ జెప్పె

జీ వచ్చినఁ కరుంగొని నీదెనఁ = నియందు పొచ్చెము = లోపము లేదు ఇంక
మగి పొమ్మ = తిరిగి పొమ్ము ఇది కడ = జైలు నకుకొచ్చినరూపని గుహ్యకుఁడు అతనికి
న్లుక = అతియుండ్ అచ్చు కెం - పుట్టుముగా పలికి చెప్పె

తా వచ్చిన శిఖండిని జూచి గుహ్యకుండు నియందు లోపములేదు నిపు మరలిపొమ్మ
జైమిని లోపమునిచ్చినాడు సుహాయని విషయము తేటపడం చెప్పెను

వ చెప్పి వీడుకొలవిన శిఖండి యత్యంతప్రమోదంబునం దంక్రికడుకు వచ్చి
యైతం గెఱింగించిన నాతండు వీరితోంగయ్యే దేవగురుద్విజపూజనంబు
ల చరించి దోణాచార్యుపాల నవశేషంబుగా శిష్యభావంబు నతండు
ప్రతిష్ఠించె

తా ఇట్లు చెప్పి గుహ్యకుండు పంపగా శిఖండి సంతోషమునంబొంగి తనతండ్రికడకుం
బోయి యావిషయముం జెప్పగా నాతండ్రియు సంతోషించె దేవతలను గురులను బ్రాప్తులు
లను బూజించి దోణాచార్యులయొద్ద మిక్కిలి భక్తితో నాతండు శిష్యుండైయుండెను

క అని చెప్పి నారదుండు దా, నును నత్యవతీనుతుండు + నుం దమయిచ్చుం

జనరి శిఖండిచరిత్రము, జనకర్మవరంసరం బ్ర + శ నం గెయ్యె

• టీ^{సీ} అని చెప్పి నారదుడు తాను సత్యవతి సుతుడనుగానుండును తమయిచ్చనీ చనిరి శిఖండి చరిత్రము జనకర్మపరంబరక = జనులుజోమలవలన వినుచురాగా ప్రశస్తం బుత్వీక = నెల్లయియ్యెను

• కా అని యీకదను జెప్పి నారదుహర్షి తానును వ్యాసమహర్షి యుగ దుత్యోగం భూయిరి శిఖండి చరిత్రము లోకమున నొకరికొకరు వెప్పుచురాగా నందఱుం డెలిసిం దయ్యెను

ప్ర ఇవిధంబునఁ గ శీవతికన్యక సిద్ధమూర్తియయి నెగడె నేనుం గలన న్నం గనాపూర్వుల నంగనాభిధానుల నంగనాకారులను వధియింపకుండ ప్రతం బు పూనినవాడం గావున నంగనాపూర్వుం డగుశిఖండి నాకు భండనంబు నం గోదండపాండిత్యంబు నెఱసి నన్నుఁ జంపను నొంపనుఁ గడంగిన నేను బ్రతిగాఁగడంగితి నేని నింతకంటెను దుర్యశంబు గలదె యెట్లుం గ నగుదుం గాని భగ్నవతుండనగుట కోర్వ నిది నాతెఱంగు

టీ ఇవిధంబునక కాశీవతికన్యక = అం ౧. సిద్ధమూర్తియై = తపస్సునెఱచేటినదై నెగడెక = ప్రసిద్ధిగాంచెను నెనును కలనక = యుద్ధమున అంగన పూర్వులక = మొదట నాడున రైయన్నవాని అంగనాభిధానులక = ఆడు పేరువారిని అంగన కామలక = ఆడు రూపువారిని వధియింపకుండక ప్రశంబు యానినవాడక కావునక అంగ నాపూర్వుంగు కొలుకాడు విగానుండినట్టి శిఖం^{సీ} ండనకమునక = యుద్ధమున కొంకపాండిత్యంబు నెఱసి = విలువిద్యచూపి నన్నుక చంపను నొంపక = కొప్పింపక కడంగినక = పూనెనేని నేను ప్రతిగాక = ఎదురుగా కడంగితి నేని = పూనితి నేని ఇంతకంటెను గుర్యశంబు = అప ర్తి కలదె = ఉండున వీను ఎప్పలైనను = ఎగిరియెనన అగుదుంగాని ౪౫౨ వ్రతుండక = ప్రతముచెఱచుకొనిన డగు అగుటకుక ధర్మక = ండంపను ఇది నాతెఱంగు - సద్దతి

కా పయింజేసిన కష్టములన్నియుంబడి యబయనునక తనలివళ్ళక్రిచే నన్నుం కెనుచు టకుం జాలినదిగా నెర్పడియెను నెనును మొదటనాడువారుగాను డి పిమ్మటం బురుషులైన వారిని స్త్రీలనాముఠం గలవారిని స్త్రీలవంటి రూపుగలవారిని జంపుటలేదని వ్రతముంధరించినవాడన గావున స్త్రీగానుండి పురుషుపముం బొందినవాఁగుశిఖండ యుద్ధమునకుం దల పడినచో వాడు నన్నుఁ జంపఁదలంచినను కొప్పింపఁదలంచినను వాని నెదిరింపక యుండున నేను వ్రతమును విడిచికొని వానితో యుద్ధముచేయుదునేని నాకింతకంటె నపరీతి మఱయొకటి యుండదు చచ్చుటకేని నొచ్చుటకేని సమ్మతింతునుగాని వ్రతంబు విడువనొల్లను నామతం బిట్టిది

క అని చెప్పిన దేవవ్రతు, వినుతవచనములు విభుండు • విని తనచిత్తం బున నొక్కింత వగచి యీ, తనికి మగతనంబుపూని • దగు నని పలికెక

(ఆత్మాయ కథానిధి సహితము)

టీ అనిచ్చెన దెవప్రతి = భీష్మని వివర = పాండవల వచనము = మాటలు
విభవండు = దుశ్శాసనండు అని తనచిత్తంబునక బక్తింత = యెంచు వగచి = చింతించి
ఈతనికొక మగతనముపూర్తి = శూరశ్రేయసు వహించు శుభనని పలికె

తా అనిచ్చెన భీష్మ నమః గలిగిన యంభర శుభ మనున ను వింది శుశ్రోష
గండు మగతనంబు నడపుట భీష్మండె శగువాడని యనియెను

వ తననంతరం కొలువునంగలయందఱును సమరవిషయంబు గొనసల్లాపం
బులు సేయుచుం గొండుకసేపు వినుచుం నుయోధనుండు సుగనదీనూనా
న కిట్లనియె

తా అట్లనిమటల సభయందలి యందఱును యద్దవిషయమగు మాటలు నడుపుచుండఁగా
గంతసేపు వినుచుండి దుశ్శాసనండు భీష్మ న కిట్లనియెను

ఆ పాండవులకుఁ గలుగు ధీమము లన్నియు నమ

యింప నీకు దినము ధీమము వట్టు

గురుఁడుఁ గృష్ణుఁడు గురుని ధీమముఁ గర్ణుండు నెం

తెంతమానమున వ ధీమము రచఁడు

టీ పాండవులక కలుగుబలములు అన్నియుక గమ్యంబునక నాశమున నున్
దినములు ఎన్నివట్టు గురుఁడు = వ్రోశ చామ్యుడ కృష్ణుడు గురునికొడుకు కర్ణుండు
అనఁడు = పాండవులేనివాడ! ఎంతెంతమానమునక = ఎంతెంతకాలము వదిలెను = చంపఁ
గలరు

తా పాండవులకు గలనల ఎన్నిటిని విపుల వ్రోశచామ్యుడ కృష్ణ
చామ్యుడు వ్రోశాత్తం దుశ్శాసన కర్ణుండు రథెంతెంతకాలమున కొక్కకొక్క నాశము
యంబున

వ అనిన విన్ గంధేయుం దనకే నిస్సయె

అనిఁ బొందవసేవలఁ జం, వను జెలుపను నేము చాలు ధీమ
ల్లనుమానము వాయఁగ నడు, గన తిగుఁ గడులెస్స విందుగాక నరేంద్రా

టీ అనిక పాండవసేనక చంపక చెలుపక ఏము = మేము చాలుభంగులక =
శక్తిగలదా యను విషయములన అనుమానము వాయఁగక = శయము నివర్తయ గ నస్లుగా
అడుగనతగక = అడుగవచ్చును నరేంద్రా = రాజ! కడులెస్స విందుగాక = వినువలయును

తా పాండవసేనను జంపను జెలుపను మేముశక్తుముగామా! అని విషయము సుజేహము
దీక్షనడుగుట మంచికీ కావునం జెప్పుదును విషయము

వ యేను నానా లెడుకొలంది సెప్పెనఁ దక్కటివారుఁ దనుతమచాలుటలు దార
చెప్పెది రదియెల్లను బిదప విందు గాని మున్ను నీకొక్కభాస యిచ్చెద నా
కర్ణింపుము

తా నాశక్తిమాత్రము నేను జెప్పెనను దక్కినవారివిషయములు వారువారి చోట
కొందుగ నామాటలు వినుటకు ముందే నాప్రతిజ్ఞను వినుము

క మీ టుగల రథికులనునొక, నాటికి వేపుర వధింతు * నగుశరములు నో

నాటి పక్షవైచునంతకు, కే యాడెదల బ్రోబలంబు * వీరుల నెల్ల

టి మీ టుగల = పేరుపొందిన రథికవరులకే = అతిరథమహారథులను ఒక నాటికి
వేపుకే = మెయ్యమందిని వధింతుకే = చంపుదును నగుశరములు = అర్జునుని బాణములు నో
నాటి = నో ముచ్చి ను గ్రుచ్చు కొని పడవైచుగంతకుకే = భూమిపై ద్రోయులోపల ప్రతిబలం
బువీరు నెల్లకే = శత్రు సేనలలోని కూరుల సందఱుల వేటాడుదుకే = చంపుదును

తా పేరుపొందిన మహారథుల సతిరథికులను దినమునకు వేయమందిని వధింతును అర్జు
నుని బాణములు నాశరిమునం గ్రుచ్చుకొని నగు నెలంబడ ద్రోయువఱకును శత్రు సేనల
లోని కూరులను నాశక్తికొలది నాశము నెయ్యచుండును.

న అట్లు నాకియ్యంబు నేయు దివసంబులలోన

క పదికేలఁ జంపఁగా నో, వుదు నైనను కెత్తికోలు * పుట్టినయది నీ

పదునొక్కడక్షోహిణులను, జదురున నడపెంతు నెదిరి * సైన్యము గలఁగ

టి పదివేలకే = చంపఁగావుదుకే అయినను ఎత్తికోలు = ఉత్సాహము పుట్టినయది
నిపదునొక్క డక్షోహిణులను ఎదిరి సైన్యము కలఁగకే = చిక్కువడునట్లు చదురుగకే = నేర్పు
తో నడిపింతుకే

తా వేయమందికేకాదు దినదినము పదివేపు సేని వధియింతు నాశివు డుత్సాహము
నపుట్టినదిగావున ని సేనలన్నింటిని నేర్పునడపి శత్రు సేనల గిండు గొంతు మంజూలుదున
వ అని పలికి వెంటియు

క నీ పరిగినపని కేగ్గుఁగ, గా విను మేనొక్క నెలఁ దె * గం జేయుదు నా

నావిధదివ్యాస్త్రంబు * లావున గప్పాండవుల బ * లం గ నెల్ల

టి నీవు అడిగినపనికే విర్రవఁగాక విరము విను అప్పాండవుల బలంబు నెల్లకే
నానావిధ దివ్యాస్త్రముల = దేశతల సంబంధమును బాణముల లావునకే - శక్తిచే ఒక్క
వలకే తెగం జేయుదుకే = వధింతును

తా నీవడిగిన విషయమును జెప్పెనను తమ నాకుంగల నావిధములగు జేవకం
బంధముగల బాణముల శక్తిచే నెక్కొండ - మెక్కినెలదినములలో ౫ డవుల పలనెల్ల
హింసింపఁ జూడుదును

వ అనవుడు గురుకృపాశ్వత్థామకర్ణులం గనుంగొని గాంధారీచందనుండు మీమీ
చందంబు లెట్లనిన నాచార్యుండు మందస్థితాననుం డగుచు నిట్లనియె

తా అని భీష్ముండు నెప్పినపై దుశ్శాసనండు కృపాశ్వత్థామంను గర్జనిం జూని మీ
మోక్షులఁ జెలుపుడిన ద్రోణాచార్యుండు నవ్వుచు నిట్ల యెను

తే ఏను ముద్దినవాడను + హితయెట్ట
 లయిన నోపినబంగి వీ + యనుగూడతె
 సాలినన్నిదినంబుల + జాల వచ్చు
 చచ్చులంబుల ని ననుయంగఁ జేయ

తీ ఏను ముద్దినవాడను = మనలించిన మహాశ ఎట్టులయినకొ యవినకొ =
 గాత్రాంతి నొంది యను గు నాకొ = స్పృహఁడగు తాత చాలినన్నిదినంబులకొ = చింతం జా
 లించినములలో ఎట్టులయినకొ = అంత అంత = ముద్దమున సమయంగ జేయకొ = చచ్చు
 నటుకేయ చాలవచ్చుకొ = చాలగును

తా ఏను ముద్దినవాడనుగాని స్పృహఁడగు తాత భీష్మం జెప్పినములు పట్టు
 తెనో యన్నిదినములలో స్వేచ్ఛయినం గవ్వపడె స్రువల చెయ కలువనెట్టు రాజా
 క అనిన గృహదాహ్యుర డీ, యనుచుడిదినముల దీర్పు + నె నొప్పుదు నా
 విని గురు కర-భావుడు పది, దినముల గెనతేర్చు నయె + ధీవిచారా

తీ ధీవిచార = చక్క గాత్రంబువాడని అనినకొ కృపాచార్యుండు ఈయన
 చుడి దినములకొ = రెండంతలకాలమున నిర్వికొ = చక్కని పట్టు కొప్పుడుకొ = చాలగును
 నె = అనగా విని గురుకర-భావుడు = ఆశ్వత్థామ పడిదినములకొ కడతేర్చుననియెకొ

తా ఏరాజా కృపాచార్యులను వ్రొవించునెన్నదానికి రెండంతలకాలమున
 నెనల హరింతు ననియెను ఆశ్వత్థామ పడిదినముల నంతరి కేజుంజులుగు ననియె
 వ అందఱువలకు లావర్తింబి నగు

న నాస్త శస్త్రచర యి, గా నముం శవయ కేలి + యత్ప్రతీత కే
 నేనాస్త యస్తాంబు నేనానాగియు వ్రం + జెయుదు నదివా

తీ అనగా రాజా! నా స్త్రుప్రతీతయ = పెక్కుభీముల వలయులు పడ్దాదినాధ
 ములునె డిదానముకొ = వాని స్త్రులను శవయ కేలి = క్రమించి పాండానానాగ
 రముకొ = పాండానానాగ వలకు గాత్రంబు దినములలోగనె ఇవారిజేయు
 కుకొ = ఇంకపొందెనట్లు నయనను

తా ఏరాజా నానావిధములకు వలయులు పడ్దాది నాధనములను బహుళములగు
 ఎను గ్రహించి నానాకేయముల మెద్ది మెచ్చదినములలో గాత్రంబు నయనను
 వ అని ప్రతీతినేసిన గాత్రంబువ్రొంగెయుండు

తా అని ప్రతిజ్ఞ ఎయంగఁ గలకలవ్వ భీష్మండు
 చ పలుకులకేమి యన్నియను + బల్కునగు మనరాజుగొమ్మా మా
 ర్పలికెడువారులేరు విను + పాండివమధ్యముగాంపింబు ది
 ప్పుల పుటుపట్టుగొన్నకను + దోయి గుణధ్వని య్యలైన వి
 నులు నయినకొ బలే పలుకు + నూల్కొన కుండుదు సూతనందనా

తీ పలుకులకేమి = మాటలుచెప్పట సుభము మనరాజునొద్దకొ ఆయియొక పల్కు
 నగును = పల్కువచ్చుకొ మార్పలికెడు వారులేరు = బదులుచెప్పువారులేరు, విను పాండవ

శ్రీ లక్ష్మీ సుందరము లోని పద్యములు
 కృష్ణానుభవమున వ్రాసినవి

౫౩౦

(ఉద్యోగ పర్వము ౪ అ)

మధ్యము = అరుసు గాండివము పుట్టులు = గాండివము వింటికొంతులు మిఱుమిట్టుకొన్నా
 = లోకభవముగా కలకలము = రెండుకన్నులును గూర్చునికొంటెత్తాటిధ్వనిచే పీనుక =
 చెవులును వ్రుచ్చులైక = బ్రద్దలనునపుడును ఎవేకదా గూతనంద = గూతునికొడుకా
 పురుషునిగానునందును = నిమోదముగును

తా నూతుని కొడుకా మనరాజు పద్ద మాట తెన్నునం ప్రవచ్చును బ్రతిపదనము
 తెన్నునం తెచ్చులగున యర్థుని గాండివముకొంతులు మెఱుమెఱు సీకన్నులందను
 వింటికొంటెత్తాటిధ్వనిచే పీనుక = రెండుచెవులను బ్రద్దలుచేరి బ్రవచ్చుచినపుడు
 గదా సీమ పలు విట్టిపావును

జ అనియె నివ్వేధమున నిగొక కుంబుట్టినపేజీమఁ బలు దిర్భవనయుంగు చా
 రులక న విని పొన్ను గాఁగి వి వారలతో నిట్టినియె

తా అభీష్టమున వలెను కొడుకున ద్ద వివేచనం బుట్టనమాటలు ధర్మము
 చారలను వివేచనం బిలువచ వరలతో పొన్నుచేసెను

చా నుండు పురుషుని రావలయును గుర్రుని యొక్కెందు

గొన్నునం గేయ పద్యంధ పుచ్చా కెన్నునం పుచ్చుననుచి
 యని గాంధేయ పద్యంధ పుచ్చా కెన్నునం పుచ్చుననుచి
 మున్ను విష్ణుమొదల కన్నెల పట్టునని యాచ ప్రోబుండునన్న పలి

ఆ గొన్నుడు పెట్టి పెప్పెం కృపికొడు నోవుదు

విగనము ననియె గా మువ్వీర్తి

గొన్నుడు ముత్యంబును

గొన్నుడు ముత్యంబును

జి వనచాము - జేయుచు ఆ పురుషుని చూడెంచిరి గొన్నుడు
 యోధునిగా గొన్నుడు = గొన్నుడు గాంధేయ కుంబునం గొన్నుడు
 కీరపిక్కు మాచి అని = గొన్నుడును పొందివలయునా అంయెం ఎంకేసి గాం
 మాంనునక = ఎన్నెరిగినములలో సుయంపఁ జాలునరుంపఁగలరు అన్నక భీష్ముడు
 తనమక ఒక్కనెలపట్టుననియెక దొంగుండును అట్లు = అట్లే పలికె కృష్ణుడు రెట్టి
 పెప్పెం = రెండంటలుగాజేసి పెప్పెను కృపికొడును అశ్వశ్రామ బాహువిర్లు ఘనముగా
 నక = భుజులముచే నగ్నంబైనందును ఎదిగినములక అనియెను నూతికనయ్యుడు = కర్ణుడు
 వినాశ్యక = అయిదినములలో గొన్నెర్తుక = చంపఁగలరు అని ప్రతిజ్ఞచేసెక

గా మనశేగలవారు దుర్యోధనుని సేనకడనుండి వచ్చు దుర్బునుండగు దుర్యోధనుండు
 భీష్మద్రోహ కృపాశ్వశ్రామలను గర్జనంబించి పొందివుల సేనల నన్నింటిని మీరొక్కొక్కచే
 యెన్నిదిగములలో నశంపఁజేయుదుని యడుగఁగా భీష్ముండును ద్రోబుండును నొక్కొక్కనె
 లలో గెలుతుమని కృష్ణుండు రెండునెల లనియెను ఆశఁతామ భుజుల మదికముగాఁ గల

గనుముద్రొల్లన గ్గుయన * కంబళిత ప్రహస్దయాలతా
సుమహాదుపాశ్రయ ప్రద * శోభిత విశ్వజగ స్సృగుప్రతా

టీ కమధాది = బ్రహ్మకేవుడు ముదలగు దేవతలముఖమునుండి మొనగుచున్న పృథ్వికముగ నై
శ్రీ = స్వప్నముగా వెలువడిన ప్రశస్త = ప్రఖ్యాతములైన వా = స్తోత్రములను అమృతరస =
అమృతిద్రవముయొక్క ప్రసాదకలిత = వర్షముచే నేర్పడిన అంబిత = యోగ్యముగు సేకవిధి =
తడుపుటయొక్క ప్రకర్ష = విశేషమును సంఘ = చెందటచే మదిత = సంతోషపెట్టబడి
ఉల్లంఠ = ప్రకాశించుచున్న నయన = కన్నులవలన కందితిరేకలుగుచున్న ప్రహస్దయా
లతా = ప్రకాశించుచున్న దయన నెడునీలార సుమహాదుపాశ్రయ = గొప్పయాధారమైన
వాఁడా' భృగవశోభిత = సంతోషముచే వికాశించి విశ్వజగత్ = సమస్తలోకమును మ
దుప్రతా = తుమ్మెదలగు గలవాఁడా'

తా బ్రహ్మకేవుడు ముదలగు దేవతలముఖమునుండి మొనగుచున్న పృథ్వికముగ నై
శ్రీమలన నమృతరసముచే దడుపండినందున మిక్కిలి సంతోషించి పృథ్వికముచున్న నేలి
ములకు నంబుగ నన్న నిర్మలముగు దయను శీలగైక నాదారముగువాఁడా! సంతోషముచే
వాఁడున్న సమస్తలోకములను తుమ్మెదల కొర్ర మో వా ఁడా'

క న సుమహాదుపాశ్రయగ్రాధి మణ సుక్రయ్య సంధి * రంగి * చాంత'

టీ సుమహాదుపాశ్రయగ్రాధి మణ సుక్రయ్య సంధి * రంగి * చాంత' =
సుమహాదుపాశ్రయగ్రాధి మణ సుక్రయ్య సంధి * రంగి * చాంత' =
సుమహాదుపాశ్రయగ్రాధి మణ సుక్రయ్య సంధి * రంగి * చాంత' =
సుమహాదుపాశ్రయగ్రాధి మణ సుక్రయ్య సంధి * రంగి * చాంత' =
సుమహాదుపాశ్రయగ్రాధి మణ సుక్రయ్య సంధి * రంగి * చాంత' =
సుమహాదుపాశ్రయగ్రాధి మణ సుక్రయ్య సంధి * రంగి * చాంత' =

క అనావృత్తులగు పై = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి =
క అనావృత్తులగు పై = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి =
క అనావృత్తులగు పై = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి =
క అనావృత్తులగు పై = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి =
క అనావృత్తులగు పై = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి =
క అనావృత్తులగు పై = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి = ముముక్షుశాంతి =

మాలి అనిగమిత రహస్యా * ప్లాం న సృష్టి కాణో
త్తివ గురుకరుణా వి * స్తా గా ప్రశాంతి
ప్రవణ హృదయపద్మో * ద్భాసి విజ్ఞాననారా
వ్యవహితవరమానం * దానుభూతై శ్చకరూపా

టీ అనగమిత = తెలిసికొనంపడిన రహస్య = మర్మములతోఁగూడిన అప్లాం = ఎరిమిది
యంగములుగల యోగప్రకార = యోగవిధానములతోఁగూడిన గురుకరుణావిస్తా = ఆత్మ్యా
నుగ్రహ విశేషముచే గలిగిన గాఢప్రశాంతి = నిశ్చలముగుశాంతిచే ప్రవణ = సవరముగు
హృదయపద్మ - హృదయము లరుకమలములయందు ఉద్భాసిత - పృథ్వికాంపఁ జేయఁబడిన భాన

శ శ క ర గా - గా వ్యవహితవరమానం

సార = విశేషజ్ఞానము త ఆవ్యవహిత = ఎడెగని పరమాన దాభూతి = సమాన
దానవకమే ఏకరూపా - ముఖ్యముగ సూక్ష్మగా గలవాడే!

గర్విముంది ప్రసాదించు సోత్తరాధిపతి భారాధి-
పరాజ త్తనోగయూత ప్రసాదించు ప్రసాదించు
నుద్యోగప్రసాదించు సర్వించు జత్తధావనము
విది ప్రేమారద్యాజగోత్ర పవిత్ర రామవార్యశత్ర స్వజ్ఞానవిదేహ
సారసారథ్యభిజ్ఞు ప్రజ్ఞించు యాచుకళానియ
సురంగప్రవ్యాఖ్యానము జత్తపాద లక్ష్యము

శ్రీ మత్ పాద నిమి

